ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 1ER AAUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9166 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9467

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԵՐԻ ԱԶԳԵՐԸ

Ֆրանսացի յայտնի գրագէտ եւ ակադեմական Ժիւլ Ռոմէն, հեղինակ «Բարեացակամ Մարդիկ» անուն վէպերու շարքին, շաբաթը մէկ անգամ Օռոր օրաթերթին մէջ Նամակ բարեկամի մը խորագրին տակ կը քննէ օրուան ազգային ու քաղաքական խնդիրները։

Վերջերս գրախօսական մը յատկացուցեր էր Մարի Քէրիւէլի «Կաւէ ոտքերով հսկան» տիտղոսով գրքին։

Հեղինակուհին իր գրքին մէջ փաստելով հաստատեր է թէ բոլշեւիկներու հրատարակած վիճակագրութիւնները կեղծ են՝ սահմանուած սարսափի ենթարկելու ազատ աշխարհը։ Չափազանցուած են իրենց կարողութիւնները՝ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մարզերուն մէջ։ Քաղաքի թէ գիւղի բնակիչներուն ապրուստի մակարդակը շատ ցած է։

Տնտեսականէն անցնելով քաղաքականին, տիկինը գրեր է թէ Խորհրդային Միութիւնը իսկական ժառանգորդն է ցարերուն, որոնց աշխարհակալական քաղաքականութիւնը կը շարունակէ, աւելի ծաւալուն կերպով։

Ներկայ Ռուսիոյ մեծ տկարութիւնն այն է որ, ըսեր է, բազմաթիւ ազգեր բռնութեամբ կը պահուին խորհրդային մականին տակ։ Աւելորդ բառ մըն ալ արբանեակ երկիրներն են։ Բոլշեւիկեան վարչաձեւին ենթակայ բոլոր ազգերը դժգոհ են եւ յարմար առիթի կը սպասեն կարմիր լուծը թօթափելու համար։

Եզրակացնելով, Մարի Քէրիւէլ թելադրեր է, որ արեւմտեան ազատ աշխարհը փոխանակ իր ամբողջ պայքարը համայնավարութեան դէմ կեդրոնացնելու, պէտք է օգտագործէ այն փաստը թէ Խ. Միութեան մէջ կան գերի ազգեր, որոնք ազատագրութեան կը ձգտին։

Այս գրախօսականին առթիւ Ժիւլ Ռոմէն ստացեր է բազմաթիւ նամակներ, որոնցմէ «ամէնէն հետաքրքրական»ն է երգրութիւնը Հայու մը, որ ինքն իրեն «Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ի տիտղոս է տուեր։ Եւ ֆրանսացի ակադեմականը «բարեացակամօրէն», առանց նամակագրին ինքնութիւնը ստուգելու, կը գրէ թէ համոզուած է որ անիկա իրաւունք ունի այդ տիտղոսը տալու ինքզինքին։

Մենք չենք ուզեր զբաղիլ խնդրոյ առարկայ անձով, որ, մեծամոլութենէ մղուած, ժամանակէ մը ի վեր «Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ի ինքնակոչ տիտղոսով զարդարուած, կը նկրտի դեր մը խաղալ քաղաքական աշխարհի մէջ։

Ժիւլ Ռոմէնի գրած նամակէն կը տեղեկանանք, որ յիշեալը 1954ին բաց–նամակ մը է ուղղեր Մ. Նահանգներու այն ատենի արտաքին նախարար Ֆոսթըր Տըլըսի՝ պարզելով Ռուսիոյ ներքին կացութիւնը եւ մատնանշելով սխալը արեւմտեան պետութեանց, որ չեն ուզեր օգտագործել առիթը, ազատագրելու համար կարմիր բռնակալութեան ենթակայ ազգերը։

Ինքնակոչ «վարչապետ»ը վերջերս ալ, Քենըտիի այցելութեան նախօրեակին, դիմում կատարեր էր Փարիզի ամերիկեան դեսպանին եւ խնդրած տեսակցութիւն մը Նախագահին հետ, իբրեւ ներկայացուցիչ Հայաստանի...։ Ի՜նչ յանդգնութիւն։

Ժիւլ Ռոմէնի ուղղած իր նամակին մէջ խօսք կ'ըլլայ առաջին հերթին Հայաստանը ազատագրելու մասին։

Հետաքրքրական է ակադեմականին պատասխանը, որուն կ'արժէ անդրադառնալ առանձին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ Կ'ՈՒԶԷ

Ապահովութեան Խորհուրդի 11 անդամները չկրցան գլուխ հանել Պիզերթի հարցը եւ նիստին ներկայացուած երեք բանաձեւերն ալ մերժուեցան։

Առաջին բանաձեւը, ինչպէս գրած էինք, պատրաստուած էր Սէյլանի, Լիպերիոյ եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան կողմէ, կը յայտնէր թէ Ֆրանսա չէր գործադրած Յուլիս 22ի բանաձեւը, եւ կը հրաւիրէր Ֆրանսան որ «անմիջապէս գործադրէ»։ Այս բանաձեւը հաւանաբար շատ չափաւոր նկատուեցաւ Նասրի կողմէ որուն ներկայացուցիչը մէջտեղ դրաւ ուրիշ բանաձեւ մը, կոչուած «հիմնական բանաձեւ» եւ որուն համաձայնեցան նաեւ իր երկու նախկին ընկերները (Սէյլան եւ Լիպերիա)։ Այս բանաձեւին մէջ կը շեշտուէր թէ Ֆրանսական ուժերու ներկայութիւնը Պիզերթի մէջ, հակառակ ժողովուրդին կամքին, խառնակութեան առիթ մըն է եւ հարկ է որ անմիջական բանակցութիւններ կատարուին Ֆրանսական զօրքին արագ պարպումին համար։ Այս երկու բանաձեւերուն կը միանար երրորդ բանաձեւ մը, զոր կը ներկայացնէր Թուրքիոյ ներկայացուցիչը՝ Մենեմէնճիօղլու։

Թուրքիոյ բանաձեւը դիտել կու տար թէ Յուլիս 22ին քուէարկուած բանաձեւը «ամբողջովին չէ գործադրուած» եւ կ'առաջարկէր որ «անմիջապէս եւ ամբողջովին գործադրուի»։ Բայց ինչպէս կը տեսնուի Թուրքիա այդ առաջարկը կ'ընէ երկու կողմերուն ալ եւ ոչ թէ միայն Ֆրանսայի, ինչպէս կ'ընէին նախորդ բանաձեւերը։ Իր եզրակացութեան մէջ, Թուրքիա կը թելադրէր նաեւ անմիջական բանակցութիւններ, որպէսզի խաղաղ կարգադրութիւն մը ըլլայ վերջնականապէս լուծելու համար Պիզերթի հարցը։

Ֆրանսայի դիրքը ծանօթ էր արդէն։ Իր ներկայացուցիչը ոչ մէկ կարծիք յայտնեց այդ մասին, մինչ Ամերիկա, Անգլիա համաձայն կը գտնուէին թրքական բանաձեւին, զոր խորհրդային պատուիրակը անմիջապէս դատապարտած էր։ Մորոզովի համար, այդ բանաձեւը «կը պարտադրէր Թունուզի, Ֆրանսայի, այսինքն յարձակողին կամքը»։ Խորհրդային պատուիրակը կը դատապարտէր մանաւանդ վերջին պարբերութիւնը, որուն մէջ կը տեսնէր «համաշխարհային հանրային կարծիքը շփոթութեան մատնելու փորձ մը»։

Առաջին երկու բանաձեւերը ստացան չորսական ձայն (Լիպերիա, Սէյլան, Արաբ. Մ. Հանրապետութիւն եւ Խորհ. Միութիւն) մնացեալ վեց անդամները դէմ քուէարկեցին, մինչ Ֆրանսա չէր մասնակցեր քուէարկութեան։ Յայտնի էր սակայն թէ երրորդ բանաձեւը պիտի արժանանար խորհրդային վեթոյին եւ այդ ձեւով դուռ բանար Ազգաժողովին արտակարգ նիստի գումարման։ Բայց Պղատոն Մորոզով իր խսկ ծուղակը ինկաւ։ Արդարեւ կարճ դադարէ մը ետք, Թուրքիոյ ներկայացուցիչը կ'ընդունէր ջնջել վերջին պարբերութիւնը որմէ վրդովուած էր խորհրդային պատուիրակը։ Այս պայմաններու տակ, Մորոզով վերջին բայց ձախող փորձ մը կ'ընէր, կ'առաջարկէր «Ֆրանսայի կողմէ» բառերը աւելցնել թրքական բանաձեւին մէջ։ Այս բարեփոխութեան խորհրդային առաջարկը 4 ձայն կը ստանար։ Վերջապէս թրքական բանաձեւը չէր ստանար անհրաժեշտ եօթը ձայները (Սէյլան, Լիպերիա, Խորհ. Միութիւն եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը ձեռնպահ մնացած էին) եւ Ապահովութեան Խորհուրդը անել կացութեան մը առջեւ կը գտնուէր։ «Վերջին խօսքը չէ ըսուած» կը յայտարարէր խորհրդային պատուիրակը։ Ափրօասիացիները 50 ստորագրութիւն կը փնտռեն որպէսզի Ազգաժողովին արտակարգ նիստի հրաւէր ըլլայ։ Եթէ նոյնիսկ գտնեն, անկէ ետք ալ երկու երրորդի մեծամասնութիւն պէտք է գտնել ժողովէն ներս, Ֆրանսան դատապարտելու համար, ինչ որ շատ դիւրին բան մը չէ։

× Պուրկիպա տեսակցութիւն մը տուած է Նիւ Եորք Թայմզի եւ ի մէջ այլոց յայտնած է թէ Ֆրանսայի դատապարտումը չի փնտռեր։ Կը փորձէ ամերիկեան միջամտութիւն մը ձեռք ձգել։

× Տակ Համըրշըլտ պատասխանելով Քուվ տը Միւրվիլի նամակին կը փորձէ ինքզինքը արդարացնել, բայց ընդունելով հանդերձ թէ հանգամանք չունի, իր պարտականութիւնը կը սեպէ գործադրել տալ բանաձեւը։ Ընդհ. քարտուղարը չընդունիր թէ իր նամակին մէջ արտայայտուած կարծիքները Թունուզեան տեսակէտներ ըլլան։

× Լոնտոնի Տէյլի Էքսփրէսը կը գրէ թէ Ֆրանսա դաս մը տուաւ աշխարհի այն ձեւին մասին զոր պէտք է ցոյց տալ ՄԱԿի հանդէպ։ Կը հաստատէ թէ Պիզերթի մէջ, Ֆրանսա յարձակման ենթարկուած է եւ ՄԱԿը փորձած է յանցաւոր հանել Ֆրանսան։ Այս ամբողջին, կը գրէ անգլիական թերթը, տը Կոլ մէկ պատասխան ունի.— Արհամարհանք։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

«Աքշամ»ի թղթակից Ապտուլլահ Քոզանօղլու կը հրատարակէ իր տեսակցութիւնը Երուսաղէմի պատրիարք Տէրտէրեան Արք.ի հետ

— Լրագրող էք, պարապ կը գտնուիմ, բան մը կ'ըսեմ, այս պատճառով կը վախնամ լրագրողներուն հետ խօսելէ։

— Ինչ որ ըսէք՝ նոյնութեամբ պիտի գրեմ։ Իսթանպուլը պիտի պտուտէ՞ք։

— Քաւ լիցի, ձեր ծառայականը եօթը տարի առաջ Իսթանպուլը տեսնելու պատիւը ունեցած է։ Ողջ ըլլայ, պատրիարք Խաչատուրեան էֆէնտիի հիւրը եղած էի։

— Ո՞ր պատրիարքութիւնը աւելի բարձր է։

— Նուիրապետական կարգերու համաձայն՝ Էջմիածնի Կաթողիկոսը Ծայրագոյն Պատրիարք է, Իսթանպուլի Պատրիարքը Երուսաղէմի Պատրիարք կ'ըլլայ, հոս կրնայ գալ, բայց ես Իսթանպուլի Պատրիարք չեմ կրնար ըլլալ։

— Լաւ, դուք այս տեղէն ո՞ւր կրնաք երթալ։

Տէրտէրեան Արք. խնդաց։

— Դրախտ կ'երթամ, ըսաւ։

Զգացի թէ անտեղի հարցում մը ըրած էի, ուզեցի սրբագրել, սակայն ուրիշ անտեղի խօսք մը ըրի.

— Կը մաղթեմ որ աւելի առաջ երթաք եւ Ծայրագոյն Պատրիարք ըլլաք, Երեւանի մէջ։

— Կը մաղթեմ որ այդ տեղը դուն երթաս, արդէն երկրումը ձեզի աւելի մօտ է։

Իր այս սրամտութեան շատ հաւնած ըլլալու էր որ դարձեալ խնդաց, յետոյ լրջացաւ եւ ըսաւ.

— Օսմանեան Կայսրութեան շրջանին Երուսաղէմը Իսթանպուլի ենթակայ էր։

— Իսթանպուլի ժողովուրդին պատգամ մը չէ՞ք շնորհեր։

— Շատ գոհ կ'ըլլամ, սակայն սխալ բան մը չըսենք և չխրտչեցնենք ձեր փիճաճիի ճաթըրները։ Մկրտիչ էֆէնտին թող թարգմանէ։

Պատրիարքը յետոյ դարձաւ իր քարտուղարին եւ հետեւեալները ըսաւ, որոնք թարգմանուեցան Մկրտիչ էֆէնտիին կողմէ.

— Իսթանպուլի ժողովուրդէն լուր առած եմ. շատ գոհ են իրենց կեանքէն, կառավարութեան հաւատարիմ են եւ պատուաւոր։ Մեր ամենամեծ փափաքը այն է որ Հայերը իրենց զգացումներով մօտ ըլլան Թուրք Նոր Հանրապետութեան։ Հայերը Թուրքերուն հետ ձեռք ձեռքի, եղբայրաբար թող ապրին, երկու ազգերուն համար ալ ուրիշ տեղէ օգուտ չկայ։ Կ'ուզեմ որ այս խօսքերս այս ձեւով ըսուին ժողովուրդին։ Անկէ զատ Իսթանպուլի Պատրիարք եղբօրս Խաչատուրեան էֆէնտիին ալ բարեւներ։

Մեզ որ ես ճամբան կը գտնուէի երբ Խաչատուրեան էֆէնտի վախճանեցաւ եւ ես չկրցայ բերել իր բարեւը։

Մեր տեսակցութիւնը աւարտած էր։ Տէրտէրեան էֆէնտիէն հրաժեշտ առինք։ Հակառակ մեր խնդրանքին, մինչեւ արտաքին դուռը ընկերացաւ մեզի եւ յետոյ ըսաւ Թուրքերէն լեզուով.

— Դուք Իսթանպուլէն մինչեւ հոս կուգաք եւ չէք ուզեր առանց զիս տեսնելու երթալ, թոյլ տուէք որ ես ալ ձեզի հետ մինչեւ դուռը գալու պատիւը ունենամ։

Այս քաղաքավարական խօսքերուն հետ մեր սիրտն ալ հոն ձգելով, բաժնուեցանք Ս. Յակոբի եկեղեցիէն։

Բայց այստեղ հայ հայրենակիցներէս շատ տարօրինակ բան մը տեղեկացայ։

Նախօրօք պատարագի ընթացքին կը յիշատակուէր Երուսաղէմի պատրիարքին անունը։ Վերջերս դադրած են յիշատակելէ։ Պատճառը Կաթողիկոսին հարցուցի.

— Պայման չէ անունին յիշատակութիւնը ըսաւ։

Եթէ ինծի հարցնէք, այսօր սրտերու մէջ կ'ապրի անունը Երուսաղէմի Պատրիարքին, որ կատարեալ արդիական կրօնաւոր մըն է։ Վաղն ալ լեզուներու մէջ պիտի ապրի։ Այնքան խելացի, այնքան կրօնքին նրբութիւններուն եւ մարդկութեան, եղբայրութեան հաւատացող համեստ պատրիարքի մը անունը դիւրաւ կարելի չէ ջնջել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐԶԱՊԵՏ Տըպրէ ճառով մը պարզեց այն որոշումները զորս կառավարութիւնը տուած է երկրագործութեան համար, որուն 180 միլիարի (Հին Ֆրանք) նոր յատկացում մը պիտի ըլլայ։ Հացին գինը Օգոստոս 1էն, 1 Ֆր.ի յաւելում պիտի կրէ քիլոյին վրայ։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հրապարակեց համայնավար պետութեան երրորդ ուխտը, 60 տարուան ընթացքին։ Առաջինը, որ գաղտնի էր հրապարակուած է 1903ին եւ կոչ կ'ընէր ռուս բանուորներուն որ տապալեն ցարականութիւնը։ Երկրորդը որ ցարդ ի զօրու է, հրատարակուած է 1919ին։ Խտացումն է Մարքսի, Լենինի եւ Էնկելսի տեսակէտներուն եւ կը նախատեսէր ընկերվարական ընկերութեան կառուցումը։ Այս վերջինը կը հաստատէ Խորհ. Միութեան ընկերվարութենէն համայնավարութեան անցնիլը։ Կոթողն է մարքսեան գաղափարականին եւ ոսկեդար կը խոստանայ (մինչեւ 1980) խորհրդային ժողովուրդին։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԹԱՌՏԻՆԻ, վախճանած է առջի օր Հռոմի մէջ, զոհ սրտի տագնապի մը։ Քարտուղարն էր Վատիկանի եւ կարդինալի աստիճան ստացած էր Յովհաննէս ԻԳ.էն։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Պապին ներկայութեան, չորեքշաբթի օր։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՎԱՍՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱ՛Ն...

« Տուր աշխարհիս խաղաղութի՛ւն»... Այսպէս կ'երգուի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ, պատարագի արարողութեանց ընթացքին :

« Խաղաղութիւն ամենեցուն »... կ'ըսէ պատարագիչը, խաչակնքելով հաւատացեալները :

×

Ի զո՛ւր խաղաղութի՛ւն կ'երազէ մարդկութիւնը հազարամեակներէ ի վեր :

Կարճ ժամանակամիջոց մը միայն կը վայելեն մարդիկ խաղաղութեան պարգեւները :

Վէրքերու արիւնը հազիւ ցամքած, դեռ կոչկոճ իսկ չկապած, կը վերսկսի նոր պատերազմ մը : Նորէն փլուզում բնակավայրերու, մահ մեծի եւ պզտիկի, արիւն, արցունք...

1918ին, երբ առաջին համաշխարհային պատերազմը վերջացաւ, Ուիլսըն յաջողեցաւ հիմնել Ազգերու Դաշնակցութիւնը Ժընեւի մէջ, թէեւ յետոյ Միացեալ Նահանգները անոր մասնակցեցան միայն «դիտող»ով մը :

Այդ հաստատութեան նպատակն էր միջազգային վէճերը առանց պատերազմի կարգադրել եւ զինաթափութիւնը իրականացնել :

Ազգերու Դաշնակցութիւնը չիրականացուց սակայն իր վրայ դրուած մեծ յոյսերը : Ան օգուտ մը չբերաւ : Մեծ պետութիւնները շարունակեցին խաղալ փոքր ժողովուրդներու ճակատագրին հետ եւ փաշական պետութիւնները կրցան իրենց ուզածը անպատիժ ընել թէ' Ափրիկէի եւ թէ ' Եւրոպայի մէջ : Հիթլեր համարձակեցաւ նոյնիսկ սարքել պատերազմ մը, որ տեւեց 1939 Սեպտեմբերէն մինչեւ 1945ի Մայիսը, սարսելով Եւրոպան եւ ամբողջ աշխարհը :

Ի տես պատերազմի արհաւիրքներուն եւ աւերակներուն, յաղթական պետութիւնները հիմնեցին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը՝ այս անգամ Նիւ Եորքի մէջ, աշխարհի երեսէն վերցնելու համար պատերազմի վտանգը, խաղաղութիւնը յաւէտ պահպանելու եւ ընդհանուր զինընկեցութիւնը աստիճանաբար իրականացնելու համար :

×

Միայն 16 տարի անցած է այն օրերէն, երբ Հիթլեր անձնասպան կ'ըլլար Պերլինի մէջ : Անոր երազած «հազարամեայ կայսրութիւնը» հազիւ 12 տարի տեւած՝ կը ջախջախուէր օդէն եւ ցամաքէն :

Դեռ մեր ականջներուն մէջ կը հնչեն այն պոռպոտեայ ճառերը, զորս Հիթլեր կ'արտասանէր, որոնք սակայն փոխանակ դէպի յաղթանակ, դէպի անդունդ առաջնորդեցին Գերմանիան, որ այսօր բաժան բաժան եղած է եւ հակառակ տնտեսական յառաջդիմութեան Արեւմտեան մասին մէջ, խոր վէրքեր ունի ազգային տեսակէտով :

Եւ ահա նորէն պոռպոտեայ ճառեր կ'արտասանուին Արեւելքէն եւ Արեւմուտքէն : Մոսկուայէն Խրուշչեւն է որ կը խօսի : Կը խռովի մարդկութիւնը, կը ցնցուի աշխարհը : Բայց ի՞նչ կ'ուզէ Խրուշչեւ — խաղաղութեան դաշնագիր մը Գերմանիոյ հետ : Անշուշտ խաղաղութեան դաշնագիր մը իր հասկցած ձեւով : Ան կ'ըսէ .

– Եթէ դուք, նախկին դաշնակիցներդ, ինծի հետ սեղան չնստիք եւ դաշնագիր մը չկնքէք Պերլինի վերաբերմամբ, ես մինակս դաշնագիր պիտի կնքեմ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ : Թող արեւմտեան Պերլինը «ազատ քաղաք» մը մնայ : Իսկ եթէ չզաք իմ խօսքիս, ես իմ գիտցածս պիտի ընեմ : Դուք ձեր գլխուն ճարը նայեցէք :

Միացեալ Նահանգներու նախագահը Քենըտի ինչպէս նաեւ բրիտանական եւ ֆրանսական կառավարութիւնները կը յայտարարեն. — Առանձ բան մը չընե՛ս : Մենք մեր իրաւունքները Պերլինի մէջ, ի հարկին զէնքով պիտի պաշտպանենք : Կը զգուշացնենք քեզ :

... Եւ այսպէս մարդկութիւնը նորէն կը տատանի պատերազմի եւ խաղաղութեան միջեւ :

Պատերա՞զմ պիտի ըլլայ... վասն խաղաղութեան : Եւ խորհիլ որ ասկէ ութ շաբաթ առաջ, Քենըտի եւ Խրուշչեւ իրարու հետ գլուխ գլխի խօսակցեցան Վիէննայի մէջ՝ համաձայնութեան գալու համար եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար :

×

Ի տես այս քաղաքական պատկերին, կարելի չէ զուգահեռական մը չգտնել 1939ի Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու անցքերուն եւ արդի վիճակին միջեւ : Այն ատեն՝ երկրորդ մեծ պատերազմի նախօրեակին, Անգլիա եւ Ֆրանսա յայտարարած էին որ եթէ Գերմանիա յարձակի Լեհաստանի վրայ, իրենք պիտի յարգեն իրենց խօսքը եւ պիտի պաշտպանեն զայն :

Հիթլեր՝ շփացած իր նախկին յաջողութիւններով, կարծեց թէ Լեհաստանի պարագային ալ Ֆրանսա եւ Անգլիա տեղի պիտի տան : Բայց անոնք ըսին .— Մինչեւ հոս եւ ոչ աւելի անդին : Ու պատերազմ յայտարարեցին Գերմանիոյ դէմ : Այսպէս սկսաւ կործանարար երկրորդ համաշխարհային պատերազմը :

Այսօր՝ ամբողջ մարդկութիւնը յոյս ունի որ արդի քաղաքագէտները բան մը սորված են անցեալ պատմութենէն ու սխալ դատողութիւններով եւ ենթադրեալ գերադասութիւններով չեն տարուիր խօսքը զէնքի չաչիւնի փոխելու :

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՀԱ ԳՈՐԾ ԵՒ ՈՉ ԹԷ ԽՕՍՔ

Կրընոպլի Կապ. Խաչը, յաջող երեք ձեռնարկներէ ետք, փակեց դպրոցական տարին :

Ինչպէս նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս, իր զոյգ դպրոցներու տարեվերջին քննութիւնները տեղի ունեցան, տեղական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներու, ծնողքներու եւ Խաչուհիներու ներկայութեան :

Աշակերտները հագուած տօնական օրերու նման, գրաւած են իրենց տեղերը կարգապահ եւ ուշադիր : Եւ ամբողջ երեք ժամ, աշակերտ եւ ունկնդիր, լարուած ուշադրութեամբ կը հետեւին իրարու յաջորդող դասարաններու տուած քննութեան : Հարցումներ, գնահատանքի խօսքեր եւ անվերջ ծափեր : Ի՞նչպէս խանդաղատանքով չդիտել ամէնէն փոքրերուն իրարանցումն ու յուզումը : Մանաւանդ յաջող քննութիւն տալէ ետք, իրենց կայծ ու կրակ աչքերէն ցոլացող Հայու հպարտութիւնը :

Ներկաները գոհունակութեամբ կը հաստատեն աշակերտութեան ըրած յառաջդիմութիւնը : Յայտնի է որ անոնք ոչ միայն, տարւոյն ընթացքին լաւ են աշխատած, այլեւ մասնաւոր ջանք են թափած եւ պատրաստուած տարեվերջի քննութեան : Այնպէս որ իւրաքանչիւր քննութիւն տուող աշակերտ իր ստացած բարձրագոյն նիշերուն հետ, Կապ. Խաչի կողմէ կունենայ նաեւ մէկ շաքարեղէնի ծրար :

Մէկ շաբաթ վերջ, Կապ. Խաչի տարեկան դաշտահանդէսն է, որուն ընթացքին կը կատարուի նաեւ տղոց մրցանակաբաշխութիւնը : Ձեռնարկ մը մեծածախս եւ դժուար : Կրընոպլէն տասը քիլ. հեռաւորութեամբ լեռնադաշտի մը մէջ, պէտք է ստեղծել բարձրախօսի, պիւֆէի յարմարութիւններ, պէտք է փոխադրել սեղաններ, նստարաններ եւն. : Եւ սակայն, տարիներէ ի վեր, այս բոլորը կ'ըլլան առանց աղմուկի, ու Կապ. Խաչի հանդէսներուն վարժուած հասարակութիւնը՝ վստահ է որ հայկական ջերմիկ մթնոլորտի մը մէջ պիտի անցընէ հաճելի օր մը :

Դաշտահանդէսը կ'ըլլայ սպասուածէն շատ աւելի բազմամարդ : Ներկայ են ոչ միայն աշակերտներու ծնողքները, այլեւ մանաւանդ, այս գաղութին մէջ երկար տարիներու ընթացքին, Կապ. Խաչի տարած ազգապահպանման գործը ջերմօրէն գնահատող, սրտցաւ հայրենակիցները, որոնց ազգասիրական զգացումները՝ պայմանադրական նեղմիտ օրէնքներու չեն գիտեր ենթարկուիլ : Մասնաւոր գոհունակութեամբ կը շեշտենք, կանացի մեր կազմակերպութեան թեւին տակ, հայկական շունչ ստացած, այսօր թեւաւոր, ընտանեկան բոյներ կազմած, երիտասարդութեան ներկայութիւնը : Ներկայութիւն մը, որ ոչ միայն հոգեկան բաւարարութիւն կը պատճառէ տարեցներուն, այլ նաեւ կը հաստատէ որ իրենց համար տարուած տարիներու աշխատանքը՝ ապարդիւն չէ եղած :

Հանդէսի պաշտօնական մասին, ներկաները իմի հաւաքուելով, գուրգուրանքով կը շրջապատեն աշակերտութիւնը, ուրախութեամբ ունկնդրելով անոնց երգերն ու արտասանութիւնները : Երկու փոքր աղջնակներ 9 եւ 10 տարու, Է. Բաբախեան եւ Հ. Մարաշլեան, դպրոցի օժանդակ անդամներէն Պ. Մ. Կիւմիւշեանի կողմէ, իրենց ընթերցանութեան գրքէն ցոյց տուած էջերէն կ'ընեն շատ սահուն ընթերցումներ, արժանալով ներկաներու բուռն ծափերուն : Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն մեր նախկին սանուհիներէն Տիկին Թ. Մանուկեան (Սէն - էթիէն) եւ իր քոյրը Տիկին Ալիս, հայերէն անուշ երգերով : Երկուքն ալ տարիներ շարունակ, եղած են մեր հանդէսներու գեղարուեստական բաժնին մասնակցող չնորհալի, կարեւոր ուժերը : Ներկայ ծնողքներու գոհունակութեան արտայայտիչը կ'ըլլայ Տիկին Շ. Մարաշլեան հաճելի երգերով : Կ'երգէ նաեւ Տիկին Ժիւլիէթ :

Պ. Մ. Կիւմիւշեան խօսք առնելով, կը շեշտէ նորահաս սերունդի փրկութեան համար տարուելիք հայապահպանման գործի անհրաժեշտութիւնը, որուն գլխաւոր ազդակ նկատելով հայ լեզուի պահպանումը՝ գնահատանքի ջերմ խօսքերով վեր կ'առնէ տեղական համեստ դպրոցին միջոցաւ տարուած աշխատանքըն ու ձեռք ձգուած սքանչելի արդիւնքը :

Պ. Մարանճեան կը խօսի Մարտիկներու Միութեան կողմէ, յայտնելով իրենց գոհունակութիւնը, տարեվերջի քննութեան առիթով ամէն տարի իրենց Միութեան եղած հրաւէրին համար : Եւ որպէս ապացոյց իր եւ իր ընկերներուն ազգապահպանման համար տարուած գործին հանդէպ ունեցած գնահատանքի զգացումներուն, Միութեան կողմէ կը նուիրէ երեսուն Ն. Ֆ., որուն կը հետեւին ներկաներէն շատ շատեր : Հազիւ հինգ վայրկեան, նուիրատուութեան գումարը կը հասնի 300 Ն. Ֆ.ի, (Նուիրատուութեան ցանկը առանձին) :

Նկատի ունենալով, իրենց մրցանակները ստանալու համար տղոց ցոյց տուած անհամբերութեան նշանները, կը ստիպուինք ընդհատել գեղարուեստական բաժինը : Եւ ընդհանուր ծափերու, ուրախութեան արտայայտութիւններու մէջ, տասնեւութ յաջողակ աշակերտներ, կարգով կը մօտենան, կը համբուրեն իրենց դաստատուները, եւ կրթական յանձնախումբի անդամ, Պ. Ե. Մարաշլեան կուտայ իւրաքանչիւրին իր դասաւորումին համեմատ յատկացուած մրցանակը : Կապ. Խաչը չէ մոռցած նաեւ դեռ դպրոց չյաճախող փոքրիկները, որոնք նոյնպէս հաւաքուած են մեր շուրջը : Կը մօտենան,

---

ՆԻՔՈԼԱ Բ. ՑԱՐԻՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՍՊԵԼ ՄԸՆ Է

Քանի մը հեղինակներ, որոնք այդ դժուարին պահերուն Սիպերիա ապրած էին, կարգ մը հրատարակութիւններ ըրած են, բայց շատ բան չեն գրած ցարական ընտանիքին սպանութեան մասին : Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ որեւէ փաստ գոյութիւն չունի : Նոյնիսկ կը կասկածիմ որ Լենինը եւ Ստալինը անգամ կրցած ըլլան ճշմարտութիւնը երեւան հանել :

Այո, ճշմարտութիւնը, կը խոստովանիմ, որ չկրցայ երեւան հանել հակառակ յամառ եւ յուսահատական ճիգերուս :

Այսպէս է որ Եւրոպա դառնալէս քիչ ետք, Սիպերիոյ իմ նախկին ընկերներէս մէկէն իմացայ թէ ծովակալ Կոլչաքի այրին Պիրէնեաններու մէջ կը գտնուի :

Ուստի Փօ քաղաքը գացի եւ Թարպի ճամբուն վրայ գտայ Տիկին Կոլչաքը համեստ բնակարանի մը մէջ, այժմ անհետացած : Միասին Սիպերիոյ եւ Եկատերինէնպուրկի մեր հին օրերը վերապրեցանք : Ուրախութեամբ հաստատեցի թէ ցարական ընտանիքին դէպի Սամարա մեկնած ըլլալուն ճշդութեանը մասին մեր երկուքին կարծիքները նոյնանման են :

Իր կարծիքը ինծի համար շատ արժէք ունէր, որովհետեւ Տիկին Կոլչաք խիստ իրաւասու էր ճշմարտութիւնը գիտնալու :

Տիկին Կոլչաք կ'ուզէր իմանալ ամէն գնով թէ ո՞վ էր որ կայսերական ընտանիքը Եկատերինէնպուրկէն աւելի ապահով վայր մը փախցուցած էր :

«Հոս, կ'ըսէ Պ. Լըմէ, անհրաժեշտ կը համարիմ տալ կարգ մը պատմա – քաղաքական բացատրութիւններ .—

1918ին պոլշեւիկներուն կացութիւնը շատ վտանգուած էր : Արխանկելսքի մէջ, Կովկասեան բանակին հրամանատարը, Եուտենիչ, Անգլիացիներուն օժանդակութեամբ կը դիմադրէր կարմիրներուն : Խրիմի ճակատին վրայ Վրանկել եւ Տենիքին կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք կը բերէին :

Վերջապէս արեւելեան կողմը՝ Կոլչաք եւ Չեխոսլովաքները չորս հարիւր հազար հոգիով կը դիմադրէին Սովետներուն :

Իրենց ենթարկուած ծանր կացութեան գիտակցութեամբ՝ յեղափոխականները խիստ մեծ կարեւորութիւն կուտային Եկատերինէնպուրկի պատանդներուն եւ Մոսկուայէն հոն հասած եւ մեր ձեռքը անցած հեռագիրները, այս պատանդներուն ճակատագրին համար, տեղական սովետները պատասխանատու կը նկատէին :

Ուրեմն, Տիկին Կոլչաք եւ ես կատարելապէս համամիտ գտնուեցանք, եզրակացնելու համար թէ միայն Գերմանացիք էին որ շահ եւ միջոցներ ունէին Եւրոպայէն Ցարին հասնելիք օգնութեան արգելք ըլլալու :

Արդարեւ, Գերմանիոյ համար յաղթութիւնը շահելու միակ բանալին Պրեսթ-Լիթովսքի դաշնագիրն էր, եւ մեր թշնամիները շատ լաւ գիտէին թէ Ցարը, ըստ իր դաշնակիցներուն տուած խոստումին, բնաւ պիտի չվաւերացնէր այս անջատ հաշտութիւնը :

Մնաց որ, պոլշեւիկեան բոլոր շրջանակներուն մէջ, գերմանական ազդեցութիւնը խիստ զօրաւոր էր, այնպէս որ, ամէն անգամ որ կարմիր սպայակոյտ մը գերի կ'իյնար մեր ձեռքը, միշտ գերմանացի սպաներ անպակաս կ'ըլլային :

Այս պարագայով թերեւս կը բացատրուի Իպատիեւի տան նկուղին մէջ գրուած գերմաներէն արձանագրութիւնը :

Մեր երէկի թշնամիներէն կը կասկածիմ, եւ կը կարծեմ թէ չեմ սխալիր » :

×

« Գալով Անաստասիային, կ'ըսէ Պ. Լըմէ, զայն բնաւ չեմ տեսած, հետեւաբար չեմ կրնար ըսել թէ Տիկին Անտէրսըն կոչուած կինը իսկական Անաստասիան է կամ ոչ : Շատ հրաշքներ կարելի են : Սակայն պատմութիւն մը, որ բացայայտ սխալով մը կը սկսի, ինծի համար կասկածելի է :

Կը կարծեմ կարդացած ըլլալ թէ, Անաստասիա յայտարարած է որ Եկատերինէնպուրկի մէջ, կայսերական ընտանիքին անդամներուն գլխակներուն մէջէն մէկը զինք դուրս քաշած եւ միասին հետը Ռումանիա տարած է :

Եկատերինէնպուրկի ջարդը, կը կրկնեմ, առասպել մըն է, դէպի Ռումանիա առասպել մը : ճամբորդութիւնը՝ ուրիշ առասպել մը :

Կը բաւէ աշխարհացոյց քարտէսը բանալ, հեռաւորութիւնները չափել եւ հաստատել թէ այդ ճամբաները որքան անապահով էին այն ժամանակներուն :

Կը յիշուի թէ ժամանակին տասնէ աւելի անձեր իբրեւ Լուդովիկոս ԺԷ. ներկայացուցած են իրենք զիրենք : Վլասիի հանդիպեցայ վոսթոքի մէջ, եւ այլուր երիտասարդուհի մը, որ կը փորձէր փաստել թէ մեծ դքսուհի Օլկան է : Անոր պէս շատ անձեր ալ տեսանք որ «կայսերական ընտանիքին կը պատկանինք» կ'ըսէին : Սակայն շատ դիւրութեամբ երեւան հանեցինք խարդախութիւնը :

Ուրեմն, Անաստասիային խնդիրը ինծի համար անլուծելի կը մնայ եւ իմ այս յիշատակներս կը վերջացնեմ խաչոր հարցական նշանով մը :

Քաղեց՝ Գ. Տ. Ա.

(3 եւ վերջ)

կը ստանան ձեռքի փոքր ժամացոյցներ եւ արեւի ակնոցներ (Կապ. Խաչին նուիրուած Տիկին Միքայէլեանի կողմէ):

Կարենալ ըմբռնելու համար այս փոքրիկ նուէրները ստանալու առիթով, մեր շուրջ եղած պզտիկներուն ցոյց տուած ուրախութիւնն ու խրախանդումը, պահ մը պէտք է իրենց նման մանկանալ, ունենալու համար, իրենց տարիքի ապրումները ... համոզուելու համար որ այս բոլորը միջոցներ են հայ դպրոցին հմայք տալու, իրենց մանկական հոգիները տրամադրելու, զիրենք հայ դպրոցին կապելու :

Տեսէք, հապա ինը տարու սա տղեկը, որուն ծնողքը դաշտահանդէսին մօտերը բացօթեայ օր մը անցընելու եկած է: Ամբողջ օրը կը մնայ մեր մօտ, չուզեր բաժնուիլ իր հայ ընկերներէն: Հանդէսի պահուն, նոյն յուզումով, նոյն անհամբերութեամբ կը սպասէ իր նուէրին: Մեզի տուած իր խոստումի ձեւէն, վստահ էինք որ դպրոցի վերաբացումին, ան պիտի ուզէ հայ դպրոց գալ: Ի՞նչպէս չյիշել, սա միւս սիրուն, պճլտուն աչքերով հինգ տարու մանուկը, որ քննութեան օրը, կեցած է դպրոցին առջեւ: Իր մեծ եղբայրը ներսն է. չուզեր ներս գալ, բայց եղած տեղը նստած կը մնայ ամբողջ երկու ժամ: Ինչո՞ւ, բայց ո՞վ կարողացած է լման թափանցել մանուկի մը, անմեղունակ հոգիի խորհուրդներուն :

Կապոյտ Խաչը, ուսուցիչներուն եւս, կը նուիրէ յիշատակի համար սիրուն առարկաներ: Վիզզօղի դպրոցին ծնողքները, տարուած աշխատանքին հանդէպ, իրենց ունեցած գնահատանքի զգացումներուն որպէս ապացոյց, իրենց շրջանի դասատուին կը նուիրեն, սիրուն ինքնահոս գրիչ մը: Այս ինքնաբուխ, ազնիւ ուշադրութիւնը, խորապէս կը յուզէ որքան դասատուն, նոյնքան եւ ներկաները:

Դպրոցին երիտասարդ ուսուցիչը, Պ. Վ. Բարախեան ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, ստանձնած է բարձրախօսին մատուցողութիւնը, եւ հաճելի կերպով կը կատարէ խօսնակի իր դերը: Կապ. Խաչը, շնորհակալութեան յատուկ խօսք ունի Տիկին Գասաբեանի, որ ինչպէս «Մանուկներու Օրուան» հանդէսին, այս անգամ եւս, նուիրած է ափսէ մը թերթանուշ :

Տիկին Միքայէլեան, սրտաբուխ խօսքերով, Կապ. Խաչի շնորհակալութեան զգացումներուն թարգմանը կ՚ըլլայ ներկաներուն եւ դպրոցի ուսուցչական կազմին մօտ :

Ահա բարոյական պատկերը, այս ազգապահպանման գործին լայնօրէն նպաստող ձեռնարկին: Իսկ նիւթական արդիւնքը, միթէ՞ կարելի է կասկածիլ . տարակուսելու համար, պէտք է լաւ ճանչնալ մեր բարի ու ազնիւ ժողովուրդը՝ որ ունի առողջ դատողութիւն, եւ տարուած ազգօգուտ գործը գնահատելու վեհանձն հոգի ... Այս յօդուածի սկիզբը, բնորոշուած էինք արդէն ներկայ եղող հասարակութիւնը. որոնք մէկի տեղ տասը տալով հանդէսի նիւթական հասոյթը հասցուցին 1080 Ն. Ֆ.ի:

Եւ ըսել թէ, նոյն այս ժողովուրդը՝ դեռ նոր, «Մայրերու տօնին» առիթով ժպիտով ու գնահատանքի ջերմ խօսքերով ընդունելով մեր ընկերուհիները, կրկին հայ դպրոցին համար տուած էին 450 Ն. Ֆ.:

Ուշ է ժամանակը: Շատոնց լռած է արդէն բարձրախօսէն ամբողջ օրը հնչող, պանդուխտի մեր հոգիները յուզող, հայրենակարօտ մեր սրտերն ալեկոծող հայ երգի անուշ ձայնը.. Մեկնած են բոլորը, ու մենք մնացած մեր մտածումներուն, հոգեկան մեր ապրումներուն հետ մինմինակ ... Ահա թէ ինչպէս, եւ ինչ միջոցներով է որ Հայը՝ հակառակ իր ունեցած քաղաքական վերի վայրումներուն, անթիւ եւ անգութ հալածանքներուն, կարողացած է դարերու մշուշին մէջէն լոյս աշխարհ գալ, հասնիլ մինչեւ մեր օրերը՝ պահելով իր ազգային դիմագիծն ու լեզուն: Մինչ անդին, պատմութեան մէջ Հայուն հետ յիշուած, Հայուն հետ ճամբայ ելած. բազմաթիւ ազգեր, իրենց անունը միայն պատմութեան ձգած, կորսուած են :

Որովհետեւ ամէն ժամանակներու, դժուարին ամէն պայմաններու մէջ, գտնուած են սիրտ ու հոգի ունեցող Հայեր, որոնք իրենց առօրեայ մտահոգութիւններէն վեր դասելով իրենց ազգի գոյութիւնը՝ աշխատած, տքնած են, եւ արդարացուցած են «փոքր կաթիլները ծովը կը կազմեն, աւազի հատերն ալ լեռը կը դիզեն»ի ճշմարտութիւնը: Նոյն ոգիով, նոյն նպատակով է, գաղթահայութեան այսօրուան կատարած մասնակի, փոքր ձեռնարկները: Եւ ազգապահպանման համար տարուած այդ աշխատանքին մէջ, Կրընոպլի համեստ գաղութը՝ եւ տեղական Կապոյտ Խաչը, անպայման որ ունին իրենց պատուաւոր տեղը՝ տարիներով իրենց ըրած նիւթական ու բարոյական զոհողութեամբը, ու տարած ազգօգուտ աշխատանքի որակովն ու քանակովը:

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

ԲԺ. ՆՈՐԱ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՏՈՐՔ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Փարիզ, 1961 Յուլիս 30

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆԱՊԱՏԸ ԿԸ ԾԱՂԿԻ ...

Աղուտ շրջաններ կան Արաքսի հովիտին մէջ, որոնք, ցարդ, անապատի վերածուած էին, անկարելի ըլլալով վարուցանք ընել : Այժմ, եւ իբրեւ արդիւնք հայ հողագէտներու քսան տարուան տքնաջան ճիգերուն, կարելի եղած է արդասաւորել երբեմնի անապատը, ուր, արդէն, ստացուած է առաջին արդիւնքը՝ խաղող, ցորեն եւ կորնգան :

ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏ

Լայնօրէն գնահատուեցաւ Հայաստանի համանուագախումբը Խ. Միութեան զանազան շրջաններուն մէջ, ուր, երեսունէ աւելի համերգներ տուաւ ղեկավարութեամբ խմբավարներ Օ. Տուրեանի եւ Վ. Այվազեանի: Համերգներուն կը մեներգէր Գոհար Գասպարեան :

ՕԴԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրեցինք Երեւան – Մոսկուա օդային հաղորդակցութեան մասին, որ զգալապէս ճամբուն տեւողութիւնը կրճատած է՝ 3·5 ժամ, շնորհիւ արդիական մեծ օդանաւերու սպասարկութեան :

Հայաստանի թերթերէն կը տեղեկանանք, թէ օդանաւերը մեծ օգտակարութիւն կ՚ունենան նաեւ գիւղատնտեսութեան մէջ: Արդարեւ, օդանաւերու միջոցաւ կ՚ոչնչացուին գիւղատնտեսութեան վնասող միջատները եւ մանրէները, ծուխի ծածկոցներ կը տարածեն ցրտահարութեան վտանգի պարագային, եւայլն:

Միւս կողմէ, ներկայիս կանոնաւոր երթեւեկութիւն գոյութիւն ունի Երեւանի եւ Խ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու միջեւ: Առկէ զատ, ապրանքատար ինքնաթիռներ ամէն օր Երեւանէն դէպի Միջին Ասիոյ երկիրները, Ուկրայնիա, Ծայրագոյն Արեւելք, Ուրալ, Մոսկուա, Լենինկրատ եւ այլ վայրեր կը փոխադրեն Հայաստանի զանազան ապրանքները, մանաւանդ պտուղները :

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԱՓԻՆ

Երեւանի Օփերայի խումբը Սոչի (Վըրաստան)մեկնեցաւ ներկայացումներ տալու համար: Ցայտագրին մաս կը կազմեն եւրոպական եւ հայկական դասական գործեր, ինչպէս, օրինակ՝ «Օթելլօ», «Ֆաուստ», «Քարմէն», «Անուշ», եւայլն, յայտարարած է Օփերայի ղեկավարը՝ Գ. Հայրապետեան :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի «Սպարտակ» ոտնագնդակի խումբը կարեւոր յաջողութիւն մը եւս արձանագրեց, այս անգամ Թալինի խումբին դէմ, Երեւանի մէջ: Եստոնացի մարզիկները պարտուած են 2 – 0 արդիւնքով: Այս յաղթանակով «Սպարտակ» խումբը 16 միաւորներ նշանակած կ՚ըլլայ եւ Խ. Միութեան ոտնագնդակի առաջնութեան մրցաշարքին մէջ կը բարձրանայ հինգերորդ տեղը:

× Պասքէթպոլի հետաքրքրական վեց մրցումներ տեղի ունեցան Երեւանի մէջ, Հայերու եւ Մոսկուացիներու միջեւ: Վեց մրցումներէն երեքը շահած են Ռուսերը, երքն ալ Հայերը :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

—օ—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղի տարեվերջի դպրոցական հանդէսը տեղի ունեցաւ Ֆէվի ծառախիտ պարտէզին մէջ: Այս առթիւ Խաչուհիները ջանք չէին խնայած ներկաները գոհ ձգելու համար, հակառակ իրենց յառաջացեալ տարիքին: Դիտողութիւն մը՝ երիտասարդ Խաչուհիներու պակասը :

Ներկայ էր ոգեւորիչ բազմութիւն մը բաղկացած ծնողքներէ ու Կապոյտ Խաչի բարեկամներէ :

Բեմին վրայ կ՚երեւան տասնեւհինգ Հայորդիներ, մանչ ու աղջիկ, վեցէն տասնեւհինգ տարեկան, շարուած հասակի չափով, ղեկավարութեամբ իրենց ժըրաջան ու միշտ երիտասարդ ուսուցչուհի Տիկին Նազարեանի: Հանդէսը կը բացուի «Մարսէյեզով» ու «Յառաջ նահատակ»ով, որոնք ունկնդրուեցան յոտընկայս :

Արտասանեցին փոքրիկն Ցամիկ Նազարեան «Համբոյրներս», Անդրանիկ Մերճանեան «Մօյլը», Կարօ Տէրտէրեան «Նուիրում», Լիւսի Տէրտէրեան «Հայրենիքիս», Փերուզ Աղամեան «Կարօտ բնութեան», Մայրենի Մերճանեան «Գրիչը», Յովհաննէս Աղամեան «Հայ վարժարան»:

Ծափերով ողջունուեցաւ երեք փոքրիկներու երեւումը բեմին վրայ, կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն հագուած, եւ հայ դրօշին ուղղուած անոնց արտասանութիւն մը, որ յուզումով եւ զգացումով արտասանեց Վերժինէ Նազարեան, յետոյ խումբը երգեց «Ողջոյն քեզ, Հայու դրօշ», Վանիկ Նազարեան խոր ըմբռնումով եւ անթերի առոգանութեամբ արտասանեց Վահան Տէրեանի «Մի խառնէք մեզ», յուզելով ներկաները :

Ներկայացուեցաւ փոքրիկ պատկեր մը «Արիստո Թթխմորէն», Տիգրան Պապայեան «Դուիթի», Վերժինէ Հազարեան «Նարգիզի» եւ Մայրենի Մերճանեան «Սիֆիի» դերերը յաջողութեամբ կատարեցին :

Հանդէսին փակումը կատարուեցաւ պաւեչտով մը, «Ես մեռայ» Սերժ Թաքթալեան՝ հայրը, Վանիկ Հազարեան՝ ծառան, Ռոպեր Շուտեան՝ որդին, իրենց տէրերուն յաջող ու բնական կատարումով խնդացուցին ներկաները :

Դպրոցական հանդէսէն ետքը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին տղաքն ու աղջիկները իրենց հայկական պարերով եկան ճոխացնել հանդէսը : Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Նոր Սերունդի վարչութեան եւ պարախումբին, որոնք իր բոլոր ձեռնարկներուն սիրայօժար կերպով կը բերեն իրենց մասնակցութիւնը :

Ս. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՎԱՆԱԿԱՆ

— Ճիշդը խօսեցէք, պարոն, ո՞րչափ պիտի մնաք այստեղ, յարեց Լուսիա կանացի ամէնէն անուշ արտասանութեամբ մը :

— Հաւատացէք որ չեմ գիտեր ... թերեւս շաբաթի մը չափ :

— Բայց չըլլայ որ տունէն դուրս ելնէք հա՞...:

— Ինչո՞ւ պիտի չելնեմ ... ի՞նչ պատճառ կայ :

— Գուցէ կասկածին վրայ, քանի որ անծանօթ մըն էք :

— Ես կասկածելի մէկը չեմ որ երկիւղ մը ունենամ: Շատ շատ հարցաքննութեան մը պիտի տանին զիս ու տեսնելով որ վնասակար բան մը չունիմ, պիտի թողուն բաց :

— Ով գիտէ, այս պարագաներու մէջ շուտով մարդուս օձիքը չազատիր : Չէ՞ որ դուք կ՚ըսէք թէ օրէնք չկայ այս Համիտական երկրին մէջ :

Խօսակցութիւնը չէր աւարտած երբ որ փողոցին դուռը զարնուեցաւ: Լուսիա գնաց դուռը բանալու :

Եկողը ծերունին էր :

— Ներողութիւն որդիս, ըսաւ ծերունին խանդաղատանքով մը, բաւական ուշացայ, չէ՞:

— Հարկաւ գործ ունէիք ... միջամտեց երիտասարդը թոթուելով :

— Աղէկ որ դուրս չելաք. այսօր քաղաքին մէջ մեծ խրարանդում մը կար : Կ՚ըսեն թէ խումբ մը Հայեր Պարսից սահմանէն ներս մտեր են ու քիւրտ աշիրէթներու հետ կռուի բռնուելով անոնց գլխաւորը սպաններ են: Եւ որովհետեւ դուք ալ նոր եկած էք, կրնար ըլլալ որ կասկածէին ձեր վրայ ու ձերբակալէին :

— Ո՛հ, Աստուած իմ ... մրմնջեց Լուսիա դողդղալով :

— Մօ՞տ օրերուս մէջ պատահած բան է, հարցուց երիտասարդը :

— Այս պատմուածին նայելով, շաբթուս մէջ եղած է դէպքը: Բաւական մեռածներ ու վիրաւորուածներ ալ կան երկու կողմէն: Կառավարութիւնը վաշտ մը զօրք ղրկած է կռուին վայրը :

Մանկամարդ աղջիկը ներսէն մօրը ձայնն առնելով պարտաւորուեցաւ ելլել հիւրանոցէն: Ան ատեն երիտասարդը յայտնեց ծերունիին թէ՝ ինքը յեղափոխական մըն էր եւ թէ կը խնդրէր իրմէ որ քաղաքին մէջ ծանօթ հայրենասէր մը ցոյց տար, որուն հետ խորհրդակցելով գործի կարենար սկսիլ :

Ամենայն սիրով, ըսաւ ծերունին անոր ճակատը համբուրելով: Ո՛հ, խիստ ուրախ եմ որ դուն բացիր ինծի քու սիրտդ, Չափազանց երջանիկ պիտի համարիմ զիս, երբ կարենամ ձեռքէս եկածը չխնայել՝ քեզի օգնելու :

ԴԱՇՆՕՅՆ ԵՒ ՍԷՐ

Երիտասարդը, որուն Վանական անունը պիտի տանք, շաբաթ մը չափ մնալէ ետք յաջողեցաւ քաղքին բոլոր հայրենասէր երիտասարդներուն միջեւ յեղափոխական շրջանակ մը կազմակերպել: Երբոր բացարձակ կերպով համոզուեցաւ թէ ամուր կապով մը միացած էին երիտասարդ գաղափարակիցները, իր աչքը դարձուց գիւղերու վրայ: Ուզեց Թիմարայ գեղերը շրջիլ. անոնց տեղական բարքերն ուսումնասիրել ու ըստ այնմ գործի սկսիլ :

Արդարեւ իրիկուն մը, Լուսիային ու անոր մեծ հօրը յայտնեց թէ մեկնելու պարտաւորուած էր :

Ծերունին, որ ամէն բան գիտէր, ընական է որեւէ առարկութիւն չկրցաւ ընել: Բայց Լուսիա արցունքով լեցուած աչքերը կուրծքին վրայ կախեց ու դուրս ելաւ :

Երբ ծերունին տունէն դուրս ելաւ Վանականին համար որոշուած գիւղացին կանչելու, Լուսիա սենեակը վերադարձաւ :

— Մինա՞կ էք, հարցուց Լուսիա դողդղալով :

— Այո, պատասխանեց Վանականը, մեծ հայրդ գնաց ընկերս կանչելու :

— Ըսել թէ այս գիշեր անպատճառ պիտի մեկնի՞ք, պարոն :

— Թերեւս :

— Պիտի յիշէ՞ք զիս :

— Միշտ ...

— Ուրեմն ընդունեցէք այս դաշոյնը՝ որ պանդուխտ հօրս յիշատակն է ու կը պահեմ ... : Գիտցէք որ այդ նուիրական գործիքին վրայ բռնաբարուած հայ աղջիկներու վրէժը դրոշմուած է, երբ որ դուք մեր թշնամիներու արեան մէջ կը թաթխէք զայն, յիշեցէք զիս, յիշեցէք Լուսիան :

– Պիտի յիշեմ, պիտի յիշեմ, Լուսիա ... մրմնջեց Վանականը :

— Անկեղծօրէ՞ն :

— Անկեղծօրէն :

Ահա այս եղաւ անոնց անբիծ հոգիներու միացումը :

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս Հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոն: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել:

Բ. խումբը կը մեկնի, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 22ին: Հաւաքուիլ Կառ տը Լիոնի Մեծ ժամացոյցին տակը:

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, Հաւաքուիլ Փեռաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին:

Այրի Տիկին Ծաղիկ Ղարիպեան ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԴԱՆԻԷԼ ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցած է Յուլիս 12ին (Պորտօ-աՆ-Կաթինուա, Լուարէ):

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ ԵՂԱԾ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Արծ. Ջրբաշեանէ մէկ թիթեղ ճերմակ պանիր եւ մէկ պզտիկ պարկ չամիչ: Պ. Ալթունեան 12 քիլօ ձաւար եւ մէկ քիլօ պոնպոն: Պոսֆոր ընկերութիւն՝ 24 կտոր Հրուշակ եւ մէկ քիլօ լոխում:

Հրաչեան եւ որդի՝ հինգ քիլօ բրինձ: Ոմն, երկու հայրենակիցներ՝ 50 քիլօ ձաւար: Կապ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղ՝ 25 քիլօ ձիթապտուղ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Չէք - փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Պիլէմճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յարութիւն Պիլէմճեան եւ Յովհաննէս Պիլէմճեան: Այս վերջինին հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը անունը՝ Մաքրուհի (բնիկ Այնթապցի): Տեղեկացնել Տիկին Պիլէմճեանի:

P. O. B. 174

ADDIS-ABABA (Ethiopie)

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46

Գին 3 Ն. Ֆ.:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ
ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ - ՈՐԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համատամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ - ՔԷՊԱՊ

Եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT J. DJOCHGOUN
4, Rue de la Butte MARSEILLE 2e
(Place Jules Guesde)

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին:

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան-բէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Սերունդին կողմէ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մառըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին: Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպրօն:

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն: Պուլվար Ժան-Ժօրէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը: Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին: Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը:

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն մէջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ծանասարի արշաւանքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովասուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Առատ կերուխում:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9-12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ:

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն:

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՋՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԴԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան: Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով:

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը:

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն: Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն: Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961):

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.:

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ
1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 - 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւննե-

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՅԱՐՈՒԼԷՋՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. : ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող եւ ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS RUE DALAYRAC FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ
MERCREDI 2 AOUT 1961

...Դ ՏԱՐԻ — Թիւ 9167 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9468

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻ՛ՇՏ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ

1925 Օգոստոս 2։

...Այս թուականը կը կրէ Յառաջի առա... թիւը, լոյս տեսած Օգոստոս 1ին, ...ր վերջ, 65 Փասքալ փողոցի հա... մէկ տպարանին մէջ, մութ ու խո... — ինչպէս Բեթղեհէմի մսուրը։

...ական թուական, որ անմոռանալի ...ի մնայ Յառաջի տարեգրութեանց ...ջ։

...Ու այսօր, երեսունեւվեց տարի վերջ, ...ն գոհունակութիւնն ունինք հաստա..., որ անիկա կանգուն կը մնայ ...ի վրայ, իբրեւ արթուն պահակ, ...տարիմ այն սրբազան առաքելու..., որուն հիմնական սկզբունքները ... է այս թերթին յաւէտ ողբացեալ ...հիմնադիր-խմբագիրը՝ Շաւարշ Միսաք...։

...ատակարգ յանդգնութիւն եւ նախա...ութեան ոգի պէտք էր գործ եւ ան... այդ օրերուն՝ հիմնելու համար ... թերթը, առանց դրամագլուխի եւ ...պահովութեան։

Շաւարշ ունեցաւ այդ համարձակու...իւնը՝ ապաւինած իր գրիչին ու ընկեր...րու եւ հասարակութեան անվերապահ ...ակցութեան։

Չէր սխալած։

Առաջին օրէն իսկ Յառաջ դարձաւ ֆր...անսահայ գաղութի սիրուած թերթը, որ ...գար լրացնելու անհրաժեշտ դարձած ...ան մը։

Անիկա կը խօսէր «գաղթական» Հայու ...ին։ Կը սրտապնդէր զայն ու կ՛ա...ուրդէր, ճամբայ ցոյց կուտար անոր։ Անկախ Հայաստանի բարիքները վայե...էն, լուսաւոր օրերու յոյսերով ու ե...րով տարուելէ վերջ, յանկարծ նոր ...թեան դատապարտուած Հա... այս հիւրընկալ հողին վրայ կը ...ին առաջնորդի մը, վարիչի մը, որ ...էր զիրենք, ոգեւորէր ու խան...էր, նոր հեռանկարներ պատկե...ով իրենց աչքին։

Յառաջ դարձաւ այդ ղեկավարն ու ա...որդը եւ լիովին արդարացուց իր ...անքները։ Կանգնեցաւ միշտ ժո...ի կողքին, պաշտպանեց անոր ...ը։ Արձագանգ դարձաւ ազգապահ...ան մարդոց մէջ անոր վարարած ...երուն եւ ճիգերուն։ Տեղական ...ին ու օրէնքներուն անտեղեակ հայ...ներուն ուղեցոյց դարձաւ։ Շատ... հանդիսացաւ իրարու հետք կորսն... հայրենակիցներու եւ ազգական...ու միջեւ։

Աւելին։ Իր մաքուր հայերէնին շնոր...ի մայրենի լեզուն կատարելագործեցին ...աններէն ազատուած մեր բեկորնե..., որոնք որբանոցներու մէջ տարրական ...ութիւն ստանալէ վերջ, իբրեւ բան... զրկուեր էին աշխատելու Ֆրանսա...արաններուն մէջ, հեռու հայկական ...ավայրէ։

Անոնցմէ ոմանք գրելու վարժուեցան ... դարձան «Յառաջ»ի Սաները, նոյնիսկ ...ենց գրական ստեղծագործութիւնները ...ող դրքոյկ մըն ալ հրատարա...ցին։

Աւելի քան երեքուկէս տասնեակ տարի... անցան Յառաջի ծնունդէն ի վեր։ ... բան փոխուած է այդ տարիներու ...ացքին։ Այժմ կ՛ապրինք հիւլէական ...ուն մէջ։

Հիմնովին յեղաշրջուած է նաեւ ֆրան...այ գաղութի կեանքը։ Նօսրացած են ...ին սերունդի շարքերը։ Նոր սերունդը ... դիմագիծ կը փոխէ։ Հինէն ... տարբեր մտայնութեամբ, ապրելա...րպով ու լեզուով։

Յառաջ անվհատ կը շարունակէ իր ա...քելութիւնը՝ իբրեւ ասանդապահը

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆ ՄԸ

ԱՆԳԼԻԱ Կ՚ՈՒԶԷ
ՀԱՄԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑԻԼ

Ինչպէս կը սպասուէր, երկուշաբթի օր, վարչապետ Մաքմիլըն յայտնեց երեսփոխաններուն թէ Անգլիա պաշտօնական դիմում մը ղրկած է Վեցերու Եւրոպային», որպէսզի անդամակցի Հասարակաց Շուկային։

Մաքմիլըն բացատրեց թէ Եւրոպայի Հաւաքականութեան, Մեծն-Բրիտանիոյ և Հասարակապետութեան յարաբերութեանց ապագան կենսական խնդիր մըն է Անգլիոյ կեանքին համար եւ ազատ աշխարհի բոլոր երկիրներու կեանքին համար։ «Քաղաքական ինչպէս եւ տնտեսական խնդիր մը կայ»։ Մաքմիլըն անշուշտ մեծ հաճոյքով չունկնդրուեցաւ։ Ծանօթ է որ բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ Հասարակապետութեան անդամներ դէմ են այս կարգադրութեան եւ Մաքմիլընի յայտարարութիւնը բաւական աղմուկ հանեց ժողովին մէջ։

Մաքմիլըն փորձեց սակայն մտքերը հանդարտեցնել յայտնելով թէ եթէ այդ ուղղութեամբ տարուելիք բանակցութիւնները ձախողին, պէտք է գիտնալ եւ Վեցերը պէտք է անդրադառնան որ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ իր պարտաւորութիւնները կրնան աղդուիլ։

Վարչապետին գլխաւոր ընդդիմախօսն էր Նոր-Զելանտա մեծցած պահպանողական երեսփոխան մը, նախկին ազարկապան, որուն համար Մաքմիլըն դուաճան մըն է պարզապէս։ Կ՛ամբաստանէ Անգլիոյ վարչապետը որ խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ բրիտանական գերիշխանութիւնը Եւրոպայի մէջ, այնպիսի ժամանակ մը, երբ Հասարակապետութեան 650 միլիոն մարդկային արարածները իրենց հաւատքը կը դնեն անոր յարատեւման եւ պարագլուխի առաջնութեանց մէջ։ Այս երեսփոխանին համար Մաքմիլընի կը մընայ մէկ պատուաբեր որոշում տալ՝ հրաժարիլ։

Յիշենք որ Անգլիա իր դիմումը կ՚ընէ Հռոմի Ուխտին թիւ 237 յօդուածին հիման վրայ որ ստեղծեց Եւրոպական Հասարակապետութիւնը։ Այդ յօդուածը կ՚ըսէ.— «Եւրոպական որեւէ պետութիւն կրնայ Հասարակապետութեան մաս կազմելու դիմում ընել։ Դիմումը կ՚ընէ Դիւանին որ յանձնախումբին կարծիքն առնելէ ետք միաձայնութեամբ կը յայտնէ իր կարծիքը»։

Անգլիոյ այս պատմական որոշումը լաւ ընդունելութիւն գտաւ, ընդհանրապէս, եւրոպական պետութեանց մօտ։ Ֆրանսայի մէջ մամուլը եւ քաղաքական դէմքերը համակարծիք են շեշտելու համար

***

թէ կարեւոր թուական մըն է։

Պոնի շրջանակները մանաւանդ շատ նպաստաւոր են եւ արտաքին նախարար Ֆոն Պրենթանօ յայտնեց թէ այս որոշումը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի եւ ամէն ինչ պիտի ընեն օգնելու համար Անգլիոյ յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին։

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, տըկոլ – Մաքմիլըն հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ ի մօտոյ, որուն ընթացքին երկու ղեկավարները պիտի խօսին այս մասին։ Ամէն պարագայի մէջ, բանակցութիւնները պիտի սկսին միայն Սեպտեմբերին։

Հետեւելով Անգլիոյ, կ՚ըսուի թէ Աւստրիա եւս դիմում պիտի ընէ մաս կազմելու համար Հասարակաց Շուկային։

***

Հայկական մշակոյթի եւ հայ արժէքներու։

Կը պաշտպանէ հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական իրաւունքները։ Ամէն պատեհ առթիւ կ՚արծարծէ Հայկական Դատը, — որ, աւա՜ղ, տակաւին կը սպասէ իր լուծումին։

Վառ կը պահէ հայրենասիրական ոգին նոր սերունդին մէջ, այն հաստատ հաւատքով որ վաղ թէ ուշ պիտի յաղթանակէ արդարութիւնը եւ հայ ժողովուրդը պիտի տիրանայ իր անկորնչելի իրաւունքներուն։

Նոր տարեշրջանի սեմին, Յառաջ անգամ մը եւս կը շեշտէ, որ պիտի հետեւի, միշտ հաւատարմօրէն, իր հիմնադրի գաղափարականին եւ գծած ուղիին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱԼԺԵՐԱՑԻՔ ԲԱՑ ԴՈՒՌ ՄԸ ԿԸ ՁԳԵՆ

ՊԵԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄԻ
ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

200 լրագրողներու առջեւ ալժերական պատուիրակութեան ղեկավարը փորձեց բացատրել բանակցութեանց խզումին պատճառները։

Նորութիւն մը չըսաւ, հաստատեց պարզապէս թէ «Աճակ»ը անդրջող կը մընայ իր տեսակէտներուն վրայ Սահարայի վերաբերմամբ։ Պելքասէմ Քրիմ յայտարարեց թէ ալժերացի ժողովուրդը երբեք պիտի չհամակերպի ֆրանսական կառավարութեան «անընդունելի յաւակնութեանց», ապա ծանրանալով Սահարայի հարցին վրայ շեշտեց.— «Պէտք է անդրադառնալ թէ ինչ ձեւով ալ որ մօտենանք այս հարցին, կը հանդիպինք ֆըրանսական նախապայմանին որ Սահարան «ինքնին հարց մը» կը նկատէ։ Ալժերիա չէր կրնար ընդունիլ որ անկախ ըլլայ իր հողամասին չորս հինգերորդը չստանալով։ Այս կենսական հարցն է որ պատճառ եղած է Լիւկրէնի խօսակցութեանց ընդհատումին»։

Իր եզրակացութեան մէջ, Պելքասէմ Քրիմ բաց դուռ մը կը ձգէ եւ կը յայտնէ թէ Ալժերիա (իմա՛ անկախ Ալժերիան) պիտի չմերժէ գործակցիլ։ Վստահ է թէ երկուստեք բարի կամեցողութեամբ կարելի է լուրջ լուծում մը գտնել։

× Պուրկիպա վերջապէս արտօնեց որ Թունուզի Ֆրանսացիները երկրէն հեռանան։ 1300 հոգի որոնց մէջ 600 երախայ, առջի օր Մարսէյլ հասան։

× Ափրօ-ասիական պլոքը (46 երկիր) «ստիպողաբար» ՄԱԿի արտակարգ ընդհանուր ժողով մը գումարելու դիմում կատարեց Ֆրանքօ-Թունուզեան հարցին համար։

× Պիզերթի մէջ Թունուզցիները երեք Ֆրանսացի վայրաշուներ «գերի» բռնեցին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ արեւմտեան Պերլին կ՚անցնին երկու Գերմանացի, ամէն վայրկեան։ Յուլիսին 30.000 հոգի անցած են։ Ռանտոլֆ Չըրչիլ կը գրէ Նիւզ ոֆ թհը Ուորլտի մէջ թէ 10 տարիէն գերմանական հարց չի մնար, եթէ այս թափով շարունակուի ներգաղթը, քանի որ Գերմանացի չի մնար արեւելեան Գերմանիոյ մէջ։

ՓԱՐԻԶ հասաւ Մարոքի նոր դեսպանը, Շերքաուի։

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ «դիւանագիտական» միջադէպ մը պատահած է առջի օր։ Անգլիոյ դեսպանը ձգած գացած է երբ պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին Ղանայի նախագահը Ն՚Քրումա յայտարարած է «Ղանացի ժողովուրդը հարիւր տարի մաշած է գաղթատիրական ճնշումին տակ»։

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը երկար զեկոյցով մը կը ձաղկէ անոնք որոնք արեւմտեան Գերմանիա կ՚անցնին աւելի լաւ ապրելու համար։ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան համար արեւմտեան Գերմանիա անցնող այրերը Օտար Լեգէոն կը ղրկուին, իսկ կիները հանրատուն։

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդային ցուցահանդէսին այցելուներու թիւը 600.000ի հասած է։ 18 միլիոն անգլիական ոսկիի (25 միլիոն Նոր Ֆրանք) ապրանք ծախուած է։

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընդունելութեանց ընթացքին, Հայկազուն Քհյ. Կարապետեան, որ յատկապէս եկած էր Կեսարիայէն, իբրեւ ուղերձ կարդաց գրութիւն մը, որ տեսակ մը տեղեկագիր է Թուրքիոյ ներքին գաւառներու Հայութեան մասին։

Կ՚առնենք գլխաւոր կէտերը.—

Այս հաւաքոյթին առթիւ, կը փափաքիմ, իբրեւ գաւառի հոգեւոր հովիւ, հակիրճ տեղեկութիւններ տալ։

Թուրքիոյ Հանրապետութեան սահմաններուն մէջ կ՚ապրին աւելի քան 80.000 Հայեր։ Ներկայիս Անատոլուի գաւառներուն ու գիւղերուն մէջ կ՚ապրինք խաղաղ ու անդորր կեանք մը՝ աւելի քան 10 հազարի հասնող հայորդիներ, որոնք պարտաճանաչ քաղաքացիներ են եւ կը վայելեն երկրին օրէնքներու տրամադրութիւնները անխտիր։ Թէեւ փոքրամասնութեան կրթարաններ չունինք, սակայն պետական վարժարաններու դռները բաց են մեր առջեւ։ Հոն նախնական կամ երկրորդական ուսում կը ստանան մեր տղաքը եւ ներկայ յեղաշրջական հանրապետական կառավարական օրէնքները երբեք խտիր չեն դներ հպատակներուն միջեւ, որով տղաքը կը մեծնան իբրեւ բարեպաշտ եւ ճշմարիտ հայրենակիցներ։

Ս. Խաչ Դպրեվանքը, մեր գաւառի կրթարաններու պակասը կը լրացնէ։ Գաւառէն ղրկուած աւելի քան 120 աշակերտներ տոհմիկ ու բարձր ուսում կը ստանան հոն եւ ներկայիս, երբեմնի գաւառի անուս պատանին, որ ի տես կրօնականի մը՝ քարկոծելու եւ հայհոյելու արարքին մէջ կը գտնուէր, այսօր Գարակէօզեան որբանոցի եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքի շնորհիւ, բարձրացած է նախակրթարանի տեսչութեան եւ ուսուցչական ամպիոնի վրայ։

Այսօր գաւառի մէջ ունինք երեք եկեղեցիներ, Գայսերիի, Տիարպաքըրի եւ Հաթայի մէջ, ուր պաշտամունք կը կատարուի։ Թէ՛ կրօնքի լոյս եւ թէ կրթական ուսում կը ջամբուի հաւատացեալներուն, որոնք մեծ սփոփանք եւ մխիթարութիւն կը ստանան։ Գաւառի Հայը հազիւ իր ապրուստը կը ճարէ և չի մուրար։ Կ՚աշխատի ապահովելու համար իր կարիքները։ Անիկա միայն ուսում կը մուրայ եւ ուրախ ենք յայտնելու որ այս ալ կուտան Գարակէօզեան որբանոցն ու Ս. Խաչ Դպրեվանքը։ Կը յուսանք որ երջանկայիշատակ Պատրիարքին յաջորդն ալ նոյն շաւղէն ու ուղիէն ընթանալով ալ աւելի բարգաւաճ, ալ աւելի ծաղկեալ պիտի պահէ մեր կրթական հաստատութիւնները։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան իրենց աղջկան Օր. Ալիսի ընդ Էմիլ Ասլանեան ամուսնութեան առթիւ Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրեն յիսուն հազար Հին Ֆրանք (500 Ն. Ֆ.)։

ՀԱՅ ՑԵՂԻՆ ՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

—o—

Եթէ ուշադրութիւն դարձնենք պահ մը եւ գիտնալ ուզենք, թէ հայ ազգը, հակառակ խիստ դժնդակ պայմաններու, ապրեր է 4000 տարի եւ փնտռենք այն պատճառները, որոնց շնորհիւ ապրեր է մինչեւ այսօր, միշտ նկատի ունենալով որ եղած է աշխարհի ամենադժբախտ ազգը, որուն մարտիրոսագրութիւնը իրեն հաւասար չունի պատմութեան մէջ, եւ սակայն ապրեր է, ճակատագիրներուն դառնագոյնը ունենալով հանդերձ, մեր առջեւ կը ներկայանայ լուրջ նիւթ մը, որ ոչ միայն կը հետաքրքրէ Հայը, այլ կը հետաքրքրէ նաեւ օտարը:

Որպէսզի իւրաքանչիւր Հայ պատեհութիւն ունենայ խոկալու եւ լրջօրէն զբաղելու իր ցեղակցին գոյատեւման զարմանահրաշ պատճառներով, կ՚ուզեմ զինք պահ մը տանիլ հայ ցեղի ծագման ակը, տալով քանի մը պատմական անցքեր, որոնք սերտօրէն շաղկապուած են Հայուն ծագումէն մինչեւ այսօր իր փոթորկոտ կեանքին հետ:

Շատերուն ծանօթ է, թէ հայ ցեղը, նախ քան Փոքր Ասիա անցնիլը, բնակած է Թրակիա, անձուկ իմաստով՝ այսօրուան Պուլկարիան եւ մինչեւ Եգէական ծովը պարփակող ցամաքամասը, իրեն բնակակից ունենալով պելասգեան յոյն ցեղը, Թրակիացիներ, Ետրուրացիներ եւ իրեն տոհմակից, կարելի է ըսել՝ իր հօրեղբօրորդիները, Փռիւգներ: Այս դրացիներուն մէջ շատ բարձր մշակոյթով, արուեստով ու քաղաքակրթութեամբ օժտուած Ետրուրացիները, որոնք այսօրուան Իտալիոյ Թոսկանա նահանգը բնակած եւ ապա խառնուած են Իտալացիներուն հետ, առարկայ դարձած են ներկայ քաղաքակրթութեան հիացումին՝ իրենց բարձր քաղաքակրթութեամբ: Ահա այսպիսի ցեղի մը եւ ցայսօր իրենց անունը արդի քաղաքակրթութեան մէջ պահող միւս ցեղերուն հետ երկար դարեր ապրելով, Հայը կրցեր է պահել իր դիմագիծը, առանց անոնցմէ մէկէն կլանուելու: Ինչ որ ցոյց կուտայ, թէ շատ զօրաւոր ազդակներ կրցած են պահել Հայը իր ազգային տոհմիկ դիմագիծին մէջ:

Արդեօք Հայերը ե՞րբ եկան Թրակիա եւ որքա՞ն մնացին հոն, այդ ցեղերուն հետ:

Ետրուրացիները, որոնք, կը կարծուի թէ Փոքր Ասիայէն Եգէական ծովու կղզիներու ճամբով անցած են Թրակիա, թէեւ պատմական թուական մը չեն տար մեզի, բայց շատ հին ատեն եկած պէտք է ըլլան եւ թերեւս հոն գտած Հայերը, որովհետեւ 474ին (Ն. Ք.) Սիկիլիա կղզի Սիրակուսացիներուն հետ իրենց ունեցած բախումը իտալական հողին վրայ, ցոյց կուտայ թէ նուազագոյն վեց դար (Ն. Ք.) առաջ պէտք է գտնուած ըլլային Թրակիա եւ անկէ ետքը անցած Իտալիա: Որով ենթադրաբար կարելի է ըսել թէ Հայերը Թրակիա բնակեցան գէթ 5–600 տարի:

Ե՞րբ անցան Հայերը Թրակիայէն Փոքր Ասիա:

Հայոց պատմութիւնը գրող Ֆրանսացի Ժաք տը Մորգանի կարծիքով, Հայերը իրենց տոհմակից Փռիւգներու հետ Թրակիայէն Փոքր Ասիա անցած են Վոսփորի նեղուցի ճամբով 1250ին (Ն. Ք.) եւ հաստատուած են այն երկրամասին վրայ, որ այն ատեն կոչուած է Փռիւգիա, այսօրուան Զմիւռնիան, Պերշաման, Մանիսան պարունակող նահանգը: Այս հաշիւով մօտաւորապէս չորս հազար տարուան հնութիւն ունեցող ազգ մըն է Հայը:

Սակայն քանի մը հարիւր տարի (նուազագոյն 250 տարի) կենակցելով իրենց տոհմակից Փռիւգներու հետ, մինչեւ այսօր չհասկցուած պատճառով, բաժնուած են անոնցմէ եւ չարժելով դէպի Արեւելք, իրենց ճամբու ընթացքին հանդիպած են 4000 տարուան խիստ բարձր քաղաքակրթութիւն եւ մշակոյթ ունեցող Հիթիթներու: Կասկած չկայ, թէ Հայերը ապրած են անոնց հետ բաւական երկար ատեն, առանց անոնց գիջելու իրենց մշակոյթն ու ազգային դիմագիծը, բացի քանի մը բառերու փոխառութենէ, ինչպէս ծառայի (ծառայ), քուր (քահանայ, քուրմ), զաքա (զաւակ) եւայլն եւ թերեւս ալ ըրած են փոխառութիւններ, փոխառութեանց դէմ. ասիկա շատ սովորական երեւոյթ է ազգերու կեանքին մէջ. այսպէս օրինակ, իմ ծննդավայրիս (Սիմ – Հաճի – գիւղ = Ամասիա) Թուրքերը, որոնք մեծամասնութիւն են Հայոց բաղդատմամբ, կ՚ըսեն պու չորպա ջրի օլմուշ (այս ապուրը ջրի եղած է), չարսույա կիտէյիմ տէ, պիր օգգա չեմիշ ալայըմ (շուկայ երթամ, օխա մը չամիչ առնեմ), տիւն դարլալարը հերկ էտքիֆ (երէկ արտերը հերկեցինք): Ուրեմն, մենք ալ Հիթիթներուն տուած կրնանք ըլլալ մեր լեզուէն բառեր, ինչպէս Թուրքերն մեր առած բառերուն փոխարէն, մենք ալ իրենց տուեր ենք բառեր, թէեւ անոնցմէ տիրապետուած ըլլանք:

Նախքան Հայերուն դէպի Ալիս գետի աւազանը չարժուիլը (800ին Ն. Ք.), անոնք հանդիպած են ուրմատենչ եւ վայրագ ցեղերու՝ Բալա, Կասկա, Հայասա եւ Կիզուանտա անունով, միշտ պահելով իրենց գոյութիւնը եւ վերջապէս 600ին (Ն. Ք.) հասած են Արարատեան դաշտը եւ հոն իրենց դէմը գտած են 60 Թագաւորութիւններու վրայ իշխող Ուրարտացիները, զորս նուաճելով, տիրած են անոնց հայրենիքին, այսօրուան պատմական Հայաստանին եւ 529 (Ն. Ք.) Թրուվահարաամսուն (Մայիս–Յունիս) իբրեւ կազմակերպուած կառավարութիւն, առաջին պատերազմը մղած են Պարսից Դարեհ Թագաւորին դէմ: Միջանկեալ կերպով հոս յիշեմ, թէ Դարեհ Թագաւոր Պարսկաստանի Պեհեստուն քաղաքի քարաժայռերուն վրայ փորագրել տուած է այս պատերազմի առթիւ Հայաստան անունը Արմանիա, ուրկէ Եգիպտացիները առնելով, գրած են Արմ'ինա (Հայաստան):

Ցեղագայն Հայերը իրենց հողին վրայ կրած են ճակատագրին ամենադառն դժբախտութիւնները, երկար դարեր: Աւելի քան 10 մեծ ու փոքր ցեղեր փորձած են իրենց սուրն ու հուրը հայ ցեղին վրայ եւ ապահովաբար կարելի է ըսել, որ եթէ հայ ցեղին տեղ եղած ըլլար Անգլիացին կամ Գերմանացին, հազիւ կէս դար կըրնար դիմանալ Հայուն վիճակուած դառնագոյն պայմաններուն, որոնց մէջ սակայն Հայը ապրեր է դարե՛ր դարե՛ր, եւ ամէն դարու մէջ, ամէն օր ջարդի եւ տարագրութեան սարսափի մէջ ապրելով հանդերձ, արտադրեր է իր պարծանքին եւ հպարտութեան առարկայ մշակոյթի անկորնչելի գանձեր: Հայը մէկ կողմէն լացեր է, միւս կողմէ արցունքը աչքերուն, արտադրեր է, առանց վհատելու եւ յուսահատութեամբ անձնասպան ըլլալու, կարծես «հեմ լանք, հեմ երգանք»ը իրեն նշանաբան ընտրած: Անվերապահօրէն կարելի է ըսել, թէ առանց այդ նշանաբանին ալ վհատութիւնը անձնասպանութեան պիտի մղէր Հայը: Բայց բարեբախտաբար, առածի կարգը անցած Հայուն անընկճելի կամքը, ապրելու եւ տեւելու անխորտակելի հաւատքն ու անմար յոյսը զինքը ապրեցուցեր են 4000 երկար տարիներ:

ՅՈՎՀ. Գ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

ՏԵՍԱՅ

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

—o—

Երեւան հասնելէս երկու օր վերջ առիթ ունեցայ այցելելու ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ — աթոռանիստ քաղաք Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա. Վեհափառ Կաթողիկոսին:

Թերաւարտ պողոտայէ մը աւտոմոպիլ կը հասցնէ մեզ «մեքենան» (այսպէս կը կոչուի Հայաստանի մէջ ինքնաշարժը) 20 վայրկեանէն էջմիածին, որ քսանուհինգ քիլոմեթր հեռու է Երեւանէն: Հոս է նե... կայիս գոյութիւն ունեցող Հայոց հնա... գոյն եկեղեցին, Մայր-Տաճար էջմիած... նի, որուն շինութեան թուական ընդու... ուած է 400–500ի շրջանը եւ որուն հիմ... րուն մէջ երեւան եկած են հնագոյն հե... քեր հեթանոսական տաճարի մը: Ցե... գային տեսած է շատ մը նորոգութիւն... ներ, որոնցմէ նորագոյն եւ լաւագոյնը... կիւլպէնկեան նուիրատուութեամբ տե... ունեցած կառուցումներն են: Տաճարը... թէեւ շատ բարձր չէ, սակայն մեծ է եւ... իրական Մայր-եկեղեցիի մը տպաւորու... թիւնը կը թողու: Հրաշալի է մանուա... բաշխ աւագ խորանի գմբէթը իր լուսա... պայծառ զարդերէններով:

Տաճարին մէջ կը պահուին — երկաթ... պատ դռներով բաժնի մը մէջ — թանկ... արժէք իրեղէնները դոհարազարդ՝ ադա... մանդակուռ խաչեր ու թագեր, ոսկեզր... ուագ շուրջառներ, արծաթապատ անօթ... ներ, որոնք նուէրներն են երկար դարե... րու բարեպաշտ արքայազուն ու իշխան... կան փարթամութեանց:

Էջմիածնի եկեղեցին ամէն կիրակի... գի կ՚ունենայ հանդիսական ձայնաւոր... պատարագ. սարկաւագներու երգեցողու... թիւնը կը կատարեն վանքին երիտասարդ... կղերականները, իսկ դպիրներու բաժինը... եկեղեցւոյ սեփական երգչախումբը՝ եր... գեհոնի ընկերակցութեամբ: Երգչախումբը... ունի շատ լաւ մարզուած մեներգչուհի... ներ, որոնցմէ մին Վիէննայէն: Եկեղեցին... կը վարձատրէ նիւթապէս իր սոլիստնե... րը: Ուխտաւորներու բազմութիւնը աչքի... զարնելու չափ մեծ է կիրակի օրերը:

Էջմիածինը 1441էն ի վեր Աթոռն է Հա... յոց Կաթողիկոսներուն: Հոս է որ առիթ... ունեցայ արտասահմանէն եկած հիւրերու... մեծ խումբի մը հետ ներկայանալու Վե... Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին, որ հայրական... ժպտուն բառերով բարի գալուստ մաղ... թելով՝ հետաքրքրուեցաւ իւրաքանչիւ... րիս պարագայով առանձին առանձին, ա... մէ վերջ հրաւիրեց բոլորս խնջոյքի... սեղանի մը: Ճաշը, որուն թամատայու... թիւնը իր վրայ առած էր Վեհափառ... համեմուեցաւ բազմաթիւ բաժակաճառ... րով եւ ուղերձներով, խանդավառ եւ ջեր... մերիմ մթնոլորտի մէջ: Ներկաներէն յի... շեմ քանի մը անուն. Կրօնից նախարար... Պ. Սարգիս Գասպարեան, Գեր. Ստեփ... Արքեպ. Տէր-Յովհաննէսեան, Գեր. Կո... միտաս Եպս. Տէր-Ստեփանեան (առաջ... նորդ Թպիլիսի (Թիֆլիս), արտասահմա... նէն՝ Պ. Զատիկ Խանզատեան, Ա. եւ ... Թորոսեան քոյրեր, ճարտարապետ Եդ... ուարդ Իւթիւճեան (Փարիզ), անուանի... ջութակահար Պ. Փարիկեան (Լոնտոն), ծանօթ երաժշտապետ Պ. Համբարձում Պէրպէրեան (Պէյրութ), Տիկ. ... Ռամոս Մէյին (Պուէնոս-Այրէս).

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ « ՍԱՌՆՈՒԹԻՒՆԸ »

Մարտական հրահանգ ստացած՝ գնդի սպայակոյտից վերադառնում էի վաշտ: Մի անձրեւալճի մօտով անցնելիս ուժեղ ծարաւ զգացի: Մօտեցայ ջրին: Փետրուարեան սառած լուսնի դալուկ լոյսը բեկբեկւում էր լճակի հայելու վրայ: Ափից մի քայլաչափ դէպի ներս, իրարից կէս մեթր հեռաւորութեան վրայ, երկու քարեր էին սեւին տալիս: Կանգնեցի այդ քարերի վրայ, տափաշշի կողով ջարդեցի բարակ սառոյցն ու ջուր խմեցի: Ինչ որ տհաճ համ ունէր, շատ տըհաճ: Դատարկեցի տափաշիշն ու շարունակեցի ճանապարհս: Երկար ժամանակ չէր անցնում այդ տհաճ համը: Ինքս ինձ մխիթարում էի ցածրաձայն, — ուրիշ ինչ էիր սպասում սառցակալած անձրեւաջրից ...

×

Առաջադրանքը կատարուած էր: Գրաւուած էր հակառակորդի պաշտպանութեան կարեւոր գիծը: Թշնամին նահանջում էր խուճապահար ...

Դադարեց բարակ մաղող անձրեւը: Մարտադաշտի վրայ իջաւ մառախուղը. մթնեց միանգամից: Հակառակորդին հետապնդելն անիմաստ էր այլեւս: Հրաման ստացանք ամրացնել գրաւած դիրքերն ու հանգստանալ: Երկու օրուայ ընթացքում առաջին դադարն էր: Յոգնած ու տանջուած մտայ խրամատ, մոռացել էի քաղցը, քնել էի ուզում միայն:

Խրամատը փորուած էր այնպէս, որ կարող էիր ոտքերդ կախած նստել ու միաժամանակ տեսնել դիմացի տարածութիւնը: Նստեցի, յարմար չէր տեղս. աջ քաշուեցի ու յենուեցի պատին: Ուսս դիպաւ մէկին. հարեւան ունէի: «Ձե՞ս մրսում, եղբայրս», — կամաց հարցրի ես: Ոչ մի պատասխան: Քնել է արդէն, մտածեցի ես, թող հանգստանայ: Հրաժեշտ կտրեցի հարեւանիս ու փորձեցի քնել: Չէր ստացւում, խոնաւ հագուստ, սառը քամի — քունը մօտ չէր գալիս: Մինչեւ լուսաբաց շուռ ու մուռ եկայ նստած տեղս, կէս արթուն վիճակում, ամուր հպուած անխօս հարեւանիս: Այնպէս էի զարմացել նրա հանգիստ քնելու վրայ, այնպէս էի նախանձում: Միթէ՞ չի մրսում. իսկ կան այլպիսիները, կը քնեն ձիան վրայ, ուժեղ սառնամանիքին, կը քնեն հանգիստ՝ վրան մի թիկնոց, նոյնիսկ թերթ փռած ... Թերեւս սա էլ այդ երջանիկներից է: Տեսնես մեր վաշտի՞ց տղաներից է, թէ հարեւան ...

Լոյսը բացուեց վերջապէս: Դժուարութեամբ ոտքի ելայ: Մարմինս ջարդւում էր սաստիկ:

« Բաւական է քնես, հարեւան, արթնացիր, շուտով կը շարժուենք » — ու հրում եմ քնած զինուորի ուսը: Ոչ մի շարժում: Նորից հրեցի, թափահարեցի, անօգուտ: Յանկարծ մի անորոշ կասկած սողոսկեց սիրտս. միթէ՞ ... Աւելի մօտիկից նայեցի. սպանուած գերմանացի էր՝ խրամատի մի անկիւնում կծկուած ... Իսկ ես ամբողջ գիշերը հպուել էի նրան .. տաքանալ էի ուզում ...

×

Առաւօտեան ինձ կանչեցին զօրաբաժնի սպայակոյտը: Ծանօթ լճակի մօտով պիտի անցնէի: Անմիջապէս դառնացաւ բերանս՝ անձրեւաջրի տհաճ համի յիշողութիւնից: Մօտեցայ լճակին. բարակ սառցաշերտի միջից երեւում էր ոչ այնքան պղտոր ջուրը: Ինչո՞ւ այդքան տըհաճ համ ունէր ... Ահա այն զոյգ քարը. աջ ոտքս մեկնեցի առաջ, ձախս դեռ չէի տեղափոխել, որ յանկարծ ետ ընկրկեցի: Լճակի յատակից մի զոյգ բաց աչքեր ինձ էին նայում ... Սպանուած զինուոր էր, մէջքի վրայ պառկած, ոտքերը կիսածալ: Գիշերը ես կանգնել էի նրա ծնկներին ու ջուր խմել այդ բաց աչքերի մօտից, արնախառն ջուր ...

×

Այդ գիշեր ես մի առանձին սարսուռով զգացի պատերազմի ահաւոր սառնութիւնը ...

ԿԵԱՆՔԻ և ՍԻՐՈՅ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կնոջս հետ անցնում էինք 26 կոմիսարների անուան այգով. հանդիսաւոր նիստից էինք գալիս, Սունդուկեանի անուան թատրոնից: Տարիներ առաջ այս նոյն այգին մեր ամենահաճելի ժամադրավայրըն էր, իսկ հիմա անցնում ենք անշտապ՝ վաղը կամ միւս օրը հարս ունենալու երջանիկ սպասումով:

— Ծերանում ենք, բարեկամ, — ...կանջիս տակ շշնջաց կինս:

— Փուչ բաներ՝ մեծանում ենք, — փորձեցի «խմբագրել» կնոջս անզգոյշ արտայայտութիւնը ...

— Այ, « մեր ծառը, յիշո՞ւմ ես, — շարունակեց կինս՝ ցոյց տալով անցումից մի տասը քայլ աջ կանգնած հաստաբուն կաղնին, — մեր առաջին ժամադրավայրը, ինչքան ժամանակ է անցել:

— Ուղիղ քսան տարի. ի՞նչպէս կարելի է մոռանալ ... Տես, հիմա արդէն ուրիշ զոյգ է կանգնած, երջանիկ զոյգ:

Մօտենում ենք նուիրական ծառին:

Յանկարծ կինս սեղմեց թեւս ու կամաց շշնջաց.

— Ոնց որ մեր Սուրիկն է, աղջիկն էլ ... լաւն է երեւում:

— Սուրի՞կը — զարմացած բացականչեցի ես: Իսկ ի՞նչ կար զարմանալու, տասնեւութ տարեկան երիտասարդ է, համալսարանի ուսանող, առողջ, կենսուրախ:

— Հօրն է քաշել, ամբի տղա. փորձեցի կատակել:

— Կամաց, — սաստեց կինս, — ... մեզ չտեսնի, կ՚ամաչի երեխան: Թեքուեցինք ձախ ու շտապ հեռացանք՝ մէկ դաղտագողի ետ նայելով:

— Մեծանո՞ւմ ենք, բարեկամ, — ... զաղտանքով շշնջած կինս:

— Այսպէս կարելի է եւ ծերանալ, — ... բելիս ...

ԳՐ. ԲԱԼԱԽԱՆԵԱՆ

ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ

Առաջին աշխարհամարտին, Պաղեստինի մէջ, Զօր. Ալենպիի հրամանատարութեան ներքեւ գործող անգլիական բանակէն հարիւրապետ մը, իրիկուն մը, ճրագի մը աղօտ լոյսին տակ խորասուզուած էր Աստուածաշունչին էջերուն մէջ եւ անուն մը կը փնտռէր: Զօրավարէն հրաման ստացած էր, իր գումարտակով, յարձակմամբ գրաւել Մաքմաս գիւղը, որ կը գտնուէր բարձունքի մը վրայ: Մաքմաս անունը բան մը կը խօսէր իրեն: վերջապէս կը գտնէ զայն Սամուէլի առաջին գրքին մէջ (Ա. Թագ. ԺԳ. 16).— «Եւ Սաւուղ եւ Յովնաթան որդի նորա եւ ժողովուրդն գտեալ ընդ նոսա նստան ի Գաբաա Բենեամինի. եւ այլազգիքն բանակեալ էին ի Մաքմաս»:

Հարիւրապետը շարունակելով իր ընթերցումը, կը տեղեկանայ որ Յովնաթան եւ «իր զէնքերը կրող երիտասարդը» գիշեր մը մի–մինակ կը յառաջանան դէպի փղշտացիներուն յառաջապահ ուժերը եւ անցնելով կիրճէ մը, զոր կը կազմէին «քարաժայռք յայսմ կողմանէ, եւ քարաժայռք յայնմ կողմանէ, անուն միումն Բազէս, եւ անուն միւսումն Սենա, — մին ի ժայռից կայր ի հիւսիսոյ յանդիման Մաքմասայ, եւ միւսն ի հարաւոյ հանդէպ Գաբաայ»:

Յովնաթան եւ իր կապարճակիրը կը մագլցին քարաժայռն ի վեր, յափիթերս կ'երթան տափարակ վայրէմը, մօտ կէս արտավար, զոր կարելի էր հերկել զոյգ մը եզներով: Ու կը հանդիպին Փղշտացիներուն:

Փղշտացիները կ'արթննան, եւ կարծելով որ պաշարուած են Սաւուղի բանակին կողմէ, «բազմութիւնը այնպիսի անկարգութեան մէջ կը մնայ որ կը փախչին զիրար կոխոտելով»: Այն ատեն Սաւուղ կը յարձակի իր բանակով: «Այդ օրը Յաւիտենականը փրկեց Իսրայէլը»:

Հարիւրապետը այս պատմութիւնը կարդալէ ետքը, կ'ըսէ ինքն իրեն. «Հարկաւ այդ անցքը, երկու ժայռերը, տափարակ վայրը այսօր ալ գոյութիւն ունին»: Կ'երթայ կ'արթնցնէ զօրավարը, երկուքը միասին կը կարդան Աստուածաշունչին այդ քանի մը տողերը: Հետախոյզներ կ'ուղարկեն, որոնք կը գտնեն անցքը, զոր կը պաշտպանէին ափ մը Թուրք զինուորներ: Կը գտնեն երկու ժայռերը, որ անկասկած Բազէսը եւ Սենան էին, վերջապէս տափարակ փոքր տարածութիւնը զոր «կարելի էր հերկել զոյգ մը եզներով»:

Զօրավարը կը փոխէ նախապէս պատրաստած յարձակման ծրագիրը եւ փոխանակ գումարտակ մը ուղարկելու՝ ջոկատ մը կ'ուղարկէ: Իրիկուան մթնշաղին ջոկատը կը գրաւէ անցքը, «հաշիւը կը մաքրէ Թուրք զինուորներուն», յետոյ կը բարձրանան ժայռերէն դէպի վեր, կը հասնին տափարակ վայրը եւ Մաքմաս: Թուրքերը կ'արթննան: Կարծելով որ պաշարուած են՝ կը փախչին անկարգ: Այդ գիշեր Մաքմաս գտնուող բոլոր Թուրքերը կը ջարդուին կամ գերի կ'իյնան:

Ահա թէ ինչպէս, աւելի քան երեք հազար տարի ետք, անգլիական բանակը նոյն տեղւոյն վրայ, կը գործադրէ նոյն ռազմավարութիւնը ինչպէս Սաւուղ եւ Յովնաթան, ըստ Աստուածաշունչի վկայութեան:

Թարգմ. Վ. Մ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՈՐՆՈՊԼ.— Այս տարի Կորնոպլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի տարեկան դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Յուլիս 23ին, քաղաքէն մօտ քսան քիլոմեթր հեռու, Վիլար տը Լանի ճամբուն վրայ, գեղեցիկ ծառաստաններուն մէջ, լեռներէն պահպանուող պաղ ջուրով լի գետակի մը եզերքը: Տէսինի քոյր մասնաճիւղը, որ մեծ բաժին մը ունեցաւ հանդէսին յաջողութեան մէջ, աւելի կանուխ եկած էր քան տեղւոյն Հայերը: Տէսինէն եկած էին մեծ բազմութեամբ, մօտ 60 հոգի փոխադրող հանրակառքէն զատ եկած էին նաեւ անձնական կառքերով: Իրեն հետ յատկապէս եկած էր նաեւ Տէսինի գաղութին հովուող հովիւը սարկաւագներով ու դպիրներով: Հիւրեր ունէինք նոյնպէս ուրիշ հայ գաղութներէ: Մինչեւ կէսօր շատ քիչ էր Կորնոպլեցիներուն թիւը, բայց կէսօրէն ետք տաք ու պայծառ օդը ըսպասուածէն շատ աւելի հայ ընտանիքներ մղած էր հանդիսավայրը:

Նախքան հանդէսին պաշտօնական բացումը, հոգեւոր հովիւը մասնակցութեամբ իր փորձառու դպիրներուն եւ սարկաւագներուն, հայ եկեղեցիին յատուկ աւանդական պատարագը մատոյց բաց դաշտին մէջ, խորապէս տպաւորելով հաւատացեալները: Տէր Հայրը հափրանց զգացուած քանի մը խօսք ըսաւ այս առթիւ բոլոր անոնց որոնք անտարբեր կը գտնուին մեր դպրոցին եւ եկեղեցիին հանդէպ եւ աւելցուց թէ ի վերջոյ մեր եկեղեցիներն ու դպրոցներն են Հայը Հայ պահելու գլխաւոր ազդակները: Եթէ այսօր դուք անտարբեր կը մնաք անոնց հանդէպ, կը նշանակէ անտարբեր էք ձեր լեզուին ու կրօնքին հանդէպ, այն ժամանակ սեւ գիծ մը քաշեցէք ձեր Հայ ըլլալուն վրայ:

Թէեւ մասնաւոր գեղարուեստական բաժին մը պատրաստ չէր, բայց բազմաթիւ երգեր եւ արտասանութիւններ լսուեցան բարձրախօսէն: Իր գեղեցիկ ձայնով մօր յիշատակին նուիրուած խորիմաստ բառերով երգ մը երգեց նաեւ Տէր Հայրը խորապէս տպաւորելով բոլոր ներկաները:

Տիկին Ազատուհի Կիւմիշեան, որ միշտ առաջինն է եղած Հ.Մ.Ը.Մ.ի մարզիկները քաջալերող, հինգ հազար Ֆրանք նուիրեց: Իր օրինակին հետեւեցան բազմաթիւ ուրիշներ: Քանի մը վայրկեանէն հաւաքուեցաւ 34.500 Հին Ֆրանք: Ներկաները մեծապէս սպառեցին նաեւ օրուան պիւֆէն:

Հանդէսը անցաւ մեծ յաջողութեամբ: Տղոց սպասածէն շատ աւելի ներկայ բազմութեան թիւը, մեծամասնութեամբ երիտասարդներ: Ընդհանուր մուտքը մօտ 140.000 Հ. Ֆ.: Այս առթիւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլորին, ի մասնաւորի Տէսինի քոյր մասնաճիւղին եւ հոգեւոր հովիւին:

Այս տարի եւս Հ.Մ.Ը.Մ.ի տեղւոյն ոտնագնդակի խումբը փոխեց իր կարգը: Յառաջիկայ տարուան շրջանի խաղերը պիտի կատարէ առաջին կարգի խումբերուն դէմ: Մեր տղաքը իրենց գեղեցիկ խաղերով մեծ անուն ձգած են Կորնոպլի մարզական շրջանակներուն մէջ: Անցած տարի Տօֆինէի ախոյեանը իրենք եղան: Իսկ այս տարի երկրորդ՝ իրենց կարգի խումբերուն մէջ: Մեր լաւագոյն խաղացողներէն յիշենք Տիպիտապեան երկու եղբայրները, որոնք երբեք չեն թերանար կէտ մը աւելի նշանակելու համար հակառակորդին վրայ. կը խաղան հոգիով ու սիրով: Իսկ մեր անմահ Սահակը, իբրեւ ղեկավար, հինգ տարիէ ի վեր կը վարէ շարունակ, զոհողութիւն կ'ընէ նիւթապէս եւ բարոյապէս, յանուն Հ.Մ.Ը.Մ.ի որ տեղւոյն միակ երիտասարդական մարզական կազմակերպութիւնն է, իր շուրջը ունենալով մօտ 30 հայ երիտասարդներ: Կ'իմանամ որ այս տարի եւս նոր հայ երիտասարդներ պիտի միանան խումբին:

Գ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Զարդարեան (Նիւ Եորք), Տոքթ. Ռոպէր Ճեպէճեան (Հալէպ), եւայլն:

Այս առթիւ պարտք կը համարիմ հրապարակաւ եւս սրտագին երախտագիտութիւնս յայտնել Վեհափառին, որ բացառիկ հայրական խնամքով իրեն հիւր ընելով, դիւրացուց իմ լոկ ութ օրուան վիզաս երկարաձգել տալու քսան օր եւս:

Ինչպէս ծանօթ է՝ Էջմիածինը կը գտնուի հին պատմական քաղաքի մը — Վաղարշապատի — շրջապատին մէջ, որ մինչեւ 428 (Ք. վերջ) Հայաստանի Արտաշիսեան թագաւորութեան մայրաքաղաքն էր եւ այդ թուականէն վերջ անշքանալով՝ իր վայրին վրայ հետզհետէ աճած կազմուած է նոր քաղաքը՝ Էջմիածին, որ ներկայիս ունի 22.000 բնակիչ:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ

Լոյս տեսաւ Հայաստանի բնութեան պահպանութեան ընկերութեան պաշտօնաթերթ «Հայաստանի բնութիւն» պարբերականին անդրանիկ թիւը:

Պարբերականին նպատակը պիտի ըլլայ ծանօթացնել հայրենի բնութիւնը եւ անոր հարստութիւնները: Հոն պիտի լուսաբանուին անտառային տնտեսութեան, ծաղկաբուծութեան, կենդանական աշխարհի վերաբերեալ հարցեր:

Պարբերականը լոյս պիտի տեսնէ տարին չորս անգամ:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի դիւանը քննած է Երեւան, Լենինական եւ Կիրովական քաղաքներու մէջ երեւան եկած գայթակղութիւնը՝ բնակարաններու վերաբերեալ:

Հակառակ բնակելի տուներու սուր տաղնապին եւ խախտելով պաշտօնական մարմիններու որոշումները՝ բնակարան յատկացնել անոր պակասը զգացողներուն, նոր բնակարաններ յատկացուած են մեծ թիւով այնպիսի անձերու, որոնք արդէն, յարմարաւէտ սեփական տունի կամ յարկաբաժնի տէր են: Դեռ աւելին՝ «Երեւանի ճնշող մեքենաներու (քոմփրէսէօր) գործարանին բաշխած բնակելի տարածութեան 70 տոկոսը օգտագործուած է ղեկավար աշխատողներու բնակարանային պայմաններու բարելաւումին համար», կը գրէ «Սով. Հայաստան», իր Յուլիս 16 թիւով:

ԹԻՖԼԻԶԻ ՀԱՅԿ. ԹԱՏՐՈՆԸ

«Վարդանանք» թատերախաղով Յուլիս 15ին Կիրովականի մէջ ներկայացումներու իր շարքը սկսաւ Թիֆլիզի հայկական թատրոնը: Յաջորդաբար ներկայացուց հայ, վրացի եւ ռուս թատերագիրներու գործերէն թատերախաղեր:

Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ 100ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք որ Յուլիսի վերջերուն նշուած է Գ. Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակը: Այս առընչութեամբ կազմուած էր յոբելենական յանձնախումբ մը, բաղկացած ծանօթ գրագէտներէ եւ մտաւորականներէ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ՌԷՍ ՄԷԼԻՔ

Վանականը գիւղացիի մը առաջնորդութեամբ, կէս գիշերուան մօտ Ս. գիւղը մտաւ. որ քաղքէն ... ժամ հեռաւորութիւն ունի եւ Վանի ամէնէն գեղեցիկ գիւղն է:

Առաջնորդող գիւղացին լայն ու անկանոն փողոցներէ անցնելով կանգ առաւ բարձրահայեացք եւ երկու յարկի վրայ շինուած տունի մը առեւ:

— Տղայ, այս է մեր Ռէս Մելիքին տունը, ըսաւ բարեմիտ գիւղացին ցած ու յարգալիր ձայնով մը:

Ու երկու անգամ պարտէզին դուռը զարկաւ:

Քիչ յետոյ դուռը բացուեցաւ. սեմին վրա՛յ երեւցաւ քառասունն անցած, միջահասակ, ծաղկաւեր կերպարանքով, կունտ գլուխով, մեծափոր ու նենգաւոր մարդ մը, որուն ձեռքը հողէ ճրագ մը կար: Այս մարդը գեղին գործակատարն էր, — այսինքն Ռէսին օգնականը, — որուն Գզիր անունը կուտային.

— Տղայ Մխիկ, դո՞ւն ես. հարցուց մեծափոր Գզիրը՝ զարմանքով մը անծանօթին վրայ իր պժգատիպ նայուածքը պտըտցնելէ ետքը:

— Ես եմ, Զաքօ, պատասխանեց Մխիկ, Ռէս աղէն քնա՞ւկ է:

— Քնուկ ... ինչ կայ ... բարին էլնի ... նկատել տուաւ Գզիր Զաքօ անհանգիստ եղանակով մը:

— Գնա ձէն տուր ասա որ քաղքէն մարդ եկեր է, հասկցա՞ր:

— Թայ հօր, մըմռաց Գզիր Զաքօ ապուշ ծամածռութեամբ մը, ո՞վ հոգի ունի որ Ռէս աղին ձէն տայ. թող լուսնայ յետոյ:

— Ի՞նչ կ'ասես. մարդ Աստուծոյ, դուն ծառ՞ր մի, տնաւեր, գնա ձէն տուր, գոչեց Մխիկ գրեթէ բարկացած:

Գզիրը չհակառակեցաւ. Անմիջապէս ներս գնաց ու իմաց տուաւ Ռէս Մելիքին, որուն հրամանին համաձայն Գզիրը վերադարձաւ ու Վանականը մաքուր սենեակ մը առաջնորդեց: Մխիկն ալ ախոռին թառման գնաց պառկելու:

Վանականը քառորդի մը չափ մինակ մնաց: Յետոյ սենեակին դուռը բացուեցաւ.

Ներս մտաւ բարձրահասակ, յիսունի մօտ տարիքով լայն ու ճաղատ ճակատով, յաղթանդամ, համակրելի դիմագծերով, տժգոյն բայց գրաւիչ արտայայտութեամբ ու քաղցրաբարոյ նկարագրով անձ մը: Այս անձը Ռէս Մելիքն էր:

Քսաներկու տարիներէ ի վեր Ռէսութեան պաշտօնին կոչուած էր եւ երբեք օր մը չէր եղած որ գիւղացի մը իրմէն ցաւ յայտնէր: Ոչ միայն իր ընդարձակ գեղին հրեշտակն էր ան. այլեւ շրջակայ գեղացիներն ալ իր անունովը կը պարծենային:

Հօրմէն մնացած ժառանգութիւնը մեծ էր, հետեւաբար բարեկեցիկ կեանք մը կը վարէր: Ժամանակին քաղաքը ղրկուած էր ուսում առնելու եւ ինչ որ կրցած էր սորվիլ՝ բաւական եղած էր իր զգացումներուն ու ձգտումներուն համեմատ գործելու:

Իր կինը մեռած էր. իրեն կը մնար մէկ հատիկ աղջիկ մը, Տիլպար անունով, որ հազիւ տասներկու տարեկան կար:

— Բարի եկած էք, զաւակս, ըսաւ Ռէս Մելիք հայրական անկեղծ հոգածութեամբ մը:

— Բարի տեսանք, Ռէս աղա, պատասխանեց Վանականը:

Ու ծոցէն թուղթի ծրար մը հանելով Ռէս Մելիքին ներկայացուց: Ռէս Մելիք բացաւ ծրարը, կարդաց իրեն յանձնարարական նամակին պարունակութիւնը:

— Գլխուս վրայ տեղ ունիք, զաւակս, շեշտեց Ռէս Մելիք յարգալից ձայնով: Ուրախ եմ որ ձեզի պէս ազգասէր անձերու հետ կը տեսնուիմ: Գալով հարկ եղած միջոցներուն, վաղը կը կանչենք մեր տէր Օհանն ու տիրացու Սիմոնը, կը խորհրդակցինք ու անկէ ետքը կը գործենք. աղէկ չըլլա՞ր:

— Երբ որ կատարեալ վստահութիւն ունիք այդ անձերուն վրայ. նկատել տըւաւ Վանականը, կրնաք այդ կերպով գործել:

— Վստահութի՞ւն. այդ մասին երբեք չեմ կասկածիր. թէեւ եկեղեցականներու վրայ շատ հաւատք չունիմ, սակայն փորձառութեամբ կը պնդեմ:

— Խիստ լաւ, ձեր կամքը գիտէ:

Այս հարեւանցի տեսութենէն ետքը, Ռէս Մելիք ներողութիւն խնդրելով «գիշեր բարի» ըսաւ ու մեկնեցաւ:

Վանականը բոլոր գիշերը հանդարտ անցուց. առտուն դեռ արեւը չծագած. Ռէս Մելիք Վանականին սենեակը մտաւ:

— Բարի լոյս, զաւակս, ըսաւ Ռէս Մելիք.

— Աստծու բարին պատասխանեց Վանականը:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Օր. Ժագլին Զարուկեանի եւ Պ. Ալեքսանտր Պասմաճեանի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Պ. Սեդրակ Էմիրեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տէր եւ Տիկին Նուպար Գ. Դաւիթեան, Պ. Միհրան Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Դաւիթեան, ինչպէս նաեւ Էսայեան, Պապայեան եւ Պահրի ընտանիքները իրենց պարագաներով ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Յ. ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գարակէօզեան)

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Օգոստ. 2) ժամը 16ին, Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը՝ ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Կը խնդրուի փափաքողներէն, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել Հայ Կարմիր Խաչին կամ Ֆ. Կապոյտ Խաչին։

Կը խնդրուի ծանուցանել

ԱՌԱՔԵԼ - ԱՍԱՏՈՒՐ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
(Խարբերդի Քեսիրիկ գիւղէն)

մահը որ պատահեցաւ Յուլիս 30ին, 60 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր չորեքշաբթի առտու։ Հաւաքուիլ ժամը 9ին Թոնոնի հիւանդանոցին առջեւ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոն։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել։

Բ. խումբը կը մեկնի, հինգշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ ժամը 22ին Կառ տը Լիոնի Մեծ ժամացոյցին տակը։

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլլէի օդափոխութեան կայանի Բ. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի կ'ունենան, Երկուշաբթի 31 Յուլիս, ժամը 9–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ։

Բ. խումբը կը մեկնի այս Չորեքշաբթի օր, ժամը 13ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիէն։

Ա. խումբը Փարիզի Հայոց եկեղեցին կը վերադառնայ նոյն օրը ժամը 19ին։

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ
ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան-բէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍէՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Սերունդին կողմէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքառ մը՝ Մատըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորոն։

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան-Ժօրէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւաքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովասուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Առատ կերուխում։

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով։

Վերադարձ ժամը 20ին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Միհրան Պախթիարեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Դպրոցասէրին Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին։

(Ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառէին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, Տիկին Պարգեւուհիի եւ պարոնի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական զիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութեամբ օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւննե-

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիանձն ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 3 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9168 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9469

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱՆՉՑՆԵ՛ՆՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Օտարի ծանօթ յօդուածը անգամ մը եւս եկաւ հաստատելու թէ Հայաստանի եւ Հայկական Դատի մասին շատ քիչ բան գիտեն, — չըսելու համար թէ գրեթէ բան չեն գիտեր — այս երկրի հանրային կարծիքը վարողները, նոյնիսկ ակադեմականները:

«Ազատ Հայաստանի վարչապետ»ը առաջարկեր էր որ դաշնակիցները առաջին հերթին պէտք է ազատագրեն Հայաստանը, «որուն մէկ մեծ մասը կը մնայ թրքական տիրապետութեան տակ, հակառակ 1920ի Սեւրի դաշնագրին տրամադրութեանց»:

Այս առաջարկին հետեւեալ պատասխանը կու տայ ակադեմական Ժիւլ Ռոմէն.

«Համոզուած եմ, որ այս դաշնագրի կարգ մը յանձնարարութեանց բարձի թողի ըլլալը յաղթանակ մը եղած չէ յաւիտենական բարոյականին համար: Սակայն ի՞նչ կ'ուզէք: Անկէ ի վեր Թուրքիա ազատ աշխարհի կողքին դիրք գրաւեց: Այս յարումը իրմէ պահանջեց հերոսութիւն մը, որ շատ թանկագին եղաւ իրեն համար ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ»:

Ու ահա՛ իր չնաշխարհիկ եզրակացութիւնը.

«Նախընտրելի չէ՞ արդեօք թրքական դեմոկրասիին ընդունիլ տալ, որ աւելի մեծ բարեացակամութեամբ եւ ազատամտութեամբ նկատի ունենայ հայ ժողովուրդի տեղական կացութիւնը»:

Աններելի սխալներ կը գործէ յարգելի ակադեմականը իր այս քանի մը տողերուն մէջ:

Նախ լիովին տեղեակ չի թուիր Սեւրի դաշնագրին եւ այն ճակատագրին, որուն ենթարկուեցաւ անիկա: Այլապէս պիտի չըսէր թէ անոր «կարգ մը յանձնարարութիւններն» էին միայն որ չեն գործադրուած:

Իրականութիւնն այն է դժբախտաբար, որ դաշնակիցները «տակաւին «հաւը չխաշած» ուրացան զայն ամբողջութեամբ եւ 1923 Յուլիս 24ին Լօզանի մէջ յաղթական թուրքին վրայ բազմեցուցին 1920ի մահամերձ Թուրքիան:

Պատճառը այն չէր, որ անիկա «դիրք բռնեց ազատ աշխարհի կողքին»: 1920-1923ին «ազատ աշխարհ» չկար: Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք է միայն, որ այս վերջինը ծնունդ առաւ եւ Թուրքիա անոր յարեցաւ 1947ին, «Թրումընի վարդապետութիւն»ով, Ամերիկայէն դրամ քաշելու յետին մտքով:

Իսկ «հերոսութիւն»ը որուն կ'ակնարկէ Ժիւլ Ռոմէն, տեղի ունեցաւ 1951ին, Քորէայի պատերազմին ատեն: Թրքական զօրագունդը «հերոսաբար» ջարդուեցաւ այնտեղ, յիշեցնելով երբեմնի Եմէնը, ուր գացող «մէհմէտճիկ»ները երբեք տուն չէին վերադառնար, այլ ուղղակի կ'երթային «հուրիներու աշխարհը», իբրեւ նահատակ (չէհիտ):

Հայկական դատը լուծելու, կամ իր խօսքով Հայաստանը ազատագրելու համար զմայլելի գիւտ մը կ'ընէ քաղաքագէտ ակադեմականը. — խնդրել Թուրքիոյ ժողովրդավար կառավարութենէն, որ աւելի «բարեացակամ եւ ազատամիտ» վերաբերում ցոյց տայ Թուրքիոյ հայ բնակչութեան հանդէպ:

Ուրեմն չի գիտեր, որ ազատագրուելիք Թրքահայաստանի մէջ Հայեր չկան քառասուն տարիէ ի վեր:

Թուրքիոյ 80–100 հազար Հայերու կացութեան բարւոքումը չէ, որ կը պահանջենք: Այլ հողային պահանջ ունինք Թուրքիայէն: Կ'ուզենք « արեւելեան » կոչուած հայկական նահանգները, որոնք պատմականօրէն Հայուն կը պատկանին, իբրեւ իր նախնիքներուն հայրենիքը:

Կը պահանջենք Ուիլսընեան սահմանները, որոնց վրայ մեր արդար իրաւունքները հանդիսաւորապէս ճանչցած են դաշնակիցները:

Ժամանա՛կ է որ Հայութիւնն ու Հայկական Դատը աւելի լաւ ծանօթացնենք մեր ֆրանսացի բարեկամներուն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ԽՕՍԻՆՔ ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՄԱՍԻՆ» Կ'ԸՍԷ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Ֆրանքօ-ալժերական խօսակցութեանց երկրորդ արարին ընդհատումէն ետք, կողմերը ուզեցին պարզել կացութիւնը: Պելքասէմ Քրիմէն ետք, ֆրանսական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Լուի Ժոքս ձայն-պատկերասփիւռէն երկար յայտարարութեամբ մը անգամ մը եւս բացատրեց Ֆրանսայի դիրքը եւ տեսակէտը:

Նախարարը յիշեց նախ թէ Ֆրանսա սկիզբէն պարզած է մտայնութիւն մը եւ առաջարկած՝ մեթոտ մը: «Մտայնութիւնը, այն է որ մեզ կը ղեկավարէ այն օրէն ի վեր երբ ստանձնեցինք Ափրիկէի ապագաղթականացման մեծ աշխատանքը. աշխարհի մէջ այնպէս ինչպէս որ է այսօր, ինչպէս պիտի ըլլայ վաղը, մենք մեզի նպատակ ըրած ենք Ափրիկէն Ափրիկեցիներուն տալ եւ ասոնք պատասխանատու դարձնել իրենց ճակատագրին»: Ապա անցնելով մեթոտին, Նախարար Ժոքս շեշտեց. — «Մեթոտը, ինքնորոշման մեթոտն է, այնպէս ինչպէս զօր. տը Կոլ սահմանեց 1959 Սեպտեմբեր 16ին, ճամբան կը բանայ ընտրութեանց եւ անկախութեան, ի նպաստ Ալժերիոյ 13 նահանգներուն բնակչութեանց եթէ այդ փափաքը յայտնեն: Այս դրութիւնը վերացուած ազգին կողմէ, դարձաւ օրէնք եւ մեր խօսակիցներն ալ զայն ընդունեցան: Աշխատանքը ծանր եւ մեծ է, մտայնութեան եւ մեթոտին կ'աւելնայ մնայուն մտահոգութիւն մը, կրկնակի պարտականութիւն մը՝ ապահովել խաղաղ կացութիւն մը որ միշտ խնդրոյ առարկայ չդառնայ, որ թոյլ տայ մարդոց որոնք խորապէս տարբեր են, համերաշխութեան մէջ ապրիլ: Պարզ է որ կը մտածենք Ալժերիոյ բոլոր մարդոց մասին, ինչ որ ալ ըլլան անոնք: Տարբեր դիրք մը, ոչ իրատես, ոչ իմաստուն, ոչ ալ պարկեշտ պիտի ըլլար»:

Ապա, Ժոքս խօսեցաւ Էվիանի առաջին հանդիպումին եւ անոր ձախողութեան մասին: Բացատրեց թէ այդ առաջին շըփումը տեսակ մը մտքերու շօշափում էր, առանց նախապայմանի, առանց օրակարգի: Կողմերը պարզած են, կամաց կամաց, իրենց տեսակէտները: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը խօսած է Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն մասին որոնք «անոնք ալ ծնած են այդ հողին վրայ եւ աշխատած», որպէսզի անոնց երաշխաւորութիւններ տրուին: Խօսած է Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ գործակցութեան մասին, բայց այս բոլոր կէտերուն վրայ, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը չէ կրցած հասկնալ Ալժ. Ազատ. Ճակատի դիրքը: Այդ պատճառներով, Յունիս 13ին, Ֆրանսացիները ընդհատած են խօսակցութիւնները, որպէսզի Ալժ. Ազատ. Ճակատին մտածելու ժամանակ տրուի:

Նախարար Ժոքս կ'անցնի երկրորդ արարին՝ Լիւկրէն: Յուլիս 20ին, վերսկսան խօսակցութիւնները: Ֆրանսացիները աշխատանքի ձեւ մը առաջարկեցին, յանձնախումբերու միջոցաւ, 5 կարեւոր հարցերու համար. — Վերադարձ խաղաղութեան, ինքնորոշման երաշխիքներ, փոխանցման շրջան զինադուլէն ինքնորոշում, երաշխաւորութիւններ որոնք պիտի տըրուին անձերու, գլխաւորաբար այն Եւրոպացիներուն եւ մահմետականներուն, որոնք կապուած են Ֆրանսայի, ընկերութիւն կամ գործակցութիւն Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ:

Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայացուցիչները, կ'ըսէ Ժոքս, պատրաստ էին այս բոլոր հարցերուն մասին խօսելու, բայց առաջին նիւթին իսկ, Սահարա բառին վրայ կեցան: Մերժեցին աւելի հեռու երթալ մինչեւ որ գոհացում չստանան, այսինքն իրենց գերիշխանութիւնը չճանչցուի Սահարայի վրայ: Եւ նախարար Ժոքս շարունակեց. «Է՛հ, խօսինք Սահարայի մասին: Ի՞նչ ըսինք իրենց այս մասին: Շատոնց գիտեն թէ մեզի համար ինքնորոշումը կը վերաբերի Ալժերիոյ 13 նահանգներուն, բայց Ալժերիոյ հարցը կը դէ կ'անցնի աշխարհագրական շըրջագիծը: Մերժեցի՞նք խօսիլ Ալժերիոյ մասին: Ոչ, եւ ճիշդ այն պատճառաւ որ հարցը խրթին է: Ըսինք, կրկնեցինք, հաստատեցինք հետեւեալը. —

Ա) Արժանավայել ուղղութիւն մը կը ներշնչէ մեր ամբողջ քաղաքականութիւնը Ափրիկէի մէջ. — ժողովուրդներուն կը պատկանի ընտրել իրենց ապագան, իրենց քաղաքական ուղին, այս ճիշդ է նաեւ Սահարայի համար:

Բ) Մնացեալին համար, շրջանի մը մէջ որ այնքան քիչ բնակչութիւն ունի, այնքան տարածուած է, այնքան անբերրի է, պարզ է որ Ֆրանսայի համար գերիշխանութեան հարցը կենսական չէ: Բայց այն հարստութիւնները զորս արժեւորած ենք, մեր առջեւ կը դնեն հարց մը որ մեծ կարեւորութիւն ունի ոչ միայն որովհետեւ տնտեսական մնայուն կապ մը կը ստեղծէ Սահարայի եւ Ֆրանսայի միջեւ, այլ եւ անոր համար որ չենք ուզեր միայն մեզի պահել զանոնք»:

Եւ նախարար Ժոքս իր եզրակացութեան մէջ շեշտեց թէ Ֆրանսա չուզեր իր ձեռքը պահել Ալժերիան: Անորոշ չէ Ֆրանսայի տեսակէտը եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը շատ լաւ գիտէ ատիկա: Ֆրանսա առաջարկած է որ երբ 13 նահանգներու ինքնորոշումը վերջացած հարց ըլլայ, ծնունդ առած նոր պետութեան հետ (եթէ ծնունդ պիտի առնէ) կարգադրուի բնակչութեանց ապագան եւ հարստութեան շահագործման ձեւակերպութիւնները, վերապահելով հանդերձ ֆրանսական ժողովուրդին շահերուն անհրաժեշտ նուազագոյնը:

Այս է, ինչպէս այս անգամ ալ շեշտեց, Ֆրանսայի առաջարկածը եւ Ֆրանսա միշտ պատրաստ կը մնայ խօսակցութիւնները շարունակելու:

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան զինեալ ուժերու պարբերաթերթը՝ Ալքուվաթ Ալմուսալլահ կը գրէ թէ ալժերացի օդաչուներու խումբ մը շրջանաւարտ եղած է վերջերս Արաբ. Մ. Հանրապետութեան օդանաւային վարժարանէն եւ մեկնած է անորոշ ուղղութեամբ մը «ուր պիտի սպասէ Ժ. ժամը՝ մասնակցելու համար Ալժերիոյ պատերազմին»:

× Իտալացի ծանօթ ճարտարարուեստի «մանեան» Մաթթէի սպաննական նամակներ ստացած է Կ. Գ. Բ.էն (Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ): Ծանօթ է որ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Մաթթէի համաձայնած է Ֆերաթ Ապպասի հետ Սահարայի քարիւղի յետագայ շահագործման համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրին խնդրանքին վրայ է միայն որ անգլիական զօրքը պիտի քաշուի իշխանապետութենէն» յայտարարեց Անգլիոյ Արդարութեան նախարարը:

ՂԱՆԱՅԻ նախագահը Ն'Քրումա Փեշտայէն Փրակա հասաւ, պատասխանելով չեխ կառավարութեան հրաւէրին:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ եւ Յորդանանի թագաւորները երեք օր խորհրդակցելէ ետք, միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին ուր կոչ կ'ընեն Արաբներու միասնականութեան համար: Կը շեշտեն մանաւանդ ճիգերը կրկնապատկելու անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի «ամրապնդուին արաբական շարքերը, պաշտպանուին Արաբներու իրաւունքները եւ լուծումներ գտնուին արաբական բոլոր խնդիրներուն»:

ՔԱՄՊՈՃԻ խորհրդային դեսպանը, յանուն Խրուշչեւի, ութ հոգինոց թռան մը նուիրեց իշխան Նորոտոմ Սիհանուքի, հիւանդներու եւ վիրաւորներու փոխադրութեան համար:

ՆԻԿԵՐԻՈՅ վարչապետը Ապուպաքար Թաֆաւա Պալեվա, Նիւ Եորքի մէջ յայտարարեց թէ ափրիկեան կարգ մը ժողովուրդներ հասուն չեն անկախութեան համար:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի յաջորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Քազապլանքա, Սեպտեմբեր 9ին: Օրակարգի վրայ են ալժերական եւ պաղեստինեան հարցերը, ինչպէս նաեւ Օմանի խնդիրը: Ըստ Գահիրէի Ալ Ահրամին, օրակարգի նիւթ պիտի դառնան նաեւ կարգ մը տնտեսական հարցեր, գլխաւորաբար արաբ Հասարակաց Շուկայի մը, ափրիկեան Հասարակաց Շուկայի մը եւ ափրիկեան դրամատան մը ստեղծումը:

ՎԻՇԻԻ մէջ ըրած դասախօսութեան մը ընթացքին, Մորիս Շուման յայտարարեց թէ Պերլինի պատերազմը տեղի պիտի չունենայ: Ազգ. Ժողովի արտաքին յանձնախումբի նախագահը շեշտեց այս առթիւ «Եթէ արեւմուտք տկարութիւն ցոյց տայ, որքան ժամանակ պէտք պիտի ըլլայ Պ. Խրուշչեւի, որ կրկին սկսի այն արշաւանքը որ 1949ին կեցաւ «Փրակայի հարուածէն» ետք, Ատլանտեան Ուխտի ստեղծումով: Եթէ ազատ աշխարհը այս ձեւով պատրաստէ իր անջատումը, կը մնայ արեւմտեան իմաստութիւնը. պահել սա երկու առածները մէջ միայն. — Արեւմտեան կողմն աշխարհի ապագաղթականացումը պարտականութիւն մըն է, արեւելեան կողմն աշխարհի գաղթատիրութիւնը իրաւունք մըն է: Բոլոր ժողովուրդները հասուն են ինքնորոշման համար, բացի եւրոպացի ազգերէն»:

ՏԱՃԻԿՍՏԱՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին: Պաշտօնանկ եղած է տնտեսական խորհուրդի նախագահը, որ կորսնցուցած է նաեւ նախարարի իր տիտղոսը: Ապրիլէն ի վեր է որ խորհըրդային այս հանրապետութեան ղեկավարները մաքրագործումի կ'ենթարկուին « հակակառավարական ծանր արարքներու համար»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ծերակոյտի ելմտական յանձնախումբը գտնելով որ Քենըտիի ուզած պիւտճէն բաւարար չէ, պաշտպանութեան համար, մէկ միլիար տոլար աւելի կ'առաջարկէ:

ՃԱՔԱՐԹԱՅԻ պահականոցին հրամանատարը «անորոշ ժամանակի» համար արգիլեց Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան օրգանը՝ Հարիան Ռաքիաթ (Ժողովուրդին Օրաթերթը):

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ եւ Պուլկարիոյ յարաբերութիւնները աւելի ձգտուած են եւ կրնան պատճառ դառնալ դիւանագիտական յարաբերութեանց խզումին: Յոյները շատ վրդովուած են Պուլկարիոյ վարչապետին յարձակումներէն Յունաստանի եւ անոր կառավարութեան վրայ:

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Վերջին շաբաթներուն, սկսելով Յունիս 24էն մինչեւ Յուլիս 8, տեղի ունեցան երեք կարեւոր Պատգ. Ժողովներ — Հ. Օ. Միութեան Պատգմ. Ժողովը՝ Հեմիլթընի մէջ (Յունիս 24–28), Հ. Ե. Դաշնակցութեան Պատգմ. Ժողովը (Յունիս 29էն Յուլիս 1) եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգմ. Ժողովը (Յուլիս 4էն մինչեւ Յուլիս 8)։

Գաղափարակից երեք մեծ կազմակերպութիւններ՝ իրենց պատգամաւորուհիներով եւ պատգամաւորներով եկան եւ իրենց յատուկ Պատգմ. Ժողովներուն մէջ, քննեցին անցնող տարուան ընթացքին իրենց կատարած գործը, իրենց ունեցած դժուարութիւնները եւ յաջողութիւնները. եւ որոշումներ տուին, յառաջիկայ տարուան գործունէութեան մասին։

Ուրաքանչիւր կազմակերպութիւն, գիտակ իր գործին լրջութեան եւ օրակարգի հարցերուն կարեւորութեան՝ հայ ժողովուրդին համար, լրջօրէն նկատի առաւ սեղանի վրայ դրուած խնդիրները եւ նոր բանաձեւերով, գծեց իր ուղին՝ յառաջիկայ տարուան համար։

Հարկ էր ներկայ ըլլալ այս համագումար ժողովներուն, հաստատելու համար թէ ի՛նչ աստիճան լրջութեամբ եւ գիտակցութեամբ, պատգամաւորները՝ կին, երիտասարդ կամ երէց, կը քննէին հարց մը, անհրաժեշտ քննադատութիւնները ընելէ եւ հարկ եղած լուսաբանութիւնները ստանալէ ետք, կը բանաձեւէին իրենց մտածումներն ու բաղձանքները, պատշաճ եւ կարելի որոշումներու եւ բանաձեւերու մէջ։

Այս առթիւ, կրնանք ուրախութեամբ եւ հանդարտ խղճով ըսել, թէ այս տարուան մեր Պատգմ. Ժողովները եղան արդիւնաւոր ու սրտապնդիչ՝ վաղուան համար մանաւանդ։

Ինչ որ աչքի կը զարնէր, ամէնէն աւելի, տիրող ներդաշնակութիւնն էր Հ. Օ. Միութեան Պատգմ. Ժողովին մէջ, ուր արտասահմանի եւ Միացեալ Նահանգներու պատգամաւորուհիները արդէն իսկ, տարիներու փորձառութեամբ, նկատի կ'առնէին մեր ժողովուրդի կարիքները եւ գործնական ու նոր միջոցներ կը փնտռէին, անոնց գոհացում տալու։

Հ. Օ. Միութիւնը իր բանաձեւերով, ոչ միայն որոշումներ տուաւ, նիւթական օգնութեան հասնելու մասին կարօտ շըրջաններու, այլեւ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց հայ նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան։ Մեծագոյն մտահոգութիւնը՝ ազգապահպանումն էր, որուն համար կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը պատրաստ էր ամէն զոհողութիւն ընելու։

Հ. Ե. Դաշնակցութիւնը՝ իր յաճախ յուզումնալից նիստերով, ի վերջոյ, լըրջութեամբ գիտցաւ քննել օրակարգի խնդիրները, միշտ նկատի ունենալով երիտասարդութեան կազմակերպումն ու ազգային դաստիարակութիւնը։ Ունինք այն վստահութիւնը թէ Երիտասարդաց նոր վարչութիւնը նկատի պիտի ունենայ անցեալի գործը եւ պիտի կրկնապատկէ իր ջանքերը՝ իր Ուխտերը դաստիարակելու համար, ազգային շունչ, ոգի, կարգապահական զգացում եւ լեզու ներշնչելով անոնց, տալով նաեւ այն զգացումը՝ թէ իրենք ժառանգորդներն են բազմաչնորհ ազգի մը եւ տէրը՝ հարուստ ու մշակութային ժառանգութեան մը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատգմ. Ժողովը, Միացեալ Նահանգներու բոլոր շրջաններուն պատգամաւորներով գումարուած, կանոնագրական ու օրինական բոլոր կէտերուն նկատառումով, մանաւանդ այս տարի, շատ ուշագրաւ հաւաքոյթ մը ունեցաւ։

Դժուարին տարի մը ետք, Պատգմ. Ժողովը, ծանրաբեռնուած օրակարգով, գումարուեցաւ եւ, ուրախ ենք հաստատելու, թէ եղաւ զարմանալի կերպով, աշխոյժ, ներդաշնակ ու արդիւնաւոր հաւաքոյթ մը։

Երկար տասնամեակներու կազմակերպութիւն մըն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ կը գումարուէր 68րդ Պատգմ. Ժողովը։ Այնքան կանոնաւոր, օրինաւոր ու ներդաշնակ եղան նիստերը, որ նախընթաց Պատգմ. Ժողովներու մասնակցող ընկերները հարկ զատեցին յայտարարելու, թէ երկար տասնամեակներէ ի վեր, նման հաւաքոյթ չէր եղած։ Եղան նոյնիսկ պատգամաւորներ, որոնք «պատմական» կոչեցին Պատգամաւոր. Ժողովը, որ ի ներկայութեան Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչին, տուաւ որոշումներ, քուէարկեց բանաձեւեր, որոնք կոչուած են –կազմակերպութիւնը զօրացնելու եւ Դաշնակցութեան դերը աւելի ազդու դարձնելու՝ հայ կեանքը յուզող խնդիրներու մէջ, հայ դատի հետապնդման, հայ մշակոյթի զարգացման, հայապահպանման աշխատանքներուն մէջ։

Տրուած զեկուցումները եկան ապացուցանելու, որ Հ. Յ. Դ. կոմիտէներու ընկերները, զանազան շրջաններու մէջ, աշխատած են անընդհատ եւ ամէն զոհողութիւն ստանձնած են, Դաշնակցութեան ոգին արթուն պահելու ամենուրեք եւ անոր ձգտումները, ազգային ու քաղաքական պահանջները ժողովրդականացնելու համար։

Ուրախութեամբ հաստատուեցաւ որ կուսակցական Մարմինները խղճի մտօք կատարած են իրենց նիւթական ու բարոյական պարտականութիւնները, բարձր պահելով Դաշնակցութեան ազգային ու ազատագրական շքեղ դրօշը, որուն հովանիին տակ կատարած է իր նուիրական պարտքը դաշնակցական մամուլը։

Հակառակ ամէն կարգի դժուարութիւններու, Դաշնակցութեան կառոյցը կը մնայ առողջ, անյողդողդ եւ գործօն, եւ մեր կազմակերպութիւնը կը վայելէ միշտ համակրանքն ու աջակցութիւնը ազատատենչ Հայութեան։ Պարզուեցաւ, մէկէ աւելի անգամներ, թէ ի՛նչպէս Դաշնակցութիւնը եւ Հայութեան առողջ ու հայրենասէր մասը աջակից են իրարու եւ մէկուն դժուարութիւնը ցաւ կը պատճառէ միւսին, համոզուած ըլլալով որ Դաշնակցութիւնը միշտ եղած է ու կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական անսայթաք ու նուիրուած առաջնորդը։

Ամրախարիսխ, գաղափարապաշտ եւ գործօն կազմակերպութիւն մըն է Դաշնակցութիւնը, որ հակառակ իր ներքին ու արտաքին թշնամիներուն, օրէ օր կը զօրանայ եւ կ'ամրանայ։ Ամէն տեղ նոր, երիտասարդ ուժեր կուգան միանալու, նոր եռանդ, նոր աւիւն տալով անոր, մեր ազգային պահանջներու հետապնդման համար։

Հաստատուեցաւ մեր վերջին, ճշմարտօրէն պատմական Պատգմ. Ժողովին մէջ, որ պատգամաւորներու շարքերուն մէջ, կարեւոր թիւ մը կը կազմեն երիտասարդ ու խանդավառ երիտասարդները, որոնք իրենց կորովով, մտածումի նորութեամբ, երիտասարդական խանդավառութեամբ, սփոփանք կը պատճառէին ներկայ երէց պատգամաւորներուն, որոնք յաճախ յուզումով, նոյնիսկ ուրախութեան արցունքով, կը ծափահարէին կրտսեր ընկերներու առողջ ու խանդավառ մտքերը։

Նոյն երեւոյթը տեսնուեցաւ Հ. Օ. Միութեան մէջ, ուր երիտասարդութիւնը իր վճռական ձայնն ու տեսակէտը ունեցաւ. եւ նոյն փայլուն երեւոյթը շեշտուեցաւ Դաշնակցութեան Պատգմ. Ժողովին մէջ, ուր գաղափարապաշտ երիտասարդութիւն մը իր յանդուգն ու ոգեշունչ մտածումներով կը խառնէր երէց ընկերներու փորձառութեան։

Եւ հիմա, որ ազգային այս երեք կազմակերպութիւններուն Պատգմ. Ժողովները աւարտեցան, ղեկավար Մարմինները ընտրուեցան, կը սկսի գործի եւ տենդագին գործունէութեան շրջան մը։ Տարակոյս չկայ, որ համապատասխան Մարմինները պիտի կատարեն իրենց պարտքը՝ եռանդով ու ոգեւորութեամբ, եւ մանաւանդ հաւատքով՝ իրենց գործին, կազմակերպութեան եւ հայ ժողովուրդի ապագային հանդէպ։

Հաւատքն է որ ապրեցուցած է մեր ժողովուրդը եւ վստահ ենք, թէ այսուհետեւ ալ պիտի ապրեցնէ զայն, օգտուելով կեանքի նոր պայմաններէն։

Պատգմ. Ժողովները իրենց բանաձեւերով, այս հաւատքն է որ կը ներշնչեն։ Բոլոր ընկերներուն եւ Մարմիններուն նուիրական պարտքն է հաւատարիմ մնալ այս բանաձեւերուն եւ աշխատիլ անոնց գործադրութեան։

Յառաջիկայ տարի գործի տարի մըն է, եւ վստահ ենք թէ մեր կազմակերպութիւնները պիտի աշխատին գործի վերածել տրուած որոշումները։

Կը հաւատանք այս մասին, որովհետեւ բոլորը կը հաւատան թէ «խօսքը առանց գործի մեռեալ» է, ինչպէս մեր մեծ ու առաքելատիպ ընկերը՝ Ս. Զաւարեան կը քարոզէր միշտ։

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

Ի ՄԱՀ ՀԵՄԻՆԿՈՒԷՅԻ

ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ, ԾԱՓԱՀԱՐԵՑԷ՛Ք...

Կարդացած էի «Ծեր մարդը եւ ծովը», տեսած էի նաեւ շարժանկարը։ Վիպակը կը յայտնէր Հեմինկուէյի ամբողջ գործին բնոյթը, շարժանկարը հաւատարմօրէն ցոյց կուտար՝ ինչ որ սիրտը իմացած էր։

Հանդիսասրահը լի էր բազմաթիւ անձերով, տղաներով եւ չափահասներով։

Պատկերախաղին միակ դերակատարն էր ծեր մարդը, որ ապրած էր միշտ, — պատանեկութեան եւ երիտասարդութեան մէջ — ծովուն եզերքը կամ ծովուն վըրայ։ Եւ ահա՛ կ'ապրէր տակաւին՝ ծովուն եզերքը, կամ ծովուն վրայ, խոր ալեւոյթին մէջ։

Ամէն օր մեկնած էր դէպի հորիզոն, երիտասարդութեան ընթացքին եւ, ամէն օր, առատ կամ նուազ բախտաւոր, վերադարձած էր դէպի մեկնակէտը։ Դըժգոհելու պատճառ մը չէր ունեցած։ Յաղթ բազուկներով վարած էր նաւակը։ Ձուկեր կային ուսկանին մէջ, մեծ կամ փոքր, շատ կամ քիչ։

Հիմա, ծերացած էր այլեւս։ Ութսուն օրերէ ի վեր կը վերադառնար հորիզոնէն՝ ձեռնունայն։ Ոչ իսկ ձուկ մը՝ չուանին ագուցուած կարթին վրայ։

Եւ աղքատ էր, եւ մինակ էր, եւ տըխուր էր։

Ութսունեւմէկերորդ օրը, դարձեալ մեկնեցաւ դէպի հորիզոն, ութսունեւմէկերորդ անգամ սնուցանելով նոյն յոյսը, ձուկ մը գէթ՝ օրուան ապրուստին համար։

Պայծառ էր երկինքը, խաղաղ էր ծովը։ Ժամերը կը յաջորդէին իրարու եւ ոչ մէկ որս՝ իր միակ կարթին համար։ Ծովուն եւ երկինքին միջեւ՝ կատարելապէս մինակ մարդը կը տատանէր իր յոյսին եւ ալիքներուն միջեւ։

Իրիկուն եղաւ։ Ծեր մարդը թափառեցաւ հեղուկ մակերեսին վրայ, ի զո՛ւր։ Վերը՝ կը պլպլային աստղերը։

Ժամերը դարձեալ յաջորդեցին ժամերուն, եւ ծեր մարդուն անքուն աչքերը չտեսան արեւը։ Ամպերը սկսան կուտակուիլ հորիզոնին վերեւ, փայլատակեցին, որոտացին։ Հովը շաչեց, մեծցան ալիքները, մռնչեցին, տեղաց անձրեւը։ Ջուրը ծեծեց ջուրը, ջուրերուն միջեւ՝ լացաւ ծեր մարդը։

Դարձեալ իրիկուն եղաւ, դարձեալ առաւօտ։ Եւ ահա յանկարծ, կիսամութին մէջ, կարթը ճանկեց ահագին ծանրութիւն մը։ Այդ ծանրութիւնը՝ որ ինկաւ թեւերուն վրայ, չքացուց միւս ծանրութիւնը՝ որ կապարի պէս նստած էր սըրտին մէջ։ Զքացաւ տրտմութիւնը, հնչեց պահը ուրախութեան։ Բայց, ափսո՜ս, ծե՛ր էր մարդը, եւ անատակ՝ կրելու ծանրութիւնը, մանաւանդ անատակ՝ զայն դէպի նաւակը քաշելու։ Ընդհակառակն, ծանրութիւնն էր՝ որ կը քաշէր թէ՛ նաւակը, թէ զինք՝ դէպի անծանօթը։

Եւ ժամերը յաջորդեցին ժամերուն։ Ո՞վ պիտի ըլլար նախ՝ ուժաթափ. ձո՞ւկը թէ ձկնորսը։ Եւ ծեր մարդը մրափեց։ Տեսաւ ինքզինք երազին մէջ՝ երիտասարդ։ Շրջապատուած էր սեւամորթներով, ինք՝ սպիտակ մարդ։ Ուրաքանչիւր սեւամորթ կ'ուզէր ցոյց տալ իր ուժը՝ սպիտակ մարդուն։ Մի առ մի կը յաղթահարէր զանոնք, զարմանք եւ տխրութիւն պատճառելով բոլորին։ Արթնցաւ մրափէն։ Ոչ միայն երազին՝ այլեւ իրականութեան մէջ ուժեղ էր ան, երբեմն, երբ երիտասարդ էր։ Ան յաղթահարած էր իրեն դէմ ելլող բոլոր սեւ մարդերը։ Բայց, հիմա, ծեր էր, եւ չէր կրնար դէպի նաւակը քաշել պարզ ծանրութիւնը։ Սա, յանկարծ, ոստում մը կատարեց հեղուկ մակերեսէն վեր։ Վիթխարի ձուկ մըն էր։ Այնքան երկար էր եւ այնքան լայն՝ որքան նաւակը։ Ո՞վ պիտի ըլլար նախ ուժաթափ, ձո՞ւկը թէ ձկնորսը։ Ուժաթափ եղաւ ձուկը։ Քաշեց զայն, մօտեցուց իրեն, կապեց նաւակին։ Հեռաւոր հորիզոնէն թիավարեց դէպի ծովեզերք։

Եւ սկսաւ տրամախօսութիւնը.

— Ազա՛տ էիր դուն...

Հազիւ արտասանած էր այս բառերը, երբ յանկարծ, խումբ մը շնաձուկեր յարձակում գործեցին թէ՛ մարդուն եւ թէ իր զոհին վրայ։

Մարդը երկաթէ ձողով մը ջանաց պաշտպանել թէ՛ ինքզինք եւ թէ զոհը։ Շնաձուկերը կիսովին յօշոտեցին զոհը եւ հեռացան։

Շարունակուեցաւ տրամախօսութիւնը.

— ... Եւ սակայն, ես չարիք գործեցի քեզի դէմ։

Շնաձուկերը վերստին յարձակեցան եւ այս անգամ յօշոտեցին զոհին միւս կէսը։ Մնաց կմախքը, փշակոյտը, նաւակին կառչած։

Շարունակուեցաւ տրամախօսութիւնը.

— Չեմ գիտեր թէ ե՞ս կը տանիմ քեզ դէպի ափունք, թէ դուն կը տանիս զիս։

Ծափահարեցէ՛ք, բարեկամներ, ողբերգութիւնը վերջացաւ։

«Շո՞ւ hայտա, շո՞ւ hայտա» կը պոռային հանդիսականները, դժգոհ՝ պատկերախաղէն, որուն մէջ ոչ էր կային, ոչ ատրճանակներ, ոչ գիրկընդխառնումներ, ոչ կոփամարտեր։

Երբ լսեցի Էռնեստ Հեմինկուէյի մահը, մտաբերեցի հեղո՛ւկ տարածութեան վըրայ ծերուկ մարդուն հարցումը.

— Չեմ գիտեր թէ ե՞ս կը տանիմ քեզ դէպի ափունք, թէ դուն կը տանիս զիս։

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ՄԵՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Ազգային ժամանակակից փառքերէն մին։

Հիմա որ այս ճշմարտութիւնը խոստովանեցայ, ա՛լ կրնամ ազատօրէն խօսիլ։

Գրիգոր Զօհրապ, այսօր, յիսուն տարեկան է, այսինքն իր տարիքին լրումին մէջ։ Ինքզինքը յայտնած է իր ամէն ձեւերով եւ չեմ կարծեր որ իր մէկ թաքուն կողմը գտնուի եւ անակնկալօրէն մէջտեղ ելլէ։ Կը ճանչնանք նորավիպագիրը, հըրապարակագիրը, աշխարհիկ մարդը, փաստաբանը, մեպուսը եւ ազգային գործիչը։

Անշուշտ այդ այլազան ձեւերուն մէջ, Զօհրապ տակաւին երկար տարիներ պիտի հաւասարի ինքն իրեն, բայց հաւանական չէ որ ինքզինքը գերազանցէ եւ արդէն իր համբաւին ու փառքին համար պէտք ալ չկայ ատոր։

Իբրեւ գրագէտ՝ Զօհրապ բազմած է հայ մտաւորականութեան ընտրելախումբին մէջ։

Կատարեալ հայ գրագէտ ըլլալու առաջին պայմանը իր վրայ կը կրէ եւ այս բանը ինք խոստովանած է համեստութեամբ։

«Ոչ հայերէն լեզուն լաւ սորված եմ, ոչ ալ հայ գրականութեան մասին հմտութիւն ունիմ»։

Երկու գերազանց յատկութիւններ՝ ինքնատիպ, յանդուգն ու պատկերալից ոճով գրագէտ մը ըլլալու համար։

Եթէ Զօհրապ Հ. Արսէն Այտընեանի մը կամ Յակոբ Գուրգէնի մը չափ հայ լեզուն ու քերականութիւնը ուսումնասիրած ըլլար, ապահովաբար պիտի չկրնար գրել իր գեղեցիկ նորավէպերը եւ ազատ թըռիչք տալ իր մտածումներուն, զգացումներուն եւ երեւակայութեան։

Մեր մէջ քաջ հայկաբանները ողորմելի գրողներ եղած են միշտ։ Հրանտ Ասատուր երբ քերականութիւն շինել սկսաւ, դադրեցաւ գրագէտ մը ըլլալէ։

Իբրեւ երեսփոխան, Գր. Զօհրապ վարիչ ուժ մըն է Ազգային Ժողովին մէջ։ Գիտէ բանաձեւի մը մէջ հաշտեցնել ամէնէն ընդդիմամարտ կարծիքները եւ զայն քուէարկել տալ մեծամասնութեան։ Եթէ երբեք բանաձեւը չրաւէ, կը դիմէ պերճախօսութեան եւ այն ատեն ա՛լ յաղթանակը ապահովուած է։

Երբ ընդդիմախօսի մը պատասխանելով Զօհրապ «Յարգելի պաշտօնակիցս» բառերը կ'արտասանէ, կարծես ըսել կ'ուզէ.

— Այս անճոռնի ապուշը...

Բարեբախտաբար ընդդիմախօսը չանդրադառնար ատոր, եւ ինքզինքը իրապէս յարգելի պաշտօնակից մը կը նկատէ։

Իր փաստաբանի տաղանդը պերճախօ-

...ութեան գլխաւոր հիմը կը կազմէ։ Աւե...է. երբեւ փաստաբան կը խօսի քան իր...եւ ժողովական եւ ասոր համար ամէն...ներ, ամէն դատ, իրեն համար թէ՛ պաշտպանելի, թէ՛ դատապարտելի է, թէ՛ ...արդար է եւ թէ անարդար։

...Երեսփոխաններէն շատեր գիտեն ատի — ...եւ իր խօսքերուն համոզուելով հան...գէրծ, մտիկ կ'ընեն.

— Արդեօք մեզի խաղի՞ բերաւ։

...ծօրժ Քուրթըլին իր կատակերգութիւններէն մէկուն մէջ փաստաբան մը կը ներկայացնէ, որ Լակուփիլ անուն մէ...եւ մը դատը կը պաշտպանէ։

...Նոյն միջոցին պաշտօնաթերթը կը բե...րէն, որուն մէջ կը ծանուցուի թէ փաստաբան Պարպըմոլ նոյն դատարանին ընդհանուր դատախազը անուանուած է դատական իշխանութեան կողմէ։

Նախագահը կը հրաւիրէ փաստաբանը իր նոր պաշտօնին գլուխը։

Պարպըմոլ հաւատարիմ իր նոր պաշտօնին պարտականութեան, իբր դատախազ մի առ մի կը ջրէ քիչ առաջ իբր փաստաբան խօսածները։

Այս Պարպըմոլի դերը կը վերագրեն ...աները Գր. Զօհրապի իբրեւ թերութիւն մը։

...ծի՞շդ է արդեօք։ Զօհրապ իբրեւ խելացի ու անկաշկանդ մտքի տէր անձ, սկեպտիկ մըն է եւ իբրեւ սկեպտիկ՝ շատ մը ճշմարտութիւններ հաւասարապէս կ'ընդունի որքան ալ ընդդիմամարտ ըլլան անոնք։

—Այսինքն ոչ մէկ բացարձակ ճշմարտութիւն կ'ընդունի, գիտել պիտի տաք։

Ամէն պարագայի՝ երբ Ազգ. Ժողովին մէջ Զօհրապ գաղափար մը կը պաշտպանէ, թերեւս չհաւատայ անոր ճշմարտութեան, բայց ես վստահ եմ որ անոր օգտակարութեան համոզուած է։

Եւ օգտակար գաղափար մը ընդունիլ տալու համար մե՞ղք է երբ մարդ խաբկանքներու կամ ճարտարամտութեան դիմէ եւ երբ մանաւանդ ուրիշ ճար չկայ մեր երեսփոխաններուն խօսք հասկցնելու համար։

Զօհրապ ինչպէս ամէն իրական արժէք ներկայացնող անհատականութիւններ, իր հակառակորդներն ու նախանձորդները ունի, որոնք եթէ ոչ հրապարակով, գոնէ ականջէ ականջ կը ճգնին ապարտել զինքը իրարու փսփսալով.

— Զօհրապ անձնասէր է, շահամոլ է, պէտք է զգուշանալ իրմէ, կարող է իր անձնական շահուն համար ազգը ծախել։

Պարապ խօսք։ Նախ Զօհրապ պէտք եղածէն աւելի խելք ունի, իր շահը ազգային շահէն զանազանելու համար, յետոյ գիտէ ի հարկին այդ երկու շահերը իրարու հետ հաշտեցնել, առանց մին միւսին զոհելու։

Իբրեւ Մեպուս Զօհրապ Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ Հայ մնաց եւ ամէնէն հանդիսաւոր վայրկեաններուն իր ազգին դատը պաշտպանեց առանց վերապահումի։

Ատանայի ջարդին պատասխանատուները ճզմելու գործին մէջ եթէ Զօհրապ չըլլար, թերեւս ջարդարարները յանցաւոր հռչակուէին։

Իր մատուցած ուրիշ ծառայութիւնները չեմ հաշուեր այստեղ, որովհետեւ ջատագովական մը գրելու պէտք չունիմ։

Անշուշտ շատերու պէս ինքն ալ թերութիւն մը ունի, բայց արժանիքները զանոնք կը պարտկեն։

Ու յետոյ չքմեղացում մը ունի, որ անդիմադրելի է, — իր խելքը։

Ինչպէս գեղեցկութիւնը կնոջ մը ամէն պակասութիւնները կը ծածկէ կամ կ'արդարացնէ, այնպէս ալ մարդու մը համար խելքը շատ բան ներել կուտայ։

Բան մը որ մեր բուրժուաները խրտչեցուցած է եւ զանոնք պահ մը սարսափահար ըրած է, Զօհրապի «դաշնակցականութիւն»ն է։

Այդ բանական երկիւղը բարեբախտաբար երկար չէ տեւած։ Տերորիսթ Զօհրապը շուտով իր զէնքերը վար դրած է եւ Դաշնակցութեան հետ խզուած, առանց անախորժ միջադէպերու, այլ փոխադարձ հաւանութեամբ։

Այս բաժանումին առթիւ նոյնիսկ սեղան մըն ալ սարքած է Թոքաթլեանի ճաշարանը, ուր ինքնիրեն խորհելով՝

— «Աժան ազատեցանք» ըսած է։

Բայց ցոյց տալու համար որ իր Դաշնակցականութիւնը դիպուածի կամ հաշիւներու արդիւնք չէր, այլ գաղափարական համակրանքի եւ հակումներու, բաժանման սեղանէն ետքն ալ, Զօհրապ իր յարաբերութիւնները շարունակած է «Ազատամարտեան» խումբին հետ եւ Դաշնակցութեան պաշտօնական օրկանին աշխատակիցներէն մէկը մնացած է։

Ազգային շրջանակի մէջ Զօհրապի նորագոյն գործն է կրթական բարենորոգութեան ծրագիրը, զոր առաջարկի ձեւով բերաւ Ազգ. Ժողովի եւ որ յղուեցաւ Դաստիարակութեան Դիւանին։

Ընդարձակ եւ խղճամիտ ուսումնասիրութիւն մըն է զոր Սամաթիոյ երեսփոխանը բերած է ժողովին։

— Գիտես ինչո՞ւ Զօհրապ կրթական բարենորոգութեան ծրագիրը այս միջոցին բերաւ ժողովին, հարցուց երեսփոխան մը ինծի։

— Չեմ գիտեր, պատասխանեցի։

— Որովհետեւ Մեպուսական ընտրութիւնները կը մօտենան։

— Ի՞նչ առնչութիւն կայ այդ երկուքին միջեւ։

— Գրիգոր Զօհրապ իր ազգային գործունէութիւնը կը բազմապատկէ ամէն անգամ որ մեպուսական ընտրութիւնները կը մօտենան։ Այդ ընտրութիւններէն վերջ կը չէզոքանայ եւ նոյնիսկ կը դադրի ժողովի գալէ։ Մէկ խօսքով իր վրայ խօսեցնել, անունը ժողովրդականացնել կ'ուզէ, ամէն անգամ որ մեր քուէներուն պէտք զգայ։

Աստուած իմ, այսչափ չարախօսութիւն կ'ըլլա՞յ...։

1914 ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ (Յառաջ). — Սփիւռքի Հայութեան հետ Վալանսի փոքր գաղութն ալ իր յարգանքի տուրքը բերաւ տօնելով «Հերոսներու Օր»ը, Յուլիս 23ին Ֆաւանդէնի բարձունքին զովասուն ծառաստանին մէջ։

Օդը պայծառ էր, անձնազոհ ընկերները իրենց կարելին ըրած էին դաշտահանդէսի յաջողութեան համար։ Ծառերու կողքին կը ծածանէին երկու խորհրդանիշ դրօշակները, ու ծառաստանին մէկ ծայրէն միւսը կ'ունկնդրուէր հայկական երգը սալերու վրայ։ Դաշտը վերածուած էր փոքրիկ Հայաստանի մը։ Շատեր կանուխէն եկած էին իրենց ճաշերով միասին՝ քիչ մը աւելի երկար մնալու համար հայկական այս տաքուկ մթնոլորտին մէջ։ Հայրենակիցներ եկած էին նաեւ հեռաւոր վայրերէն։

Դաշտահանդէսին պաշտօնական մասը սկսաւ կէսօրէ վերջ։ Օրուան նախագահ ընկ. Մ. Պօյաճեան բացուած յայտարարելով հանդէսը, հրաւիրեց ընկերները երգելու «Կարկուտ տեղաց Խանասորայ դաշտումը», որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Ընկերներու այս հոգեշունչ երգով, անգամ մը եւս իրենց ուխտը նորոգելով, երգը ջինջ երկինք կը բարձրանար որպէս անուշահոտ խունկի մը բոյր հերոսներու անմահ հոգիներուն։

Ապա ընկեր նախագահը պարզեց օրուան տօնակատարութեան իմաստը։

— Մեծ ժողովուրդները իրենց հերոսները կը յարգեն ծաղկեպսակներ դնելով անոնց շիրիմներուն վրայ։ Ափ մը Հայեր, օտարութեան մէջ, չունինք մեր հերոսներու շիրիմները, շատեր մոռցած են իրենց հերոսները, սակայն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տարին մէկ անգամ կուգայ ոգեկոչելու յիշատակը բոլոր այն հերոսներուն, որոնք իրենց կեանքը զոհեցին ի շահ հայրենիքին։ Կը քալենք այն գիտակցութեամբ որ օր մը մենք ալ պիտի տանինք այն փունջ մը ծաղիկը զետեղելու մեր հերոսներու շիրիմներուն։

Նախագահի հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեցին հերոսներու յիշատակը։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Տիկ. Սիրարփի Բըրզիկեան որ երգեց «Ծաղկեր է վարդը» եւ «Այս աշխարհի երեսումը»։ Ռոմանէն Պ. Սարգիս Քէփէնէկեան «Բանտիս դռներն էին եօթը», Օր. Սարգիսեան «Անուշ զարուն»ը, Պ. Վահան Գասեան «Եկան գարնան օրեր» եւ «Տըլէ եաման», Օր. Սիրվարդ Շահինեան արտասանեց «Հայոց արեւը»։ Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու։

Խօսք տրուեցաւ Պալեան վարդապետի, որ իր խրատական խօսքերով սթափեցուց ծնողքները այլասերման վտանգին դէմ. — Ծնողքները պարտաւոր են գիտակցօրէն վարուելու իրենց զաւակներուն հետ։ Ապա կոչ ըրաւ որ ծնողքները իրենց զաւակները ղրկեն հայերէնի դասընթացքներուն «Ի՛նչ դաւանանքի եւ ի՛նչ կուսակցութեան ալ պատկանիք, քաջալերեցէք ձեր զաւակները քանի ժամանակը ուշ չէ»։ Վարդապետը իր այս խօսքերէն վերջ երգեց «Կռունկ»ը։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Գէորգ Քիրքճեան, որ անդրադառնալով օրուան նպատակին ըսաւ. — Տօնակատարութիւնները եւ կրօնքը նոյն արժէքը եւ նոյն իմաստը ունին։ Այսօր ազգային գիտակցութեամբ կը տօնենք անմահ հերոսներու յիշատակը օտար ափերու վրայ։ Կ'ապրինք այս հիւրընկալ երկրին մէջ, ուր կ'օգտուինք անոնց մշակոյթէն, անոնց բարքերէն, եւ սակայն չմոռնանք որ հեռու մեր Մայր Երկրէն, ազգային պարտականութիւն մը ունինք կատարելիք՝ պահել մեր մշակոյթը եւ կրօնքը, մէկը միւսը կը լրացնէ։ Մնանք Հայ, անմահ պահելով հերոսներու յիշատակը։

Գեղարուեստական վերջին բաժնին մէջ երգեցին Պարոններ Նշան Ճերանեան «Քեզ եմ մնում», Նիկողոս Թանտրեան «Սուկում պատեց», Տիգրան Սարգիսեան «Գնդակ որոտաց»։ Երգեցին նաեւ ընկերներ Յ. Կօշկարեան, Մ. Տօնիկեան եւ Յ. Քէշիշեան։ Ռոմանէն Պ. Գրիգոր Քէնտիրեան, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ իր ազգային եւ գեղջկական երգերով ստեղծեց խանդավառ մթնոլորտ մը։ Պ. Ալպէր Գասեան եւ Արմէն Ղազարոսեան նուագեցին հայկական երգեր։

Ներկաները յիշատակելի օր մը ապրելով, իրիկուան ուշ ատեն դաշտէն բաժնուեցան երգերու խրախճանքով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք. — Ֆլորիայի շրջակայքը երեք ժանտարմաներ կը յարձակին անգլիացի զբօսաշրջիկի մը վրայ, որու կ'ընկերանար մանկամարդ Գերմանուհի մը։

Յարձակողները իրենց ատրճանակին բունը իջեցնելով զբօսաշրջիկին գլխուն, ծանրօրէն կը վիրաւորեն։ Մարդը կը նուաղի կ'իյնայ։

Քաջարի Մէհմէտճիկները կը պարպեն վիրաւորին գրպանները եւ թանկարժէք առարկաներ։ Յետոյ մանկամարդ Գերմանուհին կ'առնեն, կը լլկեն ու կը հեռանան։

Պոլսոյ թերթերը յաջորդ թիւով կը հաղորդեն թէ ձերբակալուած են երեք ժանտարմաները, որոնք բռնաբարելէ ետք Գերմանուհին՝ կը ջանային հանդարտօրէն միանալ իրենց բանակատեղին։

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Տէր Օհան ու տիրացու Սիմոն եկած են։

— Ուրեմն երթանք, ըսաւ Վանականը։

Ու երկուքն ալ Տէր Օհանին ու տիրացու Սիմոնին քովը գացին։

— Բարով եկած էք աղա. ըսաւ Տէր Օհան, որուն ձեռքը յարգանքով մը համբուրեց Վանականը։

Նոյնպէս բարի գալուստ մաղթեց տիրացու Սիմոն։

Վանականը շնորհակալութիւն յայտնելով փափուկ մինտէրի մը վրայ նստաւ։ Ռէս Մելիք առանց յանձնարարական նամակը մէջտեղ հանելու, հասկցուց թէ Վանականին մտադրութիւնը պարզապէս կազմակերպութիւն մըն էր. թէ Թիմարայ գիւղերուն մէջ ամէնէն կարեւոր դիրք ունեցող այս գիւղը կեդրոն մը պիտի ըլլար ապագայ գործունէութեանց եւ թէ քիչ օրէն մեծ քանակութեամբ զէնքեր պիտի բերուէին ու պիտի յանձնուէին իրենց տրամադրութեան տակ։

Այս յայտնութիւնը խորին սարսուռ մը անցուց ներկաներու հոգիին մէջ, թէ՛ Տէր Օհան եւ թէ տիրացու Սիմոն Ռէս Մելիքին երեսը նայեցան այնպիսի զարմանքով մը, որ ըսել կ'ուզէին թէ երկիւղալի բան է այդ։

— Ի՞նչ կ'ըսէք Տէր Օհան, ի՞նչ կը մտածէք այս մասին, յարեց Ռէս Մելիք։ Ինչո՞ւ լուռ կը մնաք։ Դուք ալ ձեր գաղափարը յայտնեցէք

Տէր Օհան որ յիսունը անցած, միջահասակ ճերմակ-ճերմակ մօրուքով, բարեմիտ ու քաղցրաբարոյ մարդ մըն էր իր տրտմագոյն նայուածքը Ռէս Մելիքի վրայ նետեց ու զերագոյն ճիգ մը ընելով ըսաւ.

— Ռէս Մելիք, դուք գիտէք որ ձեր խօսքը գետին նետող չըլլար։ Առաջ Աստուած՝ յետոյ դուք էք այս գիւղին տէրը, երբոր ձեր կամքը տաք՝ ո՞վ պիտի մերժէ։

— Եւ ինչո՞ւ մերժենք Տէր Օհան, ընդմիջեց տիրացու Սիմոն, դողդոջուն բայց հայրենատենչ ձայնով մը։ Չէ՞ որ ազգին համար ամէն մարդ ձեռքէն եկածը պիտի չխնայէ։

— Քանի որ դուք կը խոստանաք ձեր ձեռքէն եկածը ընելու, շարունակեց Ռէս Մելիք խորապէս համակրուած շեշտով մը, թող բարին Աստուած տեսնէ մեր ուխտը։

Այդ պահուն Գզիր Զաքօ ներս մտաւ եւ յայտնեց թէ Մինաս Տատոյի աղջիկը փախեր ազատեր է Քիւրտերու ձեռքէն, երկու ամիսի չափ պէկի մը տունը մնալէ ետքը։

— Տէ՛ր Աստուած, բացագանչեց Ռէս Մելիք սարսուռի նայուածք մը նետելով ներկաներուն վրայ, շուտով հոստեղ բեր, Զաքօ, մի սպասեր։

Գզիրը անմիջապէս գնաց Ռէս Մելիքին հրամանը կատարելու։

— Տեսէ՛ք, Ռէս աղա, միջամտեց Տէր Օհան, իրաւ որ Աստուծոյ պահած զառը չի կորսուիր։ Այս երեք ամիս է որ խեղճ աղջիկը փախցուցին վատերը... թէեւ ամէն միջոց ձեռք առինք որ կարենայինք անոր հետքը գտնել սակայն չյաջողեցանք։

— Բայց... շեշտեց Ռէս Մելիք, չկրնալով կարծես իր հոգին խշխշացնող զաանութիւնը զսպել, ա՛հ, Տէր Օհան, ասիկա անբացատրելի նախատինք մըն է մեր գեղին համար, անպատուութիւն է, կը հասկնա՞ք։

— Այդպէս է Ռէս աղա, մրմնջեց տիրացու Սիմոն։

Իսկ Վանականը բառ մը չխօսեցաւ։

Դուռը բացուեցաւ։

Ներս մտան ծերունի մարդ մը, որ վաթսունի մօտ տարիքով, միջահասակ ցորենաթոյր դիմագծերով, կնճռալի ճակատով, վշտաբեկ նայուածքով բարեմիտ մէկն էր եւ մանկամարդ աղջիկ մը, հազիւ տասնըհինգ տարու, բարձրահասակ, գեղանի ու գրաւիչ կերպարանքով։

Մանկամարդ աղջիկը հագած էր չիթէ զպուն մը, շուխա կօշիկ մը, բայց կարմիր գոյնով գօգնոց մը, եւ գլուխը դրած էր աղուոր զատակ մը։

Երկուքն ալ դողդղալով կեցան պատին տակ։

— Աղջիկ Մարօ՛, ո՞ր կողմերը տարին քեզ, հարցուց Ռէս Մելիք հայրական խանդաղատանքով մը։

Թշուառ աղջիկը սարսռաց, տժգունեցաւ եւ գլուխը կուրծքին վրայ կախեց վիրաւորուած թռչունի մը պէս։

Դուն ըսէ, Մինաս Տատօ, նկատել տըւաւ Տէր Օհան։

— Ի՞նչ ըսեմ, Տէր Օհան, Աստուած իմ մեղքը տփեց երեսիս, մրմնջեց Մինաս Տատօ, մորմոքուած ձայնով մը։ Ախ երկու ամիս պէկի մը քով մնացեր է... վերջը շատ լացեր, շատ պաղատեր է պէկին. բայց ձէնը լսող մը չէ եղեր... էլ ճարը կտրած էտ վատին կամքը կատարեր է որ կրցած է ազատիլ...։

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկ. Աղաւնի Աբրահամեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի կայանին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ա. խումբը Փարիզ կը վերադառնայ այս հինգշաբթի (Օգոստ. 3) առաւօտ ժամը 6,29ին Կառ տը Լիոնի։ Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները դիմաւորել։

Բ. խումբը կը մեկնի, հինգշաբթի իրիկուն։ Հաւաքուիլ ժամը 22ին Կառ տը Լիոնի Մեծ Ժամացոյցին տակը։

×

Լիոնի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 3ին, հաւաքուիլ Փերաշ կայարանին մուտքի ժամացոյցին առջեւ, ժամը 16ին։

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս. Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Մելքոն Կօզոլեան 4 Ն. Ֆ.։ Պ. Պ. Գր. Գասապեան, Ժ. Կաղեան, Ժ. Քէօսէյեան 3ական Ն. Ֆ.։ Պ. Պ. Ա. Թըռչունեան, Ե. Ջիլէքեան, Ղ. Գատեան, Տիկ. Իսկուհի Գազանճեան 2ական Ն. Ֆ.։ Պ. Յովհ. Պալըկեան 1,50 Ն. Ֆ.։

Սէն Ժեռմէն ընդհ. գումար 1043,50 Ն. Ֆրնաք։

Սէն-Լու շրջանէն հանգանակուած

Պ. Սերոբ Քինոսեան 15 Ն. Ֆ.։ Պ. Պ. Լ. Քէլէշեան, Յր. Չէքէմեան, Յկ. Կէօնճեան, Խ. Յովհաննէսեան, Ժանօ Յովհաննէսեան, Նորատ Սիմոնեան, Մ. Մարգարեան, Մ. Պապուչեան, Պ. Հայթայեան, Գր. Փիլիկեան, Պ. Պարոնեան, Վարդգէս Աբրահամեան, Կ. Միքայէլեան, Մ. Մինասեան, Տիկ. Արմենուհի Նաթուրեան 10ական Ն. Ֆ.։ Ոմն 7 Ն. Ֆ.։ Պ. Պ. Արտ. Մանեան, Յ. Յովսէփեան, Պապուչեան Սահակ, Տ. Եղնոյեան, Խ. Գէորգեան, Տ. Նորատունկեան, Լ. Ղօրղօրեան, Կար. Կարապետեան, Ն. Պալըկեան, Մ. Մանտոյեան, Գ. Գըտըլեան, Խ. Մուրատեան, Ա. Սէմէրճեան, Ա. Կիւլտէմիրեան, Աւ. Տէր-Սահակեան, Տ. Էմէզեան, Ս. Դանիէլեան, Ս. Կարապետեան, Յկ. Գույումճեան, Գաբր. Յակոբեան, Յ. Սահակեան, Եր. Բէյիզեան, Ար. Մինասեան, Աբր. Կարապետեան 5ական Ն. Ֆ.։ Ս. Գօզոյեան եւ Կ. Ջօղանճեան 3ական Ն. Ֆ.։ Ոմն 2 Ն. Ֆ.։

Սէն-Լուի ընդհ. գումար 300 Ն. Ֆ.։

Զանազան նուիրատուութիւններ (Մարսէյլ)

Պ. Էքսէրճեանի ձեռամբ (Ամերիկայէն) 500 Ն. Ֆ.։ Գամբանելը Ֆրէզէն հաւաքուած 145 Ն. Ֆ.։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (բուր քլասիք)։

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան։

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գարեգին Համբարձումեանէ 50 Ն. Ֆ. Օր. Մարի Մաղաքեանի մահուան տարելիցին առթիւ։

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան – բէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, ղեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Նոր Սերունդին կողմէ։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքառ մը՝ Մատըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորոն։

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան – Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւաքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովասուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ոզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Առատ կերուխում։

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով։

Վերադարձ ժամը 20ին։

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՁ խմբովին ճամբորդողներուն։

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél: RIC. 63-69

PARIS (9e)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԳԱՑՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիք տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ. արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél.: OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, Տիկին Պարդեւուհիի եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւննե-

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél.: ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél.: CRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél.: STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն, սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE

4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE

48 BIS, RUE DALAYRAC, FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 4 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9169 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9470

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Յառաջիկայ Հոկտեմբերին Մոսկուայի մէջ տեղի կ'ունենայ Համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. Համագումարը:

Վերջինը տեղի ունեցած էր 1959 Յունուարին:

Երկար ատենէ ի վեր պատրաստութիւններ կը տեսնուին այս Համագումարին համար:

Անցեալ Նոյեմբերին Մոսկուայի մէջ 81 համայնավար կուսակցութիւններ ժողով գումարեցին՝ լսելու համար Խրուշչեւի երկար տեղեկագիրը, եօթնամեայ «պլանի աշխատանքներուն մասին:

Կրեմլինի մենատէրը այս առթիւ մասնաւորապէս քննադատած էր Խորհրդային Միութեան զանազան երկիրներու վարիչները, որոնք լրիւ կատարած չէին իրենց բաժին ինկած աշխատանքները, մանաւանդ երկրագործութեան մարզին մէջ — կոլխոզ եւ սովխոզ: Բազմաթիւ պատասխանատու դէմքեր չնորհազրկուեցան այդ պատճառաւ Ուկրայնիոյ մէջ եւ այլուր:

Անկէ ի վեր խորհրդային թերթերը ամէն օր լեցուն են կոչերով՝ գերակատարելու եօթնամեայ ծրագրի պարտաւորութիւնները, ճերմակերես ներկայանալու համար 22րդ համագումարին:

Խրուշչեւ այս անգամ դըրդագէն, զգացմունք ծրագիր մը — երրորդը — կը դնէ հրապարակ, իբրեւ նախաբան այս վերջինին, որ կոչուած է պատմական դառնալու Համայնավար կուսակցութեան տարեգրութեանց մէջ:

Խրուշչեւի նոր ծրագիրը գրուած է Պրաւդայի տասը էջերէն իննը եւ Մոսկուայի ձայնասփիւռէն անոր ընթերցումը տեւած է աւելի քան հինգ ժամ:

Աննախընթաց երեւոյթ մըն է այս: Համայնավար կուսակցութիւնները մինչեւ Հոկտեմբեր պիտի քննեն այս ծրագիրը: Եւ տարակոյս չկայ, որ առանց կարեւոր փոփոխութեան պիտի ընդունին զայն, համագումարին մէջ միաձայնութիւն ապահովելու համար:

Նոր ծրագիրը, որ պահած է 1919ի լենինեան ծրագրին հիմնական կէտերը, ամփոփ ընդլայնելով զանոնք, կը բաղկանայ նախաբանէ մը եւ երկու մասերէ, ամէն մէկը բաժնուած եօթը գլուխներու:

Առաջին մասը կը պարունակէ վարդապետական տեսութիւններ «դրամատիրութեան» եւ «համայնավարութեան» շուրջ: Մեծ բաժին յատկացուած է քարոզչութեան, ըստ բոլշեւիկեան սովորութեան:

«Համաշխարհային ընկերվարական դրութիւնը, կ'ըսէ, վստահութեամբ կը յառաջանայ դէպի յաղթանակ՝ դրամատիրութեան հետ իր տնտեսական մրցումին մէջ: Մօտ ապագային ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան մարզերուն մէջ անիկա պիտի ապահովէ իր գերակշռութիւնը դրամատիրական դրութեան վրայ»:

Ֆրանսական մամուլը սկեպտիկ է եւ ժպտելով կը դիմաւորէ Խրուշչեւի ծրագիրը, մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ իր յաւակնոտ եզրակացութիւնները: Յանրագրուի Մոնտը դիտել կուտայ թէ վերջին տարիներուն երկրագործութեան մարզին մէջ նկատուած քրոնիկ դժուարութիւնները թոյլ չեն տար հաստատելու, օրինակ, թէ այս ճիւղին մէջ արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի տասը տարիէն:

Յաւակնոտութիւն կը նկատէ նաեւ այն հաստատումը թէ 1980ին ճարտարարուեստի արտադրութիւնը Ամերիկայինի կրկ— պիտի հասնի:

Խրուշչեւ կը կարծէ թէ շուտով բոլոր երկիրները համայնավար պիտի դառնան: Կը մոռնայ սակայն թէ հակառակ ահուսարսափի վարչաձեւին 44 տարիէ ի վեր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈՂԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՕՌԱՆԻ ԵՒ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Առժամեայ հանդարտութենէ մը ետք, միջադէպերը վերսկսան Ալժերիոյ զանազան շրջաններուն մէջ:

Օռանի մէջ Եւրոպացիները սկսան ցոյցեր կազմակերպել ապահովութեան ուժերուն դէմ: Այս ցոյցերուն պատրուակ ծառայած է այն քննութիւնը զոր ոստիկանութիւնը բացած էր փլաքիք ռումբերու պայթումներու պատասխանատուները գտնելու համար:

Մօտ 1000 Եւրոպացիներ փողոց իջած եւ ձեռնառումբ մը նետած են Ապահովութեան Հանրապետական Գունդերուն (Սէ. էռ. էս) պատկանող կառքի մը վրայ:

Միւս կողմէ, Պոնի մէջ, մահմետական ահաբեկիչ մը ռումբ մը նետած էր քաղաքին կեդրոնական մէկ հրապարակին վրայ, ուր Եւրոպացի մը անմիջապէս մեռաւ եւ երկու ուրիշներ ծանրօրէն վիրաւորուեցան: Բազմութիւնը հետապնդելով ահաբեկիչը, բռնեց եւ լինչի ենթարկեց: Այս միջադէպը սկիզբը եղաւ կարգ մը ուրիշ միջադէպերու՝ երկու համայնքներուն միջեւ: Ըստ առաջին տեղեկութեանց, մօտ յիսուն մահմետականներ վիրաւորուած են:

Ալժերական հարցերու նախարար Ժոքսի յայտարարութենէն ետք, Ալժ. Ազատ. Ճակատի շրջանակները յայտարարեցին թէ անհամաձայնութիւնը ամբողջական կը մնայ: Հռոմի մէջ, ուր հասած էր ալժերական պատուիրակութիւնը, Պելքասէմ Քրիմ ոչ մէկ յայտարարութիւն ուզեց ընել, մինչ Թայէպ Պուլհարուֆ կը յայտնէր թէ այս երկրորդ հանդիպման ժամանակ «ԱՀԱԿ»ը շատ աւելի հեռու գացած էր քան Էվիանի մէջ, 4 հարցերու մէջ.— Ա) Յետագայ գործակցութիւն ամէն տեսակի: Բ) Երաշխաւորութիւններ Ալժերիա ապրող Ֆրանսացիներուն համար: Գ) Քաղաքական առաջարկներ: Դ) Կռիւներու դադարեցում բանակցութեան յառաջդիմութեան համեմատութեամբ:

Նախապէս Ժընեւի մէջ, Պելքասէմ Քրիմ անգամ մը եւս շեշտած էր թէ Սահարան պէտք է ընդունուի իբրեւ անբաժանելի մասնիկը Ալժերիոյ հողային ամբողջականութեան:

համայնավար վարդապետութիւնը չէն կրցած մարսել Խորհրդային Միութեան հարիւր միլիոնաւոր բնակիչները եւ թէ համայնավար կուսակցութեան անդամները չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն ամէն տեղ:

Ծրագիրը կը խօսի նաեւ ազգերու ազատագրութեան մասին, առանց կարմրելու: Գաղթատիրութեան լուծին ենթակայ ժողովուրդներու ազատութեան մասին կը խօսի իբրեւ «անկինաքար»ը համայնավար կուսակցութեան միջազգային քաղաքկրթութեան, առանց յիշելու թէ քանի՛ ազգեր կը հեծեն բոլշեւիկեան բռնակալութեան լուծին տակ:

Առաջին մասը կը վերջանայ խաղաղութեան եւ համակեցութեան մասին գեղեցիկ խօսքերով ու կը խոստանայ ամէն միջոց օգտագործել՝ խուսափելու համար համաշխարհային նոր պատերազմէ մը:

Աւելի հետաքրքրական բաներ կ'ըսէ երկրորդ մասին մէջ:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ԹՈՒՆՈՒԶԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Թունուզիայէն ներգաղթող Ֆրանսացիներու թիւը կը բարձրանայ ամէն ժամ, չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդը գրաղած է գլխաւորաբար անոնց ճակատագրով եւ որոշած որ ազգային համախոհութիւն մը պէտք է ցոյց տրուի անոնց հանդէպ: Նախ պէտք է բնակութիւն, ապա աշխատանք եւ վերահաստատման կարելիութիւն: Ցարդ ծովի ճամբով եկած Ֆրանսա հասած են 3021 հոգի, առկէ զատ բազմաթիւ օդանաւեր, օրական քանի մը հարիւր հոգի կը փոխադրեն:

Թունուզեան թղթատարը շատ անհամ «կատակ»ի մը ձեռնարկած է Ֆրանսացիներու հանդէպ: Պիզերթի Ֆրանսացիներուն ղրկուած բոլոր նամակները Ֆրանսա կը վերադարձուին «մեռած» վերտառութեամբ պահարանին վրայ: Այս առթիւ Վարչապետարանը կը ճշդէ թէ ոչ մէկ կարեւորութիւն պէտք է տալ այդ վերտառութեան: Հաւանաբար Պուրկիպայի յատուկ հիմուռ մըն է զոր ամէն մարդ չի հասկնար...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ հաւանաբար Ֆիտէլ Քասթրօ Գահիրէ այցելէ Սեպտեմբերին, Պելկրատի ժողովէն եւ Մոսկուա այցելութենէն ետք: Խորհ. Միութեան մայրաքաղաքին մէջ, Քուպայի մենատէրը խաղաղութեան Լենին մրցանակը պիտի ստանայ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ պանդոկապետ մը փորձած էր, իր հասկցած ձեւով, միացնել երկու Գերմանիաները, բայց ձախողեցաւ: Արդարեւ Ադրիականի ափին, Պուտվա ամառանոցի Ավալա պանդոկին սենեակներուն կէսը վարձած էին արեւելեան Գերմանացիներ, միւս կէսը՝ արեւմտեան Գերմանացիներ: Պանդոկին տնօրէնութիւնը կը խորհէր թէ ամէն ինչ լաւ պիտի անցնի «լաւագոյն Գերմանիոյ մը մէջ»: Բայց ճիշդ հակառակը պատահեցաւ եւ պանդոկապետը ստիպուեցաւ կարմիր գորգով մը բաժնել ճաշարահը, որուն աջ կողմը կը նստէին արեւմտեան Գերմանացիները եւ ձախ կողմը՝ արեւելեան Գերմանացիները: Նոյնը եղաւ սենեակներուն համար՝ երկու յարկ (Ա. եւ Գ.) արեւմտեաններուն, երկու յարկ (Բ. եւ Գ.) արեւելեաններուն: Մէկ բան կը միացնէր երկու Գերմանեանները՝ վերելակը, որովհետեւ մէկ հատ էր:

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորը եւ Ֆապիոլա Ազոր դքսուհին վրայ զոր. Ֆրանքոյի եւ Տիկին Ֆրանքոյի հիւրերը եղան առջի օր: Այս ճաշը մեծ վրդովում յառաջ բերած է Պրիւսէլի ընկերվարական շրջանակներու մէջ, ուր Քաուտիլլիօն եւ իր վարչաձեւը շատ գնահատուած չեն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Էլէֆթերիա թերթը, «լաւատեղեակ աղբիւրէ» կը հաղորդէ թէ Յունաստանի Սոֆի իշխանուհին պիտի նշանուի Սպանիոյ գահաժառանգին տղուն՝ Տոն Խուան Կարլոսի հետ:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը ամէն միջոց պիտի գործածէ ընդդիմանալու համար Արտաքին Մոնկոլիոյ ՄԱԿի անդամակցութեան, յայտարարեց փոխ-վարչապետ՝ Չէն-Չէնք, որ աւելցուց նաեւ թէ համայնավար Չինաստանի ՄԱԿէն ներս ընդունուելու հաւանականութիւն չկայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Կիւրսէլ Սահմանադրական Ժողովին առաջարկեց որ ծրագիր մը պատրաստէ պատերազմական վիճակ հաստատելու համար Անքարայի մէջ: Ներկայիս պատերազմական վիճակը ի զօրու է միայն Պոլսոյ մէջ:

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Օգոստոս 3ի Լը Մոնտը հետեւեալ լուրը կը հրատարակէ իբրեւ աղբիւր տալով Էշօշիէթըտ–Փրէս եւ Ռէօյթէր մամուլի գործակալութիւնները.—

«Գլխաւոր ղեկավարները եւ անդամները Դաշնակի, հակահամայնավար ձըգտում ունեցող հայ համայնքի կազմակերպութիւն, ձերբակալուած են Արաբ. Մ. Հանրապետութեան սուրիական նահանգին մէջ: Ամբաստանուած են որ լրտեսական եւ խափանարարական գործունէութիւն ունէին ի նպաստ Իսրայէլի եւ «աշխարհակալ պետութեանց»: Ըստ Դամասկոսի ոստիկանութեան, ձայնասփիւռի գաղտնի կայաններ, զէնքեր, պայթուցիկներ եւ կազի դէմ պաշտպանուելու դիմակներ գտնուած են Դաշնակի գաղտնի զանազան ակումբներուն մէջ»:

Այս «լուրին» առթիւ, Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը Ազդակ հետեւեալը կը գրէ Յուլիս 28ի իր թիւին մէջ, «Չափազանցուած լուրեր եւ տարաձայնութիւններ» խորագրին տակ.—

« Ֆրանսական մամուլի գործակալութիւնը, երկուշաբթի, Յուլիս 24ի իր հաղորդագրութեանց մէջ, Դամասկոսէն տուաւ լուր մը, որ յաջորդ օր լոյս տեսաւ լիբանանեան թերթերու մէջ: Ըստ այդ լուրին, Ա. Մ. Հ.ի սուրիական նահանգի հետազօտական սպասարկութիւնը երեւան հանած է լրտեսական գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որ կը գործէր օտար տէրութեան մը եւ Իսրայէլի հաշւոյն:

« Լիբանանեան կարգ մը թերթեր այս լուրը հրատարակեցին զանազան մեկնութիւններով եւ արձագանգ հանդիսացան զանգուածային ձերբակալութիւններու, որոնք իբր թէ տեղի ունեցած են հայ համայնքէն ներս, աւելցնելով թէ ձերբակալուածները «կը պատկանին դաշնակ հակահամայնավար կուսակցութեան»:

«Տեղական թերթերու այս լուրերը չափազանցուած արձագանգն են մէկ երկու տասնեակ ձերբակալութիւններու, որոնք 15 օր առաջ տեղի ունեցան Սուրիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ:

« Պէտք է ընդհանրապէս վերապահութեամբ ընդունիլ իրականութեան անհամապատասխան տարաձայնութիւններ, որոնք ընդհանրապէս ծնունդ կ'առնեն ըսի ըսաւներէ եւ չափազանցուած համեմատութիւններու կը հասնին: Կը բաւէ աչք մը նետել տեղական մամուլին վրայ, հասկնալու համար թէ որքան մեծ է բաժինը ենթադրութիւններու եւ զրոյցներու:

« Կը սպասենք ճնութիւններու արդիւնքին:

« Այժմէն յստակ կերպով կրնանք ըսել սակայն, թէ ոեւէ դաշնակցական չի կրնար արաբական երկիրներու ոխերիմ թշնամիին գործակալ ըլլալ եւ արաբ ժողովուրդներու դէմ որեւէ վնասակար քայլ առնել: Ընդհակառակն, հինէն ի վեր, այս երկիրներու բոլոր վարիչները մեծ վստահութիւն ցոյց տուած են մեր կուսակցութեան հանդէպ, որուն գործունէութեան հիմնական ուղեգիծը հանդիսացած է բոլոր երկիրներու անկախութեան եւ գերիշխանութեան պահպանումն ու զօրացումը, առաւելաբար արաբական երկիրներու, որոնց ասպնջականութիւնը կը վայելէ »:

ՖԱՆՖԱՆԻ, Իտալիոյ վարչապետը, Մոսկուա հասաւ: Հռոմէն մեկնած պահուն յայտարարեց թէ Մոսկուայի մէջ պիտի շարունակէն ճիգերը խաղաղութեան ի նպաստ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅԱԿՈԲ ԱՃԻՃԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Յակոբ Աճիճեան ծնած է 1899ին, Հայաստանի Ղամարլու շրջանի Պելճըղազ գիւղը:

1914ի պատերազմի ընթացքին կ'աւարտէ Էջմիածնայ Ճեմարանը:

1918ին երբ Թուրքերը Ղամարլուն կը գրաւեն, Յակոբ խրայիններով կը փախչի Երեւան: Հոն գիշեր մը Զանգու գետին մօտերը մոլորած գնդակէ մը հրթուանքներէն կը վիրաւորուի Յակոբի միջակ եղբայրը՝ Արտօն: Թուրքերը Ղամարլուէն քաշուելէ ետք Աճիճեան ընտանիքը կը վերադառնայ իրենց տունը. նոյն տարին կը մահանայ Յակոբի հայրը՝ Թէոսը, 1920ին ալ մայրը:

Յակոբը Հանրապետութեան օրով կը մտնէ երիտասարդաց պահակազօրքերու շարքերը՝ իբրեւ դասատու – մարզիչ:

1920 Մայիս մէկի բոլշեւիկեան ապստամբութեան ժամանակ կռուած է անոնց դէմ, հայրենիքի ազատագրութեան համար: 1921ի Փետրուարեան ապստամբութեան օրերուն, երբ Ղամարլուն յաճախ ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր, Յակոբը ուրիշներու հետ գերի կ'իյնայ բոլշեւիկներու ձեռքը: Կը բանտարկուի եւ մահուան վճիռ կը ստանայ. մաս առ մաս դուրս կը բերեն կը գնդակահարեն, կացնահար կ'ընեն ամէնքը: Ձեկայի պետը, որ նոյնպէս ճեմարանցի մը կ'ըլլայ, ամէնէն վերջը կը թողու Յակոբը, եւ յարմար առիթի մը ազատ կը ձգէ իր շատ սիրած ընկերը:

Ընդհանուր նահանջի ժամանակ, Յակոբն ալ ժողովուրդին հետ դուրս կուգայ Պարսկաստան, ետեւը անպաշտպան թողնելով երկու անչափահաս եղբայրները՝ Արտօ եւ Վաղինակ: Վերջինը կ'ապրի Տիֆլիզ, ամուսնացած է, ունի երկու աղջիկ:

Յակոբ Պարսկաստանէն կուգայ Ձեխոսլովաքիա, հոն Փրակայի համալսարանը աւարտելէ ետք կ'անցնի Ֆրանսա եւ իբրեւ մասնագէտ կը հաստատուի Գարեգին Սարգիսբէկեանի հիմնած պանիրի գործարանը՝ Նանսի:

(Գարեգին Սարգիսբէկեան եղած է ցարական սպայ. Հանրապետութեան օրով ծառայած է հայ բանակին, իսկ Փետրուարեան ապստամբութեան ընթացքին՝ զինուորական հրամանատար Կուռօ Թարխանեանի օգնականն էր):

Յակոբ մինչեւ 1935 կը թղթակցէր եղբայրներուն հետ եւ այդ պատճառ կ'ըլլայ որ անոնք իյնան բոլշեւիկեան սեւ ցանկին մէջ. — Սպանութիւն կամ աքսոր: Բայց, նախ քան գործադրութիւնը, կը փախին Ռուսաստանի խորքերը եւ կ'ազատին:

1941 ռուս – գերմանական պատերազմի նախօրեակին, Լեհաստան, Վարշաւա էինք Երզնումցի Յարութիւն Յարութիւնեանի եւ ուրիշ երկու ընկերներու հետ: Քանի մը շաբաթէն Ֆրանսայէն եկան նաեւ Յակոբ Աճիճեանը, Կոլեա Գէորգեանը, Պօղոսը եւ Գրիշան, ամէնը ութ հոգի: Յետագային այս թիւը բարձրացաւ 18ի, Տիգրան Պաղտասարեան, Կուռօ Թարխանեան, Թ. Պետրոսեան, Արտօ Աղամեան, Բենօ, եւայլն: Անոնք էին ընդամէնը Դրոյի հետ գործակցողները: (Իսկ կարգ մը հոսանքներ, իրենց թերթերուն ճակատները կեղծ նկարներ փակցնելով չինծու, չոնդալից լուրեր տուին Դրոյի «կազմած զօրամասեր»ու մասին):

Մերը եղած էր միայն եւ միայն հայ գերիներ ազատագրելու եւ քաղաքներու ու գիւղերու մէջ անկար մնացած բեկորներուն օգնութեան հասնելու գործը:

Յակոբ յամառ աշխատող մըն էր. հայ գերի մը աւելի գտնելու յոյսով, ամէն տեղ կը մտնէր, հարց ու փորձ կ'ընէր: Ղրիմի Սիմֆերոպոլ քաղաքին գերիներու քէմփին մէջ, օր մը պատահաբար ան գտաւ իր Արտօ եղբայրը: 1943ին բախտը ունեցաւ գտնելու նաեւ իր փոքր եղբայրը՝ Վաղինակը:

Յակոբը մօտաւորապէս հինգ տարի պատերազմի թիկունքը եղաւ. շատ արկածալի օրեր եւ գիշերներ անցուց. բայց ոչ մէկ տրտունջ, ոչ մէկ գանգատ յայտնեց իրեններուն, մնաց միշտ ուրախ եւ ժպտուն:

Այդ հինգ տարուան ընթացքին մէկ անգամ միայն հանդիպեցայ իր բարկութեան, Անափայի Հայկաձոր կոչուած հայկական կոլխոզին մէջ: Գիւղապետը գերմանացի զինուորի մը հետ կուգայ կ'ուզէ ստուգել մեր ինքնութեան թուղթերը: Յակոբ բարկացած՝ գիւղապետին վրայ յարձակեցաւ եւ օճիքէն բռնելով կը քաշքշէր, կը յանդիմանէր գիւղապետը այդ յանդգնութեան համար: Յետոյ անոր խեղճանալը տեսնելով, ձգեց:

Յակոբ Պերլինի մէջ ժամանակ մը եղաւ նաեւ Դրոյի անձնական քարտուղարը:

Զինադադարի առաջին շաբաթներուն, Գարեգին Սարգիսբէկեանը Ֆրանսայէն կուգայ եւ Յակոբը կը տանի իր քով, նախկին աշխատանքին:

1954ին յանկարծամահ կ'ըլլայ Գարեգին Սարգիսբէկեան, առանց իր կտակը պատրաստելու: Խոստացած էր 2 միլիոն ֆրանք տալ Դաշնակցութեան: Որովհետեւ իր միակ ժառանգորդը Հայաստան գտնուած իր եղբայրն էր, ռուսական հիւպատոսարանը անոր պաշտպանութիւնը կը ստանձնէ, գրաւելով ամբողջ ունեցածը: Մէկ օրուան մէջ քարուքանդ կ'ըլլայ այդ չէն օճախը: Յակոբ կը փոխադրուի Փարիզ: Տիֆլիզի եղբայրները կ'ուզեն բերել զայն Ամերիկա, բայց մինչեւ յաջողութիւնը՝ Արտօն յանկարծամահ կ'ըլլայ:

1957ին Յակոբ կուգայ Ամերիկա, կը հաստատուի եղբօրը, Վաղինակին քով, բայց կլիման իր առողջութեան նպաստաւոր չէր, ու փոխադրուեցաւ Քալիֆորնիա: Յաճախ կը տեսնէի զայն, ընկեր Ներսէս Ֆնտըլեանի բնակարանը:

1961 Մարտ 19ի կիրակին, Յակոբ ուրախ զուարթ վերադարձած էր տուն, քաշուելով իր սենեակը: Քիչ յետոյ, անհանգստութիւն կը զգայ:

Հեռաձայնով տեղեկացուցին մեզի, եւ Ներսէս Ֆնտըլեանի ու իր փեսային՝ Մեբուժանի հետ փութացինք իր մօտ: Ուզեցինք բժիշկ կանչել, սակայն բացարձակապէս մերժեց. «Փոքրիկ բան մըն է», ըսաւ. «հանգիստ ձգեցէք զիս, քանի մը վայրկեան»:

Այդ «քանի մը վայրկեանը» իր կեանքին վերջին վայրկեանները եղան, դժբախտաբար:

Բժշկական տեղեկագիրը հաստատեց, թէ մահը առաջ եկած էր սրտի տագնապէ մը:

Եկեղեցական արարողութենէ մը ետք, մարմինը փոխադրուեցաւ Տիֆլիզ, ու ապա թաղուեցաւ Հայլընտ Փարքի գերեզմանատունը, իր միւս տարաբախտ եղբօր՝ Արտօյի քով:

ՄԻՍԱՔ ԹՈՌԼԱՔԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՌՔԸ

LA MAIN (1)

Պատմական արկածախնդրական վէպ է որ երեք տարբեր շրջաններու ընթացքին խորհրդաւոր առարկայի մը ոդիսականը կը ներկայացնէ:

Սիկիլիոյ հռոմէացի հիւպատոսը, որ Կիկերոնի ջանքերով կը շնորհազրկուի, իր գանձերը կը պահէ ժայռի խոռոչի մը մէջ, որուն տեղը գտնելու համար երկու պրոնզէ ձեռքերու վրայ նշաններ ու գիրեր փորագրել կուտայ: Ձեռքերէն մէկը Կիկերոնի կողմէ կը գնուի իսկ միւսը հիւպատոսին ապօրէն մէկ զաւկին կը տրուի: ԺԶ. դարուն Կիկերոնի գերեզմանէն կը գտնուի պրոնզէ ձեռք մը, որ ի վերջոյ Փարիզի Ազգ. Մատենադարանին սեփականութիւնը կը դառնայ: Միւս ձեռքը ամերիկացի միլլիոնատէրի մը կողմէ կը գտնուի Յունաստանի մէջ, բայց միլլիոնատէրը օդանաւային արկածի մը զոհ կ'երթայ եւ հռոմէացի հիւպատոսին գանձը դեռ կը մնայ անյայտ:

Վէպը երեք մասերու բաժնուած է որոնց իւրաքանչիւրը պատմական շրջան մը կը ներկայացնէ:

Իբրեւ պատմական վկայութիւն, դրագէտի շնորհով գրուած այս գիրքը, որ կը պարունակէ բազմաթիւ շահեկան նկարագրութիւններ, հեռու է արուեստի գոհացում մը բերելէ ընթերցողին: Պատճառը այն է որ հերոսներէն աւելի առարկաներն են որ կապրին գործին մէջ:

Հետզհետէ կը համոզուինք որ պատմական կոչուած վէպը, որպէսզի արունատի խնական գործ դառնայ, հեղինակը պէտք է արտակարգ հանճարի տէր ըլլայ: Անկախ այս պարագայէն՝ արկածախնդրութեանց սիրահար ընթերցողները այնքան շատ են որ, միշտ կարելի է «Ձեռքը»ին պէս վէպեր հրատարակել:

Կը լսենք որ արդէն իսկ «Ձեռքը» շարժանկարի պիտի վերածուի:

Իբրեւ գրական արժանիք «Ձեռքը» կը պարունակէ պատմական ճշմարիտ վկայութեանց վրայ հիմնուած բազմաթիւ էջեր, որոնք գրուած են վարպետի գրիչով մը:

ԿԼՈՔԸ ՏԵՍԱ՞Ք

AVEZ-VOUS VU CLOCK? (2)

Իսկապէս արդիական վէպ մըն է Քրիսթիան-Իվի այս գործը, որ հաճոյքով կը կարդացուի առանց մեծ գոհացում մը տալու:

Հեղինակը տէր է աղուոր «խմորի» մը եւ կրնար շատ աւելի խորանալ իր ընտրած նիւթին ու հերոսներուն էութեանց մէջ, բայց գոհացած է հպանցիկ նայուածքով մը:

Սիրուն ու հաճելի ըլլալու տեւական մտահոգութեամբ մը՝ գիրքին էջերը վառվռուն պատկերներու վերածուած են, բայց ընթերցողը իրաւունք ունի գրական խորք ալ փնտռելու:

Վէպը արդիական է, որովհետեւ մինչեւ այսօր ի զօրու գրական սխեմներէն «ձերբազատուած» է հեղինակը եւ կը փնտռէ նոր ձեւեր: Ինչպէս որ «Միւզիք Քոնքրէթ»ի հնարիչները ամէն տեսակ ձայն, ռիթմ կամ աղմուկ կը գործածեն նոր երաժշտութիւններ ստեղծելու համար, Քրիսթիան-Իվ ալ յաճախ բառեր, պատկերներ, խօսքեր ու դէպքեր կը կուտակէ իրարու վրայ, երեւութապէս անկապ բայց խորքին մէջ իրաւացի ու տպաւորիչ թեքնիքով մը: Այս թեքնիքը արդէն իսկ կը կիրարկուի կերպընկալ արուեստներու մէջ ու տարածուած է աշխարհին, շնորհիւ Փիքասօներու, Տալիներու եւ բազմաթիւ հանճարեղ արուեստագէտներու: Գրական փորձեր չէին պակսիր այս ուղղութեամբ: Առանց Միշէլ Ռակոնի «Տամայի խաղը» յիշած էի վերջերս այս սիւնակներուն մէջ:

Գիտենք ու կը զգանք որ գրականութիւնն ալ միւս արուեստներուն պէս վերիվայր պիտի յեղաշրջուի օր մը: Առաջայի այս յեղաշրջութեան վեհերոտ փորձերէն մէկն է «Կլոքը տեսա՞ք»ը: Վեհերոտ ըլլալուն համար է որ չեմ ծանրանար Քրիսթիան-Իվի արդիականութեան վրայ: Վէպը սիրուն պատկեր մըն է, որ զուարթ ու կատակախառն չափակշռութեամբ մը կը հեգնէ մարդկային ընկերութեան քաղաքական ապազան:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

---

1) Maurice Rheims : Julliard, Paris 1961.

2) Christian Ive : » » »

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԳՈԼԷՃԸ Կ'ԱՐՁԱԿԷ ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՐԹԻՌԸ

Պէյրութի «Ազդ»ը կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը.—

Հեռաձայնով կը ժամադրուինք: Ժամը 10–12 Փրոֆ. Մանուկեան Հայկազեան Գոլէճ կը գտնուի, ըսին: Կ'երթամ, դրան մօտ տեղեկատուութեան գրասենեակէն կը հարցնեմ, թէ մէկը կա՞յ որ զիս առաջնորդէր իր մօտ: Օրիորդին քով երիտասարդ մը կեցած է, արեւախանձ դէմքով: Հաւանաբար — կը մտածեմ, — գիշերօթիկ աշակերտներէն մին է, որ կը պատրաստուի զիս փրոֆեսէօրին մօտ առաջնորդելու:

Իրօք, «հրամեցէք» կ'ըսէ ժպտադէմ ու երկուքս մէկ կ'ուղղուինք դէպի վարժարանի շէնքը, բարձրանալու համար սանդուխներն ի վեր դէպի Փրոֆ. Մանուկեանի սենեակը, ուր փրոֆեսէօրը սա պահուս հաւանաբար «ինծի կը սպասէր», ըստ նախապէս առնուած ժամադրութեան:

Սանդուխները քանի կը բարձրանանք մեր մտերմութիւնը կը յառաջանայ: Խօսակցութիւնը կը դառնայ զրեթէ ընկերական, քանի որ այնքան տաքարիւն եւ հաճոյակատար էր առաջնորդս եւ այնքան սիրայօժար կերպով կը պատասխանէր հարցումներուս:

Ներկայ գտնուած ըլլալով Հայկազեան Գոլէճի ամավերջի հանդէսին եւ հաստատելով, որ Վարժարանին մէջ առաւելաբար տիրող լեզուն անգլերէն է ըստ երեւոյթին, կը խնդրեմ առաջնորդէս, որու հետ բարեկամացած եմ այլեւս, որ ինք ալ ներկայ գտնուի մեր խօսակցութեան, քանի որ խնդիր պիտի ունենամ գիտական հարցերով զբաղող մարդու մը հետ եւ գիտական կարգ մը հարցերու շուրջ խօսակցութիւնը հաւանաբար դժուար հասկնալի ըլլայ ինծի՝ անգլերէն գիտական բացատրութիւններով եւ կարգ մը տարազներով:

«Առաջնորդս» չի մերժեր առաջարկս, ինչպէս յայտնեց շատ համեստ ձեւով.— «Ես Մանուկեանն եմ»:

Զարմա՜նք:

Կը մտնենք սենեակ, շատ համեստ, ուր գրասեղան մը եւ քանի մը աթոռներ միայն կան: Ասիկա այն տեղն է, ուր ծնունդ առած են Հայկազեան Գոլէճի եւ Լիբանանի հրթիռները, գոնէ տեսականօրէն: Իսկ գործնականապէս իրականացած են նոյն այդ սենեակին դէմը, քիչ մը աւելի մեծ սենեակին մէջ, որ կը ծառայէ իբրեւ աշխատանոց:

Մեր խօսակցութիւնը դեռ նոր սկսած էր, երբ ներս մտաւ պատանի մը, ձեռքը բաներ մը բռնած: Երբ նայեցայ, տեսայ ելեկտրական թել մը եւ գործիք մը: Փրոֆ. Մանուկեան ինծի ներկայացուց նորեկը: Հրթիռի համար աշխատողներէն Հրայր Քելէշեանն էր, փրոֆեսէօրին հինգ գործակիցներէն մէկը, որ ամառուան այս տաք եւ գեղեցիկ օրերուն, իր արձակուրդի հանգիստէն զոհելով, քրտինքներու մէջ մտած՝ կ'աշխատէր չորրորդ հրթիռին արձակման պատրաստութիւնները աւարտելու:

Մեր մօտ կը մնայ նաեւ Հրայր Քելէշեան եւ կը սկսինք զրոյցը կարճ քանի մը հարցումներով.

ՀԱՐՑ.— Ե՞րբ ձեռնարկեցիք ձեր այս աշխատանքներուն եւ ի՞նչ յղացման հիմամբ:

ՊԱՏ.— Անցեալ տարեմուտին սկսանք, Նոյեմբերին: Նպատակն էր աշակերտները տեղեակ պահել գիտական յառաջդիմութիւններուն եւ գործնականապէս ցոյց տալ՝ աշակերտներուն իսկ իրագործումով: Ամերիկեան «Ռաքէթ Քլապ»ին անդամ եմ եւ Ամերիկա գտնուած միջոցիս ուսումնասիրած եմ հրթիռներու մարզին մէջ նորագոյն յառաջդիմութիւնները: Ունեցած ծանօթութիւններս տրամադրելով աշակերտներուն եւ օգնելով նաեւ անոնց՝ իրենց գիտցածներուն կատարելագործումին համար, արձակեցինք մեր հրթիռները եւ պիտի շարունակենք փորձերը, միշտ նոր կատարելագործումներով:

Հ.— Նոյեմբերէն ի վեր ի՞նչ կարեւոր աշխատանքներ կատարեցիք:

Պ.— Բազմաթիւ փորձեր ըրինք: Արդէն ձեզի ծանօթ են արձակուած երեք հրթիռները: Լեռներու մէջ զանազան կերպերով նիւթեր փորձեցինք, մեր հաշիւներու ամբողջութիւնը ճշդեցինք մասնակի կամ ամբողջական փորձերով:

Հ.— Ի՞նչպէս յառաջ բերիք ձեր այս միութիւնը, ի՞նչ են պայմանները եւ ո՞վ կրնայ անդամ ըլլալ անոր:

Պ.— Գործի ձեռնարկեցինք 11 հոգիով: Բազմաթիւ բարձրագոյն վարժարաններու նման, Հայկազեան Գոլէճն ալ ունի իր այլազան ակումբները, ինչպէս՝ Հայկ. Ակումբ, Գիտ. Ակումբ, Կրօն. Ակումբ, Մարզ. Ակումբ, Հրատ. Ակումբ, Երաժշտ. Ակումբ, եւայլն: Մեր Գիտական Ակումբի 11 անդամներով գործի ձեռնարկեցինք, սակայն յետագային մեր մնացինք միայն հինգ աշակերտներ եւ հինգ: Այս հինգ աշակերտներն են՝ Հրայր Քելէշեան, Համբար Գարակէօզեան, Օննիկ Պասմաճեան, Միշէլ Լատահ եւ Սիմոն Աբրահամեան:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պարը իսկապէս ծնունդ է շատ հի՛ն դարերու: Անիկա յայտնի կ'ըլլայ անկէ, որ կենդանիներու մօտ ալ կը տեսնենք զայն: Որովհետեւ միայն պար կարելի է նկատել այն շարժումները, զորս կարգ մը կենդանիներ կ'ընեն իրենց էգերուն առջեւ, երբ կ'ուզեն զանոնք հրապուրել կամ նուաճել: Անիկա մասնաւորաբար կը նկատուի աղաւնիներուն մօտ, իրենց սիրոյ շրջանին:

Մարդկային ցեղին մօտ, պարի գործածութիւնը ընդհանուր է: Նախամարդոց մօտ, պարի երեք գլխաւոր դասակարգեր կրնանք նկատել — որսորդական պարը, պատերազմական պարը եւ սիրային պարը:

Աֆրիկէի, Փոլինեզիոյ եւայլն, այսօրուան բարբարոս եւ վայրի ժողովուրդներու բարքերն ու սովորոյթները ուսումնասիրող ազգագրագէտները կը գտնեն թէ որսորդական պարը ամէնէն սովորականն է: Որովհետեւ, այս պարը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ հնադարեան ցեղերու որսացած կենդանիներու զանազան շարժումներու տձեւ կապկումը:

Այսպէս, գրօսաշրջիկ Պոնվիկ կը պատմէ թէ Թաշմանները եւ Աւստրալիոյ բընիկները կը ջանան իրենց պարին մէջ ընդօրինակել կանկուրոյի շարժումները, որովհետեւ այս կենդանիին որսորդութիւնը իրենց մեծագոյն զբաղումն ու կեանքի հաճոյքն է: Ուրիշ գրօսաշրջիկներ կը յայտնեն թէ Գամչաթկայի բնիկները պարելու ատեն կ'ընդօրինակեն արջին ձախաւեր շարժումները իսկ Հիւսիսային Ամերիկայի կարմրամորթները կը կրնեն վայրի ցուլերու որսորդութեան բոլոր շարժումները: Կարելի է այս տեսակ բազմաթիւ օրինակներ յիշել:

×

Հիմա գանք վայրի եւ հնադարեան ցեղերու պատերազմական պարերուն: Ազգագիրները կը հաւաստեն թէ ժողովուրդ մը որքան բարբարոս ըլլայ, այնքան աւելի շատ կը գործածէ պարի այս տեսակը: Այսպէս, պիտի կրնայինք ըսել թէ պատերազմական պարը լաւագոյն պարողները մարդակերներն են:

Գրօսաշրջիկ մը կը յայտնէ նաեւ թէ ի՜նչ երգ կ'երգեն Նոր Գալետոնիոյ վայրենիները՝ պատերազմական պարերը պարելու ժամանակ: Երգուած այս երգը տեսակ մը զրոյց է ղեկավարներուն միջեւ: Առաջինը կ'ըսէ. «Պիտի երթա՞նք մեր թշնամին զարնելու»: «Այո՛, այո՛» կ'ըսէ միւսը: Եւ զրոյցը կը շարունակուի. «Զօրաւո՞ր է մեր թշնամին»: «Ոչ, մի՛ վախնար» կ'ըսէ միւսը: «Ճարպի՞կ ու քա՞ջ է թշնամին»: «Ոչ» կը յարէ երկրորդը: «Պիտի սպաննե՞նք մենք զանիկա»: «Այո, այո»: «Զայն պիտի ուտե՞նք»: «Այո, այո»:

Աւելորդ է շեշտել թէ՝ այդ ժողովուրդներուն մէջ, պատերազմական եւ որսորդական պարերը կը պարեն միայն այր մարդիկ:

Սակայն, բոլոր պարերէն, եւրոպացի գրօսաշրջիկներուն վրայ ամենամեծ տըպաւորութիւնը գործած է Նոր Զելանտայի վայրենիներուն պարը: Պարողները՝ պարելու ատեն, օդին մէջ կը ճօճեն իրենց տէգերը, նիզակները եւ տապարները, այնպէս ձեւացնելով թէ իրենց հնադարեան զէնքերով — զորս իրենց լեզուով «փաթու-փաթու» կը կոչեն — կը հարուածեն երեւակայական թշնամի մը: Անոնք միաժամանակ կ'երգեն վայրագ եւ սարսռազդեցիկ երգ մը:

Կարմրամորթներն ալ ունին ուրիշ պարեր, զորս կը պարեն զանազան առիթներով, այսինքն՝ պատերազմէ մը առաջ, երբ դաշինք կնքեն, երբ հիւրեր դիմաւորեն, երբ պատերազմի երթան, երբ տղայ մը ծնի կամ երբ մէկը մեռնի, բերքաղի ատեն: Այս բոլոր պարերը շատ տարօրինակ մանրամասնութիւններ ունին:

Սակայն, պարը բոլորովին տարբեր բնոյթ մը կը ստանայ այն վայրկեանէն, երբ անոր մէջ կը մտնեն կիները: Կ'անդրադառնայ երկու սեռերու սիրային յարաբերութեանց եւ կարգ մը ժողովուրդներու մօտ լկտի եւ անամօթ բնոյթ կը ստանայ:

Ֆրանսացի ազգագիր Լըթուրնօ կը գրէ. «Ընդհանրապէս, պարին սիրային այս բնոյթը կուտայ՝ վայրագ ու բարբարոս կնոջ ամոլաջիղերու պրկուն ցնցումը: Պարերը այսպէս են՝ Սանտուիչ կղզիներու Թոկաթապուի մէջ, Թայթէի մէջ եւայլն: Մատակասքարի բնիկներու կիներն ալ այսպիսի պարեր կը պարեն»:

Հնդկաստանի մէջ, սիրային պարը կրօնական ձեւ ալ ստացաւ: Այս մասին, ազգագիր Վայց կը պատմէ հետեւեալը. «Հնդկաստանի մէջ, ամէն մէկ պագոտա (Հնդիկներու տաճարը) ունի իր մասնաւոր կիները, «պայյանտերները»: Անոնք իրենց փոքր տարիքէն հոն կը դաստիարակուին ու կը սորվին պարի արուեստը: Յետոյ, երբ մեծնան եւ կատարելագործուին, որոշ ատենի մը համար եւ բարձր գինով զանոնք վարձու կուտան մեծահարուստ Հնդիկներու, որոնք զանոնք իրենց տուները կը տանին եւ պարել կուտան անոնց: Տաճարներու Պրահմաններուն այսպէսով շահած դրամները շատ են...»: Ասոնց նման, բայց քիչ մը աւելի ժողովրդական պարուհիներ կային նաեւ հին Եգիպտոսի մէջ:

Աֆրիկէի սեւամորթները մասնաւորաբար շատ կը սիրեն պարը: Այրերն ալ, կիներն ալ, բացառիկ սէր մը ունին անոր հանդէպ: Աֆրիկեցիք անօրինակ հաճոյք մը կը զգան այդ չափազանցուած եւ ջղաձգական շարժումներէն եւ այդ պատճառով, անոնց պարերը բառին իսկական առումով արտառոց են: Ֆրանսացի գրօսաշրջիկ մը, սեւամորթներու պարերուն համար կը գրէ. «Եթէ իրենց հնադարեան թմբուկին «Թամ-թամ»ին ձայնը լսեն ու նոյն պահուն չպարեն, կրնան մեռնիլ իրենց բարկութենէն: Իրենց պարերը կատաղի են եւ մոլեգին, բառին իսկական առումով»:

Զարմանալին այն է, որ կայ ժողովուրդ մըն ալ, որ պարը չէ ճանչցած երբեք: Այդ ժողովուրդը Չինացիներն են: Ոեւէ Չինացիի մտքէն երբեք չէ անցած պարել: Չինացիներու աչքին պարը ծիծաղելի զբօսանք մըն է, որով մարդ կը կորսնցնէ իր արժանապատուութիւնը:

ԹՈՄ ՔԼԱՐՔ

Թրգմ. ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԾԱՂԿԱՁՈՐԻ ԾԱՂԻԿՆԵՐԸ

Ծաղկաձորի մէջ գարունը երկու անգամ կուգայ, կ'ըսեն տեղացիները, մէկը այն ժամանակ, երբ արեւի ջերմացնող շողերուն ընդառաջ ձիւնի ճերմակ սաւանի տակէն խոնարհութեամբ իրենց գլխիկները կը բարձրացնեն ձնծաղիկները, եւ անգամ մըն ալ, երբ Ծաղկաձոր կուգան փողկապաւորները:

Եւ ահա ամրան այս օրերուն, հարիւրաւոր երախաներ, նմանելով ձնծաղիկներու գեղեցիկ փունջերուն, ուրախ եւ անհոգ կը շրջին սաւերախիտ անտառներուն մէջ, կ'երգեն, կը պարեն:

Ծաղկաձորի երիտասարդական ճամբարին մէջ ստեղծուած են բոլոր պայմանները երախաներու հանգիստին եւ աշխատանքին համար:

Ձանձրանալու ժամանակ չունին ճամբարին մասնակցողները: Զրոյցներուն կը փոխարինեն մարզական խաղեր, իսկ անոնք, որ չեն մասնակցիր այս խաղերուն, կը զբաղին ընթերցանութեամբ:

Ճամբարին մէջ երախաներուն ամենասիրած պահը գեղարուեստական ինքնագործութեան պահն է:

Բնութեան գրկին մէջ երախաները կը լսեն նաեւ հետաքրքրական զեկուցումներ եւ պատմութիւններ ու հայրենասիրութեան, ընթերցասիրութեան եւայլնի մասին:

Ուրախ եւ անհոգ են հայորդիները: Ու բնութեան հմայիչ ծոցին մէջ կը լսուի իրենց երգը

Ի՜նչ ուրախ ենք, ի՜նչ երջանիկ,
Օրերը մեր ճամբարում ,
Մենք ծաղկում ենք, ինչպէս ծաղիկ
Մեր լեռնային աշխարհում ...

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ձեր գործը՝ լաւագոյն հայելին է, որուն մէջ պիտի տեսնէք ձեր իսկական էութիւնը:

ՏԱՆՈՒՆՑԻՕ

ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ - ՌՈԶԸՆԹԱԼ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Պ. Րաֆֆի Պետրոսեան կը հաղորդէ թէ Ռոզընթալի հետ իր ունեցած միջադէպը (տես «Յառաջ» Յուլիս 28) եւ անոր բերած վնասը ներկայիս լայնօրէն դարմանուած է արուեստի գետնին վրայ, Ֆրանսական Ձայն-Պատկերասփիւռի կողմէ: Արդարեւ Ձայն-Պատկերասփիւռի տնօրէնութիւնը հրաւիրած է Րաֆֆի Պետրոսեանը բազմաթիւ նուագահանդէսներու, գաւառի մէջ:

Անկէ զատ, Ձայն-Պատկերասփիւռին նուագահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 27ին, պելժ յայտնի ղեկավար՝ Անտրէ Վանտերնոթի ճպոտին տակ: (Հոկտեմբեր 20ին, Րաֆֆի Պետրոսեան համաշխարհային նոր շրջապտոյտի մը կը մեկնի):

Ինչ կը վերաբերի միջադէպին հետեւանքներուն, իրաւական գետնի վրայ, կարգադրութիւնները պիտի ըլլան վերամուտին:

ՀԵՂԵՂՆԵՐՈՒՆ ՎՆԱՍԸ ՍԱՄՍՈՆԻ ՇՈՒՐՋ

Սամսոնի մէջ եւ շրջակայքը երկու օր տեղացող տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով Եշիլըրմաք գետը եւ Թերմէ առուն յորդեցան, մարդկային եւ ինչքի կորուստ պատճառելով: Սամսոնի կուսակալ Ֆահրի Քովէրտիի կողմէ «ահարկու հեղեղ» յորջորջուած ողողումին հետեւանքով Թերմէի եւ Չարշամպայի գիւղերուն մէջ մեծ աւեր յառաջ եկաւ:

Իննիսուն սանթիմ. բարձրացած Եշիլըրմաքէն խուժող հեղեղներուն ազդեցութեամբ գաւառակին կը սպառնայ Թերմէ առուն, որ հինգ հարիւր հազար խորանարդ մեթր ջուր կը բերէ: Հեղեղները երեք կամուրջ քշած տարած են: Թերմէի Թեքքէլի գիւղին մէջ 18 խանութ, Պերեքէթ գիւղին մէջ 20 տուն եւ 16 խանութ, Եավաշպէյ գիւղին մէջ ալ 8 տուն եւ 6 խանութ քշուած են ջուրերէն:

ԵՕԹԸ ՀՈԳԻ ԽԵՂԴԱՄԱՀ

Թերմէի գաւառակին մէջէն անցնող առուին վրայ մարդկային եւ անասունի դիակներ կը ծփան: Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն զոհերուն համարումը եօթի հասաւ: Տրապիզոն-Անգարա խճուղին հեղեղներուն պատճառաւ փակուեցաւ: Թէեւ հաղորդուեցաւ թէ Թերմէի ժողովուրդը վախէն պարպած է գաւառակը, բայց կուսակալը հերքեց այս լուրը:

Սամսոնի կուսակալ Ֆահրի Քովէրտի ուշ ատեն յայտնեց թէ ջուրերը տակաւ կը քաշուին ու վտանգը նուազած է:

Բրինձի դաշտերը մէկ միլիոն ոսկիի վնաս կրեցին: Միւս մարզերու մէջ ալ 442 հազար ոսկիէ աւելի վնաս կայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Դիւէ՞ն որ կողմ երթալը, հարցուց Ռէս Մելիք:

— Չէ՛ Ռէս աղա, աչքերը գոց տարած են, պատասխանեց Մինաս Տատօ արցունքները սրբելով: Ետ դրկելու ժամանակ նորէն աչքերը գոցեր են:

— Բաւական է... ընդհատեց Ռէս Մելիք փղձկած ձայնով մը:

Ու պատուիրեց Մինաս Տատոյին որ ամենուն յայտնէ եղելութիւնը:

Հայրն ու աղջիկը դուրս ելան:

— Թշուառ աղջի՜կ... մրմնջեց Վանականը, այնպիսի խշխշացնող ձայնով մը որ կը դողար: Կը տեսնէք այս երկրին մէջ ո՞վ կարող է իր պատիւը պաշտպանել, ո՞վ կարող է կեանքի ապահովութիւն տալ... Համիտին կառավարութիւնը զօրքերը, աւազակները, եղեռնագործները ընկերն է: Կառավարութիւնն է թելադրողը, կառավարութիւնն է զանոնք պաշտպանողը, միանգամայն անոնց աջակից եղողը: Եւ ասիկա հիմա չէ, այլ բաւական ատենէ ի վեր գործադրուած անգթութիւնն է, մէկ խօսքով մեր գերի վիճակին վրայ ծանրացած դրութիւնն է, մինչեւ որ Համիտի ռէժիմը չվերնայ, չենք ազատիր:

— Իրաւ է զաւակս, վրայ բերաւ Տէր Օհան: Բայց Աստուած կը գթայ մեր վրայ:

— Գթութիւնը մի միայն անկեալ մարդու մը կը վայելէ, Տէր Հայր, ընդհատեց Վանականը ճնշուած շեշտով մը, ոչ թէ այն արի ժողովուրդին, որ պատմութեանց մէջ մեծ դեր ու մեծ անուն մը ունեցած է:

— Երբ մենք չենք զգար, մէկ խօսքով մեր վիճակին վրայ չենք գթար, յարեց Ռէս Մելիք, ի՞նչպէս կ'ուզենք որ Աստուած գթայ եւ մեզ ազատէ բռնակալութենէն:

Խօսակցութիւնը բաւական տեւեց:

Վանականին գաղափարները զանոնք գիւթած, ու յափշտակուած էին:

Թշուառ Մարոյի վէրքը խորին վէրք մը բացած էր ամէնուն սրտին մէջ: Վանականը՝ այդ վէրքը կ'արիւնոտէր, կը ճմլէր որ աւելի լայննար:

Այսպէս Վանականը, շուրջ շաբաթ մը Ռէս Մելիքին տունը մնալէն ետքը, յաջողած էր մանկամարդ Մարոյէն քանի մը կարեւոր ապացոյցներ առնել ու առանց որեւէ բան մը յայտնելու մեկնիլ:

ՄԻՐԶԱ ՊԷԿ ԻՐ ՀԱՐԷՄԻՆ ՄԷՋ

Վանայ ընդարձակ նահանգին հիւսիսակողմը, գրեթէ բարձրաբերձ, անտառներով շրջապատուած լեռնաձորի մը մէջ, փոքրիկ ու սիրուն գիւղ մը կար, ուր կը բնակէր Միրզա պէկ անունով հարուստ ու ազդեցիկ Քիւրտ մը:

Այս քիւրտ պէկը բոլորովին ազատ ըլլալով Թուրք կառավարութեան լուծէն, ինքնիշխան մը դարձած էր իր իրաւասութեան տակ գտնուող բոլոր սահմաններուն մէջ: Իր ազգատոհմին պատմութիւնը քիւրտ աշիրէթներու ամէնէն փայլուն եւ ամէնէն փառաւոր պատմութիւնը եղած է:

Հազիւ յիսունի մօտ, պարթեւահասակ, թիկնեղ, վէս ու ծանր կերպարանքով, բարձրահասակ ու գեղադէմ էր: Տունին շատաւոր ըլլալով, աւելի զուրգուրանքով եւ աւելի փափուկ կերպով մեծցած էր: Փոխանակ լեռնային կեանքի մը տալու ինքզինքը, աւելի՛ հաճոյքներու, աւելի՛ մոլութեանց հետեւող եղաւ մանկութենէն սկսեալ. հետեւաբար իր ցոփակեաց կեանքին սովորութիւնները այնքան աղէտաւոր դարձաւ, որ տեսած կինը, տեսած աղջիկը, գրեթէ աչքին զարնուած ամէն յանկուցիչ առարկան անմիջապէս կ'ուզէր ձեռք բերել... ինչ կերպով որ կարելի ըլլար նպատակին հասնիլ. ու մանաւանդ, հակառակ քիւրտ աշիրէթներու դարերէ ի վեր սրբութիւն ու բարձր ազնուականութիւն համարուած սովորութեանց, Միրզա-պէկ իր ոչ-ցեղակիցներուն վրայ գէշ աչքով չէր նայեր... Ցեղի մը աղջիկը սիրելով՝ նըւաստութիւն չէր նկատեր. այդ պատճառաւ իր հարէմին մէջ տարբերներով կը թռչէին Հայ, Թուրք եւ ասորի աղջիկներ, որոնք գաղտնաբար կը բերուէին ու կը պահուէին կանանոցը:

Օր մը, վերջալոյսի ատեն երբոր Միրզա պէկ իր սելամլըքին մէջ նստած նարկիլէ կը քաշէր, դռանիկներէն մին ներս մտաւ ու իմացուց թէ Ալի պէկ անուն երիտասարդ Քիւրտ մը զինքը տեսնել կ'ուզէ:

— Վայ... ուրեմն ըսէ թող հոս գայ, հրամայեց Միրզա պէկ հետաքրքրութեամբ մը:

Դռանիկը դուրս ելաւ:

Միրզա պէկ դուռին յառած իր մեծ ու խոր աչքերը՝ սպասեց:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վար-դան ենթակոմիտէի երկրորդ հանգանակութեան ցանկը Սարսէլի հայրենակիցներէն, Թէքիրտաղ սրահին համար։

	Ն. Ֆ.
Տիկին Մարիամ Կարապետեան	10
Տիկին Մաքրուհի Մինասեան	10
Տիկին Էլմոնէ Կ. Երանեան	20
Տիկ. Արուսեակ Ճիհանեան	10
Տիկ. Թագուհի Աճէմեան	10
Պ. Կէօղամեան	20
Պ. Խաչիկ Խաչիկեան	20
Պ. Գաբրիէլ Սարաֆեան	10
Պ. Յարութիւն Յակոբեան	10
Պ. Ժիրայր Գումրույեան	10
Պ. Ղազար Ներկարարեան	10
Պ. Մանուկ Ոսկանեան	10
Պ. Ստեփան Սեմէրճեան	10
Պ. Սարգիս Պարսիկեան	10
Պ. Յակոբ Երանեան	20
Պ. Սահաթէճեան	5
Պ. Արամ Խաչատուրեան	5
Պ. Յարութիւն Շաքարեան	5
Պ. Նշան Գոչեան	5
Պ. Սերոբ Աւետիսեան	5
Պ. Մանուէլ Պետրոսեան	5
Պ. Յակոբ Մելիտոնեան	5
Մարթինի Թօփալեան ընտանիք	5
Պօղոսեան ընտանիք	5
Պ. Պետրոս Մանուկեան	5
Հալէպեան ընտանիք	5
Պ. Սուրէն Տէրտէրեան	3
Տիկին Սիրարբի Անդրէասեան	5
Պ. Մովսէս Գըրքպէչեան	5
Պ. Նուպար Հանչէրեան	5
Պ. Յովհաննէս Հանչէրեան	5
Պ. Տիգրան Հանչէրեան	5
Տիկին Դաճ Դաճեան	5
Ոմն	1
Պ. Նշան Փափազեան	5
Գումար	284

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կոլոմպի Կապ. Խաչը ջերմագին շնորհակալութիւն կը յայտնէ «Մայրերու Օր»ը» ի նպաստ իր ղոյգ դպրոցներուն եղած հանգանակութեան մասնակցող սրտացաւ հայրենակիցներուն (գումարը 450 Ն. Ֆ.) եւ մրցանակաբաշխութեան հանդէսին, ինքնաբուխ կերպով նուիրատուութեան մասնակցող հետեւեալ հայրենակիցներուն.—

Հայ Մարտիկներու Միութիւն 30 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Մ. Կիւմիւշեան, Տէր եւ Տիկ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկ Ճերմակեան, Տիկ. Հ. Իւլիւչ, Օր. Միսլեան 20ական Ն. Ֆ.։ Պ. Կ. Մառանճեան, Տէսինէն Պ. Սարգիս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան, Տէր եւ Տիկ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկ. Զատիկեան, Տէր եւ Տիկ. Խ. Արապեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Կարմիրեան, Տէր եւ Տիկ. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկ. Յ. Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Փիլաւճեան, Տէր եւ Տիկ. Վ. Բաբախեան, Տէր եւ Տիկ. Անտոնեան, Տիկ. Տիգրանուհի Լիոտիս, Տիկ. Ուզուըլեան, Տիկ. Պօյաճեան, Պ. Ռոպէր Քիւրքճեան, փոքրիկ Քիւրէճեան, փոքրիկ Ժօժօ 10ական Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Ասլանեան, Տէր եւ Տիկ. Սիրաբոնեան 5ական Ն. Ֆ.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի վանքին միաբան եւ Լոնտոնի մէջ աստուածաբանութեան ուսանող Գեր. Տ. Արիս վրդ. Շիրվանեան։

× Հայաստանէն Շաւարշ Աւետիքի Յակոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վաչական Յակոբեան։ Դիմել եկեղեցի։

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին։

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, Փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշանբէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզներուն մէջ։

Անձրեւի պարագային, գեղեցիկ սրահ։

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ՋՕՏԵԱՆ։

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Սերունդին կողմէ։

ՓԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մատըլէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30-ին։ Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինոյին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորօն։

2.— Թէ՛ էլ էնի տեւական եւ կանոնաւոր սպասարկութիւն։ Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը։ Առաւօտուն ժամը 8.30-ին, 9.30ին, 10.30ին։ Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը։

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողները պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւաքին 64րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահանդէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովասուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ։

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան։

Գեղարուեստական բաժին։

Առատ կերուխում։

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով։

Վերադարձ ժամը 20ին։

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ԱՐՋԱԿՈՒՐԴԻ ԱՌԹԻՒ

ՅԱՃԱԽԵՑԷՔ

ՃՕՇԿՈՒՆԵԱՆ - ՈՐԴԻ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԾԱՆՕԹ ՃԱՇԱՐԱՆԸ

Ուր պիտի գտնէք արեւելեան համատամ կերակուրներ եւ մասնաւորաբար

ՏԷՕՆԷՐ – ՔԷՊԱՊ

Եւ արեւելեան զանազան խմորեղէններ

RESTAURANT J. DJOCHGOUN

4, Rue de la Butte MARSEILLE 2e

(Place Jules Guesde)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԴԱՅՈՂ

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մեր բաժանորդներու արձակուրդի շրջանը, արձակուրդի շրջանն է նաեւ «Յառաջ»ի պաշտօնէութեան։ Այդ իսկ պատճառով թերթիս վարչութիւնը Յուլիսին եւ Օգոստոսին, սովորականէն շատ աւելի ծանրաբեռնուած է եւ ջերմօրէն կը խնդրէ իր հաւատարիմ բաժանորդներէն, որ աւելի չծանրաբեռնեն իր գործը հասցէներու առժամեայ փոփոխութիւններով։

Յառաջ միշտ իր կարելին կ'ընէ գոհացում տալու համար իր ընթերցողներուն, բայց կը խնդրէ նաեւ որ անոնք չդժուարացնեն իր գործը։

Այս տարի, վարչութիւնը որոշած է ընթացք տալ միայն ԲԱՑԱՌԻԿ եւ ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ դիմումներու հետեւեալ պայմաններով.— դիմումները պէտք է ըլլան գրաւոր, ընթացք չի տրուիր հեռաձայնով եղած դիմումներուն։ Կցել հինգ Ն. Ֆ. եւ սովորական հասցէն։ Դիմող բաժանորդը պէտք է վճարած ըլլայ ընթացիկ տարեշրջանը (1961)։

×

Միայն արձակուրդի շրջանին համար, բաժանորդ արձանագրուողներու սակն է.

Ֆրանսա.— Ամսական 7 Ն. Ֆ.

Արտասահման 10 Ն. Ֆ.։

Շնորհակալութեամբ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, Տիկին Պարգեւուհիի եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արքեպ. «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան։

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ։

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիանն ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գինները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 5 ՕԳՈՍՏՈՍ

SAMEDI 5 AOUT 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9670 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9471

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԸ

Խրուշչեւ անտեսելով Ստալինն ու անոր գաղափարախօսական տեսութիւնները, կ'երթայ «դէպի աղբիւրը լոյսին», դէպի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հիմնադիր Վլատիմիր Իլիչ Լենինը, որուն 1919ի ծրագիրը հիմ բռնելով, կը զարգացնէ ու կը ճոխացնէ զայն, շլացուցիչ հեռանկարներով:

Ի՞նչ. Համագումարին ներկայացնելիք իր ծրագրի երկրորդ մասին մէջ, Կրեմլինի ղեկավարը լորձնաշուրթն գովքը կը հիւսէ համայնավարութեան, — վարչաձեւ մը, ուր դասակարգեր չկան, ուր կայ միակ սեփականատէր մը — ժողովուրդը, ուր արտադրութեան միջոցները հաւասարապէս կը պատկանին ընկերութեան բոլոր անդամներուն:

Մարդոց ներդաշնակ զարգացման հետ զուգընթաց, կ'ըսէ, պիտի աճին նաեւ արտադրութեան ուժերը, շնորհիւ գիտութեան եւ թեքնիքի յառաջդիմութեան:

«Ընկերային հարստութեան բոլոր աղբիւրները ուղխօրէն պիտի հոսին եւ այսպէս պիտի իրականանայ ընկերվարութեան մեծ սկզբունքը.— Իւրաքանչիւրէն համաձայն իր կարողութեանց, իւրաքանչիւրին համաձայն իր կարիքներուն»

Ու կը սկսի շարքը իր շռայլ ու մեծ – [illegible] խոստումներուն: Մինչեւ քսան տարի՝ երկրային դրախտի պիտի վերածուին Խորհրդային Միութիւնն ու արբանեակ երկիրները, շնորհիւ գիտութեան նուաճումներուն:

Առաջին տասնամեակի վերջաւորութեան (1970) ելեկտրականութեան տարեկան արտադրութիւնը 900–1000 միլիար քիլովաթի պիտի բարձրանայ՝ 1980ին հասնելու համար 2700–3000 միլիար քիլովաթի, այսինքն Ֆրանսայէն 45 անգամ աւելի:

Հիւլէական ուժի խաղաղ օգտագործման շնորհիւ մեծ նուաճումներ ձեռք պիտի բերուին ազգային տնտեսութեան, բժշկութեան եւ գիտութեան մարզերուն մէջ:

Քսան տարիէն պողպատի տարեկան արտադրութիւնը պիտի հասնի 250 միլիոն թոնի (1960ին Մ. Նահանգները արտադրած են 90 միլիոն, Ֆրանսա՝ 17,3 միլիոն թոն):

Հիւսիսային Սիպերիոյ գետերը պիտի ոռոգեն խոպան շրջանները:

Մինչեւ 1970 ճարտարարուեստը, երկրագործութիւնը եւ փոխադրական միջոցները ամբողջովին «մեքենականացած» պիտի ըլլան, իսկ քսան տարի վերջ՝ «ինքնաշարժ» պիտի դառնան:

Գիւղատնտեսական արտադրութիւնները 1980ին երեքուկէս անգամ աւելցած պիտի ըլլան:

1970ին միսի արտադրութիւնը պիտի կրկնապատկուի, կաթինը պիտի կրկնապատկուի:

Օրավարձքերը պիտի աւելնան, գիները պիտի պակսին, եկամուտի տուրքերը պիտի ջնջուին:

Քսան տարիէն բանուորները կրկնապատիկ եկամուտ պիտի ունենան. քսան տարիէն գիւղացիներու շահը պիտի քառապատկուի: Կոլխոզներն ու սովխոզները երջանիկ օրեր պիտի ապրին...

Ասոնք բան մը չեն դեռ:

1980էն առաջ ձրի պիտի ըլլան՝ բնակարանները, քաղաքի մէջ երթեւեկը, կէսօրուան ճաշը, ջերմութիւնը, կազը եւ բժշկական խնամքը: Մանուկները հոգատարութեան առարկայ պիտի դառնան, կիները, ընտանիքներն ու երիտասարդները: Երկրորդական կատարեալ կրթութիւնը պիտի ընդհանրա– [illegible]

մեծապէս պիտի բարձրանայ՝ բաղդատմամբ դրամատիրական երկիրներու:

Կուսակցութեան վարիչ մարմինները յաջորդական երեք անգամէն աւելի ընտրուելու իրաւունք պիտի չունենան: Արհեստակցական միութիւնները աւելի կարեւոր դեր պիտի խաղան:

Պիտի կրճատուին աշխատանքի ժամերը: Օրական վեց ժամ աշխատանք՝ շաբաթական մէկ օր հանգիստ, կամ շաբաթը 36 ժամ աշխատանք եւ երկու օր հանգիստ: Հանքագործները պիտի աշխատին օրական հինգ ժամ կամ շաբաթական երեսուն ժամ՝ հինգ օրուան մէջ:

Խրուշչեւ տակաւին շատ ուրիշ խոստումներ ալ կ'ընէ... մէկ վերապահութեամբ սակայն: Եթէ միջազգային կացութեան վատթարացումին պատճառաւ Խորհ. Միութիւնը պարտաւորուի աւելցնել իր զինուորական ուժը, այն ատեն բանուորին ու գիւղացիին տրուած այս առատ խոստումները ջուրը պիտի իյնան...:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԲԱՅՑ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ԲԱՆԱԿՑԵԼՈՒ

ՄԱՍՄՈՒՏԻ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆ Կ'ԸՍԷ

Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, նախագահ Պուրկիպա կէս-սպառնական, կէս-հաշտարար ոճով խօսեցաւ Պիզերթի մասին: Անգամ մը եւս յայտնի եղաւ թէ Պուրկիպա միակ տէրը չէ իր ամբողջ ըրածներուն եւ Նոր-Տէսթուրի ծայրայեղ տարրերն են որ յաճախ կը ղեկավարեն զինքը եւ կը պարտադրեն իրենց տեսակէտը:

Պուրկիպա, առաջին առթիւ շեշտեց թէ Թունուզցի գերիները շատ դէշ վերաբերումի կ'արժանանան ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ եւ սպառնաց.— «Եթէ մինչեւ 24 ժամ մեր գերիներուն վիճակը բարելաւուած չէ, Ֆրանսացի գերիները նոյն վերաբերումին պիտի արժանանան: Թունուզի ֆրանսական հիւպատոսը տեղեկութիւն ունի այս մասին: Հետզհետէ Պիզերթի հարցը, եթէ ոչ վճռական գոնէ կարեւոր խնդրի մը համեմատութիւնները կը ստանայ, բազմաթիւ երկիրներու ուղղութեան համար: Բայց լաւատեսութեան պատճառներ կան: Արդարեւ, նոր դէպքեր կան: Ոչ միայն անգլեւամերիկեան մամուլը, այլեւ ֆրանսական մամուլը յեղաշրջումի մէջ է: Նախ զարմացաւ Պուրկիպայի ընթացքէն, բայց այսօր աւելի իրատես, աւելի պարկեշտ է եւ կարգ մը անգլիական եւ ամերիկեան թերթեր ցաւ կը յայտնեն ֆրանսական անզիջողութեան համար: Զօր. տը Կոլի դիրքը ՄԱԿի հանդէպ ըմբոստացուց զիրենք: Պէտք է շեշտեմ թէ «կայսրի» գաղափարը սխալ է Ֆրանսացիներու մտքին մէջ: Պիզերթը երբեք տուած կամ վաճառած չենք, ինչպէս ոմանք կը կարծեն: Որեւէ համաձայնութիւն չկայ զոր այսօր կ'ուզենք ջնջել: Պիզերթ վերջին հանգրուանն է ապագաղթականացման յառաջխաղացումի մը»:

Ապա Պուրկիպա կ'անդրադառնայ Լը Մոնտի յօդուածներուն եւ շատ յատկանշական կը գտնէ Պ. Փլանշէի գրածը ուր այս վերջինը կ'ըսէր թէ ամէն ոք գիտէ որ Պուրկիպա այն մարդը չէ որ Պիզերթը ուրիշին տրամադրէ՝ Ֆրանսացիներու մեկնելէն ետքը:

Եւ Պուրկիպա, աւելի հաշտարար շեշտով մը կը շարունակէ. «Պէտք է ըսել թէ լուծումը անկարելի չէ: Կարելի չէ անելի մասին խօսիլ երբ երկրի մը անկախութեան մասին է խօսքը: Բայց Ֆրանսայի ուզածը ցարդ յստակ չէ: Մեր ունեցած վերջին նամակները Յուլիս 18ի թուականը կը կրեն: Անոնց ոճը աշխարհակալ դարու ոճն է, եւ յայտնի է թէ եթէ Ֆրանսա իր դարուն հետ ամուսնացած է, ինչպէս կը յայտարարէ զօր. տը Կոլ, այդ դարը մեր ապրած դարը չէ, Ի. դարը չէ»: «Ապագաղթականացումը մեր շահն է, ուրեմն՝ մեր քաղաքականութիւնը», կ'ըսէր տը Կոլ: Կը խոստովանիմ որ չեմ հասկնար, այլապէս ի՞նչպէս հաշտեցնել խօսքերը եւ գործերը: Երբ այս խօսքերը կ'արտասանէր, տը Կոլ անկեղծ էր, յետոյ Պիզերթի մէջ, կանթեղներու եւ թնդանօթաձիգներու կարօտը ունեցաւ»:

Պուրկիպա կ'ըսէ նաեւ թէ պէտք չէ Պուրկիպայի այլ՝ տը Կոլի փոփոխութեան մասին խօսիլ եւ ցոյց տալու համար իր բարեկամեցողութիւնը, Թունուզիայի նախագահը կը յայտնէ թէ պատրաստ է խօսելու Ֆրանսացիներուն հետ.— «Լաւագոյն ապացոյցը այն է թէ կը բաւէ որ Ֆրանսա ընդունի խօսիլ ողջամիտ օրացոյցի մը շուրջ, զօրքին պարպումին մասին եւ կը կեցնենք այն ձեւակերպութիւնները զորս սկսած ենք ՄԱԿի մօտ»:

Այլ խօսքով Հապիպ Պուրկիպա կը յայտնէ թէ պատրաստ է խօսելու Ֆրանսայի հետ, մինչ քիչ անդին, Տաքարի մէջ, իր տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մասմուտի կ'ըսէր.— «Կը մերժենք որեւէ բանակցութիւն Ֆրանսայի հետ: Պիտի գործածենք ՄԱԿի նախատեսած դիւանագիտական բոլոր միջոցները»:

Դժուար կարելի է բացատրել այս երկու տարբեր կարծիքները, կամ Պուրկիպա կը սխալի, կամ Մասմուտի լուր չունի իր փաթրոնին բառերէն:

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը եւ Թունուզիա վերսկսան իրենց դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ընթերցողներ, որոնք նամակներ ստացած են Սուրիայէն, մանրամասնութիւն կը խնդրեն մեզմէ Հալէպի ձերբակալութեանց մասին: Առ այժմ սեփական թղթակցութիւն մը չունինք, ուստի կուտանք Մերձ. Արեւելքի թերթերուն տուած տեղեկութիւնները: «Այգ» կը գրէ (30 Յուլիս).—

Սուրիայէն հասած լուրերը խռովալի են եւ շփոթ: Սահմանը հազիւ անցած լուրերէն Լիբանանցիք կը տեղեկանան թէ բազմաթիւ Հայեր (Դաշնակցական), ինչպէս եւ արաբական այլ քաղաքական կուսակցութեանց պատկանող բազմաթիւ մարդիկ ձերբակալուած եւ նետուած են բանտ: Չդիմանալով իրենց ենթարկուած տանջանքներուն, 4 Հայեր մեռած են բանտին մէջ, մէկը կին մը, բոլորն ալ Դաշնակցական:

Ասկէ զատ, կը տեղեկանանք, թէ բազմաթիւ գործարանատէրեր, իրենց գործարաններուն մէկ օրէն միւսը յանկարծակի գրաւումով սնանկանալու մղձաւանջէն հալածուած, կրակի տուած են իրենց երկար տարիներու վաստակը եւ փորձած են անձնասպան ըլլալ:

Տեղական «Ալ Զաման» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ ի տես Սուրիոյ Հայութեան մատնուած այս անակնկալ զարհուրանքին, իրարու հետ համաձայնած են Հնչակեան եւ Դաշնակցական կուսակցութիւնները, դարման գտնելու յոյսով Հայութեան ենթարկուած տառապանքին: Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ Դաշնակցութեան ենթարկուած հալածանքը մեղմացնելու նպատակով, Հնչակեանները իրենց օժանդակութիւնը խոստացած են Դաշնակցականներուն, կ'եզրակացնէ Զաման:

«Այգ»ի Յուլիս 28ի թիւէն.—

Կը տեղեկանանք, թէ մի քանի օրերու ընթացքին Սուրիոյ մէջ ձերբակալուած են մօտ 300 Հայեր (Դաշնակցականներ), որոնք կ'ամբաստանուին, թէ դաւած են պետութեան ապահովութեան դէմ:

Ձերբակալուած մարդոց քովէն գտնուած են 1914–1918 պատերազմէն մնացած հին ու մին զէնքեր: Ձերբակալութիւնները կը շարունակուին:

Ձերբակալուած են նաեւ 200 Ղումինէր, 80 Պաասականներ եւ 22 ուսանողներ՝ Համայի մէջ: Այս վերջինները ընդդիմացած են իրենց եգիպտացի ուսուցիչներուն: Ասոնց դէմ ամբաստանութիւնը եւս նոյնն է, այսինքն թէ դաւած են պետութեան ապահովութեան դէմ:

Վերջապէս կը տեղեկանանք, թէ Հալէպի մէջ, ուր հոծ հայ գաղութ մը կը գտնուի, հայերէն լեզուի ուսուցումը արգիլուած է հայկական դպրոցներու մէջ որպէս գլխաւոր լեզու եւ պիտի աւանդուի միայն որպէս երկրորդական լեզու մը՝ շաբաթը մի քանի պահ, ինչպէս ֆրանսերէնը կամ անգլերէնը:

Պոլսոյ թրքերէն թերթերէն.—

Պէյրութի «Էլ Զաման» թերթը կը հաղորդէ թէ Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան սուրիական նահանգին իշխանութիւնները վերջին օրերս հոս. Սուրիոյ մէջ լայնածաւալ մաքրագործումի մը ձեռնարկած են: Թերթը կը հաղորդէ թէ ձերբակալուած են հայ ազգայնականները ներկայացնող «Դաշնակ» կազմակերպութեան պատկանող բազմաթիւ Հայեր, Սուրիոյ մէջ արգիլուած Պաաս ընկերվարական կուսակցութենէն եւ ժողովրդային կուսակցութենէն բազմաթիւ Սուրիացիներ:

Թերթը կ'աւելցնէ թէ այս ձերբակալութիւնները առաւելապէս Հալէպի մէջ պատահած են, թէ ձերբակալուածներուն թիւն է 300 Հայ, 200 ժողովրդային կուսակցութեան անդամ եւ 80 Պաասական: Անոնց տուներուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով մեծաքանակ զէնք գտնուած է: «Էլ Զաման» կը գրէ որ քանդիչ գործունէութիւն ցոյց տուող ցանց մը եւս ձեռք անցած է:

ԽՄԲ.— Կուտանք այս տեղեկութիւնները վերապահութեամբ, ապահովաբար չափազանցուած՝ ինչպէս գրեցինք երէկ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՕՅԻ կառավարութիւնը կազմուեցաւ առջի օր: Վարչապետ նշանակուեցաւ Սիրիլ Ատուլա. փոխ-վարչապետներն են՝ Կիզէնկա (Լումումպական) եւ Կպէնէ:

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է իտալացի ծանօթ գրագէտ՝ Անճիոլեթթի: 65 տարեկան էր եւ գրական ասպարէզ մտած էր հրապարակագրութեամբ: Խմբագիր եղած էր Սփանիա եւ Քոռիէռէ տէլլա Սեռա թերթերուն եւ 1914ին հիմնած էր Թեոցա Իթալիա թերթը, ուր կը շեշտէր Իտալիոյ պատերազմի մտնելու անհրաժեշտութիւնը, դաշնակիցներու կողքին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Ամինթոռէ Ֆանֆանիին ընդունած պահուն յայտարարեց.— «Հիւսիսի մարդ եմ, կը վախնամ արեւէն եւ երանի կուտամ ձեզի որ կրնաք ձեր գլուխը բաց կենալ», (Մոսկուայի օդակայանը 45 աստիճան էր ջերմութիւնը, շուքին մէջ): Խորհ. Միութեան եւ Իտալիոյ վարչապետներուն խօսակցութիւնները միշտ լաւատես եղած են:

ԶԲՕՍԱԿԱՌՔ ՄԸ որ ամերիկացի զբօսաշրջիկներ կը փոխադրէր, լիճը ինկաւ առջի օր, Զուիցերիոյ մէջ: 16 հոգի մեռած են:

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

Հարիւր տարի առաջ, 1861 Յունիս 26ին, Պոլսոյ Պեշիկթաշ թաղամասում ծնուեց հայկական «նորավէպի իշխանը», քաղաքական – հասարակական գործիչն ու ջերմ հայրենասէրը:

Զօհրապը գրական ասպարէզ մտաւ տակաւին պատանի հասակում: 1878 թուականին, դեռ նոր էր թեւակոխել 17 տարին, երբ սկսեց ժողովրդական «Լրագիր» օրաթերթում տպագրել պահպանողականութեան դէմ ուղղուած իր առաջին յօդուածները, որոնք գրուած էին սուր լեզուով, քաղաքացիական խիզախութեամբ: Նա արդէն հասուն մտքով քննադատում էր Պոլսի Պատրիարքին եւ քաղաքական գործիչ Մինաս Չերազին՝ «Հայկական Հարցի» առնչութեամբ Պերլինի Վեհաժողովում թոյլ տրուած սխալների համար:

Տաղանդաւոր պատանի Գրիգոր Զօհրապն իր առաջին իսկ յօդուածներով հանդէս եկաւ որպէս լմբոստ հրապարակագիր, որի տարերքը պայքարն էր: Այդ պայքարում նա բուռն էր, վճռական, անզիջող:

Եօթանասունական թուականների վերջերից Զօհրապը «Լրագիր» թերթում գրեց յօդուածներ, խմբագրականներ, քրոնիկներ, ակնարկներ, գրական դիմանկարներ, սալա՝ բանաստեղծութիւններ եւ վէպ:

Տակաւին երիտասարդ հասակից Զօհրապի համար հասարակական շահն ու ժողովրդի հանդէպ պարտականութիւնը գերագոյն սկզբունք են եղել, որին երբեք չի դաւաճանել նա իր պայծառ, բայց ողբերգական վախճան ունեցող ամբողջ կեանքի ընթացքում:

«Անոնք, որ հանրութեան դէմ որեւէ պարտականութիւն չունենալու գաղափարն ունին, անոնք ողորմելի եասէրներ են, աննշան մարդիկ, ով որ ալ ըլլան անոնք, ուր որ ալ գտնուին» գրել է նա խոր համոզմունքով:

Ութսունական թուականներին եւ դրանից յետոյ հասարակական – քաղաքական ծանր վիճակ էր տիրում Թուրքիայում: Հայերի կեանքի եւ ունեցուածքի անապահովութիւնը, ընկերային հակասութիւնները, ճնշող բարքերը, մարդկային տարրական իրաւունքների ոտնահարումը մտաւորապէս եւ հոգեպէս հիւծում էին ժողովրդին:

Զօհրապն ըմբոստացել էր մարդկային միտքն ու հոգին կաշկանդող, մարդուն ճնշող եւ ստորացնող այդ վիճակի դէմ: 1883 թուականից սկսւում է նրա փաստաբանական փայլուն գործունէութիւնը: Նա համեստ, իրաւազուրկ եւ ընչազուրկ մարդկանց պաշտպանն էր, յաճախ անվճար պաշտպանը:

Յատկանշական է, որ Պոլսի ազգային երեսփոխանական ընտրութիւնների ժամանակ նա իր թեկնածութիւնը դրեց Սամաթիա համեստ արուարձանում եւ ընտրողների առաջ ունեցած ընտրական առաջին ճառում ասաց.

« Ես ձեր համեստ ու աւերակ թաղը աւելի կը պատուեմ, քան թէ ուրիշ չէն արուարձանները մայրաքաղաքիս: Անիկա կրակներու բոցէն, ծուխէն եւ գրնդակներէն սեւցած, ծակծկուած, կտորկտոր եղած դրօշակն է, որուն առջեւ կը խոնարհիմ»:

Զօհրապը տակաւին երիտասարդական հասակից ազգ.–հասարակական գործունէութեան ընթացքում հակադրուել է Պոլսի ազգային դասակարգին, մերկացրել է հայ պահպանողական քաղքենիին եւ օտարամոլներին, հասարակութեան զարգացումը կաշկանդող, իրաւազրկող բարքերն ու սովորութիւնները, քարացած, յետադիմական մտայնութիւնները: Կըրքոտ կերպով նա պաշտպանել է նորը, լուսաւորը, յառաջդիմականը:

Գրիգոր Զօհրապը մեծ իրաւաբան, քաղաքական մեծ գործիչ էր, խիզախ ու հմայիչ:

Մահկանացու Զօհրապը ծնուել էր գրական անմահութեան համար: Ժամանակի հայ գրականութեան մէջ նա յայտնուեց որպէս յանդուգն նորարար, որպէս եւրոպական ամենալուսաւոր մտքերի արտայայտիչ, որպէս տաղանդաւոր արուեստագէտ:

«Նորավէպի իշխանը» ճիշդ էր հասկացել գրողի ու գրականութեան դերը հասարակութեան զարգացման բնաշրջումին մէջ եւ գրական իրապաշտ ու ճիշդ սկըզբունքներ հետեւողականօրէն, արուեստագէտի բարձր ճաշակով կիրառում էր գրական ստեղծագործութիւններում:1892 թուականին « Մասիս » շաբաթաթերթում նա գրել է, որ « Գրականութիւնը ժողովրդեան կեանքէն պիտի քաղուի՝ ժողովրդեան կեանքին ծառայելու համար », որ «գրականութիւնը պարտի ըլլալ այն անխարդախ հայելին, որուն մէջ հասարակութեան բարքը կը ցոլանայ, մութ սենեկի մը մէջ պահուած ապակին, որուն վրայ անոր կեանքին հարազատ լուսանկարը կը գծագրուի հետզհետէ վայրկենական պատկերներու անհատնում շարք մը ձեւացնելով, ուր անոր յարափոփոխ դէմքին ամէն կծկումները մատնանիշ կ'ըլլան, կը վերլուծուին »:

Զօհրապը ամբողջովին կեանքից էր ներշնչւում, յաճախ դատական դատավարութիւններից էր վերցնում իր ստեղծագործութիւնների նիւթը եւ այն ծառայեցնում կեանքին: Նա յայտնութիւն էր հայ գրականութեան համար, բացառիկ տաղանդի գրող, որ իր մեծ արուեստագէտի չափազանց ինքնատիպ ոճով, չափինուրը զգացողութեամբ, նորավէպի սեղմ ու կուռ կառուցուածքով, եւ գաղափարական յագեցուածութեամբ հմայեց բոլորին եւ որպէս «նորավէպի իշխան» հռչակեց իր անունը:

Արեւմտահայ գրականութեան դասականներից մէկը՝ Վահան Թէքէեանը Զօհրապի մեծութիւնով հիացած գրեց.

ՏԵՍԱՅ

ՍԵՒԱՆԸ

(ԽԱԳՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

«Արմենիա» պանդոկի վարչութիւնը կը կազմէ «Ինտուրիստ»ը: Սա ամենակարեւոր կազմակերպութիւններէն մին է, որուն յանձնուած է պահել կապ արտասահմանի հետ: Իր համառօտ յորջորջումն է «Աուէս»: Այս կազմակերպութեան վերին պետն է հայ տիկին մը՝ Տիկին Բերսաբէ Գրիգորեան, շատ օժտըւած, կարող եւ պատրաստուած անձ մը: Պանդոկի ներքին պաշտօնեաներու թիւը շատ մեծ է. իւրաքանչիւր բաժին իր պետն ունի, իսկ տնօրէնութիւնը կը վարէ Պ. Պերճ Մեսրոպեան, համակրելի եւ ուշիմ երիտասարդ մը: Իր կազմած պրոգրամին համաձայն ինծի առաջնորդ կը տրուի Օր. Ալեքսանեան, որ պարտաւոր է «Արմենիայի» յատուկ ինքնաշարժով մը զիս առաջնորդելու տեսարժան վայրերը:

Չորեքշաբթի օր մը կը հարցնեմ աղջիկ Օրիորդին.— Այսօր դէպի ո՞ւր է մեր ծրագիրը: — «Սեւան», կը պատասխանէ: Օ՜, այդ ի՜նչ աղուոր բան: 2000 մեթր բարձր պիտի մագլցինք. պաղ կ'ըլլա՞յ հոն վերը: — «Ո՛չ, շատ հաճելի օդ է լինելու, ընկեր Պօղոսեան»:

Կը տեղաւորուինք «մեքենային» մէջ, որ կը սուրայ ոլոր մոլոր լեռն ի վեր, կտրելով քանի մը գիւղեր նորաշէն: Ու ահա Սեւանը: Գէորգ Բաշինջաղեանի «Սեւանը» տեսա՞ծ էք. — Գեղեցիկ լայնատարած «Սեւան լիճին» մէջ հեռաւոր « Սեւան կղզին »: Այդպէս չէ՛ այժմ: Կղզին միացած է ցամաքին ու հեշտիւ վեր կը բարձրանանք տեսնելու համար հնակերտ երկու շէնքերը — պատմական Սեւանայ վանքն ու եկեղեցին, որոնք դժբախտաբար փակ էին այդ օր: Վար կը նայիմ. ի՜նչ առինքնող տեսարան — դիմացը ձիւնապատ սարեր, վարը՝ երկնակապոյտ ջուրը Սեւանայ, խաղաղ ու անդորր: Կը մօտենամ լիճին բնական եր – կիւղածութեամբ մը, միշտ խորհելով ու խորհելէն աւելի՝ խորապէս զգալով թէ Հայաստան կը գտնուիմ ու անոր հին, պատմական մէկ հողին վրայ կը կոխեմ: Բնազդաբար կը ծռիմ ու ափերով ջուրը կ'ըմպեմ, բայց ի՜նչքան ականակիտ ու ջինջ, ո՛րքան անուշ է Սեւանի ջուրը: Զարմանալի չէ որ իր «Իշխան» ձուկը ա՛յնքան համեղ է եւ գրեթէ միշտ Երեւանի ճաշացուցակի լաւագոյն զարդերէն մին կը կազմէ:

Յայտնի է որ ելեկտրակայաններու գործունէութենէն ի վեր Սեւանայ ջուրը իջած է իր նախկին բարձրութենէն: Նախկինի մասին կ'արժէ քանի մը տեղեկութիւն տալ: Սեւանայ լիճը կը կոչուի նաեւ «Գեղամայ Ծով» եւ տարածուած է հիւսիս–արեւելքէն դէպի հարաւ–արեւմուտք: Հիւսիս – արեւելեան կողմը կը գտնուին Գեղամայ լեռները, իսկ հարաւ – արեւմուտքէն շրջապատուած է բարձրաւանդակներով ու բլուրներով:

Լիճի բարձրութիւնը ծովի մակերեւէն 6340 ոտնաչափ եւ 50 սաժէն (1 սաժէնը՝ 3 կանգուն է) խորութիւն ունի: Երկարութիւնն է 60 վերստ (1 վերստը՝ 1000 մեթր), իսկ տարածութիւնը 212 վերստ: Սեւանայ լիճին մէջ կը թափուին 36 գետակներ եւ առուներ, որոնց մեծ մասը կը գոյանայ սառն ու վճիտ աղբիւրներէ, մէկ փոքր մասն ալ հալած ձիւներէն:

Սեւանայ ջուրը շատ խաղցր է, միակ լիճն է, որուն ջուրը խմելու կը գործածեն: Ջուրին այդ քաղցրութեան պատճառաւ մէջը կան 12 տեսակ ձուկեր, որոնք շատ համեղ են եւ որոնց գլխաւորներն են իշխանը եւ գեղագունին:

Սեւանայ լիճէն միայն մէկ գետ կ'ելլէ. — Հրազդան (Զանկու), որ կը խառնուի Մխխանայի, որ շատ մը ջրաղացներ դարձնելէ վերջ կը միանայ Արաքսի հետ՝ Արարատեան դաշտին մէջ: Հրազդանէն կ'որսան կարմրախայտ:

Սեւանայ լիճը ծովու նման ընդարձակ տարածութիւն ունի, որուն ջուրը հանդարտ, մաքուր բիւրեղի նման է. կապոյտ երկինքը այդ վճիտ ջուրին մէջ ցոլանալով՝ կուտայ անոր հրաշալի կապոյտ գոյն մը: Միայն աշնան է որ սաստիկ կ'ալեկոծի լիճը, երբ սօթը (արեւելեան քամի) կը փչէ: Սօթը իր անունը առած է պատմական հին Սօթ գաւառէն, որ կը գտնուի լճի արեւելեան կողմը: Սօթի կատաղի ալիքները երբեմն ժայռերը կը տապալեն (Ժամանակ, Կ. Պ. 1912 թ. 1288 եւ 1322):

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

« ... Արեւմտահայ նոր գրականութեան ամենամեծ գրագէտն է, ամէնէն հարազատ, ամէնէն աւելի կեանքը ու արուեստը իրարու շաղելով գրած, եւ միշտ բան մը ըսելու համար միայն գրած գրագէտը »:

Նրբաճաշակ, խոհական գրողը զարմանալի վարպետութեամբ է տուել դարաշրջանի մարդկային յարաբերութիւնները, խորապէս բացայայտել իր հերոսների հոգեբանութիւնն ու աշխարհի դայլի օրէնքը՝ պայքարի դրօշ պարզելով մարդու ստորացման դէմ:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՋՐՈՅՑ (Բ. հատոր), Սէն–Ճոն Փերսի, Հայր Ն. Ակինեանի, Անտրէ Թուսոյի, Կոստան Զարեանի եւ Սիմոն Վրացեանի հետ եւ ԳՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, գրեց Կ. Փօլատեան, տպարան «Յուսաբեր», Գահիրէ 1961:

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ԳՈՒԼԷՃԸ

Կ'ԱՐՁԱԿԷ ՉՈՐՐՈՐԴ ՀՐԹԻՌԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Ուրկէ՞ հասան առաջին քաջալերանքները:

Պ.— Առաջին քաջալերանքները... մեր սեփական քսակներէն, միջոցներէն ու կարելիութիւններէն: Ծախքերը ըրինք մեր գրպանէն, որքան որ կրնայինք: Երախտագիտութեան բաժին մը ունինք սակայն լուսանկարիչ Պ. Հերրի Գուն-տաքճեանի համար, որ մեր ձեռնարկը ծանօթացուց Պ. Էմիլ Պուսթանիի, իսկ այս վերջինը երբ տեղեակ դարձաւ այս ծրագրին, սիրով մեզի օգնեց որոշ գումարով մը:

Հ.— Կրնա՞ք խօսիլ ձեր առաջին հրթիռին մասին:

Պ.— Ինչպէս գիտէք, առաջին հրթիռը արձակեցինք Մեթնի անտառներէն մէկուն մէջ: Կը կշռէր 8.500 քիլոկրամ, ունէր 1,5 մեթր բարձրութիւն եւ հաստ. մինչեւ հազար մեթրի:

Հ.— Առաջին արձակումէն ետք նոր օժանդակութիւններ եղա՞ն:

Պ.— Քանի մը անձեր հարիւրական ոսկի տուին, հայրենակից մը Գերմանիայէն հարիւր մարք ղրկեր էր Յառաջի խմբագրութեան միջոցով, կարգ մը արհեստաւորներ ալ տարբեր ձեւերով օգտակար կ'ըլլան մեզի՝ մեքենայի գործերը ձրի ընելով կամ գործիքներ տրամադրելով: Սակայն տակաւին տարք ունինք...:

Հ.— Միւս փորձերուն թուականները եւ արձակուած հրթիռներուն չափն ու արդիւնքը կրնայի՞ք ըսել:

Պ.— Երկրորդ հրթիռը, որ արձակուեցաւ, դարձեալ Մեթնի մէջ, կը կշռէր 12.500 քիլոկրամ, ունէր մէկ մեթր հաստ. եւ բարձրացաւ մինչեւ 2350 մեթր: Իսկ գալով երրորդ հրթիռին, ան երկյարկանի էր, կը կշռէր 38.500 քիլոկրամ եւ ունէր 3 մեթր բարձրութիւն: Նախատեսուած ժամանակին ու ճշդուած բարձրութեան վրայ՝ յարկերը իրարմէ բաժնուեցան: 2200 մեթր բարձրանալէ ետք երկրորդ յարկը կորսնցուցինք մեր տեսողութենէն: Կ'ուզէինք անջատումի գործողութիւնը կատարել աւելի լաւ դրութեամբ մը, հեռավար գործիքով, զոր կարելի ալ էր իրականացնել, քանի որ այդ դրութեան ալ տեղեակ էինք, սակայն բազմածախս էր եւ մենք առոր յարմար պիւտճէ մը չունինք: Նոյնպէս կարելի է ռատիոյով հաղորդակցիլ արձակուած հրթիռներուն հետ եւ այսպէսով աւելի վստահ եւ ապահով կերպով հետեւիլ նաեւ անոնց հասած բարձրութեան եւ կտրած ճամբուն, բայց ասիկա ալ պիւտճէէ կախեալ է եւ մենք այդ պիւտճէն չունինք մեր տրամադրութեան ներքեւ:

Հ.— Բանակը օժանդակե՞ց ձեր այս հրթիռներու գիտական աշխատանքներուն մէջ, քանի որ ան ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ փորձերուն:

Պ.— Բանակին գործակցութիւնը թեքնիք չէր: Ան հսկեց միայն փորձի շրջանին մերձակայքը, հաւանական որեւէ արկած կանխելու համար:

Հ.— Ի՞նչ է ձեր արձակած հրթիռներուն միջին ժամական արագութիւնը:

Պ.— Ժամական 800 քիլոմեթր, ըստ մեր կատարած հաշիւներուն:

Հ.— Ի՞նչ գետնի վրայ կ'ըլլայ ձեր կատարելագործումը առաւելաբար եւ ո՞ւր կ'ուզէք հասնիլ:

Պ.— Հիմա կը պատրաստուինք արձակելու մեր չորրորդ հրթիռը, որ պատրաստ պիտի ըլլայ ամսագլուխէն առաջ: Ան ալ պիտի ըլլայ երկյարկանի: Կուզենք նոր կիզանիւթեր փորձել, քանի որ կան մէկէ աւելի կիզանիւթի տարազներ, բայց այս բոլորը անշուշտ կախում ունին նաեւ նիւթականէն եւ մենք ստիպուած ենք չարժել մեր կարելիութիւններուն թոյլատրած համեմատութեամբ:

Հ.— Թէեւ ներկայիս հաւանաբար անկարելի է, բայց կը մտածէ՞ք յառաջիկային ձեր այս փորձերուն կցել նաեւ այլ ուսումնասիրութիւններ, օրինակ, մթնոլորտային ուսումնասիրութիւններ, կենսա – քիմիական փորձեր, տիեզերական որոնումներ...:

Պ.— Մեր ներկայի միջոցներով, անշուշտ անկարելի է: Բայց ունինք այնպիսի կիզանիւթերու տարազներ, որոնք հազարներ կրնան տասնեակ քիլոմեթրներու հասցնել մեր հրթիռները, որոնց շնորհիւ անշուշտ կարելի է կատարել նաեւ նման փորձեր: Իսկ առոր արգելքը... չհերկնենք...:

Հ.— Դրա՞մ, ըսել կ'ուզէք:

Պ.— Գիտէք արդէն...:

Բայց կը նկատեմ, թէ յոյսը միշտ առկայ է իրենց սրտերուն մէջ եւ վհատութեան հեռաւոր նշոյլն իսկ չի տեսնուիր իրենց աչքերուն մէջ:

Ժպտելով կը հարցնեմ.

Հ.— Ձեր գործածած կիզանիւթերը սովետակա՞ն տարազներէն են թէ ամերիկեան:

Պ.— Սովետական կիզանիւթերու տարազներուն մասին որոշ գաղափար մը չունինք առայժմ: Կ'օգտուինք պարբերականներու եւ մասնագիտական հանդէսներու մէջ լոյս տեսած ամերիկեան տեղեկութիւններէն ու ծանօթութիւններէն: Իսկ մենք ունինք անշուշտ մեր հաշիւները, կիզանիւթի այրումի տեւողութեան, եւայլն: մղումի կարողութիւնները, ժամադրութեան

Ժամացոյցիս կը նայիմ, ժամադրութիւնն էր մինչեւ 12:

Զրոյցը վերջ գտած էր:

ԶԵԿՈՅՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս ծանուցած էինք 1959 Սեպտեմբեր 14ի մեր Զեկոյցով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հաստատած է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Մատենաշարը, նպատակ ունենալով օժանդակել հայկական ուսմանց յառաջդիմութեան:

Հարկ կը համարինք վերստին յիշել ընդհանուր ծրագիրը այս Մատենաշարին որ կը հրատարակէ հայկական ուսումներու վերաբերեալ երկասիրութիւններ: Քնարական եւ վիպային գործերը, ինչպէս նաեւ դասագիրքերը չեն մտներ այդ ծրագրին մէջ: Մասնաւորաբար, կը հրատարակէ Հայոց պատմութեան, լեզուին եւ գրականութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, կարեւոր համարուած հայագիտական գործերու թարգմանութիւններ հայերէնէ օտար լեզուներու կամ օտար լեզուներէ հայերէնի եւ անտիպ հին բնագիրներ: Կը վերհրատարակէ սպառած եւ անվիճելի արժէք ներկայացնող գործեր:

Մատենաշարին առաջին հատորը որուն հրատարակութիւնը ծանուցուած էր մեր նախորդ Զեկոյցով, Պետրոս Դ.ի Սարգիս Կիլանենցի ժամանակագրութիւնը — 18րդ դար, — գրուած Ջուղայի բարբառով, լոյս տեսաւ Լիզպոնի Ազգ. Տպարանէն, անգլերէնի թարգմանուած բերիչ Կ. Օ. Մինասեանի կողմէ, Փրոֆ. Լ. Լոքարտի յառաջաբանով եւ նօթագրութիւններով:

Ղալաթիոյ — Սթամպուլ — հայկական Մատենադարանին ձեռագիրներու ցուցակը, զոր պատրաստած էր Կիլիկիոյ Աթոռակից Կաթողիկոս Հոգելոյս Բաբգէն Ա., նոյնպէս լոյս տեսաւ, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանին տպարանէն, Գերաշնորհ Տ. Վարդան վրդ. Տէմիրճեանի կողմէ կազմուած յատուկ եւ տեղի անուններու ցանկով մը:

Երեւանի համալսարանին նախկին փրոֆեսոր ողբացեալ Յակոբ Մանանդեանի Տիգրան Բ. եւ Հռոմը, հայերէնէ ֆրանսերէնի թարգմանուած Պ. Հր. Թորոսեանի կողմէ, տպագրութեան մէջ է Լիզպոնի Ազգ. Տպարանը եւ լոյս կը տեսնէ ներկայ տարւոյ ընթացքին:

Արմաշի վանքին ձեռագիրներու ցուցակը, զոր 1903–4ին պատրաստած էր ողբացեալ Տօքթ. Թոփճեան, կը տպագրուի Վիեննայի Մխիթարեանց տպարանին մէջ:

Վիեննայի Մխիթարեանց Միաբանութեան ձեռագիրներու ցուցակը, զոր եռեսուն տարի առաջ պատրաստած էր Հ. Համազասպ Ոսկեան եւ որ շարունակութիւնը պիտի ըլլայ Տաշեանի ցուցակին, կը տպագրուի նոյն Միաբանութեան տպարանին մէջ: Անոր պիտի հետեւի տպագրութիւնը, նոյն հաստատութեան մէջ, Զմմառի վանքին ձեռագիրներուն զոր պատրաստած է Հ. Քէչիշեան վրդ., ինչպէս նաեւ ցուցակը Անտոնեան Միաբանութեան ձեռագիրներուն:

Միւս կողմէ, ողբացեալ Փրոֆ. Ա. Մէյեէի հայերէնի նուիրուած լեզուաբանական ուսումնասիրութիւնները լոյս պիտի տեսնեն երկու հատորի մէջ ամփոփուած: Ասոնցմէ առաջինը ներկայիս կը տպագրուի Լիզպոնի Ազգ. Տպարանին մէջ:

Հ. Ներսէս Ակինեան կը շարունակէ պատրաստութիւնը, Մատենաշարին համար, Կալիսթենէսի Վարք Աղեքսանդրի նոր հրատարակութեան:

Ռուբինեաններու եւ Հեթումեաններու Պատմութիւնը, Պ. տը Քոլենպէրկի հեղինակութեամբ, նոյնպէս պատրաստութեան մէջ է եւ պիտի հրատարակուի մեր Մատենաշարին մէջ: Սոյն գործը հայկական Կիլիկիոյ թագաւորական եւ իշխանական ընտանիքներուն տոհմագրական ընդարձակ ուսումնասիրութիւնն է:

Պատրաստութեան մէջ եղող աշխատանքներուն կարգին կ'արժէ յիշել ռուսերէնէ անգլերէն թարգմանութիւնը ողբացեալ Փրոֆ. Ն. Ադոնցի գործին, Հայաստան Յուստինիանոսի շրջանին, ինչպէս նաեւ Փրոֆ. Յ. Մանանդեանի գործը, Հայաստանի Վաճառականութեան եւ Քաղաքներում յարաբերութիւնները Համաշխարհային Վաճառականութեան հետ Ե.էն ԺԵ. դարում, որ նոյնպէս կը թարգմանուի ռուսերէնէ անգլերէնի:

Իր Մատենաշարին մէջ հրատարակուող այս գործերէն զատ Հիմնարկութիւնը օժանդակած է նաեւ հայագիտութեան վերաբերեալ կարեւոր ուրիշ գործերու տպագրութեան: Այսպէս է որ 7·500 Ն. Ֆրանքով մասնակցեցաւ ողբացեալ Հ. Լուի Մարիէսի Եզնիկի բնագրին եւ ֆրանսերէն թարգմանութեան եւ լուսաբանութեան հրատարակութեան, որ լոյս տեսաւ Փաթրոլոժիա Օրիէնթալիս հաւաքածոյին մէջ:

Հիմնարկութիւնը 10·000 Ն. Ֆ.ով 100 օրինակի համար բաժանորդագրուեցաւ Հայկական Մանրանկարչութեան ալպոմին որ հրատարակուեցաւ Սերբլը տ'Առի կողմէ:

Հիմնարկութիւնը 4·000 Ն. Ֆ.ով օժանդակեց Նարեկի ֆրանսերէն թարգմանութեան հրատարակութեան զոր կատարած է Հ. Իսահակ Քէչիշեան եւ որ լոյս պիտի տեսնէ Սուրս Քրէթիէն հաւաքածոյին մէջ:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յուլիս 1961

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿԱՐՄԻՐ ԲԼՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ երկու շաբաթէ ի վեր (Յուլիս) վերսկսած են ուրարտական Թէյշեբայինի քաղաքին պեղումները, Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիայի թղթակից անդամ Բ. Պիոտրովսկիի ղեկավարութեան տակ, եւ մասնակցութեամբ Գիտութեանց ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին եւ Էրմիտաժի արշաւախումբերուն: Պատմական Հայաստանի տնտեսական ու մշակութային այդ մեծ կեդրոնին մէջ, կարճ ժամանակի մը ընթացքին կատարուած այս նոր պեղումները երեւան հանեցին կարեւոր առարկաներ: Հնագիտութեան բաժնի վարիչ Մարտիրոսեան հետեւեալը յայտարարեց.

— Այս տարուան պեղումները առաջին իսկ օրերուն պսակուեցան նիւթական մշակոյթի հարուստ արժէքներու յայտնաբերումով: Ասոնք կը բնորոշեն ուրարտական պետութեան տնտեսական եւ առեւտրական կապերը Անդրկովկասի եւ Մերձ. Արեւելքի ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն հետ: Ասոնք վկայութիւն կուտան Ուրարտացիներու զարգացած արհեստներուն, մասնաւորաբար այգեգործութեան եւ գինեգործութեան մասին: Թէյշեբայինի ամրոցին հիւսիսարեւելեան մասին վրայ, ուր կը կատարուին այս տարուան հիմնական պեղումները, երեւան ելած է ընդարձակ սրահ մը: Այնտեղ կան բազմաթիւ կարասներ, իւրաքանչիւրը ունի հազար լիտր տարողութիւն: Կ'ենթադրուի թէ այդ սրահը գինիի վեցերորդ մառանն է: Ըստ կատարուած հաշիւներու, ամրոցին վեց մառաններուն մէջ, Է. դարուն (Ն. Ք.), կը պահուէին առնուազն կէս միլիոն լիտր գինի:

Այսպէս, Ե. դարուն (Ն. Ք.), յոյն պատմիչին՝ Հերոդոտի տեղեկութիւնը, թէ ասորական վաճառականները հայկական հողէն գինի կը փոխադրէին Ասորեստան, կը վերաբերի Մերձ. Արեւելքի հետ ուրարտական երկրի առեւտրա-տնտեսական յարաբերութեանց աւելի ուշ շրջանի մը: —

Նոյն դարու յոյն պատմիչ ու զօրավար Քսենոփոնը կը տեղեկացնէ թէ Հայաստանի վրայով անցած ժամանակ՝ իրեն տրուած է ըմպելի մը, որու վրայ կը լողային գարիի հատիկներ: Ատիկա գարեջուր էր անշուշտ: Եւ ահա նոր գտնուած այս երկարաւուն կաւէ ամաններուն մէջ գարեջուր պահելը ապացոյց է որ այդ ըմպելիի պատրաստութեամբ ըղբաղեր են Ուրարտացիները:

Երեւան ելած միւս երեք շինութեանց մէջ գտնուած են մետաղեայ զանազան զէնքեր, աշխատանքի գործիքներ, խեցեգործական առարկաներ, որոնք ապացոյց են Ուրարտացիներու հողագործութեան, անասնապահութեան, մետաղամշակութեան, փայտամշակութեան եւ բրուտի գործերու իրենց ծանօթութեան:

Արդիւնաւէտ են նաեւ Թէյշեբայինի ամրոցէն դուրս՝ քաղաքի երկրամասին վրայ կատարուած պեղումները: Հարաւարեւմտեան մասին մէջ, հողէն կը մաքրուի 1800 քառակուսի մեթր մակերեսով պալատական շինութեան ստորին մասը, պազալթէ յատակով: Այս շէնքը, որ կը թուի թէ ունէր սինագարդ դահլիճ եւ քառասուն ընդարձակ սրահներ եւ սենեակներ կառուցուած է Ը. դարուն (Ն. Ք.), երբ դեռ ամրոցը գոյութիւն չունէր եւ ուրարտական թագաւոր Մենուայի որդի Արգիշտին իր զօրքով նոր միայն հաստատուեր է Իլդարունիա (Հրազդան) գետին ձախ ափին վրայ: Այդ հսկայ շինութեան յատակագծէն կ'երեւայ, որ չորս ճակատները ձեւաւորուած են որմայեցերով: Պալատին արեւելեան կողմը կը գտնուին չքամուտքեր եւ պարիսպով շրջապատուած ընդարձակ բակ:

Այս տարի պեղումներ պիտի կատարուին մինչուրարտական շինութիւններու շուրջ, որոնք կառուցուած են տեղացի բնակիչներու կողմէ Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ:

×

ԿԵՂԾԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԲԱՌԱՐԱՆ

Ծանօթ է, թէ մեր գրական-ընկերային կեանքին մէջ չափազանց տարածուած էր կեղծանուններ, անունի եւ ազգանունի սկզբնատառեր կամ տպագրական նշաններ գործածելու սովորութիւնը, որոշ պատճառներով:

Ծիշդ երեսուն տարի կ'ընէ որ կ'աշխատինք հայ գրագէտներու, գործիչներու եւ մեր մշակոյթի այլ ներկայացուցիչներու կեղծանուններու բառարանի մը վրայ: Ցարդ յաջողած ենք վերծանել եւ հաստատել 10·000է աւելի կեղծանուն եւ անանուն ստորագրութիւններ: Սակայն մեր հաւաքած նիւթը տակէ շատ աւելի է:

Աւելի քան 165 տարուան պատմութիւն ունեցող մեր պարբերական մամուլը, մանաւանդ աշխարհի չորս կողմ ցրուած ըլլալը, ինչպէս նաեւ, որ գլխաւորն է, օժանդակ աղբիւրներու աղքատութիւնը մեծ դժուարութիւններ կը ստեղծեն աւարտելու համար գործը: Այսուհանդերձ կը նախատեսուի յառաջիկայ մէկ-երկու տարիներուն աւարտել եւ տպագրութեան յանձնել:

Զենք տարակուսիր, որ մեր այս նախաձեռնութեան օգտակար կրնան ըլլալ հին սերունդի որոշ անձեր, որոնք վստահ գիտեն իրենց ժամանակաշրջանի (նախախորհրդային եւ խորհրդային առաջին տասնամեակներ) գրագէտներուն, հրապարակախօսներուն եւ այլոց կեղծանունները:

Նիւթերը կարելի է ուղարկել Երեւան (Աբովեան փողոց, թիւ 61), ՀՍՍՌ Գիտութիւններու ակադեմիայի Հասարակական գիտութիւններու բաժանումի գրադարանի տնօրէնին անունով:

Կը յայտնենք, որ աշխատութեան մէջ, իբրեւ աղբիւր կը յիշատակուի կեղծանունը ստուգողին կամ անանուն նիւթին հեղինակը յայտնաբերողին անունը:

Կը խնդրենք Հայաստանէն դուրս հրատարակուող թերթերու խմբագրութիւններէն արտատպել այս կոչը, որու համար նախօրօք կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը:

ԱՐԱՄ ԲԱԲԱՅԵԱՆ
Բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու
Վաստակաւոր գրադարանավար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Քիչ յետոյ ներս մտաւ դրանիկին ըսած Ալի պէկը որ հազիւ քսանըութ տարու, բարձրահասակ, համակրելի ու ազնուական կերպարանքով երիտասարդ մըն էր. հագած էր Ուշտունցիներու յատուկ ջուխ ու կարճիկ գաղախիկը որուն թեւերը լայն ուսերուն վրայ կը վերջանային, հագած էր շալվար մը՝ ձիւնի սպիտակութեամբ ու նաշխուն հիւսուածքով. գլուխը դրած էր թխագոյն քօլօզ մը, որուն շուրջը բոլորուած էին կարմիր ասեղնագործ ու մետաքսայեա սեւ փօշին. իսկ հմայիչ գաղախիկին տակէն հագած էր ոսկեհամուկ կոճակներով եէլէկ մը, որուն կէս մը բացուածքէն թրթռալով կ'երեւար սրմայ բանուածքով նաշխուն շապիկը:

Միրզա պէկ այս բոլորը դիտեց ակնթարթի մը մէջ ու համոզուեցաւ թէ եկող հիւրը բարձր դերդաստանի մը զաւակն էր. հետեւաբար ջուր բերել տուաւ, արծաթեայ կոնքի մը մէջ անոր ոտքերը լուաց եւ ոսկիի դրուագներով զարդարուած նարկիլէ մըն ալ հրամցուց:

Ալի պէկ ներդաշնակ ու հանդուցիչ ձայնով մը շնորհակալութիւն յայտնելով, նկատել տուաւ որ նարկիլէ գործածելու սովորութիւն չունէր:

— Ա՛խ, բարեկամ, ի՞նչ ընեմ ուրեմն... առարկեց Միրզա պէկ բոլորովին զարմացած, ի՞նչ բանի կը փափաքիս, ըսէ՛, տունը քուկդ է:

— Երախտապարտ եմ, Միրզա պէկ, մրմնջեց երիտասարդ Քիւրտը, բնաւ մի նեղուիք իմ մասիս: Միթէ բարեկամութիւն ըսածդ պատիւներո՞վ կ'ըլլայ:

— Իրաւ էք, բայց շատ յոգնած ըլլալու էք:

— Ամենեւի՛ն, երիտասարդ մը շուտ չի յոգնիր:

Միրզա պէկ բոլորովին յափշտակուած էր Ալի պէկի խօսքերէն, հետեւաբար չկրցաւ իր համբերութիւնը զսպել. ուզեց հասկնալ թէ ինչո՞ւ եկած էր, ի՞նչ էր նպատակը. վերջապէս ո՞ւրկէ կուգար եւ ո՞ւր պիտի երթար:

— Ի՞նչպէս եղաւ որ այս կողմերը եկաք, հարցուց Միրզա պէկ մտերմական ձայնով մը:

— Բախտը բերաւ... մրմնջեց Ալի պէկ անզուսպ զուարթութեամբ մը:

— Բարով եկար, հազար բարով, բարեկամս, գլխիս վրայ տեղ ունիք, միայն թէ ո՞ւսկից լսած էք իմ անունս եւ կամ թէ ձեր ազգատոհմը ծանօթ է ինծի:

— Ես Հայտերանցի աշիրէթներուն պատկանող քիւրտ պէկի մը զաւակն եմ. մանկութենէս ի վեր միակ փափաքս եղած է, շրջիլ երկրին ամէն կողմերը, տեսնել ազնուական պէկեր, ծանօթանալ անոնց հետ, ուսումնասիրել անոնց կեանքը եւ կապել զանոնք մեր դերդաստանին. այսօր ուրախ եմ որ նպատակիս կը հասնիմ:

Միրզա պէկ խորին յուզմունքով մը եւ հետաքրքրութեամբ մը մտիկ ըրաւ Ալի պէկի պատմութիւնը. տեսաւ որ բնաւ կասկածելի եւ կամ թէ անբնական գաղափար մը չկար այդ խօսուածներուն մէջ:

— Ամէնէն ազնիւ նպատակն ընտրեր ես, բարեկամս, ընդմիջեց Միրզա պէկ անկեղծ ձայնով մը. ի հարկէ, առով պիտի կարենաս ամուր կապ մը հաստատել մեր ցանուցիր եղած ցեղերու միջեւ, որոնք տարիներէ ի վեր անջատ կերպով կապրին:

— Այդպէս է... կը նայի՞ք սա խեղճ ճուկ Ֆլաներուն վրայ, որքան սիրով կ'ապրին, զիրար կը ճանչնան ամէն տեղ:

Միրզա պէկ որչափ որ մոլութեան մէջ կը մոռնար յայտնելու իր խոր ատելութիւնը Ֆլաներու նկատմամբ, սակայն ասանկ վայրկեաններուն հոգին կը պոռթկար եւ չէր կրնար ծածկել զայն:

— Ո՛ւֆ, Ֆլա՞ր Աստուած չընէ... ինչո՞ւ զարմանանք այդ վատերուն վրայ. բացագանչեց Միրզա պէկ արհամարհանքով մը:

Ալի պէկ ժպտեցաւ:

Ի՞նչ անցաւ իր հոգիէն... Աստուած գիտէ:

Այսպէս խօսակցութիւնը բաւական շարունակելէ յետոյ, երկուքն ալ ճաշելու գացին:

Շաբաթ մը սահեցաւ:

Ալի պէկ խորին զննութեամբ կ'ուսումնասիրէր տունին ներսերը, կանանոցին շուրջը, դուները, մանաւանդ Միրզա պէկին ննջարանին ուր ըլլալը. թէպէտեւ շարունակ մեկնելու խօսքեր կ'ընէր, սակայն կը յետաձգէր:

Վերջապէս գիշեր մը, երբ տունին մէջ խոր լռութիւն տիրած էր, Ալի պէկ իր ննջասենեակէն դուրս ելլելով կամացուկ մը կանանոցին դուռը հրեց երկիւղալի զգուշութեամբ մը:

Դուռը բացուեցաւ:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տիկին Կէնճեան եւ Տիկին Հարէլեան նուիրած են, օդափոխութեան կայանին ննջարաններուն վարագոյրները:

Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեան՝ 30 քիլօ ձաւար (Վալանսէն): Պ. Լեւոն Յովհան-նէսեան մէկ մեծ սնտուկ նարինջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տի-կին Տիգրան Մուրատեանէ 50 Ն. Ֆ. ի-րենց աղջկան նշանախօսութեան առթիւ, իր դպրոցներուն համար:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը իր կրթա-կան ձեռնարկներուն համար շնորհակա-լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրա-տուութիւնները. Պ. Արամ Տարօնեան 10 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Բար-սեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ: Տի-կին Նոյեմի Աւագեան 100 Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Արուսեակ Դա-ւիթեանի մահուան առթիւ:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս. Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Պ. Աւետիս Մելզոնեան, Տիկ. Ա-թոյեան, Սէնթ-Անթուանի հոգեբարձու-թիւն, Պ. Գրիգոր Լօռէնեան (Պրադիլիա-յէն), այրի Տիկին Ջրբաշեան, Պ. Քրիստ. եւ Գ. Թէրզիպաշեան եղբարք, Եր. Տէր-Մեսրոպեան ընտանիք, ճարտարապետ Պ. Հր. Գազանճեան 100ական Ն. Ֆ.: Պ. Մելեմէզեան ընտանիք 60 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Հայկ Պալթայեան, Պ. Պ. Կար. Սէմիզեան, Յար. Խանոյեան, Բիւզանդ Պապիկեան, Մատ. Տէմիրճեան, Արտ. Փամպուգճեան 50ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Հ. Փանոսեան (Պոլսէն), Յովհ. Օհանեան, Պօղոսեան եւ Օհանեան եղբ., Սիրուն Մուշեղեան 40ական Ն. Ֆ.: Տ. Ներսէս քհյ. Կատարինեան, Պ. Արմ. Ալթունեան, Մելքոն Պօղոսեան 30ական Նոր Ֆրանք: Պ. Պ. Դաւիթեան եղբարք (ատամնա-բոյժ), Կ. Սէմիչեան, Գրիգոր Քէստէկ-եան, Կար. Ջամպազճեան, Ն. Գույում-ճեան, Հրանդ Պալեան (Փարիզէն) եւ Ս. Գանթոյեան, Հ. Սալըրեան, Տիկ. Շահնուր Գասգասեան, Վաղ. Տէր-Վարդանեան, Տիկ. Մարիամ Րէյիզեան 20ական Ն. Ֆ.: Ջրբաշեան Տան պաշտօնէութիւն փոխան ծաղկեպսակի 15 Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Վ. Սէ-րէնկիւլեան, Պ. Գալանեան, Ս. Ճավուլ-եան, Նիկ. Խաչատուրեան, Բ. Տէմիր-ճեան, Փարիզէն բարեպաշտուհի մը, Տ. Զօրիկեան (փոխ. ծղկ. ի), Տիկ Աննա Կուտսուզեան, Թ. Քիւփէլեան, Աւ. Կուտսուզեան, Լիոնէն ոմն, Խ. Այվազ-եան, Ս. Բաբաբիկեան, Տիկ. Արշ. Փօ-լատեան, Թ. Թագւորեան, Խաչիկ Պէր-պէրեան (փոխ. ծղկ. ի, Կարօ Պէրպէր-եան, Անչ. Կարապետեան, Ս. Պօղոսեան, Աւ. Պարէեան, Մ. Շամաթեան, Ն. Թէր-զիպաշեան, Արթիւր Շիմշէրեան, Նեկ-տար Մանասէեան, Վարսենիկ Ասօրեան, Արապկիկեան, Բ. Տէմիրճեան (փ. ծղկ. ի) Յկ. Տէյիրմէնճեան, Ժան Գօմանտեան, Մկրտիչ Քէլէշպէկեան, Տիրատուր Ճէ-քէրճեան, Եիւզպաշեան Տիկին, Տ. եւ Տ. Պօղոսեան, Տիկ. Թորիկեան, Տիկ. Ն. Մանասէեան 10ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Գր. Թաթիկեան, Ֆրունճեան, Տիկ. Ատրինէ Կարապետեան 5ական Ն. Ֆ.:

Գանձուածներու գումար 2755 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ-ման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա-տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա-տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե-լոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ այս կիրակի կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Երուսաղէմի վանքէն միա-բան եւ Լոնտոնի մէջ աստուածաբանու-թեան ուսանող Գեր. Տ. Արիս վրդ. Շիր-վանեան:

× Հայաստանէն Շաւարշ Աւետիքի Յա-կոբեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Վաչա-կան Յակոբեան: Դիմել եկեղեցի:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Նիսի Հ. Յ. Դ. Գէորգ Չաւուշ խումբին, հովանաւորու-թեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմի-տէին:

Կիրակի, Օգոստոս 6, ամբողջ օրը, փլաթօ տիւ Մոն Պոռոն, Սիթ Անշան-բէսի տեսարժան եւ ծառախիտ պարտէզ-ներուն մէջ:

Անձրեւի պարագային, զեղչելի սրահ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՇԱՀԱՆ ԶՕՏԵԱՆ:

Կը խօսի Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին, Մարսէյլէն Սերունդին կողմէ:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

1.— Մասնաւոր օթոքար մը՝ Մատը-լէնէն կը մեկնի առաւօտեան ժամը 9.30-ին: Փլաս Մասենա կը հասնի՝ Քազինօ-յին առջեւ, եւ հոնկէ կ'երթայ Փլաթօ տիւ Մոնպորոն:

2.— Թէ էլ էնի տեւական եւ կանոնա-ւոր սպասարկութիւն: Պուլվար Ժան-Ժօռէս, Սինեմա Քազինոյին առջեւէն առնել 13 թիւը: Առաւօտուն ժամը 8.30-ին, 9.30ին, 10.30ին: Իսկ կէսօրէ ետք ամէն կէս ժամը անգամ մը:

3.— Առանձին ինքնաշարժով եկողնե-րը պէտք է առնեն միջին Քորնիշը եւ Քոլ տը Վիլֆրանշ չհասած, աջ դառնան եւ երթան մինչեւ Փլաթօ:

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւաքին 64րդ տարե-դարձի առթիւ, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Անի կո-միտէն կազմակերպած է մեծ դաշտահան-դէս մը այս կիրակի, Լա Թապուրէթի հովասուն եւ ընդարձակ դաշտին վրայ:

Կը նախագահէ ընկ. Յ. Ուզունեան,

Կը խօսի Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Գեղարուեստական բաժին:

Առատ կերուխում:

Օթոքարը կը մեկնի կիրակի ժամը 9ին, 11ին, 14,15ին սովորական ճամբով:

Վերադարձ ժամը 20ին:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանու-թեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռա-ձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու-թիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաս-տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդ-գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիա-կան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրովէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի-ները հայագիտական ծանօթութիւննե-րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Հեռաձայն 927 – 01,72

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարե-կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա-մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու-թեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թէլէֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհ-նէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ու-տելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պի-տի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք. ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկ-ներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՇԱՀԱՆ
Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ւ
Ր

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սկսնակ տղայ մը 14 – 15 տարեկան իբրեւ վաճառորդ (վանտէօռ):

Mad'Aris
8, RUE BROCHANT, PARIS 17

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով Վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

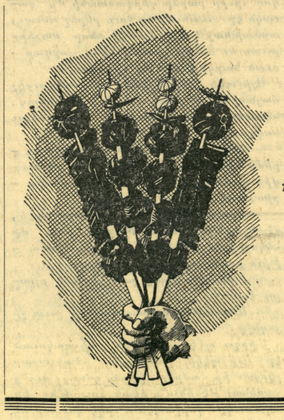

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9ᵉ

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 6 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9671 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9472

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽՈՐԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացաւ Վազգէն Ա.:

Էջմիածնի գահակալը շատ կը սիրէ ճամբորդել, աւելի քան Մոսկուայի օրթոտոքս պատրիարք Ալեքսիսը:

Մեր Կաթողիկոսը համեմատաբար երիտասարդ է եւ կը թուի թէ ջերմ փափաք ունի ճանչնալու սփիւռքի Հայութիւնը:

Նոր օրերու Հայրապետն է անիկա:

Չին ատեն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսները ծանր կը նստէին իրենց տեղը եւ Մայր Աթոռէն կը հովուէին իրենց հօտը, որ ի սփիւռս աշխարհի:

Բացի մէկ բացառութենէ, աւանդութիւնը չարունակուեցաւ մինչեւ 1956 Փետրուար, երբ Վազգէն Ա. իր ընտրութենէն (30 Սեպտ. 1955) քանի մը ամիս վերջ փութաց Անթիլիաս, մասնակցելու Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի ընտրութեան:

Իրմէ տասը տարի առաջ, 1945ի գարնան Գէորգ արք. Չէօրէքճեան (ետքէն Գէորգ Զ.) ճամբորդած էր մինչեւ Մոսկուա, — երբ դեռ կաթողիկոսական տեղապահ էր, տեսնուելու համար «հանճարեղ» Ստալինի հետ, որ խոստացեր էր ընդարձակել Հայաստանի սահմանները: Այդպէս կ'աւետէին իր ընտրութեան առթիւ Էջմիածին գացող արտասահմանեան պատգամաւորները, իրենց վերադարձին, 1945ի Յունիսի վերջերը:

Արար աշխարհ զարմացաւ, երբ 1956 Փետրուարին նորընտիր Վազգէն Կաթողիկոս Լիբանան գնաց յանկարծ, մինչդեռ 1955 Նոյեմբերին Պոլսոյ լուսահոգի Պատրիարք Գարեգին արքեպիսկոպոսին գրած իր նամակով յայտնած էր, որ «յառաջիկայ գարնան» եպիսկոպոսական ժողով մը պիտի գումարէր Էջմիածնի մէջ: Եւ Պատրիարքը պատրաստուած էր անձամբ ներկայ ըլլալու ծրագրուած ժողովին:

Տակաւին չէ լուծուած գաղտնիքը, թէ ինչպէս Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը յանկարծ փոխեց իր ծրագիրը եւ գնաց Միջաւոր Արեւելք, որ իր թեմը չէր:

Գաղտնիքը թարմ է դեռ եւ ծանօթ բոլորին: «Եպիսկոպոսական ժողով»ը փոխանակ Էջմիածնի՝ տեղի ունեցաւ Գահիրէի մէջ: Արդիւնքը յայտնի է:

Դէպի Էջմիածին վերադառնալէ առաջ, Վեհափառը այցելեց Միլանօ, Փարիզ, Մարսէյլ ու Լոնտոն:

Երկրորդ երկար ճամբորդութիւնը կատարեց 1960ի գարնան, դէպի Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկա, գանց չառնելով Եւրոպը:

Այս նոր ուղեւորութեան նախօրեակին հրատարակեց 1960 Ապրիլ 20ի իր ծանօթ Հայրապետական-կոնդակը՝ Էջմիածին-Անթիլիաս վէճին մասին:

Ոչ մէկ լուրջ ու վճռական քայլ առաւ սակայն «Եպիսկոպոսական ժողով»ի թեւ եւ անընդունելի չինծու եւ կեղծ բաժանեալ յետս կոչելու եւ Վեհ. Զարեհ Ա. ապօրինի Կաթողիկոսը պաշտօնազրկելու համար:

Սակայն նզովեց «երկու չափ եւ երկու կշիռ» գործածելով՝ շնորհաւորելէ Երուսաղէմի նորընտիր Պատրիարք Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը, որուն հանդէպ նախապէս իր բռնած դիրքը հանրածանօթ է: Ամերիկայէն երեք «չէզոք ազգայիններ» գացին Անթիլիաս, առանց որեւէ պաշտօնական հանգամանքի, այն տպաւորութիւնը տալով սակայն թէ ղրկուած էին Վազգէն Ա.ի կողմէ, որ այդ օրերուն Ամերիկա կը գտնուէր:

Եւ ահա՛ երրորդ ճամբորդութիւնը դէպի Թուրքիա, Գարեգին Պատրիարքի յուղարկաւորութեան առթիւ:

Այս ուղեւորութիւնն ալ զարմանք ու անշուշտ պատճառեց բոլորին:

Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ իր տեսակցութիւնները Թուրք պետական վարիչներուն եւ Թուրք լրագրողներուն հետ, իր յայտարարութիւնները Թուրքիոյ եւ Վիէննայի մէջ, մանաւանդ անտեղի գովաբանութիւնները Կիւրսէլի եւ Թուրքայի մասին անըմբռնելի են:

Գաղտնիքը այս բոլոր ճամբորդութեանց պիտի պարզուի անշուշտ օր մը:

Մենք անկարող ենք թափանցելու խորհրդային քաղաքականութեան խորին խորհուրդներուն:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը եւ մամուլի Թաս գործակալութիւնը միեւնոյն ժամանակ հրապարակեցին խորհրդային այն յուշագիրը որ յանձնուեցաւ Ամերիկայի, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի, ի պատասխան անոնց Յուլիս 17ի յուշագրին:

Խորհրդային Միութիւնը նոր բան մը չըսեր, այլ կը կրկնէ ու կը կրկնէ արեւելեան Գերմանիոյ հետ իր ստորագրելիք դաշինքին սպառնալիքը: Կը բացատրէ թէ յաղթական պետութիւնները պէտք է հաշտութեան դաշնագիր ստորագրեն երկու Գերմանիաներուն հետ, շեշտելով թէ հակառակ պարագային ինք առանձին դաշինք պիտի ստորագրէ Փանքովի կառավարութեան հետ: Խորհ. Միութեան համար Դաշնակցային Գերմանիան սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար և հարկ եղածէն չափ զէնք, զինամթերք եւ մարզուած բանակ ունի համաշխարհային պատերազմ մը պայթեցնելու համար:

Հոս ալ նորութիւն չկայ, բայց այս պարզ խօսքերը կրկնելու համար, Խորհ. Միութեան կառավարութիւնը երկար էջեր կը լեցնէ, թուղթ կը սեւցնէ, պատմական եւ իրաւական տուեալներ աւելցնելով Պերլինի հարցին վրայ: Վերջաւորութեան մէջ, Մոսկուա կը յայտարարէ թէ «սպառնալիքի լեզուն չընդունիր» եւ խաղաղ համակեցութիւնը իր արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ:

Ուրիշ յուշագրով մը Մոսկուա կը պատասխանէ Պոնի կառավարութեան Յուլիս 12ի գիրին: Կը շեշտէ թէ Խորհ. Միութիւնը միշտ պատրաստ է, իր ամբողջ ուժերով, զօրավիգ կանգնելու ժողովրդավար Գերմանիոյ: Կը մեղադրէ Ատենաուըրի կառավարութիւնը որ զուրկ է իրատեսութենէ եւ արդարանալի չի գտներ գերմանական այն պատճառաբանութիւնը ըստ որուն հաշտութեան դաշնագրի մը մասին կարելի է խօսիլ միայն «միացեալ Գերմանիոյ» մը հետ: Ոչ դէպքերը, ոչ քաղաքականութիւնը, ոչ ալ իրաւական տուեալները կ'արդարացնեն նման առաջարկ մը, ըստ Մոսկուայի:

× Փարիզի մէջ, շաբաթ օր բացուեցաւ արեւմտեան արտաքին նախարարներու ժողովը: Պիտի քննեն խորհրդային յուշագիրը եւ գաղտնի տեղեկագիր մը ստորագրուած՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի:

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հաղորդեն թէ ինչպէս ամէն տարի Խանասորի տարեդարձը տօնուեցաւ Մարսէյլի Վալպարի անտառին մէջ, աննախընթաց յաջողութեամբ, քանի մը հազար հոգիի ներկայութեան: Բոլոր շրջաններէն ժողովուրդը խուռներամ փութացած էր:

Կառտանի քաղաքապետի ներկայացուցիչը, տեղւոյն ընկերվարական կուսակցութեան փոխ-նախագահ ընկ. Ռոժէ Լեռտա Խանասորի դէպքը պանծացնող շատ խանդավառ ճառ մը խօսեցաւ, մեծ տպաւորութիւն եւ յուզում յառաջացնելով հասարակութեան մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՆԻՔՈԼԱ ՔԱՆԱԼԻ վախճանեցաւ 87 տարեկանին Տիրանալոր Թառտինիէ երեք օր ետք: Այս մահով Վատիկան կը կորսնցնէ իր երկրորդ կարեւոր անձնաւորութիւնը: Կարդինալ Քանալի 20 տարի է ճանչցուած էր պարզապէս Կարդինալը անունով: Իբրեւ կառավարիչ Վատիկանի (քահանայապետական յանձնախումբի նախագահն էր) ինք էր Վատիկանի պետութեան օրէնքը պարտադրողը: Ծանօթ էր իբրեւ խիստ մէկը:

ՓԵՇՏԱՅԻ մէջ մեռած է Հունգարիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահը՝ Զոլթան Թիլտի որ նաեւ փոքր սեփականատէրերու կուսակցութեան պարագլուխն էր:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի Փառատօնը կը բացուի Օգոստոս 20ին: Ֆրանսա կը կը ներկայանայ երկու ժապաւէններով.— «Անցեալ Տարի Մարիէնպատի մէջ» եւ «Ոսկէ Աչքերով Աղջիկը»: Իտալիա իր ցանկին մէջ ունի նաեւ Ռոպերթօ Ռոսելլինիի վերջին ժապաւէնը, քաղուած Սթանտալի մէկ վիպակէն՝ Վանինա Վանինի: Միջազգային այս ԻԲ. Փառատօնին մաս կը կազմեն նաեւ Մեծն Բրիտանիա, Լեհաստան, Խորհ. Միութիւն, Զուիցերիա, Չեխոսլովաքիա, Միացեալ Նահանգներ, Ճափոն:

ԱՄԻՆԹՈՌԷ ՖԱՆՖԱՆԻ զգուշացուցած է Խրուշչեւը միակողմանի որեւէ որոշում տալէ, աւելցնելով թէ նման նախաձեռնութիւն մը կրնայ վնասել Արեւմտեաններուն հետ բանակցութեան: Երկու վարչապետները 10 ժամ խօսակցութիւն ունեցած են: Ֆանֆանի ուրբաթ իրիկուն մեկնած է Մոսկուայէն:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ ճանչցաւ «ԱՀԱԿ»ը եւ որոշեց դիւանագիտական յարաբերութիւն ստեղծել Ֆերաթ Ապպասի «դահլիճին» հետ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ա. Ըն. Տէ. մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ երկու հողագործներ արտաքսուեցան դէպի արեւմտեան Գերմանիա «որովհետեւ կը փորձէին դրամատիրական շահագործումը վերահաստատել արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ կ'ուզէին հաւաքական ագարակներու գիւղացիները դրամատիրական դրութեան վերադարձնել»:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ Թաղապետական խորհուրդը որոշեց որ Օգոստոս 1էն սկսեալ արեւմտեան Պերլին աշխատողները արեւմտեան մարքով վճարեն իրենց վարձքը, կազը, ելեկտրականութիւնը եւ տուրքերը:

ԼՈՆՏՈՆԻ խորհրդարանը լայն մեծամասնութեամբ (5ի դէմ 313 ձայն) արտօնեց կառավարութիւնը որ բանակցութիւնները սկսի Հասարակաց Շուկային մաս կազմելու համար: Աշխատաւորականները ձեռնպահ մնացին, պահպանողական մէկ երեսփոխան, որ առջի օր «ազգ. աղէտ» կոչած էր Մաքմիլընը, դէմ քուէարկեց:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, 12 տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, հրէերէն պարբերաթերթ մը պիտի հրատարակուի Զովիէթիշը Հայմլանտ (Խորհրդային Հայրենիք): Նախատեսուած տպաքանակն է՝ 25.000:

ՌԻՎԱՐՈԼ շաբաթաթերթը (ազգայնական) գրաւուեցաւ Ալժէի մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Մոսկուա գացած է եւ դիմած Խրուշչեւին որպէսզի արտօնէ արեւելեան Պերլինի դուռները փակել: Ուլպրիխթ կ'ուզէ գոցել դէպի արեւմտեան Պերլին սահմանը արգելք հանդիսանալու համար Գերմանացիներու փախուստին:

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ յայտարարեց թէ իր յաջորդ ճամբորդութիւնը դէպի լուսին պիտի կատարուի:

Օրը Օրին

ԲԱՐԵԽՕՍՈՒՔԻ ՁԵՒԵՐ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելութեան գնաց Հայոց հիւանդանոցը, Եէտիգուլէ: Երբ կը գտնուէր մանուկներու տաղաւարին մէջ, կը հարցնէր իւրաքանչիւրին անունը, տարիքը, հայր-մայր ունենալը, դպրոց երթալը:

— Քանի՞ տարեկան ես, հարցուց մանուկի մը:

— Ինը տարեկան եմ, *տէր-հայր*, ըսաւ տղան:

Երախան չէր գիտեր, իսկ Կաթողիկոսը չբողոքեց: Բայց ինծի յիշեցուց մանրավէպ մը:

Թուրքիա հաշտութեան դաշնագիր կը կնքէր Եւրոպայի հետ, Զուիցերիոյ մէջ: Թուրք պատուիրակութեան նախագահն էր Զօր. Ըսմէթ Ինէօնիւ, որ հակառակելու ժամանակ Անգլիոյ պատուիրակին, ըսաւ յանկարծ.

— Պարոն Քըրզըն կ'ըսէ թէ...

— Ո՛չ, պատասխանեց Ալպիոնի պաղզաւակը՝ որ յանկարծ տաքցաւ, ես Նօրին Վեհափառութեան Բրիտանական Կայսերական Կառավարութեան արտաքին նախարար Ճորճ Նաթանիէլ Քըրզըն, մարքիզ օֆ Քէտլըսթըն, ես այսպէս կը կոչուիմ...

Գաղափար գաղափարի շղթայուած, այս պահուս, ուրիշ մանրավէպ մը կու գայ միտքս.—

Վանքի մը պարիսպներուն տակ ոչխարի պէս հանգչող գիւղէ մը՝ երկու երիտասարդներ, հովիւ ծնած, հովիւ մեծցած, հովիւ մնալու սահմանուած, երբեք պատեհութիւն չէին ունենար գիւղ մտնելու, ինչպէս ամէն հովիւ: Անոնք իրենց հայրենական տունը կը մտնէին մեծ տաղաւարի միայն, Զատկին, երբ եկեղեցի եւս կ'երթային, — ուրեմն տարին մէկ անգամ:

Օրին մէկը հօտը մօտեցեր էր գիւղին, իրենք եւս գիւղին հոտին: Յանկարծ, անակնկա՛լ, անսպասելի՛, միտքէ անգամ չանցնելիք բան, կը տեսնեն որ բլուրն ի վեր կը բարձրանայ վանքին մէկ վարդապետը: Այնպիսի տեղ մը կը գտնուին, որ կարելի չէ խուսափիլ, փախչիլ, հարկ էր բարեւել վարդապետը եւ անցնիլ:

— Վանէնէս, ի՞շ կ'ըսին վարդապետին, կը հարցնէ հովիւը իր ընկերոջ:

— Տէր ողորմեա չի՞ն ըսեր:

— Ծօ, բարեւ չէ տէր ողորմեան, կ'ըսէ մեծը, որ քիչ մը աւելի խելացի կը կարծէր ինքզինք՝ բայց ջղաձգօրէն կեռ ճոկանը դարձնելով ձեռքին մէջ:

— Փառք ի բարձունս...

— Ծօ, չէ՛, չէ՛, շուտ ըսէ, մօտեցաւ եկաւ:

Յանկարծ, միտքին մէջ լոյս մը ծագած, յիշելով բարեւի ձեւը, կը վազէ վարդապետին առջեւ ու ճոկանը բարձրացնելով՝ ինչպէս բուրվառ մը, կ'ըսէ.

— Եւ եւս խաղաղութեամբ զտէր աղաչեսցուք:

Վարդապետը կը փախչի... լեղապատառ:

Քըրզըն, փոխանակ իր վիզէն կախելու իր տիտղոսները՝ ինչպէս կին մը իր մանեակը, եթէ բարեւի տեղ գործածէր հովիւին ճոկանը, վստահ եմ որ ոչ միայն կը փախէր գորշ գայլը, այլ եւ աշխարհը չէր մտնուէր այս վիճակին:

ԱՐԱԶ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պելֆոնթէնէն կը հեռաձայնեն թէ օղափոխութեան Բ. խումբը ողջ-առողջ հասած է:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Ե.

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Զայկանիէ, ռուսերէն, դէմը՝ կակազութիւն» (էջ 29):

«Մոգիլալիյա, ռուսերէն, դէմը՝ կակազութիւն» (էջ 45):

Կամ մէկը, կամ միւսը, տոքթէօ՛ր:

Հայերէն, որքան գիտեմ, կակազութիւն կը նշանակէ կակազութիւն: Բայց ռուսերէն՝ զայկանիէ չի նշանակեր մոգիլալիյա:

Վերջինը յունարէն է, բարդ բառ մը (= դժուարութիւն + խօսիլ): Գործածուած է յունարէն Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Ես. ԼԵ. 6) «համր» իմաստով՝ ըստ Եօթանասնից, «ծանրախօս» իմաստով՝ ըստ մեր գրաբարին: Եսայի, քանի մը գլուխ առաջ (ԼԲ. 4) կը գործածէ տարբեր բառ մը, զոր «թոթով» կը թարգմանեն Եզնիկ եւ ընկերները (տես եւ ԻԹ. 24):

Եբրայերէն Աստուածաշունչ Մատեանը, «բերնով կաղ, լեզուով կաղ» անուանելով Մովսէսը, տեղծեր է աւանդութիւն մը թէ «ծանրալեզու» էր այն որ անցաւ Կարմիր Ծովը, կաղ կամ ոչ, բայց յունարէնը չի գործածեր մոգիլալի բառը, այստեղ եւս:

Այս վկայութիւններէն կը հետեւի թէ մոգիլալի երբեք չի նշանակե՛ր կակազութիւն: Տոքթ. Գրօ թերեւս շփոթութեան մատնուած է մոգիգրաֆիա բառէն (= fռամփ տէ զ'էfրիվէն), զոր դրած է մոգիլալի բառին քով, — նորակերտ բառ, մեզքը Հիւշի ճիտը:

Բայց այստեղ չ'աւարտիր Տոքթ. Գրօյի շփոթութիւնը: էջ 37, ռուսերէն կոսնոյազիչիէ բառին դէմ կը գրէ թլուատութիւն: Այս շփոթութիւնը կուգայ, ապահովաբար, Կապոյտ Բառարանէն, որ թլուատութեան համապատասխան կուտայ զայկանիէ բառը: Հասկնալի է թէ բառարան գրող մեր այս բժիշկները իրար խառնած են, իրենց մտքին մէջ, թոթովախօսութիւնը, կակազախօսութիւնը, թլուատութիւնը, առանց հետաքրքրուելու թէ ո՛րքան հարուստ է մեր լեզուն՝ զանազանելու համար թոթովը, կակազը, թլուատը, թլոլը, քաղթնատը, գունչը եւ... մունջը:

Ֆրանսացիները նոյնպէս ունին առանձին բառեր՝ առանձին տառերու արտասանական թերութեանց ենթականերուն յատուկ, — պէկէյէ, պըրտույէէ, պլէզէ, զէզէյէ, զոզոթէ: Այս կարգին՝ հայերէն կասկամել, ծեթեւեթել, թաչել (տես Հայ-Բոյժ, թիւ 27):

Քիչ վերը խօսք եղաւ համրութեան մասին: Վերադառնանք... համրութեան, Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Մուտացիզմ, ռուսերէն, դէմը՝ լալութիւն, համրութիւն» (էջ 46):

Գրո՛ղը տանի սա «լալութիւնը», որ պարսկերէն է: Եթէ չունենայինք հայերէնը, դէմ չէի որ փոխ առնէինք ոչ միայն պարսկերէնը, այլ եւ արաբերէնը, օրինակ՝ խարէս կամ պուfմ, հարստացնելու համար մեր բառարանները:

Գալով մուտացիզմ բառին, տոքթ. Գրօ ուսանողը կը ղրկէ մուտիզմ բառին, իբրեւ համարժէք բառ:

Այդպէս չէ, սակայն:

Մուտիզմ (կամ միւթիսմ) ճիշտ է թէ կը համապատասխանէ ռուսերէն նեմոտա բառին, բայց ոչ երբեք մուտացիզմ բառին, որու ուղղագրութիւնը կը տարբերի, ինչպէս նշանակութիւնը: Վերջին բառը առաջին վանկին մէջ ունի իկրէfմը, զոր Տոքթ. Գրօ կարդացեր է ռուսերէնի ձեւով: Արդ, ֆրանսերէն արտասանութեամբ՝ միթասիսմ կը նշանակէ արտասանական թերութիւն մը, որու ենթական կը շփոթէ մ, բ, պ տառերը այլ տառերու հետ, ինչպէս պլէզէ ընողը կը շփոթէ թ տառը f տառին հետ, զ տառը ժ տառին հետ:

Կապոյտ բառարանը գիտէ այս նշանակութիւնը՝ երբ կը գրէ. «Անտեղի մ, բ, պ հնչիւններն արտասանելը»: Բայց եւ այնպէս հոմանիշ կուտայ... մուտիզմ բառին:

Մուտիզմ կը նշանակէ մնջութիւն, եւ ոչ ուրիշ բան: Խոնու եւ Մէյեէ խնամութիւն մը կը տեսնեն մուտիզմ բառին արմատին եւ հայերէն մունջ բառին միջեւ: Համրերը, կ'ըսեն լեզուաբանները, կրնան հանել միայն մու ձայնը, որ իրր թէ տուած է մուտուս (= համր) բառը: Նոյն այս բառը, փոխաբերաբար, գործածուած է իբրեւ «ցռկակապ ի բերան» (Սիրաf, Ի. 31): Այլ տեղ յունարէնը օգնութեան կը կանչէ ալոգոս (= անլեզու) հոմանիշը (Իմաստ. ԺԱ. 16), կամ աֆոնոն (= անձայն, անխօսուն) բառը (Բ. Պետր. Բ. 16):

Բերան-փոխի համար, այժմ առնենք ուրիշ բառ մը: Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Պերսեւերացիա, ռուսերէն, դէմը՝ սեւեռածութիւն, բառերի անմիտ կրկնութիւն» (էջ 57):

Փերսեւերասիոն բառը սահմանելու համար, հոգեբանական եւ հոգէ-ախտաբանական տեսակէտով անշուշտ, վէճի մէջ են ֆրանսացի եւ գերման հոգեբանները: Ասպարէզ նետուած է նաեւ մրցորդ բառ մը, — փերսիսթանս: Սկզբնաբար իրարու հետ հաշտ էին, մէկը միւսին հետ յանդ կը կազմէին այս երկու բառերը, — փերսեւերանս եւ փերսիսթանս: Անգլիացիները, միշտ աւանդապաշտ, կապուած կը մնան երկրորդին, մինչ Գերմանացիները, նոր բովանդակութիւն տալով առաջինին, կ'աշխատին ընդհանրացնել իբրեւ հոգեբանական տարազ:

Ծագումով լատինական, Միջին դարուն՝ կրօնական միտքը գուրգուրանքով որդեգրեց այս բառերը, որոնք, նախ բայական ձեւով, մտան ֆրանսերէն լեզուի մէջ՝ յարատեւութեան նշանակութեամբ:

Այժմ գերման հոգեբանները փերսեւերասիոն ձեւին մէջ՝ բառը կ'ընդունին իբրեւ հոգեբանութեան տարազ մը, որ կը նշանակէ «արտաքին թարմ տպաւորութեանց վերյայտնումը գիտակցութեան մէջ»:

Իսկ ֆրանսացի հոգեբանները, նոյն տարազով, կը հասկնան մտային անգործութեան (իներսի) վիճակ մը, որ կը շարունակուի գործունէութեան մնայուն ձեւով մը՝ առանց փոփոխականութեան կամ հանդիստի:

Ինչպէս կը տեսնուի, ոչ «բառերի անմիտ կրկնութեան» հարց կայ, ոչ ալ «սեւեռածութեան»: Կը տարուիմ խորհելու թէ փերսեւերասիոն բառին ներքին վանկե՞րն են արդեօք թելադրած, որ Տոքթ. Գրօ սեւեռածութիւն անուանէ հոգէ-ախտաբանական այս տարազը:

Բառակերտութեան այդ շփոթութենէն աւելի, բացատրականին շփոթութիւնն է ցաւալին: Տոքթ. Գրօ «բառերի անմիտ կրկնութիւնը» կը վերագրէ փերսեւերասիոնին՝ փոխանակ վերագրելու սթէրէոթիփի կոչուած ախտերեւոյթին, որ ունի այլազան ձեւեր: Օրինակ, սթէրէոթիփի վերպալ կը կոչուի՝ երբ հիւանդը կը կրկնէ նախադասութեան մը մէկ կտորը, յանկերգի ձեւով, կամ բառ մը՝ այն ձեւով որ կարծես «թունաւորուած ըլլար այդ բառով»:

Գոյութիւն ունին նաեւ այլ ձեւեր.

1 — Սթէրէոթիփի տ'աթիթիւտ, երբ ենթական յարատեւօրէն կ'արձանանայ նոյն դիրքին մէջ, փոյթ չէ թէ յոգնեցուցիչ, — կանգնիլ ոտքի մատներուն վրայ, գլուխը ետեւ նետել եւ բռունցքները սեղմած՝ բարձրացնել երկինք, նըստիլ կկուզ ըրած, (Ամիէնի հիւանդանոցին մէջ ունէի աղջիկ մը՝ որ կը մերկանար եւ սօսիի նման կը կանգնէր անկողինին ոտքը, աչքերը երկինք բարձրացուցած, ձեռքերը սիրտին վրայ):

2 — Սթէրէոթիփի տը ժեսթ, երբ ենթական առտուընէ մինչեւ երեկոյ կը շփէ իր ծունկերը, կամ ակռայ կը կրճտէ առանց ձանձրանալու, կամ քիթը կը խնջէ անվերջ:

3 — Սթէրէոթիփի տ'աfթ, երբ ենթական շարունակաբար կը նստի եւ ոտքի կ'ելլէ, կը նստի և ոտքի կ'ելլէ, կամ գետինը կ'աւլէ աննպատակ, կամ մազերը կը յարդարէ անվերջ:

Եւ բազմաթիւ նման ձեւեր:

Այլ է սակայն փերսեւերասիոնը: Ըստ ախտերեւոյթին արտայայտութեան՝ հոգերոյժները կը բաժնեն երկու խումբի.— փերսեւերասիոն fլոնիf եւ թոնիf:

Կարգ մը պարագաներու մէջ կը շարունակուին հիւանդագին շարժումներ կամ կեցուածքներ, փոյթ չէ թէ ախտաբանական պատճառը անհետացած ըլլայ, — ահա փերսեւերասիոնը: Անհատներ կան, որոնք դարմանումի համար հիւանդանոց մտած՝ այնքան կը վարժուին միջավայրին, այնքան կը միանան նոր պայմաններուն հետ, որ կը թմրին այլեւս ու կը մերժեն բան մը փոխել իրենց ստացած հաւասարակշռութեան մէջ: Շատեր երկրորդ բնութիւն մը ստանալէ ետք՝ այլեւս չեն իսկ կրնար ըմբռնել թէ բուժուած են ու կը շարունակեն ապրիլ երկրորդ բնութեամբ:

Փերսեւերասիոնը ունի նաեւ խարէութեան ձեւեր:

Եզրակացութիւն՝ ճիշտ չէ Տոքթ. Գրօյի հայերէն տարազը, ինչպէս եւ բացատրականը:

Տոքթ. Գրօյի բառակերտութեան մասին գաղափար մը տալու համար.—

Թրոմպոզը կը թարգմանէ... խցիկութիւն:

Ուրկէ՞ առեր է այս խտրախոնճիոզը:

Ապահովաբար այլ բառարաններու մէջ գտեր է թրոմբ՝ խիցք: Ինք կարդացեր է եւ գրեր տրոմբ՝ խցիկ, ուրեմն տրոմբոզ՝ խցիկութիւն:

Այլ բան է, սակայն, տրոմպ (արդանդէն ձուարան ճամբան), այլ բան է թրոմբ (արեան գոնդող): Այլ բան է խիցք (խցել, խնուլ), այլ բան է խցիկ:

Ինչպէս շատ այլանդակ բան է այս բառարանը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ՋՕՀՐԱՊԸ

Բ.

Մարդու դժբախտութիւնը, մարդկային վիշտը տանջում էր գրողին եւ ներշնչում գեղարուեստական խօսքի ուժով ընդվզելու ընկերային անարդարութիւնների, կենցաղային հաւատալիքների, ժանգոտած նախապաշարումների դէմ: Իւրայատուկ եւ ճիշդ ըմբռնելով պատիւը եւ արտայայտելով իր բարոյական հասկացողութիւնները, քննադատում կամ պաշտպանում էր իր հերոսներին:

Նա գրում էր.

«Ես պատիւը մարդոց իրարու օգտակարութեան մէջ կը տեսնեմ միայն. այն մարդը, որ իր նմաններուն ամէնէն աւելի օգտակար է՝ ամէնէն պատուաւոր մարդն է ինծի համար»:

Տակաւին 1892 թուականին նա «Մասիս» շաբաթաթերթում գրում էր.

«Սիրոյ վաճառականութիւնը մեղադրելի է անոր համար անշուշտ, որ կեղծիքի առուտուր մըն է. եւ սակայն որքա՜ն մարդիկ ապրուստնին կը ճարեն օրն ի բուն իրենց սիրտն ու հոգին կեղծելով... հեռու մեզմէ այն բարոյախօսները, որ ընկերական կարգերու ամէն կեղծիքներուն դէմ անտարբեր՝ միայն կնոջ մը մերկ ուսէն կամ հոլանի պարանոցէն կը շառագունին»:

Բիւրեղեայ հոգու տէր Զօհրապը, հայ գրականութեան անգերազանցելի նորավիպագիրը ու մեծ արուեստագէտը լինելով հանդերձ՝ իրեն պահում էր որպէս գրական համեստագոյն մշակ:

Դա մարդու եւ գրողի յատկանշական գծերից մէկն էր:

Զօհրապի աղջիկը մի նամակում գրել է. «Կը յիշեմ, թէ հայրս փայլուն խօսա-

ՌԱԲԻՆԹՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Հնդիկ խորհրդապաշտ փիլիսոփայութեան գրկին մէջ կը մեծնայ աշխարհահռչակ անուն մը՝ Ռաբինտրանաթ Թակոր:

Պենկալի գրական ամսագիրներէն մէկը, 1877ին հիանալի քերթուած մը կը հրատարակէ Պհանիւ Սինհա ստորագրութեամբ: Մեծ աղմուկ կը բարձրանայ հնդիկ մտաւորական շրջանակներուն մէջ: Կալկաթայի մշակութային այլազան հաւաքոյթներու մէջ միշտ խօսքը կը դառնայ Պհանիւ Սինհայի մասին: Տաք վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան նոյնիսկ Թախորի ընտանեկան յարկի ժողովներու մէջ, Հնդկաստանի փառահեղ անցեալի եւ բարձր մշակոյթի մասին, որ բրիտանական հարիւրամեայ տիրապետութեան տակ անտեսուած էր:

Թակոր իր զարմիկի ականջին մերմօրէն կը շշնջայ.

— Անհաւատալի է բարձրացած այս աղմուկը, ամէնքն ալ ծուղակն են ինկած, ամէնքն ալ...

Պհանիւ Սինհա, ինքը՝ Թակորն էր, որ իր երկրի դասական մեծ գործին նմանողութեամբ գրած էր այդ քերթուածը:

Թակոր, հոգիով բանաստեղծ, տակաւին իր պատանեկութեան օրերուն, անժխտելի ապացոյցը տուած էր իր հանճարի ցոլքերուն:

Թակոր ծնած էր 1861 Մայիս 7ին, Պենկալի հինաւուրց ազնուական ընտանիքի մը մէջ: Իբր արիական ցեղի զաւակ, բանաստեղծը, ինչպէս եւ իր քոյրերն ու եղբայրները, պարթեւահասակ, գեղակազմ եւ նուրբ դիմագծերով անհատներ էին: Իր մեծ-հայրը, Տվարկանաթ Թակոր, առասպելական հարստութեան տէր մէկն էր եւ այդ պատճառով ալ իշխան կը կոչէին զինք: Շրջագայած էր Եւրոպա եւ խոր տպաւորութիւն ձգած Վիքթորիա թագուհիին եւ Լուի Ֆիլիփին վրայ: Իր հետքերուն վրայ կը քալէր անդրանիկ որդին եւս, — Տեպենտրանաթ, շռայլ եւ անիմաստ կեանք մը վարելով: Սակայն, 18 տարեկանին Տեպենտրանաթ, որ Թակորի հայրը պիտի ըլլար, կրօնական անակնկալ յայտնութեան մը պատճառաւ դարձի կուգայ եւ ոչ միայն կը փոխէ իր ընթացքը, այլ եւ Հնդկաստանի հոգեկան վերածնութեան լայնօրէն կը սատարէ: Տեպենտրանաթ իր կեանքի վերջալոյսին, նոյնիսկ կ'արժանանայ մահարսի տիտղոսին, որ սուրբ կը նշանակէ:

Բանաստեղծը երբ լոյս աշխարհ կուգայ, իր մեծ-հօր առասպելական հարըստութենէն, արդէն ոչինչ մնացած էր: Ամէն ինչ հովը տարած էր եւ պարտքեր ժառանգ ձգած իր որդիին: Տեպենտրանաթ, պարկեշտ մարդ, պատուոյ խնդիր կը դարձնէ հայրական պարտքերու հատուցումը: Կալկաթայի հսկայ կալուածներուն մէջ կը սկսի խստամբեր կեանք մը: Տանտէրը յաճախ կը բացակայի ընտանեկան խնդիրներով եւ զաւակները կը հարկադրուին մեկուսացած, սպարտական կեանք մը վարել:

Թակոր իր Յուշերուն մէջ կը պատմէ մանկութեան այդ օրերը իրենց դրախտանման պարտէզներուն մէջ, աշխարհէն միանգամայն կտրուած: Յաճախ եղէգներեայ սրինգի մը միջոցաւ, ձախուեր կերպով կ'արտայայտէ իր տրտմութիւնն ու բնութեան գեղեցկութիւնը: Հազիւ գրել կարդալ սորված՝ բանաստեղծութիւններ կը գրէ երկնալոյս ամպերու, դայլայլող թռչուններու եւ բարձրաբերձ ծառերու մասին: Մինչեւ եօթը տարեկան՝ արտաքին աշխարհի հետ ոչ մէկ կապ կ'ունենայ: Երբեմն երբեմն քաղաքին աղմուկը կը հասնի իրենց դղեակին պարիսպները: Օր մըն. ալ, այլեւս ձանձրացած, երէց եղբօր ընկերակցութեամբ կ'երթայ դպրոց: Ի՜նչ հիասթափութիւն: Անգլիական դպրոցի այդ մանրանկարը, համակ ձանձրոյթ, տխրութիւն ու պատիժ էր: Հայրը, առանց անգլիացնելու ըլլալու, դիւրաւ կը հասկնայ, որ հնդիկ պատանիներուն կարելի չէր պարտադրել դաստիարակչական սիստեմ մը, խորթ եւ օտարոտի իրենց մտայնութեան: Արդի պայծառ դպրոցներու չգոյութեան պատճառաւ իր զաւակներուն մասնաւոր դասեր կուտայ եւ կը պարտադրէ սորվիլ նախ պենկալերէն՝ մայրենի լեզուն, ապա անգլերէն: Այս նորութիւնը շատ բարեբեր հետեւանքներ կ'ունենայ Թակորի ճակատագրին վրայ: Ան կը դառնայ [illegible] տաղային, հնդիկ մայրենի լեզուի եւ դաստիարակութեան յառաջապահը:

Երիտասարդ Թակոր ջերմօրէն կը սիրէ հնդիկ գրականութիւնն ու բանաստեղծութիւնը:

Օր մըն ալ իր ուսուցիչը կը թելադրէ Մակպէթը թարգմանել պենկալերէնի: Թակոր, հազիւ 13 տարեկան, կաշկանդուած [illegible] ոտանաւորի վերածել: Իր փորձը կը [illegible] ջողի եւ մեծ գնահատութեան կ'արժանանայ: Քաջալերուած կը սկսի կարգ մը ձօներ գրել եւ բարձրաձայն արտասանել: Պենկալի մտաւորական ընտրանին անվերապահ գովասանքներ կը շռայլէ եւ կը խրախուսէ զայն: Թակոր այսպէսով [illegible] ութ կ'ունենայ կատարելագործել իր մը[illegible] տաւոր պաշարը եւ ստեղծագործել բանաստեղծութիւն, երգ, նուագ եւ երաժշտութիւն:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 1)

շատ հմայիչ եւ չքնաղ, եռանդով լի էր, շատ համեստ եւ շատ սրամիտ: ու զուարթութեամբ, եւ շատ սրամիտ: շատ ազնուակիրթ էր ու մեծ պարզու-թեան ունէր, եւ ես նկատած էի, որ միշտ մէջն մէկուն կուտար համարձակ ըլլալու կարելիութիւն: Երբեք չէր խնայեր իր ժամանակը, իր խորհուրդները եւ իր օգ-նութիւնը, մանաւանդ երբ իրեն դիմող-ները պարզ մարդիկ ըլլային, եւ այս վերջիններուն հետ միշտ աւելի համբե-րատար էր»:

Զօհրապի յատկանշական եւ հետեւո-ղական նկարագիրն է եղել այդ, որի մա-սին դեռ 1893 թուականին «Հայրենիք»ում գրել է ականաւոր Ա. Արփիարեանը, ընդգծելով, որ Զօհրապի «գրական կեան-քը մաքառումի կեանք մը եղած է»: Դրան էլ համոզւում ենք, երբ կարդում ենք Զօհ-րապին՝ հայկական մեր Մօփասանին, ինչպէս ժամանակակիցները յաճախ ան-ւանում էին նրան:

Գլուխ գործոց նորավէպերից մէկում, որ հեղինակը վերնագրել է «Ճիտին պարտքը», չափազանց ինքնատիպ ու կենդանի գոյներով բացայայտուած է դասակարգային հասարակութեան ստեղ-ծած կարիքի ու թշուառութեան զոհի՝ պատուախնդիր հօր հոգեկան ողբերգու-թիւնը, որ հարկադրուած է դատարկ պայուսակով տուն գնալ՝ քաղցի մատ-նելով իր աղջիկներին:

Յուսէփ աղան չի կարողանում զաւակ-ների հանդէպ կատարել իր «Ճիտին պարտքը»: Նա հարց է տալիս. «Ի՞նչ-պէս կ'ըլլայ որ մարդ հացի մը համար ոտակին կարօտը կը քաշէ, կամ շոգենաւի մը սակը չվճարելուն համար կեցած տեղը կը մնայ գամուած, անշարժ»: Եւ յուսահատութիւնից մղուած՝ մթերքների անբաժան պայուսակի հետ, իրեն վերջ ի վերջոյ գցում է ծովը:

«Սեւ կաշուէ մեծկակ պայուսակ մըն էր, գրում է Զօհրապը, զոր առտու իրի-կուն իր ձեռքը բռնած կ'երթար փողոց-ներէն: Իր կեանքին անբաժան ընկերն էր այս տոկուն կաշիէ պարկը, որով ամէն իրիկուն իր տան պիտոյքը, հացն ու մի-սը կը տանէր, կամ պտուղը իր երկու փոքրիկ զաւակներուն, որոնք դրան առ-ջեւէն կը բոլորուէին խոստմնալից ու խոստմնապահ այս պայուսակին չուրջը:

Այս մարդուն բոլոր յոգնաջան վաս-տակն ու քրտնաթոր գործունէութիւնը անոր մէջն էին, դանայեան տակառ, զոր կը լեցնէր շարունակ երեսուն տարիներէ ի վեր առանց յաջողելու: Իր կեանքի պայքարը հոն էր ամբողջ, ապրուստի խնդիր, օրական հացի խնդիր, որուն արհաւիրքը լեցուն էր միշտ այդ կաշիէ պահարանը իր մշտնջենական պարապու-թեամբը, իր ուրախութիւններն ու ցաւե-րըն ալ հոն էին, իր յիշատակներն ալ: Աղէկ օրեր ու գէշ օրեր ունէր այդ տոպ-րակը. տիրոջը պէս ճակատագիր մը յա-րափոփոխ եւ անոր պէս հոգի մըն ալ ու-նէր կարծես: Ո՞վ էր տէրը այս երկուքին մէջ. երեսուն տարի վերջը, երբ ձախոր-դութիւնը իր երկաթի շրջապտոյտ օղակ-ներով զինքը կը պաշարէր, այս մարդը կը հասկնար, որ այդ անզգայ տոպրակը իր տէրը եղած էր միշտ»:

Գեղարուեստական խոր ընդհանրացում կայ այս վերջին մի տողի մէջ, որ միայն տաղանդաւոր, ժողովրդի ցաւերով տա-ռապող խոհական գրողը կարող էր անել:

Իսկ Զօհրապն այդպիսին էր:

Ուժասպառ բեռնակիրները Պոլսի գըլ-խաւոր, հարուստ փողոցներից մէկում՝ Բերայի Մեծ փողոցում ուզում են վար դնել իրենց բեռները եւ մի քիչ հանգըս-տանալ, սակայն ոստիկաններն արգիլում են եւ հեղինակը հեգնախառն եզրակա-ցնում է.

«Աղքատութիւնը հարստութեան դէմ կանգ առնելու իրաւունք չունէր»:

Մի յօդուածում Զօհրապը Շիշլիի Ազ-գային գերեզմանատան մասին խօսելիս նկատում է.

«Հարուստին ու աղքատին մշտնջենա-կան կռիւը այս լռութեան մէջ ալ կը լսուի, մունջ բայց յստակ բողոքով մը»:

Զօհրապը գրչով եւ խօսքով դէմ դուրս եկաւ նաեւ գաղթատիրութեան, գրեց որ «...ազգերը գերի վարելու, աշխարհա-կալութիւն ընելու դարը իսպառ վերջա-ցած է»: Իր ճամբորդական նօթերում անդրադառնալով Մարոկկոյի հարցին՝ գրեց, թէ «Այս վէճը միայն երկու պե-տութիւններու վէճը չէ, այլ երկու որոշ դասակարգերու պայքարն է. Վայելող-ներու եւ Աշխատողներու մարտնչումն է, երբեմն արիւնոտ դրուագներով ընդհատ-ուած»:

Զօհրապը գրեց աւելին.

«Այսօր ամէնէն կոյրերն անգամ պէտք է ճանչնան ընկերվարականներուն մա-տուցած մեծ ծառայութիւնը խաղաղու-թեան դատին, որ քաղաքակրթութեան դատն է: Բանակին դէմ բանակ, մին ա-րիւն թափելու եւ միւսը՝ թոյլ չտալու համար»:

Զօհրապի այս տողերն ինչքա՜ն համա-հնչիւն են մեր ժամանակներին:

«Նորավէպի իշխան»ը նախ եւ առաջ իր հարազատ ժողովրդի բախտով ապրող հայրենասէր էր, որ միշտ պատրաստ էր իր գիրքն ու կեանքը վտանգելով պայ-քարել սուլթանական բռնակալութեան հայաջինջ քաղաքականութեան դէմ՝ խի-զախօրէն մերկացնելով դահիճներին: 1895–1896 թուականների հայկական ջար-դերի ժամանակ նա հանդէս եկաւ իր փաստաբանական ամբողջ հմտութեամբ եւ անարգանքի սիւնին գամեց ոճրագործ-ներին:

«Իբրեւ փաստաբան, յետագայում գը-րում էր նա, ջարդէն շատ առաջ մեր Զէյթունցի Հայերը պաշտպանեցի վճռա-բեկ ատեանին առջեւ. պաշտպանեցի այն-պիսի արիութեամբ, որ իսկոյն այդ Ա-տեանը ձերբակալմանս որոշումը տուաւ եւ ամիս մը փախստական շրջելէս վերջը անուղղակի միջոցներով բանտարկութե-նէն ազատեցայ:

Ջարդին առթիւ, Արտասովոր Ատեանին առջեւ շատ մը պանդուխտ Հայերու հետ պաշտպանեցի Աբիկ էֆ. Ունճեանը, ձրի-աբար, ոչ թէ իր անձին համար, որուն հակառակորդն էի, այլ համայն ազգա-բնակութիւնը պաշտպանելու նպատակով: Ես պաշտպանեցի մինչեւ վերջին օրերս հայ, յոյն, պուլկար քաղաքական ամ-բաստանեալները անխտիր, միշտ ձրիա-բար: Իշթիպի Մակեդոնիոյ իշխանու-թեան կողմէ չարչարուած պուլկար յե-ղափոխականի մը առթիւ Իշթիպի քայ-մաքամին դէմ ըրած դատավարութեանս՝ փաստաբանական արուեստս ի գործ դնե-լէ արգիլուելուս պատճառը եղաւ եւ պար-տաւորեց զիս, որ Պոլիսէն իսկ հեռանամ»
(«Ժամանակ», 24 Հոկտ. 1908)

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Լա՛ց, Հոգիս...

Գիշերներ են իջել կրծիքիս վրայ,
Սուգի, արտասուքի կոյր գիշերներ, —
Լա՛ց, հոգիս:

Ջըլուսացող գիշերների անդորրը,
Կոյր են բոլոր աստղերը բարեկամ, —
Լա՛ց, հոգիս:

Գիշերը, վկայ ճախատակութեան,
Քամած արցունքս թող սրբացնէ, —
Լա՛ց, հոգիս:

Անապա՛տ, անապա՛տ, անապատ է
Համայն աշխարհը մտքի խաւարում, —
Լա՛ց, հոգիս:

Դո՛ւ, խաւարի մէջ հոգեթափոյց,
Խորհուրդ որոնող դերվիշի նման, —
Լա՛ց, հոգիս:

Սուտը քնել է, կեղծիքը լռել,
Մի վայրկեան, կարծես, մարդն է
մտածում, —
Լա՛ց, հոգիս:

Կամուրջ, ծնունդի եւ մահուան միջեւ,
Օրհնելով մարդու մտածումը սուրբ, —
Լա՛ց, հոգիս:

Ծնած՝ բարիին, չարին անտեղեակ,
Գործում ենք չարիք, կամ տուժում
չարէն, —
Լա՛ց, հոգիս:

«Ծնունդը մահ է, մահը կեանք յարեալ» —
Խաբկանք է միայն ու մխիթարանք, —
Լա՛ց, հոգիս:

ՏՈՔԹ. ԿԻԼԻԿԵՑԻ

(Գրուած 1923ին, Պարսկաստանի Դուլխարքան գիւղը, — անտիպ)

ԱԳՌԱՒԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ագռաւի ուշիմութիւն

Ագռաւը ուշադրութեան արժանացած է երեւոյթներէն զալիքը գուշակելու իր զօ-րաւոր բնազդով: Թշնամին՝ որքան ալ թաքցնելու ըլլայ ինքզինքը եւ հրացանը, ագռաւը զայն հեռուէն կը տեսնէ, կը կռահէ անոր ո՞վ եւ նպատակին ի՞նչ ըլ-լալը եւ անմիջապէս կը հեռանայ եւ կ'ա-նեւութանայ անոր աչքերէն:

Ագռաւի խնամին կաչաղակը կ'ըլլայ

Կաչաղակն ալ ագռաւին պէս աղտոտ, գող եւ չաղակրատ թռչուն մըն է: Ագռաւ եւ կաչաղակ միշտ կը քաշեն զիրար որ-պէս նոյն ցեղի թռչուններ:

Առաջնորդը ագռաւ եղողին քիթը աղբէն դուրս չի գար

Երբ գողութիւնը եւ չաղակրատութիւ-նը ըլլան մեզի առաջնորդ, դժբախտու-թիւններ անպակաս կ'ըլլան մեր վրայէն: Սեւ հոգի առաջնորդներ սեւ կը դարձնեն իրենց հետեւող ժողովուրդին ճակատա-գիրը, կեանքն ու ապագան:

Ագռաւը խնամէ որ աչքդ փորէ

Երախտագիտութեան ի՞նչ ըլլալը չսոր-ված եւ չգիտցող մարդիկ եւ փոքրիկներ, երբոր զիրենք խնամողներու զոհողու-թեամբ մեծնան, ուժ եւ կարողութիւն ստանան, առաջին անգամ իրենց բարե-րարներու վրայ կը փորձեն իրենց մեծու-թիւնը... իրենց յարձակման եւ հալա-ծանքին առարկայ դարձնելով զանոնք:

Ագռաւը որպէս սոխակ ծախել

Եղած են եւ կան բարոյազուրկ առեւ-տրականներ, որոնց համար սուտն ու կեղծիքը եւ խարդախ միջոցները ներելի են դրամ շահելու եւ հարստութիւն դի-զելու համար: Այսպիսիներ չեն ամչնար, մարդոց իրենց վրայ դրած վստահութիւ-նը չարաչար գործածելու, եւ աժաննոց ապրանք մը կրկնապատիկ գինով ծախե-լու համար:

Ագռաւին տեսած սերմը չի ծլիր

Ագռաւը որպէս ճարպիկ գող, իր տե-սած սերմը հողերուն եւ քարերուն տա-կէն հանելու եւ կլլելու միջոցը կը գտնէ: Մարդոց մէջ ալ կան ագռաւի հոգեբանու-թեամբ արարածներ, որոնք իրենցմէ դուրս եւ իրենց օգուտ չունեցող բարի գործ մը ձախողեցնելու համար իրենց ձեռքէն եկածը ետ չեն ձգեր:

Ագռաւի ճուտերը մեծցան, փնք չոր աղբի կարօտ մնաց

Ագռաւներն իսկ տխպար մայրեր եղած են իրենց ձագուկներուն համար եւ անոնց սիրոյն զոհած են ամէն ինչ: Ագռաւ մայ-րերն իսկ, նեղ պարագաներուն, ինքզինք-նին կամաւոր անօթութեան կը մատնեն կշտացնելու համար իրենց ճուտերը:

Ա. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Նեղ ու մթին միջանցքէ մը անցնելով սենեակի մը առաջը կեցաւ ու անոր դու-ռը բացաւ:

Սենեակին մէջ սեղանի մը վրայ հողէ ճրագ մը կը վառէր, որուն աղօտ պլպլա-ցումը հազիւ ցոյց կուտար փափուկ ու արեւելեան մեղկութիւն թափող անկո-ղին մը...

Ալի պէկ պահ մը կանգ առաւ... սար-սափի նայուածք մը նետեց այդ անկո-ղինին վրայ ու յետոյ մօտեցաւ...

Բայց երբ ուշադրութեամբ դիտեց եւ տեսաւ որ անկողնին մէջ միայն մանկա-մարդ աղջիկ մը կը քնանար, դողդղաց ու ետ դառնալ ուզեց:

Ո՛չ, չկրցաւ ետ դառնալ... այլ հողէ ճրագը ձեռքին մէջ բռնեց, անոր առկայծ պատրոյգը լուսեց ու աւելի մօտեցաւ անկողնին դողդղալով:

Ճրագին լոյսը, մանաւանդ ոտքին շը-շուկը մանկամարդ աղջիկը սթափեցուցին իր քունէն: Աչքերը բացաւ թէ չէ, ան-միջապէս վեր ցատկեց...:

— Ներողութիւն, մրմնջեց Ալի պէկ խղդուած ձայնով մը:

Մանկամարդ աղջիկը բոլոր մարմնով կը դողար եւ չէր կրնար գիտնալ թէ ին-չո՞ւ գիշեր ատեն կանանոցը մտած էր այդ մարդը, ի՞նչ կ'ուզէր, ի՞նչ էր նպա-տակը:

Միեւնոյն ատեն Ալի պէկն ալ կը մոռ-նար թէ իր գտնուած տեղը կենաց եւ մա-հու տեղ մըն էր:

— Միրզա պէկը հոս չէ՞, հարցուց ե-րիտասարդը յուզուած շեշտով մը:

— Ոչ, այս գիշեր չեկաւ, մրմնջեց մանկահասակ աղջիկը խշխշացնող ձայ-նով մը:

— Պիտի չգա՞յ:

— Չեմ գիտեր:

— Դուն անոր աղջի՞կն ես:

— Անոր աղջիկը չեմ... հարէմին մէջ կը կենամ:

— Շատո՞նց է:

— Չորս տարին անցաւ:

— Այստեղացի՞ ես:

— Չէ՛:

— Հապա՞:

— Ի՞նչ ընեմ. ես հեռու տեղէ եկած եմ:

— Թիմարացի չե՞ս:

— Ոչ. Հայաստանցի եմ...

— Իրա՞ւ... ըսել է թէ իմ հայրենիքէս ես... ո՞վ է քու հայրդ:

Մանկամարդ աղջիկը մահու չափ սըժ-գունեցաւ... իր մելամաղձոտ այտերէն սկսան վար հոսիլ արցունքները, որոնք դառնացուցին Ալի պէկին հոգին:

— Ինչո՞ւ չես ուզեր յայտնել, վրայ բերաւ Ալի պէկ գորովանքով մը:

— Ո՛հ, Աստծու սիրոյն ըլլայ, Աղա պէկ, կանանչ արեւուդ սիրոյն ըլլայ. մի ստիպեր զիս, մրմնջեց մանկամարդ աղ-ջիկը: Գնա, շուտով հեռացիր ասկից, ե-թէ ոչ գլուխս կ'երթայ:

— Մի վախնար, ըսաւ Ալի պէկ անոր ձեռքէն բռնելով.այս տունին մէջ հիւր եմ եմ ես... եթէ տեսնելու ըլլան դարձեալ բան մը չեն զրուցեր ոչ ինծի, ոչ քեզի:

— Գիտեմ, բայց...

— Խօսէ լաւ, ինչ վնաս կայ քեզի, ե-թէ հօրդ ո՞վ ըլլալը յայտնես. միթէ Միրզա պէկ պատուիրա՞ծ է որ չըսես մէկու մը:

— Այո, եթէ անոր հրամանին հակա-ռակ վարուիմ, լաւ համոզուած եմ որ պիտի սպաննէ, մեռցնէ զիս:

— Պատճա՞ռ:

— Ատիկա գաղտնիք մըն է:

Ալի պէկ սարսռաց...

— Եթէ երդում ընեմ որ քու գաղտ-նիքդ պիտի չյայտնեմ ոչ մէկի մը, նկա-տել տուաւ Ալի պէկ, կը հաւատա՞ս ին-ծի:

— Կը հաւատամ:

— Գիտցած եղիր որ նիքեահս ուրա-ցած պիտի ըլլամ, եթէ գաղտնիքդ ու-րիշի մը յայտնեմ:

— Ո՛հ, Աղա պէկ, ես Քիւրտի աղջիկ չեմ:

— Ի՞նչպէս... դուն Քիւրտի աղջիկ չե՛ս:

— Այո:

— Հապա՞:

— Ես Ֆլայի մը աղջիկ եմ:

— Ֆլայի մը աղջի՞կը... ո՛ւհ վատ մարդիկ... բացագանչեց Ալի պէկ կա-տաղի շարժումով մը: Դուն Ֆլայի աղ-ջիկն ըլլաս... ու չորս տարի շարունակ այս հարէմին մէջ մնաս...: Որչափ խաբուած եմ ուրեմն կարծելով թէ ազ-նուական մէկի մը տունը կը գտնուիմ...

Մանկամարդ աղջիկը կը լսէր այս ա-նարգող խօսքերը, որոնք իր հոգին կը դառնացնէին:

— Ա՛խ, գիտէի որ դուք կատէք Ֆլա-ները, մրմնջեց թշուառ աղջիկը մորմոք-ուած ձայնով մը, անոր համար չէի հա-մարձակեր ով ըլլալս յայտնելու:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Տիկ. Ա. Ասլանեան իր զաւկին էմիլի ընդ. Օր. Ալիս Սամուէլեան ամուսնու - թեան առթիւ կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ.:

Այրի Տիկին Գայեանէ Գասապեան, Տի- կին Արմենուհի Գասապեան, Տէր եւ Տի- կին Շահեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկ. Նուարդ Գոթոլօն եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկ. Կոթոլօնի եւ աղջի- կը, Տէր եւ Տիկ. Հ. Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Կոթողեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Կոթողեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Հ. Օրմանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տի - կին Գ. Անդրէասեան եւ զաւակները (Հա- յաստան), Տէր եւ Տիկ. Մ. Խանճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկ. Հ. Մատուրեան եւ աղջիկը, այրի Տիկին Մանտալեան, Տէր եւ Տիկ. Մ. Աչճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց ա - մուսնոյն, եղբօր, քեռայրին եւ ազգա - կանին

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ
(Կիրասոնցի)

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստ 3ին Սէն Լուի հիւանդանոցը, յետ վիրաբու - ժական գործողութեան:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ու- նենայ այս երեքշաբթի (Օգոստ. 8), ժա- մը 16,30ին, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեց- ւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻ

Պ. Պետրոսեան (Փարիզ) 100 Ն. Ֆ., Պ. Տօնիկեան եւ աներհայրը Պ. Բօյաջ - եան (Փարիզ) 20, Պ. Մաղաքեան (Լիոն) 20, Պ. Ա. Խաչատուրեան (Փարիզ) 50 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Ակոնայեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին, Տի- կին Քիւրքճեանի մահուան առթիւ:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ- ման Սուրբ Աստուածածնի,
ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,
Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա - տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա- տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:
Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե - լոց, Հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:
ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:
Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:
Մեր գրասենեակը կը գրաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթոքարի կայարանին չուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհ - նէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ու- տելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պի - տի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկ- ներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա- րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պա- տարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեց- ւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղ- օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհ- նութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցել մատա - ղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձա- նագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՆԱԳՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ - դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազա - գոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←
OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES
36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիազօր ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.— ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒ- ԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ
ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց
16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ - ՄՈՍԿՈՒԱ - ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր
ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ
SICOMEX

Ֆրանսական կառավարութենէն եւ Մոսկուայի Ինթուրիսթէն ճանչցուած հաստատութիւն:

SICOMEX
20, Rue Royale, PARIS 8e
Téléphone : OPE. 67-77
Métro : CONCORDE et MADELEINE

ՄԻԱԿ ՏՈՒՆԸ
որ կարելիութիւնը կուտայ ձեզի, հետեւեալ երկու ձեւերով ծրարներ ղրկելու:

1.— Մեր ծախած ապրանքներով, որոնց ցանկը ճոխ է եւ որակը ընտիր:

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, քարտիկան եւ զուտ բուրդէ վերնաշապիկ- ներ՝ վերջին նորաձեւութիւն:

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ ուղղակի ներածում, զուտ բուրդէ կերպասներ և այլ ապրանքներ: Մուշտակի նմանակ վերարկուներ, անձրեւանոց, ներքնազգեստ, գուլպայ, փիրէնեան բուրդով շալ, կօշիկ, ժամացոյց, եւայլն... ԱՄԷՆԷՆ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ:

Մեր ապրանքներուն գիներուն մէջ նախատեսուած են մաքսային տուրքերը, արտօնութեան, ապահովագրութեան, ծրարումի եւ ստացագրի ծախքերը:

ՈՉ ՄԷԿ ԾԱԽՔ ծրարը ստացողին կողմէ:
Մեր ապրանքներուն ԱՌԱՔՈՒՄԻ ծախքն է 25 Ն. Ֆ. մինչեւ 20 քիլօ:
2.— Ձեր բերած ապրանքներն ալ կ'ընդունինք, պայմանաւ որ նոր ըլլան:
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ՝ 2-4 շաբաթէն:

ՈՒԶԵՑԷՔ ԵՒ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ ՄԵՐ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ:
ԲԱՑ Է ՕԳՈՍՏՈՍԻՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 8 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9672 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9473

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒ ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ

1914-1918ի պատերազմի վաղորդայնին [illegible]ջարձակէտ մըն էր արձանագրուած աշ[խա]րհի քաղաքական պատմութեան մէջ: [Ա]մբողջ քառասունեւչորս տարի, 1870-1914 խաղաղութիւնը պահպանուած էր [Ե]ւրոպայի մէջ, շնորհիւ «Եւրոպայի ներդաշնակութիւն» կոչուած դրութեան: Ու[ժերու] հաւասարակշռութիւն էր ստեղ[ծ]ուած վեց մեծ պետութեանց միջեւ, որոնք այն ատեն կը կառավարէին աշխարհը:

Մէկ կողմը կանգնած էին Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա, կազմելով [Եռ]եակ Համաձայնութիւնը, միւս կողմը [դէմ] բռնած էին Գերմանիա, Աւստրիա-Հունգարիա եւ Իտալիա, միացած Երրեակ [Դաշ]նակցութեան մէջ:

Հաւասարակշռութիւնը խախտեցաւ, [երբ] 1914ին ծագեցաւ առաջին մեծ պատերազմը, տակնուվրայ ընելով ամէն [բան]:

Յետպատերազմեան քսան տարիներու [ըն]թացքին նոր ուժեր երեւան եկան, մեծ [ա]յլայլում առաջ բերելով միջազգային [յարաբերութ]եանց մէջ, մինչեւ որ 1939ին աւելի [մեծ] փոթորիկ մը պայթեցաւ՝ բոլորովին [խախտ]ելով ոչ միայն Եւրոպան, այլեւ Ծայրագոյն Արեւմուտքն ու Ծայրագոյն Արեւելքը, Ամերիկայէն մինչեւ Ճափոն:

1945ին նոր դարձակէտ մը բոլորովին [փոխ]եց աշխարհի դիմագիծը:

[Ա]ռաջ եկան երկու հսկայ ուժեր, — [Մ.] Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը, որոնք իրենց ձեռքն են առած [ղեկավար]ութեան ճակատագիրը:

Տասնեւվեց տարիէ ի վեր պայքարը կը [մղ]ուի հակամարտ երկու ճակատներու [միջ]եւ:

Առաջինը կը կոչուի «ազատ աշխարհ», [ուր] կողքին դիրք են բռնած արեւմտեան [ժողովրդա]վար պետութիւնները: Ասոնք [հիմ]նուած են ժողովուրդներու ազատութեան սկզբունքին վրայ:

[Ե]ւ գաղափարը գործի վերածելով [19]45էն սկսեալ աստիճանաբար անկախ[ու]թիւն շնորհած են գաղթավայրերու, [Ա]ւ ներմակ կամ դեղին այլազան ցեղերու, Ասիոյ եւ Ափրիկէի, ինչպէս նաեւ [Մ]իջաւոր Արեւելքի մէջ ֆրանսական [ու] անգլիական հողատարութեան են[թա]կայ երկիրներուն:

«Աշխարհակալ» կոչուած այս պետութիւնները այսօր ալ կը շարունակեն [ի]րենց «ազատագրական» քաղաքականութիւնը:

[Ընդհակառակն] Խորհրդային Միութեան, անկախ [... կը] շարունակէ իր լուծին տակ պահել ո՛չ [միայն] իր անդամ հանրապետութիւնները, [այլեւ «ժողովրդական]» երկիրները, որոնց բնակիչները զրկուած են մարդկային տարրական [ազատ]ութիւններէ:

[Սակայն] Մոսկուա աւելի բարձր կը [խօսի ժողովուրդ]ներու ինքնորոշման եւ անկախութեան իրաւունքին վրայ: Ու նաեւ [կը ջան]այ կը քաջալերէ այն բոլոր ազ[գեր]ը, որոնք կը ձգտին ազատութեան:

[Ոչ] ոք կը հարցնէ իրեն թէ ինչո՞ւ նոյն [ժողովրդա]յին ու վսեմ սկզբունքները չի կի[րար]կեր իր մականին ենթակայ երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն համար:

[Աւ]ելի քան չորս տասնեակ տարիներու [բռնատիր]ութեամբ ղալգացած՝ բոլշեւիկ — [...] քարոզչութիւնը յաջողած էր խաբել [...] ու ժողովուրդները՝ Կրեմլինի [...]երուն կեղծ ու պատիր խոստում[ներ]ով:

[Ա]չքերը բացուած են հիմա: Արեւմուտ[ք]ը կարգ մը բարեմիտ պետական վարիչ[ներ ալ] սկսած են ճանչնալ բուն նպա[տա]կը համայնավարութեան, որ կը մնայ [միշտ] նոյնը, — համաշխարհային յեղա[փոխ]ութիւն:

Այժմ հակամարտ երկու ճակատներուն մէջտեղ երրորդ ուժ մը կազմուելու վրայ է: Գաղափարը կը սկսի արդէն ձեւ ու մարմին առնել:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Բ. ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑԸ

ԿԵՐՄԱՆ ԹԻԹՈՎ

Խրուշչեւի ճառին նախօրեակին, Խորհ. Միութիւնը երկրորդ մարդ մը ղրկեց անջրպետ: Կակարինէն 4 ամիս ետք (Ապրիլ 12) Կերման Ստեփանովիչ Թիթով ինք կը վարէ Վոստոկ Բ.ը (Արեւելք Բ.) եւ 24 ժամուան ընթացքին 17 անգամ երկրագունդին շրջանը ըրաւ:

Թիթով մեկնեցաւ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին (Մոսկուայի ժամով) ինչպէս հանդիսաւոր ձեւով յայտարարեց Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանին խօսնակը: Վոստոկ Բ. մեծ տարբերութիւն մը չունի Կակարինի Վոստոկ Ա.էն, կը կշռէ 4731 քիլօ, այսինքն միայն 6 քիլօ աւելի ծանր է քան Վոստոկ Ա.: Տիեզերագնացը շատ լաւ է, ինչպէս կէս ժամը անգամ մը անձամբ կը հաղորդէ: Կ'ուտէ, կը խմէ, կը քնանայ եւ ոչ մէկ անհանգստութիւն ունի: Հրթիռին միջին արագութիւնն է՝ 20.400 քիլոմեթր՝ ժամը:

Թիթով առաջին առթիւ իր ողջոյնի խօսքը ուղղեց Խրուշչեւի.— «Կ'ողջունեմ Կեդրոնական Կոմիտէն, Կառավարութիւնը եւ անձնապէս Նիքիթա Սերկէյվիչը: Թռիչքը յաջողութեամբ կը շարունակուի: Ողջո՛յն խորհրդային բոլոր քաղաքացիներուն»:

Խրուշչեւ անմիջապէս պատասխանեց.— «Շատ ուրախ եւ հպարտ ենք, կը շնորհաւորենք կուսակցութեան եւ խորհրդային հայրենիքին քաջ զաւակը: Կը սպասենք ձեր վերադարձին»:

Թիթովի յայտարարութիւնները կը լսուին ամէն կողմ, կիրակի գիշեր ժամը 18,30էն 2 Թիթով պիտի կարենար հանգստանալ կամ քնանալ եւ այդ միջոցին ոչ մէկ կապ կը պահուէր Վոստոկ Բ.ի հետ: Խորհրդային գիտուն մը՝ Նիքոլայի Պառապաշով յայտնեց թէ Թիթով առաջին մարդն է որ արեւուն ծագիլը եւ մայր մտնելը, մէկ օրուան մէջ, քանի մը անգամ տեսած է:

Փարիզի մէջ, Ֆրանսական Աստղագնացութեան Ընկերութեան հայազգի նախագահը՝ Փրոֆ. Անանոֆ յայտարարեց թէ մեծ յառաջդիմութիւն կայ Կակարինէն ի վեր, քանի որ Թիթով ինք իսկ կը վարէ իր թռիչքը:

Կակարին, որ Քանատա կը գտնուէր, որոշեց անմիջապէս Մոսկուա վերադառնալ, մինչ այդ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց Թիթովի ուր կ'ըսէ «Բոլոր սրտէ քեզի հետ եմ, կուրծքիս վրայ կը սեղմեմ քեզ եւ կը համբուրեմ: Յուզումով կը հետեւիմ թռիչքիդ»:

Ընդունելով հանդերձ Թիթովի քաջագործութեան անհերքելի կարեւորութիւնը, արեւմտեան շրջանակները չեն ծածկեր իրենց այն կարծիքը թէ անգամ մը եւս, Խրուշչեւ հաշիւով շարժած է եւ իր ճառին նախօրեակին Թիթովի յաջող փորձը, նպաստաւոր պայմաններ պիտի ստեղծէ իրեն համար եւ թոյլ տայ որ աւելի անզիջող եւ սպառնական ըլլայ:

Երկուշաբթի ժամը 10,07ին մասնաւոր եւ շատ կարճ փլաշ մը կ'ըսէր.— Թիթով ողջ-առողջ վերադարձաւ:

Կը կարծուի թէ խորհրդային տիեզերագնացը որ 25 ժամ 18 վայրկեան մնաց անջրպետին մէջ, ցամաք վերադարձած է ժամը 8,30էն 9ի միջոցին:

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՈՒԽՏԻՆ ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Արեւմտեան չորս արտաքին նախարարները (Լորտ Հիում, Քուվ տը Միւրվիլ, Տին Ռըսք եւ Ֆոն Պրենթանօ) շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցան Փարիզի մէջ:

Օրակարգի գլխաւոր նիւթը կը կազմէր, անշուշտ, Պերլին: Չորս նախարարները քննեցին մասնաւորաբար հարցին դիւանագիտական երեւոյթը: Բոլորը համաձայն են շեշտելու համար թէ լուծումը միայն բանակցութեամբ կարելի է գտնել: Ֆրանսացի բանբերը յայտնեց թէ ժողովին ընթացքին շատ խօսուած է արեւմտեան դիւանագիտական նախաձեռնութեան մը մասին: Աւելցուց թէ չորս նախարարները համաձայնած են կարգ մը միջոցներու շուրջ, որոնք պէտք է ձեռք առնուին այն պարագային երբ Խորհ. Միութիւնը կնճռոտ կացութիւն մը ստեղծէ: Այս միջոցները կը պատկանին քաղաքական, տնտեսական եւ զինուորական մարզերուն:

Միւս կողմէ Օգոստոս 6ի Փրաւտայէն յայտնուեցաւ թէ Վարշաւայի Ուխտին (Արեւելքի Ատլանտեան Ուխտը) անդամները գաղտնի ժողով մը ունեցած են Օգոստոս 3էն 5: Այս ժողովը գլխաւորաբար զբաղած է Արեւելեան Գերմանիոյ հետ կնքուելիք հաշտութեան դաշնագրով: Բոլոր մասնակցողները վճռապէս յայտնած են թէ այդ դաշնագիրը պէտք է ստորագրուի մինչեւ տարւոյն վերջը: Պերլինի մասին ալ, ժողովականները որոշած են որ «իբրեւ ազատ քաղաք», Պերլին անկախ կեանք մը պէտք է ունենայ: Աւելորդ է աւելցնել թէ բոլոր որոշումները տրուած են «միաձայնութեամբ»:

× Իտալական մամուլը լայն տեղ կու տայ Ֆանֆանիի Մոսկուա ճամբորդութեան եւ զանազան տեղեկութիւններ կը տրուի Խրուշչեւի եւ Իտալիոյ վարչապետին խօսակցութեանց շուրջ: Ըստ Թեբենեռայի, Խրուշչեւ ըսած է Ֆանֆանիի թէ «օդային կամուրջ մը, Պերլինի համար, հիւլէական պատերազմի դուռ կը բանայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԷՐԻ ձայնասփիւռի կայանը միջադէպի մը զոհ եղաւ առջի օր: Ֆրանսա Ե.ի (Ալժէ) ալիքներուն վրայ լսուեցաւ ուրիշ խօսնակի մը ձայնը որ «Ռատիօ-Ֆրանս»ի կայանէն «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ»ի յայտարարութիւնը կարդաց, խօսեցաւ նաեւ զնդ. Կարտին (ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած) որ յայտնեց թէ «Կ. Գ. Բ.»ը միշտ որոշած է Ալժերիան ֆրանսական պահել: Տը Կոլ, Տըպրէ եւ զոր. Այյրէ խստօրէն քննադատուեցան: Ժամը 15,30ին, այսինքն երեքուկէս ժամ յետոյ, Ֆրանսա Ե. կը վերսկսէր իր սովորական յայտագիրը: Որպէսզի Ֆրանսա Ե.ի ալիքներուն վրայ լսուի Ռատիօ-Ֆրանսի յայտագիրը, նախ պէտք էր լռութեան մատնել պետական ռատիօկայանը կարգ մը թելեր փճացնելով, ապա նոյն ալիքներուն վրայ հաղորդել Ռատիօ-Ֆրանսի յայտագիրը: Փողոցներուն մէջ Ալժէի ժողովուրդը տարօրինակ ժպիտով մը կը պտըտէր եւ Պապ-էլ-Ուէտի շրջանը «Ֆրան-սա-կան Ալժերիա» յանկերգը կը վերսկսէր:

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ ազգայնացուց Հաւանայի ամէնէն շքեղ գերեզմանատունը: Արդարեւ Քուպայի մէջ, ինչպէս Ամերիկայի, գերեզմանատուները անհատական ձեռնարկներ են: Այս կազմակերպութիւնները շատ լաւ գործեր են: Հաւանայի գերեզմանատունը ուղղակի Եկեղեցիին կողմէ կը շահագործուէր որ շօշափելի շահեր կ'ընէր: Քասթրօ որոշեց որ հողը այլեւս ձրի պիտի ըլլայ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ընդունեցաւ Թունուզիայի արտաքին նախարար Մոքքատէմի հրաւէրը, Թունուզ այցելելու: Թուականը որոշ չէ:

ՔԱՍԸՄ նորոգեց Քուվէյթը կցելու իր սպառնալիքը. «Աւելի քան երբեք կը պահպանենք Իրաքի նուիրական եւ անբռնաբարելի իրաւունքները Քուվէյթի վրայ» շեշտեց Իրաքի վարչապետը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ «արդարութեան կուսակցութեան» անդամ Ահմէտ Ծիլիֆճի մահուան դատապարտուեցաւ զինուորական ատեանին կողմէ որովհետեւ «փորձած էր տապալել Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէ»ն:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդային օդանաւեր պարսկական առեւտրական օդանաւի մը վրայ կրակ բացած են Կասպից ծովի վրայ: Թեհրան որոշած է «բուռն բողոքագիր» մը ղրկել:

ՊԵԼՃԻՈՅ զահերէցը կարդինալ Վան Ռոյ վախճանեցաւ 87 տարեկանին: Ութ օրուան մէջ, երրորդ կարդինալն է որ կը վախճանի, 81ի իջեցնելով անոնց թիւը (52 օտար, 29 իտալացի):

ՅՈՒԼԻՍ 29էն Օգոստոս 1, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, արկածի հետեւանքով մեռած են 111 հոգի եւ 3377 ուրիշներ վիրաւորուած են:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ տեղեկացուց Թունուզի կառավարութիւնը թէ իր տրամադրութեան տակ կը դնէ 25 միլիոն ռուբլի-ոսկի շինարարական կարգ մը ծրագիրներու իրագործման համար:

«ՓՐԱՒՏԱ» առջի օր հրատարակեց խորհրդային համայնավար կուսակցութեան նոր կանոնագիրը: Կուսակցութեան կեանքին անջնջելի օրէնքը կը հիմնուի իր շարքայիններուն գաղափարական եւ վարչական միասնականութեան եւ համայնավարներու գիտակից կարգապահութեան վրայ:

ԶՕՐ. ՇԱԼ եւ դատապարտուած միւս սպաները Քլերվոյի բանտէն փոխադրուեցան Թիւլ, աւելի յարմար եւ իրենց վայել բանտի մը մէջ: Ամբաստանեալները քանիցս իրենց դառնութիւնը յայտնած են բանտի ընկեր ունենալով հասարակ ոճրագործներ: Թիւլի բանտը ներկայիս վերապահուած է Զինուորական Ատեանին կողմէ դատապարտուած այն սպաներուն որոնք մասնակցած էին Ապրիլ 22ի Ալժէի դէպքերին:

ԹՈՒՆՈՒԶԷՆ կը հաղորդեն թէ գերիներու փոխանակութիւն մը կատարուած է, Ֆրանսացիներուն հետ, Պիզերթի մէջ: Ֆրանսացի հինգ վայրաչուներ փոխանակուեցան Թունուզցի 12 զինուորներու հետ:

ԱՊԻՃԱՆԻ մէջ (Քոթ տ'Իվուար) անկախութեան առաջին տարեդարձին առթիւ բազմաթիւ պատուիրակութիւններ հասան: Ֆրանսական պատուիրակութիւնը զոր կը գլխաւորէ Տըպրէ, կիրակի օր Ապիճան հասաւ: Հրաւիրուած էին նաեւ Մենտէս-Ֆրանս, Պուրժէս Մոնուրի եւն.: Սենեկալի նախագահը Սենկոր, այս առթիւ յայտարարեց թէ Ֆրանքօ-Թունուզեան միջադէպը պէտք է կարգադրուի եւ թէ Ֆրանսայի համար աւելի լաւ է «բարոյական եւ մշակութային «կայաններ» ունենալ քան զինուորական»:

ՓԻԷՐ ԼԱԶԱՐԷՖԻ («Ֆրանս-Սուար»ի տնօրէն) Լուվըսիէնի բնակարանին առջեւ փլաստիք ռումբ մը պայթած է:

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ վրայ նետուած հիւլէական ռումբին 16րդ տարեդարձը կ'ոգեկոչուի Ճափոնի մէջ (1945, Օգոստ. 6): 16 տարի է մահերը կը շարունակուին իբրեւ հետեւանք հիւլէական ռումբին գործած աւերներուն: Այս տարի, 120 հոգի եւս մեռած են:

ԳՐԱԿԱՆ ՋՐՈՅՑՆԵՐ

ԽՄԲ․— Նոր լոյս տեսաւ մեր աշխատակցին մէկ գործը, իր գրական Զրոյցներուն երկրորդ հատորը (տպ․ *Յուսաբեր*), որու յառաջաբանը գրած է Բ․ Թաշեան։ Կուտանք յառաջաբանը։

«Զրոյց»ը յունական ստեղծագործութիւն է։ Հին թէ նոր գրականութեանց մէջ առաջին զրուցողը կրնանք նկատել Սոկրատը, առաջին զրուցագիրը՝ Պղատոնը։

Մեր հին դպրութեան մէջ «զրոյց» չկայ ո՛չ իբրեւ գրական սեռ, ո՛չ իբրեւ գրական ստեղծագործութիւն։ Կայ մենախօսութիւն։ Կայ բազմախօսութիւն։ Բայց չկայ «զրոյց» պղատոնեան կամ մերօրեայ իմաստով։

«Զրոյց»ը գրական սեռի վերածեց — կամ վեր-վերածեց — ֆրանսացի գրող մը՝ Ֆրետերիք Լըֆեւրը, «Նուվէլ Լիթեռէր»ի մէջ հրատարակուած իր «Ժամ մը ... ի հետ» զրոյցներու շարքով։

Խօսակցելու, զրոյց ընելու այս ձեւը գրականացաւ եւ գրականութեան պատմութեան անցաւ Լըֆեւրի նախաձեռնութեամբ։

Մեր մէջ Պ․ Կ․ Փօլատեան առաջինն է, — եւ առ այժմ նաեւ միակը, — որ «զրոյց»ը գրականացուց իր կարգին եւ դարձուց գրական սեռ մը՝ առոյգ, կենդանի ու բաբախուն։

Պ․ Փօլատեանի «զրոյց»ները մեր միտքին չեն խօսիր միայն, այլեւ կը խօսին մեր սրտին ու հոգիին։ Անոնց կեդրոնը մեր ժողովուրդն է, մեր պատմութիւնը, գրականութիւնը եւ կեանքը։ Ոչ միայն կը կարդացուին հետաքրքրութեամբ, յաճախ նոյնիսկ վերամբարձ յափշտակութեամբ, այլեւ կը կարդացուին յուզումով։ Ես չեմ յիշեր կարդացած ըլլալ գրական ասուլիս մը այնքան յուզումով, մինչեւ իսկ զգացական զեղումով, որքան Փօլատեանի զրոյցը Լիւք-Անտրէ Մարսէլի հետ։

Օտար մը ապրեցնել Հայութեամբ, զայն գրեթէ հայացնել, անոր զգալ տալ մեր կեանքին ու պատմութեան դառն ու դաժան, բայց նաեւ վեհ ու վսեմ «դըրուագ»ները, անոր մէջ յուզումնահար ապրումի վերածել մտաւորական մարդուստն դատողութիւնը, նոյնիսկ օտարին խօսքով ջերմացնել Հայութեան զգացումը... Հայուն մէջ․ — ահա թէ ի՛նչ կըրցած է ընել Պ․ Փօլատեան։

Չեմ կարծեր, որ չափազանցութիւն ըլլայ ըսել, թէ Պ․ Փօլատեան «գտաւ» Լիւք-Անտրէ Մարսէլը, ինչպէս Լիւք-Անտրէ Մարսէլ «գտաւ» Նարեկացին։ «Գտաւ» ոչ թէ մեզի համար (մենք արդէն «գտած» էինք զայն), այլ «գտաւ» Ֆրանսացիներուն համար, Եւրոպայի համար, աշխարհի համար։ Չենք ուրանար Զօպանեանի վաստակը, բայց չենք ուրանար նաեւ այն ճշմարտութիւնը, թէ Եւրոպացի մը միայն կրնար եւրոպականացնել *Հայ Նարեկացին։*

Պ․ Փօլատեան մեծ վաստակ ունի ինչպէս գրական, նաեւ հանրային կեանքի մէջ։ Նոյնքան գրագէտ է, որքան հանրային գործիչ։ Գտած է կերպը ոչ միայն ծանօթացնելու հայ մշակոյթն ու պատմութիւնը օտարին, այլեւ օտարը ապրեցնելու մեր պատմութեամբ ու գրականութեամբ։ Եւ ասիկա միեւնոյն բանը չէ կարծեմ։ Մէկը ներսէն դուրս հեղում մըն է, միւսը դուրսէն ներս հեղում մըն է։ Շահ մըն է առաջինը, աւելի մեծ շահ մըն է երկրորդը։

Երբ մեր մասին կը խօսինք օտարներուն, գումարում մը ըրած կ՚ըլլանք։ Բայց երբ օտարնե՛րը կը խօսեցնենք մեր մասին, մեր ըրածը գումարում մը չէ այլեւս, բազմապատկութիւն մըն է։

Այս «բազմապատկութեան» անհուաճ ախոյեաններէն է Պ․ Փօլատեան։ Եռանդուն, առաջամարտիկ, աննահանջ Հայ մը, որ օտարը հայացնելու իր կերպը ունի։ Այս երեւոյթը կը խանդավառէ, նոյնիսկ կը մխիթարէ մեզ, մանաւանդ հի՛մա, տնտեսական շահերու հետամուտ այս դարուն մէջ, ուր ամէն ազդ քարիւղ կը փնտռէ, բայց ոչ գրականութիւն։

Պ․ Փօլատեան մէկն է անոնցմէ, — եւ առաջիններէն, — որոնք քարիւղ փնտռողներուն գրականութի՛ւն փնտռել տուին։

Փօլատեանի գրական վաստակը ուրիշ կողմ մըն ալ ունի, եւրոպական գրականութեան աւիշը բերած է մեր «փոքր ածու»ին։ Գրական քննադատութեան մասին իր ըսածը, մանաւանդ ըսել տուածը նոյնպէս նպաստ մըն են արդի հայ գրականութեան համար։ Այս տեսակէտէն՝ շահեկան են իր «զրոյց»ները Սէն-Ճոն Փերսի եւ Անտրէ Ռուսոյի հետ։ Պիտի ըսէի նոյնիսկ՝ աւելի քան շահեկան։

Չեմ վախնար ըսելու, որ «արծիւներու բոյն»էն տարաշխարհ ապաստանած մեր ընծայացուն մտաւորական Հայ մը չէ միայն, այլ մանաւանդ հա՛յ մտաւորական մըն է։

Առաջինը նախ մտաւորական է եւ ապա միայն Հայ, մինչ երկրորդը նախ Հայ է եւ յետոյ միայն մտաւորական։

Մտաւորական Հայը պատիւ մըն է ազգին համար, հայ մտաւորականը փառք մըն է։

Մտաւորական Հայը ինք իրեն համար կ՚ապրի յաճախ, հայ մտաւորականը ազգին համար կ՚ապրի միշտ։

Անծանօթ Հայը, որ ես եմ, ուրախ է այս բաները կարենալ ըսելուն համար ծանօթ, նոյնիսկ հանրածանօթ Հայուն համար, որ Կարապետ Փօլատեանն է։

Բ․ ԹԱՇԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՆԶՈՒԳԱԿԱՆ ՄԵՐ ԶՕՀՐԱՊԸ

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Թուխպը կուտակւում էր հայ ժողովրդի գլխին։ Վերահաս աղէտը դժբախտութիւնը՝ լայնախոհ ու հեռատես մարդու իր հազուագիւտ կարողութիւններով կանխատեսում էր Զօհրապ, տանջւում եւ իրեն ամբողջովին վատնում՝ դիմագրաւելու համար հրէշային վտանգը։ Դրա լաւագոյն օրինակն էր այն «Յուշագիրը», որ նա, որպէս Պոլսահայութեան կողմից ընտրուած օսմանեան պառլամենտի երեսփոխան, 1911 թուականի Նոյեմբեր 18ին յանձնեց Թուրքիայի վարչապետ Սայիտ փաշային։ Դա մի անվեհեր կանչ էր, մի խիզախ բողոք հայ ժողովրդի դէմ սատկացող արիւնալի հալածանքների առընչութեամբ։

«Հակառակ անոր, որ — «Յուշագրում» ընդգծում է Զօհրապ, Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր չորս տարի անցած է, Անատոլուի հայաբնակ նահանգներու կացութեան մէջ բարելաւման ոչ մէկ նշան երեւցած է․ ընդհակառակն՝ վերջին երկու տարւոյ ընթացքին այս կացութիւնը անհանդուրժելի աստիճանի մը հասած է։ Յիշեալ նահանգներու մէջ ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն չէ մնացած, ու Ջարդի սպառնալիքները պատճառ եղած են, որ ժողովուրդը ահ ու սարսափի մէջ ապրի... Կը հասկցուի որ հայաբնակ գաւառները դարձեալ արեան մէջ պիտի մնան, ինչպէս էր առեն մը»։

Մերկացնելով թրքական կառավարութեան հակահայկական արիւնոտ քաղաքականութիւնը՝ Զօհրապ արհամարհելով իր անձին սպառնացող բոլոր վտանգները, աներկիւղ մեղադրում է Թուրք իշխանաւորներին․

«... Դէպքերու ընթացքը եւ ճնշումներու ու հարստահարութիւններու անվերջ ու յարաճուն եղանակով մը շարունակումը այնպիսի ձեւ մը կ՚առնեն, որ կարծես թէ արդիւնք են անոնց հանդէպ աչք գոցելու համար տրուած որոշումի մը, ինչպէս էր նախորդ ռէժիմին (սուլթանական, Ս․ Կ․) մէջ։ Մինչդեռ պատմական փաստերով հաստատուած է որ ձեր Բարձրապատուութիւնն ալ գիտէ, թէ կառավարութիւն մը, որ իր հպատակներուն կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութեան հիմնական իրաւունքները չերաշխաւորեր, անկարող է իր երկիրները պահպանելու»։

Խիզախութեան եւ հայրենասիրութեան մի նոր արտայայտութիւն էր՝ թրքական նոր դահլիճի մէջ պաշտօն ստանձնելու առաջարկութեան մերժումը Զօհրապի կողմից։

Առաջին համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին թուխպն աւելի ու աւելի էր կուտակւում հայ ժողովրդի գլխին։ Այդ զգում էին շատերը։ Մեծ գումար տրամադրելով Զօհրապին՝ մտերիմները նրան առաջարկում են հեռանալ Թուրքիայից եւ փրկել կեանքը։ Սակայն Զօհրապը վճռականօրէն հրաժարւում է փախուստից՝ այդ դասալքութիւն համարելով։ «Ո՞ւր թողում այս անտէր ու անգլուխ ժողովուրդը։ Չէ, փախչել չեմ կրնար․ պէտք է, պարտքս է, մինչեւ վերջին պատնէշին վրայ կենալ»։ Եւ նա մինչեւ վերջը մնում է պատնէշին վրայ ու խիզախօրէն շարունակում պայքարը...։

×

1915 թուական։ Մղձաւանջային օրեր։ Բովանդակ մարդկութեան աչքի առաջ Թուրք ենիչէրիները սկսում են կենսագործել հայ ժողովուրդը բնաջնջելու իրենց դիւային ծրագիրը։ Ժողովուրդը դատապարտւում է բռնագաղթի ու կոտորածների միջոցով ոչնչացման։ Արեւմտահայ մտաւորականութեան եւ մշակոյթի կենտրոն Պոլիսը սուգի մէջ է։ Բիւզանդական հինաւուրց քաղաքն իր սեւ նոճիներն է պարզել երկնքին՝ որպէս սուգի դրօշներ։ Ապրիլ 24ի օրը կանգ է առնում հայկական կեանքի զարկերակը։ Ազգային մեծ վշտից քարացել է ժողովուրդը։ Գիշերը կատարուել են զանգուածային ձերբակալութիւններ։ Թուրք ոստիկանները ձերբակալել են մօտ երեք հարիւր պոլսահայ մտաւորականներ՝ հասարակական-քաղաքական գործիչներ, գիտութեան, գրականութեան եւ արուեստի աշխատողներ, ուսուցիչներ, նրանց թւում մեր Կոմիտասին, Դանիէլ Վարուժանին, Սիամանթոյին, Ռուբէն Զարդարեանին, Ռուբէն Սեւակին։

Սարսափ է տիրում քաղաքում։

Քունն ու հանգիստը կորցրած Զօհրապը, որ դեռ ազատ էր մնացել ձերբակալումից, նետւում է վերջին ու վճռական մարտի՝ առանց հաշուի առնելու տիրող սարսափը եւ բարեկամների կողմից եղած կրկնակի նախազգուշացումները։ Այս ծանր, եղեռնական օրերին, յուզուած եւ ընդվզած Զօհրապ հայ ժողովրդի բնաջնջելու թրքական արիւնոտ ծրագիրը մերկացնող մի պաշտօնական գրութիւն է պատրաստում՝ ուղղուած Թուրքիոյ եպարքոսին, որ Պոլսի Զաւէն պատրիարքի հետ յանձնում են Սայիտ Հալիմ փաշային։ Ապա Ջղագրգիռ գնում է ոճրագործների «Իթթիհատ» կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Միթհատ Շիւքրի պէյի մօտ եւ բացատրութիւն ուզում հայ ժողովրդի հանդէպ կիրառուող արիւնոտ դատաստանի մասին։ Յետոյ անհանգիստ քայլերն ուղղում է Թուրքիոյ ներքին գործերի նախարար Թալէաթի մօտ։ Կեանքին անմիջապէս սպառնացող վտանգը հաշուի չառնելով, իր ժողովրդի մեծ ողբերգութեան ականատես Զօհրապ մերկացնող մի «Պաշտօնագիր» յանձնելուց յետոյ՝ զսպուած զայրոյթով դիմում է մեծ դահիճ Թալէաթին․

— Ապահով եղէք, օր մը հաշիւ պիտի պահանջուի ձեզմէ, եւ դուք պիտի չկա...

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Կը սիրէ բեմական արուեստն ալ ու թատերական դերեր ալ կը ստանձնէ։ Իրենց ընտանեկան յարկին տակ գրական պարբերական հաւաքոյթները կը շարունակուին։ Ընդհանուր առմամբ, որքան ուրախ, նոյնքան ծանր շունչ մը կը տիրէ։ Բրիտանական տիրապետութեան տակ Հնդիկ մտաւորականութիւնը ինքզինք նուաստացած կը զգայ, ինչ որ այժմ կը կոչենք ստորադասութեան բարդոյթ։ Հայրենասիրութեան եւ ինքնագիտակցութեան զգացումը կը բոնկի ամէնքին մէջ։ Թակորի հայրն է որ անձնապէս կը գրագէ իր կրտսեր զաւակին մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութեամբ, անհուն սէր ներշնչելով ճշմարտութեան եւ գեղեցկութեան հանդէպ։

Ցեղապետական հայրը գործէ կը քաշուի եւ կրօնական առաքելութեամբ կը զբաղի։ Կը կազմէ Բրահմօ-Սամաճ *անունով ընկերակցութիւն մը, որուն նպատակը կ՚ըլլայ Բրահման աւանդական հաւատալիքները վերափոխել եւ արդիական դարձնել։ Ասիկա տեսակ մը ազդակ կ՚ըլլայ հնդիկ իմաստութեան եւ միաստուածութեան գաղափարով ամրապնդուելու։ Ինչ խօսք, որ ընտանիքի բոլոր անդամները կը մասնակցէին այդ շարժման։ Երիտասարդ Թակոր իր գլուխը կը թեքէ* Ուփանիշատի *եւ Րիկ-Վէտայի սրբագործուած պատգամներուն վրայ եւ կ՚ուզէ անոնց իմաստն ըմբռնել։ Կը ջանայ իր եսին մէջ նոյնացնել կեանքի արժէքը եւ լուսաւորել ծառայել մարդկութեան։ Արդէն իր քերթուածներուն մէջ կը փոխադրէ այդ բացարձակին ծարաւը, որ զինք անդադար պիտի խռովէր յետագային։*

1878ին, տասնեւեօթը տարեկան հասակին կը ճամբորդէ Անգլիա։ Երազներու աշխարհէն՝ իրականութեան կը վերադառնայ։ Արեւմտեան քաղաքակրթութեան հետ շփումը զգաստացուցիչ կ՚ըլլայ։ Կը զգայ, որ հնդիկ միտքը ի զուր արհամարհած էր նիւթական աշխարհը։ Արեւմուտքի մտաւոր թռիչքներն ու ճարտարարուեստական յաղթական վերելքը պէտք չէ ստորադնահատուէին։

Անգլիայէն վերադարձին, Թակոր, թէեւ շատ խանդավառ, բայց չէր գիտեր ի՞նչ ուղղութիւն ընտրել։ Կը մտատանջուի։ Օժտուած բազմապիսի շնորհներով, կը դժուարանայ ուղի մը գծել։ Բանաստե՞ղծ, փիլիսոփա՞յ, թատերագի՞ր թէ երաժշտագէտ։

Օր մը, սակայն, յափշտակուած կը դիտէ Գանգէսի վրայէն տարածուող վերջալոյսը։ Վարակիչ խանդ մը կը ծնի իր մէջ եւ կ՚ըսէ․— «Սիրտս կը վկայէ թէ, ինչ որ պիտի գրեմ, իմն է, վերջապէս...»։ Եւ բանաստեղծութեան աղբիւրը կը սկսի հոսիլ։

Կը գրէ Պենկալերէն քերթուածներու շարք մը, որ «Վերջալոյսի երգեր» խորագրին տակ կը հրատարակուի։ Գիրքը հազիւ լոյս տեսած, մեծ յաջողութիւն կը գտնէ։ Մասնաւորաբար նոր սերունդը խանդավառութեամբ կ՚ողջունէ իր վիպապաշտ բանաստեղծը, որովհետեւ հեղինակը հինի եւ նորի բախումն է որ կը հակադրէր քնարական շունչով։ Բիչ ետքը կը հրատարակէ ուրիշ հատոր մը եւս՝ Արշալոյսի երգեր *խորագրով։ Այլեւս անտարակուսելի էր ամէնքին համար, որ Պենկալը վաւերական մեծ բանաստեղծի մը ծնունդ տուած էր։ Իր գրչին տակ կրօնական խորհրդաւոր շունչ մը կը թաւալէր։*

Ի՞նչ անկանկալ էր պատահած իրեն, երբ մտամոլոր վիճակի մը մատնուած չէր գիտեր ի՛նչ ուղի ընդգրկել։ Թակոր ինքն է որ կը պատմէ։ Օր մը, Կալկաթա, իր եղբօր այցելութեան կ՚երթայ։ Առաւօտ մը, յանկարծ, կը նախզգայ թէ իր աչքերուն մթին քօղը անհետացած եւ «իրականութեան ճշմարիտ ոգին» է յայտնուած։ «Աշխարհ պատած էր անըմբռնելի փառքով մը, որուն խայտալից ալիքներուն հրճուանքը, ամէն կողմէ ճառագայթ կը բանար։ Տանջանքի ծանր պատմուճանը, որուն ծալքերուն մէջ վհատ սիրտս կը հեծեծէր, յանկարծ, աշխարհի լոյսով ողողուեցաւ ու տարածուեցաւ»։ Այդ ներշնչման պտուղն էր իր մէկ քերթուածը՝ Երազէն արթնցած աղբիւրը։

Չեմ գիտեր ի՞նչպէս սիրտս յանկարծ
բացաւ իր դռները
Եւ թոյլ տուաւ մուտքը աշխարհի
բաներուն,
Որ գիրար կը հրէին ու կ՚ողջունէին...։

Հազիւ իրականութեան հետ հաղորդուած, հայրը իրեն կը յանձնարարէ բանաւոր Շիլէյտայի կալուածով զբաղիլ։ Բանաստեղծը այս անգամ կը գտնուի դէմ առ դէմ Պենկալի գիւղացիութեան զարհուրելի թշուառութեան։ Աւատական կարգերուն տակ ժողովուրդն սարկացած, մերկ ու անօթի։

Կը փորձէ փոխել երբեմն այս վիճակը։ Հայրը կը քաջալերէ զինք եւ կը յանձնարարէ հարցը մանրամասնօրէն ուսումնասիրել։ Թակորի բուն անձնաւորութիւնը հոս է, որ կը յայտնուի։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար․ – 2)

բենաք ձեր արարքները արդարացնել…:

Դահիճը նենգ աչքերը ոլորում է ըմբոստացած Զօհրապի վրայ, մի պահ անխօս դիտում նրա կլոր, ուժգոյն դէմքին վառւող աչքերը եւ հեգնաբար հարցնում.

— Իսկ ո՞վ պիտի պահանջէ այդ հաշիւը:

— Ե՛ս, պատասխանում է Զօհրապ, — ե՛ս որպէս խորհրդարանի հայ երեսփոխան ձեզմէ հաշիւ պիտի պահանջեմ…:

Ու այլեւս ոչ մի բառ չարտասանելով՝ հեռանում է դահիճի մօտից:

Այս կարճ խօսակցութեան երկրորդ օրն իսկ, Թալէաթի կարգադրութեամբ ձերբակալւում է Զօհրապ՝ թրքական խորհրդարանի «անձեռնմխելի» երեսփոխանը եւ բռնում մահուան ճանապարհը՝ դէպի Տիգրանակերտ:

Մահուան այդ սեւ ճանապարհից «Լուռ ցաւերի» հեղինակը մի քանի նամակներ է ուղարկում իր կնոջը: Օրհասական պայմաններում գրուած այդ փոքրիկ նամակների մէջ էլ երեւում է մեծ ու քնքոյշ սիրտը, ազնիւ եւ մեծահոգի մարդը:

Կատարւում է անսովոր ոճիրը: Ուրֆայից Սեւերեկ տանելիս գազանաբար սպանում են Զօհրապին:

Թուրք պատմագիր Ահմէտ Րէֆիկը, որ անձամբ տեսակցել է Զօհրապի դահիճ Չերքէզ Ահմէտի հետ, տալիս է մեծ մարդու ու մեծ գրողի սպանութեան մի քանի սարսռազդեցիկ մանրամասնութիւններ:

Սառը անտարբերութեամբ պատմելով, թէ երեսփոխան Վարդգէսին սպանել է մաուզէրի գնդակով, դահիճը ցինիկօրէն աւելացրել է.

— Յետոյ Զօհրապը ձեռք անցուցի, ոտքիս տակը առի, խոշոր քարով մը գանգը ճզմեցի, ճզմեցի՝ մինչեւ որ սատկեցաւ…:

×

Գրիգոր Զօհրապի կեանքը ժողովրդին ազնուօրէն ծառայելու, մարդու ազատագրման համար պայքարելու, անձնուիրութեան եւ մեծ հայրենասիրութեան պայծառ, անմոռանալի օրինակ է:

«Բոլոր կեանքս կռուելով անցուցեր եմ» — արդարացի կերպով գրել է նա մի առիթով:

Անյայտ է Զօհրապի գերեզմանը, ինչպէս անյայտ են նրա հետ նահատակուած մէկ միլիոն Հայերի գերեզմանները: Այս օրերին Զօհրապի ծննդեան 100 ամեակը հանդիսաւորապէս նշելիս՝ հայ ժողովուրդը չի կարող ծաղկեպսակ դնել նրա պաշտելի շիրիմին, նրա յուշարձանին: Աշխարհի ոչ մի գերեզմանոցում նա յուշարձան չունի: Բայց երախտագէտ հայ ժողովուրդը նրա համար անմահութեան յուշարձան է կանգնեցրել իր բազմատանջ մեծ սրտում: Յաւերժական յուշարձան է կանգնեցրել անզուգական, անմոռանալի Զօհրապի, մեր Զօհրապի համար:

ՍՏ. ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ). — Ամէն տարի, դաշտահանդէսներու եղանակին, կատարեալ մղձաւանջի մը կը մատնուին կազմակերպիչները. — Օդը նպաստաւոր պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ: Յուլիս 30ի կիրակին, իր լազուարթ երկինքով, փայլուն ու տաք արեւով առաւօտէն իսկ յաջողութեան գրաւական մը եղաւ, Հ. Յ. Դ. Լիոնի եւ Տէսինի զոյգ կոմիտէներու Հերոսներու Օրուան առթիւ կազմակերպած բացօթեայ տօնակատարութեան:

Առաւօտուն, յատուկ հանրակառքով հանդիսավայր եկան Լիոնի մեր ընկերներն ու համակիրները, իրենց ընտանիքներով: Բեռնաւորուած ուտելիքի պայուսակներով:

Բարձրախօսը արդէն զետեղուած էր, ուրկէ հայրենի քնքոյշ եղանակներ կը սփռուէին եթերի անհունութեան մէջ, նաեւ մեր հոգեկան աշխարհին մէջ, թրթռացնելով մեր հայրենասիրութեան լարերը:

Զոյգ դրօշները կը ծածանէին վեր վէր: Վայրը, ծառերու հովանիին տակ հաճելի է, ու մաքուր օդին գործակցութեամբ կը գրգռէ ախորժակները: Յանձնախումբը գործի լծուած է ու կը պատրաստէ միսը՝ շամփրելու համար:

Ժամը 4ն է ահա, սակայն Տէսինցիները տակաւին չեն երեւիր: Անոնց սովորութիւնն է այդ: Կը խուժեն հանդիսավայր, երբ արեւը կը սկսի հակիլ դէպի հորիզոնը:

Ժամը 4 ուկէսն է եւ խօսնակը՝ ընկ. Կարապետ Յովակիմեան կը կատարէ հանդէսին պաշտօնական բացումը, արագ ակնարկով մը ոգեկոչելով յիշատակը Խանասորի արշաւանքին մասնակցողներուն եւ բոլոր հերոսներուն:

Խումբ մը ընկերներ եւ ընկերուհիներ կ'երգեն «Կարկուտ տեղաց»ը:

Ապա խօսք կ'առնէ օրուան բանախօս ընկ. Միսաք Միրզէ, որ կրակոտ բառերով ու պատմական տուեալներով կը ջատագովէ Արշաւանքի հերոսներուն հայրենասիրական բարձր արժանիքը:

Յետոյ խօսք կը տրուի վեթերան ընկ. եւ «Ամէնուն Տարեգիրք»երու հմուտ հեղինակ՝ ընկ. Կարօ Գէորգեանի, որ Ամերիկայէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ փափաքեր էր ներկայ ըլլալ մեր դաշտահանդէսին:

Յարգելի ընկերը կէս ժամէ աւելի բարոյալից ու ոգեւորիչ բանախօսութիւն մը ըրաւ: Իր կարգին կանգ առաւ Խանասորի արշաւանքի պատմական արժէքին վրայ, որ եթէ իր ծաւալով մեծ շարժում մը չէր, բայց իրբեւ բարոյական երեւոյթ յատկանշական էր ու բարձր նշանակութիւն ունէր: Ընկերը կենդանի օրինակներով փառաբանեց անցեալ սերունդներու բարձր հայրենասիրութիւնն ու անձնուիրութիւնը, բարոյական դասեր վերապահելով նոր սերունդին:

Դժբախտաբար կարելի չէ թղթակցութեան մը մէջ լայնօրէն ծանրանալ երկու բանախօսութեանց վրայ, որոնք խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին ու գնահատուեցան:

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան անդամներէն ընկ. Օ. Ալթունեանի, որ պատասխանելով վեթերան ընկերոջ բաղձանքներուն, յայտնեց թէ ներկա՛յ է Նոր Սերունդը, տոգորուած նոյն հայրենասիրական զգացումներով, որքան իր նախորդները, ու եթէ անոնք զէնը ի ձեռին կատարեցին իրենց պարտականութիւնը հայրենիքի ազատագրութեան համար, Նոր Սերունդը եւս կը պայքարի այլասերման վտանգին դէմ, որ նոյնքան ահարկու թշնամի մըն է մեր ազգային գոյութեան: Եւ վստահեցուց թէ իրենք յաղթական դուրս պիտի գան այդ պայքարէն: Մեր երիտասարդ ընկերը խլեց ջերմ ծափեր:

Ժողովուրդը արդէն լեցուցեր էր հանդիսավայրը: Ոգեւորութիւնը եւ բոլորին տրամադրութիւնները բարձրացեր էին: Մեր սիրելի ընկեր խօսնակը անգործ չէր մնար: Արտասանութիւնները, մեներգները, սրախօսութիւնները իրարու կը յաջորդէին: Տէր եւ Տիկ. Մակէսեան գեղեցիկ գաղափարը յղացած էին կազմակերպել յանձնախումբին նուիրելու խորոված եգիպտացորեն, որուն վաճառումը փոքր հասոյթ մը ապահովեց:

Աճուրդի դրուեցան նաեւ տապկուած հաւ մը եւ շիշ մը մուսէօ, որուն գումարը բարձրացաւ 15 հազար Հին Ֆրանքի: Շահողն էր փոքրիկն Շաւարշ Ղազարեան, որ իր մեծ մօրը բաղձանքով Հերոսներու Օրուան առթիւ նախորդ օրը Շաւարշ անունով մկրտուած էր ի յիշատակ մեր մեծ ուսուցիչին՝ անզուգական Շաւարշ Միսաքեանի:

Յետոյ սկսան շուրջպարերը, բայց աւա՜ղ, ժամերը սահած էին: Լիոնցիներու մեկնումի պահն էր: Արդէն մութն ալ հետզհետէ կը խտացնէր ստուերները:

Ահա այսպէս երջանիկ օր մը անցաւ եւ մեր հերոսներու յիշատակի հուրը դարձեալ արծարծուեցաւ մեր հոգիներուն մէջ:

Գ. Պ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱՐՁՐ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

«Սով. Հայաստան» սկսած է հրատարակել Երեւանի բարձր. վարժարաններուն մուտքի պայմանները, նաեւ նոյն այդ վարժարաններուն պատկերները:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ունի հետեւեալ բաժանումները.—

Եկրաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ հանքավայրերու քարտէսագրութիւն, երկրաբանութիւն, ջրաերկրաբանութիւն:

Բնագիտական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ ելեկտրոնիկա, ռադիոֆիզիկա, աստրոֆիզիկա, կորիզային ֆիզիկա:

Քիմիական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ քիմիագիտութիւն:

Աշխարհագրական.— Ուսման ծրգարին մէջ՝ աշխարհագրութիւն:

Կենսաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ կենսաբանութիւն:

Պատմական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ պատմութիւն:

Տնտեսագիտական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ ժող. տնտեսութիւն, աշխատանքի տնտեսութիւն, ապրանքի գիտութիւն:

Իրաւաբանական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ իրաւագիտութիւն:

Բանասիրական.— Ուսման ծրագրին մէջ՝ Հայոց լեզու, գրականութիւն, պարսկերէն, արաբերէն, մաթեմաթիկական լեզուաբանութիւն եւ մեքենայական թարգմանութիւն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԱԶՄԱՐՈՒԵՍՏԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Ունի հետեւեալ բաժանումները.—

Շինարարական.— Արդիւնաբերութիւն եւ շինարարութիւն, գետային կառուցումներ, ջրաելեկտրակայաններ, կոյուղի, ճարտարապետութիւն:

Քիմիական.— Արուեստական ձգախէժ, հանածոներ:

Ելեկտրական.— Արդիւնաբերական ելեկտրականութիւն, ելեկտրական մեքենաներ, ելեկտրական մեկուսիչներ:

Մեքենական.— Հաշուող մեքենաներ, ելեկտրոնային սարքեր:

Այս բաժանումները ունին իրենց «փիլիալները» Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱՆՈՑ՝ ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ

Այս բարձր ուսումնարանը կ'ընդունի 17–35 տարեկան քաղաքացիները, մտից քննութիւն տալով հետեւեալ առարկաներու մասին.— Մաթեմաթիք, գծագրութիւն, բնագիտութիւն, մեքենագիտութիւն, Հայոց լեզու (գրաւոր), օտար լեզու (բանաւոր):

Ուսումնարանը ունի քիմիագիտութեան բաժին, նկարչութեան մասին, բնագիտութեան բաժին, գիւղատնտեսութեան բաժին:

Հայոց լեզուի եւ գրականութեան, պատմութեան եւ գիշերօթիկ դաստիարակներու բաժին, ուր ընդունուելու համար քննութիւն կը պահանջուի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան մասին, Խորհ. Միութեան ժողովուրդներու պատմութեան մասին, ռուսերէն եւ օտար լեզու:

ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԾԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԱՍՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱՐԱՆ

Ուսանող կ'ընդունուին մինչեւ 30 տարեկան քաղաքացիները, եօթնամեայ վարժարանի կամ միջնակարգ վարժարանի շրջանաւարտները՝ մտից քննութեամբ:

Ուսանողութեան շրջանն է չորս տարի:

Մտից քննութեան առարկաներն են Հայոց լեզու եւ մաթեմաթիք:

Արձանագրութեան համար պէտք է ներկայացնել եօթնամեայ կամ միջնակարգ վարժարանի աւարտական, ծննդեան վկայական կամ անձնագիր, ինքնակենսագրութիւն, երեք լուսանկար (առանց գըլխարկի), առողջական վկայական:

Ուսանողները կը ստանան թոշակ եւ բնակարան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Հոգ չէ… ուրախ եմ որ հասկցայ այս անմեղ մարդոց ինչ ըլլալը. հասկըցայ թէ անոնք միայն ազնուական են, ու թէ մեր նախահայրերու արիւնը կը կրեն: Իրաւ է որ Ֆլաները կ'ատեմ… սակայն կան Ֆլաներ, որոնք այնքան սիրելի են ինծի, որքան իմ ազգիս զաւակները…:

Մանկամարդ աղջիկը գրեթէ անշմարելի կերպով ժպտեցաւ ու իր տրտմալի ազուոր աչքերը կուրծքին վրայ խոնարհեցուց:

— Ինչ է անունդ, հարցուց Ալի պէկ խանդաղատելի ձայնով մը:

— Անունս Աստղիկ էր, բայց հոս Լալէզար կը կանչեն, պատասխանեց մանկամարդ աղջիկը:

— Ինծի նայէ Լալէզար, թոթովեց Ալի պէկ ճնշուած բացատրութեամբ մը. գիտե՞ս թէ ուր քնացած է Միրզա պէկ:

— Գիտեմ… ի՞նչ կայ որ…: Անոր մօտ կ'ուզէ՞ք երթալ:

— Այո:

— Ի՞նչ ընելու համար:

— Կ'ուզեմ տեսնել զինքը:

— Գիշե՞ր ատեն… ի՞նչպէս կարելի է, քանի որ հարէմին մէջ կը գտնուի: Ինչո՞ւ համար առտուան չէք սպասեր:

Ալի պէկ լեցուած էր, ա՛լ չկրցաւ ծածկել իր դիտաւորութիւնը:

— Մտիկ ըրէ, Լալէզար, բացագանչեց երիտասարդ Քիւրտը, հոս վերն Աստուած, վարը մենք երկուքս կը գտնուինք: Դուն իմ ամէնէն նուիրական երդումիս հաւատալով յայտնեցիր գաղտնիքդ. պէտք է ես ալ քու երդումդ առնեմ ու այնպէս ըսեմ թէ ի՛նչ է դիտաւորութիւնս այս պահուս եւ թէ ինչո՛ւ կ'ուզեմ այդ անարգ մարդուն մօտ երթալ…:

Լալէզար ճիչ մը ըրաւ, իր հոգւոյն բովանդակ դառնութիւնը խեղդելու չափ: Աչքերուն տաք արցունքները սրբեց ու ըսաւ.

— Կ'երդնում լոյս հաւատքիս վրայ Ապա պէկ:

— Խիստ լաւ, գիտցիր որ նպատակս է քու կեանքդ փրկել ասկից, արդեօք կ'ուզես, եթէ ոչ հոս կը մնաս, յարեց Ալի պէկ:

— Հոս մնա՛լ… ո՛հ, երբեք. չեմ ուզեր այստեղ մնալ…:

— Պիտի ուզե՞ս ինծի հետ գալ:

— Ա՛խ, անկարելի է այդ, Միրզա պէկ չի թողուր որ դուք հետերնիդ տանիք զիս:

— Այո, գիտեմ թէ Միրզա պէկ պիտի չթողու որ ես տանիմ քեզ քու հայրենիքդ, բայց ասոր միջոց մը կայ:

— Ի՞նչպէս:

— Այս գիշեր միասին կը փախչինք:

— Փախչի՞լ:

— Այո:

— Ո՛հ, չէ՞ որ դուք այդ պատճառաւ կանպատուիք, չէ՞ որ ձեր անունը պիտի կորսի…:

— Ընդհակառակն. Մեզ համար պատիւ է ազատել գերուհի մը որ հայրենիքիս մէջ ծնած է ու մեր Ֆլաներէն է: Միրզա պէկ քեզ հոս բերելով ոչ միայն անպատուած է քու հայրդ ու քու ազգութիւնդ, այլ նաեւ բոլոր Հայաստանցի պէկերը. հետեւաբար իմ պարտականութիւնս է այդ ճիւաղէն իմ վրէժս լուծել եւ ազատել թէ՛ Հայաստանցիներու պատիւը եւ թէ քու անմխիթար ծնողքիդ պատիւը: Միթէ չէ՞ս կարօտցած ծնողքդ, ազգականներդ ու բարեկամներդ:

— Ի՞նչպէս չէ… միթէ այս չորս տարուան մէջ խմածս ջո՞ւր է, կերածս կերակո՞ւր է, Ալա պէկ: Ամէնուն. միշտ կուլամ, միշտ կը հառաչեմ… բայց գաղտնի կը պահեմ, որովհետեւ հարէմին մէջ մէկու մը չեմ կրնար յայտնել իմ Ֆլայ ըլլալս, եթէ իմանան… որ ես Ֆլայի աղջիկ եմ, կը թունաւորեն զիս անպատճառ:

— Ըսի թէ վերն Աստուած ու վարը՝ մենք ենք այս սենեակին մէջ, Լալէզար, ընդհատեց Ալի պէկ սրտաշարժ ձայնով մը՝ պէտք է վստահիս ինծի բոլոր հոգւովդ եւ գիտնաս թէ ես ազնուական Քիւրտ պէկի մը զաւակն եմ, չեմ խաբեր քեզ: Այս սեմերէն դուրս առանց քեզի, թող իմ գլուխս երթայ: Միայն թէ ժամանակ չկորսնցուցած յայտնէ Միրզա պէկի ննջասենեակը…:

— Բայց ինչո՞ւ համար անպատճառ հոն կ'ուզես երթալ:

— Քու վրէժդ պիտի լուծեմ:

— Ի՞նչպէս…:

(Շար.)

Այրի Տիկին Լուքաչ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ս. Թորոսեան եւ զաւակները, Օր. Ոստանեան, Էլիզապէթ եւ Քաթրին Աւետեան եւ ընտանիքը, եւ Ջերմեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ԶԱՐԴԱՐ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Աւետեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ կիրակի Օգոստ. 6ին, 80 տարեկանին։

Թաղումը կը կատարուի այս չորեք-շաբթի առտու ժամը 9ին Մէօտոնի նոր գերեզմանատունը։ (Հաղ. միջոց՝ շոգե-կառք Մոնփարնասէն՝ իջնել Պելվիւ)։

Մարմինը կը վերնայ ժամը 8,30ին, բնակարանէն՝ 20, Ռիւ Փոքթօ-Ռիշ (Մէօտոն)։ Հաղ. միջոց. էնվալիտի կայարանէն՝ իջնել Մէօտոն-Վալ Ֆլէօրի)։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։ Հաւաքուիլ — ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ-Փլէնին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլոր իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Հերմինէ Հ. Թագւորեանէ 20 Ն. Ֆ., հիւանդներու համար։

×

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ընկերուհի Փառանձեմ Երքէմեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին՝ 40 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 40 Ն. Ֆ. Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, 20 Ն. Ֆ. Նոր Սերունդին

Ընկերուհի Ա. Արամեան իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 10 Ն. Ֆ.։ Ընկերուհի Ա. Մաղաքեան իր ապաքինման առթիւ 10, նաեւ 10 Ն. Ֆ. իր աղջկան ղըպրոցական յաջողութեան համար։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը խորին շնորհակալութեամբ եւ երախտիքով ստացաւ փարիզաբնակ Պ. Կարապետ Յակոբեանէ, երկրորդ անգամ ըլլալով, խիստ կարեւոր գումար մը Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան ի նպաստ, որուն շնորհիւ եկեղեցւոյ շինութիւնը պիտի փութացուի։ Պ. Յակոբեան կը փափաքի որ չյիշուի իր նուիրատուութեան քանակը, չյիշուի իր նուիրատուութեան քանակը։

Այս առթիւ Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը պարտք կը զգայ յիշել թէ Կաթող. Պատ. Սերովբէ եպս. Մանուկեան ոչ մէկ ջանք կը խնայէ իր կողմէ կարեւոր գումարներ ապահովելու եկեղեցւոյ շինութեան, միշտ դիմումներ կատարելով բարեսէր եւ ազնիւ ազգայիններու մօտ։

×

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան։

Ռիքամարիէն Տիկին Եսթեր Պալեանէ իր անցուցած արկածէն լաւանալուն առթիւ 50 Ն. Ֆ., Տիկ. Ճնկըտրեանէ 200, Տիկին Երջանիկ Ուզունեանէ 20, Տէր եւ Տիկ. Տիւպանէ 50, Տիկ. Շնորհիկ Յովհաննէսեանէ 5 Ն. Ֆ.։ Պ. Նազարէթ Սանճեանի բնակարանը հաւաքոյթի մը ընթացքին ներկաներէ հաւաքուած 100 Ն. Ֆ.։ Տիկ. Լուսին Գասպարեանէ 10, Սեւրանէն Տիկ. Ա. Գէորգեանէ 10, Պ. Ստեփան Տիւյմէճեանէ 10 Ն. Ֆ.։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;

2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian

3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 20րդ պատգ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավրնիւ Ժան Ժոռէս «Շէ Ժանօ» հայկական սրճարանը։

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ս Ե Ւ Ր

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին ։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով .—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերպարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն ։

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն ։

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով ։

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով ։

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑՕԹԵԱ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք եւ, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել։

Ծաչէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական դիտելիքներու» գրքոյկներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ՅԱՌԱՋԷՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՍՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, Հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան ։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. : ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու ։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք ։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE. PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 9 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9673 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9474

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐՐՈՐԴ ՈՒԺԸ

Մեծ Եւրոպան է «երրորդ ուժ»ը, որուն գաղափարը յղացուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին եւ որ կ'իրականանայ աստիճանական կերպով։

Երկու մեծ ճակատներու՝ Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ ծրագրուած է կազմել Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները։

Այս ուղղութեամբ առնուած առաջին քայլն եղաւ Եւրոպայի Խորհուրդը, որուն կը մասնակցին տասնեւհինգ եւրոպական երկիրներ։ Կեդրոն ընտրուած է Սթրազպուրկ քաղաքը՝ իր աշխարհագրական դիրքի յարմարութեան համար։

Երկրորդ քայլն եղաւ 1953 Մայիս 1ին կազմութիւնը Ածուխի եւ Պողպատի Եւրոպական Միութեան՝ մասնակցութեամբ վեց երկիրներու — Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ (վերջին երեքը ճանչցուած Պենելիւքս կրճատուած անունով)։ Ասոնք կը ներկայացնէին 160 միլիոն բնակիչ։

Երրորդ հանգրուանը պիտի ըլլար Եւրոպայի Հաւաքական Պաշտպանութեան ծրագիրը, իբրեւ նախաքայլ դէպի արեւմտեան Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը։ Հիւսիսային Ատլանտեանի Ուխտին ընդլայնումը կը կատարէ այդ պարտականութիւնը։

Չորրորդ քայլը Եւրաթոմի եւ Միացեալ (կամ Հասարակաց) Շուկայի ստեղծումն էր։ Գաղափարը՝ յղացուած Մեսինայի մէջ 1955ին՝ կեանքի կոչուեցաւ 1957 Մարտ 25ին, Հռոմի մէջ վերոյիշեալ վեց պետութեանց ստորագրած կրկնակ դաշնագիրներով։

«Միացեալ Շուկան» կարեւոր հանգրուան մըն էր «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ու ճամբուն վրայ։

«Դաշնակցային Եւրոպա՞» (ֆետերացիա) թէ՝ Համադաշնակցութիւն (Քոնֆետերասիոն)։ Ինչ ալ ըլլայ վերջնական ծրագիրը, ստոյգ է մէկ բան միայն, որ Եւրոպայի վարչական նոր դրութիւնը դաշնակից իւրաքանչիւր երկրէ պիտի պահանջէ հրաժարիլ կարգ մը ստորոգելիներէ, որոնք կը յատկանշեն անկախ պետութիւն մը։

Ամէն երկրի մէջ ալ կան աջակողմեան, ազգայնական հոսանքներ, որոնք չեն հաշտուիր նման պայմանի հետ։

«Միացեալ Շուկայ»ի դաշնագիրը կը բովանդակայ 248 յօդուածներէ եւ բազմաթիւ յաւելուածներէ։ Գլխաւոր նպատակն է դաշնագիր երկիրներու միջեւ մաքսատուրքի զեղչումը աստիճանաբար, մինչեւ 15րդ տարին, երբ բոլորովին պիտի ջնջուին մաքսերն ու ապրանքի ներածման բաժնեչափերը։

Աշխատաւորները ազատ պիտի ըլլան մէկ երկրէն միւսը փոխադրուելու, առանց որեւէ սեղմումի։ Ո՛չ մէկ արգելք պիտի դրուի նաեւ դրամագլուխներու տեղափոխութեան համար։

Աւելի քան չորս տարիէ ի վեր գործադրութեան դրուած է «Միացեալ Շուկա»ի ծրագիրը, որուն թէր ու դէմ երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւրոպական միւս երկիրներուն մէջ։

Գլխաւոր հակառակորդն էր Մեծն Բրիտանիա, որ իր գաղթավայրերու եւ [illegible]պետութեան ընդդիմութեան կը փախչէր միանալու համար վեցերուն։

«Միացեալ Շուկայ»ի վեց պետութեանց դիմաց «Ազատ Փոխանակութեան Գօտի»ի եօթը երկիրներ միացեալ ճակատ կազմեցին գլխաւորութեամբ Անգլիոյ։ Միւսներն են՝ Շուէտ, Նորվեկիա, Փորթուկալ, Դանիա, Զուիցերիա եւ Աւստրիա։

Երկար տատանումներէ վերջ, Անգլիա որոշեց վերջապէս մտնել «Միացեալ Շուկայ»ին մէջ։ Խորհրդարանը մեծամասնութեամբ իրաւասութիւն տուաւ վարչապետ Մաքմիլլընի, որ դիմում կատարէ այս վերջինի պատասխանատու մարմնին՝ «վեց»երուն միանալու համար։

Խորհրդարանի որոշումը բուռն վէճերու տեղի տուաւ անգլիական մամուլին մէջ։ Սակայն Մաքմիլլըն վճռած է ամէն գնով յաջողցնել Մեծն Բրիտանիոյ մասնակցութիւնը «Միացեալ Շուկայ»ին։

Երրորդ ուժը հետզհետէ աւելի զօրաւոր հիմերու վրայ կը դրուի։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ՆՍՏԻՆՔ ԵՒ ԽՕՍԻՆՔ" Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ
ԲԱՅՑ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ԻՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

Նիքիթա Սերկէեվիչ Խրուշչեւ շատ հպարտ էր առջի իրիկուն, երբ խօսք կ'առնէր հեռատեսիլին առջեւ։ Առաջին անգամ Թիթովի մասին որուն շնորհիւ «մարդկութիւնը քայլ մը ըրաւ դէպի անջրպետի նուաճումը»։

Խրուշչեւ ապա ծանրացաւ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան յառաջդիմութեան վրայ, անդրադարձ գլխաւորաբար Համայնավարութեան «պատմական առաքելութեան վրայ»։ «Մեր ամբողջ կարելին պիտի ընենք խուսափելու համար նոր պատերազմէ մը։ Ոչ մէկ հողամասի եւ ոչ մէկ հարստութեան աչք ունինք», շեշտեց Խորհ. Միութեան վարչապետը, որ քննադատեց «անհասկացողութեան այն պատը» որուն կը բախին խորհրդային առաջարկները ապազինման շուրջ։ «Դրամատիրական պետութիւնները չեն հրաժարած զինեալ բախումի մը գաղափարէն՝ ընկերվարութեան դէմ։ Աշխարհակալները կը պատրաստուին կրկին մէջտեղ դնել Տըլըսի քաղաքականութիւնը, բայց ուժերու իրական համեմատութիւնը փոխուած է»։

Խրուշչեւ անդրադարձաւ նաեւ Քենըտիի հետ ունեցած իր հանդիպումին եւ ընդունեցաւ թէ երիտասարդ նախագահը «իմաստուն եւ իրատես» տեսակէտներ յայտնած է երբ ուժերու հաւասարակշռութեան մասին խօսած են։

Ճառին գլխաւոր մասը նուիրուած էր անշուշտ Պերլինի «որ պէտք չէ Սարայեւո մը ըլլայ»։ Կարելի չէ յետաձգել Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումը, որովհետեւ «ուշացնել այս հարցին լուծումը կը նշանակէ յարձակողական ուժերուն հացին իւղ քսել։ Եթէ Արեւմտեան երկիրները ուզեն վերաքննել իրենց դիրքը եւ լսել իմաստութեան ձայնը, միայն կրնանք ուրախանալ։ Եթէ Արեւմտեանները յամառին իրենց մերժումին մէջ, հարցը կը լուծենք առանց անոնց» շեշտեց խորհրդային վարչապետը եւ շարունակեց.— «Խորհրդային արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած էր եւ է՛ խաղաղ համակեցութեան վրայ։ Եւ կ'ըսեմ Արեւմտեաններուն, Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն, Ֆրանսացիներուն՝ նստինք եւ խօսինք։ Պայծառացնենք մթնոլորտը։ Իմաստութեան վրայ կռթնինք եւ ոչ թէ հիւլէական զէնքերու ուժին»։

Խրուշչեւի համար զինուորական տեսակ մը խթէռի կը ցնցէ Արեւմուտքը եւ Միացեալ Նահանգները, ինչ որ պատճառ կը դառնայ որ Խրուշչեւ «մօտէն հետեւի դէպքերուն» եւ ի հարկին «աւելցնենք մեր բանակին քանակը արեւմտեան սահմաններուն վրայ, հոն փոխադրելով կարգ մը զօրաբաժիններ։ Կրնանք կանչել պահեստի մեր զօրքին մէկ մասը որպէսզի պատրաստ ըլլանք որեւէ հաւանականութեան դէմ»։ Ասիկա պատասխան մըն է, դիտել կուտայ Խրուշչեւ, Քենըտիի ձեռք առած միջոցներուն.— «Երբ նման կացութիւն մը ստեղծուի, անհանդուրժելի կ'ըլլայ մեր կողմէ որ մեր ձեռքերը ծալած նստինք»։ Խրուշչեւ ըսաւ թէ Քենըտի տեսակ մը վերջնագիր ուղղած էր Խորհ. Միութեան եւ յիշեց տարօրինակ օրինակ մը «զօր. Նիքոլա Վաթութին պատերազմի ժամանակ, աչքերուս առջեւ անձնասպան եղաւ, այլեւս չէր գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընէր, կորսնցուցած էր ինքզինքը։ Արեւմուտքի մէջ ալ, կան մարդիկ որոնք կը կորսնցնեն թէ իրենց պաղարիւնը եւ թէ իրենք զիրենք»։ (Ցարդ պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն զօր. Վաթութին որ Քիէվը ազատագրեց, մեռած էր Քիէվ, 1944 Ապրիլ 15ին, ծանր վէրքերու հետեւանքով)։

«Արեւմտեանները կը հաստատեն թէ Գերմանիոյ ժողովրդավար կառավարութենէն արտօնութիւն պիտի չառնեն Պերլինի իրենց հաղորդակցութիւնները գործածելու համար, որովհետեւ, կ'ըսեն, մեզի հետ պատերազմ ըրած են Հիթլերական Գերմանիոյ դէմ, կ'ըսեն նոյնիսկ թէ ապարարոյ կ'ըլլար։ Բայց եթէ բարոյականի մասին խօսինք, կը շարունակէ Խրուշչեւ, ինչո՞ւ Միացեալ Նահանգները միակողմանի հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրեցին Ճափոնի հետ։ Երկո՞ւ բարոյական կայ»։

Խրուշչեւ յիշեց նաեւ թէ Արեւմտեանները բռնաբարած են Եալթայի եւ Փոցտամի համաձայնագրերը, 1946էն սկսեալ երբ գրաւման շրջաններու ձուլումը կատարուեցաւ։ «Եթէ հրաժարինք հաշտութեան դաշնագրի մը կնքումէն, աւելցուց Խրուշչեւ, Արեւմտեանները ռազմագիտական յաղթանակի մը պիտի վերածեն ատիկա։ Պիտի պահանջեն որ արեւելեան Գերմանիոյ ընկերվարական վարչաձեւը ջնջուի եւ պիտի ուզեն անջատել Չեխոսլովաքիայէն եւ Լեհաստանէն այն հողամասերը, որոնք այս երկիրներուն տրուեցան Փոցտամի համաձայնութեամբ։ Եթէ հող հասնին, անմիջապէս իրենց գլխաւոր պահանջը պիտի յայտնեն.— Ընկերվարական վարչաձեւի ջնջումը բոլոր ընկերվարական երկիրներուն մէջ»։

Խրուշչեւ խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսայի դէմ, Պիզերթի առթիւ եւ վերջացուց իր ճառը կրկին յիշելով իրեն «այնքան սիրելի խաղաղ համակեցութիւնը»։

Հինգշաբթի օր, նախագահ Քենըտի պիտի պատասխանէ այս ճառին, որուն շեշտը «հաշտարար» կը նկատեն Ուաշինկթընի մէջ։

Դեմոկրատ ծերակուտական Ֆըլպրայթ որ նախագահն է արտաքին յանձնախումբին, յայտարարեց.— «Կարծեմ Խրուշչեւ կ'ուզէ բանակցիլ Պերլինի շուրջ, բայց պէտք է գիտնալ թէ իր բանակցութիւնը «ինչ որ ձերն է իմս է» նշանաբանին վրա՞յ հիմնուա՞ծ է»։

Ընդհանուր կարծիքն այն է թէ Խրուշչեւ աւելի վճռական եղած է Արեւմտեաններուն տրուելիք երաշխաւորութեանց մասին։ Բայց յայտնի չէ թէ ի՞նչ են այդ երաշխիքները։

Պոնի մէջ կը գտնեն թէ նոր որեւէ ըսպառնալիք չկայ այս ճառին մէջ։ Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ, ըսաւ թէ այս «արուեստական տրամաբանութեամբ կարելի չէ լուծում մը գտնել Գերմանացիներուն ինքնորոշման տարրական փափաքին»։

«Նստիլ եւ խօսելու համար» ինչպէս կ'ուզէ Խրուշչեւ, պէտք է համաձայնութիւն մը գտնուի գլխաւոր տարակարծութեան վրայ։ Խրուշչեւ կ'ուզէ բանակցիլ իր հասկցած ձեւով եւ նախապայմաններու հիման վրայ, Արեւմուտք կ'ուզէ խօսիլ առանց նախապայմանի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը Գահիրէ գացած է միջին ճամբայ մը գտնելու համար Նասըրի ազգայնացումներուն համար, որոնք մեծ ազդեցութիւն ունեցած են Եգիպտոսի յոյն համայնքին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ազգ. պաշտպանութեան նախկին նախարարը՝ Քեմալ Եըլմազ, 61 տարեկան, որ Եասը Ատա կը գտնուէր, եօթներորդ արգելափակուածն է որ կը մեռնի Եասը Ատայի մէջ։

ԻՐԱՔԻ մէջ 15 օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր կորսնցուցին հրատարակութեան իրենց արտօնութիւնը։ Ասոնց մէջ 4 թերթեր կան որոնք համայնավար են։

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ Տիեզերական Խորհուրդին երրորդ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոր-Տէլհի, Նոյեմբեր 18էն Դեկտեմբեր 6։ Կը մասնակցին 625 պատգամաւորներ որոնք 176 անդամ եկեղեցիներ կը ներկայացնեն։ Միւս կողմէ Ուղղափառ Տիեզերական հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Հռոդոսի մէջ, Սեպտեմբեր 24ին։ Կը համախմբէ բոլոր եկեղեցիները որոնք կախում ունին Պոլսոյ եւ Մոսկուայի Պատրիարքութիւններէն։ Արեւելեան, ղպտի, հայ, կարգ մը բողոքական եկեղեցիներ և կաթողիկէ եկեղեցին հրաւիրուած են դիտեր ղրկելու։ Կը սպասուին 130 պատգամաւոր եւ դիտ։ Ժողովին նպատակն է Ուղղափառ Եկեղեցիներու վերակազմութիւն մը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինի մէջ ամէն տեսակ միջոց ձեռք կ'առնուի արգելք հանդիսանալու համար Գերմանացիներու գաղթին՝ դէպի արեւմուտք։ Շաբաթ եւ կիրակի 3500 հոգի սահմանը անցած են, իսկ երկուշաբթի 1468 հոգի, ինչ որ կը կոտրէ բոլոր մրցանիշները։ Ուլպրիխթ կը սպառնայ դատի քաշել անոնք որ փախուստի ճամբուն վրայ կը բռնուին։

ԱՓՐԵԻԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ (46 ձայն) դիմում մը ներկայացուցին Համըրշոլտի, որպէսզի Ազգաժողովի արտակարգ նիստ հրաւիրէ, Պիզերթի համար։ Խորհ. Միութիւնը միացաւ այս դիմումին, բայց երեք ձայն կը պակսի որպէսզի կանոնագրական քեանի վրայ ժողովը պարտադիր ըլլայ, մնացեալը կախում ունի Համըրշոլտի կամքէն։

ԹԻԹՈՎ արտակարգ ընդունելութեանց առարկայ դարձաւ, ողջ առողջ վերադառնալէն ետք։ «Կարծես հարսնիքէ կու գաս, պայծառ է ձայնդ» ըսաւ Խրուշչեւ հեռաձայնով։ «Հարսնիք չէր, բայց պարահանդէս մըն էր ընկեր Նիքիթա Սերկէեվիչ» շեշտեց տիեզերագնացը, աւելցնելով թէ առանց ընկրկումի պիտի կատարէ համայնավարի իր պարտականութիւնը։

ԱՊԻՃԱՆԻ հանդիսութիւնները վերջ գտան։ Ամերիկայի արդարութեան նախարարը որ եղբայրն է Նախագահին, Ռ. Քենըտի ըսաւ Թունուզիայի տեղեկատուութեան նախարար Մասմուտիի, որ կարգադրեն Պիզերթի խնդիրը։ Այս վերջինը չմասնակցեցաւ տողանցքին «չուզած մարդոց չհանդիպելու համար»։ Կ'ակնարկէր, անշուշտ, վարչապետ Տըպրէի։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ որ քանի մը օրէն Թոքիօ պիտի երթայ խորհրդային ցուցահանդէսին բացումը կատարելու համար, պիտի տեսնուի վարչապետ Հայաթօ Իքետայի հետ։ Միկոյեանի կ'ընկերանան 46 հոգի։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոս 15ին կը բացուի ֆրանսական ցուցահանդէսը, որ կոչուած է մեծ յաջողութիւն արձանագրելու։

ՆԱՍԸՐ Կիպրոս պիտի այցելէ յառաջիկայ ամսուն, կը հաղորդեն Նիկոսիոյ պաշտօնական շրջանակները։

ԱԶՆԻՒ ՀԱՅԸ

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

—o—

ԽՄԲ.— Այս խորագրին տակ, *Քաթոլիք Տայճըսթ* ամսաթերթը Յուլիսի իր թիւին մէջ շահեկան յօդուած մը կը հրատարակէ, նուիրուած Հաւատոյ Տարածման Ժողովին Նախագահ՝ Կաթողիկոս-Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեանի, զոր կ՚որակէ «ուժեղ անձնաւորութիւն մը, ազնիւ դիմագիծի մը տակ»:

Անգլերէն պարբերաթերթը կողքին վրայ հրատարակած է նաեւ Ծիրանաւոր Պատրիարքին նկարը: Ստորեւ կուտանք գլխաւոր մասերը, յապաւելով կենսագրական տեղեկութիւնները՝ զորս բազմաթիւ այլ առիթներով տուած ենք:

Երբ Չարլզ Պոհլըն ամերիկեան դեսպան էր Փիլիպպեաններու մէջ, 1959 Օգոստոսին, ընդունելութեան մը ընթացքին հանդիպեցաւ ամէնէն անսովոր Եկեղեցականին որուն երբեք հանդիպած չէր: Տեսաւ մօրուսաւոր Ծիրանաւոր մը, խորաթափանց աչքերով, սեւ եղերքով ակնոցներու տակ, որ առաջին քրիստոնեաներուն պարզութիւնն ունէր: Կրօնաւորը հմայեց դիւանագէտը, ռուսերէն խօսելով իրեն հետ:

Պոհլըն, Մոսկուայի նախկին դեսպան, հաճոյքով պատասխանեց նոյն լեզուով.— «Մտքէս չէի անցըներ թէ Մանիլլայի մէջ, ռուսերէն պիտի խօսիմ Կաթողիկէ Կարդինալի մը հետ»:

Այցելուն զուարթութեամբ ժպտեցաւ, որովհետեւ Գրիգոր-Պետրոս ԺԵ. Աղաճանեան վարժուած է տեսնել օտարներ, որոնք զինքը վերէն վար կը չափեն իբրեւ քիչ մը անսովոր մէկը: Ծնած է Ռուսաստան: Սահուն կերպով եօթը լեզու կը խօսի: Աշխարհ կը հրջի միրանանեան անցագրով մը: Իբրեւ նախագահ Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան, պետն է Եկեղեցւոյ համաշխարհային միսիոնարական գործունէութեանց: Եւ իբրեւ Պատրիարքը 200.000 Կաթողիկէ Հայերու, կը խորհրդանշէ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միութիւնը Եկեղեցւոյ մէջ:

1958ին, Աղաճանեան մէկն էր այն չորս կարդինալներէն, որոնք ամէնէն շատ հաւանականութիւն ունէին Պապ ընտրուելու: Այսօր, 65 տարեկանին, բարձր խաւերու մօտ նկատուած է իբրեւ Փափա-պիլի *(այն կարդինալներն են որոնք իբրեւ յաջորդը կը նկատուին Յովհաննէս Պապին):*

Պոսթընի Կարդինալը, Ռիչըրտ Քուշինգ Կարդինալ Աղաճանեանը կը նկատէ իբրեւ «արդի ժամանակներու եկեղեցական ամէնէն փայլուն միտքերէն մէկը եւ մէկը որ ամէնէն հմուտն է Եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ»: Կարդինալ Ֆրանսիս Սփելման, որ հինգ տարի միասին անցուցած է Հռոմի դպրեվանքին մէջ, զինքը կը յիշէ իբրեւ «փայլուն միտք մը եւ դպրեվանքի բոլոր աշակերտներուն առաջնորդը իր հմտութեամբ»

Երբ հայ Կարդինալը Ամերիկա այցելեց 1960 Մայիսին, Կարդինալ Սփելման ըսաւ թէ ինք եւ ամերիկացի միւս եկեղեցականները ամէնէն շատ տպաւորուած էին իր ազնուութեամբ եւ ամերիկեան մտայնութեան իր հասկացողութեամբ: Արագօրէն բարեկամներ չինելու իր յատկութիւնը զինքը Հռոմի ամէնէն ժողովրդական կարդինալներէն մէկը դարձուցած է:

Երբ հաճոյքն ունեցայ առանձին տեսակցութիւն մը ունենալու Կարդինալին հետ, Ուաշինկթըն, զարմացայ տեսնելով թէ մտային այնքան բարձր կարողութեան տէր մէկը կրնայ այնքան հմայիչ պարզութիւն մը ունենալ: Մէկը որ Կարդինալ Աղաճանեանի ճամբու ընկերը եղած էր, զայն կը նկարագրէր իբրեւ «ուժեղ անձնաւորութիւն մը, ազնուօրէն արտայայտուած»: Համեստութեան եւ իմաստութեան քաշողական խառնուրդ մը:

... Կարդինալը պատմեց ինծի թէ ծնած է 1895 Սեպտեմբեր 15ին, Ախալցխա, Վրաստանի մէկ փոքր գիւղը, Թուրքիոյ սահմանին մօտ: Մայրենի լեզուն հայերէնն էր:

«Հայրս մեռաւ երբ 5 տարեկան էի, ուրեմն զինքը երբեք չեմ ճանչցած», ըսաւ: Ունի մէկ եղբայր՝ Պետրոս, եւ քոյր մը՝ Եղիսաբէթ, պաշտօնեայի մը այրին: Երկուքն ալ Խորհ. Միութիւն կ՚ապրին:

Տղան Ղազարոս մկրտուեցաւ: Կանուխէն մտային շնորհներ ցոյց տուաւ: 11 տարեկանին յայտնեց թէ կ՚ուզէր քահանայ ըլլալ: Զինքը Հռոմ ղրկեցին:

Օր մը, Հայր Ֆերնանտօ Ջէնթօ, խումբ մը նոր աշակերտներ կ՚առաջնորդէր պապական ունկնդրութեան մը: Հայր Ջէնթօ, որ ներկայիս Փորթուկալի պապական Նուիրակն է, ցոյց տուաւ փոքրիկ Հայը եւ ըսաւ Ս. Քահանայապետին (Պիոս Ժ.) թէ այդ տղան տուն պիտի ղրկուի իր փոքր տարիքին համար:

Ունկնդրութեան վերջաւորութեան, Պապը նշան ըրաւ քահանային եւ ըսաւ. «Ըսէ պաշտօնավարող Կարդինալին, որ պահէ այս հայ տղան, որովհետեւ մեծ ծառայութիւն պիտի ընէ Եկեղեցիին»: Աւելի ուշ լսուեցաւ թէ Պապը ըսած է հայ աշակերտին թէ «քահանայ, եպիսկոպոս, պատրիարք» պիտի ըլլայ:

Կարդինալ Աղաճանեան չի սիրեր այս մասին խօսիլ: Ըսաւ ինծի թէ իրականութիւն չէ, ինչպէս առասպելական բոլոր մանրավէպերը, որ կը հրատարակուին:

... 1921 Փետրուարին, բոլշեւիկները կը գրաւեն Թիֆլիսը: Երբ կը հարցնեմ Կարդինալին թէ կարմիրները զինքը չե՞ն բանտարկած, կը ժպտի.— «Ոչ, ուրիշ շատ ընելիք ունէին»:

Կը կանչուի Հռոմ եւ փոխ-տեսուչ կը կարգուի հայ վարժարանին (Լեւոնեան), յետագային տեսուչ դառնալով: Հմուտ կը դառնայ լատիներէնի եւ յունարէնի: Իր իտալերէնը ունի հռոմէական շեշտ մը, որ հաճոյքն է բոլոր անոնց՝ որոնք մտիկ կ՚ընեն իր բազմահմուտ եւ շնորհալի քարոզները, Հռոմի մէջ: Կը խօսի նաեւ ֆրանսերէն, ռուսերէն, անգլերէն եւ անշուշտ հայերէն: Իր անգլերէնը սքանչելի է, թէեւ եւ անսահմանելի շեշտով մը, որ հաւանաբար բան մը կը պարտի միւս լեզուներուն: Արաբերէն ալ կը կարդայ:

Հռոմ մնացած 14 տարիներուն ընթացքին օգտակար նպաստ բերած է, իբրեւ հեղինակութիւն, Արեւելեան Կանոնական Օրէնքին:

... Նախ փոխ-տեսուչ, ապա Կարդինալ Փիէթրօ Ֆումազոնի-Պիոնտիի փոխանորդէն ետք (1960), Հաւատոյ Տարածման Միաբանութեան տեսուչ նշանակուեցաւ: Իբրեւ վերատեսուչ կաթողիկէ բոլոր առաքելութեանց, իր վարչութեան տակ կը գտնուին 31 միլիոն կաթողիկէներ եւ 3 միլիոն նորընծաներ 78 թեմերու մէջ, 197 առաքելական առաջնորդարաններ, 114 եպիսկոպոսարաններ, 6 անկախ աբբայարաններ եւ երեք անկախ առաքելութիւններ:

Կարդինալ Աղաճանեան եւ իր 27 հոգինոց պաշտօնէութիւնը կը բնակի Հռոմի նշանաւոր Փիացցա տէ Սփանեայի *վրայ, Ռընէսանսի պալատը: Կէս ժամ է ոտքով, Վատիկանէն, բայց կը վայելէ նոյն առանձնավարութիւնը:*

Կարդինալը հազուադէպօրէն կարելի է տեսնել երբեմնի գահասրահին մէջ, որ իր գրասենեակն է: Առաւօտները կը սիրէ խօսակցիլ միսիոնարներու եւ այլ այցելուներու հետ, ապա կ՚աշխատի իր տեղեկագիրներուն եւ թղթակցութեանց վրայ, մինչ Հռոմէացիները իրենց յետմիջօրէի հանգիստը կ՚ընեն:

Խորապէս տպաւորուած է հեռաւոր վայրերէ եկած տեղեկագիրներով, որոնք կը դիզուին իր սեղանին վրայ: «Այս նամակները շատ բան կը յայտնեն» կ՚ըսէ: «Եւ երբ կ՚այցելեմ միսիոններուն, շատ տպաւորուած եմ ոչ այնքան աշխատանքի իրենց նուիրումէն, այլ իրենց ոգեւորութենէն: Երբեք յուսալքուած չեն»:

Քիչ են այն կարդինալները, որոնք աշխարհ պտըտած են, ինչպէս Կարդինալ Աղաճանեան: 1954ին, Եկեղեցւոյ առաջին իշխանն էր, որ Պարսկաստան կ՚այցելէր: 1959ին իր պաշտօնն ունեցող առաջին անձն էր որ կ՚այցելէր Ծայրագոյն Արեւելքի միսիոնները: Նախագահած է Հարաւային Վիէթնամի Մարեմական առաջին ժողովին: Հարաւային Վիէթնամի կաթողիկէներու թիւը 1 միլիոն 150.000 է, փոքրամասնութիւն մը, բայց երկրին կրօնական ամէնէն լաւ կազմակերպուած համայնքն է, ուր պուտտայականները կը տիրապետեն:

Երբ կը հրջի այդող տաքերուն մէջ, կարմիր պատմուճանով, մօրուսաւոր Կարդինալը խորհրդանշան մըն է ամբողջ ժողովուրդին համար: Հազարաւոր ոչ-կաթողիկէներ կը շարուին փողոցներու երկայնքը, ուրկէ պիտի անցնի եւ հազարաւոր կաթողիկէներ կը հաւաքուին քաղաքին եկեղեցիներուն մէջ, ամէն գիշեր ցոյց տալու համար իրենց ապաւէնը առնոր առաքելութեան:

Երբ Սայկոնի մէջ, առաւօտ մը կը պատարագէր, շրջակայ փողոցները լեցուած էին ծայրէ ի ծայր, մարդոցմով, որոնք ամբողջ գիշերը հոն քնացած էին:

Առանց յոգնութեան, Կարդինալը կ՚այցելէ կաթողիկէ դպրոցներ, հիւանդանոցներ, գաղթականներու կայաններ, վանքեր, դպրեվանքեր եւ մանկատուներ: Վիէթնամցի քահանայ մը ըսաւ. «Զօրացուց մեր որոշումը ազատագրելու հիւսիսի մեր գերի եղբայրները: Ի վերջոյ հիմա վստահ ենք որ Հռոմ կը խորհի մեր մասին առանց նկատի առնելու թէ փոքր ենք կամ անկարեւոր»:

Կարդինալ Աղաճանեան այցելած է Թայլանտա, Ֆորմոզա, Հոնգ-Քոնգ, Քորէա եւ Ճափոն: Սէուլի մէջ, 3000 կաթողիկէներ լեցուած են Մայր Տաճարը, լսելու համար Կարդինալին պատարագը, մինչ քանի մը հարիւր ուրիշներ դուրսը կը մնային, անձրեւին տակ:

Նակազաքիի մէջ տեսած է հիւլէական ռմբակոծումի զոհ Ուքրամի եկեղեցին, ապա վերաշինուած:

1959 Օգոստոսին, գացած է Փիլիպպեանները, ապա մասնակցած Աւստրալիոյ Պրիզպանի Հարիւրամեակի հանդիսութեանց:

Երեք ճամբորդութիւններ կատարած է Ամերիկա: 1951-52, 1954, 1960: Տուած է բազմաթիւ մամուլի ասուլիսներ, բայց ժպիտով կը մերժէ քաղաքական հարցերու մասին խօսիլ: Այնուամենայնիւ, յատկանշական բան մը ըսած է իր բարձր պաշտօնին առընչութեամբ. «Ուր որ Եկեղեցին ազատ է, հոն առաքելութիւնները բարգաւաճ են»:

Փ. ՉԻԼԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ 50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ ՄԸ)

—o—

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնը, որ Ընկ. Մ. Եսայեանի կողմէ ղրկուած է «Հայրենիք»ին, եւ որուն խմբագրութեան մասնակցած է իր առթեին (1911), կը հրատարակենք իր պատմական նշանակութեան համար: 1911ին պատրաստուած տեղեկագիր մըն է Աղասիի եւ Եսայեանի կողմէ, եւ յանձնուած Ընկ. Համբ. Ամպրուքեանի, որ Նիւ Եորքի եկեղեցւոյ Անդամական Ժողովին կողմէ պատգամաւոր ընտրուած էր Էջմիածին երթալու, ընտրելու համար Գէորգ Եպիսկ. Սուրէնեանը՝ Կաթողիկոս: Այդ օրերուն կար կեդր. Վարչութիւն եւ մէկ եկեղեցի, 27րդ փողոցին վրայ: Պատգամաւոր Ամպրուքեան այս Տեղեկագիրը կարդացած է Էջմիածնի ընտրական ժողովին մէջ, եւ տալով տարբերական տեղեկութիւններ Ամերիկայի Հայութեան մասին:

Տեղեկագրութիւնը զոր պիտի ներկայացնեմ Մայր Դիւանին եւ հայկական այս Վեհաժողովին, արդիւնքն է 15 տարուան հետախուզութեան, փորձառութեան եւ անշահախնդիր փափաքի: Այս տեղեկագրութիւնը կը ներկայացնէ ամերիկահայ

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

—o—

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

Ոգի ի բուն կը նուիրուի իր Թշուառ ցեղակիցներու փրկութեան գործին: Հողին աչքերով կը տեսնէ ամէն բան եւ կը զգայ թէ եսասիրութիւնն ու անձնասիրութիւնը ի՛նչ աւերներ են գործած: Անհուն սէր ու գուրգուրանք կը տածէ իբրեւ ամբողջին մէկ մասնիկը: Եւ կը սկսի կարգ մը հողային բարեփոխումներ մտցնել: Եւ ո՛վ զարմանք, նախ կը բախի գիւղացիութեան ընդդիմութեանց: Իսկոյն կը հասկնայ որ անկարելի է որեւէ բարենորոգում մտցնել, որքան ատեն գիւղացիութիւնը կը մնայ տգէտ: Ծայրէն կը սկսի: Կը բանայ մանուկներու համար դպրոց, իսկ արհեստաւորներուն՝ արհեստանոց: Հայրը յուզումով կը նկատէ իր զաւկին ճիգերը եւ առ ի քաջալերութիւն՝ անոր կը տրամադրէ Կալկաթայէն 150 քիլոմեթր հեռու գտնուող իր մէկ կալուածը:

— Ուրիշ պարագաներու մէջ, կ՚ըսէ հայրը, արքաները քեզ իրենց պալատը կը հրաւիրէին եւ ոսկէ շքանշաններով կը զարդարէին կուրծքդ: Ես միայն կրնամ քիչ մը դրամ տալ քու ձեռնարկիդ յաջողութեան համար:

Նորահաստատ Սանթինիքեթանի այդ համեստ դպրոցին պատմական դեր մը կը վիճակի եւ կը դառնայ համալսարան: Հոդ է, որ գիւղատնտեսական նոր մեթոտներու ուսումնասիրութիւն կը կատարուի եւ կը գործադրուի բովանդակ Հնդկաստանի մէջ: Աւելին նոյնիսկ, հոդ է որ Հնդկաստան իր հին մշակոյթին զուգահեռ կը գտնէ իր ազգային ոգին, եւ վերջապէս, հոդ է որ հնդիկ ընտրանին կանտիի եւ Ներհուի առաջնորդութեամբ հիմը կը դնէ Հնդկաստանի ազատագրութեան գաղափարին:

1883ին, Թակոր քսաներկու տարեկան՝ կ՚ամուսնանայ տասներկու տարեկան աղջկան մը, Մրինալի Տէվիի հետ: 19 տարի ետքը, 1902ին, կինը կը մեռնի հինգ զաւակ պարգեւելէ վերջ: Վշտահար բանաստեղծը այլեւս բնաւ չի մտածեր վերամուսնութեան մասին: «Ո՛վ կեանք, քու կեանքը, կ՚ըսէ ան, քեզմէ ետք մարմինս միշտ մաքուր պիտի պահեմ...»:

Թակոր իր զաւակներով վերջնապէս կը հաստատուի իր ձեռակերտին քով, Սանթինիքեթան: Սկզբնական շրջանին իր հիմնած դպրոցը կ՚ունենայ հինգ աշակերտ միայն, մէկը... իր զաւակը: Ցետագային աշակերտներուն թիւը կը հասնի 150ի: Վերյիշելով իր մանկութեան բանտամման դպրոցներուն մէջ կրած տառապանքը, կ՚որդեգրէ մանկավարժական ճկուն մեթոտ մը, հնդկական հին մանկավարժական սկզբունքներուն համաձայն, ընդմիշտ խուսափելով «գլուխ լեցնելու» հիւանդութենէն: Կեանքի իրական արժէքն ըմբռնելու համար, ան մատղաշ միտքերուն կը ներշնչէ սէր գեղի մերձաւորը, գեղեցիկը, պարզը, ճշմարիտը, եւ դէպի անասուններն ու բոյսերը: Բնութիւնը թշնամի միջավայր մը պէտք չէ նկատել եւ պայքարիլ անոր դէմ, ինչպէս յաճախ կ՚ընեն արեւմտեան երկիրները: Պէտք է հաղորդուիլ բնութեան հետ, ապաշաւիլ անոր կշռոյթին, կեանքի եւ ստեղծագործութեան իմաստն ըմբռնելու համար: Դպրոցին ծրագիրը կը պարունակէր նաեւ Պենկալի պատմութեան, լեզուի եւ իրազեկութեան վերաբերեալ ընդարձակ ծանօթութիւններ: Գաղափարական մեծ գործ մը, որուն կոչեցեալ առաքեալն էր Թակոր: Ան զբօսնելով կ՚ուսուցանէր իր աշակերտներուն, ինչ որ այսօր մանկավարժական գործնական մեթոտը կը կոչուի:

Դպրոցին նիւթական դժուարութիւններն ու հարազատներու իրարայաջորդ կորուստները կը խանգարեն իր հոգեկան անդորրութիւնը: Կորսնցուցած էր արդէն իր կինը, կը կորսնցնէ նաեւ իր երկու զաւակները, հայրը եւ շատ մտերիմ ղարմիկ մը: Եւ ահա մահուան բնական եւ անըմբռնելի խորհուրդին առջեւ: Ճակատագրի դժբախտ հարուածներուն տակ, կ՚ուզէ բացատրել մահուան առեղծուածը եւ իր բարեկամներէն մէկուն կ՚ըսէ.

— Զգացի որ հիւլէ մը կրնայ կորսուիլ տիեզերքին մէջ, բայց ճշմարտութիւնը անկարելի է որ կորսուի: Ճակատագրէ չէ որ գին հետ հաշտուելու գաղափարը այլ կեանքի կը մղէ այսպէս խօսելու, ինչ է մահը լրիւ իմաստը: Հասկցայ թէ ի՛նչ է մահը: Ինքնին կատարելութիւն մը:

Այդ օրերուն է, որ կը գրէ իր հռչակաւոր ժիթանճալին (*): Տաղերք եւ մեծ քնարական յուզումի բանաստեղծը խոր խաղաղութիւն, իր խռովքի գիշերուան թախծոտ թաթխուող զգացումով, ներաշխարհի փոթորկումները կը պարզէ: ժիթանճալին գրած էր իրեն համար եւ բնաւ մտադրութիւն չունէր հրատարակելու: Սակայն, օր մը, հիւանդութենէ մը ետք, կը խորհի անգլերէնի թարգմանել: 1912ին, երբ կրկին կը ճամբորդէ Անգլիա, իր բարեկամներէն մէկուն ցոյց կուտայ թարգմանութիւնը: Բարեկամը խիկոյն լուր կուտայ հանրածանօթ գրագէտ Եյցին: Ուր ինքն ալ զմայլած, կը փութայ զրական հաւաքոյթի մը ընթացքին կարդալ եւ գնահատութեան ենթարկել:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 3)

(*) Օտար լեզուներէ բարգմանուած հայերէնի՝ Ֆրնտզեանի եւ Հ. Թուման- եանի կողմէ:

գաղութի բարոյական եւ նիւթական արգանդը: Հեռու է կուսակցական կացութիւնը: Հեռու է կուսակցութենէ եւ նպատակ միտումէ ու կապակցութենէ, ամփոփել ոչ միայն կազմակերպել, ամփոփել հայկական ուժերն Ամերիկայի մէջ, ի նպաստ իրենց զարգացումին ու նպաստումին, այլեւ զօրաւոր ու կենսունակ հաւաքումին աղբիւր մը եւ յենարան մը դառնալու համար Մայր եկեղեցւոյ եւ Մայր հայրենիքին:

Ամերիկահայ գաղութի ներկայ կացութիւնը.— Միացեալ Նահանգներու մէջ ցրուած ունինք մօտաւորապէս 60.000 հայ, տարեկան 5000 նորեկներու բարհայ, վերադարձողներու թիւն է 25 տոկոսով. Այս համեմատութեամբ մի քանի տասնեակ տարիներ ետք պիտի ունենանք մօտաւորապէս 100–150 հազար հայութիւն: Մզուած երկրի ընդհանուր հոսանքէն եւ օժտուած ցեղային ընդունակութեամբ, կը կազմենք ժիր, տնտեսագէտ եւ ուշիմ տարր մը, խոստումնալից մտնելու եւ հարստանալու: Ձնայելով գաղթականութեան նորութեան, արդէն 100էն 20ը եղած է մեծ վաճառական, կալուածատէր ու խանութպան, այսինքն նախանձելի վիճակ մը, ապահովուած կեանք մը: Հարիւրին քանը լաւ վճարուած, ամերիկեան գործաւորներու մրցակից արհեստաւորներ ու գործաւորներ հարիւրին երեսուն, միջակ վարձքով, սակայն կարող իրենց հացը ճարելու եւ Մայր հայրենիք դրամ ղրկելու: Մնացած երեսուն առ հարիւրը կը կազմէ միշտ նորեկ հոսանքը, որ թէպէտ մնայուն գործ չունի, բայց ճշմարիտ է թէ քանի մը ամիս տառապելէ ետք, կը յաջողի այսպէս թէ այնպէս իր ծախքերը գոցել ու կամաց կամաց տեղական լեզուին հետ բարեկեցութեան տիրանալ:

Ուրեմն այս համեմատութեամբ արդէն ունինք գաղթականութեան 100էն 70ը, ոչ միայն ապահովուած վիճակի մէջ, այլեւ պատրաստ ու գիտակից՝ զոհողութիւններ ընելու:

Բարոյական վիճակ.— Գաղութի բարոյական ու մտաւորական կացութիւնը շատ քաջալերելի չէ եւ պէտք ունի խնամքի:

Գաղութի 100էն 90ը երկրէն անուս եւ խոպան եւ երբ կուգայ Ամերիկա, առաջնորդուած չէ երկրի եւ կառավարութեան ընձեռած անհուն բարիքներէն օգտուելու: Բարոյականութեան հիմ որ իր հոսանքը ունէր Ամերիկայի մէջ, միտում ունի դայն ալ կորսնցնելու, քանի որ գաղթականութեան եկեղեցական եւ քաղաքական վիճակը անկազմակերպ է ու անկանոն: Տեղ-տեղ գործաւորը սկսած է արդէն մոռնալ ընտանեկան սրբութիւնները, գաւակները, եւ յանձնել ինքզինք ցեղխուժեան եւ ապօրինի կենակցութեան:

Ամերիկածին հայ սերունդին մայրենի լեզուն սորվեցնելով ազգութիւնը պահպանելու ջանքերը շատ դոյզն են: Եւ տեղ-տեղ եղած ջանքերն ալ պէտք եղած արդիւնքը չեն տար, գաղթականութեան եկեղեցական անկազմակերպութեան պատճառաւ: Ամերիկայի մէջ իրլանտական, իտալական եւ հրէական տարրերը, ու կամ կանուխ իրենց լեզուն կորսնցուցած են, բայց իրենց ցեղային առանձնայատկութիւնները եւ շահերը պահպանած են եւ պիտի պահպանուին դեռ տարիներ, իրենց ծնողաց ու նախնեաց եկեղեցին պահպանելով եւ յաճախելով: Ամերիկեան ազգի յառաջդիմութեան, համերաշխութեան եւ ապահովութեան հիմը եկեղեցիներն են: Եկեղեցին ընտանեկան բարոյականը պահպանելու կը ծառայէ, ժամանակ կը ծառայէ իրենց պատկանողներու նիւթական շահերու աճումին ու բարգաւաճումին: Նոյն օրինակին անպատճառ հետեւելու ենք մենք՝ Հայերս, եթէ կ'ուզենք ցեղը պահպանել եւ հարստացնել:

Միթէ այս մասին զոհողութեան պատրաստ տարրերը չունի՞նք. այո, մեծամասնութիւնը ունինք որ կը ցանկայ իր վիճակը կազմակերպելու եւ կարգաւորելու, պատրաստ է ամէն զոհողութեան, բայց ժամանակը չունի եւ կը փափաքի ունենալ առաջնորդներ, որ ունենան այդ ժամանակը յօժար հոտին:

Ամերիկահայը հասոյթի մեծ աղբիւր մը.— Ներկայ անկազմակերպ վիճակին մէջ իսկ, Ամերիկահայը հասոյթի մեծ աղբիւր մըն է Մայր հայրենիքին համար: Մէկդի դնելով՝ քաղաքական կուսակցութիւններուն համար եղած անհաշիւ նպաստները, խաղաղ զարգացման համար, Ամերիկահայերը ինքնամփոփ խմբակցութիւններով տարեկան դրամական մեծաքանակ նպաստներ կը դոյացնեն, դրեթէ ամէն 10–15 գիւղացի իր կրթական, կամ որբախնամ ընկերութիւնը ունի, եւ կարելի է ըսել թէ տարեկան առնուազն 50 հազարի գումար մը Թրքահայաստան կը մտնէ, կրթական կամ բարեգործական նպատակներով, որմէ Պոլսոյ Կեդրոնական Վարչութիւնը, կամ Էջմիածնի Մայր Դիւանը անծանօթ կը մնան: Այս հասոյթը կրնայ կրկնապատկուիլ կամ եռապատկուիլ կազմակերպուած կամ առաջնորդուած գաղութի մը մէջ:

Ի՞նչ կ'ուզէ Ամերիկահայը.— Այժմ որ Ռուսիոյ Վեհափառ Ցարի բարեխնամ կառավարութիւնը բարեհաճած է ճանչնալ Ամերիկահայ Թեմը, գաղութը կը ցանկայ սերտ կապերով կապուիլ Մայր Դիւանին հետ, կը փափաքի ունենալ կարող եւ մաքրակրօն Առաջնորդ մը: Առաջնորդ մը, որ չպատկանի որեւէ կուսակցութեան, սիրէ թէ հարուստը, թէ աղքատը, Առաջնորդ մը, որուն ջանքերը չկայանան միայն պսակի, թաղումի եւ կնունքի առիթները փնտռել հասոյթի չահագիտումով, Առաջնորդ մը, որ սիրէ անկեղծօրէն ցեղն ու եկեղեցին: Մէկ խօսքով ըլլայ աշակերտը Քրիստոսի եւ Հովիւը Աւետարանին: Անձնուէր ու Սահմանադրասէր Հովիւ մը կրնայ մեծամեծ բարիքներու եւ ձեռնարկներու աղբիւր եւ կեդրոն դառնալ: Թուենք դանոնք մէկիկմէկիկ.

1) Կազմակերպել ամէն կեդրոն տեղ, հոգաբարձութիւն մը եւ ունենալ եկեղեցի ու Հովիւ մը, որ պատասխանատու մնայ Կեդրոնական Ժողովին եւ Առաջնորդարանին, խնամք տանի անդադար անոնց բարոյական, մտաւորական ու նիւթական զարգացման:

2) Առաջնորդարանը եւ հովիւները պատրաստեն մանրակրկիտ աշխատութեամբ, մարդահամարի տոմարը իրենց գաղութին, այդ տոմարը պէտք է պարունակէ որքան որ կարելի է անունները բոլոր Հայերուն, իրենց զբաղմունքի եւ որտեղացի ըլլալը եւ փոփոխութեան պարագային հետեւիլ անոր նոր հասցէին ու կացութեան: Ունենալ ստոյգ ցանկը բոլոր Կրթական, Որբախնամ, Բարեգործական, Ցառաջդիմական, Մարզական, Հայրենակցական, Կարմիր Խաչի, Տնակցական ու կալուածական հայ ընկերութիւններու եւ անոնց վարչութեանց:

3) Առանց ձեռնամուխ ըլլալու կրթական, որբախնամ և բարեգործական հաստատութիւններու գանձին, կարելի է հսկել անոնց բարեկարգ գործառնութեանց, զեղծումի առաջքն առնելու եւ կիրարկել տալ անոնց ծրագիրները իրենց գիւղերուն մէջ, աւելի արդիւնաւոր ընելու համար եւ բարձրացնելու Մայր Դիւանի հեղինակութիւնը յաչս Թրքահայ ժողովուրդին:

4) Առաջնորդը եւ Առաջնորդարանը պէտք է կեդրոնը դառնան գաղութին տնտեսական բարւոքման: Հայերը վարժեցնել իրարու փոխադարձ շահերու ծառայեցնել: Այս նպատակաւ եղած քանի մը մեծատուններու նպաստներէն օգտուիլ, գաղթային դժուարութիւնները յարդարելու նպատակաւ: Այսօր այդ նպաստները կ'ըլլան այնպիսիներու միջոցաւ, որոնք բոլորովին անկեղծ չեն իրենց կրօնական խորութեանց մէջ:

5) Առաջնորդը, որ պիտի սիրուի ամէնքէն, պիտի կրնայ դիւրաւ ունենալ եկեղեցի մը ու դպրոց մը. ոչ միայն պիտի կրնայ հովիւներուն եւ Առաջնորդարանին ծախքերը փակել, այլեւ եկեղեցիին եւս հասոյթի աղբիւր մը ստեղծել. սակայն կ'ուզենք որ այդ ըլլայ «Հովիւ քաջ, որ դնէ զանձն ի վերայ հօտին իւրոյ» եւ ոչ թէ «Հովիւն քաջ, որ դնէ զհօտն ի վերայ անձին իւրոյ»:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ
« ԱՆԱՌԱԿ ՈՐԴԻ »Ն

ԱԼՊԱՆԻԱ

Սեւ կատու մը անցած է Թիրանայի եւ Մոսկուայի միջեւ, ըսուեցաւ ու գրուեցաւ, յաճախ, վերջին ամիսներուն:

Նորագոյն տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ՝ ճիշդ էին այդ ըսուածներն ու գրուածները:

Միջազգային լարուած կացութեան մէջ, արեւելեան եւ արեւմտեան խմբակցութեանց ուշադրութիւնը այս օրերուն կը յածի նաեւ Ադրիականի եզերքին փակած փոքր երկրին՝ Ալպանիոյ, ուր էնվէր Հոճա բացարձակ տէրն ու տիրականն է կացութեան:

Համայնավար ընտանիքին այս «անառակ որդի»ն, որ յանդգնեցաւ ըմբոստ կեցուածք մը ցոյց տալ իր «հօգածու» խնամալին՝ Կրեմլինի հանդէպ, այսօր մատնուած է տնտեսական նեղ դրութեան մը, որ հետեւանք է Խորհրդային Միութեան կողմէ ի գործ դրուած տնտեսական պաշարման:

Տեղեկութիւնները կը հաւաստեն թէ՝ Մոսկուայի կողմէ ի գործ դրուած տնտեսական այս ճնշումը ոչ միայն պիտի չընկճէ «անառակ որդի»ն, այլեւ հաւանական է որ զայն մղէ ձեռք երկարելու արեւմտեան կարգ մը երկիրներու, անոնց աջակցութիւնը ապահովելու ակնկալութեամբ:

Այսպէս, կ'ըսուի թէ Թիրանա արդէն բախած է Փարիզի եւ Հռոմի դռները, առեւտրական յարաբերութիւններ հաստատելու համար անոնց հետ:

Առաջին իսկ առիթով Թիրանան չի յանդգնիր ուղղակի իյնալու արեւմտեան խմբակցութեանց գիրկը եւ կը նախընտրէ կողմնակի ճամբաներով հարթել դէպի Արեւմուտք վերադարձի մը ճամբան, առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութեանց պիտակով ձիթենիի ճիւղ երկարելով այդ խմբակցութեան երկու գլխաւոր անդամներուն:

Մամուլի տեղեկութեանց համաձայն, այս ուղղութեամբ խօսակցութիւնները բաւական յառաջացած են արդէն եւ անհաւանական չէ որ վերջնական արդիւնքի մը յանգին:

Անհաւանական չէ նաեւ, որ արեւմըտեան այս երկու երկիրներու հետ տնտեսական յարաբերութեանց հաստատումէն յետոյ, Թիրանա փորձէ նաեւ քաղաքական գետնի վրայ հակիլ դէպի Արեւմուտք:

Արեւելեան խմբակցութեան «անառակ որդի»ին այս թեքումը դէպի Արեւմուտք, ուշադրութեան առարկայ դարձած է եւ լրջօրէն կը քննուի խորհրդային վարչապետ Պ. Խրուշչեւի կողմէ, որ վերջերս Սոչիի իր ամարանոցին մէջ երկար խօսակցութիւններ ունեցաւ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեանց ղեկավարներուն հետ՝ ընդհանրապէս միջազգային եւ մասնաւորապէս Պալքաններու մէջ տիրող կացութեան շուրջ, որ արդիւնք է Մոսկուայի եւ Թիրանայի յարաբերութեանց ձգտումին:

Նկատողութեան առնուելիք պարագայ է նաեւ Սոֆիայի, Պուքրէշի եւ Աթէնքի խորհրդային դեսպաններուն այս օրերուն Մոսկուա ներկայութիւնը, որ կապ ունի, կը կարծուի, Ալպանիոյ թեքումին հետեւանքով Պալքաններու մէջ ստեղծուած նոր կացութեան քննարկութեան հետ:

Թերթերու այս տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ իրականութիւն են Թիրանայի եւ Մոսկուայի միջեւ ստեղծուած ճեղքի մասին ցարդ գոյութիւն ունեցող տարաձայնութիւնները:

Ալպանիան « մնաս բարով » ըսելու կը պատրաստուի Մոսկուայի եւ աչքերը կը յառէ դէպի նոր հորիզոններ:

Գոնէ այս ենթադրել կուտայ իր այսօրուան ընթացքը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքի վախճանման քառասունքին առթիւ, Յուլիս 30ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Լիբանանի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Թեմիս առաջնորդ Խորէն արք. Բարոյեանի կարգադրութեամբ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հաղորդեն թէ նորվեկիական բարեգործական կազմակերպութիւն մը որոշած է Նանսէնի անունով ծերանոց մը բանալ Հայերուն համար, Սելանիկի մէջ: Մեծ հայասէրին ի յիշատակ այս ծերանոցը 50 անկողին պիտի ունենայ:

ԹԵՀՐԱՆ գացած է Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչը՝ Հ. Նիկողոս Վ. Քեհեայեան: Վարդապետը որ իրեն հետ տարած է իրանահայ 42 աշակերտներ՝ ամառնային արձակուրդի առթիւ, այցելած է «Ալիք»ի խմբագրատունը:

ԹԵՀՐԱՆ գացած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի փոխ-տեսուչ՝ բանաստեղծ-ուսուցիչ Մ. Իշխան:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Գարեգին Պատրիարքի վախճանման քառասունքին առթիւ, մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուած է Շիշլիի գերեզմանատունը: Երջանկայիշատակ Պատրիարքին յիշատակը ոգեկոչած է Շնորք Եպս. Գալուստեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ըսել կ'ուզեմ թէ անպատիւ մարդու մը պէկ անունը տալ պարզապէս նախատինք մըն է մեր բոլոր ցեղակիցներուն: Ես որ հասկցայ ամէն բան... միթէ հաւասարապէս անուանարկուած չե՞մ նկատեր ինքզինքս երբ այս հրէշը դեռ ողջ մնայ եւ քեզի պէս գերուհիներով պղծէ մեր ազնուականութեան արիւնը:

— Սպաննե՞լ կ'ուզէք զինքը...

— Այո...

— Ո՛չ, ո՛չ, չեմ ուզեր... մի՛ ընէք... մեղքցէք ինքզինքնիդ... մի՛ երթաք այդ ճիւաղին քով... որովհետեւ յանկարծ կ'արթննայ ու ձեզ կը սպաննէ...:

— Աստուած ինծի հետ է, Լալէզար, կը հաւատա՞ս որ բարի գործ մը կը յաջողի անոր ձեռքով:

Լալէզար չկրցաւ պատասխանել: Քայլ մը առաւ...:

Դողդղալով մօտեցաւ Ալի պէկին ու անոր ձեռքը բռնելով այնպէս մը նայեցաւ աչքերուն մէջ, ինչպէս Թշուառ մը կը նայի իր բարերար հրեշտակին:

— Կեցիր, աղա պէկ, կանաչ արեւուդ սիրուն ըլլայ... կեցիր որ յայտնեմ թէ միասին պիտի մտնենք այդ հրէշին հարէմը, միասին պիտի մօտենանք անոր արիւնոտ անկողնին եւ միասին պիտի լուծենք մեր վրէժը...:

— Միասի՞ն...

— Այո՛:

— Անկարելի է... այդպէս չենք կըրնար յաջողիլ: Պէտք է զուն պատէն կամացուկ մը անցնելով պարտէզը մտնես, մինչեւ որ գամ... եթէ ոչ վտանգի կ'ենթարկուինք:

— Ոչ, չեմ ընդունիր... կամ քեզի հետ պիտի մեռնիմ այդ գազանաբարոյ մարդուն սեմերէն ներս, կամ թէ քեզի հետ պիտի ազատիմ:

Ալի պէկ փուճ տեղը ջանաց համոզել: Լալէզար անդրդուելի մնաց իր որոշումին մէջ:

— Ուրեմն չսպասենք... ըսաւ Ալի պէկ հոգեկան անդուսպ կատաղութենէ տանջուած ձայնով մը:

— Երթանք, վրայ բերաւ Լալէզար:

Երկուքն ալ սենեակէն անմիջապէս դուրս ելան: Կանանոցին նեղ միջանցքը չարունակելով, դուռի մը առջին կանգառին:

Դուռը կամացուկ մը հրեց Ալի պէկ ու ներս մտաւ Լալէզարին հետ:

Սենեակը մութ էր... բայց Լալէզար առաջնորդեց զինքը:

Անկիւնը, խաւար ստուերի մը մէջ, անկողին մը կար ուր պառկած էր Միրզա պէկ:

— Ա՜հ, մինակ է եղեր... մրմնջեց Ալի պէկ կամաց ձայնով մը:

— Այո, այս ճիւաղը հարէմի կիներուն քով մինչեւ առաւօտ չի մնար, նկատել տուաւ Լալէզար:

Ալի պէկ ձեռքը կուրծքին տարաւ, ծոցէն դաշոյն մը հանեց ու անկողնին մետաքսայեռ վերմակը կիսովին մէկդի առնելէն ետքը, Միրզա պէկին բերանը գոցեց ու բոլոր ուժով դաշոյնը անոր սրտին խրեց...:

Լալէզար անոր ոտքերը բռնեց ու հարուածով մը անոր դաշոյնին զարկաւ...:

Գազանաբարոյ մարդը ճչել ուզեց, պոռալ ուզեց, շարժիլ ուզեց, անկողնէն ելլել ուզեց... վերջապէս օգնութիւն մը կանչել ուզեց... բայց անօգուտ բան, Ալի պէկ իր բոլոր զօրութեամբ զամած էր զինքը անկողնին մէջ:

Արիւնը սրտէն ու բերնէն դուրս պոռթկաց Լալէզարի ձեռքերուն վրայ, զոր շրթունքներուն տարաւ եւ զայն ծծեց պապակած ու անյագ ծարաւով մը:

(Շար.)

Պ. Էտուար Իւթիւճեան ցաւով կը ծանուցանէ իր կնոջ՝

ՌԸՆԷ ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Լեռ,
Հանրային Դաստիարակութեան օֆիսէն)

մահը որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 1ին, Սէն-Քլու, 55 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, շատ սեղմ շրջանակի մէջ եւ մարմինը փոխադրուեցաւ Թիէի գերեզմանատունը՝ ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Էտուար Իւթիւճեանի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Ս. Էլչպէքեանի միջոցաւ հանգանակուած Յուլիսին 100 Ն. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր վարժարանի Ծնողներու Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մելինէ Աւագեանէ 100 Ն. Ֆ. Տիկին Դաւիթեանի մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկ. Բ. Պախթիարեան 20ական նոր ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին եւ Դպրոցասէրին, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին: Հաւաքուիլ.— ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ-Փլէնին վրայ:

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս.Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Շիրիմին բացման օրը, Ս. Փիէրի հաւաքուած գումար.— Ազգ. Առաջնորդարան Մարսիլիոյ, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ վարչութիւն 250ական Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Մելքոնեան, Պ. Ճըմպըզեան 100ական Ն. Ֆ., Պ. Ենովք Արմէն 90 Ն. Ֆ.: Գեր. Սերովբէ Ա. Մանուկեան, Բժն, Պ. Պ. Մէլէմզեան, Տէր եւ Տիկ. Գրիգորեան, Պուլ Օտտոյի Թաղ. Խորհուրդ, Մարսէյլի Կապ. Խաչի վարչութիւն, Պ. Պ. Վարդան Պանտիկեան, Արմ. Երեւանեան 50ական Ն. Ֆ.: Մարսէյլի Նոր Սեբաստիա, Մարսէյլի Արենուշներ, Պ. Մ. Խաչատուրեան, Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւն 30ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Տէր-Ղուկասեան, Գր. Մանուկեան, Լա Սիոթայի քաղաքացիներ Տէրոյեան եղբարք, Պ. Պ. Իստոյեան, Մերկէր Սուքիասեան, Ե. Տէր-Կարապետեան եւ Եղիա Մալխասեան 20ական Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Յկ. Գէորգեան, Մ. Պէրպէրեան, Մուրատեան, Կէպէկեան, Գասպասեան, Յ. Եուսուֆեան, Ամանաթեան, Ա. Տ. Գէորգեան, Ալթունեան, Տէրէկլեան, Յուսիկ Գարակէօզեան, Խ. Արզումանեան, Գէորգ Պօզեան, Մ. Մարկոսեան, Տ. Խոսրով քահանայ, Ս. Արսլանեան, Երեւանեան, Գ. Մսրեան, Գալփագեան, Տիկ. Տարագճեան, Պապիգիտեան, Վ. Խալօղլուեան, երիցուհի Թէրզեան, Ն. Քեհեաեան, Հայ զինուոր մը, Յր. Նիկողոսեան, Ս. Շիշմանեան, Օր. Արզումանեան, Յ. Քեհեաեան 10ական Ն. Ֆ.:

Գերեզմանի գումար 1760 Ն. Ֆ.:

Սէնթ Անթուանի հայրենակիցներէն հաւաքուած 253 Ն. Ֆ.:

(Վերջ)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;

2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian

3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

ՆՈՒԷՐ

Անգլիոյ Լիտս քաղաքէն Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան 5ական անգլիական ոսկի կը նուիրեն Յառաջի բարգաւաճման, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին, եկեղեցւոյ դպրոցներուն, ողբացեալ ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ մահուան առթիւ: (Ստանալ Եկեղեցւոյ Դիւանատունէն):

Նոյն առթիւ, Տիկին Թագուհի Ալանեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին:

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ պատգ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավընիւ ժան ժօռէս «Շէ ժանօ» հայկական սրճարանը:

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արգիլեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւննե–

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ-ԼԷ-ԲԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէք եւս, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

ՅԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԴՈՒԽԵԱՆ...

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ

ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղօրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Ջաւէն վրդ. Արզումանեան: Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՕԳՈՍՏՈՍ — JEUDI 10 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9674 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9475

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԾ ԵՒՐՈՊԱ

Քաղաքական, տնտեսական եւ ռազմական երեք մարզերու մէջ նսեմացած եւ երկրորդական աստիճանի ինկած՝ Հին Եւրոպան վերականգնումի, կորսուած դիրքերը վերագրաւելու եւ վիրաւորուած արժանապատուութիւնը տեղը բերելու ճիգեր կ'ընէ Բ. աշխարհամարտէն ի վեր։

Ցարդ այդ ուղղութեամբ կատարած փորձերը յանգեցան ոտքի վրայ դնելու փոքր Եւրոպա մը, մասնակցութեամբ վեց երկիրներու — Ֆրանսա, Գերմանիա, Իտալիա եւ Պենելիւքս։

Անոնք միասին համաշխարհային առեւտուրի հարիւրին քան համեմատութիւնով ներածումի մէջ առաջին, արտածումի մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւեն։

Եթէ «Միացեալ Շուկայ»ի մէջ մտնեն նաեւ «Ազատ Փոխանակութեան Գօտի»ի եօթը երկիրները — Անգլիա, Աւստրիա, Դանիա, Շուէտ, Նորվեկիա, Փորթուկալ եւ Զուիցերիա, ինչպէս կը յուսացուի, այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ կազմել մեծ Եւրոպա մը, որ պիտի ներկայացնէ պատկառելի ուժ մը, ամէն տեսակէտով։

Մեծ Եւրոպան պիտի ունենայ 217 միլիոն բնակիչ, աւելի քան Խորհ. Միութիւնը (212 միլիոն) եւ Միացեալ Նահանգները (180 միլիոն)։

Ածուխի տարեկան արտադրութիւնը պիտի ըլլայ 420 միլիոն թոն, մինչ Մ. Նահանգները կ'արտադրեն 388, Խ. Միութիւնը 369 միլիոն թոն։ Պողպատի արտադրութիւնը՝ 97 միլիոն թոն, Մ. Նահանգներու 90, Խ. Միութեան 97 միլիոն թոնին դէմ։

Այս տասներեք երկիրներուն վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Յունաստանը, որ վերջերս Ֆրանսայի վարչապետ Միշէլ Տըպրէի Աթէնք այցելութեան առթիւ իբրեւ «ընկերակից» ճանչցուեցաւ «Միացեալ Շուկայ»ին։

Այս վերջինին մէջ մտնելու տրամադրութիւն ցոյց կուտան նոյնպէս Թուրքիա եւ ափրիկեան նորագաղութ 16 պետութիւններ։ Յոյս կայ, որ Անգլիայէն վերջ Հասարակապետութեան պատկանող երկիրներն ալ ուզեն մաս կազմել անոր։

Անգլիոյ առեւտուրին հարիւրին քառասունը այս վերջիններուն հետ է։ Միացեալ Շուկայի երկիրներուն հետ իր առեւտրական գործառնութիւնները 14,50 առ հարիւր միայն կը ներկայացնեն։

Մասնաւորապէս Աւստրալիա եւ Նոր Զելանտա գոհ չեն Թուէր Մաքմիլլընի ծրագրէն եւ որոշ ընդդիմութիւն ցոյց կուտան, վախնալով որ վերջին հաշուով վնասուողը իրենք պիտի ըլլան։

Մտահոգ են նաեւ Աւստրիա, Զուիցերիա եւ Շուէտ, որոնք քաղաքական գետնի վրայ «չէզոք» պետութիւններ են։ Մասնակցելով «Միացեալ Շուկայ»ին, կը վախնան, որ հրաժարած նկատուին չէզոքութենէ։

«Մեծ Եւրոպա»ն տնտեսական հանգամանք ունենալով հանդերձ, զերծ չէ քաղաքական նկարագրէ։ Ի վերջոյ տնտեսական միութիւնը նաեւ քաղաքական գետնի վրայ գործակցութիւն կ'ենթադրէ։ Միացեալ Նահանգները համակրանքով ողջունեցին անգլիական Խորհրդարանին որոշումը՝ Միացեալ Շուկայի մէջ մտնելու սկզբունքին մասին, հակառակ անոր, որ ամերիկեան առեւտուրին առջեւ պիտի փակուին կարգ մը շուկաներ։

«Մեծ Եւրոպա»յի կազմութիւնը քաղաքականօրէն կը զօրացնէ Ամերիկայի դիրքը՝ հանդէպ Խորհրդային Միութեան։ Այս վերջինը իր եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ պիտի գտնէ մեծ Եւրոպա մը, իբրեւ անբաժան մասը «ազատ աշխարհ»ի։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԷՆ ԵՏՔ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԼԱՒԱՏԵՍ ՉԷ

Խորհրդային վարչապետին ճառէն ետք, արեւմտեան շրջանակները նոյն հակազդեցութիւնը չունին։ Մինչ Անգլիա եւ Ամերիկա որոշ լաւատեսութիւն մը կը պահեն, նկատելով թէ Խրուշչեւ «հաշտարար» շեշտ մը գործածեց եւ այն տպաւորութիւնը թողուց թէ կ'ուզէ բանակցութեամբ լուծում մը գտնել, Ֆրանսա եւ Գերմանիա աւելի յոռետես կամ պարզապէս՝ իրատես, կ'անդրադառնան գլխաւորաբար ճառին այն մասին որ կը խօսէր պահեստի զօրքեր կանչելու մասին։ Այս է գոնէ Իւմանիթէի տպաւորութիւնը որ կը գրէ թէ Փարիզ եւ Պոն կ'աշխատին ձախողեցնել բանակցութեան որեւէ գաղափար, մինչ անգլիական մամուլը կը պահանջէ բանակցիլ։ Ցիշենք սակայն թէ արտաքին նախարարը՝ Լորտ Հիւմ Փարիզէն մեկնած պահուն յայտնեց թէ կարելի չէ որեւէ գնով բանակցիլ եթէ ի սկզբանէ յոյս չկայ բանի մը յանգելու։ Անգլիացի նախարարին համար կացութիւնը կրնայ վատթարանալ աշնան։

Դաշնակցային Գերմանիոյ համար, Խրուշչեւի ճառը ոչ մէկ նոր տարր բերաւ որ թոյլ տայ բանակցելու։ Իսկ արեւելեան Գերմանացիներու պատասխանը անմիջական եղաւ, արեւմտեան Պերլին անցնողներու թիւը 2012ի հասաւ երեքշաբթի օր, կոտրելով ութ տարուան մրցանիշը. կը կարծուէր թէ մինչեւ իրիկուն 3000ը պիտի անցնէր։

Ամերիկեան մամուլի կարծիքն այն է թէ Խրուշչեւ գործածեց թէ՛ պատերազմի թէ խաղաղութեան լեզուն։ Սպիտակ Տան բաներբը յայտարարեց թէ Քենըտի պիտի պատասխանէ Հինգշաբթի օր, Խրուշչեւի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին։

Խորհ. Միութեան մէջ, հակազդեցութիւնը բոլորովին տարբեր եղած է։ Մոսկուայի, Լենինկրատի, Քիեւի, Կորքիի, Կուպիշեւի և այլ շրջաններու հաստատութեանց Խորհուրդները (Սովետ), դիմում կատարած են կառավարութեան որ եօթնի տեղ 8 ժամ աշխատին՝ դէմ դնելու համար «աշխարհակալներու յարձակողական փորձերուն»։ Խորհրդային բանուորները կ'ուզեն աւելի աշխատիլ զօրացնելու համար Խորհ. Միութեան պաշտպանողական ուժը։ Մամուլը աւելի եւս ուժ կուտայ սնուցանելու համար «հայրենիքը վտանգի մէջ է»ի այս հոգեբանական տրամադրութիւնը։

× Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդարանը անակնկալօրէն նիստի հրաւիրուած է Ուրբաթ օրուան համար։

× Նիւզ-Ուիքի համաձայն, Խրուշչեւ ըսած է Մքքլոյի թէ ոչ մէկ բան պիտի ընէ որ աղօտէ Միացեալ Նահանգներու վարկը, աւելցնելով թէ Միացեալ Նահանգները մեծ պետութիւն մըն է, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութիւնը. կասկածելի է թէ պատերազմի մը պարագային երկուքէն մէկը յաղթական դուրս ելլէ։

× Ատլանտեան Ուխտի հերթական խորհուրդը լսելէ ետք, Ամերիկայի Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի տեղեկագիրը եւ նկատի առնելով կացութեան ծանրակշիռ բնոյթը, որոշեց աւելցնել իր խորհրդակցութիւնները։ Ցաւով նկատի առնուած է թէ Գերմանիոյ վերամիացման համար ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ։ Ինչ կը վերաբերի Պերլինի, նախարարները հաստատեցին 1958 Դեկտեմբեր 16ի իրենց բանաձեւը՝ պահպանել Պերլինի եւ իր բնակչութեան ազատութիւնը։

ԱՆԶՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ 25 ԺԱՄ

— «Ուշադրութի՛ւն, ուշադրութի՛ւն։ Այստեղ, Մոսկուա, ձայնասփիւռով կապուած Խորհ. Միութեան բոլոր կայաններուն հետ։ Մտիկ ըրէք, մտիկ ըրէք։

Յաջողութեամբ վերջ գտաւ երկարատեւ թռիչքը անջրպետին մէջ, աննախընթաց դէպք մարդկային պատմութեան մէջ։ Այերանաւը, զոր կը վարէր հրամանատար Կերման Ստեփանովիչ Թիթով անձնապէս, տասնեւեօթն անգամ շրջանն ըրաւ երկրագունդին շուրջ, կտրելով 700 հազար քիլոմեթր, 25 ժամ 18 վայրկեանի մէջ։

Այերանաւը որ կը կոչուի Վոստոկ Բ., երկիր իջաւ Խորհ. Միութեան արեւմտեան մասին մէջ, նախորդին իջման վայրէն ոչ շատ հեռու, Սարատովի մօտ, Վոլկայի եւ Ուրալի միջեւ, Ստալինկրատի հիւսիսը»։

Այսպէս կը յայտարարէր Մոսկուայի խօսնակը եօթը Օգոստոսին։

Այս յաջողութեամբ, կը գրէ «Ֆիկարօ», Խորհ. Միութիւնը միանգամ ընդմիշտ կը հաստատէ իր գերակայութիւնը անջրպետի նուաճումներուն մէջ, ու մարդկութեան կը մնայ միայն գլխարկները հանել ու խոնարհիլ տիեզերական թռիչքներու այս հրաշալի իրականութեան առջեւ։

Մոսկուայի բնակչութիւնը շունչը բռնած կը հետեւէր անօրինակ խոյանքին, զոր կը կատարէր ռուս տիեզերաչուն։ Երբ յաջողութեան լուրն առաւ, բնական էր որ արտայայտէր ոչ միայն իր ուրախութիւնը, այլեւ հպարտութիւնը՝ անզուսպ ձեւով, ինչ որ իր իրաւունքն է։ Ժողովրդական փառաշուք հանդիսութիւններ ոչ միայն Մոսկուայի, այլեւ Խորհ. Միութեան բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Օգոստոս 6, Կիրակի։ Տաք արեւ մը։ Գիտնականներու եւ ճարտարագէտներու կառավարական յանձնախումբը այերանաւին արձակարանին վրայ խռնուած։ Սուզակի պէս հագուած, Թիթով կը մօտենայ խումբին ծանր քայլերով։ Գլխուն վրայ կը շողան Խորհ. Միութեան եւ կոմունիստ կուսակցութեան անուան սկզբնատառերը։ Թիթով կը սեղմէ բոլորին ձեռքը։ Վերելակով կը բարձրանայ իր խցիկը։ Քանի մը խօսք կ'արտասանէ եւ ծափահարութիւն։ Իրեն կ'երկարեն օրագիրի տետրը, որու կապուած է մատիտ մը. «Կակարինի ձեռքէն խուսափեցաւ մատիտը որ կապուած չէր, այնպէս որ հազար տեսակ ճարպիկութիւններ ըրաւ՝ մինչեւ որ մատիտը բռնեց, — ես կապած եմ մատիտը» ըսաւ։ Բժիշկը կը խնդրէ վերջ դնել խօսակցութեանց, կը քննէ կենսաբանական գործիքները։ Յետոյ կը հեռանան բոլորը։ Բարձրախօսով յաջորդական երեք հրաման. «10 վայրկեան»։ Յետոյ «5 վայրկեան»։ Յետոյ. «Թի՛ռ»։ Արծաթագոյն հրթիռ մը կը բարձրանայ վեհափառ վերելքով մը, նախ դանդաղ, յետոյ արագ, եւ երբ կը հասնի երկնքի գենիթը՝ կը փայլի ճիշդ երկրորդ արեւի մը նման, յետոյ կը խոնարհի եւ կ'առնէ իր ճամբան։

Քիչ ետքը. «Կ'անցնիմ մեր հայրենիքին երկինքէն։ Ամէն բան լաւ կ'ընթանայ։ Ողջոյն ամէնուդ»։

Կիրակի գիշեր ամէն ոք ականջը յառած է ձայնասփիւռի գործիքին։ Ժամը 7ին, խօսնակը կը յայտարարէր թէ Վոստոկ Բ. կը սաւառնի անհունին մէջ ութեւկէս ժամէ ի վեր, եւ արդէն կտրած է 238.400 քիլոմեթր՝ երկրագունդին շուրջ։

Թիթով իր կարգին կը հաղորդէր թէ ամէն բան լաւ կ'ընթանայ։ Աշխատանքի տրամադրութիւնը բարձր, կենսաբանական եւ բնախօսական գործունէութիւնը բնական։ Ընթրիքը վերջացուցած էր ժամը 5ին։ Զարկերակը 80, շնչառութեան կշռոյթը՝ 20-28 մէկ վայրկեանի մէջ։ Օդին բարեխառնութիւնը 20-22 աստիճան։ Մթնոլորտային ճնշումը՝ 750-760 միլիմեթր։ Թթուածինին համեմատութիւնը՝ 24,5 առ հարիւր։

Տիեզերաչուին ձեռքը կը գտնուէր ամէն բան։ Ի հարկին՝ ուզէր կրնար երկիր իջնել, ուղղութիւն փոխել կամ շարունակել թռիչքը։

— Գիշեր բարի, Մոսկուա՛, ըսաւ ժամը 7,30ին եւ քնացաւ ինչպէս ուեւէ մէկը, որ, երկրի վրայ, անկողին կը մտնէ։

Կանուխ արթնցաւ։ Ախորժակը բաց, նախաճաշն ըրաւ ժամը 5,45ին, յետոյ հետեւեցաւ գիտական քննութեանց բարւոք կատարումին։ Յաջորդաբար Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր ինչ կը յայտարարէր Թիթով, հաստատելով թէ ո՛րքան հանդարտ է եւ հանգիստ իր այերանաւին մէջ։

Առտուան ժամը 6ին, երբ կ'աւարտէր 15րդ «պտոյտ շրջանը» երկրագունդին շուրջ, կենսաբնախօսական մեքենաներուն գործունէութիւնը տեղի կ'ունենար անթերի։ Թիթով, այդ պահուն կը գնէր երկրագունդը, — իր առջեւ երեք պատուհան ունէր կատարելու համար այդ գնութիւնները՝ անշուշտ խոշորացոյցով։

Ժամը 8,8ին, Վոստոկ Բ. կտրած էր 654.800 քիլոմեթր։ Եթէ ուղիղ գիծով կատարէր ընթացքը, լուսնէն 250.006 քիլոմեթր անդին անցած պիտի ըլլար։

— Երջանի՛կ եմ, եւ հանգիստ, ցտեսութիւն յերկիր, կը հաղորդէ յաճախ։

Ափսո՛ս Մոսկուայի ժողովուրդին համար, — Երկուշաբթի թերթ չի հրատարակուիր մայրաքաղաքին մէջ։ Անհամբեր են բոլորը։ «Փրաւտա» կը հրատարակէ բացառիկ թիւ մը, որ սակայն կը գոհանայ տպագրելով պաշտօնական հաղորդագրութիւնները։ Ժողովուրդը մանրամասնութիւն կ'ուզէ, լուսանկար, պատկեր։ Պատկերասփիւռը եւս չէր կրնար գոհացնել ժողովուրդը։ Ի՞նչ փոյթ, ժողովուրդը գիտէ այլեւս թէ յաջողութեամբ վերջ գտած է թռիչքը անջրպետին մէջ, — խանդավառութիւն, ցնծութիւն, գինովութիւն։

Եւ ահա «խաղին մէջ կը մտնէ» նորին վեհափառութիւն Փրոփականտան, կո—

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Գալտնի-Բանակը մէկ շաբթուան ընթացքին 136 պայթումներ կատարած է, ինչպէս կը հաղորդէ իր «Շրջաբերական-թերթ»ին մէջ, խմբագրական մը հրատարակուած է «Անանկութեան հաստատում» խորագրով, ձուիրուած Պիզերթի եւ Լիւկրէնի։

ՍԻ ՄՈՀԱՄԷՏ Վիլայա 4ի պետը որ սարսափն էր բոլորին, սպաննուած է առջի օր, կարգապահութեան ուժերու հետ ունեցած բախումի մը ընթացքին։ Սի Մոհամէտ, Սի Սալլահի հետ էլիզէ ընդունուած էր։

ՖՐՕՅՏԸՆՇՏԱՏԻ (Գերմանիա) մէջ մեռած է Ֆրանք Պուխման «բարոյական վերազինումի» հիմնադիրը։ Պուխման կը գտնէր թէ իր «բարոյական վերազինումը» արեւմտեան միակ պատասխանը կրնար ըլլալ համայնավար քարոզչութեան։ Իր սկզբունքն էր՝ աշխարհը բարենորոգելու համար նախ պէտք է ինքզինքը բարենորոգել։

ԿԻՐԱՍՈՆԻ մէջ (Թուրքիա) հրդեհ մը ծագած է որ կը վտանգէ ամբողջ քաղաքը, որուն 15.000 բնակիչները կը պայքարին կրակին դէմ։

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ 350 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

Շումէնը, որ այժմ Կոլարովգրադ կը կոչուի, Հիւսիսային Պուլկարիոյ հնագոյն բնակավայրերէն մին է, կառուցուած Դանուբը անցնող նախապուլկարներու կողմէ, իր բնական դիրքին ամրութեան եւ նախապէս անտառներով շրջապատուած ըլլալուն համար։

1388ին, երբ Սուլթան Մուրատի հրամանատար Ալի փաշան գրաւեց Շումէնը, յիշատակութեան արժանի քաղաք մը չէր ան, այլ պուլկարական բերդ մը։ Այդ գրաւումէն բաւական տարիներ յետոյ է, որ այս բնակավայրը ստացած է քաղաքի ձեւ եւ անուն։

Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր «Աշխարհագրութիւն չորից մասանց աշխարհի» աշխատութեան մէջ կը գրէ. «Փոլով սա գիւղաքաղաք յամենայն շինութիւնս ծաղկեալ եւ բարգաւաճ՝ կոչի ի բազմաց Փոքր Էտրէնէ»։

Համաձայն Թուրք պատմիչ Էվլիա Չելեբիի, 1550-1600 Թուականներուն Շումէնը արդէն սկսած էր որպէս բարգաւաճ քաղաք գրաւել օտար վաճառականներու ուշադրութիւնը։ 1600ական Թուականներուն է, հաւանաբար, որ հայ գաղթականներ եկած եւ հաստատուած են նաեւ այս քաղաքը, ըստ պուլկար պատմիչ Պրոֆ. Իշիրկովի։

Ըստ մեր պրպտումներուն, առաջին անգամ Շումէն եկող Հայերը 10–12 ընտանիքէն աւելի չեն եղած։

Թէեւ Շումէնի հայ գաղութի սկզբնաւորութեան բուն Թուականի մասին որեւէ գրաւոր յիշատակարան չէ գտնուած ցարդ տեղւոյն վրայ, սակայն կաթոլիկ եպիսկոպոս Պետր Բոգդան երբ 1640ին կը շրջի Պուլկարիան, Շումէնի մէջ կը գտնէ 19 տուն Հայեր, շուրջ 40 հոգի, որոնք դեռ եկեղեցի չունէին եւ կ՚աղօթէին տան մը սենեակին մէջ։

Շումէնի Հայերու մասին եղած առաջին այս գրաւոր վկայութենէն եւս կրնանք հետեւցնել, թէ Շումէնի հայ գաղութին սկզբնաւորութիւնը եղած պէտք է ըլլայ Ռուսչուկի, Թռնովի, Ռազգրադի եւ շրջակայ հայ գաղութներու կազմութեան տարիներուն, այսինքն ամենականուխը 1606, իսկ ամէնէն ուշը 1610 Թուականներուն, երբ Կաֆայի (Ղրիմի) շրջանին մէջ տիրող մեծ սով ու համաճարակը պատճառ կ՚ըլլան, որ տեղւոյն հայ գաղթականներէն մաս մը, որոնք նախապէս եկած էին Երեւանի եւ Նախիջեւանի շրջաններէն, գան եւ հաստատուին Շումէն։ Թրքական հին փաստաթուղթ մը Թռնովի եւ շրջակայքի Հայերը կը կոչէ «Թայիֆի աճեմ» («պարսկական խմբաւորումներ»), որովհետեւ այդ Թուականներուն (1600) Երեւան եւ Նախիջեւան կը գտնուէին Պարսիկներու տիրապետութեան տակ եւ հայ բնակչութենէն մաս մը 1604ին, Շահ Աբբասի բռնութենէն փախչելով, գացեր է դէպի Սեւ ծովու եզերքները, մինչեւ Խրիմ։

ԺԷ. դարու անգլիացի ճանապարհորդի մը վկայութեամբ ալ, Դանուբի շրջանի Հայերը եկած են Խրիմէն։

Ահա Խրիմի այս գաղթականներէն մաս մը եկած եւ հաստատուած է Հիւսիսային Պուլկարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ, մինչեւ Պելկրատ։ Այս մասին կը վկայէ նաեւ Գրիգոր Դարանաղեցի մեծ ժամանակագիրը գրելով. «Եւ լինել սովին ոմանք Ստամբոլ եկին եւ ոմանք ալ ի Թրակիա, որ Ռումէլ ասի, ի Վառնայ անցանելով մինչեւ Պելկրատ»։

Բաւական տարիներ յետոյ, 1750ական Թուականներուն, Շումէն կը հասնի հայ գաղթականներու երկրորդ խումբ մը 14 երիտասարդներէ բաղկացած, բոլորն ալ Նախիջեւանցիներ, հաւանաբար նախապէս եկածներու հեռաւոր ազգականներ, որոնցմէ մէկը կ՚ամուսնանայ տեղացի աղջկան մը հետ եւ կը ձեռնադրուի առաջին հայ քահանայ տեղւոյն Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ վրայ եւ կը կոչուի Տէր Դանիէլ։ Այս 14 երիտասարդներէն 5ը կը Թրքանան եւ կը կոչուին «Թախմազ պուղկունլարը», այսինքն Պարսից Թահմազ ղուլի խանին 1755 Թուականին Հայոց վրայ ի գործ դրած խժդժութիւններէն փախչողներ։

Համաձայն հին վկայութիւններու, ԺԷ. դարու սկիզբները Շումէն եկող առաջին Հայերը ապրած են քաղաքէն դուրս, Չիֆթլիկ պայըր կոչուած բարձունքի (այժմ Բէօշկլէր) հարաւ–արեւելեան փէշերուն տակ, որուն մօտերը եղած է Հայոց առաջին գերեզմանոցը։

1800ական Թուականներուն Հայերը կ՚ամփոփուին այժմեան հայ եկեղեցիին շուրջը, որ ներկայիս կը կոչուի Արմենսկա չաստ (Հայկական Թաղ)։

Այս եկեղեցիին բակը սալարկուած է հին գերեզմանոցէն բերուած մարմարեայ տապանաքարերով, որոնցմէ ամենահինն է 1785 Թուականը կրող «Մահտէսի Մեխանսար որդի մահտէսի Յունան»*ի տապանաքարը։*

Կան նաեւ հետեւեալ հայերէն տապանագրութիւնները.

«Տապանս այս է հանգստեան Քօսզօսենց հանի Ակոբին որդի հանի Զաֆարն կամ Մարթայի որդի Կարապետն, որ փոխեցաւ ի կեանս թուին Հայոց ՌՄԾ» (1801)։

«Այս է տապան հանգստեան միտսի Փիլիպոսի կողակից միսի Մարգարիտն, որ հանգեաւ ի սէնէի տանկաց 1236 (1821)։

«Այս է տապան հանգստեան Կօսկօզատէ հանի Զաֆարն կողակից հանի Մարիամին, որ փոխեցաւ ի կեանս թուին ՌՄՆ» (1821)։

Հետաքրքրական է, որ մինչեւ 1821 Թուականին շինուած տապանաքարերը գրուած են հայերէն լեզուով, իսկ 1830էն սկսեալ մինչեւ 1878, Պուլկարիոյ Թրքական լուծէն ազատագրումը, գրեթէ բոլոր տապանագրութիւնները հայատառ Թրքերէն են, վերամբարձ ոճով եւ չափածոյ։ Ասոնցմէ ընթեռնլի են հետեւեալները. Հանի Զաֆար (*կարծեմ Տէր Դանիէլի որդի*), 1831*ին մեռած*, Մեսրոպ Համբարձումեան՝ 1832*ին*, Մուրատ Հանի Ակոբեան՝ 1832*ին*, Հանի Սարգիս Նազարեան՝ 18···*ին*, Հանի Թագուհի Ղազարոսեան՝ 1839*ին*, Հանուր Տուտու Կիրակոսեան՝ 1849*ին*, Հանի Սիմա Գէորգեան՝ 1855*ին*, Խաթուն Հանի Աբրահամեան՝ 1858*ին*, Յովհաննէս Մուրատ Յակոբեան՝ 1878*ին*։ *Դեռ տասնեակ մը անընթեռնլի տապանաքարեր եւս կան, որոնք ո՞վ գիտէ իրենց ընդերքին մէջ ինչ կարեւոր դէպքեր ունին պատմելիք···։*

Ահա հայատառ Թրքերէն գրուած տապանագրութիւններէն նմոյշ մը.

«Կէլ իպրէթ ալ, է՛լ տօստ, սէն ֆի
պադրման,
Ալտր էթմէ էճէլի ասլա խաթըրընտան։
Պու ճիհանտա վարըրնա ֆիքիր էթմէ,
է՛յ ճան,
Նամ կէչէր, շան կիտէր, թաշ գալըր
նիշան։
Իսմիմ տիր Հանուր Տուտու Կիրակոսեան,
Սինինմ օթուզ ալթը իտի արարտմ
տէրման,
Պէն պիր պէճիար ֆըզ իտիմ, Շումլու
տըր վէթան։
Էկէր զիարէթ էտէրիսէն, է՛յ ճիվան,
Խայըրըլը տուալէրին իլէ պէնի ան»։

Հետաքրքրութեան համար կուտանք Թարգմանութիւնը.

Ո՜վ բարեկամ, ե՛կ, օրինակ առ, դուն
որ ողջ ես,
Մահը ամենեւին մտքէդ չհեռացնես։
Այս աշխարհի մէջ ունեցածովդ մի՛
պարծենար,
Համբաւ եւ անուն բոլորը կ՚անցնին,
երբ նշան կը մնայ մէկ քար։
Իմ անունն էր Տուտու Կիրակոսեան,
Երեսունվեց տարեկանիս հիւանդացայ,
փնտռեցի դարման,
Ցաւը ակնթարթ մ՚իսկ չտուաւ
ժամանակ ինծի,
Ես, որ ամուրի աղջիկ մ՚էի ընիկ
Շումէնցի։
Ո՛վ երիտասարդ, եթէ այցելես
հողակոյտիս,
Բարի աղօթքովդ յիշատակէ՛ զիս։

Այս տապանաքարերուն վրայ փորագրուած զարդիքները ցոյց կուտան, թէ տեղացի Հայերը ինչ արհեստներ ունեցած են՝ դերձակութիւն, պղնձագործութիւն, ոսկերչութիւն, ժամագործութիւն, կօշկակարութիւն։

Հ. Ղ. Ինճիճեան, «Ճիհաննումա»յի տուած տեղեկութիւններուն վրայ յենլով, կ՚ըսէ, թէ Շումէնի պղնձագործները Տրապիզոն – Վառնա ծովային ճամբով ձոյլ պղինձ բերել կուտային եւ աշխատելէ յետոյ կ՚ուղարկէին Կոստանդնուպոլիս ծախելու, «Ուստի լի են ի Շումնի կրպակք պղնձագործաց»։

Ըստ տեղացիներու վկայութեան, հայ արհեստաւորները եղած են հմուտ վարպետներ, իսկ վաճառականները՝ պատուաւոր առեւտրականներ։ Հայերէն ոմանք եղած են Փինանսի պաշտօնեայ (սանդըք էմինի Աղամ էֆէնդի), հայ փոքրամասնութեան ներկայացուցիչ (միլլէթ միւզիրի Օհան էֆէնդի), հաշուակալներ, վերակացուներ եւ այլ պետական կարեւոր պաշտօնակատարներ։

1896ին եւ 1922ին եկող Հայերն ալ իրենց հետ բերած են նոր արհեստներ եւ՝ գորգագործութիւն, պինտալը, տիվալճիութիւն (այսինքն արծաթաթել բանուածքով ասեղնագործութիւն եւ հարսանեկան նրբաճաշակ հագուստներ) եւայլն։

Հայ հարուստներու տուները եղած են երկյարկանի, նոյնիսկ եռայարկ, դահլիճներով եւ մեծ սենեակներով։ Տուներու գեղեցիկ պարտէզները ունեցած են ցայտաղբիւրներ ալ։ Առաստաղներու փղաքանդակ բանուածքները յաճախ ուշադրութեան արժանացած են օտարերկրացի հիւրերու եւ իշխաններու կողմէ։

Մահտէսի Ակոբ աղա Գրիգորեանը 1782ին կառուցել տուած է քաղաքին Ջենկէլ կոչուած ծայրամասին մէջ ցարդ գոյութիւն ունեցող աղբիւրը հայերէն եւ Թրքերէն զոյգ արձանագրութիւններով.

«Յիշատակ է այս մահտէսի Գրիգորի որդի մահտէսի Ակոբին, 1782»։

«Սահիբ իւլ խայրաթ վէ իւլ հասէնաթ Հանի Գրիգոր օղլու Հանի Ակոբ։ Սէնէ 1198 տանկաց»։

93 *տարի յետոյ այս աղբիւրը նորոգուած է հետեւեալ արձանագրութեամբ.*

«Մահտէսի Ակոբի որդի Մուրատ աղայի որդին մահտէսի Մկրտիչ աղան նորոգեց աղբիւրս այս յիշատակի»։

Անուններէն յայտնի է, որ այս նորոգութիւնը կատարողը բուն բարեգործին Թոռն է։

Հետաքրքրական է, որ տեղացիներէն շատերը մահտէսի եղած են, ուրեմն գացած են Ս. Երուսաղէմ։ Ասոնցմէ զատ, տեղւոյն վրայ հաստատեցինք, որ շատեր ալ ձիերով մինչեւ Մշոյ Ս. Կարապետ վանքը եւ Ս. Էջմիածնի մայրավանքը ուխտի գացած են։

Ս. ՓԱՉԱՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

2000 ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ...

Երբ երրորդ հազարամեակը սկսի, աշխարհ բոլորովին նոր դիմագիծ մը առած պիտի ըլլայ։ Այսպէս մտածողները գիտնապաշտներ (իւթոփիսթ) չեն, այլ գիտնականներ են, գիտարարներ եւ արհեստագէտներ, որոնք ներկայիս իրենց աշխատանոցներուն մէջ կ՚աշխատին այդ նոր դարաշրջանը կերտելու համար։ 2000 Թուականին հասնելու համար միայն քառասուն՝ տարի մնացած է, այսինքն շատ կարճ ժամանակամիջոց մը՝ Թեւակոխելու համար նոր աշխարհ մը, ուր բոլորովին տարբեր պիտի ըլլայ կեանքը։

2000 *Թուականին վեց միլիառ մարդիկ*

ՌԱԲԻՆԹՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եւ ահա Կիթանջալիի ընթերցումը։

Ունկնդիրներուն մէջ կը տիրէ խոր լռութիւն։ Թակոր կ՚ենթադրէ թէ լաւ տպաւորութիւն չէ ձգած իր գիրքը։ Բայց քանի մը վայրկեան ետք, յանկարծ, ունկնդիրները բոլորը մէկ ոտքի կանգնած, խելայեղ կը սկսին ծափահարել։

Անգլիագիր նոր բանաստեղծ մըն էր յայտնուած։ Ոչ միայն Անգլիոյ, այլեւ Ամերիկայի մամուլը խանդավառ սիւնակներ կը նուիրէ «Թակորեան հրաշքի» մասին։ Բանաստեղծը ինքն ալ կը զարմանայ ամէն կողմէ հասնող գովասանքներէն։ 1913ին կ՚արժանանայ Նոպէլեան գրական մրցանակին։ Առաջին Ասիացին էր, որ այդ փառքին կ՚արժանանար։ Իր ստացած գումարը, ինչպէս եւ իր անհատական եկամուտներն ու հեղինակի իրաւունքի բերած հասոյթները կը տրամադրէ Սանթինիքէթանի դպրոցին։

Հակառակ իր անձնական դժբախտութեանց, Թակոր կը մնայ միշտ իրատես։ Երկրորդ անգամ, Եւրոպա եւ Ամերիկա համբորդութենէն ետք, իր մէջ նոր յեղաշրջում մը տեղի կ՚ունենայ, միսթիք շունչով։ Այս անգամ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը ուրիշ լոյսի տակ կ՚երեւի։ Կը զարմանայ եւրոպական մշակոյթի մակերեսային երեւոյթներէն, որոնք յաճախ կը կոթնին դրամի, նիւթական ուժի եւ ֆիզիքական վայելքի վրայ։ Կը զարմանայ, որ Քրիստոսի սիրոյ վարդապետութիւնը ամէնէն առաջ քրիստոնեաներու գործերէն էր հեռացած։ Վերջապէս, գարհուրանքով կը հաստատէ եւրոպական ազգերու նուաճողական ձգտումներն ու ախորժակները։ Կը զգայ պատերազմի մը մղձաւանջը եւ դասախօսութիւններու ընթացքին գալիք սարսափներու ահազանգը կը հնչեցնէ։ Այլազան ցեղերու եւ կրօններու պատկանող ժողովուրդները ոչ թէ ոչնչացնել, այլ իրարու միացնել, եղբայրութեան եւ իրերհասկացողութեան գաղափարներ ներշնչել անոնց, եւ համայն մարդկային ընտանիքի բարւոք փոխյարաբերութեանց նպաստել։ Թակորի խաղաղասիրական դասախօսութիւնները յետագային ամփոփուեցան Սատհանա *խորագրով հաւաքածոյի մը մէջ։*

1914*ին, բանաստեղծը տագնապալից վիճակ մը կ՚ապրի։ Իր օտարոտի հոգեվիճակին պատճառները ինքն ալ չի գիտեր, բայց կը նախզգայ թէ մօտ է զարհուրելի աղէտը։ Երբ առաջին աշխարհամարտի լուրերը իրեն կը հասնին, անզօրութեան մատնուած, խորապէս կը տառապի։ Եւ կ՚որոշէ* միջազգային եղբայրութեան *համալսարան մը բանալ Սանթինիքէթանի իր ձեռակերտին քով։ Նպատակն էր ամէն գոյնի եւ ցեղի ուսանողներ հաւաքել, քով-քովի բերել, համակեցութեան վարժեցնել եւ եղբայրական զգացումներ սնուցանել։ Ցեղապաշտութիւն եւ նուաճողական ազգայնականութիւն, կործանարար են բոլոր ազգերու համար։ Արդ, սէր ու եղբայրութիւն ազգերու միջեւ։ Ահա՛ իր դաւանանքը։ Անգլիացի երկու մտաւորականներ, Փըրսոն եւ Անտրիւ, կ՚օժանդակեն Թակորին՝ իր առաջադրութիւններն իրագործելու համար։ Եւ 1922ին միայն, վերջապէս, կեանքի կը կոչուի միջազգային եղբայրութեան համալսարանը։*

Հնդկաստան ասիական երկիր է եւ, ի հարկէ, ասիական ուրիշ երկիրներու քաղաքակրթութեան պատմութիւնը կարելի չէր զանց առնել։ Համալսարանին մէջ բաժին մըն ալ կը յատկացնէ իսլամական եւ Ծայր. Արեւելքի երկիրներուն համար։ Թակոր պաշտօնի կը կոչէ Ֆրանսացի նշանաւոր արեւելագէտ Սիլվէն Լէվին։

Թակոր սովորութիւն ունէր ըսելու.

— Եթէ գործս լաւ է, կ՚ապրի, եթէ վատ՝ ինքնին կը մեռնի արդէն։

Հետապնդելով իր բազմապիսի ծրագիրները, Թակոր մոռացութեան տուած չէր գիւղացիական հարցը։ Մտաւորական ընտրանի մը հասած էր իր գիւղատնտեսական համալսարանէն, ընչազուրկ ժողովուրդին բերելու համար իր աջակցութիւնը։ Իր անդրանիկ զաւակը, որ գիւղատնտեսութիւն էր սորված Ամերիկայի մէջ, կը հիմնէ յառաջապահ-ագարակ *մը, թեքնիքական բոլոր յարմարութիւններով օժտուած եւ կը տրամադրէ գիւղացիութեան։ Օրինակը կը դառնայ վարակիչ։*

Կը քաջալերէ սկաուտական շարժումն եւս, կազմակերպելով հնդիկ նորահաս երիտասարդութիւնը։ Մեկնելով ժամանակի կենսական պահանջներէն եւ մարդկութեան առջեւ դրուած խնդիրներէն, իր գաղափարական դրօշմը կը դնէ հանրային բոլոր հարցերու լուծման վրայ։

Եւ միաժամանակ կը զբաղի գրականութեամբ։ Կը գրէ բանաստեղծութիւններ, երգեր, հէքեաթներ եւ Թատերական երկեր։ Իր հանճարի լոյսը կը տարածուի բոլոր մարդերուն վրայ։

Հնդկաստան կ՚ապրի տագնապալի օրեր։ Ազգայնական շարժումը օրէ օր կը զօրանայ եւ Կանտիի ստուերը կը տարածուի քաղաքական բեմին վրայ։

Թակոր ուժգնօրէն կը պաշտպանէ հաշտարար միջոցներու գործադրութիւնը։ Դէմ է բռնութեան եւ ճնշումի։ Սակայն, կը պատահի անխուսափելին։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 4)

պիտի ապրին երկրի վրայ: Այսինքն՝ մի- այն քառասուն տարի ետք աւելի քան և- րեք միլիառ մարդ աւելցած պիտի ըլլայ մարդոց ներկայ թիւին վրայ: Եւ այդ մարդիկը պէտք է սնանին: Սակայն որ- քան կ'աճի մարդկութեան թիւը, երկրի մակերեսին օգտագործելի մասը այնքան կը պակսի: Ջուրը, հովը, ցուրտը եւ ուրիշ անխնայ կ'ազդեն հողին վրայ եւ ամէն տարի թոներով բարեբեր հող կը տանին դէպի ծով: Այսպէսով՝ միլիոնա- ւոր թոն արգասաբեր հող կը կորսուի: Այս կորուստը միայն մասամբ կրնայ սահմանափակուիլ եւ մասնագէտները կ'աշխատին այդ ուղղութեամբ: Բայց 2000 թուականին մարդկութիւնը սովա- հարութեան վտանգէն փրկելու համար բաւական չեն այդ միջոցները: Արդէն այսօր ալ մշակելի հողերու տարածու- թիւնը չի բաւեր բոլոր մարդիկը կերակ- րելու: Եթէ արեւադարձային շրջաններու 38 միլիոն քառակուսի քիլոմեթր տարա- ծութեամբ մշակելի հողերը օգտագոր- ծուին, հարցը առժամաբար կը լուծուի, բայց 2000 թուականին յեղափոխական լուծումներ անհրաժեշտ են:

2000 թուականին պիտի չգտնուի ոչ իսկ մէկ թիզ հող, ուր մշակումը կարելի ըլլայ: Այժմու անապատներու սրտին վրայ պիտի շողան հսկայական ծովակ- ներ, որ պիտի արգասաւորեն հողը: Հա- յելիներու վիթխարի դրութիւն մը պիտի կարթէ արեւուն ճառագայթները եւ զա- նոնք պիտի փոխակերպէ տարեկան մի- լիոնաւոր քիլովաթ ելեկտրականութեան, որ պիտի գործածուի ջուր ստանալու եւ հողը մշակելու համար:

Այսպէսով՝ արեւը պիտի պարտաւոր- ուի հատուցանել այն վնասը, որ մեզի կը հասցնէ երաշտով:

Սառուցեալ ովկիանոսներու ափերուն վրայ պիտի հաստատուին նոր քաղաք- ներ: Ներկայիս Սիպերիոյ, Ալասքայի եւ Հիւսիսային Քանատայի սառուցեալ շըր- ջաններուն մէջ պիտի ստեղծուին ճարտա- րարուեստներ եւ հողամշակութիւնը պի- տի զարգանայ հոն: Բեւեռային այդ շըր- ջաններուն մէջ կլիմայական շատ մեծ փոփոխութիւններ տեղի պիտի ունենան: Այլեւս ցուրտ եւ երաշտ գոյութիւն պի- տի չունենան: Կլիման պիտի մեղմանայ եւ աւելի խոնաւ պիտի ըլլայ: Որովհետեւ բեւեռային ծովերուն մէջ սառոյցներու զանգուածները իրենց գոյացումէն շատ աւելի արագօրէն պիտի հալին, շնորհիւ արեգակնային ուժին, ինչպէս կը հաս- տատեն մասնագէտները:

Երկու հազար թուականին մարդը պի- տի իշխէ կլիմային վրայ: Պիտի կարենայ ելեկտրական հոսանքը գործածել անձրեւ բերելու կամ արգելք ըլլալու կարկուտ տեղալուն: Արհեստագիտութիւնը երկ- րագործութեան պիտի օգնէ, որպէսզի ձեռքբազատուի բնութեան քմահաճոյքնե- րէն: Մարդիկ միջոցներ պիտի ստեղծեն անձրեւ բերելու եւ հով հանելու, օդը ցուրտ կամ տաք ընելու, ամպերը կու- տակելու կամ ցրուելու:

Բայց այս բոլոր միջոցները դարձեալ պիտի չբաւեն վեց միլիառ մարդու սը- նունդ հայթայթելու համար: Սնունդի նոր աղբիւրներ պէտք է ստեղծուին եւ կենսաբանները նուիրուած են այս հարցի լուծման: Կ'ուզեն գտնել այն մեծ գաղտ- նիքը, թէ բոյսերու կանանչ տերեւները ի՞նչպէս կը յաջողին արեւու լոյսէն, հո- վէն ու ջուրէն շաքար ու ուժ արտադրել: Եթէ գտնեն, թէ տերեւի մը մէջ ի՞նչպէս տեղի կ'ունենայ լուսաբաղադրական այս գործողութիւնը, այն ատեն պիտի կրնան աւելցնել բոյսերուն արտադրութիւնը եւ ստեղծել սննդառութեան արուեստական բուսական միջոցներ:

Երկու հազար թուականին հողագործը ստիպուած պիտի չըլլայ ամէն տարի ըս- պասելու բերքի եղանակին: Պիտի կրնայ տարեկան երկու կամ երեք բերք ստա- նալ, փութացնելով բոյսերուն աճումը: Եւ քաղաքներուն մօտ պիտի հաստատ- ուին սննդանիւթերու արտադրութեան հիմնարկներ, անկախ բնական աճումէն: Մ'ինչ բնութիւնը սահմանափակ քանակու- թեամբ կենսանիւթեր, գեղձեր եւ խիւ- սեր կ'արտադրէ, մարդիկ թոներով պի- տի արտադրեն:

Ապագային մարդկութիւնը պէտք ունի նախ եւ առաջ ելեկտրական ուժի: Տաս- նամեակէ տասնամեակ ելեկտրականու- թեան պահանջը կը կրկնապատկուի: Քա- ռասուն տարի ետք, ո՞ւր պիտի գտնենք անհրաժեշտ վառելանիւթը: Հանքածուխն ու քարիւղը պիտի չգործածուին այլեւս: Երրորդ հազարամեակին պիտի գործած- ուի ծովուն, արեւուն, երկրագունդի ըն- դերքին ջերմութիւնն ու հիւլէական ու- ժը: Մասնաւոր գործատուներ՝ պիտի կարթեն մէկ մասը ժամական 36 միլիառ քիլովաթ ելեկտրականութեան, որ ամէն օր կը կորսուի ծովերու շարժերէն: Հե- տեւելով Լարտերելլոյի Երկրաջերմական Հիմնարկի օրինակին, պիտի ստեղծուին վիթխարի գործատուներ, որ պիտի սան- ձեն երկրի ընդերքին շոգիները:

Ջրածին հիւլէին կորիզը անհրեւակայե- լի քանակութեամբ ուժ պիտի հայթայթէ մեզի: Հարիւր միլիառ աստիճան ջեր- մութեամբ հակադդեցիկի մը մէջ տասը քիլոկրամ ջրածինը պիտի փոխակերպուի ժամական հազար միլիառ քիլովաթ ե- լեկտրականութեան:

Ամէն բան պիտի գործէ ինքնագործ կերպով եւ մարդիկ միայն հսկիչի եւ քննիչի դեր պիտի կատարեն:

Կատարելագործուած մեքենաներու շը- նորհիւ, մարդիկ պիտի յաջողին 25 հա- զար մեթր խորութեան մէջ գտնուող բազմազան մետաղներ արտահանել: 2000 թուականին մետաղներէն շատեր պիտի փոխարինուին կերպընկալ նիւթերով (փը- լասթիկ), որոնք ոչ միայն աւելի թեթեւ, այլեւ մեր օրերու ամէնէն կարծր պող- պատէն աւելի տոկուն պիտի ըլլան:

Մարդիկ շատ փոխուած պիտի չըլլան: Սակայն առաւելաբար քաղաքներու մէջ պիտի ապրին: Քաղաքներուն վերեւ գո- յութիւն պիտի ունենան ելեկտրական ան- տեսանելի կամարներ, որ պիտի չէզոքա- ցնեն անձրեւը, հովը եւ ցուրտը: Ցաւ- տենական գարուն պիտի տիրէ քաղաքնե- րուն մէջ:

Հաղորդակցութեան մարզին մէջ, սրընթաց կառաշարներ ժամական 300էն 400 քիլոմեթր արագութեամբ պիտի ճամբորդեն: Միջերկրային երկաթուղին Լոնտոնէն ճամբայ պիտի ելլէ Մանշի ծո- վուն տակէն անցնելով՝ Փարիզի, Պեր- լինի, Մոսկուայի եւ Սիպերիոյ վրայով պիտի երթայ մինչեւ Պեհրինկի ծոցը, ուրկէ պիտի անցնի մեծ ամբարտակի մը վրայէն: Ապա Ալասքայէն ու Սան Ֆրան- սիսկոյէն անցնելով, Նիւ Եորք կանգ պի- տի առնէ: Ուրիշ երկաթուղի մը պի- տի անցնի Հիմալայան լեռներուն տակ փորուած վիթխարի փապուղիէ մը:

Օդին մէջ 90 հազար ձիու ուժ ունեցող շարժակներով թռիչք պիտի կատարեն շոգեշարժ սաւառնակներ, որ անդրմթնո- լորտին մէջ ժամական 25 հազար քիլո- մեթր արագութեամբ պիտի սուրան եւ հազար թոն բեռ պիտի փոխադրեն: Ծո- վուն մակերեսը բոլորովին պարապ պի- տի ըլլայ, որովհետեւ, մարդիկ ճամբոր- դութեան համար պիտի նախընտրեն 50 հազար թոննոց շոգեշարժ վիթխարի սու- զանաւերը, աւելի ապահով ըլլալուն հա- մար: Ծովին ընդերքէն պիտի հանուին բազմատեսակ հանածոներ, ինչպէս՝ օ- դանաւորդութեան համար անհրաժեշտ մակնեզիում, պղինձ, ոսկի, ուրանիում, եւայլն:

Երրորդ հազարամեակին մարդիկ տագ- տուկներ պիտի չունենան: Բնութեան ի- րական իշխանները պիտի ըլլան:

Թարգմ. ՎԱԶՐԻԿ

ՎԱԺԱ ՓՇԱՎԵԼԱ

—o—

Վրաց բանաստեղծութեան «լեռնային արծիւը», Վաժա Փշավէլա, ծալեց իր հզօր թեւերը եւ յաւիտենական օթեւան գտաւ ոչ միայն հարազատ հողին, այլ եւ իր ժողովուրդին սրտին մէջ, — կը գրէ վրացի գրող մը:

Հայաստան եւս, Կովկասեան այլ ժողո- վուրդներու հետ, այս տարի կը տօնէ Փշավելայի ծննդեան հարիւրամեակը: Այս առթիւ «Սով. Հայաստան» կը գրէ.

Փշավելան ծանօթ էր Հայերուն՝ ան- ցեալ դարուն վերջերը: 1894ին Տիգրան Նազարեանի «Աղբիւր» մանկական ամ- սագրին մէջ լոյս կը տեսնէ վրացի բա- նաստեղծին «Եղջերու» պատմուածքը, զոր հայերէնի թարգմաներ էր Դաւիթ Տէր-Դաւթեան: Նոյն թուականին, «Մուրճ» ամսագրին մէջ լոյս կը տեսնէ «Վրաց արդի գրականութիւնը եւ հրա- տարակչական գործը» ուսումնասիրու- թիւնը, զոր պատրաստած էր Մերիման- եան: Այս ուսումնասիրութեան մէջ կը ներկայացուէր նաեւ Փշավելայի գործը: 1909ին, Գ. Լեւոնեանի «Գեղարուեստ» ամսագրին մէջ կը հրատարակուի «Լերան աղբիւր» արձակ գործը:

Վրացի տաղանդաւոր գրողին հետ անձ- նական ծանօթութիւն հաստատած էր Յովհ. Թումանեան: 1915 Յուլիսին Թու- մանեան այցելութեան կ'երթայ հիւանդ Փշավելայի մօտ: Նոյն ամսուն կը մեռնի Փշավելա: Հայ մամուլը արձագանգ տը- ւաւ մահուան բօթին եւ զբաղեցաւ «Լե- րան արծիւին» գործերուն վերլուծումով:

Մշակ գրեց.— «Ճավճավաձէից եւ Ծե- րեթելիից յետոյ Վաժա Փշավելան բըռ- նում է վրաց ժողովրդի մէջ երրորդ տե- ղը, իսկ որպէս բնութեան հարազատ նը- կարագիր՝ նա բռնում է առաջին տեղը, որի համար արժանացել է «Մթիս արծի- ւի» (= սարի արծիւ) անուան: Խոր եւ անկեղծ ցաւակցութիւն վրաց ժողովր- դին՝ իր սիրելի բանաստեղծից զրկուելու համար»:

Մեր օրերուն՝ աւելի աճեցաւ հայ ըն- թերցողին հետաքրքրութիւնը վրացի բա- նաստեղծին մասին: «Պրոլետար» թերթին մէջ լոյս տեսաւ հատուած մը Փշավելայի «Օճակեր» ծանօթ պօէմային, թարգմա- նութիւնը: 1949 թուականին «Հոկտեմ- բերիկ» մանկական ամսագրին մէջ երեւ- ցաւ «Օձը» բանաստեղծութիւնը, զոր թարգմաներ էր Պարոյր Միքայէլեան: 1955ին Հայպետհրատը լոյս ընծայեց «Վրացական պատմուածքներ ժողովա- ծուն», ուր զետեղուած են Փշավելայի «Մկան թակարդը», «Ուժասպառ էշը», «Այծեմնիկի պատմութիւնը» արձակ գը- րութիւնները:

Հայերէն առանձին հատորով լոյս տե- սած են Փշավելայի «Փոքրիկ եղնիկի պատմածը», «Ծայերի հարսանիքը», «Բախտրիոնի» պօէման: Այս վերջինը՝ բանաստեղծ Վահան Գրիգորեանի թարգ- մանութեամբ: Նոր լոյս տեսաւ «Ընտիր էջեր վրացական գրականութեան» հատո- րը, ուր կը գտնէք Փշավելայի «Փշաւի երգը», «Հովուուհի», «Ընչազուրկի խօս- քը» եւ այլ գործեր:

վեց զաւակներու մայր գիւղացի կին մը խօթներորդ մըն ալ աշխարհ կը բերէ: Սակայն վերջին զաւկին մազերը միւսնե- րուն մազերուն պէս սեւ չէին, այլ շագա- նակագոյն էին: Կասկածը կը մտնէ հայր գիւղացիին սիրտը: Եւ կը հարցնէ կնոջ.

— Կնի՛կ, յանցանքդ կը ներեմ քեզի, եթէ շիտակը ըսես: Այս զաւակը ի՞մս է:

— Կ'երդնում որ քուկդ է, կը պատաս- խանէ կինը:

Գիւղացին սակայն չի համոզուիր եւ կրկին կը հարցնէ.

— Այս զաւկին հայրը ե՞ս եմ, կնի՛կ:

Օր մըն ալ կինը ծանրօրէն կը հիւան- դանայ: Մահուան դուռը կը հասնի: Ա- մուսինը վերջին անգամ ըլլալով կը հար- ցնէ.

— Կնի՛կ, ճիշդը ըսէ, մեր վերջին զաւ- կին հայրը ե՞ս եմ:

— Չեմ կրնար սուտ երդում ընել: Դուն ես: Միւս վեցինը, սակայն, դուն չես, — կ'ըսէ կինը, խոր հառաչ մը արձակելով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Շո՛ւտ, Լալէզա՛ր, շո՛ւտ ըրէ որ փախչինք... մեր վրէժը լուծուեցաւ, — մռմռաց Ալի պէկ:

Լալէզար ծռեցաւ գարշելի գլխակին վը- րայ ու անարգ թուք մը նետեց անոր ե- րեսին:

Ու առանց շշուկ մը հանելու, երկուքն ալ բակին յետնակողմէն ուղղակի պար- տէզը մտան եւ արագ արագ հեռացան գիշերուան մթութեան մէջ:

ԱԼԻ ՊԷՅ ԵՒ ԼԱԼԷԶԱՐ

Ամբողջ գիշերը քալեցին:

Լուսաղէմին երկուքն ալ ապահով ձորի մը մէջ կանգ առին ու ապառաժի մը ներ- քեւ մտան, որպէսզի հովիւներու աչքին չզարնուին:

Օդը պայծառ ու անուշ էր:

— Ո՛հ, Լալէզար, որչափ յոգնած ըլ- լալու ես, նկատել տուաւ Ալի պէկ խան- դաղատալի ձայնով մը:

— Ամենեւին... չեմ յոգնիր, քանի որ դուք իմ առաջնորդս էք, առարկեց Լա- լէզար քնքշալի ձայնով մը: Միայն թէ... ա՛խ, կուզեմ որ չսպասենք այս կողմերը: Ցերեկ է, կրնայ ըլլալ որ տեսնող մը կը գտնուի... ան ատե՛ն...:

— Մի՛ վախնար... Միրզա պէկի մար- դիկը չեն կրնար այս կողմերը գալ:

— Իրա՞ւ:

— Այո՛:

— Պատճա՞ռը:

— Որովհետեւ այս հողը որուն վրայ կը գտնուինք Ֆլաներուն կը պատկանի:

— Այս լեռները, այս դաշտերը, այս գեղեցիկ մարգերը Ֆլաներո՞ւն են:

— Ամէնքն ալ:

— Ա՛հ, Աստուած իմ... մրմնջեց Լա- լէզար՝ եւ ուրախութենէն սկսաւ ար- տասուել:

— Տե՛ս, Լալէզար, սա դիմացի լերան տակ գիւղ մը կայ, այդ ալ Ֆլայի գիւղ է:

Լալէզար աչքը դարձուց դէպի Ալի պէ- կին մատնանիշ ըրած գիւղը:

— Սա՞, հարցուց Լալէզար:

— Այո, պատասխանեց Ալի պէկ:

— Հոն Քիւրտեր չե՞ն բնակիր:

— Թող բնակին, միթէ այդչափ կ'ա- տե՞ս զանոնք:

— Չէ, չեմ ատեր, բայց հաշուտներս Ֆլաներու աչքկան հազուստ չըլլալով, կրնայ ըլլալ որ կասկածին վրաս... այդ պատճառաւ պիտի աղաչեմ որ անցնինք այն գիւղերէն ուր Քիւրտեր չեն բնակիր:

— Լաւ, եթէ Ֆլաներու մօտ երթանք, Լալէզար, գիտե՞ս անոնց լեզուն խօսիլ:

— Հապա, ի՞նչպէս չեմ գիտեր:

— Պիտի ուզե՞ս խօսիլ:

— Եթէ հրաման տաք կը խօսիմ:

— Պիտի ուզես որ այդ Ֆլաներուն յանձնեմ քեզի ու քիչ ատենէն վերադառ- նամ...:

— Ո՛հ, ձեր բախտն եմ ինկեր, Ալի պէկ, ինչո՞ւ կը հարցնէք ինծի տատնկ բաներ: Վերն Աստուած ու վարը ձեզ ա- պաւինած զուրս նետուեցայ այդ գազա- նին սեմերէն: Հիմա ա՛լ ուրիշ վախ մը չունիմ. եթէ դուք անվտանգ մնաք: Մեր գլուխը տղամարդերու ոտքին տակն է: Կ'ուզէք՝ թողուցէք զիս լեռներուն մէջ, կ'ուզէք սպաննեցէք, կ'ուզէք՝ հետերնիդ տարէք, ատիկա ձեր խղճին թողած եմ:

Ալի պէկ չխօսեցաւ: Զգուշաւոր նայ- ուածք մը նետեց չորս դին ու խանդա- ղատանքով մը ըսաւ.

— Երթանք Լալէզար:

Անտառոտ եւ լայն ձորին մէջէն ան- ցնելով ուղղակի մարգերուն մէջ մտան եւ առանց կասկածի մը տեղի տալու, հասան այն գիւղին մօտ, որ թիմարայ գիւղերուն ամէնէն բազմամարդ ու ան- ուանի գիւղն էր:

Գիւղին հիւսիսակողմը լեռնաշղթայ մը կար, Ալի պէկ ու Լալէզար այդ լեռնա- շղթային մէջ մտան: Հոն ապահով տեղ մը գտնելէն վերջը.

— Քիչ մը ժամանակ այստեղ պիտի կրնա՞ս սպասել, ըսաւ Ալի պէկ, մինչեւ որ գիւղը երթամ ու վերադառնամ...:

— Կը սպասեմ... մրմնջեց Լալէզար:

— Չե՞ս վախնար:

— Ինչո՞ւ վախնամ... չէ՞ որ Ֆլաներու հողին վրայ կը գտնուինք:

— Շատ աղէկ, ուրեմն հանգիստ եղիր, ահա ես կ'երթամ:

Ու ալի պէկ լեռնաշղթային յետնակող- մէն գիւղը մտաւ:

Այդ գիւղը Ուէս Մելիքին բնակած գիւղն էր:

Երբ Ալի պէկ Ուէս Մելիքին ներկայա- ցաւ, մէկէն ի մէկ անծանօթ մը կար- ծուեցաւ իր գեղեցիկ տարազին մէջ մինչ- դեռ Ալի պէկ մեր սիրելի Վանականն էր...:

— Ա՛հ, զաւակս, հառաչեց Ուէս Մելիք անզուսպ խնդութեամբ մը լեցուած. այն- չափ փոխուած ես երկու շաբթուան մէջ որ չկրցայ ճանչնալ քեզ: Նստիր նայիմ, ո՞ւր գայիր, ո՞ւր պտըտեցար եւ ո՞ւսկից կուգաս:

(Շար.)

մունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հրապարակ կը հանէ յայտարարութիւն մը, ի լուր աշխարհի. «Խորհ. գիտութեան մեծ յաղթանակը կուգայ հաստատել թէ հեռու չէ այն օրը՝ երբ կարելիութիւնը պիտի ունենանք մեր թռիչքն ուղղելու դէպի Լուսին, դէպի Արուսեակ եւ դէպի այլ մոլորակներ: Թէ խորհրդային գիտութիւնը ամբողջովին նուիրուած է խաղաղութեան յառաջդիմութեան, մարդոց երջանկութեան, մինչ մութ ուժեր կը ջանան խանգարել պատերազմ հրահրելով»:

× Թէ, 12 Ապրիլին, ո՞ւր իջաւ Կակարին եւ ի՛նչպէս կատարեց վայրէջքը, գաղտնի կը պահուէր: Այժմ կը հասկցուի, որ Սարատովի շրջանին մէջ է իջած, հաւանաբար մեքենականութիւն մը տիեզերաչուին խցիկը դուրս նետելով այերանաւէն ու կախելով անկարգելէ մը:

Թիթով, երբ աւարտեց 17րդ շրջանը երկրագունդին շուրջ, շարժման մէջ դրաւ յետսընթաց մեքենականութիւնը՝ դանդաղեցնելու համար այերանաւին թռիչքը եւ իջեցնելու համար երկրագունդի մթնոլորտին մէջ, — այդ գործողութեան ընթացքին կը գտնուէր Կեդր. Ափրիկէի վերեւ: Երբ Խորհ. Միութեան երկինքը հասաւ, սկսաւ էջքն յերկիր:

× Կը հաղորդուի թէ Թիթով այն տիեզերաչուն է, որ մարզուած էր եւ պիտի փոխարինէր Կակարինը՝ երբ վերջին պահուն անակնկալ արգելք մը պատահէր առաջին թռիչքին:

× Նոյնպէս կը հաղորդուի թէ Թիթովի այերանաւին մէջ դրուած էին զանազան կենդանի էակներ, զննութիւններ կատարելու համար տիեզերական ճառագայթներու ներգործութեան մասին:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին: Հաւաքուիլ. — ժամը 18ին էթուալի հրապարակին Թեռ-Փլէնին վրայ:

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տէսինի Համախարբերդցիական Միութեան կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն մինչեւ 9ը, Տէսինի Պ. Թորոսեանի «Սեւան» զովասուն պարտէզին մէջ: Առատ կերուխում, զովացուցիչ ըմպելիներ, նշանաւոր «Չիկխըյմա», ինչպէս նաեւ շամփուրով խորոված՝ դիւրամատչելի գիներով:

Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւելեան եւ եւրոպական նուագ: Ընտանեկան եւ ընկերային հաճելի մթնոլորտ, հետաքրքրական եւ սիրուն անակնկալներ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան :

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ պատգամ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավընիւ ժան ժօռէս «Շէ ժանօ» հայկական սրճարանը:

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուին խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը:

Բշ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռելոցի:

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ: Յաւարտ պատարագի, մատաղ-օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղին, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը:

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան: Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ: Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան, կը քարոզէ Արիս աբեղայ Շիրկանեան:

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն:

ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ոչխարներու զենում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Զուարթի եւ Եկեսցէի ժամերգութիւն:

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը:

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ-Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէս վարդապետ Բապուճեան: Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէնք:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը:

Հաւաքատեղի փառքին քով, օթօքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը:

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհնէքէ ետք, ճաշ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ: Զանազան ըմպելիներ, շամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ: Փափաքողները կրնան իրենց ուտելիքը միասին բերել:

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն:

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի:

Ճոխ վիճակահանութենէ մը ետք պիտի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկներ:

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;
2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian
3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը:

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին:

ՇԱՀԱՆ
ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ա. Տպագրութիւն, 1929
Գին 7 Ն. Ֆր.
Դիմել ՅԱՌԱՋին

Imprimerie Spéciale du journal «Haratch»
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. : ARC. 26-61 — Métros : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON. PARIS 12e
64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS. RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 11 AOUT 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9675 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9476

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԱՐԽԱՓՈՒՄՆԵՐ

Թուրքիոյ յեղափոխական կառավա – րութիւնը խարխափումներու շրջանէն դուրս չէ կրցած ելլել տակաւին:

1960 Մայիս 27էն առանձնիշխանու – թիւնը եւս ալ չէ գտած շիտակ ճամբան:

Հակառակ իր զինուորական հանդա – մանքին եւ յեղափոխութեան վաղորդայ – նին իրեն տրուած բացառիկ իրաւասու – թեանց, զօրավար Ճեմալ Կիւրսէլ տա – տամումի մէջ է, անկարող վճռական քայլեր առնելու:

Ճիշդ է, որ անցեալ տարի քանի մը կարեւոր կարգադրութիւններ ըրաւ: Իր պաշտօնակիցներէն 14 ծայրայեղականներ պաշ – տօնազրկեց, բանակն ու համալսարանը մաքրագործեց: Սակայն չկրցաւ իր դեր – քը ամրապնդել երկրին մէջ եւ իր հեղի – նակութիւնը պարտադրել բոլորին:

Ջուզելով բացարձակ մենատէրի դեր կատարել — վախնալով Ամերիկացինե – րէն՝ որոնք ժողովրդավար կարգերու հաստատումը կը պահանջեն, — Կիւրսէլ թոյլ տուաւ, որ կազմուին քաղաքական կուսակցութիւններ, որոշ սեղմումներով:

Ամէնէն առաջ ասպարէզը բաց գտնելով հրապարակ նետուեցաւ Հալքը, որուն պե – տին հանդէպ մասնաւոր յարգանք կը տա – ծէ պետութեան նախագահը:

Ծեր աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւի ներկա – յացած բացառիկ առիթը առաւելագոյն չափով օգտագործեց, Սահմանադիր ժո – ղովին մէջ առիւծի բաժինը ապահովելով իր կուսակցութեան, — 275ի վրայ 225 աթոռ:

Լուծեալ հռչակուած Դեմոկրատ կու – սակցութեան տեղ ասպարէզ իջան նո – րեր, տարբեր անուններով:

Ամէնէն ուժեղն է Ատալէթը, որուն պե – տը՝ Ռաղըպ Կիւմիւշփալա՝ բուռն գոր – ծունէութիւն ցոյց տուաւ նոր Սահմա – նադրութեան հանրաքուէին առթիւ եւ յաջողեցաւ մեծ թիւով հակառակ քուէներ ապահովել, մասնաւորապէս գիւղացիա – կան շրջաններու մէջ:

Երկրորդն է ԷԷնի Թիւրքիյէ կուսակ – ցութիւնը, նախագահութեամբ Էքրէմ Ա – լիճանի, որ ամէն տեղ կը յայտարարէ թէ շառաւիղներն են Դեմոկրատներուն:

Գործունէութեան անցած են նաեւ Միլ – լէթ կուսակցութիւնը, — որ արդէն գո – յութիւն ունէր յեղափոխութենէն առաջ: — Ինչպէս նաեւ Գիւղացի Ազգայնական կուսակցութիւնը, որուն պետն է Պէօ – լիւքպաշը:

Կիւրսէլ Յուլիս 14ին նամակ մը ուղղած է Ատալէթի ընդհ. նախագահ Կիւմիւշ – փալայի՝ ամբաստանելով զայն, որ հան – րաքուէին առեն կուսակցութիւնը հետեւ – եալ ձեւով թելադրութիւններ ըրեր է ժո – ղովուրդին.

— Եթէ Սահմանադրութեան «Այո՛» ըսէք, Մենտէրէսը պիտի կախեն, համայ – նավարները վաղը պիտի գան եւ ձեռք պիտի անցնեն երկիրը: Մենք վերստին պիտի կազմենք Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, եւ երբ ժամանակը գայ, վրէժ պիտի լու – ծենք, եւ Ատայի բանտարկեալները պիտի արձակենք:

Զօրավարին նամակը խիստ ազդարա – րութիւն մըն է.

— Պէտք կը զգամ վճռաբար յայտարա – րել թէ ներողամտութեամբ պիտի չդի – տուի որեւէ գործունէութիւն, որ դէ – պի խռովութիւն կը տանի երկիրը: Մին – չեւ որ հիմնական մաքրագործում մը կատարուի՝ ինծի համար անկարելի է ընդունիլ ձեր կուսակցութեան գոյու – թիւնը իսկ:

Այս նամակը Ճումհուրիյէթի մէջ հրա – տարակուած ըլլալով բուռն վէճերու տե – ղի տուած է թուրք մամուլին մէջ:

Կուսակցութիւնները սկսած են պայքա – րիլ իրարու դէմ: Ատալէթ, ԷԷնի Թիւր – քիյէ եւ Միլլէթ կ'ուզեն ջլատել Հալք կուսակցութիւնը, որ կը ձգտի կրկին իշ – խանութեան գլուխ գալ եւ որուն կ'ուզեն արգելք հանդիսանալ:

Ատալէթի շուրջ համախմբուած են նախկին դեմոկրատականները, որոնք կը յուսան յառաջիկայ Հոկտեմբերի խորհրդա – րանական ընտրութեանց մէջ 100–150 աթոռ շահիլ՝ 450ի վրայ:

Հակառակ տրուած արտօնութեան, կուսակցութիւններու գործունէութիւնը խիստ հսկողութեան ենթակայ է: Ընտրա – պայքարի քարոզչութիւնները պիտի կըր – նան սկսիլ ընտրութեան թուականէն 35 օր առաջ միայն:

Դեռ ծայրն ենք ծրարոց:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԻԹՈՎ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԽՐՈՒՇՉԷՒ ՆՈՐԷՆ ԽՕՍԵՑԱՒ, ՆՈՐԷՆ ՍՊԱՌՆԱՑ

« ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ԵՆՔ » Կ'ԸՍԷ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, ՈՐ Կ'ԱՒԵԼՑՆԷ.— « ՄԵՐ ՀՐԹԻՌՆԵՐԸ ԵՐՇԻԿ ԿՏՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՉԵՆ »

Հերման Թիթով արտակարգ անդա – մաւութեամբ ընդունուեցաւ Մոսկուայի օդակայանին մէջ, Խրուշչեւի, Միկոյեա – նի եւ բոլոր ղեկավարներուն կողմէ, ա – պա Կարմիր Հրապարակին վրայ, 3 ժամ անդադար, խելագարուած ամբոխ մը կ'ողջունէր օրուան հերոսը: Այդ ժողո – վուրդը որ երկու միլիոն գնահատուած է տեղական մամուլին կողմէ, բայց եօթը միլիոնի կը հասնի Իւմանիթէի սիւնակ – ներուն մէջ:

Հերման Թիթով գրաւոր ճառ մը կը կարդայ ուր կը շեշտէ.— « Հպարտ ենք որ անզուգական մեր յաջողութիւնները կը ծառայեն խաղաղութեան եւ մարդկու – թեան շահուն ու յառաջդիմութեան: Եթէ խաղաղութեան թշնամիները պատերազմ պայթեցնեն, պէտք եղածը ունինք պար – տութեան մատնելու համար յարձակողը: ... Կրնանք նախապէս որոշուած որեւէ տեղ իջեցնել մեր այերանաւը »:

Իրեն կը յաջորդէ Խրուշչեւ, որ ոչ մէկ ակնարկութիւն կ'ընէ միջազգային կա – ցութեան. « Երկրագունդին շրջանը ըրինք բայց մեր հայրենիքէն գեղեցիկ վայր չգտանք », աւելցնելով թէ այս յաջողու – թիւնները ցոյց կուտան ընկերվարական վարչաձեւին գերազանցութիւնը, եւ կը վերջացնէ իր ճառը վարչաձեւին փառքը ոգեկոչելով: Այս առթիւ յիշենք թէ Վա – տիկանի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ տրամաբանական չէ այս յաջողութիւն – ները համայնավարութեան վերագրել եւ անոր վերագրել նաեւ գիտական ուժեր: « Մարդոց, որոնք քանած են աշխարհէն, կը տրուի անզուգական երթալու հեռանկա – րը: Մինչ այդ, ներկայ քաղաքացինե – րուն կը պատկանի աշխատիլ, ապագայի մը համար որ իրենցը չէ: Բայց 1961ի մարդիկը, իրենք ալ կ'ուզեն իրենց հացը ունել, տուն մը ունենալ, հանգիստ ապ – րիլ, առանց զօրակոչի մը մշտական մըղ – ձաւանջի, ներքին կամ արտաքին թշնա – միներու դէմ »:

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ՄԷՋ

2000 հիւրերու առջեւ, Խրուշչեւ ուրիշ ճառ մը գործածեց եւ կը թուի թէ ա – ւելի հեռու գնաց իր խօսքերուն մէջ քան ինչ որ կը նախատեսուէր, քանի որ Մոս – կուայի ձայնասփիւռը չհաղորդեց ճառին բոլոր մասերը: Ի՞նչ ըսաւ Խրուշչեւ, ի՞նչ չըսաւ Մոսկուայի ձայնասփիւռի կայանը:

Խրուշչեւ ծաղրեց Ամերիկացիները, խստօրէն յարձակեցաւ «ՊԱՐՈՆ Ատը – նաուրի» վրայ եւ մանաւանդ խօսեցաւ գարհուրելի ռումբի մը մասին:

Ամերիկացի օդանաւորդներուն ուղղա – հայեաց Թիւչքը բաղդատեց խորհրդային տիեզերաչուներու «արքայավայել թռիչ – քին» ապա շեշտեց.— «Շատ մի տեսնէք մեր ուրախութիւնը եւ հպարտութիւնը: Բնական է եւ մարդկային: Այս ամբողջը խաղաղութեան համար է: Եւ խաղաղու – թեան համար է որ հաշտութեան դաշ – նագիր մը պէտք է ստորագրուի Գերմա – նիաններուն հետ: Մեզի կը սպառնան: Չենք վախնար: Պիտի ստորագրենք հա – կառակ սպառնալիքներուն: Կը կարծենք արդէն որ պատերազմ չի կրնար ըլլալ այդ առթիւ: Միայն խենթ մը կրնար նը – ման բան ընել: Բայց եթէ յարձակումի ենթարկուինք, յարձակողները, հաւատա – ցէ՛ք, շիտակ անձնասպանութեան կ'եր – թան: Շատ դրամ կը ծախսենք զէնքերու համար, կը կարծէք որ մեր հրթիռները երշի՞կ կտրելու համար եղած են: Մեր պաշտպանութեան համար են եւ ի հար – կին, կրնանք գործածել այդ զէնքերը: Կռուեցանք եւ քշեցինք նացիները: Թող ՊԱՐՈՆ Ատընաուր գիտնայ.— եթէ գեր – ման զինապաշտները ուրիշ արկածախըն – դրութիւններ կ'երազեն, պէտք եղածին պէս կը պատասխանենք, ինչպէս ըրինք պատերազմին ատեն: Անսահման կերպով պիտի չհանդուրժենք սպառնալիքներուն: Եթէ Ատընաուր կը շարունակէ Գերմա – նիան վերամիացնելու իր երազը, փոխի կը վերածենք իր երկիրը եւ բնաւ Գերմա – նեայ չի մնար: Մեր գիտունները ի վի – ճակի են գեր–ռումբ մը շինելու որ 100 միլիոն թոն Թէ-Էն-Թէի ուժ ունենայ: Բայց հարց կուտամ ձեզի ի՞նչ պէտք կայ քանի որ աշխարհի բնաջնջումը կ'ըլլայ»:

Վերջաւորութեան մէջ Խրուշչեւ աւելի լաւատես դարձաւ «Հովը պիտի քշէ ամ – պերը, արեւը նորէն պիտի փայլի եւ ի – մաստութիւնը ի վերջոյ պիտի յաղթա – նակէ»: Տնտեսական գետնի վրայ ամէն բան լաւ է եւ ապագան համայնավարու – թեան է, եզրակացուց խորհրդային վար – չապետը:

Մոսկուայի ձայնասփիւռը չըսաւ Խը – րուշչեւի ճառին այն մասը որ կը վերա – բերէր ջրածին գեր–ռումբին, մամուլի Թաս գործակալութիւնն ալ ոչ մէկ ակ – նարկութիւն ըրաւ այդ մասին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

Սուրիոյ արաբական թերթերը եւ Պոլ – սոյ հայերէն թերթերը, Գահիրէի Յու – սաբերը կը շարունակեն զանազան լուրեր հրատարակել Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ պատահած դէպքերուն շուրջ, զորս դըժ – բախտաբար չենք կրնար ստուգել: Ասոնց համաձայն, սուրիական իշխանութիւննե – րը խիստ պայքար մը բացած են Դաշնակ – ցութեան դէմ եւ Հալէպի Առաջնորդն ալ, յանուն համայնքին, հրապարակաւ դա – տապարտած է պատահած դէպքերու պա – տասխանատուները: Անդրադառնալով զանազան աղբիւրներու հրատարակած լուրերուն, Պէյրութի Ազդակը, Օգոստոս 3ի իր թիւին մէջ կը գրէ հետեւեալը.—

« Պէյրութի թերթերը հրատարակած էին Ֆրանսական Մամլոյ Գործակալու – թեան մէկ հեռագիրը, ըստ որուն, սու – րիական իշխանութեանց պաշտօնական մէկ բանբերը ծանր ամբաստանութիւն – ներու տակ առած է Դաշնակցութիւնը, մշակութային եւ մարզական հայկական միութիւնները, ինչպէս նաեւ հայ ազգա – յին կրթական հաստատութիւններ:

« Մեծ զարմանքով կարդացինք այս ամբաստանութիւնները, որոնց իրակա – նութեան անհամապատասխան ըլլալը հասկնալի կը դառնայ յատկապէս անոր համար, որ Դաշնակցութիւնը ինչպէս նաեւ ամբաստանութեան տակ եղող հայ – կական բոլոր հաստատութիւնները միշտ հաւատարիմ եւ օրինապահ կեցուածք ու – նեցած են ընդհանրապէս արաբական եր – կիրներու, եւ մասնաւորաբար սուրիա – կան պետութեան եւ ժողովուրդին հան – դէպ: Կեցուածք մը, որ կը բխի Դաշնակ – ցութեան ընդհանուր ուղղութենէն եւ սկզբունքներէն:

« Ամբաստանութեան անհեթեթութիւնը կը շեշտուի յատկապէս այն վերագրու – մին մէջ, որ իբրեւ թէ Դաշնակցութիւնը լրտեսական կազմակերպութիւն մըն է եւ կը ծառայէ օտար բազմաթիւ տէրութիւն – ներու եւ Իսրայէլի:

« Վստահ ենք որ ի վերջոյ ճշմարտու – թիւնը երեւան կուգայ՝ հաստատելու հա – մար այդ ամբաստանութիւններուն բո – լորովին անհիմն ըլլալը:

« Կարելի չէ իրականութիւնը խեղա – թիւրել՝ սարքովի «խոստովանութիւննե – րով», որոնց ի՛նչ պայմաններու տակ խլուած ըլլալը օր մը անշուշտ երեւան կուգայ:

« Այս առիթով, կոչ կ'ուղղենք մեր ժո – ղովուրդին, որ պահէ իր պաղարիւնու – թիւնը, ըլլայ զգօն եւ զգաստ, այն բա – ցարձակ վստահութեամբ, թէ Դաշնակ – ցութեան եւ անոր կապակցութեամբ ամ – բողջ հայ ժողովուրդին դէմ նիւթուած դաւերը իրենց բուն նպատակին պիտի չհասնին:

« Տակաւին մեզի անծանօթ կը մնան Սուրիոյ մէջ կատարուած ձերբակալու – թիւններուն եւ այդ առթիւ եղած ամ – բաստանութիւններուն իսկական դրդա – պատճառները »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎՈՍՓՈՐԻ վրայ, Չէնկէլքէօյի մէջ 13 հոգի ձերբակալուած են, խուզարկու – թեան մը հետեւանքով: Ոստիկանութիւ – նը մէջտեղ հանած էր թղթածրարներ, ո – րոնք հակայեղափոխական դաւի մը ըն – կերակցութեան մը գոյութիւնը կ'ապա – ցուցանէին: Այդ կազմակերպութեան յե – տին նպատակն էր՝ քաղաքական վարչա – ձեւ մը հիմնուած Գուրանին վրայ:

ԺԱՆ ՔՈՔԹՕ Մատրիտ հասած է առջի օր: Ծանօթ է որ վերջերս Ֆրանսացի ա – կանաւոր գրագէտ – թատերագիրը ար – տօնութիւն չէր ստացած Սպանիա մանե – լու: Արգելքը վերցուեցաւ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Ֆրանք – ֆուրթըր Ռունտշաու թերթին Մոսկուայի թղթակիցը արտաքսուեցաւ, որովհետեւ «յարատեւօրէն աննպաստ ձեւով ներկա – յացուցած է խորհրդային քաղաքականու – թիւնը եւ խորհրդային ղեկավարները»:

ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ Թրոֆիմ Լիսէնքօ Խորհ. Միութեան Երկրագործական Գիտու – թեանց Ակադեմիայի նախագահ ընտր – ուեցաւ, փոխարինելով Փոլ Լոպոնովը:

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ խորհրդաւոր ահաբեկ – չական կազմակերպութիւն մը կը գործէ Պրազիլի մէջ «Սպարտաքուս Պանտ» ա – նունին տակ: Անոր կը վերագրուին կարգ մը հրդեհներ որոնք ծագած են վերջերս Սան–Փաւլոյի հրէական հաստատութեանց մէջ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ համայնավար կուսակ – ցութեան ղեկավարներէն՝ Ալպերթօ Ռո – դաւոյ Փարոտի, ձերբակալուեցաւ, իր տանը կատարուած խուզարկութեան մը հետեւանքով:

ՇՈՒՄԷՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(ԳԱՂՈՒԹԻ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ 350 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շումէնի մէջ հայ եկեղեցւոյ գոյութեան մասին յիշատակութիւններ կան բաւական կանուխէն: Հ. Ղուկաս Ինճիճեան իր վերոյիշեալ աշխատութեան մէջ կ'ըսէ. «Շումլուի մէջ կան եւ յաղգէ Հայոց, որք ունին եկեղեցի»: Իսկ Հ. Ղ. Ալիշան 1853ին հրատարակած իր քաղաքական աշխարհագրութեան 399րդ էջին մէջ կ'ըսէ, թէ Շումլուի Հայերը 150 տուն են, մէկ եկեղեցի եւ մէկ դըպրոցով»:

Թէեւ չկարողացանք առաջին եկեղեցւոյ սուլթանական հրամանագիրը (ֆերման կամ իրատէ) ձեռքի տակ ունենալ, որպէսզի կարենայինք ճշդել, թէ ի՛նչ պայմաններու տակ եւ ի՛նչ դժուարութիւններով Հայերը կարողացած են եկեղեցի կառուցանել, բայց յենլով Պետր Բոգտանի կանխագոյն յիշատակութեան վրայ, Հայերը գրեթէ առաջին իսկ տարիներուն (1640ական թուականներուն) տան մը սենեակին մէջ կ'աղօթէին:

Շումէնի առաջին փայտաշէն եկեղեցին 1828–1829ի ռուս–թրքական պատերազմի օրերուն այրած ըլլալով, Հայերը 3–4 տարի յետոյ, 1834ին, վերստին շինած են իրենց Ս. Աստուածածին եկեղեցին, այս անգամ քարաշէն եւ աւելի մեծ:

Այս նորակերտ եկեղեցիին մուտքի դըռան վերեւ գրուած է. «Ես եմ դուռն, ընդ իս թէ որ մտանիցէ, կեցցէ, մտցէ եւ ելցէ եւ ճարակ գտցէ: 1843 Հոկտ 23»:

Հալած օղլու բարերարը Ռուսաստանէն բերել կուտայ նոր եկեղեցւոյ զանգակը, իսկ Եաղուպեան մահտեսի Յովհաննէս աղան Կոստանդնուպոլսէն բերել կուտայ Ցայսմաւուրք մը:

Շուրջ 100 տարի յետոյ, 1928 թուականի երկրաշարժէն վնասուած եւ վտանգուած են այս եկեղեցւոյ աւագ խորանը եւ ձախակողմեան աւանդատունը: Բայց հազիւ մէկ տարի անց, եկեղեցին կրկին վերանորոգուած է եղիպտաբնակ բնիկ շումէնցի Մուրատ Մէօհղեմէտեանի նըւիրատուութեամբ: Նուիրատուի անունը արձանագրուած է աւանդատան պատին արտաքին կողմը:

Շումէնի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ պաշտօնավարած քահանաներն են. 1756էն սկսեալ՝ Տ. Դանիէլ Նախիջեւանցի, 1870ին՝ Տ. Յակոբ Յովհաննէսեան, 1880ին՝ Տ. Արիստակէս Յովհաննէսեան, 1890ին՝ Տ. Աբրահամ Գրիգորեան, 1905ին՝ Տ. Խորէն Բիչիկեան (Պոլսեցի), 1908ին՝ Տ. Յովհան Յովհաննէսեան (Մըշեցի), 1913ին՝ Տ. Օհան Մանդալունի, 1928ին՝ Տ. Աթանաս Այվազեան (Ենիջեցի), 1938ին՝ Տ. Յուսիկ Աստարճեան (Վառնացի), 1941ին՝ Տ. Միքայէլ Պեգիրճեան (Կելիպոլուցի), 1945ին՝ Տ. Աթանաս Այվազեան (երկրորդ անգամ, 1953ին՝ Տ. Գարեգին Տիւլկէրեան (Ռուսճուքցի):

Շումէն այցելած եւ սոյն եկեղեցիին մէջ պատարագած են հետեւեալ բարձրաստիճան հոգեւորականները. Խորէն արքեպիսկոպոս Նարպէյ 1885–1886 (Պերլինի վեհաժողովէն յետոյ), Ղեւոնդ եպիսկոպոս Դուրեան, Ստեփանոս արքեպիսկոպոս Յովակիմեան 1928 թուականին, Երուանդ արքեպիսկոպոս Փերտահճեան 1934ին, եկեղեցւոյ հարիւրամեակին առթիւ, Գրիգորիս ծայրագոյն վարդապետ Կարապետեան 1945ին, Վազգէն եպիսկոպոս Պալճեան (այժմ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց) 1954–1955ին, Կոմիտաս եպիսկոպոս Տէր–Ստեփանեան 1959ին, իսկ այժմ՝ առաջնորդ Տիրայր վարդապետ Մարտիկեան:

Եկեղեցւոյ մէջ կայ Ս. Յակոբ Մըծբնայ Հայրապետի պատկերը, որ նուիրուած է Մաթոս – օղլուներու գերդաստանէն 1868 Մարտ 31ին:

Ներկայիս եկեղեցական վարչութեան ատենապետն է Պ. Հ. Մուրատեան, իսկ անդամներն են Օ. Չիլինկիրեան, Գ. Եղիայեան, Գ. Մարտիրոսեան եւ Մ. Կարապետեան, որոնք կ'աշխատին այս գաղութի Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցին պայծառ եւ Լուսաւորչի լուսատու կանթեղը վառ պահել:

Շումէնի Հայերը հինէն ի վեր եղած են խորապէս հաւատացեալ եւ մայրենի լեզուի ու Հայ Եկեղեցւոյ պայծառացման նախանձախնդիր աւանդապահները:

Տեղւոյն քաղաքային թանգարանի աւագ աշխատակից Կ. Ճումալիեւ, յենլով պատմիչ Փրոֆ. Իրեչէկի վկայութիւններուն վրայ, կ'ըսէ, թէ Հայերը, հակառակ թրքախօս ըլլալնուն, իրենց եկեղեցիին մէջ աղօթած են միշտ իրենց մայրենի լեզուով եւ եկեղեցւոյ կից ունեցած են իրենց սիրական դպրոցը:

Շումէնցիներու առաջին դպրոցը փաստացիօրէն մեզ ծանօթ է 1834ին, արձանագրուած Կոստանդնուպոլսոյ Ազգային Պատրիարքարանի կողմէ կատարուած կրթական վիճակագրութեան դպրոցներու ցանկին մէջ:

Շումէնցիներէն ոմանք կը յիշեն, թէ դեռ 1834ին Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքարանէն ստացուած քաջալերական նամակ մըն ալ կայ եղեր Հայոց առաջին դպրոցի մասին, սակայն վերջերս կորսուեր է դժբախտաբար:

1834ին բացուած այդ դպրոցը, մայրենի լեզուի այդ օջախը, ի գին ամէն զոհողութիւններու, վառ եւ անխափան պահուած է: Հ. Ղ. Ալիշանն ալ 1853 թուականին հրատարակած քաղաքական աշխարհագրութեան մէջ կը յիշէ այդ դպրոցը (էջ 399):

Այս դպրոցի առաջին ուսուցչուհիները եղած են Եաղուբեան քոյրերը՝ Դեպիր եւ Տուտու, որոնց անունով յիշուած է նաեւ դպրոցը՝ Դեպիր–Տուտուլարի դպրոց(*): Այս դպրոցը շարունակուած է սերունդէ սերունդ եւ աւելի վերջը կոչուած է Ազգային Վարդանեան վարժարան, որ մինչեւ մեր օրերը կը շարունակուի:

Կանուխէն գոյութիւն ունեցած է նաեւ աղջկանց կանոնաւոր վարժարան մը, որուն տնօրէնութիւնը վարելու համար Կոստանդնուպոլսոյ Պատրիարքարանէն ուղարկուած է մանկավարժական պատրաստութիւն ունեցող օրիորդ Մաքրուհի Ղունկիանոսեանը, որ ամուսնացած է տեղացի երիտասարդի մը հետ եւ մնացած Շումէն:

Ստորեւ կուտանք անուանացանկը տեղւոյն հայկական դպրոցին մէջ ծառայած յայտնի 52 ուսուցիչներէն միայն անոնց, որոնք երկար տարիներ աշխատած են եւ եղած են աւելի վաստակաւոր. Դեպիր եւ Տուտու Եաղուբեան քոյրեր 1834ին, յարգելի Պարոն ուսուցիչ(այսպէս է կոչուած եւ թերեւս ալ անունը Պարոն է), Տաճատ Պեյլէրեան 1885ին (բնիկ Կեյվէցի, եղած է գերմաներէնի թարգման Պերլինի վեհաժողովին ներկայացող Հայ հոգեւորական պատուիրակութեան), Արշակ Տօնիկեան (Պոլսէն եկած), Արտաշէս Մովսէսեան (Իգմիրցի), Յովհաննէս Մաճառեան, Դանիէլ Ռազկրատեան, Համբարձում Գրիգորեան, Ստեփան Ապագայեան (Ռոտոսթոցի), Յակոբ Զօրեան (Օրտուցի), Արամ Սահակեան, Տոքթ. Յովհաննէս Մանուկեան (Անգարա–Նալլուխանցի), Արաքսի Կարապետեան, Շահանդուխտ Իշխանեան, Նուարդ Քէօթենէճեան եւ ուրիշներ:

Պուլկարիոյ համայնքներուն մէջ Շումէնի Հայութիւնն է, որ ծնունդ տուած է պուլկարահայ առաջին հայ բանաստեղծին՝ Տիգրան Աճէմեանի (Վետա) եւ բանաստեղծ-դրամագէտ Արտաշէս Քէօթենէճեանին:

Ներկայիս ալ քիչ չէ թիւը Շումէնցի առաջաւոր այն Հայերուն, որոնք պետական պատասխանատու պաշտօններ կը վարեն:

Դեռ 1880ական թուականներուն կը կազմուի առաջին Թատերասիրաց ընկերութիւնը ազգային վարժարանէ շրջանաւարտ եղած երիտասարդներու կողմէ: Այս խումբին կը յաջորդէ «Արարատ» թատերասիրացը, որ աւելի երկար կեանք եւ գործունէութիւն կ'ունենայ, հայ մշակոյթի եւ գեղարուեստի մասին որոշ ճաշակ տալով տեղւոյն Հայութեան:

Աւելի յետոյ կը կազմուի նաեւ Կռունկ մանտոլինի նուագախումբը, որ քանի մը համերգներ կուտայ, հայկական յայտագրով:

1900ական թուականներուն կը հիմնուի Հայ Տիկնանց Բարեգործական Միութիւնը գլխաւորութեամբ Տիկին Տիրուհի Եագըճեանի, որ հարազատ մօր նման ձեռք ձեռքի տուած ուրիշ քանի մը լուսաւորեալ կիներու՝ Մարի Գավաֆեանի, Արուսեակ Թախտագրանեանի եւ ուրիշներու հետ, կ'աշխատին աղջիկներու (աղքատ մայրերու) լուսաւորման համար: Քիչ ժամանակուան մէջ կը յաջողին բանալ աղջկանց արհեստանոց՝ կարուձեւի եւ ձեռային աշխատանքի համար: Այս միութիւնը շուրջ 50 տարի կեանք եւ գործունէութիւն կ'ունենայ եւ կը հանդիսանայ իսկական շնորհ մը Շումէնի իգական սեռին համար, իսկ աւելի վերջերը կ'օգնէ նաեւ ազգային վարժարանի աղքատիկ աշակերտներուն եւ չքաւոր ընտանիքներուն:

1944 թուականի Սեպտեմբեր 9ի ժողովրդական յեղափոխութենէն յետոյ, ինչպէս Պուլկարիոյ բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, հոս ալ հիմնուեցաւ պուլկարահայ «Երեւան» մշակութային միութեան ակումբ եւ գրադարան, որուն շուրջ համախմբուած են Կոլարովգրադի գրեթէ բոլոր անկեղծ եւ հայրենասէր Հայերը:

Այս հայրենասիրական միութիւնը քիչ ժամանակուան մէջ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ հայ մշակոյթն ու գեղարուեստը ոչ միայն հայ հասարակութեան, այլեւ Պուլկարիոյ մէջ ապրող բոլոր եղբայրական ժողովուրդներուն ծանօթացնելով: Մանաւանդ միութեան երգի եւ պարի խումբը, որուն ղեկավարն է Սիրվարդ Չիլինկիրեան (որ Հայաստանի մէջ կատարելագործեց իր մասնագիտութիւնը), եղաւ պատիւ բերող խումբ մը ոչ միայն Կոլարովգրադի, այլեւ ամբողջ Պուլկարիոյ մէջ, մասնակցելով Վառնայի շրջանային եւ Սոֆիայի համահանրապետական փառատօնի ստուգատեսին, եւ վարձատրուեցաւ ոսկէ մետալով:

Շումէնի կամ Կոլարովգրադի հայ ազգաբնակչութեան աճի վիճակագրական տուեալները հետեւեալներն են. Թրքական տիրապետութեան ժամանակ 1640ին եղած է 19 տուն կամ 40 անձ: 1810ին (ըստ Պարպիէ տը Պոքաժի վկայութեան) եղած է 46 տուն կամ շուրջ 200 անձ: 1853ին (ըստ Հ. Ղ. Ալիշանի) եղած է 150 տուն կամ 550 անձ:

Իսկ Պուլկարիոյ թրքական լուծէն ազատագրուելէն յետոյ ունինք մարդահամարի վաւերական թիւեր. 1880ին՝ 927 անձ, 1892ին՝ 738, 1910ին՝ 640, 1920ին՝ 620, 1926ին՝ 949, 1950ին՝ 750, 1960ին՝ 680:

Այս համայնքի ամենէն բարձր թիւը եղած է Պուլկարիոյ ազատագրութեան (1880) օրերուն, անկէ յետոյ միշտ նուազած է, իսկ 1922–1923ին, թրքահայ գաղթականներու Պուլկարիա գալովը, կրկին բարձրացած է Շումէնի Հայութեան թիւը շուրջ 300 հոգիով:

Իսկ 1950–1960 տասը տարիներու ընթացքին, եկեղեցւոյ տոմարներուն մէջ արձանագրուած է 88 ծնունդ եւ 96 մահ, որով համայնքի Հայութեան թիւը հետզհետէ պակսելու վրայ է, իսկ միւս կողմէ ալ գործի կամ պաշտօնի բերումով շատ մը Հայեր կը մեկնին աւելի մեծ կեդրոններ: Այնուամենայնիւ Շումէնցի Հայը դեռ հաստատ եւ կենսունակ կը մնայ իր պապերու հիմնած այս 350 տարուան հայկական օջախին մէջ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ օր մը վերադառնալ Արարատեան Մայր Հայրենիքի ջերմիկ ծոցը:

Մ. ՓԱՉԱՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ Օ. ՄԵՍԻԱՆԻ ՀԵՏ

RENCONTRES AVEC O. MESSAEN (1)

Երաժշտագէտ Անթուան Կօլէա քանի մը տարի առաջ Ֆրանսական ձայնասփիւռէն ներկայացուց Օլիվիէ Մեսիանը երգահանին հետ խօսակցելով բազմաթիւ անգամներ: Այս խօսակցութիւնները գասաւորելով կը հրատարակէ այժմ «Հանդիպումներ Օլիվիէ Մեսիանի հետ» գիրքը: Ընթերցողը պէտք է որոշ չափով ծանօթ ըլլայ նշանաւոր երգահանին գործերուն եւ զարմանալի տեսակէտներուն, որպէսզի Ա. Կօլէայի գիրքին մէջ գտնէ կարգ մը լուսաբանութիւններ: Մեսիանի անունին անծանօթ ընթերցողին համար դժուար է այս գրքին ընթերցումով

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱՏ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Արեւնահեղ դէպքերու թատերաբեմ կը դառնայ Հնդկաստան, բրիտանական ուժերու ճնշման տակ: Թակոր, որքան կը ձաղկէ իր ցեղակիցներու ատելավառ մոլեռանդութիւնը, նոյնքան կը ձաղկէ բրիտանական անհասկացողութիւնը:: Գորա խորագրով վէպ մը կը գրէ եւ կը մարմնացնէ Պրահման, ազնուական տոհմէ հերոս մը, որ կատաղի անգլիատեաց է եւ ջերմ պաշտպան հնդիկ առանձնաշնորհեալ դասերուն: Սակայն, անակնկալ կերպով ինքնահասկացողութեան կուգայ եւ կը զգայ որ ինք պարզապէս Անգլիացի մըն է, որդեգրուած՝ Հնդիկներու կողմէ: Թակորի միտքը շատ թափանցիկ էր, — միցեղային իրերահասկացողութիւն:

Առաջին աշխարհամարտէն ետք, Թակոր ուխտաւորի ցուպը ձեռքն առած կ'անցնի Եւրոպա, իր սեփական աչքերով տեսնելու համար գործուած աւերները: Մինչեւ 1936, գրեթէ անդադար կը ճամբորդէ երկրէ երկիր, դասախօսութիւններ կուտայ, աշակերտներ ու դասախօսներ կը հաւաքէ իր դպրոցին համար եւ խաղաղութեան դատը կը պաշտպանէ կրօնական ջերմեռանդութեամբ: Ամենուրեք, — Եւրոպա, Միացեալ Նահանգներ, Հարաւ. Ամերիկա եւ Ճափոն, զինք գրկաբաց կ'ընդունին: Ամէն տեղ ալ իր նշանաբանը կ'ըլլայ նոյնը, — անոնք որ չեն վարժուիր համագործակցութեան, պիտի կորսուին անհետ: Բազմութիւններ կը ծափահարեն իր խօսքերը, կը համբուրեն իր պատմուճանը եւ իր մէջ կ'ողջունեն խաղաղութեան եւ մարդասիրութեան նոր առաքեալը: Բայց, պակաս չեն ըլլար միակողմանի թթու քննադատութիւններ եւս, որովհետեւ ամէն ոք կ'ուզէր զայն լծել իր կառքին:

Ամէնէն շատ տխուր տպաւորութիւններ կը քաղէ Ֆրանսայի արիւնաներկ ռազմադաշտերէն՝ Վէրտէօնէն, Մառնէն, Փիքարտիէն եւ Սըտանէն: Բայց նոյնքան ծանր տպաւորութիւններ կը ստանայ, երբ կը տեսնէ պարտուած Գերմանիոյ անլուր թշուառութիւնը: Եւ մարգարէաշունչ ձեւով կը յայտարարէ.— Դաշնակիցները պէտք է որ վեհանձն ըլլան իրենց նախկին թշնամիներուն հանդէպ: Ահա, գերման այդ թշուառութեան գըրկին մէջ էր, որ կը գալարուէր հիթլերական ճիւաղը, աշխարհ արիւնով ներկելու համար:

Կը հրաւիրուի նաեւ Իտալիա: Մուսոլինի զայն ցնծութեամբ կ'ընդունի: Բայց ֆաշական մամուլը կը խուսափի անոր մտքերու թարգմանն ըլլալէ եւ կցկտուր լուրեր կը հաղորդէ:

Կը վերադառնայ դարձեալ Գերմանիա, ուր նացիական շարժումը տուն-տեղ եղած էր արդէն: Անվերապահ կերպով կը յայտնէ իր կարծիքն ու կը հաղորդէ թէ գերման միջին դասի կեանքի մակարդակը բարձրացած է, ժողովուրդն աշխատունակ եւ ստեղծագործող է, բայց վրէժխնդրական շարժումները շարաշուք վախճանի պիտի յանգին:

Կ'անցնի եւ Խ. Միութիւն: Եւ կը տեսնէ թէ հոն ալ նոր ղեկավարները, յեղափոխութեան անունով, ամէն ճիգ կը թափեն ժողովուրդին վիճակը բարւոքելու: Շատեր կ'ուզեն, որ Եւրոպայէն Խ. Ռուսաստան տիրող վարչաձեւերուն հանդէպ գիրք բռնէ, կա՛մ հաստատէ եւ կամ դատապարտէ: Թակոր կ'ընէ ո՛չ մէկը ոչ ալ միւսը, սակայն խորապէս կը զգայ թէ քաղաքական այս մոլեռանդութիւնները զարհուրելի աղէտի մը պիտի յանգին:

Բանաստեղծը շատ յոգնած է այլեւս իր շրջագայութիւններէն:

Կը վերադառնայ հայրենիք:

Պենկալի մէջ կը տօնուի իր 70 ամեակը մեծ հանդիսաւորութեամբ: Մեծարանքն ու պաշտամունքը, իր անձին միջոցաւ, կը տարածուին համայն հնդիկ գրականութեան վրայ, որուն հսկայ ոստաններէն մէկն եղած էր Թակոր:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(Շար. – 5)

(*) Եկեղեցւոյ նուիրուած Ցայսմաւուրքի յիշատակարանէն կը տեղեկանանք որ նուիրատու Եաղուբեան մահտեսի Յովհաննէսը ունեցած է երկու մանչ եւ չորս աղջիկ, որոնք կոչուած են Ոսկի, Դեպիր, Տուտու եւ Զարիֆ: Ասոնցմէ երկու միջնեկները՝ Դեպիր եւ Տուտու չեն ամուսնացած եւ եղած են եկեղեցական կոյսեր ու նուիրուած հայ մանուկները հայերէն լեզուով դաստիարակելու ազգանուէր գործունէութեան:

ամբողջական եւ յստակ գաղափար մը կազմել արդի ֆրանսական երաժշտու[թ]եան ամէնէն յատկանշական հեղինակին մասին:

Նման հրատարակութիւնները կը քըն[ն]ուին երկու տեսակէտով. գրական եւ երաժշտագիտական: Առհասարակ Կօլէա[յի] պէս հեղինակները կը ջանան գրական արդիւնքով մը պճնել երաժշտագիտա[կ]ան մասը ու յաճախ այս ճիգին կը գո[հ]են բուն նպատակը, որ գործի մը կամ հեղինակի մը անհատականութեան վեր[լ]ուծումը պէտք է ըլլայ:

«Հանդիպումներ Օ. Մեսիանի հետ» գիրքը կարեւոր ու թանկագին վկայու[թ]իւններ կը պարունակէ, որոնք սակայն յստակ ու ամբողջական կերպով չեն պատկերացներ Մեսիանի անհատակա[նու]թիւնն ու գործը: Ուրիշ երաժշտագէտ մը կամ նոյնինքն Ա. Կօլէա այս գրքին պարունակութիւնը օգտագործելով կրնան Մեսիան կոչուած «երեւոյթը» ներկա[յ]ացնել երաժշտագէտներուն:

Ջայնասփիւռի խօսնակները տեսակ մը [ա]ւանդութիւն ստեղծած են ամէն բանէ առաջ իրենց անհատականութիւնը առաջ [բ]երելու համար: Փոխանակ խօսեցնելու [այ]ն արուեստագէտը, զոր ներկայացնելու պաշտօն ունին, առհասարակ իրենք կը խօսին եւ յաճախ կը ստիպեն արուեստա[գ]էտը ըսելու միայն այն, որ իրենք կը փափաքին լսել անոնց բերնէն: Ա. Կօլէա[յ]ի խօսակցութիւնները այսպէս են:

Երաժշտասէր ընթերցողը որ կը փափա[քի] ամբողջութեամբ ծանօթանալ Մե[սի]անի, ապահովաբար աւելի գոհ պիտի [ըլլ]ար եթէ Ա. Կօլէա պարզ կենսագրական [մը] եւ երաժշտագիտական վերլուծում մը ներկայացնէր «դասական» կերպով մը: Որովհետեւ Ա. Կօլէա ի վիճակի է այս աշխատանքը կատարելու եւ Օլիվիէ Մե[ս]իանի արուեստը դեռ չէ ճանչցուած [լի]ովին հակառակ իր հիանալի եւ զար[մ]անալի յատկանիշներուն:

DALI (2)

Նկարիչ, փիլիսոփայ, երդահան, բա[ն]աստեղծ, սնոբիստ, հնարիչ, վաճա[ռ]ական Սալվատոր Տալի խե՞նթ է, հան[ճ]ա՞ր է կամ ի՞նչ է:

Քառորդ դարէ ի վեր թէ՛ արուեստա[գ]էտներն ու թէ նոյնինքն Սալվատոր Տալի կը կրկնեն այս հարցումը:

Ու ժամանակը կը քալէ, օրէ օր աւելի դրամ կը շահի Տալի, օրէ օր կ'աւելնան թէ՛ իր յաճախորդները թէ իր թշնամի[ներ]ը, թանգարաններ հպարտութեամբ կը ցուցադրեն իր գործերը, «Կալըրի»ներ ու վաճառականներ անհամար ապսպրանքներ կուտան:

«Լուք» հանդէսի նախկին խմբագրա[պե]տուհի Ֆլէօռ Քաուլս գեղատիպ հա[տո]րով մը կը փորձէ լոյս սփռել գերիրա[պա]շտ նկարիչին արտակարգ անհատա[կա]նութեան վրայ առանց նկարչական [ք]ննադատութեան կամ վերլուծումի:

Ընթերցումը չափազանց շահեկան է նոյնիսկ Տալիի արուեստին թշնամիի մը համար: Հեղինակը անաչառ ու անկողմնակալ ձեւով մը փորձած է Տալիի անհատականութեան բազմաթիւ երեսակները երեւան բերել եւ ընթերցողը աւելի տպաւորելու համար ոչ մէկ արուեստական միջոցի դիմած է, հակառակ անոր որ նիւթը կը թոյլատրէ ամէն չափազանցութիւն:

Սալվատոր Տալիի խրաքանչիւր նկարը այսօր կը ծախուի յիսունէն հարիւր հազար տոլար, հակառակ անոր որ անդադար կ'արտադրէ միշտ ալ ժամանակ գտնելով հազարումէկ տարբեր գործեր կատարելու: Ինքն իսկ գրած է արդէն ինքնակենսագրութիւն մը աներեւակայելի մանրամասնութիւններով:

Այս գիրքը կենսագրական չէ, որովհետեւ կենսագրականէ աւելի բան մըն է. Տալիի անհատականութեան ծանօթացումն է: Կ'արժէ կարդալ:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Antoine Goléa : Julliard 1961, Paris.
2) Fleur Cowles : Julliard 1961, Paris.

ԹՈՒՐՔԻԱ

—o—

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԿԵՆԴԱՆԻ ԿԸ ԾԱԽԵՆ

Արեւելեան նահանգներուն մէջ երաշտ կը տիրէ: Այս պատճառով, Թուրք կառավարութիւնը որոշած է Ռուսիոյ ծախել եղջերաւոր մեծ անասունները մէկ միլիոն տոլարի փոխարէն: Միւս կողմէ հողային բերքերու պաշտօնատունը 36.000 թոն ցորեն ղրկած է երաշտէն տառապող շրջաններու մէջ: Կառավարութիւնը գնած է 60.000 ոչխար եւ 10.000 եզ, եւ պետական ագարակներու մէջ բաժնած:

ՆՈՒՐՃԻՆՆԵՐԸ ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐ

Ամէն օր Թրքական թերթերը կը հրատարակեն թէ համայնավարական ցանց մը երեւան ելած է երկրին մէկ անկիւնը, կամ կառավարութիւնը տապալելու ձեռնարկ մը, կամ վերջապէս... քրտական խլրտում մը:

Այս վերջին շարժումը Անգարա կը միացնէ Նուրճիններու հոսանքին, որ տարածուած է Սայիտի Նուրսիի կողմէ: Երկար ատենէ ի վեր կառավարութիւնը կը հետապնդէր Նուրճիններու գործունէութիւնը:

Թուրքիոյ Ազգ. Ապահովութեան եւ Հարցաքննիչ Բարձր. Մարմնին կատարած քննութեանց իբրեւ եզրակացութիւն՝ կը հաղորդուի թէ նուրճիութիւնը տարբերութիւն չունի այն կազմակերպութենէն, որ իր ծոցին մէջ կը սնուցանէ քըրտական շարժումը: Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք որ յարած են այս շարժումին: Թրքական պաշտօնական տեղեկաբերները կը պնդեն թէ շատեր նուրճիններուն կապուած են առանց գիտնալու Սայիտի Նուրսիի ծրագիրը:

Սայիտի Նուրսի, կը հաղորդէ Անգարայի հետապրական գործակալութիւնը, ծանօթ է իբրեւ մէկը որ Քուպիլայի դէպքին հեղինակներուն գաղափարը կը կրէ: Ապահովութեան ընդհ. տնօրէնութեան շրջաբերականը կը հրահանգէ հետապնդել բոլոր Նուրճինները:

Գոնիայէն, Էրզրումէն, Ատանայէն հասած հեռագիրները ցոյց կուտան թէ այդ շրջաններու Նուրճինները ձերբակալուած են:

Սայիտի Նուրսիի մօտիկ սաները, ինչպէս Ջիվէր Կիւնտիւզալփ, Սայիտ Էօզտէմիր, Մուսթաֆա Սանկուրի, որոնք սըրքած էին Մայիս 27էն ի վեր, վերսկսած էին իրենց գաղտնի գործունէութիւնը: Երկար հետապնդումէ մը ետք, երեւան հանուեցաւ անոնց գաղտնի կեդրոնը, որ կը գտնուի Անգարայի Ըմէթ փաշա թաղին մէջ: Յուլիս 25ին անսպասելի ձեւով խուզարկուեցաւ այդ տունը, ուր գըտնուած են գրքոյկներ, խմորատիպ գրականութիւն, տպագրական կազմածներ, արտասահմանեան հրատարակութիւններ: Ձերբակալուած են նաեւ ղեկավարները: 36 նահանգներ կան, ուր նուրճի ղեկավարներ պահուըտած են:

× Իբրեւ համայնավար ձերբակալուածներուն ղեկավարն է Տոքթ. Շերիֆ. Քիւրքճին, — այս շարժումին մէջ կան փաստաբաններ եւ մտաւորականներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

———o———

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ) — Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Յուլիս 30ին, կիրակի ամբողջ օրը, Վալապրի գեղատեսիլ եւ ծառախիտ անտառին մէջ:

Այդ օրը իրական ուխտի օր մը եղաւ Մարսէյլի եւ շրջակայ քաղաքներու Հայութեան համար: Առաւօտ շատ կանուխ, մասնաւոր օթոքարներ կը փոխադրէին ժողովուրդը, որ առանց ժամանակ կորսնցնելու, կը գրաւէր իր տեղը: Հոն են Մարսէյլի, Էքսի, Ավինեոնի, Կարտանի, Լասիոթայի եւ այլ շրջաններու ընկերներ եւ բարեկամներ: Հայ երգի ալիքները եւ աւանդական տավուլն ու զուռնան կը լեցնեն ընդարձակ անտառը հայրենի շունչով: Բոլորի դէմքին վրայ ալ ժպիտ կայ, տարիներով իրար չտեսած ընկերներ եւ բարեկամներ կ'ողջագուրուին: Շատ չանցած, արդէն ընդարձակ անտառը կը յորդի խուռն բազմութեամբ: Քանի մը հազարի հասնող ժողովուրդը եկած է իր յարգանքը տալու հայ ազատագրութեան ճամբուն վրայ իրենց կեանքը զոհաբերող հերոսներու յիշատակին:

Կէսօրէն առաջ տեղի կ'ունենան զանազան խաղեր եւ պուլի մրցում. ընդարձակ անտառին մէջ զանազան տեղեր, խմբակներ կազմած, կը պարեն հայկական տոհմիկ պարեր, ընկերակցութեամբ նուագի: Ժամերը կ'անցնին անզգալաբար:

Կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 4ին կը սկսի գեղարուեստական բաժինը: Օրուան նախագահ ընկ. Հ. Աւետիսեան, բացումը կատարելով՝ կ'ողեկոչէ Հ. Յ. Դ. դրօշին տակ ինկող հերոս հայդուկներու յիշատակը: Նոր Սերունդի երգչախումբը կ'երգէ «Մշակ բանուոր»ը, «Մարսէյէզ»ը եւ «Կարկուտ տեղաց»ը: Ապա Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները հայկական տարազներով կը պարեն ազգային տոհմիկ պարեր, շատ յաջող կերպով, ընկերակցութեամբ Համոյի եւ Պարոյրի նուագին: Այստեղ կ'արժէ շնորհաւորել բոլոր մասնակցողները, մանաւանդ պարուսոյց Պ. Աւետիս Նահապետեանը:

Խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասած է: Օրուան խօսնակ ընկ. Կ. Յարութիւնեան թարգմանն ըլլալով հանդիսականներուն, շնորհաւորեց բոլորը այս յաջողութեան համար:

Ընկ. Տ. Թադոյեան քանի մը խօսքով ներկայացուց հերոսութեան պաշտամունքը Հայոց պատմութեան մէջ, հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը:

Ընկ. Համօ Նաճարեան Նոր Սերունդի անունով կարդաց օրուան պատշաճ ուղերձ մը:

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ. երգեցին եւ արտասանեցին փոքրիկներ Առաքելեան եւ Մուրատեան:

Կարտանի ընկերվարական կազմին կողմէ ընկ. Ռոժէ Լէրսա խօսեցաւ գեղեցիկ ճառ մը:

Խորոված գառնուկ մը աճուրդի դըրուելով, կոկիկ հասոյթ մը գոյացաւ:

Երգերն ու ուրախութիւնները շարունակուեցան մինչեւ ուշ ատեն, որմէ յետոյ ժողովուրդը, նոյն կանոնաւորութեամբ վերադարձաւ տուն:

Անվարան կրնանք ըսել թէ այս տարուան տօնակատարութիւնը լաւագոյններէն էր: Ատոր համար ալ, պէտք է շնորհաւորել կազմակերպիչ յանձնախումբը եւ Նոր Սերունդի անդամ-անդամուհիները:

Շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Շրջ. Կոմիտէի նախաձեռնութեան, Մարսէյլի եւ շրջակայքի Հայութիւնը անմոռանալի օր մը ապրեցաւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Բժիշկը կը հարցնէ յաճախորդուհիին.
— Քանի՞ զաւակ ունիք, տիկի՛ն:
— Եօթը հատ, տոքթօ՛ր: Երեք հատ, առաջին ամուսինիս առաջին կինէն եւ չորս հատ, հիմակուան ամուսինիս երկրորդ կինէն, կը պատասխանէ տիկինը:

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ատ բաներուն ժամանակը չէ, Ռէս Մելիք, առարկեց Վանականը կտրուկ բացատրութեամբ մը: Ես թշուառ աղջիկ մը բերած եմ հետս... արդեօ՞ք պիտի կրնաք պատսպարել, մինչեւ որ դիւրութիւն մը գտնեմ զանի իր ծնողքին յանձնելու համար:

— Ինչո՞ւ չէ... ամենայն սիրով:

— Յետոյ պիտի պատմեմ անոր կեանքը: Առայժմ քիչ մը բան տուէք տանիմ երեն ուտելու... մինչեւ որ մութը կոխէ: Ցերեկ ատեն հոս բերելը վտանգաւոր է:

Ռէս Մելիք վնաց իր ձեռքով ծրար մը բերաւ տունէն եւ Վանականին յանձնեց:

Վանականը պարտէզին ճամբով այգիներուն մէջ մտաւ եւ ուղղակի Լալէզարին գտնուած տեղը գնաց:

Լալէզար ապառաժի մը տակ քաշուած, ձեռքը ծնօտին դրած, գլուխը քարին յենած կը քնանար:

Վանականը պահ մը կանգ առաւ... խորին անձկութեամբ մը դիտեց այն դըժբախտ աղջկան հրեշտակային կերպարանքը, որուն վրայէն դեռ թարմ ու կսկծալի արցունքները ցամքած չէին. դիտեց անոր քնքուշ ու վարդորակ շրթունքներով կերտուած բերանը, ուկից հոգւոյն հեծեծանքը դեռ դադրած չէր. դիտեց, մէկ խօսքով այդ դեռափթիթ արարածը... յետոյ մօտեցաւ ու երկիւղալի զգուշութեամբ մը ձեռքը անոր ուսերուն վրայ դրաւ եւ՝

— Լալէզար, Լալէզար... ձայնեց երկու անգամ:

Լալէզար խկոյն աչքերը բացաւ եւ ոտքի ելաւ: —

— Ո՛հ, ներողութիւն, Աղա պէկ, մըրմնջեց Լալէզար. քունս տարեր է... ի՛նչ անխոհեմութիւն:

— Նայէ՛, Լալէզար, Ֆլաններու կերակուր եմ բերեր քեզի:

— Շնորհակալ եմ, մրմնջեց Լալէզար:

Ու ծրարը մէկդի առնելով, բացաւ զայն: Ծրարին մէջ քիչ մը փոխինդ, գաթայ, պանիր ու կարագ դրուած էին:

Լալէզար խաչակնքեց երեսը գաղտնաբար որ Ալի պէկ չնշմարէր ու ճաշեց: Մինչ այս մինչ այն, օրը իրիկուն եղաւ: Արեւմտին՝ երկուքն ալ գիւղը հասան:

ՄԻՐՕ ԱԽՊԱՐ

Ամիս մը սահեցաւ:

Գիւղին մէջ շատեր չէին գիտեր Լալէզարին ներկայութիւնը: Ռէս Մելիք ամէն կերպով աշխատած էր գաղտնի պահել զայն:

Վանական մեկնած էր:

Միայն մարդ մը կար որ աչալուրջ կերպով կը հսկէր այդ աղջկան վրայ, կ'ուզէր հասկնալ անոր պատմութիւնը. մանաւանդ անոր ի՞նչ անցեալ ունենալը: Սեւ անգղի մը պէս, որ դիակի մը շուրջը կը թափառի մինչեւ որ զանի ձեռք ձգէ, գիշեր ցերեկ քուն չունէր, դադարում չունէր:

Այս մարդը Գզիր Զաքօն էր:

Ռէս Մելիք վստահութիւն ունենալով այս մարդուն վրայ, բնաւ չէր կասկածեր եւ բնաւ չէր ուզած թափանցել անոր հոգւոյն խորը...:

Օր մը երբ Ռէս Մելիք եւ Տէր Օհան նստած էին ախոռին դարման եւ Վանականին վրայ կը մտածէին, տեսան որ մուրացկանի հագուստով մարդ մը ներս մտաւ եւ չէր համարձակեր իրենց մօտենալ:

— Եկէ՛ք նայիմ ի՞նչ կ'ուզէք, ըսաւ Ռէս Մելիք ցաւակցական ձայնով մը: Մօտեցէք հոս:

Մուրացկանի հագուստով մարդը՝ տարիքն առած, միջահասակ, արեւախաշ կերպարանքով, անձղած ու թշուառութենէն կքած ծերունի մըն էր: Իր ծնօտները ծածկող մօրուքը խուիւ խուիւ եղած ու խանձած էր եւ անոր ճերմակները գամկացած էին:

Հագուստը ցնցոտի մըն էր:

— Ո՞ր կողմից էք, հարցուց Ռէս Մելիք:

— Ա՛խ, ոտացդ մեռնիմ, Ռէս աղա, ծառադ Գաւաշու կողմերից է, պատասխանեց ծերունին մորմոքալի ձայնով մը:

— Ի՞նչ բանի համար այս կողմերը եկաք:

— Տարտիս ճար մը անելու:

— Ի՞նչ է քու տարտը:

— Ես ի՛նչ ասեմ որ դուք ի՛նչ հասկընաք...:

Ու չկրնալով շարունակել, սկսաւ հեծկլտալ ու արցունքները խորշոմած այտերէն վար թափել:

— Պատմեցէք, կրկնեց Ռէս Մելիք:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խաչիկեան, Շաւարշ Միսաքեանի չիրիմին այցելու – թեան առթիւ 10 Ն. Ֆ. կը նուիրեն։

Պ. Խաչիկեան, Թանգարան այցելու – թեան առթիւ՝ 10 Ն. Ֆ.։

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի մեր մաս – նաճիւղերը իրենց քաղաքապետարաննե – րուն միջոցաւ ըրած են հետեւեալ նուի – րատուութիւնները ի նպաստ Քլամարի աղէտեալներուն.— Սեվրանի մասնաճիւղ 350 Ն. Ֆ.։ Պորտոյի մասնաճիւղ 360, Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղ 600, Լիոնի մասնաճիւղ 200, Փարիզի մասնաճիւղ 300 Ն. Ֆ.։ (Գումար 1810 Ն. Ֆ.)։

Դիւան Շրջ. Վարչութեան

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչու – թիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Ժիրայր Զի – լինկիրեանէ 50 Ն. Ֆ., նուէր կայանին։ Պ. Հրանդ Պալեանէ 40 Ն. Ֆ., ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

×

Պ. Զարմայր Ալեքսանեան իր զաւկին Զարեկի Օր. Աստղիկ Նորհատեանի հետ ամուսնութեան ուրախ առթիւ մարսիլա – հայ Աղքատախնամին կը նուիրէ 30Ն.Ֆ.։

×

Տէր եւ Տիկին Նահապետ Նահապետ – եան, ողբ. Ստեփան Աճէմեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, մարսիլահայ Աղքատախնամին կը նուի – րեն 10 Ն.Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները շնորհակալու – թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան առթիւ։ (Թաղումը կատարուե – ցաւ Օգոստոս 5ին)։

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր։ Օթոճարը կը մեկնի Տէսինէն առա – ւօտեան ժամը 7ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդ. Քհնյ Աւագեան։

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամաս – նութեանց համար դիմել Պ. Վահան Յա – կոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական ան – դամներուն։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մար – տիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զին – ուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։ Հաւաքուիլ.— ժամը 18ին Էթուալի հրա – պարակին Թեռ–Փլէնին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկա – յութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրա – կան շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէն – քի բոլոր ընկերները, ինկած ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գա – ղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրա – կին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ու – շադրութեան։

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան

Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուց – ուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կա – տարուին խաղողի աւանդական օրհնու – թիւնն ու բաշխումը։

Բշ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռե – լոցի։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուա – ծածնի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս Բշ. օր Մեռե – լոցի առիթով Հոգեհանգիստի պաշտօնը։ Խաղողի նուիրատուներէ կը խնդրուի վերջին պահուն չմնալ։

× Սոխումէն (Վրաստան) Գրիգոր Մար – տիկի Գրիգորեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոնը։ Դիմել եկեղեցի։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարա – րէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պա – տարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեց – ւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղ – օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհ – նութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատա – ղացին, հաճին իրենց նուէրները արձա – նագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողո – վուրդը։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժա – մը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխ – ման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մա – տուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ ե – կեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարդ. Քհնյ. Աւագ – եան, կը քարոզէ Արիս աբեղայ Շիրկան – եան։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի հանգուցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ոչ – խարներու զենում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Ջուրբթի եւ Եկեսցէի ժամերգու – թիւն։

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ ե – րեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձու – թիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի ի – րիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհ – նութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ–Խաչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստ – ուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատա – րագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէս վարդապետ Բապուճեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհ – նէնք։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԷՔՍ–ԼԷ–ՊԷՆԻ ՄԷՋ

Աստուածածնայ տօնին առթիւ, Օգոստ. 13ին, միշտ նոյն տեղը կը կազմակերպուի դաշտահանդէսը։

Հաւաքատեղի փառէին քով, օթոքարի կայարանին շուրջը ժամը 9էն սկսեալ, բարձրանալ թելեֆերիքի մեկնակէտն եւ իջնել քիչ վարը հայկական սրճարանը։

Պատարագ ժամը 10,15ին, խաղողօրհ – նէքէ ետք, ճաչ շրջակայ դաշտին պաղ աղբիւրին մօտ։ Զանազան ըմպելիներ, չամփուրով խորոված, եւ առատ ձմերուկ ու սեխ։ Փափաքողները կրնան իրենց ու – տելիքը միասին բերել։

Ճաշէն ետք ճառ եւ տեղեկատուութիւն։

Գեղարուեստական բաժին սիրայօժար մասնակցութեամբ Տիկին Գայթանճեանի, եւ պարուհի Օր. Թարոնի։

Ծոխ վիճակահանութենէ մը ետք պի – տի ցրուուին Խորէն Նարպէյ արք.ի «Քրիստոնէական գիտելիքներու» գրքոյկ – ներ։

Կը հրաւիրուի շրջակայքի Հայութիւնը։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Տէսինի Համախար – բերդցիական Միութեան կողմէ, այս կի – րակի կէսօրէ վերջ ժամը 1էն մինչեւ 9ը, Տէսինի Պ. Թորոսեանի «Սեւան» զովա – սուն պարտէզին մէջ։ Առատ կերուխում, զովացուցիչ ըմպելիներ, նշանաւոր «Չիկ – խըյմա», ինչպէս նաեւ չամփուրով խո – րոված՝ դիւրամատչելի գիներով։

Երգ, արտասանութիւն, պար, արեւել – եան եւ եւրոպական նուագ։ Ընտանեկան եւ ընկերային հաճելի մթնոլորտ, հետա – քրքրական եւ սիրուն անակնկալներ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան ։

Վարժարանին նպատակն է պատրաս – տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ ։ Ուսման ծրագիրը կ'ընդ – գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ․

Ա.) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիւ – նան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի ։

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի – ները հայագիտական ծանօթութիւննե –

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ ։

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարե – կանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա – մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու – թեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32. Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխ – ման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մա – տուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պա – տարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռե – լոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը – րանսայի շրջանի 20րդ պատգմ. ժողովը տեղի կ'ունենայ 12 եւ 13 Օգոստոս, Շա – բաթ եւ Կիրակի օրերը Տէսինի մէջ, 35 Ավընիւ Ժան Ժօրէս «Շէ Ժանօ» հայկա – կան սրճարանը։

Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշգա – պահ ըլլալ եւ նկատի ունենալ որ առաջին նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին։

ԾԱՀԱՆ
ԱՀՆՈԻՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Entrepreneurs jauge 7, réctiligne ;
2) Entrepreneurs pour montage tricots, grande série.

Terzian

3, Rue Poissonnière, PARIS (2e)

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 12 ՕԳՈՍՏՈՍ — SAMEDI 12 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9676 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9477

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁՄՌՌՆԱ՛ՆՔ

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ անմոռանալի թուական մըն է 1920 Օգոստոս 10 :

Այդ օրը փարիզեան արուարձան Սեւրի յախճապակիներու նշանաւոր թանգարա-նին մէջ ստորագրուեցաւ այն պատմական դաշնագիրը, որ ջարդ ու փշուր կ՚ընէր Օսմանեան Կայսրութիւնը :

Օգտուելով Բիւզանդական Կայսրու-թեան եւ արեւելեան Եւրոպայի երկիրնե-րու տկարութենէն, Թուրքերը դիւրին յաղթանակներով իրենց իշխանութիւնը տարածեր էին մէկ կողմէն Փոքր Ասիոյ, Միջագետքի, Սուրիոյ եւ արաբական թե-րակղզիին վրայ, հասնելով մինչեւ Հիւ-սիսային Ափրիկէ — Տրիպոլիս, Թունուզ եւ Ալժերիա, միւս կողմէ Եւրոպայի մէջ պալքանեան թերակղզիէն մինչեւ Հուն-գարիա եւ Աւստրիա :

Օսմանեան կայսրութեան անդամահա-տութիւնը սկսաւ 1683ին, երբ Վիեննայի դուռներուն առջեւ, Քահլէնպէրկի բար-ձունքին վրայ Լեհաստանի թագաւոր Յովհաննէս Գ. Սոպիէցքի ջախջախեց Քարա Մուսթաֆա փաշայի բանակը :

Այդ օրէն ի վեր աստիճանաբար նեղ-ցան Օսմանեան Կայսրութեան սահման-ները : «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» հետ-զհետէ քշուեցաւ դէպի արեւելք :

Կէս դար առաջ, 1911ին Իտալացիները յաղթական կռիւ մը մղեցին Իթթիհատի կառավարութեան դէմ եւ գրաւեցին Տրի-պոլիսն ու Պենկազին (Լիբիա), ինչպէս նաեւ Երկոտասան Կղզիները (Տոտէքա-նէզ) : (Այս վերջինները կցուեցան Յու-նաստանի՝ Բ. աշխարհամարտէն վերջ) :

Տարի մը ետք, 1912ին, Պալքանեան պատերազմը Օսմ. Կայսրութենէն խլեց Եւրոպական Թուրքիան, արեւմտեան Թը-րակիայէն մինչեւ Ադրիական :

Սակայն ամէնէն մեծ հարուածը Սեւրի դաշնագիրն է, որ պիտի տար Օսմանեան Կայսրութեան :

Թուրքիա կը դադրէր այլեւս «Կայսրու-թիւն» ըլլալէ եւ կ՚ամփոփուէր Անատո-լուի մէկ մասին մէջ :

Ալեքսանտրէթ – Մուսուլ գիծէն դէպի հարաւ արաբախօս բոլոր հողամասերը կը թօթափէին թրքական լուծը : Քիւր-տիստան ինքնավարութիւն կը ստանար : Անկախ Հայաստանի կը միացուէին Վա-նի, Պիթլիսի, Էրզրումի եւ Տրապիզոնի նահանգներուն որոշ մասերը : Կիլիկիա-յէն մինչեւ Տիգրանակերտ ֆրանսական ազդեցութեան գօտի կը դառնար : Իտա-լացիք առանձնաշնորհեալ դիրք կը ստա-նային Գոնիա – Ատալիա շրջանին մէջ : Յոյները կը գրաւէին Իզմիրէն դէպի ա-րեւելք՝ Փոքր Ասիոյ որոշ մասերը :

Յաղթական դաշնակիցները չարաչար կը պատժէին Թուրքերը, որոնք Գերմա-նիոյ կողքին պատերազմի մտնելով՝ պատճառ դարձեր էին ա՛յնքան ահաւոր աղէտներու :

Հայաստանի Հանրապետութեան ան-կախ կառավարութեան անունով Աւետիս Ահարոնեան կը ստորագրէր պատմական այդ վաւերաթուղթը, որ պաշտօնապէս կը նուիրագործէր «փոքր դաշնակցին» անհուն զոհողութիւնները :

Միջազգային այդ մուրհակը հանդիսա-ւորապէս կը վաւերացնէր Անկախ եւ Մի-ացեալ Հայաստանը, իր երկու յօդուած-ներով (88 եւ 89) :

Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահ-մաններու վերջնական ճշդումը կը յանձ-նէր Միացեալ Նահանգներու նախագահ Ուիլսընի, որ 1920 Նոյեմբեր 22ին դաշ-նակիցներու մեծ ժողովին կը ներկայա-ցնէր իր «իրաւարարական վճիռ»ը : Կը վճռէր վերոյիշեալ չորս նահանգները կը-ցել Հայաստանի Հանրապետութեան :

Շատ ուշ էր դժբախտաբար :

Թուրքն ու Ռուսը, որոնք առաջին օրէն իսկ ձեռք ձեռքի տուած պայքար էին բացած Սեւրի դաշնագրին դէմ, ան-պաշտպան գտնելով Հայաստանը, վերջ կուտային անոր անկախութեան, իրարու միջեւ բաժնելով զայն :

Դաշնակիցները շատ շուտ մոռցան մեզ ու մինակ թողուցին՝ երբ Թուրքերը յար-ձակեցան Հայաստանի վրայ 1920 Սեպ-տեմբերին :

Սեւրի դաշնագիրը չվաւերացուեցաւ դաշնադիր մեծ պետութեանց կողմէ, ո-րոնք 1923 Յուլիս 24ին պատուոյ աթոռին վրայ բազմեցուցին Թուրքը :

Հայ ժողովուրդը չէ՛ հրաժարած սա-կայն իր արդար իրաւունքներէն, որոնք պաշտօնապէս ճանչցուեր էին յաղթական դաշնակիցներէն :

1945ին, երբ ազգովին նուիրուեցանք Թրքահայ դատի պաշտպանութեան, ա-ռանց կուսակցութեան եւ դաւանանքի խտրութեան, Սեւրի դաշնագիրը դարձու-ցինք հիմնաքարը մեր հողային ու քաղա-քական պահանջներուն :

Քառասունեւմէկերորդ տարեդարձին առթիւ, ոգեկոչելով զայն, անգամ մը եւս կուզանք յայտարարելու թէ երբե՛ք պիտի չմոռնանք անվճար մնացած այս միջազգային մուրհակը եւ հաստատ պի-տի մնանք մեր պահանջներուն վրայ, մինչեւ արդար հատուցում :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻՆ ԱԼ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԽԱՂԱՂ ԼՈՒԾՈՒՄ ՄԸ ՊԷՏՔ Է ԳՏՆԵԼ

433 լրագրողներ, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի, հաւաքուած էին Սպիտակ Տունը, լսելու համար Ճօն-Ֆիցճերըլտ Քենըտին :

Նախագահը խօսեցաւ բոլոր հրատապ հարցերուն շուրջ : Անդրադառնալով նախ հիւլէական փորձերուն, յայտնեց թէ ա-մերիկեան պատուիրակութեան պետը՝ Արթըր Տին Ժընեւ կը մեկնի, տեսնելու համար թէ Ռուսերը պատրա՞ստ են հա-մաձայնութեան մը յանգելու :

Խրուշչեւի ճառը, ըսաւ Քենըտի, ոչ մէկ նորութիւն բերաւ «Խրուշչեւ կրկնեց այն դիրքը, զոր ներկայացուցած էր Վիէննայի մէջ եւ Միացեալ Նահանգնե-րուն յանձնած իր յուշագրով : Միացեալ Նահանգներու խոր համոզումն է որ դի-ւանագիտական բոլոր միջոցները պէտք է գործածուին որպէսզի խաղաղ լուծում մը գտնուի : Գալիք ամիսներուն, պիտի փոր-ձենք աւելի ճշգրիտ սահմանումը ունե-նալ Խորհ. Միութեան վարչապետին խօս-քերուն եւ մտածումներուն Պերլինի, Գերմանիոյ եւ Կեդրոնական Եւրոպայի մասին» :

Քենըտի չուզեց մանրամասնութիւններ տալ Արտաքին Նախարար Տին Ռըսքի ձեռք ձգած դրական արդիւնքներուն մա-սին, Եւրոպայի մէջ, մինչեւ այն ատեն երբ Ռըսք Ուաշինկթըն չվերադառնայ :

Քենըտի ներկայիս անհրաժեշտ չի գըտ-ներ «վերին» հանդիպում մը : Որպէսզի նման խորհրդակցութիւն մը արդարանայ, պէտք է զայն խնամքով պատրաստել եւ օգտակար բնոյթ պէտք է ունենայ :

Քենըտի խօսեցաւ նաեւ Հասարակաց Շուկայի մասին եւ Անգլիոյ անդամակ-ցութեան, որուն համար իր գոհունակու-թիւնը յայտնեց : Գերման գաղթականնե-րու պարագան եւս կը մտահոգէ Միաց-եալ Նահանգները : Ոչ կրնան քաջալերել, ոչ ալ դէմ կենալ այս գաղթին :

Քենըտի անդրադարձաւ նաեւ նախա-գահական յաջորդութեան. եթէ ի վիճա-կի չըլլայ իր պաշտօնը շարունակելու : Յայտնեց թէ փոխ-նախագահ Ճոնսըն պիտի կատարէ այն ատեն, գործօն նա-խագահի պաշտօնը :

× Արտաքին Նախարար Տին Ռըսք կա-րեւոր խօսակցութիւններ ունեցաւ Քատ-տէնապլիայի մէջ Ատընաուըրի եւ ֆոն Պրենթանոյի հետ, ապա անցաւ Հռոմ եւ Փարիզ հասաւ առջի իրիկուն, ուր յայ-տարարեր թէ Պերլինի տագնապին գլխա-ւոր պատճառն է Ուլպրիխթի ձախողու-թիւնը, որուն հանդէպ ոչ մէկ յարգանք ունի արեւելեան Գերմանիոյ ժողովուրդը : Ուլպրիխթ ըսաւ առջի օր «կա՛մ հաշ-տութեան դաշնագիր, կամ պատերազմ» :

Վալթէր Ուլպրիխթ որ Մոսկուայէն կը վերադառնայ, ուրբաթ օր պիտի խօ-սէր խորհրդարանի արտակարգ նիստին : Փանքովի համար կացութիւնը փայլուն չէ, Յուլիս 1էն ի վեր աւելի քան 50.000 հոգի Արեւմտեան Գերմանիա անցած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԹԸՐ ԹԵՆՏԻ որ անգլիական առա-քելութեան պետն է՝ եւրոպական Հասա-րակապետութեան մօտ, Անգլիոյ անդա-մակցութեան պաշտօնական դիմումը յանձնեց ընդհ. քարտուղարին : Յուզ-ուած՝ բրիտանացի դիւանագէտը ըսաւ.— «Կը դիմենք որ Հասարակաց Շուկան Անգլիոյ մէջ մտնէ» : Ամէն մարդ հաս-կցած էր թէ Թենտի ճիշդ հակառակը ըսել կ՚ուզէր :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԿՈՆԻԷՎ խորհրդային ուժե-րու հրամանատար նշանակուեցաւ Արե-ւելեան Գերմանիոյ մէջ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թերթերը կը գրեն թէ Ի-րաքի վարչապետը՝ Քասըմ (47 տարե-կան) նշանուած է 17 տարեկան աղջկան մը հետ :

ՃՕՐ. ՊԵՏԷԼ ՍՄԻԹ, Այզընհաուըր եւրոպական սպայակոյտի նախկին պետը, մեռաւ 65 տարեկանին, սրտի տագնապէ :

ՕԴԱՆԱՒԵՐՈՒ առեւանգումները կը շարունակուին : Ֆրանսացի «տաք գլուխ» մը առջի օր «Քուպա՛ կամ մահ» ըսելով ստիպեց ամերիկեան օդանաւ մը օր Հա-ւանա իջնէ : Ամէն բան լաւ վերջացաւ սակայն եւ ճամբորդները կրցան կրկին մեկնիլ : Մարդը, այդ ձեւով, ուզեր է հասկցնել թէ համաձայն չէ Քենըտիի ալ-ժերական քաղաքականութեան : Ուրիշ քու-պական օդանաւի մը մէջ, Քասթրոյի ընդդիմադիրները փորձեցին դէպի Ֆլո-րիտա չեղում մը կատարել : 3 մեռեալ եւ 6 վիրաւորներ կան օդանաւին մէջ, որ ի վերջոյ կրցած է էջք մը կատարել :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Սիմէոն գահազուրկ թա-գաւորը (24 տարեկան) նշանուեցաւ Սպա-նուհի 26 տարեկան աղջկան մը հետ :

ՍԻՏԻ ՊԷԼ ԱՊՊԷՍԻ (Օռան) մէկ պար-տէզին մէջ, կռիւներ ծագեցան ուրբաթ առտու մահմետականներու եւ լեգէոնա-կաններու միջեւ : Զոհեր կան :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդանաւ մը կորսուեցաւ Հիւսիսային ծովի վրայ : 34 զպրոցական-ներէն, որոնք օդափոխութեան կ՚երթային Նորվեկիա, ոչ մէկը ազատեցաւ :

ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովը պիտի գու-մարուի Օգոստոս 21ին : Արդարեւ, դիմում ընող ստորագրեալներու թիւը 52ի հասաւ : 46 Ափրօ-ասիացիներէն զատ (որոնց մէջ Ատլանտեան Ուխտի անդամ՝ Թուրքիա), ստորագրած են նաեւ Շուէտ, Վենեզուելա, Աւստրիա, Մեքսիքա, Եու-կոսլաւիա, Պրազիլ : Ֆրանսա որոշած է ժողովին չմասնակցիլ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կարգ մը թերթեր ար-գիլուեցան Թունուզիայի մէջ : Ասոնք են.— Օռոռ, Փարիզիէն Լիպերէ, Փարի-ժուր, Ֆրանս-Սուար, Էնֆորմասիոն :

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորը եւ Թագուհին վե-րադարձած են իրենց արձակուրդէն (Սպանիա) ներկայ ըլլալու համար կար-դինալ Վան Ռօյի յուղարկաւորութեան : Նոյն նպատակով Պրիւսէլ գացած էր նաեւ կարդինալ Սփելման (Ամերիկայէն) :

ՃՕՐ. ԺԻԼ, զինուորական 5րդ շրջանին հրամանատարը մեռաւ առջի օր, 56 տա-րեկանին, սրտի տագնապի մը զոհ :

ԱՆՏՐԷ-ՄԱՌԻ ՋԵԼԼԷՐ արդարութեան նախարարին ուղղուած բաց նամակի մը մէջ, զոր կը հրատարակէ Քանըֆուր շաբաթաթերթը, իր վրդովումը կը յայտ-նէ այն վերաբերումին համար որ ցոյց տրուած է իրեն եւ դատապարտուած միւս բարձրաստիճան սպաներուն հանդէպ, Քլերվոյէն Թիւլ փոխադրութեան ժամա-նակ : Դատապարտուած զօրավարը կը պատմէ թէ բանտին փոխ-տնօրէնը ար-ձանագրելով արդելափակուածներուն մերժումը անմիջական փոխադրութեան մը համար, կրկին ներկայացած է Ներքին նախարարութեան մէկ պաշտօնեային հետ որ հրահանգած է «հնազանդիլ» : Նոր մերժումի մը դիմաց, ոստիկանական շըր-ջուն ջոկատ մը ներկայացած է եւ ամէն մէկը խլելով իր աթոռէն, օթոքառ հրած է : Այդ փոխադրութիւնը անյարմար պայ-մաններու մէջ կատարուած է եւ տեւած 13 ժամ : Եւ Ջելլէր կը վերջացնէ. «Նման միջոցներ, ձեռք առնուած, տասը զօրա-վար եւ բարձրաստիճան սպաներու հան-դէպ, որոնք բոլորն ալ զինուորական փա-ռաւոր անցեալ մը ունին, կրկնութիւնն են գերմանական իշխանութեանց վերա-բերումին հանդէպ անոնց, որոնք դերի-վեր զասած են հայրենիքին ծառայել» :

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանին կող-մէ հրաւէր ուղղուած էր 26 Թաղական Խորհուրդներու եւ 5 Խնամակալ Մարմին-ներու, որպէսզի նշանակեն իրենց լիազօր ներկայացուցիչները եւ մասնակցին, 7 Օգոստոսին, ժողովի մը՝ որ պիտի ըն-տրէր Պատրիարքական Ընտրութեան նա-խաձեռնարկ մարմին մը :

Այս ժողովին կը նախագահէր Պոլսոյ հայ եկեղեցականութեան երիցագոյն ան-դամը Սահակ վրդ. Փափազեան : Ա-տենապետ ընտրուեցաւ Վահան Խիստա-վէրտեան, ատենադպիր՝ Տօքթ. Գէորգ Գէորգեան :

Գաղտնի քուէարկութեամբ՝ Նախաձեռ-նարկ Մարմնի անդամ ընտրուեցան Արամ Խտըրեան, Արայ Գույումճեան, Նորայր Պէրպէրեան, Եդուարդ Պենկլեան, Մինաս Տիյարպէքիրլեան, Վահան Խիստավէրտ-եան եւ Կարապետ Ղազարեան :

Նախաձեռնարկ Մարմինը եւ Կրօն. ժո-ղովը միասնաբար գումարուելով, առա-ջին առթիւ, պիտի ընտրեն Պատրիարքա-կան տեղապահ մը : Իսկ պատրիարքական ընտրութեան վերաբերեալ իրենց տանե-լիք աշխատանքներու ծրագիրը, ենթար-կելէ ետք Թաղ. Խորհուրդներու եւ Խնա-մակալ Մարմիններու ներկայացուցչական ժողովին հաւանութեան, պիտի ձեռնար-կեն գործի :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ԱԿՏԷՆ կը հեռաձայնեն թէ այս տարի եւս, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի բանակու-մը մեծ յաջողութիւն գտած է : 160 տղաք եւ աղջիկներ, Միջերկրականի ափին կը վայելեն իրենց տարեկան հանգիստը, հայկական առողջ միջավայրի մը մէջ :

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

ԽՄԲ.— Բ. Թաշեան վերջերս «Յուսաբեր»ի մէջ հրատարակեց երկար ուսումնասիրութիւն մը, «Ներածութիւն հայ գրական պատմութեան» որ գիրքի վերածուեցաւ արդէն:

Կուտանք հատուած մը իբրեւ նախաճաշակ.—

Ի՞նչ է հրաշքը:

Փասքալ սա՛ ձեւով կը սահմանէ զայն իր «Մտածումներ»ուն մէջ. «Հրաշքը գերբնական է»: *Երբ որեւէ երեւոյթ բնական ուժի սահմանը կ՚անցնի, կը դառնայ հրաշք: Ինչ որ չանցնիր բնական ուժի սահմանը, հրաշք չէ նովին բանիւ:*

Ելեկտրականութիւնը, անթել հեռագիրը, օդանաւը, սուզանաւը, հեռապատկերը հրաշք պիտի թուէին ոչ միայն միջնադարու, այլեւ նոյնիսկ ԺԸ. դարու մարդոց: Սակայն բոլորն ալ բացատրելի են այսօր գիտական իմացումով եւ ոչինչ ունին գերբնական:

Փասքալ կը ճշդէ հրաշքի երկու տեսակներ, — կեղծ եւ իրաւ: *Երբ ճշմարտութեան կը ծառայէ՝ հրաշքը կը կոչուի* իրաւ: *Երբ կ՚այլափոխէ կամ կը խեղաթիւրէ ճշմարտութիւնը, կը դառնայ* կեղծ: *Կեղծ հրաշքներու գոյութիւնն իսկ փաստ մըն է, որ իրաւ հրաշքներ կան: Կեղծերը պարզ նմանութիւնն են իրաւներուն:*

Հրաշքները անհրաժեշտ են, աւելի ճիշդ՝ անհրաժեշտ էին: *«Ես քրիստոնեայ պիտի չըլլայի, առանց հրաշքներու», կը խոստովանի Ս. Օգոստինոս: Արդարեւ, շատեր Քրիստոսի կը հաւատային՝ ի տես անոր գործած հրաշքներուն: Սակայն պէտք չէ վարդապետութիւնը դատել հրաշքներու զօրութեամբ. ընդհակառակն, հրաշքները պէտք է դատել վարդապետութեան ուժով: Հասարակ ժողովուրդը սովոր է «պարապ խօսք» նկատելու վարդապետութիւնը առանց հրաշքի, եւ անպարարութիւն համարելու հրաշքները առանց վարդապետութեան:*

Քրիստոնէութեան առաջին դարերուն՝ հրաշքի եւ վարդապետութեան կամ վարդապետութեան և հրաշքի կապակցութիւնը եթէ անհրաժեշտ իսկ չէր, կարեւոր էր սակայն: Նոր վարդապետութիւն մը, մեր օրերուն, պէտք չունի հրաշքի յենարանին՝ « պարապ խօսք » չհամարուելու համար: Գիտական միտքը, մեր այս վիթխարի դարուն, հրաշքներ չի փնտռեր՝ վարդապետութեան մը հաւատալու կամ չհաւատալու համար: Ինչ որ չապացուցուիր, ինչ որ չի մտներ փորձարկութեան «պարունակ»ին մէջ, դուրս է գիտութեան սահմանագիծէն ու ենթակայ է կրօնական կամ բնազանցական իմացումներու:

Ս. Օգոստինոսի խոստովանութիւնը խորապէս կը պատշաճի նախնական ժողովուրդներուն եւ... սուրբերուն, բայց չի պատշաճիր քաղաքակրթութեան այն մակարդակին, որուն եկած հասած ենք՝ մենք՝ Քսաներորդ դարու անմահ... մահկանացուներս: Անշուշտ, միայն հրաշքներով կանգուն չէ քրիստոնէութիւնը, բայց միայն վարդապետութեամբ ալ կանգուն չէր կրնար ըլլալ տասը, տասնըհինգ կամ քսան դար առաջ:

Խօսելով հրաշքներու մասին՝ Պողիբիոս կը նկատէ. «Գալով կարգ մը հրաշքներու, — ինչպէս է պարագան Արտեմիսի արձանին, որուն վրայ ոչ անձրեւ կուգայ, ոչ ձիւն (թէեւ դրուած է բաց օդին), կամ պարագան Արկադիոյ տաճարին, ուր մտնողները կը կորսնցնեն իրենց բնական ստուերը, — իրապէս կարելի չէ սպասել, որ ես վէճի նիւթ դարձնեմ այս հրաշքները: Որովհետեւ այս բաները ոչ միայն անհաւանական են, այլեւ բացարձակապէս անկարելի են: Վիճիլ ծանօթ անհեթեթութիւններու մասին... այս պիտի նշանակէր ընդունիլ գերբնականին հաւանականութիւնը, ինչ որ բուն իսկ վիճելի կէտն է»:

Ըստ Պողիբիոսի, որ իրական պատմիչի տիպարն է հին Յոյներուն մէջ, պատճառներու եւ արդիւնքներու յարակցութենէն զուրկ պատմութիւնը անօգուտ բան մըն է, թէեւ կրնայ զբօսցնել տխմարները: «Վիպականին բացակայութիւնը իմ գործիս մէջ, — կ՚եզրակացնէ Պողիբիոս, — կը վախնամ, որ նուազեցնէ անոր արժէքը, բայց ես իմ գիրքս չգրեցի մեր ապրած ժամանակին համար, այլ գրեցի բոլո՛ր ժամանակներուն համար»:

Գիտակցաբար երկար կանգ առինք հրաշքի գաղափարին վրայ, որովհետեւ հրաշքը կամ գերբնականը հիմնական տարր մըն է մեր պատմութեան մէջ եւ մեր պատմիչներուն մօտ: Տեսնենք հիմա, թէ ի՛նչ է մեր պատմիչներուն ըմբռնումը հրաշքի եւ հրաշալիի մասին:

ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻ

Չենք կրնար վկայութիւններ քաղել մեր բոլոր պատմիչներէն՝ բացատրելու համար հրաշքի ըմբռնումը անոնց մօտ: Կ՚առնենք Խորենացին:

Հրաշքը մեր պատմութեան մէջ մտած է իբրեւ նիւթ, *սակայն բացատրուած չէ իբրեւ* երեւոյթ: *Վանական կրթութիւնը, կրօնական մթնոլորտը եւ հաւատացեալի բարեպաշտութիւնը ծառայեցին ամրապնդելու հրաշքի գաղափարը մեր պատմիչներուն անձին, ինչպէս գործին մէջ: Թերեւս այս է պատճառը, որ մեր պատմութիւնը աւելի շատ վէպ է իր հիմնական գիծերուն մէջ, քան դէպքերու արձանագրութիւն եւ պատճառի ու արդիւնքի կապակցութիւն:*

Խորենացի կը քալէ Հերոդոտի հետքերով: Ծանչցուած է իբրեւ յունաբան դպրոցի «սան»: Բայց լեզուի կամ ոճի պատուաստէն աւելի՝ ոգիի պատուաստ մըն է իր բերածը մեր մատենագրութեան: Հելլէն մշակոյթը իրմէ աւելի վաւերական ներկայացուցիչ չունի մեր մէջ, սակայն նաեւ իրմէ աւելի վաւերական հայ *պատմիչ չունինք մենք ալ: Վիկտոր Լանգլուայի իսկ վկայութեամբ՝ Խորենացիի պատմութեան, հետեւաբար նաեւ անձին մէջ տիրական է ատելութիւնը դէպի ամէն ինչ, որ այլածին է եւ օտար: Հայրենասէր է իբրեւ Հայ, լուսամիտ է իբրեւ «դպիր»: Խառնուածք ունեցող գրագէտ է, դրոշմ ունեցող արուեստագէտը, լայն հայեացքով պատմիչը: Իր թռիչքը լայնատարած է, խոյանքը՝ հեռարձակ, աչքը՝ սրատես, միտքը՝ վերլուծող ու համադրող:*

Այս բազմաշնորհ վեղարակիրին մէջ՝ միակ արգելակը (փրէն), *որ խոյանքին թափը կը մեղմացնէ, եկեղեցին գմբէթն է, եւ ինչ որ կայ այդ գմբէթին տակը կամ վրան, սկսած Աստուծոյ շունչէն եւ Քրիստոսի ներշնչումէն մինչեւ սուրբերուն թերափը: Առանց այս արգելակին՝ մեր Պատմահայրը կրնար ըլլալ «առաւել քան զվարդապետ իւր», — Հերոդոտ, Թուկիտիտէս կամ Պողիբիոս:*

Կ՚ուզեմ պաշտպանել ոչ այնքան ճշմարտութեան, ստուգութեան բաժինը Խորենացիի պատմութեան մէջ, որքան ճշմարտութեան, ստուգութեան հետամուտ ու հետախոյզ միտքը Պատմահօր անձին մէջ: Ճշմարտութիւնը որոնելու համար իր նախընտրած մեթոտն է տարակուսիլ եւ բաղդատել: Երբ բաւական համոզուած չէ որեւէ իրողութեան կամ պատմական անցքի ստուգութեան եւ կը մնայ կասկածանքի մէջ, առաջ կը բերէ զանազան հեղինակներու կարծիքները, ընթերցողին առիթ տալու համար, որ ընտրէ անոնց մէջ ամէնէն ճշմարտանմանը:

Խորենացիի մէջ երկու անձ կայ, — նախ պատմիչը, ապա եկեղեցականը: Հոն՝ ուր պատմիչը մինակ է, դէմ է առասպելին ու հրաշքին, իսկ հոն՝ ուր կը միջամտէ եկեղեցականը, հաւատաւոր հետեւորդն է Սուրբ Գրքին. կ՚ընդունի հրաշքը թէ՛ իբրեւ գաղափար, թէ իբրեւ իրացում: Յաճախ սուր երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնէ ինքզինք. կա՛մ դէմ *ըլլալ հրաշքին, կամ* թեր: *Առաջին պարագային՝ դաւաճանած պիտի ըլլար եկեղեցականի իր կոչումին, երկրորդ պարագային՝ մեղանչած պիտի ըլլար պատմական ճշմարտութեան դէմ: Ուստի՝ ջանացած է տեսակ մը հաւասարակշռութեան մէջ պահել եկեղեցականի իր կոչումը եւ պատմագրի իր դերը:*

Մեր Պատմահայրը իր առաքելութեան խոր ըմբռնումը ունի: Բարեխիղճ է եւ ճշմարտախոյզ, բծախնդիր եւ պայծառատես: Չի հնարեր, կ՚ուսումնասիրէ: Չառասպելաբաներ, կը քննէ: Չեզրակացներ, կը բաղդատէ: Չի հաստատեր, կը տարակուսի: Իր մէջ զարգացած է քննական ոգին, միշտ հետամուտ՝ ճշդելու հաւաստին եւ անհաւաստին, անկասկածելին եւ կասկածելին: Թէեւ բարեպաշտ հաւատացեալ, բայց հակամէտ է իբրեւ բնական երեւոյթ բացատրելու հրաշքը: Թերահաւատ է, երբ կը ձեռնարկէ դատելու օտար առասպելները. բայց, հաւատարիմ՝ եկեղեցականի իր կոչումին, ոչ միայն չի դատեր, այլեւ չի քններ իսկ հրաշքը, եթէ ան կապ ունի Քրիստոսի վարդապետութեան հետ: Ինչ որ սուրբգրական է, իրաւ *հրաշքն է իրեն համար: Ինչ որ սուրբ-գրական չէ,* կեղծ *հրաշքն է:*

Խօսքը ուղղելով իր մեկենասին՝ Սահակ Բագրատունիի, Խորենացի կը գրէ. «Խօսքիս ընթացքը կանգնեցնում եմ, երբ անպատշաճութիւն եմ նկատում կամ հաւաստիութեան կողմից կասկածելի մի բան: Եւ քեզ էլ, ինչպէս շատ անգամ, այժմ էլ աղաչում եմ, մեզ մի հարկադրիր աւելորդ բաներ գրելու, (մի գուցէ այդպիսի) քիչ կամ շատ պատմութիւններով մեր այս մեծ հաւատի ամբողջ աշխատութիւնն անպէտք ու աւելորդ մի գործ դառնայ, որ հաւասարապէս վնասէ ե՛ւ ինձ, ե՛ւ քեզ» (Բ., կդ.):

Այս նոյն մտահոգութեամբ, միաժամանակ վախնալով, որ իր Պատմութիւնը կրնայ առասպելախառն համարուիլ, Խորենացի հարկ կը տեսնէ ընդգծելու, թէ կը պատմէ միայն ստոյգը, «որքան որ վայել է ճշմարիտ պատմութեան», եւ թէ կ՚ուզէ, որ իր գործը ըլլայ «վսեմ ու պայծառ՝ Պղատոնի լեզուին նման, հեռու՝ ստութենէ եւ լի՝ այն բոլորով, որ դէմ է ստութեան»: Ապա, ակնարկելով պարսկական անոճ ու անպատշաճ առասպելներուն, կը նկատէ՝ իր խօսքը ուղղելով միշտ Սահակ Բագրատունիի. «Ի՞նչ կարօտութիւն ունես այս սուտ առասպելներին կամ ի՞նչ կարիք այսպիսի չինծու, անմիտ ու անհանճար զրոյցների: Մի՞թէ սրանք Յոյների պերճ ու ողորկ, պաճառուոր առասպելներն են, որոնց տակ թաքնուած են ճշմարիտ իրողութիւններ» (Ա., ա. յաւելուած):

Խորենացի օժտուած է առողջ դատողութեան եւ քննական ոգիի բարձր յատկանիշներով: Բայց հոն, ուր կը միջամտէ եկեղեցականի իր կոչումը կամ վեղարը, այդ յատկանիշները կարծես կը դադրին տիրական ըլլալէ: Տեղ մը կ՚ընդունի, թէ «Ադամ ճշմարտապէս աստուածաստեղծ է» կամ թէ աշտարակաշինութիւնը, լեզուներու ճիւղաւորումը, ջրհեղեղը, Նոյի տապանը եւ ամէն ինչ որ կը բխի Սուրբ Գիրքէն, «իսկական պատմութիւն» են: Նունէի ամբողջ հրաշապատումը, որուն երեք էջ յատկացուած է եւ զոր կը վարանիմ մէջ բերել՝ աւելի չծանրաբեռնելու համար «խօսքիս ընթացքը», ցոյց կուտայ, թէ աստուածաշնչական հրաշքները առասպել չեն, այլ ... հրաշք են:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 50 ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տասնեւհինգ թատերգութիւն, քանի մը վէպեր եւ վիպակներ, հարիւրաւոր պատմուածքներ, ակնարկներ, քրոնիկներ, թատերական եւ շարժանկարային ներկայացումներու մասին քննադատութիւններ եւ այլ գրութիւններ: Գրական արտադրութեան այս ծաւալը իրաւամբ շատ շատերուն նախանձը կրնայ գրգռել:

Եթէ ճիշդ է, որ գրագէտին եւ արուեստագէտին արժէքը նախ անոր ստեղծագործութեան որակով կը չափուի, ապա՝ Արաքսմանեան այդ կողմէն ալ հոգ ընելու պէտք չունի: Արդարեւ, երբ կը դիտենք Արաքսմանեանի անցած ուղին, ժամանակի տաք հետքերով ստեղծուած անոր գործերուն ամբողջ շարքը, ակներեւ կը դառնան ժրաջան գրագէտին օգտակար ջանքերը յատկապէս հայ թատերական արուեստին մէջ:

Ալ. Արաքսմանեանի թատերգութիւնները եղած են ու կը մնան հայ թատրոնին «հանապազօրեայ հացը», իսկ ինքը՝ թատրոնի մարդ, այս բառին իսկական իմաստով: Եւ եթէ դիմած է գրական այլ սեռերուն, (յաճախ գործած է այդ «մեղքը»), ապա միայն այն պարագային, երբ հոն ալ տեսած է ողբերգական ճակատագիրներ եւ կացութիւններ պատկերացնելու առիթ, տրամախօսութեամբ հերոսներուն սիրտը բանալու կարելիութիւն:

Արաքսմանեան այն երջանիկներէն չէ, որոնց անունը որեւէ երկի մը շնորհիւ մէկ անգամէն յայտնի կը դառնայ գրասէր հասարակութեան: Գրական - թատե-

ՌԱԲԻՆԴՐԱՆԱԹ ԹԱԿՈՐ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեծանուն գրագէտը աստիճանաբար կը մեկուսանայ: Հնդիկ ազգայնականներու եւ բրիտանական ուժերուն միջեւ ընդհարումները աւելի քան սաստկութեամբ կը շարունակուէին, մինչեւ վերջնական ազատագրութիւն: Ոչ ոք կը լսէ իր խաղաղարար կոչերը: Կը պայթի երկրորդ աշխարհամարտը: Աշխարհ կրկին կը բոցավառի: Բանաստեղծը ութսուն տարիներու դռներուն առջեւ, յուսահատ ու յոգնած, հիւանդ, կ՚աւանդէ իր հոգին 21 Օգոստոս 1941ին Կալկաթայի մէջ:

Սակայն կը յարատեւէ իր գործը: Այսօր, Սանթինիքեթանի իր այնքան գուրգուրացած հիմնարկութիւնը վերածուած է պետական համալսարանի, Հնդիկ երիտասարդ Հանրապետութեան կողմէ: Իսկ իր գրական ժառանգութիւնը կը պատկանի համայն մարդկութեան:

×

Կրնայի հոս կանգ առնել, բայց այս տողերուն կ՚ուզեմ միացնել ուսանողական հեռաւոր յուշ մը, հռչակաւոր գրագէտի Փարիզ այցելութեան առընչութեամբ:

1922*ին էր: Թակոր իր աղջկան հետ կը վերադառնար ֆրանսական ռազմադաշտի շրջապտոյտէն: Փարիզի ընտրանին, մասնաւոր հրաւիրատոմսերով, սեղմ ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր արդարութեան պալատին Վճռաբեկ Ատեանի գեղակերտ սրահին մէջ:*

Թակորը տեսնելու եւ լսելու անզուսպ փափաքով մղուած, երեք ուսանողներ՝ Սեդրակ Սասունի, Հրանտ Սամուէլ եւ տողերս գրողը, « մաքսանենգութեամբ » ընդունելութեան ժամանակէն առաջ, սրահին մէջ տեղ գրաւած էինք: Քիչ ետքը, կազմակերպիչ մարմնի անդամներն ու մեծանուն հրաւիրեալները կը սկսին սրահ մտնել: Ակադեմիայի անդամներ, հանրածանօթ փրոֆեսէօրներ եւ գրագէտներ: Բարեբախտաբար կազմակերպիչ մարմնի ուշադրութենէն վրիպած էինք: Սրահը լեցուած էր արդէն, երբ ծափողջոյններու տակ ներս մտաւ Թակոր, սեւ սքեմով, պարթեւահասակ, թխորակ ու երազկոտ, խորունկ աչքերով, ընկերակցութեամբ իր գեղադէմ աղջկան: Իրապէս վեհ ու պատկառելի Բրահմա մըն էր: Անաթոլ Ֆրանսի բարի գալուստի խօսքերէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ մեծանուն գրագէտը: Խօսեցաւ անգլերէն, դանդաղ, քրմական միօրինակ շեշտով եւ դիւրեկան ձայնով: Խորունկ լռութիւն կը տիրէր: Թարգմանուեցաւ ֆրանսերէնի: Ծափահարութիւն, հիացական արտայայտութիւններ:

Իր խօսքին բովանդակութիւնը նոյնն էր, ինչ որ քարոզած էր ամենուրեք, — միջազգային եղբայրութիւն, համագործակցութիւն եւ արդարութիւն:

Ներկաները պիտի հիւրընկալուէին թէյով ու կարկանդակով: Երանի թէ չհիւրընկալուէին: Յանկարծ կազմակերպիչ մարմնի անդամներէն մէկը սկսաւ սեղանէ սեղան անցնիլ եւ հրաւիրատոմս հարցնել: Կարգը եկած էր մեզի.

— Խնդրեմ, ձեր հրաւիրատոմսերը...

Մենք ցոյց տուինք... մեր ուսանողական քարթերը:

Մարդը հեղինակաւոր ժպիտով մը նայեցաւ մեզի եւ ըսաւ.

— Խնդրե՛մ, հեռացէք...

Ի հարկէ, առանց զգացնելու, հեռացանք, բայց տեսանք ու լսեցինք հռչակաւոր գրագէտը:

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

Քազապլանքա

(6 եւ վերջ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

բերան աղաւաղուած մտած է առանց այդ
մեծ «այցետոմսի»: Միջնակարգ կըր –
թութիւնը Թիֆլիզի մէջ ստացած եւ ա–
ւարտած, պատանին ուսուցչական ասպա–
րէզի կը նետուի Լենինականի գիւղերուն
մէջ եւ մինչեւ այդ տարիներուն ալ, 30ա–
կան թուականներուն, իր անդրանիկ
փորձերը, թղթակցութիւնները կը ղրկէ թերթե –
րուն: Այդ տարիներուն կը գրէ նաեւ
պատմուածքներ, ակնարկներ՝ գիւղի
կեանքէն, թատերախօսականներ՝ Լենի –
նականի թատրոնի ներկայացումներու
մասին, եւայլն:
Այսուհանդերձ, թատերագիր կը դառ –
նայ, երբ կը կապուի թատրոնին: Առանց
ձգելու ուսուցչական պաշտօնը, բեմ կ'ել–
լէ իբրեւ սիրող դերասան, «ինքն իրեն
համար» թատերգութիւններ կը գրէ,
թատրոնին «ծակուծուկը» կը մտնէ եւ կը
դառնայ «տունին մարդը»: 1935ին, Վ.
Աճէմեանի թելադրութեամբ «Կոմս Խմա–
ռուկը» անունով թատերգութիւն մը կը
գրէ, որ կ'արժանանայ մրցանակի եւ կը
բեմադրուի նախ Լենինականի եւ ապա
Թիֆլիզի մէջ: Այդ յաջողութենէն քաջա–
լերուած, 1939ին կը գրէ նոր թատերգու–
թիւն մը, «Ատելութիւն»:
Համաշխարհային երկրորդ պատերազ –
մի տարիներուն կը գրէ երեք թատերգու–
թիւններ՝ «Անտառները շարժւում են»
(1941), « Հրաքխի վրայ » (1942) եւ
«Արծուիկ» (1943):
Գրել սկսելու առաջին իսկ տարիներէն
պարզորոշ կ'երեւայ Արաքսմանեանի բը –
նորոշ մէկ գիծը: Ինչ ալ գրէր՝ թատեր–
գութիւն թէ պատմուածք, յօդուած թէ
թատերախօսական, կ'անդրադառնար հը–
րատապ հարցի մը մասին: Նոյնիսկ վէ–
պերը «զուտ ոգեշնչումով» չեն գրուած:
Ժամանակին պլպջողութիւնը, նորին հետ
համընթաց քալելու ներքին մղումը ի
յայտ կուգան Արաքսմանեանի յատկապէս
վերջին տարիներու գրական – թատերա–
կան գործունէութեան մէջ: Անոր «Քո
սրտի կրակը», «Երբ տանն աչքեր չկան»,
ևսամբ ալ «Այսպէս էին անցնում տա –
րիները» թատերգութիւնները խոհեր են
մարդի մարդու մասին եւ գրուած են թա–
տերգութեան այսօրուան պահանջներուն
համաձայն:
Մրցանակաբաշխութիւններուն մէջ
միշտ «բախտաւոր» Արաքսմանեանը վեր–
ջին մրցանակաբաշխութեան ներկայա –
ցուցած էր երկու թատերգութիւններ: Ա–
ռաջինը գնուեցաւ, իսկ երկրորդը մըր–
ցանակով պսակուեցաւ: «Արե՞ւն է միայն
ջերմացնում» ողբերգութիւնը նորօրինակ
երեւոյթ է ոչ միայն իր նախորդ գործե–
րուն համեմատութեամբ, այլեւ, որոշ
իմաստով, մեր թատերգութեան մէջ:
Այս թատերգութեան մէջ ուրախալին
այն է, որ թատերագիրը ազատագրած է
ինքզինք «ռոմանթիկ» պաճուճանքներէն
եւ թատերական էֆէներ ստեղծելու մո–
լութենէն: Պարզ եւ գրաւիչ ներկայացու–
ցած է մարդոց հոգեւոր կեանքին բարդ
եւ խոր արտայայտութիւնները:
Արաքսմանեանին այս գործովը մեր
թատերգութեան մէջ վերստին մուտք կը
գործէ խոհական – փիլիսոփայական թա–
տերգութեան սեռը, որ, –կը կարծենք,
կրնայ զարգանալ թէ՛ անոր եւ թէ այլ
հեղինակներու նման գործերով:
Ալ. Արաքսմանեան անցած է «իր դա–
րուն» կէսը, հինգ տասնամեակ՝ մեծ ու
փոքր գործերով եւ հոգերով, յաջողու -
թիւններով եւ սայթաքումներով լե –
ցուն հարուստ կեանք մը: Ապագան իրն
է: Եւ կը հաւատաս, որ զարմանալի լա–
ւատես, երբեք չընկճուող, իր «դատին
արդարութեանը» հաւատացած, միշտ ա–
ռոյգ եւ ժպտերես այդ մարդը պիտի յա–
ջողի մտնել թատրոնի դուռներէն ներս
ու պիտի ներկայացնէ նոր գործեր:

Խ. ԱԻԱԳԵԱՆ

ԶՐՈՅՑ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԶԵՅԹՈՒՆ ԱՆՈՒՆԻՆ ԾԱԳՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

«Զէյթունցի ենք, զէնքեր ունինք...»:
Այո՛, Զէյթունը վերջին հարիւրամեակի
Հայոց պատմութեան մէջ մասնաւոր տեղ
մը կը գրաւէ, որովհետեւ առաջին ան–
գամ հո՛ն էր որ Հայերը իրենց զէնքերով
կռուեցան իրենց ինչքը եւ իրաւունքը
պաշտպանելու համար: «Կեցցէ՛ Զէյթու–
նը, խրո՛խտ Սասունը...»:
Բայց «Զէյթուն» անունը ուրկէ՞ կը
ծագի:
Թերեւս ուրիշներ այս հարցումին պա–
տասխանը արդէն շատոնց տուած ըլլան,
բայց ինծի ծանօթ չէ:
Անցեալ օր կ'ուզէի սորվիլ ֆրանսե –
րէն «սաթէն» բառը, որ փայլուն կեր –
պասի մը տեսակին կը տրուի:
Զարմանքով գտայ Լառուսին մէջ սա
բացատրութիւնը՝
— «Ցիա–Թունկ» քաղաքին անունէն,
արաբական «Զայիթուն»ի ձեւէն սերած:
Իսկոյն խորհեցայ թէ հոս մեր Զէյթուն
անունին հետ կապակցութիւն մը պէտք է
գոյութիւն ունենայ:
Արաբները, որոնք իրենց աշխարհակա–
լական արշաւանքներուն ընթացքին առա–
ջին անգամ մեծ չափերով շփման մէջ
մտած են չինական քաղաքակրթութեան
հետ եւ օրինակի համար թղթաշինութիւ–
նը սորված անոնցմէ (իններորդ դար),
հաւանաբար չինական Ցիա–Թունկ քաղա–
քէն ներմուծած ըլլան այդ մետաքսէ փայ–
լուն կերպասը եւ տուած անոր «Զայթու–
նի», այսինքն «զայթունական կերպաս»
որակումը:
Կիլիկեան Զէյթուն քաղաքը, որ կը
գտնուի Սուրիա – արաբական քաղաքա –
կրթութեան սահմաններուն մէջ, հաւա –
նաբար այդ կերպասին վաճառականու –
թեան կամ պատրաստութեան կեդրոն մը
դարձած էր միջին դարուն: Այս կերպով
կերպասին անունը նոյնացած էր քաղա –
քին անուան հետ:
Խաչակիրներու ժամանակ, երբ արեւ –
մտեան Եւրոպացիներ ճանչնալ սկսան
Կիլիկիան եւ Սուրիան, ծանօթացան նաեւ
փայլուն կերպասին եւ բառը աղաւաղե –
լով վերածեցին «սաթէն»ին:
Թերեւս այս կապակցութիւնները աւելի
մօտէն քննելով լուսաբանուի Զէյթուն
քաղաքի անունին ծագումը: Եթէ ութե –
րորդ կամ իններորդ դարէն առաջ է որ
«Զէյթուն» քաղաքի անունը գոյութիւն
ունի, կրնայ վերը յիշած վարկածս ճիշդ
ըլլալ: Իսկ եթէ անկէ առաջ գոյութիւն
ունէր, այն ատեն պէտք է ուրիշ կերպ
մօտենալ հարցին, պահելով հանդերձ
Զէյթուն – սաթէն կապակցութիւնը:
Հետաքրքրական պիտի ըլլար գիտնալ
թէ Զէյթունցիները իրենք ինչպէս կը բա–
ցատրեն իրենց քաղաքին անունը եւ թէ
իսկապէս Զէյթուն քաղաքը փայլուն կեր–
պասներ պատրաստող կեդրո՞ն մըն էր
ժամանակին:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԱՍԻՆ

*

Մեր աշխատակիցը Պետրոս Ֆրունճեան
Յուլիս 20ին յաջողութեամբ անցուցած է
տոքթորայի քննութիւնները բարձր նի –
շով, ստանալով Արեւմտեան Պերլինի
համալսարանին «փիլիսոփայութեան տոք–
թոր»ի տիտղոսը: Պատերազմին պատ–
ճառով ընդհատած էր ուսումը եւ ահա կը
վերջացնէ:
Իր գրաւոր աշխատանքին նիւթն է
« Հայկական մամուլին ծագումը եւ զար–
գացումը եւ իր ազդեցութիւնը գրական
աշխարհաբարի զարգացման եւ քաղաքա–
կան մտքի կազմութեան վրայ »:
Աշխատանքը, գերմաներէն լեզուով,
որ 265 մեքենագրուած էջերէ կը բաղկա–
նայ եւ հայերէն մէջբերումներ եւ հայե–
րէն թերթերու անուններու լուսանկար
պատկերներ կը պարունակէ, քննիչ փրո–
ֆեսէօրներուն կողմէ մեծապէս գնահատ–
ուեցաւ եւ հաւանաբար իբրեւ գիրք հրա–
տարակուի, լեցնելով պարապ մը այս
մարզին մէջ:

Ծանօթ քննադատ մը օր մը կը խօսակ–
ցէր սրամիտ գրագէտի մը հետ: Խօսակ–
ցութեան ընթացքին, առաջինը ըսաւ իր
խօսակցին.
— Պէտք է գիտնաք, սիրելի պարոն,
թէ շատ հազուադէպօրէն կը խօսիմ: Սա–
կայն, երբ բան մը ըսեմ, կ'ըսեմ ի՛նչ որ
կը մտածեմ
— Ըսել է ատոր համա՞ր է, որ սովո –
րաբար լուռ կը մնաք, ըսաւ գրագէտը
հեգնական ժպիտով մը:

×

— Եկայ ձեզի ըսելու թէ այս ամիս
պիտի չկրնամ վճարել ձեզմէ գնած կա –
րասիներուս մասնավճարը:
— Բայց անցեալ ամիս ալ նոյն բանը
ըսիք:
— Եւ միթէ չյարգեցի՞ խօսքս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶՕՀՐԱՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը, իր ա–
ռաջին էջին վրայ, երկու սիւնակ, կը
հրատարակէ հետեւեալ յայտարարութիւ–
նը. «Այսօր, 28 Յուլիս, երեկոյեան ժամը
8ին, Հայֆիլհարմոնիայի ամառնային
դահլիճում տեղի կ'ունենայ հայ մեծ
գրող Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հա -
րիւրամեակին նուիրուած կառավարական
յոբելենական հանդիսաւոր նիստ, —
մուտքը՝ հրաւիրատոմսերով»:
Արդէն տեղի ունեցած է այս հանդի–
սաւոր երեկոն:
Հայֆիլհարմոնիայի ամառնային դահ–
լիճը խռնուած էին, Յուլիս 28ի երեկո –
յին, գրողները, գիտնականները, ար –
ուեստագէտները, մայրաքաղաքի բնակ –
չութեան զանազան խաւերու ներկայա –
ցուցիչները:
Բեմին խորքը, թարմ ծաղիկներու եւ
կանաչութեան մէջ դրուած էր ականա –
ւոր գրողին մեծադիր դիմանկարը:
Նախագահական կազմը՝ Շ. Առուշան –
եան, Յովհ. Բաղդասարեան, Բ. Մու –
րադեան, Գ. Տէր–Ղազարեանց, Ա. Քո –
չինեան, յոբելենական յանձնաժողովին
անդամները:
Երեկոյթը բացաւ Ն. Զարեան.
— Զօհրապ մէկն է հայկական իրա –
պաշտութեան հիմնադիրներէն եւ ամենա–
մեծ իրապաշտը արեւմտահայ գրակա –
նութեան մէջ: Տաղանդաւոր իրաւաբան,
փայլուն հռետոր, մեծահամբաւ հան –
րային գործիչ, թրքական խորհրդարանի
երեսփոխան, Զօհրապի հզօր
տաղանդը իր ամենաչքեղ մարմնացումը
գտաւ գրականութեան մէջ:
Զօհրապ մարդկային պատիւն ու բո –
լոր առաքինութիւնները գտաւ աշխատա–
ւոր մարդոց մէջ, իսկ չահագործող դա–
սին պատկանողները իր գրչին տակ երեւ–
ցան իրենց էութեան ամբողջ ապականու–
թեամբ: Կեանքի մէջ իբրեւ իրաւաբան,
եւ գրականութեան մէջ իբրեւ արուեստա–
գէտ՝ Զօհրապ տիտանեան ուժով պաշտ–
պանեց աշխատաւոր զանգուածներուն
դատը ընդդէմ ճիւաղային մակաբոյծ –
ներու:
Զօհրապի հոգեւոր ժառանգութիւնը եւ
հանճարը մնացին ժողովուրդին: Զօհրա–
պի –հրաշալի նորավէպերով կարող է
պարծենալ ամէն մշակութային ազգ:
Ելոյթներ ունեցան նաեւ բանասիրական
գիտութեանց հետեւող Մ. Հիւսեան, գը–
րողներ Ս. Տարօնցի, Ս. Ալաջաջեան, Ս.
Կուրտիկեան, Վ. Դաւթեան:
Յետոյ ճոխ համերգ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ
ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Չիս էս դուռներն ինկած եմ, Ռէս
աղա որ ամէնուն ալ յայտնեմ իմ ցաւերս,
հաւաքեց ծերունին: Ես ունէի մէկ հա–
տիկ աղջիկ մը... էս չորս տարի է որ
կորսնցուցած (անյայտ) եղաւ: Չմնաց
տեղ, ձոր, քաղաք, գեղ որ չեմ գացեր,
մարդ չմնաց մարդ որ չեմ հարցուցեր...
պատասխան մը չառի: Կառավարութեան
դուռներէն վռնտուեցայ... էնտեղ թուք
ու մուր արին երեսս, երբ ասի թէ աղ–
ջիկս Քիւրտեր տարեր են: Երկու ամիս
բանտարկութիւն քաշեցի Վալի փաշային
հրամանով, որ հասեմ թէ Քիւրտերու
ձեռքն է ինկած աղջիկս. ա՛խ աչքերս
կուրնան... կրնայի՞ համբերել, կրնայի՞
սուս կենալ թէ աղջիկս ուզած է տաճիկ ըլլալ,
էտ պատճառով փախեր է... չէ՛, չէի
կրնար...:
— Կ'ուզէին որ ըսէիր թէ աղջիկդ իր
կամքո՞վը քրտացած է:
— Հապա՛:
— Ի՞նչ էր աղջկանդ անունը, ընդհա -
տեց Ռէս Մելիք հետաքրքրութեամբ լեց–
ուած:
— Աստղիկ էր, Ռէս աղա:
— Քանի՞ տարու կար:
— Այն ատեն տասներկու տարեկան էր:
Ռէս Մելիք Տէր Օհանին երեսը նայե –
ցաւ խորին յուզմունքով մը. համոզուե–
ցաւ թէ Վանականին բերած աղջիկն էր:
— Եթէ աղջիկնիդ տեսնելու ըլլաք պի–
տի ճանչէ՞ք, նկատել տուաւ Տէր Օհան,
որ մինչեւ այն ատեն լուռ կը կենար:
— Ի՞նչ գիտնամ, Տէր հայր, պատաս–
խանեց ողորմելի ծերունին, կարելի է
շատ փոխուեր է:
— Ինչ որ է, մէկ երկու օր հոստեղ
մնացէք... հարկաւ միջոց մը կը գըտ –
նենք, յարեց Ռէս Մելիք խանդաղատալի
վերապահութեամբ մը:
— Ա՜խ, Աստուած ձեր արեւը պահէ...
մրմնջեց ծերունին:
Այդ միջոցին դուռը բացուեցաւ. եկողը
Վանականն էր:
— Գացէք մշակներու կողմը հանգստա–
նալու, ըսաւ Ռէս Մելիք ծերունիին:
Ծերունին դուրս ելաւ:
— Ինծի նայէ, զաւակս, ըսաւ Ռէս Մե–
լիք՝ Վանականին, այս դժբախտ աղջկան
հայրը հոս է:
— Աղջկան հայրը հո՞ս է:
— Այո՛:
— Ո՞ւր է:
— Այն թշուառ ծերունին էր որ տե–
սար մեր քով:
— Ըսի՞ք իրեն թէ իր աղջիկը ձեր
տունն է:
— Ոչ, քու գալստեանդ պիտի սպա –
սէինք:
— Լաւ ուրեմն, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընենք:
— Յանձնենք իրեն ու գիշերանց ճամ–
բու դնենք:
— Աւանկով չէ՞ որ վտանգի պիտի են–
թարկենք թէ թշուառ ծերունին եւ թէ
աղջիկը:
— Ի՞նչ կայ վտանգի ենթարկուելու...
ո՞վ պիտի համարձակի այդ մարդուն
մօտենալու... կարելի՞ բան է:
Վանականը բոլոր գաղտնիքը մանա -
ւանդ Միրզա պէկի ոճիրը չէր յայտնած
ոչ Ռէս Մելիքին եւ ոչ Տէր Օհանին, հե–
տեւաբար տաժանելի դրութեան մը մէջ
մնաց. ի՞նչ ընէր, եթէ Լալէզար հօրը
հետ իր հայրենիքը վերադառնար, ան –
պատճառ քննութեան պիտի ենթարկուէր
եւ ձերբակալուելով պիտի դատապար –
տուէր. այն ատեն ի՞նչ պիտի ըլլար ծե–
րունիին վիճակը. իսկ եթէ յանձնել չու–
զէր, ի՞նչպէս պիտի կրնար բացատրել
իր մտադրութիւնը առանց կասկած ներ–
շնչելու:
Վայրկեան մը դողդոջուն ձեռքը քըտ –
նաթոր ու պայծառ ճակտին տարաւ, ուր
սեւ ու մթին ամպ մը իջած էր, նայեցաւ
Ռէս Մելիքին եւ Տէր Օհանին վրայ ու
ըսաւ.
— Մտիկ ըրէք, ցարդ ձեզի չէի
յայտնած թէ Լալէզար այն քիւրտ պէկին
տունը կը գտնուէր, ուր տարուած էր
թշուառ Մինաս Տատոյի աղջիկը եւ թէ
անոր շնորհիւ յաջողած էի սպաննել այդ
անպատիւ մարդը: Կը ներէք այս մասին
ցարդ բան մը ըսած չըլլալուս. հիմա որ
դիպուածը տարբեր կերպով մեր դէմն
ելաւ, ա՛լ վերապահելու պէտքը չեմ
զգար, այս է խնդիրը. խորհինք ու ըստ
այնմ կարգադրենք:
— Քանի որ այդպէս է, յայտնենք հօրը
բոլոր գաղտնիքը, վրայ բերաւ Ռէս Մե–
լիք եւ փոխանակ իր կողմերն երթալու,
թող այստեղ մնայ եւ աղջկան հետ ապրի:
— Այդ ալ չըլլար. ծերունիին ներկա –
յութիւնը վտանգաւոր է, պէտք է ասկից
ուրիշ անծանօթ երկիր մը երթայ:
— Ամէնէն նպաստաւոր միջոցը ատ է,
նկատել տուաւ Տէր Օհան. որովհետեւ
ասկից օտար երկիր մը երթալով բոլոր–
վին ազատ կ'ըլլան ամէն վտանգներէ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեանէ՝ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ 30 Ն. Ֆ.։

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻՆ ԲՈՑԸ

Հայ Կամաւորներու եւ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը հրաւիրուած է «Բոցի Կոմիտէ»ին կողմէ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին բոցը արծարծելու այս կիրակի, Օգոստոս 13 ժամը 18,30ին։ Հաւաքուիլ.— ժամը 18ին Էթուալի հրապարակին Թեռ–Փլէնին վրայ։

Կը հրաւիրուին բոլորը իրենց ներկայութեամբ յարգելու համար Անծանօթ Զինուորին յիշատակը, որ այդ նուիրական շիրիմին տակ, կը խորհրդանշէ զէնքի բոլոր ընկերները, ինկած Ֆրանսական հայրենիքին ծառայութեան մէջ։

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ
ՀԱՄԱԴ ԵՆ
ՄԵՂՐԱՀԱՄ
ՋՄԵՐՈՒԿՆԵՐ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով։

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք։ Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուղարձի գիներն են, կերակուրով
Վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։
ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։
Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։
Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE
●
ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽԱՂՈՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ս. Աստուածածնի Վերափոխման Տօնին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի կատարուին խաղողի աւանդական օրհնութիւնն ու բաշխումը։

Բշ. օր 14 Օգոստ., պատարագ Մեռելոցի։

Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Ս. Աստուածածնի տօնը կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութեամբ, ինչպէս Բշ. օր Մեռելոցի առիթով Հոգեհանգիստի պաշտօնը։ Խաղողի նուիրատուներէ կը խնդրուի վերջին պահուն չմնալ։

× Սոխումէն (Վրաստան) Գրիգոր Մարտիկի Գրիգորեան կը փնտռէ իր որդին Լեւոնը։ Դիմել եկեղեցի։

×

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ, կիրակի (Օգոստ. 13) հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ։ Յաւարտ պատարագի, մատաղ-օրհնութիւն եւ աւանդական խաղողի օրհնութիւն պիտի կատարուի։

Կը հրաւիրուի Լիոնի եւ շրջաններու բարեպաշտ հայ ժողովուրդը։

Այն բոլոր բարեպաշտ ազգայինները որոնք կը փափաքին մասնակցիլ մատաղագինի, հաճին իրենց նուէրները արձանագրել տալ եկեղեցւոյ բանկալը։

×

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, Տօն Ս. Աստուածածնայ, հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ Զաւէն վրդ. Արզումանեան։ Յաւարտ պատարագի խաղողի օրհնութիւն։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին Ս. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին առթիւ պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյն մէջ։ Կը պատարագէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեան, կը քարոզէ Արիս արեղայ Շիրվանեան։

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ մատաղ եւ խաղողի օրհնութիւն։

ՈՒՐԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին ոչխարներու զենում եւ աղի օրհնութիւն, իսկ ՇԱԲԱԹ կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Լոյս Զուարթի եւ Եկեսցէի ժամերգութիւն։

×

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը։

×

ԼԱ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ։ Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Առնուվիլի Վարագայ Սուրբ-Խաչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի տօնին առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տ. Ներսէս վարդապետ Բապուճեան։ Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ աւանդական խաղողօրհնէնք։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր։ Օթոքարը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին։ Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարագ քհնյ Աւագեան։

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Վահան Յակոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական անդամներուն։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Կիրակի 13 Օգոստոս, Տօն Վերափոխման Սուրբ Աստուածածնի,

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՄԱՏՈՒՆԻ,

Առաւօտեան ժամը 10,30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ եւ պիտի կատարէ խաղողօրհնէքի արարողութիւնը։

Երկուշաբթի, 14 Օգոստ., Օր Մեռելոց, հոգեհանգստեան պատարագ ժամը 10,30ին։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

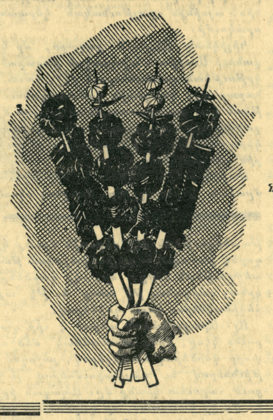

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←
OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES
36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.— ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ
ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց
16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ
Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր
Գին՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 13 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9677 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Վեց տարի առաջ, 1955 Յուլիս 21ին Փորթուկալի մայրաքաղաքին մէջ իր մահկանացուն կը կնքէր Գալուստ Կիւլպէնկեան, որ համաշխարհային համբաւի տիրացած էր՝ շնորհիւ իր ձեռներէցութեան եւ ձեռք բերած հարստութեան։

Հայ կրեսոսը իր մահէն աւելի քան քառորդ դար առաջ կը մտածէր մշակութային մնայուն հաստատութիւնով մը օժտել սփիւռքի Հայութիւնը։

Այդ առթիւ խօսակցութիւններ ունեցեր էր Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին վարչապետ ողբացեալ Ալեքսանդր Խատիսեանի եւ Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Աւետիս Ահարոնեանի հետ, որոնք ծրագիր մըն ալ ներկայացուցեր էին իրեն։

Սակայն ծրագիրը մնացեր էր մեռեալ տառ։

Իր մահէն վերջ, մեծ յոյսեր կային «կտակ»ի մը մասին, որմէ գլխաւոր օգտուողները պիտի ըլլային, կը կարծէինք, իր հայրենակիցները։

Տեղեակ չենք մանրամասնութեանց։ Գիտենք միայն, որ շատ չանցած կազմուեցաւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, կեդրոն ունենալով Լիզպոնը։ Վարիչ մարմնին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմեն օտարներ — Փորթուկալցի եւ Անգլիացի։ Հայերն ունին մէկ ձայն միայն, եթէ չենք սխալիր։

Հիմնարկութիւնը փորթուկալեան է։ Գալուստ Կիւլպէնկեանն ալ կը ճանչցուի իբրեւ «Անգլիացի», ինչպէս կը հաւաստեն Փորթուկալ այցելող Հայեր։

Կարեւոր գումար մը կը կազմէ հիմնադրամը, որմէ «փոքրիկ» մաս մըն ալ բաժին հանուած է Հայերուն։

Հայկական բաժնին կողմէ պարբերաբար զեկոյցներ կը ղրկուին հայ թերթերուն։ Յառաջ կանոնաւորաբար կը հրատարակէ զանոնք, իր ընթերցողները տեղեակ պահելու համար Հիմնարկութեան հայկական ճիւղին մէջ կատարած ձեռնարկներուն եւ նիւթական աջակցութեանց։

Հիմնարկութիւնը հայերէն թերթերուն կը ղրկէր սակայն միջազգային գետնի վրայ իր կատարած ձեռնարկներուն եւ ըրած դրամական նպաստներուն հաշիւները։ Անոնք կը հրատարակուին օտար թերթերու մէջ։

Ամէն անգամ, որ կը կարդանք զանոնք, ցաւով կը նկատենք թէ փորթուկալեան, անգլիական կամ ուրիշ օտար հիմնարկութեանց տրուած գումարներուն մօտ՝ հայկականը «աղքատ Ղազարոս»ի դիրքին մէջ կը գտնուի։

Հակառակ այս երեւոյթին, գոհ ենք դարձեալ եղածով եւ փառք կու տանք, որ ողբացեալ մեծ Հայը իր կտակին մէջ — կամ իր կտակակատար մարմինը իր ծրագրին մէջ — բաժին մըն ալ Հայերուն տրամադրեր է։

Կը թուի թէ այդ բաժինը շատ ալ հաստատ չէ, քանի որ Հիմնարկութիւնը չի կրնար գոհացում տալ հայկական կարգ մը կազմակերպութեանց կողմէ իրեն կատարուած բանաւոր դիմումներուն։

Մերձաւոր Արեւելքի մեր հայրենակիցներու բնակարանային եւ մշակութային կարիքներն են, որ իր հոգածութեան առարկայ դարձուցած է ամէնէն առաջ, հետեւելով իրեն դիմողներուն։

Տարակոյս չկայ, որ Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Յունաստանի Հայերը մեծապէս կը կարօտին Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան աջակցութեան՝ խրճիթներէն փրկուելու եւ դպրոցական նոր շէնքեր ունենալու համար։

Գիտենք, որ Աթէնքի մէջ շէնքեր կառուցուեցան վերջերս Հայերուն համար։ Հիմնարկութիւնը մասնակցեցաւ հելլէն կառավարութեան կատարած ծախքերուն։

Տեղեակ չենք սակայն թէ գործադրուեցա՞ն Պէյրութի համար կատարուած խոստումները, — տարեկան յիսուն հազար անգլ. ոսկիի յատկացում՝ նոր շէնքերու կառուցման համար։

Կ'արժէ կրկին անդրադառնալ Հիմնարկութեան գործերուն։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃԱՌԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Կ'ՈՒԶԷ ԱԿՐՈՊՈԼԸ ՔԱՆԴԵԼ

ԹԻԹՈՎ ԱՆԶՐՊԵՏԷՆ ԿԸ ՊԱՏՄԷ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿԸ ԲԱՐԵԿԱՄԱՆԱՅ ՆԱՍՐԻ ՀԵՏ ԻՍԿ ՌԸՍՔ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Միջազգային ճառախտը կը շարունակուի։ Բոլորը կը խօսին, բոլորը իրարու կը պատասխանեն, բայց մթնոլորտը կը մնայ լարուած։ Խորհրդային եւ ռումէն ընդունելութեան մը ընթացքին, որ տեղի ունեցաւ Կրեմլինի մէջ, Խրուշչեւ նորէն խօսեցաւ աջէն ու ձախէն, մանաւանդ ձախէն. «Ֆանֆանիի հետ ունեցած խօսակցութիւններս օգտակար եղան։ Ցոյց տուին Իտալիոյ խաղաղութեան կամքը։ Բայց այդ երկիրը, ամերիկեան կայաններ ունի եւ եթէ յարձակում մը պայթի, պիտի քանդենք այդ կայանները եւ միայն նարնջենիները, գեղեցիկ քարերը եւ իտալական քաղաքակրթութիւնը չեն որ կը վտանգուին, այլեւ մարդիկը»։

Խրուշչեւ կը շարունակէ այս ոճով, Յունաց դեսպանը վերջերս ըսած էր թէ չի կրնար որ Խրուշչեւ Ակրոպոլը ռմբակոծէ «Կը սխալի, ըսաւ Խրուշչեւ, հրաման կու տամ որ Ատլանտեան Ուխտի կայանները ռմբակոծեն ո՛ւր որ ալ ըլլան անոնք։ Բաց քաղաքի մասին խօսք եղաւ, բայց հիւլէական պատերազմի մը մէջ, ոչ ճակատ կայ, ոչ հանգիստ տեղ։ Եւ ինչո՞ւ այս հաւանականութիւնները, ուր միլիոնաւոր մարդիկ պիտի ոչնչանան։ Երկու միլիոն Պերլինցիներու համար»։ Խրուշչեւ չի մոռնար նաեւ Անգլիան. «Այս հին առիւծը ոչ ոք կը դողացնէ եւ Եգիպտոսէն քուրջի պէս նետեցին։ Այլեւս Խրիմ ցամաք ելլել չկայ, ինչպէս 100 տարի առաջ։ Խորհ. Միութիւնը մեծ ուժ մըն է, մեզի վախցնել կ'ուզեն, է՛հ գուք է որ կը վախնաք, պարոններ»։ Խրուշչեւ տաքցած է «Պերլինի հարցը իրաւունքի ճանաչման պայքարն է եւ հարկ է որ Ն. Վսեմութիւն Պրոլետարիատը անկէ մեծցած եւ յաղթուած դուրս ելլէ. «Կ'ըսուի թէ Ամերիկա նէօթրոն ռումբ մը ունի որ մարդ կը սպաննէ եւ ոչ մէկ բան կը փճացնէ։ Այս է կենդանական բարոյականը աշխարհակալութեան՝ մարդիկ սպաննել, անոնց հագուստները օգտագործելու համար»։ Այս ամբողջէն վերջ Խրուշչեւ կրկնեց թէ պատրաստ է նստիլ խօսելու յանուն խաղաղութեան։

× Թիթօվ պատմեց անջրպետէն, ուր «կեանքը այնքան հաճելի է որ կինդ տանելու պէտք չունիս»։ Ըստ թէ անկարգելով իջած է, ոչ մէկ անհանգստութիւն զգացած է, միայն շատ ախորժակ չէ ունեցած։

× Պուրկիպա կրկնեց թէ պատրաստ է ՄԱԿի ձեւակերպութիւնները կեցնել եթէ Ֆրանսա ընդունի պարպումի Թուականի մը մասին խօսիլ։ Ոչ մէկ բան կը սպասէ, որ Կոլէն որ չի գիտեր ինչ ընելը։ Պուրկիպա չեշտեց իր սերտ բարեկամութիւնը Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան հետ։

Ֆրանսա որոշեց մէկ զօրամաս քաշել Պիզերթէն, հանդարտեցնելու համար Թունուզցիները։

× Ուոշինկթըն վերադառնալով Տին Ռըսք յայտարարեց թէ պէտք է բանակցիլ Խորհ. Միութեան հետ, բայց զգուշութեամբ։ (Պահեստի 250.000 Ամերիկացիներ դրօշի տակ կանչուեցան)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ պետական հարուած մը ձախողած է առջի գիշեր։ Ֆրոնտիսի կացութեան տէրը կը մնայ, ըստ վերջին լուրերուն։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը արտօնեց Ալժերիոյ բանակին, որ յարձակողական գործողութիւններ կատարէ երբոր հարկ տեսնէ։ Կը ճշդուի թէ զինադուլի խզում չէ, այլ՝ որոշ նախաձեռնութեան իրաւունք, բարձրացնելու համար բանակին բարոյականը որ լի է դառնութեամբ եւ յուսալքումով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ խորհրդարանի արտակարգ նիստ մը գումարուեցաւ առջի օր։ Երեսփոխանները կ'ուզեն որ անպայման գործադրուի Խրուշչեւի քաղաքական ծրագիրը։ Խորհրդարանը յայտնեց նաեւ թէ Վարշաւայի Ուխտին անդամ պետութիւնները աշնան ժողով պիտի գումարեն։

ՄԱՔ-ՄԻԼԸՆ կոչ մը ըրաւ Անգլիացիներուն որ սահմանափակեն իրենց ծախքերը եւ աւելի ժուժկալ կեանք մը վարեն։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ նախագահը՝ Ցիրան Օրլի հասաւ առջի օր, բայց չուզեց կարծիք յայտնել Պիզերթի մասին.— «Պիզե՞րթ, օ՜հ, ես այնքան կզզիացած եմ... կզզիիս մէջ»։

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԵԱՆ երկիրներու (Քոթ-տ'Իվուար, Նիժեր, Տահոմէ, Բարձր-Վոլթա) խորհուրդը բաղձանք յայտնած է որ միջազգային բարոյականի համապատասխան լուծում մը գտնուի Պիզերթի համար։

ԱՓՐԵՒԱՍԻԱՑԻՆԵՐԸ դիմում ըրին ՄԱԿին որ Սեպտեմբեր 19ին հերթական ընդհանուր ժողովին համար նախապատուութիւն տրուի ալժերական հարցին։

ՄԱՔՍԱՅԻՆ պաշտօնեաները «փութկոտութեան» գործադուլ մը որոշեցին Օգոստոս 12էն 15, ինչ որ կրնայ զգալապէս խանգարել երթեւեկը եւ յապաղումներու տեղի տալ։ Արդարեւ «փութկոտութեան» այս գործադուլը կը նշանակէ թէ պաշտօնեաները տառացի կերպով պիտի գործադրեն կանոնադիրը։

ԱՊԻՃԱՆԷՆ եկք, ուր Հուֆուէթ-Պուանեիի անձնական հիւրերն էին, Մենտէս-Ֆրանս եւ Միթըրան Քոնաքրի անցան, ուր հիւրերը պիտի ըլլան Կինէի նախագահ՝ Սեքու Թուրէի։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ ափրիկեան ժողով մը պիտի գումարուի Նոյեմբերին, ուսումնասիրելու համար Սահարայի ֆրանսական փորձերուն հետեւանքները։

ԹՈՔԻՈՅԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան Անաստաս Միկոյեանի այցելութեան առթիւ։ Ծայրայեղ աջակողմեան տարրեր (մօտ 1000 հոգի) սկսան քալել խորհրդային դեսպանատան վրայ, մեծ ցուցատախտակներով ուր գրուած էր.— «Թող կարմիր Սատանան ոտք չկոխէ Ճափոնի սուրբ հողին վրայ»։ Մահափորձէ մը վախնալով, իշխանութիւնները չեն հրատարակած Միկոյեանի ուղեգիծը։ Խորհրդային փոխ-վարչապետը որ երկուշաբթի Թոքիօ կը հասնի, 9 օր պիտի մնայ Թոքիօ, Օզաքա, Հիրոշիմա եւ Քուռ քաղաքները այցելելով։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մամուլը Ա. էՆ. Տէ. գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Արեւմուտքէն գաղթող Գերմանացիներու խուռում կայ վերջերս, սակայն ոչ մէկ թիւ կու տայ այդ մասին...։

ՍԵԿՈՎԻԱՅԻ դուքսը որ Սպանիոյ Ալֆոնս ԺԳ. թագաւորին անդրանիկ զաւակն է, նամակ մը գրած է Ֆրանքոյի, ուր «սպանացի ժողովուրդին ազատութիւնը» կը պահանջէ։ Գահաժառանգը կը յիշէ թէ Ֆրանքոյի վարչաձեւը, իր իսկ խօսքով, փոխանցման շրջան մը պիտի ըլլար միայն եւ իր նախնեաց գահը պիտի վերահաստատուէր։

ԱՂԱՉԵՄ ԶՔԵԶ, ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ԽՄԲ.— Աստուածածնի տօնին առթիւ, կու տանք այս երգը, զոր յօրինած եւ եղանակաւորած է հայ ժողովուրդին մեծ զաւակներէն մին, Մխիթար Աբբահայր։

Մխիթար Աբբահայր գրած է երգեր եւ շարականներ։ Եւ ինքն է եղանակաւորած։ «Տիրամօր տարի» հռչակուած Թուականին (1954), Հ. Ղեւոնդ Տայեան հրատարակեց Մխիթար Աբբահօր երգերը, «Աստուածածնի Երգեր» խորագրով, եւրոպական ձայնագրութեամբ։ Անակնկալ արմաղան մը հայ գրողներու համար։

Այն երգը, զոր կու տանք ստորեւ, «գովեստի ու պաղատանքի երգ մըն է՝ այբբենական կարգով յօրինուած Մխիթար... սարկաւագէ», պատանեկութեան երախայրիք։ «Առաջին վեց տուներու վերջին տողերուն սկզբնատառերը կը կազմեն Մխիթար անունը»։

Հ. Ղեւոնդ Տայեան այս առթիւ կու տայ սա տեղեկութիւնը.—

«Աղաչեմ զքեզը մինչեւ այսօր կ'երգուի Ս. Ղազարու եկեղեցւոյն մէջ Ս. Աստուածածնի քանի մը գլխաւոր տօներուն, ինչպէս նաեւ նեղութեան օրերու մէջ։ Վանքին աշակերտներն ալ կ'երգեն զայն Մայիսին՝ Ս. Կոյսի Վարդարանին նուիրուած իրենց սեփական մատրան մէջ։ Այդ բարեպաշտ երգը մինչեւ իսկ հայ գաւառներու մէջ տարածուած էր ժամանակին, եւ դեռ մինչեւ այսօր ալ կը գործածուի, կ'ըսեն, տեղ-տեղ եկեղեցական պաշտամունքի ատեն»։

Աղաչեմ զքեզ, Աստուածածին,
Որ ես տաճար անճեղ բանին։
Բարձր եւ պայծառ որպէս զարփին,
Մաղթեա՛ վասն իմ առ քո Որդին։

Գոչեմ առ քեզ արտասուագին,
Կո՛յս Մարիամ, տուր զհայցուածս իմ,
Դու ես աթոռ աստուածային,
Խնդրեա վասն իմ, կո՛յս տիրածին։

Երանելի եւ հրաշալի,
Դու հրեշտակաց զարմանալի։
ԶԱստուած ծնար մարմնով յերկրի,
Իսկ կուսութիւն քո ոչ խախտի։

Երանուհի կոյս տիրուհի,
Դու օթարան ես Միածնի։
Ընտրեալ յազգէս հոգեղինի,
Թագ եւ պարծանք քրիստոնէի։

Թագաւորին մեր Քրիստոսի,
Դու տաղաւար ընդունելի։
Ժուժկալեալ քում յորովայնի,
Առեալ զբնութիւնս հողեղինի։

Ի հրեշտակաց անհաս էր նա.
Ծնաւ ի քէն վասն Ադամայ։
Լուսածին մայր, ի քեզ անկայ,
Բարբունւոյդ քոյ վասն իմ հայցեա՛։

ՄԽԻԹԱՐ ԱԲԲԱՀԱՅՐ

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ

Առաջին օրերուն՝ բերա՛նն էր լեզուին օրօրոցը, իսկ ականջը՝ գերեզմանը: Լեզուն, ըստ իր ստոյգ կենսագրութեան, կը ծնէր բերնին մէջ ու կը մեռնէր ականջին մէջ:

Մտքով՝ պահ մը փոխադրուեցէք մինչեւ հնագոյն Թուականները, նախ քան Գիրը: Խօսքին կեանքը կ'երկարէր բերնէն մինչեւ ականջ, — ի՞նչ կրնար փրկել տեհաս յիշողութիւն մը: Գլխաւոր թշնամութիւնը կուգար տարածութենէն՝ որ սահման մը կը դնէր լսելութեան, եւ ժամանակէն՝ որ չափ մը կը դնէր տեւողութեան: Բառը կ'ապրէր, ուրեմն, արտասանուած ժամանակ եւ սահմանափակ հեռաւորութեան մը վրայ:

Լեզուն, եթէ չկարենար հարթել այդ երկու դժուարութիւնները, կը կորսնցնէր իր առաքելութիւնը, — հարկ էր արձանացնել խօսքը, դիմագրելու համար ժամանակի եւ տարածութեան թշնամութեան:

Աչքը հասաւ օգնութեան:

Ու լեզուն, այն օրէն ասդին, դարձաւ կրկնատիպ երեւոյթ մը: Երկուորեակ, — լեզուն գիր է այլեւս ու ձայն:

Ֆրանսերէն՝ գոյութիւն ունին երկու բառեր, լանկաժ եւ լանկ, զորս Սօսիւռ կը սահմանէ այսպէս. «Լանկաժէն հանեցէք փառոլը, կը մնայ լանկը»: Մենք չունինք այս զատորոշման յատուկ տաքաղները: Հայաստանի մէջ, վերջերս, «բարբառը» սկսան հոմանիշ տալ տիալեքթին, — առաջ, այս բառը կը նշանակէր լեզու.

Ո՛վ հեշտ բարբառ մայրական:

Ստուգաբանօրէն՝ կրկնուած է առաջին վանկը իր վերջին տառին փոփոխութեամբ, համաձայն հայ լեզուին աղնիւ օրէնքներուն՝ քաղցրացնելով նոյն տառին թաւ ձայնը եւ ձայնական ջրվէժը: Այդ ծագումն է որ կը պահէ «խօսուածք» նշանակութիւնը. «Եւ էր ամենայն երկիր լեզու մի, եւ բարբառ մի ամենեցուն» (Ծննդ. ԺԱ. 1), կամ՝ «ձայն» նշանակութիւնը. «Լսելի արա ինձ զբարբառ քո» (Երգ Երգոց, Բ. 14):

Բայց եւ այնպէս, այսօր, լեզուներ կան, որոնք դեռ կը մնան «ականջային», ու բոնաչապիկ կը համարին գրչական հանդերձանքը, — այդպէս են սեմական լեզուները: Այս կարգի լեզուներու մէջ, տեւողութեան պահանջը, յիշողութեան թեւերուն յանձնուած, անանդութիւն դարձած էր լրացնել եւ գոհացնել ձայնական կրկնախաղերով: Արդարեւ, կրկնախաղերու այդ աւանդութեանց կը կապուի քերթողական խօսքին ու պատկերներուն զուգահեռական ընթացքը, եբրայական արուեստին մէջ շատ յարգի: Վերջապէս ձայնական այդ կրկնախաղերով էր որ կը պահպանուէին ուղղասացութեան (օրթօէփի) օրէնքները: Մեր լեզուն եւս վկայութիւններ կը բերէ ինքնատիպ այդ խաղերէն, — Նաբեկացիէն շատ առաջ՝ Գողթան երգիչները (*) ծանօթ էին փառոնոմազի եւ մեթափլասմի օրէնքներուն:

«Ականային» լեզուն կը համարուի «տեղագրական» (սիւպսթիթիւթիֆ), վասն զի սկզբնարար նշանագրութեամբ կը ներկայացուէին գաղափարները, յետոյ նշանագիրը դարձաւ ձայնական տառ, — տառ:

Լեզուին այս «տեղագրական» պայմաններուն պատմութիւնը բաւական է՝ քանդելու համար այն տեսութիւնը թէ աշխարհի բոլոր լեզուները կը սերին մէկ մայր լեզուէ:

Հ. Աբրահամ (**) Ադամեան, (այսպէս կը ստորագրէ Բազմավէպի մէջ), կամ Հ. Օհաննէս Ադամեան, (այսպէս կը ստորագրէ Յառաջի մէջ՝ բայց նոյն անձն է), կը թուի թէ կը հետեւի մայր-լեզուի տեսութեան՝ համաձայն «կապերու» եւ «լծորդներու» մասին տուած իր բացատրութեանց, «արմատներու» փլատակներուն մէջ կորսուած:

Ով որ ծանօթ է իմ փիլիպպականներուս արուեստին, գիտէ թէ յարձակումը կը կատարեմ ամէնէն անսպասելի դիրքէն:

Լեզուներու միածնութեան եւ արմատական նոյնութեան հէքեաթին վարպետը կը կոչուի Պառոն տը Մէրեան: Ուրիշ մը, իմ տեղս, աժան աղմուկ մը պիտի յարուցանէր՝ յայտարարելով թէ ինչ որ կը գրէ Հ. Ադամեան 1961ին, գրած է Պառոն տը Մէրեան 1828ին: Արդարեւ, տը Մէրեան ունի հրատարակութիւն մը, Սկզբունք կամ Տարերք լեզուներու բաղդատական ուսումնասիրութեան: Այս գիրքը հրապարակ հանուած է միաժամանակ Փարիզ եւ Լայփցիկ, այն տարին՝ երբ կը մեռնէր հեղինակը: Քլափռոթ կը հսկէ հրատարակութեան վրայ՝ աւելցնելով Դիտողութիւններ սեմական լեզուներու արմատներուն վրայ:

Տը Մէրեան կը պաշտպանէ լեզուներու ծննդական միութիւնը վկայութեան կանչելով Հնդիկները, Պիւթագորասը, Ծենկը, Լիննէն, Քիւվիէն, Կէօթէն: Կը զարմանամ որ կը մոռնայ վկայութեան կանչել Աստուածաշունչ Մատեանը, որ նոյն բանը կ'ըսէ:

Ի՞նչ կ'ըսէ տը Մէրեան.—

1) Մէկ լեզու միայն կար, ի սկզբանէ: Ծանօթ բոլոր լեզուները կը համարուին նոյն այդ սկզբնական լեզուին բարբառները (տիալեքթ):

2) Սկզբնական լեզուն խոր փոփոխութիւններ կրեց, բայց բառերուն մէջ մնաց վանկ մը, որ կը կոչուի արմատ, — այդ արմատն է որ կը յայտնէ բառին իմաստը, ծագումը, եւ մանաւանդ կապը այլ լեզուներու մէջ օտարացած բառերու հետ:

3) Բոլոր արմատները միավանկ են, ընդհանրապէս երեք տառերէ բաղկացած, — բաղաձայն մը, ձայնաւոր մը, բաղաձայն մը:

Յետոյ կը խօսի լծորդ տառերու մասին եւ կուտայ օրինակներ, ուր հայերէն բառեր ալ կը խաղան.—

Գերմաներէն քեհլէ, լատիներէն գուլա, ֆրանսերէն կէօլ, հայերէն կուլ, արաբերէն հելք, մոնկոլերէն խոլոյ: Կամ հայերէն սար, եբրայերէն հար, սլաւերէն գորա, աֆղաներէն ղար:

Նոյն ձեւով՝ լծորդ կը համարի Ս եւ Հ տառերը.— Սլաւերէն սերցէ (սիրտ), գերմաներէն հերց:

Հետաքրքրական են արմատներու օրինակները, ուր հայերէնն ալ կը խաղայ միշտ.—

Թուրքերէն սու, պարսկերէն սուք, չինարէն շույ, արխաղերէն ծէ, թիպեթերէն ջու, հայերէն ջուր:

Արմատ ՔՐ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն կրակ, ասորերէն քուիրա, պասքերէն քարրա:

Ուրիշ տեղ մը նոյն արմատով.— Հայերէն քար, ինդուչերէն քերա, ալպաներէն գուր:

Արմատ ՔԼ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն գլուխ, լատիներէն կալվա, սլաւերէն գոլովա, լեհերէն գլովա, ոստեակերէն քոլքա, թուրքերէն քէլլէ:

Արմատ ԲՐ, — այս արմատով կազմուած են՝ հայերէն բերան, վրացերէն բիրի, լիթուաներէն բուրնա, ճափոներէն բիրու:

Հիմա հետեւեցէք Հ. Ադամեանի՝ որ կոչի Աբրահամ կամ Օհաննէս (լծորդ անուններ).—

Արմատ ԿԹ, ՍՏ, ուր Կ լծորդ է Ս գիրին, Թ լծորդ է Տ գիրին: Օրինակ՝ հայերէն կաթ, թուրքերէն սիւտ:

Ուրիշ.— Հայերէն ծայռ, (եր)կիր, լատիներէն թէրրա, ֆրանսերէն թէրր, արաբերէն սախըր (ժայռ), որոնց արմատն է ԺՌ, ԿՐ, ԹՐ, ՍՐ, ուր հայերէն Ժ եւ Կ գիրերը լծորդ են Թ եւ Ս գիրերուն:

Եւ այսպէս անվերջ:

Ալձեպրա՞, ալքիմիա՞ թէ ստուգաբանական աքրոպասի, — չեմ գիտեր:

Ինչ որ գիտեմ՝ այն է թէ Հ. Ադամեան գերեզմանէն կը հանէ տեսութիւն մը կամ գիրք մը, որ թաղուած էր 1828ին: «Ծարներէ ի վեր սկսած ենք բաղդատել հայերէն լեզուի բառերը հնդեւրոպական, սեմական ու թուրանական լեզուներու բառարաններուն հետ»: Տը Մէրեան ալ կ'ըսէ այդպէս:

Տարբեր վկայութիւն մը, այստեղ, երբեւ պատկերազարդութիւն:

Կատարինէ Բ. կայսրուհին նամակով մը կը հաղորդէ Ցիմմէրմանի.—

« 200–300 ռուսերէն արմատական բառ հաւաքեցի, յետոյ այդ բառերը թարգմանել տուի բազմաթիւ լեզուներու, աւելի քան 200: Դիտեցի որ կելտերէնը կը նմանի ոստեակերէնի, եւ երկինք բառը այլ լեզուի մէջ կը նշանակէ ամպ, կամար, կամ աստուած բառը՝ բարձրեալ, բարի, նոյնիսկ արեւ կամ կրակ »:

Իբրեւ եզրակացութիւն՝ կը խորհիմ թէ ստուգաբանութիւն կամ լեզուաբանութիւն կոչուածը ուսում մը չէ՝ որ մասնագիտական պատրաստութիւն պահանջուի համալսարանի մը մէջ, այլ պարզ զբօսախաղ մըն է, — Կատարինէ կայսրուհին ալ կը զբօսնու ատով, Հինքեարպէյէնտեան քահանան ալ, Հայր Աբրահամն ալ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Յ. Գ.— Ընթերցող մը կը հարցնէ թէ ինչո՛ւ Հայաստանի հրատարակութիւններով միայն կը զբաղիմ: Կարծ, կտրուկ եւ անստորագիր:

Հարցումին յատակը չեմ տեսներ, տեսողութեամբ տկար: Այսուհանդերձ կը պատասխանեմ բարեմտօրէն եւ անկեղծօրէն:

1) Կը զբաղիմ Հայաստանեան գործերով, միայն գիտական, որոնք պիտի ծառայեն իբրեւ դասագիրք, — ինչպէս Գրոյի բառարանը: Ու կը համարիմ գնահատելի նպաստ մը նման որեւէ քննադատութիւն կամ սրբագրութիւն: Վստահ եմ թէ Հայաստանի մէջ եւս աւելի արժէք կուտան նման յօդուածներու քան թէ այն թերթերուն, որոնք կը ծառայեն... պանիր փաթթելու:

2) Չեմ զբաղիր արտասահմանեան գիտական հրատարակութիւններով, որովհետեւ չուկան կը լուծէ արդէն սխալներուն վրէժը: Եթէ նոյնիսկ զբաղէի, ուրիշ աշխատանք կատարելու ժամանակ պիտի չունենայի այլեւս:

Գալով գրական հրատարակութեանց, կը կարծեմ թէ սխալ է գործածել ծանր հրետանի: Ժամանակը կը պահանջէ քաջալերել նոյնիսկ միջակութիւնները, — բայց տաիկա իմ գործս չէ: Կը յիշեցնեմ, այս առթիւ, Յ. Օշականի եւ Գ. Մխիթարեանի վէճը, — առաջինը գլուխ-գործոց միայն կ'ուզէր: Ես կը միանամ Գ. Մխիթարեանի՝ այն տեսակէտով թէ չկայ գրական պարտէզ մը, ուր բուսած ըլլան միայն ու միայն գլուխ-գործոցներ:

Շ. Ն.

(*) Ուղեցոյց ընդունելով Լայպնիցի խօսքը, թէ «լեզուներու համեմատութենէն աւելի ոչինչ կայ՝ որ կարենայ լոյս տալ քննելու համար ազգերու հնագոյն պատմութիւնը», ի՛նչ հրաշալի հանք է հայերէնը՝ ուսումնասիրելու համար մեր անցեալը: Վասնզի մեր լեզուն, ոսկեդարեան կատարեալ գեղեցկութեան հասնելով հանդերձ քրիստոնեայ մատենագիրներու նպաստով, չքրիստոնէացաւ երբեք եւ մնաց ու կը մնայ հեթանոսական լեզու մինչեւ այսօր:

(**) Տոքթ. Գրոյի բառարանին նուիրուած քննադատութեանս հետ՝ փոխն ի փոխ պիտի շարունակեմ Հ. Ադամեանի պատասխանս, որ ընդհատուած էր՝ նիւթերու գրոհին առջեւ:

ԺԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՇՈՒԷՏԷՆ

Թէեւ օդանաւը կը թռէր եօթը հազար մեթր բարձրութեան վրայ, բայց պայծառ եւ թափանցիկ օդը թոյլ կուտար դիտելու շուէտական հողը: Կարելի է ըսել թէ հարաւային Շուէտը մշտականաչ անտառներու եւ կապոյտ լիճերու երկիրն է: Գիւղեր եւ փոքր քաղաքներ ցրուած են հսկայական կանաչ տարածութիւններու վրայ:

ԵՐԿՐԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԻՄԵՐԸ

Անտառը արդէն երկրին մեծագոյն հարստութիւնը կը կազմէ: Փայտը ոչ միայն թղթախիւսի եւ թուղթի կը վերածուի եւ կ'արտածուի, այլեւ իբրեւ փայտ եւ շինանիւթ կը ղրկուի փայտի տեսակէտէ աղքատ երկիրներ: Օդանաւին մէջ սպասնացի եօթը վաճառականներ կային, որոնք Պարսելոնայի շրջանէն կը թռէին Շուէտ, հոն տնաշինութեան գերաններ եւ տախտակներ գնելու համար: Բայց փայտը, աւելի՛ իբրեւ հում նիւթ թղթախիւսի եւ թուղթի, երկրին կուտայ առաջնակարգ դիրք մը աշխարհի թուղթի ճարտարարուեստին մէջ: Գաղափար մը տալու համար թուղթի ճարտարարուեստի կարեւորութեան, այս երկրին մէջ, կուտամ մէկ քանի թիւեր: –1956ին արտադրած էր 1.400.000 թոն թուղթ, 300 հազար թոն խաւաքարտ, 1.800.000 թըղթախիւս (սիւլֆիթ) եւ 1.400.000 սիւլփաթ:

Անցնող հինգ տարուան ընթացքին արտադրութիւնը բարձրացած է 50 տոկոսով:

Տնտեսական տեսակէտով շուէտական ազգային հարստութեան երկրորդ սիւնը կը կազմեն երկաթը եւ պողպատը, որոնց ճարտարարուեստը շատ զարգացած է եւ հիմը կը կազմէ իր մեքենաշինութեան յառաջացեալ ճարտարարուեստին:

ՍԹՈՔՀՈԼՄ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Սթոքհոլմը իր 800.000է աւելի բնակչութեամբ, հիւսիսային Սկանտինաւիոյ մեծագոյն քաղաքն է: Լայն եւ մաքուր փողոցներ, հին եւ նորագոյն ոճով շէնքեր, լեցուն եւ ճոխ վաճառատուներ եւ խանութներ, ճաշակաւոր հագուստներ, բազմաթիւ ինքնաշարժներ, կանոնաւոր վրայ-վլուխ եւ առողջ մարդիկ, կը բնորոշեն կենսունակ եւ վաճառաշահ այս քաղաքը:

Իբրեւ մեծագոյն նաւահանգիստ հիւսիսի, Սթոքհոլմ ծովային կապակցութիւն ունի ամբողջ աշխարհի, մանաւանդ Պալթեան ծովի նաւահանգիստներուն հետ: Ֆինլանտայի մայրաքաղաք Հելսինքիի հետ, որ նաւով ութ ժամ հեռու է, օրական կանոնաւոր սպասարկութիւն գոյութիւն ունի:

Թագաւորական պալատը եւ հին շինութիւններ վկայ են անցեալի շուէտական մեծ եւ հզօր կայսրութեան: Կարոլոս ԺԲ.ի — Մեծն Պետրոսի արժանաւոր հակառակորդին — մեծադիր արձանը, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ նշանաւոր թագաւորներու արձաններ կը զարդարեն քաղաքին հրապարակները: Բայց Սթոքհոլմ միայն հին յիշատակներով չապրիր: Ան աշխոյժ եւ երիտասարդական աւիւնով արդիական քաղաք մըն է: Վկայ են նորագոյն ոճով շինուած երկնասլաց շէնքերը եւ բնակարանային բազմայարկ տուները:

Ժողովուրդը հիւսիսական առողջ ցեղին տիպար պատկերը կը ներկայացնէ: Ապահով եւ գոհ կեանք մը կը տիրէ հոս, ընկերային ամէն առաւելութիւններով: Ազատութիւն, օրինապահութիւն եւ ինքնավստահութիւն բնական բաներ են Շուէտացիին համար:

Շուէտ երկիր մըն է, որ 150 տարիէ ի վեր, 1809էն մինչեւ այսօր, պատերազմ չէ տեսած: Ասով կարելի է թերեւս ամենադիւրին կերպով բացատրել Շուէտացիին նիւթական եւ հոգեկան արդի վիճակը:

Կեանքի մակարդակը շատ բարձր է, ամենաբարձրը Եւրոպայի մէջ: Ասոր համեմատ ալ բարձր է աշխատավարձը: Բանուորի մը ժամավարձը 4էն 6 քրոն է: Մէկ քրոնը կը համապատասխանէ գրեթէ ֆրանսական մէկ նոր ֆրանքի: Խեղճութիւն, աղքատութիւն գոյութիւն չունի այս երկրին մէջ եւ ով որ ծոյլ չէ, կրնայ լաւ կեանք մը վարել: Երիտասարդ ճարտարագէտ մը իբրեւ սկզբնական ամսական 1200 քրոն, իսկ համալսարանի փրոֆեսէօր մը 4600 քրոն կը ստանայ: Անշուշտ ապրուստն ալ համեմատաբար սուղ է, բայց այս աշխատավարձքով մարդիկ գոհունակ կեանք մը կրնան վարել:

Կրթական մակարդակն ալ բարձր է: Գերմաներէն եւ անգլերէն գիտցող շատ կայ: Ֆրանսերէնը համեմատաբար քիչ տարածուած է:

ՄԻՋԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԳԻՇԵՐ
(ՄԻԴՋՈՄԵՐՆԱԽՏ)

Եւրոպայի հիւսիսային շրջաններին մէջ, Յունիս ամսուն, գրեթէ մութ գիշեր չըլլար: Երկինքը միշտ պայծառ կ'ըլլայ, կէս գիշերուան մօտ լոյսը մթնշաղի կը փոխուի եւ մէկ-երկու ժամէն երկինքը նորէն կը պայծառանայ:

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Բիւզանդ Թօփալեան Հայաստան այցելած եւ նկարներու ցուցահանդէս մը սարքած էր այս ամառ: Այդ ցուցահանդէսին մասին գրուած է այս յօդուածը, զոր կը քաղենք «Սով. Արուեստ» պարբերաթերթէն:

Երբ դիտում էի ցուցահանդէսը, ահա այդպիսի թերագնահատումից խուսափելու համար՝ բարւոք համարեցի բանաստեղծ եւ նկարիչ Բիւզանդ Թօփալեանի մասին այդ կարգի բառախաղ չանել եւ պարզապէս գրել՝ Թօփալեանը բանաստեղծների մէջ բանաստեղծ է, նկարիչների մէջ՝ նկարիչ:

Եւ իրօք, նա ե՛ւ պօէզիայում, ե՛ւ կերպարուեստում հանդէս է գալիս որպէս ոչ թէ հիւր, այլ բնակիչ, ընտանիքի անդամ, ըստ որում՝ որպէս այդ ընտանիքի աշխատող, հասոյթ բերող ձեռնարկից մէկը, քանի որ — եւ դա միայն իմ համոզմունքը չէ — Թօփալեանն իր որդեգրած երկու բնագաւառում էլ ստեղծել է իրական արժէքներ:

Թօփալեանի ցուցադրած նմոյշները խոստովանում եմ, ինձ վրայ արտակարգ տպաւորութիւն գործեցին: Խօսքը ոչ թէ լաւի կամ վատի մասին է, այլ՝ «ծանօթ անծանօթի»: Նրա գործերի ասելիքն ու ասելակերպը, երփնագրային արտայայտութիւնը, յաճախ նաեւ գեղարուեստական կերպարները մեր արուեստում իրենց նախորդող կամ ժամանակակից զուգահեռները չունէին, հետեւապէս դիտողներիս անծանօթ էին: Միեւնոյն ժամանակ նրանց մէջ կար մակերեւոյթի վրայ չցըցուած, բայց բոլորիս հոգեպէս ծանօթ բան — ինչ-որ այդ գործերի պատկանելութիւնը դարձնում էր որոշակի, այն է՝ հայկական:

«Ծանօթ անծանօթը» խորհելու նիւթ եւ առիթ էր տալիս:

Նորից ձեռքս առայ Թօփալեանի բանաստեղծութիւնների վերջին գիրքը՝ «Արձանագիրը»: Այս անգամ ուրիշ լոյսի տակ բացուեցին նրա էջերն իմ առաջ: Ցուցահանդէսն ու գիրքը մէկը միւսին լրացրին եւ իմ ընկալման մէջ ամբողջական դարձրին Թօփալեան արուեստագէտին՝ իր խոհերով ու ապրումներով, իր արուեստի ու պօէզիայի գեղարուեստական ուղղուածութեամբ, եւ ինձ թելադրեցին, այնուամենայնիւ, դիմելու բառախաղին, որից որոշել էի խուսափել, եւ ամենայն լրջութեամբ ասելու, որ իր ստեղծագործական խառնուածքով Թօփալեանը բանաստեղծների մէջ նկարիչ է եւ նկարիչների մէջ՝ բանաստեղծ:

Բանաստեղծների մէջ նկարիչը այս ակնարկի նիւթը չէ եւ ես դրա վրայ կանգ չեմ առնի: Կ'ասեմ միայն, որ Թօփալեանի բանաստեղծութիւնները լի են երփնագրին յատուկ գեղարուեստական հնարներով, նկարագրութիւնների մեծ մասը նկարչի աչքով է դիտուած ու վերարտադրուած. նրանց մէջ յաճախ կարելի է զգալ նոյնիսկ գոյնը, լոյսը, օդային ու գծային հեռանկարը:

Պատուհանէն ծովահայեաց կը բացուին
Վայրանկարի թեւերն այսօր անպարագիծ
Թարմութեամբ:
Նաւերն հեռուն՝ իրենց ծուխէն
հալածուած
Հորիզոնի լայն գիծով,
Կը հեռանան դղրդումով մը ներքին
Դէպի բացերն երազին
Արծաթեայ:

Սա ոչ միայն բանաստեղծութիւն է, այլեւ երփնագիր բնանկար:

Նկարիչների մէջ բանաստեղծը առկայ է, Թօփալեանի բացարձակապէս բոլոր նկարներում, պատկերներում եւ էտիւդներում:

Ճշմարիտ արուեստը չի կարող անմիջականօրէն կապուած չլինել բնութեան եւ բնականի հետ: Բայց դա այլ բան է, այլ բան՝ անմիջական կախումը բնութիւնից: Թօփալեանի արուեստը սերտօրէն կապուած է բնութեան հետ, նա իր բոլոր լուծումներում մեկնում է բնականից, բայց բնութիւնից նրա կախումն աւելի քիչ է, քան ուրիշ ստեղծագործական խառնուածքի տէր նկարիչները: Թօփալեանը բնութիւնից քաղում է կենդանի նիւթ, յոյզեր, սակայն գոյների միջոցով կտաւին է յանձնում ոչ թէ բնութիւնից քաղածը, այլ հոգում ծաղած, ահագնացած ու կերպար ստացած պատկերներ, որոնք աւելի յաճախ իրական բնութեան հենքի վրայ ուրուագծուած բանաստեղծի մտապատկերներ են, քան բնութեան վերարտադրութիւններ:

Ահա թէ ինչո՛ւ իր հոգում նա կարողանում է բնանկար երկնել եւ գրել «Ներքին դաշտանկար» խորագրով բանաստեղծութիւն:

Թօփալեանի ցուցադրած բոլոր գործերը, լինեն դրանք բնանկարներ թէ կոմպոզիցիաներ, օժտուած են ներքին խոր, բանաստեղծական յուզականութեամբ: Նրանցում մարդկայնօրէն յուզուած են ոչ միայն մարդիկ, այլեւ հողը, ջուրը, ծառը, սարը, մանաւանդ ձիերը, որ նկարչի գործերի ամենայաճախակի հանդիպող «պերսոնաժներից» են:

Երեք հեծեալներ մենամարտում են. մարդիկ իրենց խոլ մաքառման մէջ մշուշուել են, իսկ ձիերը, ձիեր լինելուց բացի, բանաստեղծութեանը յատուկ պայմանական պատկերայնութեամբ, իրենցմով արտայայտում են իրադրութեան իմաստը, հեծեալներին համակած մարդկային մոլութիւնները, բայց եւ, միեւնոյն ժամանակ, հեղինակի սրտի ցաւն ու կրում ու լսելի բողոքը՝ տեղի ունեցող խժդժութեան դէմ:

Այդ բողոքը մի իսկական աղաղակ է դառնում պատերազմը պատկերող կտաւի մէջ… մարդ ու զէնք, երկինքն ու երկիր խելացնոր մարտում խառնուել են իրար եւ մնացել են միայն տագնապոտ գոյներ ու գծեր… ու մէկ էլ՝ ձին՝ ծառս ելած, գլուխն ու պարանոցը սարսափահար թեքած դէպի արհաւիրքը, սարսափից գազազած ու մարդկայնօրէն խըղճալի…

Մի իսկական ցայգերգ է կնոջը սպիտակով սեւի վրայ պատկերող վիմագրութիւնը: Այստեղ մարդը, հողին ու մարմինն աստղերին պարզած, ներդաշնակուել է բնութեան հետ եւ այդ ներդաշնակութիւնն է երգում բանաստեղծ-նկարիչը:

Մի իսկական միջնադարեան բալլադ է՝ կամարների ֆոնի վրայ տիրուհու եւ սկուտեղ պահած սպասուհու պատկերը:

ՎԱՀԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

×

ԼՈՒԻ ԺՈՒՎԷԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԸ

1951 Օգոստոս 16ին, Ֆրանսական թատրոնի մեծագոյն դէմքերէն մէկը՝ Լուի Ժուվէ, փորձի մը ընթացքին, սրտի տագնապի մը հետեւանքով, մահացաւ իր իսկ թատրոնին՝ Աթէնէի բեմին վրայ:

Այս տխուր տասնամեակին առթիւ, ահա՛ թէ ինչ կը գրէ մեծ դերասանին աշակերտը՝ Ժան Լուի Պառօ, «Ֆիկառօ-Լիթերէր»ի մէջ.—

«Սիրուած եւ յարգուած անձէ մը պահուած յիշատակներէն ոմանք կը կրեն պատկերի մը բնոյթը՝ երկու չափի վրայ, ուրիշներ կ'երեւին իբրեւ անսովոր դրուագներ որոնք կը ծփան երազային դէմքերի մը մէջ, կան որ կը դառնան աննիւթական էութիւններ: Սակայն, այդ յիշատակներէն ոմանք կը մնան միշտ մեր քովը՝ իբրեւ շնչաւոր ներկայութիւն մը, փոխանակուած խօսքերը կը մրմնջեն մեր ականջներուն եւ մեր մարմինը կը զգայ տակաւին գաղջ շունչին հպումը: Ասոնք «տեսիլք-յիշատակներ» են:

«Այսպէս կը սահմանեմ ես այն բոլոր յիշատակները զորս ունիմ Լուի Ժուվէէն: Իր անունը տակաւին լուսաւոր կերպով կոթողուած է ֆրանսական թատրոնի ճակատին: Իր արհեստագիտական զօրութիւնը, իր մանրակրկիտ խղճմտութիւնը, ճարտարապետի իր կարողութիւնը մինչեւ այսօր տակաւին կը յաճախեն ուսանողներու դասարանները, կը բնակին գիրքերու մէջ, կը դեգերին փորձասենեակները եւ ներկայ են խօսակցութեանց ընթացքին: Իմացականութեամբ թրծուած իր դէմքը, վայելչութեամբ եւ դրաւչութեամբ դեղուն իր կեցուածքը, իր բերանը՝ որուն ստորին շրթունքը այնքան որկրամոլ էր որքան խոժոռ, վերջապէս սուր գիծերով շրջապատուած այս պատկերը որ Ժուվէ կը պարտադրէր մեզի, տակաւին ներկայ է մեր «յիշողութեան աչքերուն» առջեւ:

«Եւ սակայն, Ժուվէի հետ անցուցած իմ կեանքիս մէջ կան մէկ երկու պահեր, որոնք կը մնան մէջս այնքան ներկայ, այնքան կենդանի, որքան շնչառութիւնը: Այդ պահուն է ահա որ Ժուվէ կը ներկայանայ իմ կողքիս: Մենք թիկունք թիկունքի ենք, եւ իր խօսելակերպը ցնցող ու կցկտուր, տակաւին կը բախի իմ ականջներուս…:

«… Մինչեւ իր եղունգներուն ծայրը թատրոնի մարդ, Ժուվէ կը սիրէր յանկարծակիի բերել, եւ սակայն իբրեւ ճշմարիտ արուեստագէտ, լաւ կը ճանչնար պարկեշտութեան եւ ամօթխածութեան արժէքը: Եւ անկասկած, այդ ամօթխածութեան հետեւանքով էր որ ուզեց անհետանալ Օգոստոս ամսուն ընթացքին, երբ Փարիզը պարպուած էր: Հաշուի չէր առած անակնկալը: Իր մահուան գոյժին վրայ, ամբողջ Փարիզցիները մէջտեղ ելան: Սէն-Սիւլփիսի հրապարակը խռնուած էր մարդկային ամբոխը, որ հետեւեցաւ իր դագաղին մինչեւ Մոնմարթրի գերեզմանատունը:

«Ժուվէ անշուշտ թատրոնի ընտանիքին մաս կը կազմէր եւ սակայն էր նաեւ Փարիզի ժողովուրդին դերասանը»:

×

Մեծ արուեստագէտին մահուան տասնամեակին առթիւ կ'արժէ որ յիշատակեմ այստեղ քաղցր յուշ մը, որ ունիմ իրմէ:

Ողբացեալ դերասան Լեւոն Ցարուկի հետ, որ ֆրանսական դերասանական շրջանակներուն հետ սերտ կապեր կը պահէր, 1929ին օր մը գացինք Ժուվէի մօտ:

Արտաքին երեւոյթով դաժան ու խոժոռ արուեստագէտը սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ մեզի: Ցարուկի քիչ թէ շատ ծանօթ էր: Այս վերջինը գիս ներկայացուց իբրեւ փարիզահայ թատրոնի աշխատաւոր մը: Այդ օրը Ժուվէն կը թուէր լաւ տրամադրուած ըլլալ: Ցարուկ բացատրեց իր այցելութեան նպատակը: Ըսաւ թէ կ'ուզէր ֆրանքեւհայկական գեղարուեստական երեկոյթի մը իր մասնակցութիւնը խնդրել, որեւէ ելոյթով: Ժուվէ ցաւով մերժեց, պատճառաբանելով որ որոշուած օրը բացակայ պիտի ըլլար Փարիզէն:

Այնուհետեւ խօսեցաւ Հայերուս մասին, յայտնեց իր համակրանքն ու սէրը մեր ժողովուրդին հանդէպ, թուեց անուններ իր հայ բարեկամներէն:

Խօսակցութեան ընթացքին, համարձակութիւնը առի հարցնելու իրեն.

— Վարպե՛տ, ի՛նչ տարբերութիւն կը գտնէք շարժանկարին եւ թատրոնին միջեւ:

Շեշտակի նայեցաւ աչքերուս, ժպիտ մը, դառն ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ իր շրթունքներուն եզերքն ի վեր, ու պատասխանեց.

— Շարժանկարին մէջ կը հանդուրժեմ աշխատիլ, կարենալ շարունակելու համար թատրոնը…

Ի՛նչ հոյակապ բացատրութիւն, համեմատութեան ի՛նչ պատկերալից ոճ, բացատրելու համար այս երկուքին միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնը:

Եւ ատոր համար, Լուի Ժուվէ, հակառակ շարժանկարի աշխարհին մէջ իր ձեռք բերած աննախընթաց նուաճումներուն, պիտի մնայ Ֆրանսական թատրոնի մեծափառ դէմքը:

Ա. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Ուստի առանց սպասելու, ներս կանչել տուին այն տարաբախտ ծերունին, որ Վճռականներու քով նստած անոնց պատմութիւնը մտիկ կ'ընէր:

Նախ անունը հարցնելով, հասկցան որ Միրօ Ախպար կը կոչուէր եւ իր մէկ հատիկ աղջիկէն զատ բան մը չունէր:

— Միրօ Ախպար, Աստուած ձեր ձայնը լսած ըլլալով, մէկ հատիկ աղջիկդ պահած է, ըսաւ Ռէս Մելիք:

— Ոտքերդ պագնեմ, Ռէս աղա, իրա՞ւ է… բացագանչեց Միրօ ախպար ինքնիրմէն ելած ձայնով մը:

— Կը հաւատա՞ք որ Աստուծոյ պահած զաւակը գայլը չուտեր:

— Ա՛խ, մեռնիմ իր արդար դատաստանին, ի՛նչպէս չեմ հաւատար:

— Լաւ ուրեմն, մի մտածեր աղջկանդ վրայ, ան իմ աղջիկս է, ըսել կ'ուզեմ թէ իմ ձեռքիս մէջն է:

— Աստուած իմ, Աստուած իմ… ո՞ւր է… ո՞ւր կը գտնուի, Ռէս աղա, մէյ մը տարէք զիս անոր քով: ցոյց տուէք ինծի անոր երեսը. ա՛խ, չէ՞ որ կ'ըսէք ձեր ձեռքին մէջ է, չէ՞ որ դուք գիտէք անոր ուր ըլլալը:

— Հանգիստ եղիր, քիչ յետոյ աղջըկանդ քովը պիտի ըլլաս:

Միրօ Ախպար ուրախութենէն սկսաւ արտասուել եւ հեծկլտալ:

— Արտասուելու ժամանակը չէ, Միրօ Ախպար, ընդհատեց Ռէս Մելիք. հիմա պէտք է գիտնաք որ աղջկանդ կեանքը վտանգաւոր դրութեան մէջ է. դուք այս գիշեր ճամբայ պիտի ելլէք անոր հետ ոչ թէ ձեզ ծանօթ կողմեր երթալու, այլ ուղղակի օտար երկիր մը պիտի անցնիք:

— Ձեր կամքը գիտէ մրմնջեց թշուառ ծերունին:

Այն ատեն Ռէս Մելիք իր հետն առնելով Տէր Օհանը, Վանականն ու ծերունին, իր տունը առաջնորդեց:

Տունին մէջ տասը տարու աղջիկ մը կար, որ անմիջապէս քովի սենեակը փախաւ:

Ռէս Մելիք հիւրերը պատրաստ մինտէրներուն վրայ նստեցուց. Միրօ ախպար բոլոր մարմնովը կը դողդղար:

Քիչ յետոյ Լալէզար ներս մտաւ:

— Աղջի՛կս… բացագանչեց ծերունին խենթի մը պէս Լալէզարին վզին փաթթուելով:

— Հա՛յր իմ… մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը՝ գրեթէ չկրնալով իր ճիգը զսպել:

Ու երկու կարօտցած հոգիները, իրարու փարած, իրարու գրկին մէջ սեղմուած, կը թափէին իրենց արցունքները եւ իրենց դառնութիւնները…

Ծերունին իր կարօտը չէր կրնար առնել…

— Աղջի՛կ, Աղջի՛կ… կը հառաչէր Միրօ ախպար առանց ուրիշ բառ մը արտայայտելու:

— Տեսա՞ք Միրօ ախպար, Աստուած ի՛նչպէս ձեր ձայնը լսեց, նկատել տուաւ Ռէս Մելիք:

— Այո, վերն Աստուած ու վարը հրեշտակ մը կայ ինծի համար, քենէ զատ, հայր իմ, ըսաւ Լալէզար իր հօրը. ահաւասիկ.

Ու Վանականին ձեռքը բռնելով համբուրել ուզեց:

— Ի՞նչ կ'ընես, Լալէզար, վշտացնել կ'ուզես զիս, առարկեց Վանականը ձեռքը քաշելով. գիտցիր որ ես երախտապարտ եմ քեզի, որովհետեւ իմ քայլերս առաջնորդեցիր եւ սիրտ տուիր ինծի իմ նպատակս իրագործելու համար:

Պէտք է գիտնալ որ Լալէզար մինչեւ այդ պահուն Վանականին Հայ ըլլալը չէր գիտեր:

— Դուք երախտապարտ ըլլա՛ք ինծի … ինչո՞ւ համար, Ալի պէկ ի՞նչ ըրի, ընդհատեց Լալէզար. ձեր քայլերը ե՞րբ առաջնորդեցի. մինչդեռ դուք իմ կեանքս չազատեցի՞ք. դուք այն հրէշին ձեռքէն չխլեցի՞ք…

— Ո՛չ, Լալէզար, մրմնջեց Վանական, ներէ որ ըսեմ քեզի թէ ես Հայ եմ…

Ու այս անգամ հայերէն լեզուով խօսեցաւ:

— Աստուած իմ, բացագանչեց Լալէզար. ո՛հ, որչափ երջանիկ եմ որ դուք Հայ էք եւ իմ արիւնս կը կրէք:

Մանկամարդ աղջիկը դառն արցունքներով ողողեց իր կարօտցած հօրն ու աշխարհիս մէջ ամէնէն սիրելի ու ամէնէն պաշտելի մարդուն ձեռքերը…

Գիշերուան ժամը վեցի ատենները Միրօ ախպար ու Լալէզար մեկնեցան:

Օր մը վերջը Վանականն ալ մեկնած էր:

ԵՐԿՈՒ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Ա… գիւղին մէջ, ինչպէս ըսինք, շատեր գիտցած իսկ չէին Լալէզարին ներկայութիւնը, հետեւաբար անոր բացակայ գտնուիլը կասկած մը չէր կրնար ըլլալ Ռէս Մելիքին համար:

(Շար.)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ· Խ·Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խ·ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Օթոքարը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդ. քհնյ Աւագեան:

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ· Վահան Յակոբեանի եւ Կ· Խաչի վարչական ան – դամներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Պայծառ Սամուէլեանի (Մարսէյլ) մահուան առթիւ, իր զաւակները, փոխան ծաղկեպսակի, կը նուիրեն 200 Ն· Ֆ· Հայ Կարմիր Խաչի Անտէր Հիւանդներու ֆոնտին:

×

Այրի Տիկին Փերուզ Մոստիչեան կը նուիրէ 20 Ն· Ֆ· Հայ Կարմիր Խաչի Ֆեսանվիլլէի օգափոխութեան կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 *տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են ·ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :*

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդ – գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ ·

Ա) Ֆրանսականը, *որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արեւմ – տեան բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ* պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, *որ կ'օժտէ սանուհի – ները հայագիտական ծանօթութիւննե –*

Հեռաձայն 927 – 01,72

րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա – մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու – թեան ·—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԼԸ ՓԷՔ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1961 – 1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք) :

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան :

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոցի եւ ճաշասենեակի) :

Դիմել անձամբ Յառաջի *վարչութեան:*

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա· ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն· Ֆ·

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻՒԻ ՄԷՋ

Վերափոխումն Աստուածածնայ տօնին առթիւ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի յառաջիկայ երեքշաբթի առաւօտ, Ս· Գրիգոր Լուսա – ւորիչ մատրան մէջ, նաեւ աւանդական խաղողի օրհնէնքը :

×

ԼԸ ՍԻՈԹԱՅԻ ՄԷՋ

Ս· Կարապետ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, աղի եւ խաղողի օրհնութիւնը պիտի կատարուի մատուռին մէջ, եւ երեքշաբթի առաւօտ ժամը 8ին, պատարագ եւ հոգեհանգիստ: Նոյն օրը կէսօրէ վերջ՝ այց գերեզմանատունը :

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ
ՀԱՄԱԾ ԵՆ
ՄԵՂՐԱՀԱՄ
ՋՄԵՐՈՒԿՆԵՐ
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐ – ԵԱՆ համով ընդեղէններով :

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրո - պական ամէնէն ընտիր ապրանքնե – րը՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ· կարգ	3046 Ն· Ֆ·
Գ· կարգ	2506 Ն· Ֆ·

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 *քիլօ՝ Բ· կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ· կարգի ճամբորդներուն :*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ :

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին : Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները :

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով ·—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՃԱՀԱՆ
ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա· Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն· Ֆր·

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն· Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ - դերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ· ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ· Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար ·—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél.; ARC 26-61 — Métros : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլիք *պատրաստութիւններու : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք :

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON PARIS 12e — 64, BLD DE BELLEVILLE. PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND, PAVILLON-SOUS-BOIS - SEINE
4 BIS, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL - S. ET O.
24 RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER, ALFORTVILLE
48 BIS RUE DALAYRAC. FONTENAY SOUS BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՕԳՈՍՏՈՍ — MARDI 15 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9678 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9478

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Իր վերջին տեղեկագրով, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կը ծանուցանէր թէ լաւ ճամբու մէջ է Հայկական Մատենաշարը, որուն մասին առաջին անգամ զեկոյց մը հրատարակած էր 1959 Սեպտեմբերին:

Գովելի է այս ձեռնարկը, որ կոչուած է ծառայելու հայկական մշակոյթին, արժէքաւոր գործերու հրատարակութեամբ, ըլլայ իբրեւ բնագիր կամ թարգմանութիւն:

Անհրաժեշտ է զարկ տալ այս ուղղութեամբ կատարուելիք աշխատանքներուն, մէկ կողմէ կորուստէ փրկելու համար ձեռագիր վիճակի մէջ մնացած թանկագին երկասիրութիւններ, միւս կողմէ օտարներուն ծանօթացնելու՝ հայկական արժէքները:

Այս գետնին վրայ կարեւոր է հրատարակութիւնը հայագիտական ուսումնաթերթի մը, որուն պակասը զգալի է 1933էն ի վեր, երբ լոյս տեսաւ Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմէնիէնի վերջին թիւը:

Ուրիշ առթիւ ալ չեշտած ենք այս մասին: Ցարդ դրական ձեռնարկ մը չէր կատարուած վերակենդանացնելու համար հայագիտական հանդէսը՝ մարդու, մանաւանդ դրամի չգոյութեան պատճառաւ:

Հիմա որ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը հաստատած է Հայկական Մատենաշար մը, քայլ մը աւելի առաջ երթալով կրնայ այդ ձեռնարկն ալ յաջողցնել: Երբ նիւթական զոհողութեան առջեւ կանգ չառնուի, կարելի կ'ըլլայ գտնել հայ եւ օտար հայագէտներ, որոնք կրնան ստանձնել ուսումնաթերթին խմբագրական բաժինը:

×

Գաղափար մը տալու համար Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օտարներուն բաշխած գումարներուն մասին, տորեւ կուտանք քաղուածք մը, առնելով Տէյլի Մէյլի Յուլիս 31ի թիւէն:

Անգլերէն թերթը կը գրէ թէ Յուլիս 30ին Հիմնարկութիւնը շուրջ հարիւր հազար սթերլինի (136 միլիոն 200 հազար հին ֆրանք) յատկացում կատարած է անգլիական զանազան հաստատութեանց:

Տասը հազար սթերլին տուած է Բրիտանական շարժանկարի հիմնարկութեան: Հինգ հազար հինգ հարիւր՝ Նոթինկհըմ թէյթըր թըըթին, նոր շինուելիք թատրոնի կահաւորման համար:

Հազար հինգ հարիւր ոսկի՝ Նորթհ Սթէֆորտշայրի Եունիվըրսիթիի քոլէճին: Հազար երկու հարիւր յիսուն՝ Միտլէնտի թանգարանին եւ Արուեստանոցին: Եօթը ուրիշ արուեստասրահներու խրախուսանքներէն 750ական սթերլին:

15·000 սթերլին տուած է Լոնտոնի համալսարանի Արեւելագիտական ճիւղին (Սքուլ ավ Օրիէնթըլ էնտ էֆրիքըն Սթըտիզ), անոր նոր շինուելիք Մատենադարանին մէջ Կիւլպէնկեանի անուան սենեակ մը յատկացնելու համար:

Կանանց ընկերակցութեան մը՝ երկու հազար սթերլին: Երեք հազար՝ Լոնտոնի Համալսարաններուն, «օգնելու համար անոնց, որոնք անձնասպանութիւն փորձած են»: Եւայլն, եւայլն:

Ահա՛ թէ ինչ նպատակներու կը ծառայեն Հայուն դրամները՝ Օգտուողները օտարներ են առաւելապէս:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

× Շուտով Փարիզի ուսանողական ավանին մէջ պիտի կառուցուի մեծածախս տուն մը՝ Փորթուկալցի ուսանողներու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՎՐԱՅ

ՓԱՆՔՈՎԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ ՓԱԿԵՑ

Մինչ քրիստոնեայ աշխարհը տարւոյն իր ամէնէն երկար շաբաթավերջը կ'ապրէր, որ աւանդութեամբ կոչուած է հանգիստ անցնելու, սուր տագնապ մը կը ծնէր Եւրոպայի սրտին վրայ: Արդարեւ շաբաթ գիշեր Վարշաւայի Ուխտի անդամ պետութեանց թելադրանքով, Փանքովի կառավարութիւնը կ'որոշէր փակել դէպի արեւմտեան Պերլին դուռները, արգելք հանդիսանալու համար իր քաղաքացիներուն արտագաղթին:

Ի՞նչ է Պերլինի վիճակը: 1944ի համաձայնութեամբ քաղաքը բաժնուած էր 4 մասերու՝ չորս յաղթականներուն միջեւ: Ռուսերուն բաժնին մէջ կը գտնուի Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութիւնը Փանքով կոչուած արուարձան մը: Քաղաքը բաժնուած է ներկայիս միայն երկու մասի (Արեւմտեանները միացուցած ըլլալով իրենց գրաւման շրջանները) 40 քիլոմեթրի վրայ: Արեւելեան Պերլինի տարածութիւնն է՝ 403 քառակուսի քիլոմեթր, Արեւմտեան Պերլին՝ 481: Բնակչութեան տեսակէտով, Արեւմտեան Պերլինը շատ աւելի հարուստ է եւ մինչեւ շաբաթ գիշեր, ժամէ ժամ կը հարստանար: Թիւը կը հասնի 2·203·000ի մինչդեռ քաղաքին արեւելեան մասը ունի միայն 1·139·000 բնակիչ:

Մինչեւ «փակումը», քաղաքին մէկ կողմէն միւսը անցնիլը համեմատաբար դիւրին էր, արդէն 80·000 «Արեւելեան» Գերմանացիներ Արեւմտեան Պերլին կաշխատին եւ անցքի 80 կէտեր կային, որոնց միայն 13ը մնացած է: Ամբողջ գիշերը փշաթելեր զետեղուեցան երկու երկիրներու սահմանային գծի վերածելով քաղաքը:

Ոչ ոք այլեւս արեւելեան Պերլինէն արեւմտեան Պերլին կրնայ երթալ եւ առաջին վնասուողներն են 80·000 բանուորներ որոնք երկուշաբթի օրուընէ գործ չունին: Տանտիրուհիները այլեւս չեն կրնար շուկայ երթալ, ընտանիքներ երկուքի բաժնուած են, զարմանք եւ վախ կը տիրէ քաղաքին արեւելեան մասը, ուր խորհրդային ծանր հռետանին օգնութեան փութացած է Ուլպրիխթի, «ապահովելու» համար քաղաքին հանդարտութիւնը:

Հակառակ անոր որ կիրակի օրերը թերթ լոյս կը տեսնէ Գերմանիոյ մէջ, Ուլպրիխթի կառավարութիւնը հարկ տեսած էր մասնաւոր թռուցիկներ հրատարակել, ուր կ'ըսուէր թէ օդային փապուղին պիտի չբանի արեւելեան Պերլինի եւ արեւմտեան Պերլինի միջեւ, սահմանի մերձաւոր կայանները փակուած են: Բացառիկ արտօնագիր ունեցողները միայն կրնան արեւելքէն արեւմուտք անցնիլ. աւելորդ է ըսել թէ ցարդ ոչ ոք ըստացած է նման արտօնագիր մը, ոչ իսկ նորապսակ զոյգ մը որ արեւելեան Պերլին ամուսնացած է շաբաթ օր (հոն կը բնակէր կինը), բայց գիշերը չէ կրցած ամուսնոյն հետ արեւմտեան Պերլին անցնիլ, ուր կը բնակի եւ կ'աշխատի ամուսինը:

Կիրակի օր, Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ որ ընտրական շրջապտոյտը կը կատարէր եւ Նիւրէնպերկ կը գտնուէր, անմիջապէս իր քաղաքը վերադարձաւ: Կարգ մը միջադէպեր պատահեցան արդէն: Արեւմտեան Պերլինցիներ մօտեցան սահմանին եւ սկսան նախատել եւ բողոքել արեւելեան կողմի իշխանութեանց դէմ: Ֆոլքսփոլիցայը (ժողովուրդի ոստիկանութիւն) սկսաւ արտասուաբեր ձեռնառումբեր արձակել:

Ատընաուր անմիջապէս բողոքեց այս քմահաճ կարգադրութեան դէմ, որ բռնաբարումն է միջազգային համաձայնութեանց: Հաւանական է որ Պոնի կառավարութիւնը, համախորհուրդ դաշնակիցներուն հետ, հակամիջոցներու ձեռնարկէ, ամէն բան ընելով սակայն, որ պէտքէ կացութիւնը չվատթարանայ:

Ամերիկայի Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտնեց թէ Արեւմտեան բողոքագիրը անմիջական է: Տարակոյս չկայ որ Արեւելեան Գերմանիոյ այս որոշումը կապ ունի միայն Գերմանացիներու արտագաղթին հետ: «Փակումին» նախորդող 26 ժամերու ընթացքին 3700 գաղթականներ արեւմտեան Պերլին ապաստանած են:

Ամէն պարագայի մէջ բոլորը համաձայն են գտնելու համար թէ այս որոշումը տկարութեան նշան է եւ ոչինչով կրնայ դիւրացնել Ուլպրիխթի կացութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի մէջ շահեկան «Թիւրիմացութիւն» մը պատահած է: Ծանօթ է որ Ուրուկուէյ 50րդ «անհրաժեշտ» պետութիւնն էր, որուն ստորագրութեան շնորհիւ է որ պիտի գումարուէր Օգոստ. 21ին արտակարգ նիստը: Կը յայտնուի թէ Ուրուկուէյի ներկայացուցիչը սխալմամբ տուած է իր ստորագրութիւնը, եւ հիմա թարմանելու համար իր սխալը, որոշած է ի նպաստ Ֆրանսայի քուէարկել: Ծանօթ է որ արտակարգ նիստը կը գումարուի Պիզերթի համար:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբեր պայթած են Ալժերիոյ եւ Փարիզի մէջ: Թունուզեան ուսանողական տան մէջ պայթած ռումբ մը միայն նիւթական վնասներ ըրած է:

ՄՈՆՃԻ ՍԼԻՄ յայտարարութիւն մը ըրած է Ալ Ամալի Նիւ Եորքի թղթակիցին եւ յայտարարած է թէ Ֆրանսա կը փորձէ խաբել ՄԱԿը, զօրամաս մը քաշելով Պիզերթէն: Այդ ձեւով Ֆրանսայի բարեկամները պիտի ըսեն թէ Ֆրանսա գործադրած է Ապահովութեան Խորհուրդի Յուլիս 22ի բանաձեւը:

ԻՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ մէկ ցուցահանդէսէն Սեզանի ութ պաստառներ գողցուեցան, որոնցմէ մէկը Լուվրի թանգարանին կողմէ փոխ տրուած էր: Ընդհանուր արժէքն է 1 միլիար ֆրանք:

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը պաշտօնապէս դիմեց որպէսզի անգլիական զօրքը փոխանակուի Արաբական Լիկայի զօրքին հետ:

ԻՏԱԼԱՅԻ ժամանակակից մեծագոյն նկարիչներէն՝ Մարիօ Սիռոնի մեռաւ 76 տարեկանին:

ԱՏԸՆԱՈՒՐ խօսք առնելով ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին, Քիէլ, յայտարարեց թէ վստահ է որ «վերին» հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ, ի մօտոյ: Դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը չեշտեց թէ Խրուշչեւն ալ համոզուած է որ Պերլինի հարցը բանակցութեամբ լուծուի: Ասոնց նախապայմանն է սակայն Արեւմուտքի վճռականութիւնը եւ միասնականութիւնը:

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետ՝ Վիլի Պրանտ, ընտրական հաւաքոյթի մը ընթացքին (Ատընաուրի ընդդիմադիրն է) ըսաւ թէ Ատընաուրի կառավարութիւնը հարկ եղածին չափ չօգներ արեւելեան Պերլինէն գաղթողներուն: Պրանտ քննադատեց նաեւ կառավարութիւնը որ կը յաւակնի տնտեսութիւնը վերականգնած ըլլալ առանց խոստովանելու թէ չէ յաջողած դպրոց եւ հիւանդանոց շինել:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆ անցած են, Օգոստոս 5էն 11, 12·448 Գերմանացիներ:

ԵԱՄԸ ԱՏԱՅԻ Բարձրագոյն Ատեանը փակեց իր նստաշրջանը: Վերջին նիստ մը պիտի յայտնէ վճիռներու տրուելիք թըւականը:

ՄԱԿ-ի նիւթական վիճակը շատ դէշ է, կ'ըսէ Համըրշոլտ: Ներկայացուցած տեղեկագիրը, 1962ի համար, 73 միլիոն տոլարի պիւտճէ մը կը նախատեսէ (1961էն 564·000 տոլար աւելի): Ընդհանուր քարտուղարը յայտնեց թէ Դեկտ. 31ին 40 միլիոնի բաց պիտի ըլլայ, Մարտ 31ին՝ 50էն 60 միլիոն տոլար եւ Յունիս 30ին՝ 90 միլիոն:

ՅԱՒՈՒՐ ՆԱՒԱՍԱՐԴԻ

«Ամենաբեր նորոց պտղոց տօնից
հիւրընկալ դիցն վանադրի…»:

ԱԳԱԹԱՆԳԵՂՈՍ

ԽՄԲ. — Օգոստոս ամսուան մէջ Աստուածածնի տօնին հետ Հայերը կը տօնէին Նաւասարդեան տօնը, տօնը Վանատուրի, Ամանորի, բնութեան բերքին: Առոր ոգեկոչումը կուտանք նաեւ Եղիշէ արք. Դուրեանի այս հոյակապ քերթուածով.—

Հրա՛շք, վերստին
Ձեռքն հիւրընկալ Արամազդին
Ցանկով փակեր
Է նոր պարտէզ մ'ուր չորս ակեր
Կը ճապաղեն
Իրենց ալիքն արծաթեղէն.
Ուր կը ծաղկի
Նոր ծառ մ'իբրեւ կիտուած ոսկի:

Տեսի՛լ խորին,
Ձէ՞ք տեսներ ծառն Ամանորին,
Զոր Վանատուր
Դիքն է տնկեր բարձր ու ամուր՝
Այն դրախտին մէջ
Ուր « կեանքի փայտն » համբաւաւոր անվերջ
Չկրցաւ, ո՛չ,
Արձակել նոր ծիլ կամ բողբոջ:
Նոյն վայրին մօտ
Գետին մը կայ պարարտաբոյտ,
Ուր վարդն ու մուրտ
Ա՛լ կ'ընդնոտնեն տատասկը ցուրտ.
Սօսն ու սարդին
Ծափ կը զարնեն Նաւասարդին,
Ու ցօրենի
Ոճն հասկաբուռ կը ծածանի:

« Պտղոց տօնին »
Ի՛նչ քաղցր հոյզեր կը կենածնին
Այն միրգերէն
Որ՝ շողակաթ ողկուզօրէն՝
Կուտան արբուն
Ջամբ մը հիւծած հոգիներուն.
Մինչ երդմնակեր
« Կեանքի աղբիւր »ն է ցամաքեր:
Ամանորին՝
Կարմիր է փա՛յլը խնձորին,
Տանձն է կարմիր,
Կարմիր է դեղձն ու չի թոռմիր.
Կարմրաթաթաւ
Թութ, նուռ, ծիրան, խաղող, արմաւ
Ու դեռ ինչե՛ր
Ունի այդ ծառն « ամենաբեր »:

Յառած անոր՝
Մտէք դուռնէն դրախտին մեր նոր,
Ուր ո՛չ վիշապ
Կայ, ոչ Քրովբի սուր բոցատապ,
Առէք կերէք,
Ու մոխիր չէք ծամեր երբեք.
Զի Սոդոմի
Չէ՛ մեր խնձորն ցօղաթուրմի:

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգշաբթի Օգոստոս 17:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔԸ

ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ ՎԱՆՔԸ

Ընդարձակ նիւթի մը վրայ համառօտ գրելը դժուար է։ Պիտի ջանամ Սփիւռքի կարեւոր հայ կեդրոններէն մին այնպէս ներկայացնել, որ ընթերցողին մէջ փափաքը արթննայ խոր կերպով ծանօթանալու, հետեւաբար այցելելու այս դարաւոր հաստատութիւնը։

Բազմակողմանի է այս վանքին արժէքը։

Դարաւոր սրբավայր մըն է։

Հայ թանգարան մըն է։

Պատրիարքական Աթոռ է, ներկայիս ալ կենսունակ։

Ս. Յակոբայ հայ վանքը կը գտնուի Սիոնի բլրան վրայ, տարածութիւնն է 144.000 մեթր քառակուսի։ Այն ընթերցողը որ չէ տեսած զայն, թերեւս խորհի թէ մեծ շէնք մըն է։ Յուսախաբ կ'ըլլայ, որովհետեւ մէկ ակնարկով ոչ տարածութիւնը կը տեսնէ, ոչ ալ մեծութիւնը։ Բազմաթիւ միյարկանի կամ երկյարկանի շէնքեր են, զանազան բակերու շուրջ։ Այս բակերը Երուսաղէմեան բառով՝ Թաղ կը կոչուին։

Նկատի ունենանք նախ՝ իբր սրբավայր։ Պատմականօրէն ստոյգ է՝ թէ հոն կը գտնուէր Ս. Յակոբ առաքեալի, Երուսաղէմի առաջին Եպիսկոպոսին տունը, հետեւաբար առաջին քրիստոնեաներուն կեդրոնը, Վերնատունէն յետոյ։ Թէպէտեւ, այդ պատկառելի անցեալին հետքերը զարդարանքներու ճոխութեան տակ ծածկուած են, պատմութիւնը քօղարկուած է։

Ս. Հրեշտակապետաց Եկեղեցին Աննա Քահանայապետին տունն է, ուր առաջնորդուեցաւ Յիսուս Գեթսեմանիի մէջ ձերբակալութենէն անմիջապէս ետք, Կայիափայի առջեւ հանուելէ առաջ։ Եկեղեցւոյ մէջ ցոյց կը տրուի նաեւ փոքր սենեակ մը, մէկ հողինոց արգելարան մը։ Կ'ըսուի թէ այդ ըլլայ այն բանտը, ուր Յիսուս դատապարտութենէ ետք գիշերը անցուց, ուրբաթ առաւօտ Պիղատոսի ատեանին յանձնուելէ առաջ։ Կ'ըսուի, կ'ըսենք, որովհետեւ անկէ քանի մը մեթր անդին Կալլի–Գանթու Ս. Պետրոսի Եկեղեցին կայ, ուր Ֆրանսացի Ասոմբսիոնիստ Հայրերը ուրիշ բանտ մը ցոյց կուտան իբր Յիսուսի բանտը։ Այս երկու բանտերուն համար պատմութիւնը իր վերջնական վճիռը չէ արձակած։, բայց Աննայի տունն ըլլալը կասկածէ վեր է։ Դրան առջեւ ցոյց կը տրուի հնադարեան ձիթենի մը, որուն կապուած է, կ'ըսէ աւանդութիւնը, Յիսուս, մինչեւ որ ծեքերը հաւաքուած են դատավարութեան համար։ Եթէ պեղումներ ըլլան, վստահ ենք՝ որ աւանդութիւնները ապացուցանող շատ փաստեր երեւան կրնան ելլել, սակայն պեղումներ ընելու համար հարկ է ներկայ շինութեանց դպչիլ, բան մը, որ կարելի չէ, որովհետեւ ներկան ալ իր դարաւոր արժէքը ունի հայկական տեսակէտով։

Ս. Յակոբի վանքը հայ թանգարան է նաեւ։ Նախ Ս. Թորոս եկեղեցւոյ ձեռագրերու եւ թանկագին գիրքերու մատենադարանով, գանձարանով եւ Գալուստեան Հնութեանց հաւաքածոյով։ Իսկ նկարները եւ յախճապակիները՝, որոնցմով զարդարուած են եկեղեցիները, հիացում կը պատճառեն բոլոր այցելուներուն։ Կիլիկեան Թագաւորութեան իշխանուհիներ, ամիրաներ, հարուստ ուխտաւորներ, դարերու ընթացքին ճոխացուցած են այս հայ վանքը, որ բախտը ունեցած է միւս հայ վանքերու պէս գոււլումներու եւ կողոպուտներու զոհ չերթալու։

Սակայն մեռեալ քաղաք մը չէ Ս. Յակոբը։ Հայ պատրիարքի մը գլխաւորութեամբ, Միաբանութիւն մը հոն կենսունակ կը պահէ հայ հասարակութիւն մը։ Ժառանգաւորաց վարժարան մը կը պատրաստէ կղերականներու ապագայ սերունդը, 50ի շուրջ ժառանգաւորներ կ'ապահովեն եկեղեցւոյ սպասարկութիւնը։ Սրբոց Թարգմանչաց երկսեռ վարժարան մը, շուրջ 400 աշակերտներով, հայ մանուկները ուծացումէ հեռու կը պահէ։ Կիւլպէնկեան գրադարանը, Սփիւռքի մէջ լաւագոյն հայ գրադարաններէն մին, հանրութեան մատչելի, Մեսրոպեան մըշակոյթը կը տարածէ այս մեկուսացած Հայութեան։ Տպարան եւ գրավաճառատուն անգործ չեն մնար։ Զանազան երիտասարդական ակումբներ, միութիւններ, վանքի բնակչութեան ներքին կեանքին արտայայտութիւններն են։ Այնպէս որ կարելի է ըսել թէ Ս. Յակոբայ հայ վանքը Երուսաղէմի հայաքաղաքն է, կրօնկան ղեկավարութեամբ, որովհետեւ պետը Սրբազան Պատրիարքն է եւ օրէնքը վարդապետներուն ձեռքն է։

Միաբանութիւնը ունի նաեւ իր ճիւղաւորումները Երուսաղէմի մէջ։ Ս. Յարութեան տաճարին մէջ կայ հայ կողմը, ուր տեսուչ վարդապետ մը տիրացուներով եւ ժամկոչներով հայ իրաւունքներուն տէր կը հանդիսանայ։ Աստուածածնայ Գեթսեմանին վրայ ալ ամէն օր պատարագի հանդիսութիւնը կ'ապահովէ, Բեթղեհէմի տաճարին մէջ Հայերը ունին իրենց կողմը եւ տաճարին կից իրենց վանքը։ Այսպէս Ս. Յակոբ կը հանդիսանայ այն կեդրոնը, ուրկէ կը ճառագայթուի Հայութեան ներկայութիւնը, ոչ միայն Երուսաղէմի մէջ, այլ նաեւ Յորդանանի Թագաւորութեան զանազան քաղաքներուն մէջ, ուր Հայութիւնը գաղութ մը ունի։

Իսկ Իսրայէլեան սահմաններէն անդին ալ գտնուող Հայութիւնը որբ չի մնար։ Ս. Յակոբայ իրաւասութեան մէջ է այդ մասին մէջ մնացած կալուածները մատակարարել եւ հովուել իր հաւատացեալները։

Յ. Ծ. Վ. ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲԻՒԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թօփալեանի գործերին առանձնակի բանաստեղծականութիւն են հաղորդում եզրագծերը՝ պլաստիկ, երգող… Երփնագրում ձեւերը դրսեւորելով ծաւալների ու գունային մակերեւոյթների օգնութեամբ, Թօփալեանը յաճախ դրանք մուգ տոներով երիզում է, շեշտելով եզրագծի ընթացքը եւ մարմինների պլաստիկ, երգուն ձեւերը։ Բայց պատահում է, որ երփնագրում նա աշխատում է գրեթէ միայն եզրագծերի օգնութեամբ։ Օրինակ, այդպիսին է այս գործը։ Սեւի տարբեր յագեցուածութեան երանգներով ստուերաթուղթը ծածկող իւղաներկ փոնի վրայ թանձր սեւ (վրձինով) եւ սպիտակ (քեբիչով) սահուն ու արտայայտիչ եզրագծերի օգնութեամբ է հիւսուել այս բալլադը, որտեղ գծերը, կարծես չափածոյով, մի վերածնուած պատմութիւն են անում միջնադարեան գղեակի, նրա տիրուհու, խոնարհ սպասուհու մասին…

Դիտաւորեալ չէ, որ ես խուսափում եմ Թօփալեանի գործերի վերնագրերը բերելուց, դրանք աւելի կոնկրէտ վերապատմելուց։ Ցուցադրուած նմոյշները վերնագրեր չունեն եւ դա էլ, վերջին հաշուով, պայմանաւորուած է դրանց պօէտական շնչով ու էութեամբ։ Հեղինակը ձգտում է երաժշտութեանը յատուկ բազմանշանակալի գործեր ստեղծել. նկարիչը դիտողին կը հաղորդէ իր հիմնական գաղափարն ու տրամադրութիւնը, իսկ սիւժէտային կոնկրէտացումը թող ամէն դիտող ինքը կատարի, ելնելով իր խառնուածքից ու ընկալումներից։

Նպատակը բարի է, բայց հազիւ թէ վերնագիրն ի վիճակի է աւել կամ պակաս չափով խոչընդոտել դիտողի ստեղծագործական վերապրումները։

Հին հայկական գղեակի, հայ ասպետների, Օհան Տուրեանի դիմանկարի առկայութիւնը չէ միայն, որ Թօփալեանի արուեստը դարձնում է հայկական։

Ի՞նչն է ընթերցողին իրաւունք տալիս հայկականը տեսնել անգլերէն լեզուով գրող Սարոյեանի նոյնիսկ այն գործերում, որտեղ չկայ հայ հերոսը։

Գուցէ հէնց այն բանաստեղծականութի՞ւնը, որ նշուեց Թօփալեանի գործերի կապակցութեամբ։ Գուցէ ա՞յն, որ Սարոյեանի գործերում, աներեւոյթ, թէ ակնյայտ, ներկայ են հայ ժողովրդի ազգային խառնուածքի տիպական շատ արտայայտութիւններ։ Ըստ իս՝ թէ՛ մէկը, թէ միւսը։ Եւ դրանք տեղ են գտել նաեւ Թօփալեանի երփնագրում։

Հազիւ թէ սխալուեմ, եթէ ասեմ, որ Թօփալեանը չունի մի աշխատանք, որի մէջ դրուած չլինի զգացմունքներից ամենահայկականը՝ կարօտը, տարագիր Հայի կարօտը, հայրենի երկրի՛, սարերի՛, արեւի՛ կարօտը։

Նայում եմ այս բնանկարը եւ վերապրում Սարոյեանի «Սիրտ ի բարձրունս» անզուգական թատերգութիւնը։ Լեռնե՛ր՝ ալեկոծուած, իրար վրայ կուտակուած, բռնած պատկերի ամբողջ հարթութիւնը, երանգաւորուած՝ թանձր կանաչից — կապոյտի վրայով — մինչեւ թանձր մանիշակագոյնը, գծեր, որ լեռների կուտակումն ու ալեկոծումն են շեշտում… Եւ պատկերի վերին եզրում միայն մի «օճանցք», մուգ-վարդագոյն (կապտախառն) մի ծուէն, — կարօտի մի ճիչ, հողու կանչ, հրդեհ, մղձաւանջի միջից դժուար բացուող լուսացոլք, գուցէ այլաբաց, բայց ոչ առաւօտեան, այլ կէսօրից յետոյ…։ Այս կարօտը չէ՞, որ երգել է Թօփալեանը՝

Արեւներում հետ գրկվիմ այսօր
Սարերում վրայ իմ հայրենական…

Կարօտի նոյն ճիչն է Արեւմուտքի ժամանակակից քաղաքը պատկերող բնանկարներում. ծանրանիստ, օտարոտի ծուխ ու մշուշ։ «Քաղաքներու լայնանիստ սատուրնական հրկիզում» որից նկարիչն ուզում է փախչել դէպի Հայրենի սարերն ու արեւները… Սակայն այդ փախուստը նրան բերում է ոչ թէ իրական, ապրող, շնչող հայրենի երկիրը, այլ այն հայրենիքն, որ նա իր հոգում, կարօտով պարուրուած իր հայեացքում է ստեղծել, եւ որտեղ հնամենի գղեակներ կան ու ասպետներ, կապանքներից ձերբազատուած ձիեր, որ եւ կենդանի են, եւ իջած միջնադարեան տաղերից, կարմիր հող կայ ու երազի նման քնքուշ փիրուզէ բլուրներ, ծառեր կան, որ ոչ բարդի են, ոչ ուռի, բայց Հայոց ուռին ու բարդին են յիշեցնում…

Տեսքով նոր, էութեամբ վաղուց արդէն ծանօթ պատկեր հայրենիքից հեռու գտնուող հայ մտաւորականների — եւ հարկէ, ոչ բոլորի — ստեղծագործութիւնից։

Նո՛յն ծանօթ փախուստը ժամանակի հրատապ թեմաներից, որ շատերն համարել են միայն «բնիկների գործը», Սփիւռքի Հայի նո՛յն ներկայութիւնը, բայց ոչ թէ կեանքով ու գործով, այլ իր կարօտի անձնաւորումով սոսկ, նո՛յն ծանօթ հրաժարումը՝ որոնելու բարեփոխման ճանապարհներն այն կեանքի, որի ուղղակի պատկերացումից նրանք յաճախ խուսափում են։

Ներկայ դէպքում ես գուցէ եւ չշօշափէի խնդրի այս կողմը, եթէ չլինէր մի հանգամանք, որ իր բախտակից արուեստագէտների հետ ներդաշնակուած Թօփալեանին միեւնոյն ժամանակ տարբերում է նրանց մի մեծ մասից։ Դա Թօփալեանի ստեղծագործութեան երկփեղկուածութիւնն է. արուեստի եւ կեանքի փոխյարաբերութեան հարցում Թօփալեան բանաստեղծը տարբերւում է Թօփալեան նկարչից։ Նրա կերպարուեստի պասսիվութեանը հակադրուած է բանաստեղծութիւնների ակտիւ վերաբերմունքը դէպի կեանքը։ Բանաստեղծութիւններում նա ընթերցողին կոչ է անում «աշխատաւոր բազմութեանց», տեսնում եւ մէջ ու պայքարում է տեսնում ելքը եւ լաւատեսօրէն հաւատում է, որ՝

Պիտի այլեւս վերջացնէս
Շողարձակեմ յաղթանակն յառաջընթաց
մարդկութեան։

Ձնայած յստակ ծրագրի բացակայութեանը, բանաստեղծն առիթ չի տալիս կասկածելու, թէ ինչ պայքարի, ...

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒԷՏԷՆ

Այսպէս երբ Հոլլանտական Ֆրեզէն երկու ճամբայ ելանք ինքնաշարժով դէպի Ստոքհոլմ, ճամբորդութեան հինգ ժամուան ընթացքին՝ մինչեւ առտուան ժամը մէկը, երկինքը չմթնցաւ, այլ լոյս էր կամ մթնշաղ։

Դիպուածով էր որ իմ ճամբորդութիւնս դէպի Շուէտ տարուան ամէնէն երկար օրուան հանդիպեցաւ։ Սկանտինաւեան երկիրներու մէջ իբրեւ ամառնակէսի գիշեր (միթզոմերնախտ) բացառիկ ուրախութեամբ կը տօնուի այդ օրը։

Այս առթիւ շուէտացի բարեկամներս զիս տարին Ստոքհոլմի բարձրագոյն կէտին վրայ հաստատուած, Սքանսընի բացօթեայ թանգարանը։ Ասիկա պարտէզ մըն է, ուր շուէտական հին ոճով տուներ, հողմաղացք, եկեղեցի եւ այլ շէնքեր բնական մեծութեամբ շինուած են։ Այս վայրէն գեղեցիկ տեսարան մը կը պարզուի։ Ամբողջ քաղաքը, հինը եւ նորը, կը տարածուի աչքիդ առջեւ եւ երկինքը՝ լոյսերը կ'օրօրուին ջուրերուն մէջ, ստեղծելով երազային վիպական տեսարաններ։

ՀԱՅ ՄԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Սքանսընի մեծաշէն եւ փարթամ ճաշարանին մէջ նստած ենք, հիւրասիրուելով յատուկ ճաշերով։

Երեք հոգիէ բաղկացած նուագախումբը առաւելապէս իտալական եւ սպանական եղանակներ կը նուագէր, այս տեսակ հիւրանոցներու յատուկ մեղմ ձայնադրութեամբ։

Տեղացիները բացատրեցին թէ վերջերս հարաւային եւրոպական երգերը եւ նուագը շատ կը փնտռուին Շուէտի մէջ եւ նորոյթ դարձած է բերել օտար նուագածու խումբեր։

Այսպէս, մինչ դուրսը, պարտէզին մէջ, ազգային տարազով եւ նուագով ժողովրդական պարեր տեղի կ'ունենային ամառնամիջի գիշերուան տօնին առթիւ, ներսը կը լսուէին հարաւային տենչոտ երգերն ու նուագը։

Նուագախումբը սեղանէ սեղան անցնելով եկաւ։ Մեր սեղանին ալ եկան նուագելու եւ հունգարական ոճով եղանակ մը։ Խումբին ջութակահար վարիչը հայկական աչքեր ունէր։ Երբ եղանակը վերջացաւ, հարցուցի թէ ո՛ր երկրացի է։

— Լիբանան, պատասխանեց։

— Ամե՛նիէն, գոչեցի։

— Այո՛։

— Ես ալ Հայ եմ, ըսի։

Զարմացած հարցուց իր կողմէ.

— Դուք ո՞ր տեղացի էք։

— Ռոտոսթոցի։

Ապշահար եւ քարացած մնաց։

— Բայց ես ալ Ռոտոսթոցի եմ։ Հայրս անպայման կը ճանչնաք, Տատիքօղեան։։

Անշուշտ կը ճանչնայի։ Պէյրութարնակ ծանօթ լուսանկարիչ Պարոն Տատիքօղեանը։ Ի՜նչ զուգադիպութիւն։ Երբ կ'ըսեն թէ աշխարհը փոքրացած է, ճիշդ է…։

Ուրեմն հեռաւոր Ստոքհոլմի լաւագոյն նուագածուներէն մէկն ալ Հայորդի մըն է;- արուեստագէտի անունով Ժերար Ապէլ։

Ամէն տեղ եւ ամէն ճիւղի մէջ Հայ մը։

ՀԱՅ ԱԶԳՈՒԹԻՒՆ
ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ՞ ԴԵՌ

Այս հայերէն կարճ տեսակցութիւնը առիթ տուաւ որ ներկայ Շուէտացիներէն մէկը համարձակի հարցում մը ուղղելու ինծի.

— Հայ ազգութիւն գոյութիւն ունի՞ դեռ։

Երբ զարմացած իր աչքերուն մէջ կը նայէի, ըսաւ թէ ինքը կարդացած է Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա տաղի քառասուն օրերը» եւ լսած է Ֆրիտեօֆ Նանսէնի գործունէութեան մասին եւ այն տպաւորութիւնը ունեցած է թէ հայ ժողովուրդը ջնջուած է աշխարհի երեսէն, թրքական խժդժութիւններուն հետեւանքով։

Բացատրեցի թէ անցած քառասուն տարուան ընթացքին, Հայ ժողովուրդը ինքզինքը վերագտած է եւ այսօր աշխարհի վրայ հայ ժողովուրդը իր թիւով կը հաւասարի Նորվեկիացիներու թիւին, չորս միլիոնի շուրջ։

Բարեմտօրէն տրուած այս հարցումը շուէտացի անձնաւորութեան կողմէ, բոլ առիթ մը ըլլայ մեզի, մտածելու թէ ի՛նչ ուղղութեամբ պէտք է ընթանայ արտաքին օտարներու ծանօթացնելու քարոզչութիւնը։

Այս մարզին մէջ դեռ շատ բան կայ ընելիք։

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՏԵԱՆ

(Շար. — 2)

ԴԵՐԱՍԱՆ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ

—o—

Անցեալ շաբթուան ընթացքին, «Ցառաջ»ի «Արուեստի Լրատու» բաժնին մէջ կարճ հաղորդագրութիւն մը եկաւ հաստատել ինչ որ կը խօսուէր Փարիզի հայ գեղարուեստասէրներու շրջանակին մէջ: Հայ Թատրոնի ծանօթ եւ տաղանդաւոր դերասան եւ «Ցառաջ»ի աշխատակից Արտաշէս Գմբէթեան, առաջին անգամ ըլլալով, մուտք կը գործէր ֆրանսական շարժանկարի աշխարհին մէջ:

Մեր հետաքրքրութեան ընթացք տալով, նաեւ հայ արժէքներու յաջողութիւններով խանդավառուող «Ցառաջ»ի ընթերցողներուն գոհացում տալու միտումով, դիմեցինք այն ուղղակի աղբիւրներուն, որոնք լրիւ պիտի լուսաբանէին մեզ վաստակաւոր արուեստագէտ Գմբէթեանի յաջողութեան մասին, յաջողութիւն՝ շարժանկարի ասպարէզին վրայ, որ, մեր օրերուն, բարոյական եւ նիւթական գերագոյն վարձատրութիւնը կուտայ այն արուեստագէտներուն, որոնք արժանի են իբր այդ նուիրագործուելու:

×

Անմիջապէս պէտք է ըսել թէ հակառակ դերասանական արուեստի իր կատարելութեան, Գմբէթեան ցարդ մնացած էր գաղութահայ երեկոյ Թատրոնի նեղ սահմաններուն մէջ, ուր, այլեւս, պայմաններու բերմամբ, կարողութիւնները երբեք չեն կրնար հասնիլ իրենց լրիւ բողբոջումին: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, Գմբէթեան, որ Վահրամ Փափազեաններու եւ Շահխաթունիներու կողքին, Փարիզի մէջ, հաւասար յաջողութիւններով փայլած է մեր բեմերուն վրայ, պաղուհաց Թատրոնի խաւար երկինքին բացառաբար շողացող աստղերէն մին եղած է սկիզբէն մինչեւ այսօր, չըսելու համար՝ միակ բացառիկը:

Շատեր, զանազան արտայայտութիւններով, գնահատած են իր տաղանդը, բայց որեւէ արդիւնաբեր հող չէ տրուած իրեն՝ իր արուեստի ուժին ամբողջութեամբը արգասաւորուելու համար:

Այս անդրադարձումը ունեցեր է միայն աշխարհահռչակ արուեստագէտը, Շարլ Ազնաւուր, որ, կ'ըսէ թէ մանկութենէ ի վեր մօտէն հետեւած է Գմբէթեանի Թատերարուեստի ձիրքերուն, եւ միշտ գնահատած է անոր տաղանդը:

Այսպէս է որ, երիտասարդ մեծանուն երգահան – բանաստեղծ – երգիչ – դերասան Ազնաւուր, օգտագործելով ներկայացող առաջին յարմար առիթը, առաջնորդած է Գմբէթեանը ֆրանսական շարժանկարէն ներս, Ֆրանքօ–Լոնտոն ընկերութեան Թելադրելով վստահիլ կարեւոր դեր մը՝ «Օրասս 61» ժապաւէնին մէջ, որուն գլխաւոր հերոսն է նոյն ինքն Ազնաւուր:

Շատ կարեւոր դեր մըն է, ըսուեցաւ, Գմբէթեանին յատկացուած դերը: Մեր մէջ, արուեստասէրի հետաքրքրութեան հետ միասին՝ ազգային ողին ալ բորբոքեցաւ այս յոյսին դիմաց, որ շուտով պիտի տեսնէինք, պատրաստութեան մէջ դրուելէ իսկ առաջ, արդէն աղմուկ հանած «Օրասս 61»ը:

Մեր յուզումն ու ուրախութիւնը մեծ եղաւ: Ուստի ուզեցինք մտնել ուղղակի միջավայրին մէջ, անձնապէս ականատես ըլլալու համար Գմբէթեանի յաջողութեան:

Ուղղուեցանք Էփինէ՝ շարժանկարի յատուկ ծանօթ սթիտիոն:

Բախտը կարգադրեց ծանօթանալու բեմադրիչին՝ Վերսինիի հետ, որ արդարօրէն կրնայ հպարտանալ Գմբէթեանի նման դեռ անծանօթ՝ բայց կատարեալ դերասան մը՝ առաջին անգամ ըլլալով՝ իր կողմէ հանրութեան ներկայացուելուն համար:

— Կը տեսնէ՞ք ձեր հայրենակիցը, ըսաւ Վերսինի, Գմբէթեանին ակնարկելով, անիկա տարւոյս շարժանկարի աշխարհին յայտնութիւնը պիտի ըլլայ:

Ապա հրամայեց. «Մօթէօ՛ր»:

Գմբէթեան, Քորսիքայի երկու հակառակորդ ընտանիքներէն մէկուն պետը, — երկու ընտանիքներ՝ որ շատ տարիներէ ի վեր, ըստ քորսիքական սովորութեան, անհաշտ վրէժխնդրութիւն մը կը մշակեն իրարու դէմ, մերթ փոխադարձ զոհեր տալով, — կը գտնուի իր ղեկավարած խաղարանի գրասենեակին մէջ, գրասեղանին առջեւ, իր զաւակներուն հետ: Այս վերջիններէն երկուքը՝ երկրորդական դերասաններ են, բայց մէկը՝ երեւելի քաղաքացի մը:

Անծանօթ մարդիկը՝ բարեւելէ յետոյ, յայտնեցին իրենց նպատակը թէ միայն տեսակցութիւն մը պիտի ընէին Ռէս Մելիքին հետ ու պիտի մեկնէին:

Ռէյմոն Փելըկրէնն է:

Հարկ չկայ պատմել տեսարանին նիւթը բացատրելու, (տեսարան՝ որ իր հինգ յաջորդներով ամբողջ օրուան աշխատանքին նիւթը եղաւ), այլ Գմբէթեանի զուսպ եւ ուժեղ խաղին պատճառած հիացման արձագանգը տուած ըլլալու համար՝ կը բաւէ միայն արձանագրել այստեղ, թէ առաջին անգքին վերջաւորութեան, Փելըկրէն խանդավառուած իր նոր խաղընկերոջ՝ Գմբէթեանի կարողութենէն, չկրցաւ արգելք ըլլալ բարձրաձայն պոռալու. «Կեցցէ՛ Հայաստան»: Գմբէթեան անմիջապէս պատասխանեց. «Կեցցէ՛ Ֆրանսա»:

Բոլոր ներկաները՝ դերասաններ, թեքնիքէններ, գործաւորներ, հիացումով կը հետեւէին իրենց համար նորութիւն մը եղող Գմբէթեանին, եւ այդպէս ալ կ'արտայայտուէին իր մասին:

Ասոնց իւրաքանչիւրին ըսածը կարծիքները թուել երկար պիտի ըլլար, բայց կ'արժէ յիշել Ռէյմոն Փելըկրէնը, որուն, խօսակցութեան մը միջոցին, հարց տուի.

— Ի՞նչպէս... գո՞հ էք ձեր խաղընկերէն:

Փելըկրէն, համբաւաւոր դերասանը՝ մեծ իր արուեստով եւ նոյնքան մեծ իր համեստութեամբ, պատասխանեց.

«Գմբէթեանը իմ խաղընկերս չէ. ինքն է տէրը տեսարանին եւ ես եմ իր մօտ գտնուող խաղընկերը: Ձեր բարեկամին կը սպասեն այնպիսի յաջողութիւններ, որոնք պիտի փոխեն իր միջավայրը»:

Շարլ Ազնաւուր, որ նոյն օրը դեբակատարութեան բաժին չունէր, միջոց մը ներկայ եղաւ աշխատանքներուն:

Ծակատը բարձր էր իր շրջանակի մարդոց մօտ, որոնց ծանօթացուցեր էր Գմբէթեանը:

Գմբէթեանի յաջողութիւնը, որ անկասկած նոր ու անվերջանալի ասպարէզ մը կը բանայ իր առջեւ, ուրախութիւն կը պատճառէ մեզի, մանաւանդ երբ արդէն իսկ կը լսենք թէ՝ յառաջիկայ աշնան դարձուելիք «Մանորէն» ժապաւէնին կեդրոնական դերերէն մէկը պիտի յանձնուի իրեն:

Յաջողութիւնը՝ մեր սիրելի դերասանին, եւ պատիւը՝ մեզի:

ԳՐ.–ՎԱՀԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀՈՒՎԸՐ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Յուլիս 30ին, Տէր եւ Տիկ. Ճորճ Մարտիկեան իրենց բնակարանին մէջ հիւրասիրեցին Մ. Նահանգներու նախկին նախագահ՝ Հերպըրթ Հուվըրը եւ մօտ 30 ուրիշ բարձրաստիճան Ամերիկացիներ: Հիւրերը հայկական համեղ կերակուրներով հիւրասիրուեցան:

Այս ամսուան վերջաւորութեան Վիքթոր Համբարձումեան պիտի այցելէ Սան Ֆրանսիսքօ ու Մարտիկեան զայն պիտի հիւրասիրէ իր մօտ, կը հաղորդէ Լ. Քէշիշեան:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՒԷՐԸ ԹԻԹՕՎԻ

—o—

«Ընկեր Թիթօվ, խորհրդային համայնավար կուսակցութեան անդամ էք»:

Ասիկա նուէր մըն է, շքանշան մըն է, պատիւ մըն է զոր Խրուշչեւ կ'ընէ Հերման Թիթօվի:

Կուսակցութեան անդամ ըլլալը շատ աւելի դժուար է Խորհ. Միութեան, քան ընկերվարական որեւէ երկրի մէջ:

Աշկերտութեան երկար ժամանակ մը անհրաժեշտ է: Նախ «ռահվիրայ» ես, ապա «Թեկնածու» (Թիթօվի պարագան՝ մինչեւ երկուշաբթի), վերջապէս 30 տարեկանի մօտ, շարքերը կը մտնես: Բայց այս ճամբան ալ մեքենական չէ. խոչընդոտներ եւ փորձեր կան: Ընդհանրապէս Թեկնածուին աշխատած հաստատութիւններն են որ կ'որոշեն անդամակցութիւնը:

Գաղափարական պատճառները չեն բացատրեր միայն երիտասարդներուն իրարանցումը, կուսակցական ըլլալու: Այս վերջինը առանձնաշնորհեալ ակումբ մըն է: Պէտք է անդամ ըլլալ, որպէսզի իշխանութեան հասնելու համար կամ պարզապէս, աւելի համեստօրէն նիւթական հանգիստ մը վայելելու համար կարելիութիւններ ունենաս: Այսպէս են, բայց գործատուներու տնօրէնները բոլորն ալ անդամ են:

Կուսակցութիւնը պաշտօնական ընտրանին է խորհրդային ընկերութեան մէջ, անոր տուած առաւելութիւններով և իրաւունքներով:

Ներկայիս 7 միլիոն անդամ ունի խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը: Ժողովուրդը սիրաշահելու համար, կը խոստանան համայնավար շարքերէն ներս առնել ուրիշներ:

ՀԱՅԵՐԸ ԱԼԱՍՔԱՅԻ ՄԷՋ

—o—

Ալասքա կը կազմէ Միացեալ Նահանգներու պետութեան 49րդ նահանգը: Բընակչութեան թիւն է. 200.000, — այս թիւէն 15–20 հազարը՝ էսքիմօ, Հնդիկները 12.000, իսկ 30 հոգի... Հայ:

Հայերը հաստատուած են Անքարեճի մէջ, քանի մը Հայեր կան նաեւ Ֆերպանքսի մէջ: Ամերիկահայ մարդիկ Ջաք Էսիկեանի ծնողքը կը բնակի այստեղ: Ջորճ Էսիկեան (Խարբերդցի) Միհրան Թէրզեանի հետ բացած է մեծ ճաշարան մը քաղաքին կեդրոնը: Այստեղ կը գտնուին նաեւ Վազգէն Մինասեան եւ իր տիկինը (Բժիշկ Ե. Խաթանասեանի աղջիկը), — փաստաբան է, եղած է նաեւ դատաւոր: Կան Հայեր որ ամուսնացած են օտարներու հետ: Հայ պատուելի մը եւս կայ:

Էսքիմօները կ'ըսեն. «Հանօ էլ պին», որ թարգմանի՝ «Ի՞նչպէս էք»:

յաղթանակի, ինչ լաւ աշխարհի մասին է խօսքը:

Ու այդպէս —
Ոճիրներու գրոհին դէմ յաղթական,
Թափուած արեան հեղեղներէն
վերածնած,
Հողին վրայ պապենական
Աւերակներուն իսկ մէջէն,
Հաւատաւոր ու տքնաջան սերունդներ
Իրենց հոգւոյն իբր հիւթեղէն
մարմնացում
Բարձրացուցին, ապառաժէն կոփելով
Նէն ոստաններ, կոթողային կառոյցներ:

Այլ է Թօփալեանը կերպարուեստում, այստեղ նա ճանապարհ ունի անցնելու՝ աշխարհի հանդէպ իր ունեցած վերաբերմունքում բանաստեղծ Թօփալեանի կողքին կանգնելու համար, այստեղ նա (իր շատ արուեստակիցների հետ միասին) դեռ ներքին յաղթանակ ունի տանելու, եւ, ինչպէս ինքն է ասում.

Եթէ ծնի վերջապէս օրն յաղթութեան
մեր ներքին,
Պիտի ըլլայ օրը այդ՝ երջանկութեան
յաղթանակ:

Այո, երջանկութեան յաղթանակ, քանի որ նրա երփնագիրը եւս կը լինի իսկապէս «Երկրին համար ու մարդոց»:

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ
«Սովետական Արուեստ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Միայն թէ Գիլէր Զաքօն էր որ ամէն բանի տեղեակ էր իր անդադար կատարած քննութեանց շնորհիւ, հետեւաբար այդ ազնուական մարդն էր որ պատեհ առիթի մը կը սպասէր՝ իր հոգւոյն բովանդակ սեւութիւնը ցոյց տալու համար:

Եւ որովհետեւ պծուծ եւ շահամոլ էր, այդ պատճառաւ կը վախնար նենգաւոր միջոցներու դիմելէ. աւելի քան տասը տարիներէ ի վեր իր պաշտօնին մէջ հաստատուած ըլլալով, Ռէս Մելիքի շնորհիւ հանգիստ կերպով իր ընտանեաց ապրուստը կը հայթայթէր. թէեւ իր ընթացքը, իր վատ բնաւորութիւնը, իր նկարագիրը բոլոր գիւղացիներուն անտանելի դարձած էին, սակայն Ռէս Մելիքին սիրոյն համար ոչ մէկը ձայն կը բարձրացնէր, ոչ մէկը գանգատ մը կ'ուզէր յայտնել:

Գիլէր Զաքօն ապերախտ գազան մըն էր որ տիրոջը հացը կ'ուտէր, անոր բարիքներով կը սնանէր, եւ սակայն կ'ուզէր անոր սնարին ետեւը թաքչիլ, անոր քուն եղած ատեն անկողնին մօտենալ ու խեղդել զայն:

Ինչո՞ւ համար...:

Անոր համար որ չէր ուզեր բախտաւոր մարդիկ տեսնել եւ չէր ուզեր իրմէն աւելի երջանիկներու վրայ նայիլ... այլ կը փափաքէր որ քալած տեղը, մտած վայրը ամէն կողմ եւ ամենուրեք թշուառութիւն ու արցունքներ պատկերուէին իր աչքին առջեւ:

Այս էր այդ մարդուն հոգեկան քաղքենիի դրութիւնը:

Գիտէր թէ Լալէզար ու հայրը դէպի ո՛ր կողմը ղրկուած էին. միեւնոյն ատեն լըսած էր թէ կառավարութիւնը կը փնտռէր այդ աղջիկը իբրեւ ոճրագործ մը, կասկածելու պէտքը փարատած էր իրեն համար, բայց ստիպուած էր համբերել...:

Գիշեր մը ախոռին մշակը ձայն տուաւ իրեն եւ իմացուց թէ երկու Թուրքեր եկած էին եւ կ'ուզէին Ռէս Մելիքը տեսնել:

Գիլէր Զաքօն անմիջապէս դուռը բացաւ:

Արդարեւ դրանը առջեւ երկու ձիաւոր Թուրքեր կը սպասէին, որոնց մին մօլլա մըն էր, իսկ միւսը մաքուր հագուած քաղաքացի մը:

Անծանօթ մարդիկը՝ բարեւելէ յետոյ, յայտնեցին իրենց նպատակը թէ միայն տեսակցութիւն մը պիտի ընէին Ռէս Մելիքին հետ ու պիտի մեկնէին:

— Այս պահուս... բացագանչեց Գիլէրը բոլորովին զարմացած:

— Այո, որովհետեւ ժամանակ չունինք, առարկեցին երկու անծանօթները:

— Երկու ժամ մնացեր է լուսնալուն. քիչ մը համբերեցէք, վաղը կ'երթաք, ընդհատեց Գիլէր Զաքօն որ շողոքորթելու մէջ վարպետ էր, բառին բովանդակ նշանակութեամբ:

— Թող ատանկ ըլլայ... ըսաւ գիրուկ ու ծաղկաւեր դէմքով մօլլան. թէեւ ուշ կը մնանք, բայց վնաս չունի. ձեր խօսքը չենք կոտրեր. մանաւանդ որ Ռէս Մելիքը քնացած ըլլալով, անհանգիստ պիտի ընենք զինքը:

Այս խօսքերէն ետքը, ձիերը թող տուին որ ախոռը տարուին, իսկ իրենք, Գիլէրին առաջնորդութեամբը թաման եկան:

— Ի՞նչ է ձեր անունը հարցուց մեծափոր մօլլան մտերմական կեղծ ձայնով մը:

— Զաքօ, պատասխանեց Գիլէրը:

— Այս տունին մէջ ի՞նչ պաշտօն ունիք:

— Գեղին Գիլէրն եմ մօլլա էֆէնտի:

— Վայ... ըսել է թէ Ռէս Մելիքին գործակատար Զաքօն դուք էք:

— Այո՛:

— Ի՞նչպէս... զանէ վիճակնուդ գո՞հ էք:

— Է՛հ... ի՞նչ պիտի ընեմ... հարկաւ գոհ պիտի ըլլամ:

— Ռէս Մելիք բարի մարդ մըն է... կը յուսամ թէ ամէն կերպով կը վարձատրէ ձեզի, անանկ չէ՞:

— Այնպէս է... բայց ես ալ շարաշար կ'աշխատիմ, Աստուած գիտէ քաշածներս խօսք չհասկցող գեղացիներու ձեռքէն: Ամէն օր, առաւօտէ մինչեւ իրիկուն, շան մը պէս ոտքի վրայ կը վազեմ, հոն կը մտնեմ, մէկուն անուշութեամբ կ'ըսեմ, միւսին բարկութիւն կը ցուցնեմ, հոգի կը հատցնեմ, թուք ու մուր կ'ուտեմ, միայն ապրուստի մը համար:

— Իրաւ է... ընդհատեց մօլլային ընկերացող մարդը, որ մինչեւ այն ատեն լուռ կը կենար: Ես գիտեմ թէ Գիլէրին պաշտօնը շատ ծանր ու շատ ալ փափուկ պաշտօն մըն է: Ռէս մը պարզապէս անուանական մեծաւոր մըն է գեղերու մէջ, բայց Գիլէրը բանիբուն եւ խորամանկ գործակատարն է որ ամէն յարկի տակ, ամէն տեղ եւ ամենուրեք կը մտնէ եւ ըստ այնմ կը վարէ իր պաշտօնը:

— Եթէ աշխատութեանս չափ հանգիստ ապրէի կմկմաց Գիլէրը՝ գրեթէ աղխատաւոր վերապահութեամբ մը:

— Հանգիստ չէ՞ք, հարցուց մօլլան:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Րաֆֆի Խաչատուրեան կը նուիրէ 25·000 Հ· Ֆ· Շ· Միսաքեան սրահին, 25·000 Հ· Ֆ· Բալայեան սրահին, 20·000 Հ· Ֆ· Թէհլիրեան սրահին:

(Գումար 70·000 Հ· Ֆ·):

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ· Կ· Խ·Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ· Կ· Խ·ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Ինքնաշարժը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի Հովիւ Վարդապետ Աւագեան:

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ· Վահան Յակոբեանի եւ Կ· Խաչի վարչական անդամներուն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են ·ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանութեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռաձայնով տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոցի եւ ճաշասենեակի):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա· շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ· Մ· Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

ՄԵՂՐԱՀԱՄ

ՁՄԵՐՈՒԿՆԵՐ

ՄԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ· կարգ	3046 Ն· Ֆ·
Գ· կարգ	2506 Ն· Ֆ·

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ· կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ· կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆ·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆ·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆ·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆ·	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն· Ֆ·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս···

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS - BOIS

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն· Ֆ·, որուն 242 Ն· Ֆ·ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI 17 AOUT 1961

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9679

ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 3679 37EME ANNÉE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ ԿԸ ՄԹԱԳՆԻ

Տարիներով ջիղերու պաղ պատերազմ ...ելէ, աշխարհի մէջ ահ ու սարսափի մթնոլորտ մը ստեղծելէ, կրակուբոց ճառ... արտասանելէ եւ սպառնական ծանու...գիրներ ղրկելէ վերջ, Խրուշչեւ վճռա...կան քայլ մը առաւ կիրակի օր։ Կատար...ուած իրողութեան առջեւ դրաւ դաշնակիցները, փշաթելով եւ երկաթէ վարա...գոյրով մը իրարմէ բաժնելով Պերլինի արեւելեան եւ արեւմտեան մասերը։

Երեկուան դաշնակիցներու յետպատե...րազմեան յարաբերութեանց մէջ պատ...մական նոր դարձակէտ մը արձանա...գրուեցաւ Օգոստոս 13ին։

Հորիզոնը կրկին մթագնեցաւ եւ զինեալ ...խումբ մը մղձաւանջը աւելի չեշտուած ...երպով ցցուեցաւ անգամ մը եւս խաղա...ղութեան մարդկութեան աչքին։

Ո՛չ ոք կը հասկնայ թէ ի՛նչ է ի վեր...ջոյ խորհրդային քաղաքականութեան իս...կական նպատակը։ Պերլինը միջոց մը, ...առաջին հանգրուան մըն է անշուշտ ...հասնելու համար դէպի վերջնական նպա...տակ, որ շատ աւելի կարեւոր կը թուի։

Խրուշչեւ իշխանութեան գլուխ հասնե...լէն ի վեր մեծ ճարպիկութեամբ խաղաց ...դաշնակիցներուն հետ։ Ամէն անգամ որ ...իր սպառնալիքները բախեցան դաշնա...կիցներու միակամ եւ անխորտակելի ընդ...դիմութեան, իջեցուց առաջադրանքները եւ ...կարճ կապեց։

Իր այս քաղաքականութիւնը բացատրե...լու համար դեռ քանի մը օր առաջ կ՚ըսէր ...թէ ինք Հիթլերի չի նմանիր։ Իբրեւ մե...ծ ...ագէտ գիտէ ժամանակին թուլցնել ...պարանը, երբ տեսնէ որ չափազանց ...լարուած է անիկա։

Երեք դաշնակիցները այս անգամ եւս ...յիշեցնել ճակատով կը ներկայանան՝ ...ճնշուած տեղի չտալ պոլշեւիկներու միա...կողմանի կարգադրութեանց առջեւ։

Պերլինի խնդիրը սերտօրէն կապուած է ...Գերմանիոյ վերջնական սահմաններուն եւ ...վարչաձեւին հետ։

Դաշնակիցները մեծագոյն սխալը գոր...ծեցին, երբ յաղթանակէն վերջ թոյլ ...տուին, որ կարմիր բանակը յաւերժացնէ ...իր տիրապետութիւնը Լեհաստանի, Հուն...գարիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Չե...խոսլովաքիոյ եւ Արեւելեան Գերմանիոյ ...վրայ, զանոնք վերածելով «ժողովրդա...կան հանրապետութեանց», պոլշեւիկեան ...վարչաձեւով։

Գերմանիոյ վերջնական գրաւումէն ա...ռաջ, 1944 Սեպտ. 12ին Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Խ. Միութիւն կը ստորագրէին համաձայնագիր մը, որուն միա...ցաւ նաեւ Ֆրանսա 1945 Յունիս 2ին։ Ըստ այդ համաձայնագրին, Պերլին պի...տի գրաւուէր չորս դաշնակիցներուն կող...մէ հաւաքաբար։ Նախկին մայրաքաղաքի ...բնակիչները ազատօրէն պիտի երթեւեկեն ...եւ աշխատին չորս գօտիներուն մէջ եւ ...զօրանք պիտի կրնան փոխադրել մէկէն ...միւսը։

Պերլինի պաշարման վերցուելէն ետք, 1949 Մայիսին Նիւ Եորքի, նոյն տար...ուան Յունիսին Փարիզի մէջ չորս պե...տութեանց միջեւ կնքուած նոր համա...ձայնագիրներ նոյնը հաստատեցին։

Այդ թուականէն ի վեր քիչ շատ խա...ղաղ կացութիւն մը ստեղծուած էր, երբ 1958 Նոյեմբերին Խրուշչեւ անակնկալ ...կերպով «սպառնագիր»ի ձեւ ունեցող ծա...նուցագիր մը ներկայացուց երեք դաշ...նակիցներուն, յայտնելով որ մինչեւ վեց ...ամիս անջատ դաշնագիր պիտի կնքէ Ա...րեւելեան Գերմանիոյ հետ։

Պայմանաժամը լրացաւ, բայց սպառ...նալիքը չգործադրուեցաւ։ Խրուշչեւ ...«թուլցուց զսպանակը»։ Անկէ վերջ սկը...սաւ «խաղաղ համակեցութեան» քարոզ —

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԶՈՒԶԵՐ ՈՐ ՆՈՐ «ՓԵՇՏԱ» ՄԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ

Մինչ Ատընաուըր կ՚ուզէ խիստ միջոց — ներու դիմել Պերլինի «կղպուելուն» առ — թիւ, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ֆրանսա կ՚ուզեն խոհեմ շարժիլ, վախնալով որ արեւելեան Պերլինը կրնայ, ծայրայեղու — թեան պարագային, քաղաքացիական կըռ — իւներու դաշտ դառնալ եւ նոր Փեշտայի մը ծնունդ տալ։ Պարզ է որ եթէ Հուն — գարիոյ դէպքերը կրկնուին Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, ինչ որ անկարելի չէ, Արեւմուտքը չի կրնար միջամտել, պա — տերազմէ խուսափելու համար եւ տու — ժողը կ՚ըլլայ նորէն, ինչպէս միշտ, ժո — ղովուրդը։

Արեւմտեան պետութիւնները կ՚ուզեն, անշուշտ, բողոքագիր մը յանձնել Մոս — կուայի, բայց երկար ուսումնասիրելէ ետք միայն եւ բոլոր բառերը կշռելով։ Մինչ այդ դաշնակից հրամանատարու — թիւնները գիր մը յանձնած են Պերլինի խորհրդային հրամանատարութեան։ Հոս ալ ոճը խոհեմ է, նոյնիսկ բարեկամական եւ կը սկսի «սիրելի գնդապետ Սոլովիեվ» բառերով։ Կը յիշեն թէ Փանքովի կառա — վարութեան կամայական որոշումը բռնա — բարումն է 1949 Յունիս 20ի չորսերու համաձայնագրին, ըստ որուն Խորհ. Մի — ութիւնը յանձն կ՚առնէր դիւրացնել եր — թեւեկը Պերլինէն ներս։ Գիրը կը վերջա — նայ խորհրդային հրամանատարութեան վրայ ձգելով բռնաբարումին պատասխա — նատուութիւնը։

Ատընաուըր կը գտնէ թէ աւելի անզիջող եւ վճռական պէտք է ըլլալ եւ կ՚ուզէ նոյնիսկ չեղեալ նկատել երկու Գերմա — նիաներու առեւտրական յարաբերութիւն — ները։ Նման քայլ մը որ ծանր հարուած մը կ՚ըլլայ, անշուշտ, Արեւելեան Գեր — մանիոյ համար, կրնայ նաեւ ծանր հե — տեւանքներ ունենալ։

Փանքով իր կարգին կը սպառնայ, այդ պարագային, պաշարման ենթարկել ա — րեւմտեան Պերլինը եւ արգելք հանդիսա — նալ օդային եւ ցամաքային ճամբով, քա — ղաքին պարենաւորման։

Մնաց որ խորհրդային կառավարու — թեան համար, հարցը լուծուած է, Արեւ — մըտեանները իրենց տեղէն չշարժեցան, կատարուած իրողութեան առջեւ են, եւ կը գոհանան խորհրդանշական բողոքա — գիրներով։

Հակառակ Ֆոլքսփոլիցային խիստ հըս — կողութեան, արեւելեան Պերլինէն զաղ — թականներ կը հասնին Մարիընֆելտի կա — յանը, մանաւանդ լողալով եւ կիսամերկ։ Կը պատմեն թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ

ներ կարդալ։ Ամերիկա ղրկեց Միկոյեա — նը, որուն հետեւեցաւ ինքն ալ, մեղմա — ցնելով ձգտուած մթնոլորտը։ Ամերիկա — յէն վերջ եկաւ նաեւ Ֆրանսա։ Իսկ դեռ քանի մը ամիս առաջ Վիէննայի մէջ հան — դիպում ունեցաւ Քենըտիի հետ։

Ու երբ կը կարծուէր թէ խաղաղութիւ — նը ամրապնդուած է, յանկարծ մէջտեղ նետուեցաւ կրկին Պերլինի կռուախնձո — րը՝ յուշագրով մը, որուն խիստ պատաս — խան տուին դաշնակիցները։

Հորիզոնը մթագնած է կրկին։ Սեւ մութ ամպեր կը սպառնան նոր փոթորիկ մը պայթեցնել մարդկութեան գլխուն, ե — թէ ուժեղ չանթարգել մը օգնութեան չփութայ։

Դաշնակիցները պիտի կրնա՞ն ըլլալ այդ չանթարգելը։

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ԳՐՔՈՅԿԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ամիսներէ ի վեր կը պատրաստուէր, վերջապէս Օգոստոս 15ին, Մոսկուայի Սոքօլնիքի Փարքին մէջ պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ ֆրանսական ցու — ցահանդէսին, որ պիտի տեւէ մինչեւ Սեպտեմբեր 15։

Ֆրանսական պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր Ելմտական նախարար՝ Վիլֆրիտ Պոմկարթնըր, հասաւ Մոս — կուա։ Պատուիրակութեան մաս կը կազ — մեն բազմաթիւ խորհրդարանականներ եւ անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Փոլ Ռէնօ, Մորիս Շուման, Պենետեթի, եւայլն։ Խորհրդային կողմը, պէտք է նշել թէ առաջնակարգ ոչ մէկ անձնաւորութիւն հաճած էր ներկայ ըլլալ բացման պաշ — տօնական հանդիսութեան։ Խրուշչեւ Սեւ Ծով մեկնած էր նախորդ օրը, Միկոյեան Թոքիօ մեկնած էր նախորդ օրը եւ Ֆրան — սացիներուն մնացած էր ռուս Հանրապե — տութեան նախագահը՝ Փոլեանսքի որուն կ՚ընկերանային Կոսըլանի նախագահ՝ Նովիկով, Արտաքին Առեւտուրի փոխ — նախարար՝ Պորիսով եւ Արտաքին փոխ — նախարար՝ Սոպոլեւ։

Պաշտօնական ճառերուն ընթացքին խօսք առին Ֆրանսայի դեսպանը՝ Տըժան, ապա Փոլեանսքի, Պոտաս եւ վերջապէս յանուն կառավարութեան Պոմկարթնըր, որ ըսաւ, ի մէջ այլոց.— «Կը կարդանք մեր արդի գրագէտները նոյն հաճոյքով, ինչ հաճոյքով կը կարդանք ձեր հին գրագէտները»։

Խորհրդային ընդունելութիւնը պատ — շաճ է առանց ջերմութեան, մամուլը նոյն վարմունքն ունի. խօսքը կը մնայ՝ ժողո — վուրդին, երկրի մը մէջ ուր ժողովուրդը խօսք չունի։ Առաջին տպաւորութիւնը այն է սակայն թէ յաջողակոյն ցուցա — հանդէսը, ցարդ տրուածներէն։

Մինչ անգլիական ցուցահանդէսը օրը 70.000 հազար այցելու կ՚ունենար, ֆը — րանսականին համար կ՚ըսուի թէ օրական 10.000 մուտք պիտի տրուի միայն։ Բայց անկարելի է երեւակայել թէ Մոսկուացին մանաւանդ կինը, թող ըլլայ խորհրդա — յին, կրնայ անզգայ մնալ ֆրանսական

երկու ոստիկաններ, առջի գիշեր, տեսնե — լով որ երկու չուքեր կը սողոսկին, փոր — ձած են խօսքի բռնել արեւելեան ոստի — կանները, ծխիկ մը հրամցնելով։ Երբ եր — կու փախստականները անցած են, արե — ւելեան պահակը «Շնորհակալ եմ ծխի — կին համար» ըսած է, արեւմտեան պա — հակը «Ես ալ շնորհակալ եմ» պատաս — խանած է, բայց արեւելեան Գերմանացին դառնօրէն յայտնած է. «Հարկ չկայ, մի կարծէք որ չտեսայ, տեսայ բայց չտես — նելու զարկի»։

Մեռելակառք մը որ կ՚ուզէր գերեզման տանիլ իր մեռելը, մեծ դժուարութեանց հանդիպած է առջի օր։ Գերեզմանը կը գտնուի արեւելեան Պերլին, դուռը՝ ա — րեւմտեան Պերլին։ Կարճ անցք մը կայ արեւմտեան փողոցէ մը։ Ոստիկանը յայտնած է թէ ձեռնհաս չէ անցքը ար — տօնելու եւ կանչած է բարձրաստիճան մէկը որ արտօնութիւն տուած է ի վեր — ջոյ, ամբողջ թղթածրար մը պահանջելէ ետք։ Թղթակիցը կը պատմէ թէ դուռէն կը տեսնուին մեծ թիւով ոստիկաններ, գերեզմաննոցին մէջ, շիրիմներու կողքին որոնք կը հսկեն որպէսզի մեռելները յան — կարծ յարութիւն չառնեն եւ ազատու — թեան ճամբան չբռնեն...։

Արեւմտեան կողմի դէտեր կը յայտնեն թէ միջադէպեր եւ բախումներ պատա — հած են ժողովուրդին եւ զինեալ ուժերու միջեւ, արեւելեան Պերլինի մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖՈՒՐԹԻ մէջ սպաննուած է Սալահ պէն Ռուսէֆ որ գլխաւոր ընդդի — մադիրն էր Հապիպ Պուրկիպայի։ 51 տա — րեկան, նախկին քարտուղար Նոր—Տես — թուրի, Սալահ Պէն Եուսէֆ «Գահիրէի մարդը» նկատուած էր եւ չէր ուզեր այլ — եւս հաշտուիլ Պուրկիպայի հետ, հակա — ռակ այս վերջինին բուռն փափաքին։ Թունուզ կը մերժէ այս ոճիրին պատաս — խանատուութիւնը ստանձնել, բայց էն — թերփոլը կը փնտռէ։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Թոքիօ հասաւ երկուշաբթի օր։ Օդակայանը զինքը, կի — նը եւ տղան դիմաւորեցին Արտաքին Նա — խարար՝ Քոսաքա եւ... 8000 ոստիկան — ներ։ Արդարեւ ծայրայեղ աջերը երդում ըրած են որ խորհրդային ղեկավարը ողջ դուրս պիտի չելլէ երկրէն, բայց Միկոյ — եան կը ժպտի եւ չի մոռնար որ հակառակ սպառնալիքներուն ինք գնաց Ճափոն մինչ, անցեալ տարի, Այզընհաուըր ստիպ — ուած էր հրաժարիլ այդ գաղափարէն։ Աջերը բողոքեցին երբ օդանաւէն իջաւ, ձախերը ծափահարեցին, իսկ ինք շեշտեց թէ քաղաքական վարչաձեւերու տարբե — րութիւնը պատճառ չէ որ Խորհ. Միու — թիւն եւ Ճափոն առեւտրական սերտ յա — րաբերութիւններ չունենան։ «Կեցցէ Քու — պան» ըսաւ նաեւ Միկոյեան, Քուպայի մօրուսաւոր դեսպանին թեւերուն մէջ։

ԱՅԽՄԱՆԻ փաստաբանը հինգ ժամ տե — ւող պաշտպանողական մը կարդաց զոր վերջացուց ըսելով.— «Ազատ արձակե — ցէք Այխմանը որ ենթակայ է ժամանա — կազանցութեան, եթէ չառեւանգուէր։ Հանդարտեցնող վճիռ մը տուէք որ նկատի առնէ անցած ժամանակը, վճիռ մը՝ արժանի Սողոմոն Թագաւորին որ աշխարհի կը փաստէ Հրեայ ժողովուր — դին իմաստութիւնը»։ Փաստաբանը յի — շեց թէ «ոճիրներուն» ժամանակ Իսրա — յէլի պետութիւնը գոյութիւն չունէր եւ Իրաւունքը միայն պետութիւնները կը ճանչնայ։

ճաշակին, Փարիզի ցուցափեղկերուն ո — րոնք վերարտադրուած են Մոսկուա եւ կը ներկայացնեն Ֆօպուր Սենթ—Օնորէն։ Անշուշտ ֆրանսացի նկատուած լրագրող Անտրէ Վիւրմսէռ յօդուածով մը կը բա — ցատրէ Ռուսերուն թէ պէտք չէ հաւատալ ներկայացուածին, կ՚ըսէ թէ Փարիզի գե — ղեցիկ խանութներէն միայն օտար կինե — րը գնում կրնան ընել, կ՚ըսէ թէ ֆրան — սացի կինը ստիպուած է աշխատիլ (ա — մօ՞թ է արդեօք աշխատանքը եւ խորհըր — դային կինը չաշխատի՞ր) եւ ուրիշ շատ բաներ կ՚ըսէ, որպէսզի խորհրդային այ — ցելուն «շխաբուի» տեսածներէն եւ կար — ծէ թէ երջանիկ է Ֆրանսայի ժողո — վուրդը...։

Խորհրդային իշխանութիւնները «խըն — դրած» են նաեւ Ֆրանսացիներէն որ քա — շեն կարգ մը գիրքեր, գրադարանի եւ գրատան բաժնէն։ Ասոնց կարգին, կը գրէ Ֆիկառօ, Անտրէ Մալրոյի Խոստովանու — թիւնները եւ Մարդկային Վիճակը, Սար — թրի Տրամաբանական Իմաստութեան Քննադատութիւնը, Արեւմտեան Գրակա — նութեան Պատմութեան Բ. հատորը, Ալ — պէր Քամիւի Ըմբոստ Մարդը, Պերնա — նոսի Հոգիներու խաչին ճամբան եւ գիր — քեր... Հայաստանի վրայ։

Շահեկան էր գիտնալ թէ Ֆրանսացինե — րը ի՞նչ գիրք տարած էին Մոսկուա, Հայաստանի մասին, զոր Խորհրդային իշ — խանութիւնները մերժած էին։ Պատաս — խանը կուտան այն թերթերը որ աւելի մանրամասնութիւններ տուած են այս մա — սին եւ կը ճշդեն թէ մերժուած է «Ի՞նչ գիտեմ» շարքէն, Ժան—Փիէր Ալէմի՝ Հա — յաստանը։

ՏԵՍԱՅ

ԾԱՂԿԱՁՈՐԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

Երեւանի «Աուքս»ը գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էր կազմակերպելու հանդիպում մը *արտասահմանեան* հիւրերու *եւ Երեւանի* մտաւորականներու *միջեւ։ Հանդիպումին օրը ունեցանք Երեւանի ամէնէն հրաշալի օդերէն մին — ջերմիկ ծիծաղուն արեւով՝ ասմագուն ջինջ երկինք մը։*

Հանդիպումի վայր ընտրուած էր պատմական Ծաղկոցաձորը, *որուն* Ծաղկաձոր *(Տէրէչիչէկ) կ՚ըսէ այսօրուան ժողովուրդը։ Մասնակցողներս մեծ թիւ մը կը կազմենք։ Երկուքէն երեք մեծ ինքնաշարժներ (աւտոբուս) տրամադրուած են մեզի։ Ու երբ ճամբայ ելած էինք՝ մեզ եկաւ միացաւ «Աուքս»ի պետ Տիկ. Բերսաբէ Գրիգորեան՝ չքեղ «մեքենայով»։ Մայիս* 12 *էր։ Ճամբորդութիւնը, որ տեւեց մէկուկէս ժամ՝ անզգալի կերպով շուտ անցաւ, զի մերթ բացատրութիւններ կը տրուէին հանդիպած վայրերու մասին եւ մերթ երեւանեան աշխոյժ երգեր կը թնդացնէին մասնակցողները։*

Ի՞նչ լաւ վայելած է «Ծաղկաձոր» բառը սա կանաչուէտ գուարթ հովիտին, ուր կը մտնես աջ ու ձախ լերկ ու քարոտ բլուրներու բաւական երկար տարածութենէ մը վերջ։ Ծաղկաձորի մէջ կը գտնուին Ս. Աստուածածնի Կեչառուս վանքը *եւ Ս.* Գրիգոր *եկեղեցին, որոնց ծագումը ԺԱ. դարուն շուրջը որոնելու է, դարուս ի դար շատ մը փոփոխութիւններու եւ նորոգութիւններու ենթարկուած ըլլալով (Տե՛ս Հ.* Ղեւոնդ Ալիշան, *Այրարատ, էջ* 259։ Արեւելեան Մամուլ, *Զմիւռնիա* 1896, *էջ* 77)։ *— Վանքին անունով ծանօթ է* Խաչատուր Կեչառեցի, *ԺԳ. դարուն վերջը ծաղկած վիպասան եւ բանաստեղծ հեղինակը։ Այս պատմական շէնքերը կը պահպանուին իբրեւ խօսուն յիշատակարաններ շինարար եւ կրօնազգած հնադարեան հայ ժողովուրդին։*

Ծաղկաձորի այս հրապուրիչ վայրը յատկացուած է պիոներ *մանուկներու օդափոխութեան համար, ուր կուգան անոնք խումբերով եւ կանցընեն շատ հաճելի օրեր պետական ծախքերով ու գուրգուրանքով։*

Մեր շրջապտոյտէն ու հետաքրքրական գննութիւններէն քիչ մը յոգնած՝ կը հրաւիրուինք յատուկ պատրաստուած ճաշասեղանի մը շուրջ բոլորուիլ։ Հաւելցնով պատրաստուած համադամներ եւ պէս-պէս ըմպելիներ կը հրամցուին առատօրէն։ Երեւանի մտաւորականներու կողմէ առաջին բաժակաճառը բարի գալուստի ողջոյն մըն է արտասահմանեան հիւրերու ուղղուած։ «Աուքս»ի ազնուամեծար պետ՝ Տիկ. Բերսաբէ Գրիգորեան *հարկ կը տեսնէ սակայն մի առ մի ներկայացնելու արտասահմանէն եկող հիւրերը եւ փոխադարձօրէն Երեւանի մտաւորականներու ներկայացուցիչները՝ իրարու, պատշաճ գնահատումի բառեր գտնելով իւրաքանչիւրի հանդամանքին համեմատ։ Այս առթիւ կ՚իմանանք թէ Տիկ. Սիլվա Կապուտիկեան Մոսկուա գտնուելուն՝ բացակայ է. իսկ Շիրազ՝ հիւանդ է։ Կը հրաւիրուին խօսք առնելու՝ ո՛վ որ կը փափաքի եւ երգելու կամ արտասանելու ըստ հաճոյս։ Մեծ ուրախութեամբ ողջունեցինք ու ծափահարեցինք մասնաւորապէս* հայ նկարիչներու վեթերան 80 *ամեայ Պ. Մարտիրոս Սարեանը, որ հակառակ տարիքի բեռին՝ շատ աշխոյժ եւ կենսուրախ արտայայտութիւններ ըրաւ։ Երգեցին քաղցրաձայն երեւանեան երգեր պարոններ ու տիկիններ, խօսեցան շատ շատեր ու ահա դարձեալ երգ մը՝ մելամոյշ ու թախծոտ շեշտերով.—* «Մի տարի ա չեմ տեսել, տեսնողին աչքին մեռնեմ»։ *Հասած էր կարգը մեզի։ Թամատայի թոյլտուութեամբ ըրինք երկու խօսք.*

«Ընկերնե՛ր, երգիչը հիմա՛ չեշտեց թէ «տարի մը կ՚ըլլայ որ չէ տեսած, տարի՛ մը միայն *ու տեսնողին* աչքի՛ն կը մեռնի»։ *Ըսէ՛ք, խնդրեմ* ի՞նչ բանին մեռնելու է *ան՝ որ* 50 տարի է չէ տեսած իր ծննդավայր գիւղը։ *Ու այսպիսի կարօտով այրեր ու մրկեր է.*

ՄՐՏԻՍ ԿԱՐՕՏԸ

Ա՜խ, իմ հայրենիքս, հե՜ղ մ՚ալ տեսնէի..
Սարերը բարձրիկ խի՜տ անտառներով,
Մարգերը սիրուն, արտեր ծո՜վ ի ծով.
Գիւղակս փոքրիկ ինձ բիւր սիրելի
Հե՜ղ մ՚ալ տեսնէի...

Տընակս հայրենի, ո՜հ հե՛ղ մ՚ալ միայն
Երթայի տեսնել, կարօտըս առնել.
Հոգ չէ յարկին տակ տըկար ու խարխուլ
Գորովն ըզգայի սիրոյ ծնողական,
Ո՜հ, հե՛ղ մ՚ալ միայն...

Մօրըս աչքին մէջ հե՜ղ մ՚ալ նայէի՝
Տեսնելու համար հըրճուանքն առաջին
Ու երջանկութիւնն մանուկ իմ սըրտին։
Անուշ աչքին մէջ մօրըս անձկալի
Հե՜ղ մ՚ալ նայէի...

«Ընկերնե՛ր, հայրենակիցնե՛ր, երբ հասայ Հայաստան՝ կարօտավառ համբուրեցի մեր հայրերու այս նուիրական հողը եւ առի իմ երկայնաձիգ տարիներու կարօտս...»։ — *Մինչ գոհունակութեան արտայայտութիւններ կ՚ընէին շատեր՝ ոմանք հարցուցին թէ Հայաստանի ո՞ր գիւղէն եմ եւ մին ալ — խմբագիր մը անտարակոյս — գրութիւնս առաւ բաճկոնին գրպանը դրաւ՝ յետոյ հրատարակելու համար։*

Վերադարձը շատ հաճելի եղաւ քերելով մերթ Հրազդանի *ափերը եւ մերթ դիտելով* Սեւանի ելեկտրակայանեան ամբարտակները։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

ԲԱՐՍԵՂ Ղ. ՏԱՄԼԱՄԱՅԵԱՆ

Յուլիս 28ին փարիզեան արուարձան Քլամարի իր բնակարանին մէջ 85 տարեկանին մահկանացուն կնքեց Բարսեղ Ղ. Տամլամայեան, նախագահ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան Ներկայացուցչական ժողովին եւ Հայ Կարմիր Խաչին։

Ծնած էր Կեսարիա 1876ին։

Տամլամայեանները ծանօթ ընտանիք մըն են եղած Կեսարիոյ մէջ, առնուազն երկու դարէ ի վեր։ Գրեթէ ամէն կողմ կարելի է հանդիպիլ այդ անունը կրող անձերու։

Հանգուցեալին հայրը Ղազար թէեւ ուսումնական չէր, սակայն իբրեւ հայրենասէր ու ուսումնատենչ անձնաւորութիւն՝ ուրիշ իր նմաններուն հետ նպաստած է իր ծննդավայրի թաղային վարժարաններու յառաջդիմութեան։ Այս դպրոցները բացուած էին Ազգային Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ, երբ վերածնունդի շրջան մը կը սկսէր Թրքահայութեան համար, փայլուն հեռանկարներով։

Ղազար Տամլամայեան ունեցած էր եօթը մանչ եւ երկու աղջիկ զաւակներ։ Անկէ զատ իր վաղամեռիկ եղբօր եօթը որբ աղջիկները մեծցուցած եւ բոլորին ամուսնութիւնն ու ընտանեկան բոյն կազմելը ապահոված էր։

Բարսեղ Տամլամայեան եօթը եղբայրներուն երկրորդն էր։ Կրթութիւնը առած էր Կեսարիոյ թաղային վարժարաններուն մէջ։ Մնայուն ընթերցող եղած է հայերէն գիրքերու եւ թերթերու։ Իր հօրը նման՝ գրական կամ ուսումնական ազդակներէ աւելի իր երկարատեւ կեանքին մէջ ունեցած անձնական յարաբերութիւններն ու իր բնածին ուշիմութիւնը զինքը զարգացուցած եւ գործնական փիլիսոփայութեան մը հասցուցած էին։

Ղազար Տամլամայեան եւ զաւակները 1895*ի համիտեան հալածանքներէն վերապրած էին՝ նիւթական վնասներ կրելով։ Այդ թուականէն վերջ դարձեալ առեւտրական փայլուն գործեր ունէին Կեսարիայէն զատ Սեբաստիա, Սամսոն եւ Պոլիս։ Սամսոնի մէջ ծանօթ էր Յակոբ Տամլամայեան տունը։*

Մեծ Եղեռնը մահացու հարուած մը պիտի տար Տամլամայեան գերդաստանին։ Բարսեղի ծերունազարդ հայրը, հինգ եղբայրներն ու երկու քոյրերը զոհ գացին թրքական վայրագութեանց՝ աքսորի ճամբաներուն վրայ։

Նահատակներու այրիներն ու անչափահաս զաւակները տարագրուած էին Կեսարիայէն ու Սամսոնէն դէպի Փոքր Ասիա եւ Սուրիա։

Բարսեղ ողջ էր մնացած՝ այդ սեւ օրերուն Պոլիս գտնուելուն շնորհիւ։ Անուն եւ ինքնութեան թուղթ փոխած ըլլալով, յաջողած էր զերծ մնալ ոստիկանական հետապնդումներէ՝ պատերազմի ամբողջ շրջանին։

Ողջ էր մնացած նաեւ իր բժիշկ եղբայրը՝ Խաչատուր Տամլամայեան, որ Փարիզ կը գտնուէր։

Փոթորիկէն վերջ անհրաժեշտ էր հաւաքել ընտանիքին բեկորները եւ ապրեցնել զանոնք։ Վերապրող երկու եղբայրները իրենց հինգ նահատակ հարազատներու մնացորդացը փրկելու համար ամէն զոհողութիւն ըրին։ Շնորհիւ իրենց ջանքերուն, այսօր Ղազար Տամլամայեանի թոռները վերընձիւղած, ընտանեկան բոյներ են կազմած։ Փարիզի, Պոլսոյ, Պուլկարիոյ եւ Հայաստանի մէջ կեանքով լեցուն բազմաթիւ Հայեր այդ անունը կը կրեն։

Հանգուցեալ Բ. Տամլամայեան հանրային բեղուն գործունէութիւն ունեցած է իր ապրած բոլոր վայրերուն մէջ — Կեսարիա, Սեբաստիա, Սամսոն, Պոլիս։

Վերջին երեսուն տարիներուն Փարիզի ազգային — եկեղեցական — կրթական եւ բարեսիրական ձեռնարկներուն բերած է իր գործօն մասնակցութիւնը։ Կրօնական Ընկերակցութիւն, Աղքատախնամ, Հայ Կարմիր Խաչ մօտիկ էին իր սրտին։ Պատերազմի ընթացքին անդամակցեցաւ նաեւ Հայ Գաղթականաց Կեդր. Յանձնախումբին։

Յունաստանի Հայերը ծանր օրեր կ՚ապրէին գերմանական գրաւման տակ։ Օգնութեան կոչերը հասած էին մինչեւ Փարիզ։ Բ. Տամլամեան անձնապէս հանգանակութեան ձեռնարկեց եւ յաջողեցաւ կարեւոր գումարով մը դեղօրայք եւ անհրաժեշտ պիտոյքներ հասցնել Յունահայերուն։

Նոյն օրերուն «Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներ»ու Մատենաշարէն հատորի մը տպագրութեան ծախքերը ստանձնեց, յաւերժացնելու համար յիշատակը իր նահատակուած հինգ եղբայրներուն եւ երկու քոյրերուն։

Փարիզի եկեղեցին հայկական ոճով եպիսկոպոսական աթոռ մը նուիրեց՝ դարձեալ անոնց յիշատակին։

Ազատագրութենէն վերջ Ազգային Ճակատի համագումարին մէջ, երբ մետասաներորդ ժամու իմաստուններ քաւութեան նոխազ կ՚ուզէին դարձնել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Բ. Տամլամեան զգաստութեան հրաւիրեց զանոնք։

Նիւթապէս կ՚աջակցէր կրթական ու բարեսիրական բոլոր ձեռնարկներուն։ Իր բարի ժպիտով կ՚ընդունէր միշտ իրեն դիմողները եւ կարելին կ՚ընէր օգտակար ըլլալու համար անոնց։

Յիշատակութեան արժանի է իր ազնիւ տիկինը, որ յաճախ ներշնչողի եւ քաջալերողի դեր կատարած է անոր բարի ձեռնարկներուն։

Մէկ խօսքով Տամլամայեան ընտանիքին

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՇՈՒԷՏԷՆ

«ՎԱԶԱ» ՆԱՒԸ

Սթոքհոլմը տեսարժան նոր առարկայով մը հարստացած է վերջերս։ Անիկա ծովուն յատակէն հանուած «Վազա» պատերազմական առագաստանաւն է, որ ասկէ 333 *տարի առաջ,* 1628 *Օգոստ.* 10*ին, ընկղմած էր իր առաջին իսկ ճամբորդութեան, հազիւ* 500 *մեթր հեռու նաւաշինարանէն։ Այդ օրը՝ իր ամբողջ առագաստները բացած «Վազա»ն հպարտօրէն կը յառաջանար դէպի ծով։ Յանկարծ զօրաւոր հարաւ-արեւմտեան հով մը վայրկենապէս ծռեց նաւը, որ ընկղմեցաւ եւ խրեցաւ* 32 *մեթր խոր։* 333 *տարի ջուրին տակը մնալէ ետք,* 1961 *Մայիս* 9*ին ջուրին երեսը հանուեցաւ շնորհիւ Անտերս Ֆրանցըն ճարտարապետին, որ* 1956*էն ի վեր նուիրուած էր այս «պեղում»ին։ Շատ մը թեքնիքական եւ նիւթական դժուարութիւններուն յաղթելով, կրցաւ ի գլուխ հանել այս դժուարին գործը։*

Այսօր նաւը դրուած է չոր աւազանի մը մէջ իր ամբողջական մեծութեամբ։ Մօտաւորապէս ութ մեթր բարձրութիւն եւ յիսուն մեթր երկարութիւն ունի։ Ամբողջապէս փայտէ հաստ գերաններով եւ տախտակներով շինուած է։ Ջրնալու պարագային կրնայ կծկուիլ եւ ինքնիրեն քակուիլ՝ չորցած փայտէ տակառի մը նման։ Այս վտանգին առաջքը առնելու համար, նաւը ներսով եւ դուրսով ջուրի ժայթքերով շարունակ թաց կը պահեն։

Նաւը ունի չորս յարկ։ Վերին երկու յարկերը ունին մէկ-մէկ շարք թնդանօթի քառակուսի բացուածքներ, ընդամէնը 64 *հատ։ Ասոնք բաց են եղեր այդ փորձանքին օրը, եւ երբ նաւը հովի ճնշումէն կը ծռի, ջուրը կը ներխուժէ այս բացուածքներէն եւ պատճառ կը դառնայ նաւին ընկղմելուն։ Վերջերս նաւէն հանուած են քանի մը պրոնզէ թնդանօթներ, նաեւ փայտէ արձաններ եւ փորագրութիւններ, որոնք իրենց մեծութեամբ աւազաններուն մէջ՝ ջուրին տակ կը պահուին։*

Հետաքրքրական է որ դեռ 1664*ին կըրցած են ընկղմած նաւուն մէջի* 64 *թնդանօթներէն* 53*ը դուրս հանել, հակառակ որ այսօրուան դիւրութիւնները չկային այդ ժամանակ, ծովուն յատակը իջնելու։ Շուէտացի սպայ մը Ալպրեխտ ֆոն Թրայլեպըն յաջողած էր սուզազանգակի մը մէջ կեցած մարդ մը՝ մինչեւ կուրծքը ջուրին մէջ, իջեցնել նաւուն կողքը եւ օդը, որուն պէտք ունէր ջուրին տակ աշխատող մարդը, ապահովուած էր միաժամանակ ջուրին մէջ մխրճած օդով լեցուն տակառէ մը։*

Այս թնդանօթները թանկարժէք էին, որոնց պէտք ունէր շուէտական այդ ատենուան մեծ կայսրութիւնը, որ այսօրուաններէն կրկին տարածութիւնը ունէր, որուն կը պատկանէին պալթեան ծովի եզերքներու երկիրները եւ ամբողջ Ֆինլանտան։

Նաւաշինութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ նշանակութիւն ունի ծովէն հանուած այս նաւը։ Իր ժամանակին տեղի ունեցած ատենական թուղթերը ցոյց կուտան որ, ոչ մէկը դատապարտուած է նաւուն ընկղման հետեւանքով, հաստատուած ըլլալով որ անմիջական սաստիկ հովն էր պատճառը։ Բայց վերջին ամիսներու ուսումնասիրութիւնները ենթադրել կուտան որ նաւը շինուածքի սխալ մը ունեցած է, ծանրութեան կեդրոնի սխալ հաշիւի մը պատճառով։

Այս նաւը ճշմարիտ վկայ մըն է նաեւ ասկէ 333 *տարի առաջուան օրուան կեանքին, որովհետեւ նաւուն մէջէն ելած գործածական առարկաները, հագուստները, ուտելիքները, խմիչքները, եւայլն, կարելի կը դարձնեն նաւու մը վրայի առօրեական կեանքը վերադատելու եւ հետեւցնելու այդ ատենուան կենցաղը։*

ՇՈՒԷՏԸ ԵՒ ՄՆԱՑԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱՆ

Թէեւ Շուէտ այսօր մեծ կայսրութիւն մը չէ եւ մեծ պետութիւններու կարգին չի դասուիր, բայց ան ունի իր կարեւոր տեղը, ինչպէս արեւմտեան քաղաքակրթութեան, նոյնպէս արեւմտեան քաղաքականութեան մէջ։

Ինչպէս վերը ըսի, Շուէտ 150 *տարիէ ի վեր զերծ մնացած է պատերազմներէ։ Անցնող երկու համաշխարհային պատերազմներուն Շուէտ կրցաւ չէզոքութիւն պահել։ Մինչ Հիթլեր գրաւեց Դանիան եւ Նորվեկիան, չհամարձակեցաւ սակայն յարձակիլ Շուէտի վրայ։ Ասիկա արդիւնք էր Շուէտի զինեալ չէզոքութեան։ Ճիշդ Զուիցերիոյ պէս, Շուէտ ալ իր քաղաքացիները զինուորապէս մարզած է եւ հայրենասիրութեամբ դաստիարակած, այնպէս որ ի պահանջեալ հարկին, շատ կարճ ատենուան մէջ կրնայ ոտքի հանել զօրաւոր բանակ մը դիմադրելու համար թշնամիին։ Շուէտացիները լաւ գիտեն թէ այսօրուան հիւլէական ռումբերու դարուն, առօրեական զէնքերը չեն որ պատերազմի մը ճակատագիրը պիտի որոշեն, բայց անոնք պատրաստ են իրենց երկիրը պաշտպանելու, զբաղեցնելով եւ նեղելով թշնամին։*

Շուէտի համար բարեբախտութիւն մըն է որ Ֆինլանտան կայ իր եւ Խորհ. Միութեան միջեւ իբրեւ պատուար, երբ արեւելեան եւ արեւմտեան բախում մը ունենայ։

Տնտեսական յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ շատ գոհացուցիչ են, բայց քաղաքական վարդապետութեանց տեսակէտով ոչ մէկ շփում։

Նկատի առնելով Շուէտի բանուորներու բարձր վաստակը, ընկերային լայն ապահովութիւնը եւ կեանքի բարձր մակարդակը, ոչ մէկ պատճառ կայ կարծելու թէ համայնավարական սկզբունքները կրնան հող գտնել այս երկրին մէջ, բայց ինչպէս ամէն տեղ, հոս ալ ռուսերէն աշակերտողներու թիւը օրէ օր կը շատնայ եղեր...։

ՏՈՔԹ. Տ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՇԱԼԻ ԱՄՊԵՐԸ

LES MERVEILLEUX NUAGES (1)

Ժողովրդական ու համաշխարհային գործածած նոր արուեստագէտներու գործերուն մասին արտայայտուիլ աւելի բարդ է անշուշտ անհամբաւ գործերու քննադատութենէն:

Ֆրանսուազ Սականի համբաւն ու փառքը կայծակի արագութեամբ տարածուեցան ամէն կողմ, հակառակ անոր որ աժան հաճոյքներ հայթայթող հեղինակ մը չէր եւ իր վէպերը համաշխարհային շահագրգռութիւն արթնցնող նիւթեր չունէին:

Ի՞նչ է ուրեմն Սականի բացառիկ արժէքը, որ զինք բարձրացուց այսպէս, այս արժէքը ի՞նչ չափով կը համապատասխանէ մեր օրերու ընթերցողին ճաշակին եւ իր գործը ո՞րքան հնարաւորութիւն ունի դիմանալու համար ապագային ալ:

Այս հարցերուն պատասխանած են՝ ամէն ազգէ բազմաթիւ քննադատներ, որոնք Սականի արուեստին մէջ կը գտնեն չափազանց հմայիչ պատմելու կերպ մը, կեանքի մաքուր եւ աղտոտ երեսներն ալ հաւասար մխամտութեամբ ու յուզիչ քաղցրութեամբ ներկայացնելու մասնայատուկ շնորհ մը, բանաստեղծական շունչ մը, ջերմօրէն մարդկային հարազատութիւն մը, յստակ ու պարզ վայելչութիւն մը, ազնուր լեզու մը եւ համակրելի հեղինակի մը անհատական դրոշմը:

Յարգ հրատարակուած իր հինգ վէպերուն մէջ ալ այս յատկութիւնները կը գտնենք գրեթէ հաւասար չափով: Նոյն հեղինակն է որ կը շարունակէ նոյն շունչով գրել «մեծ վէպ» մը, որուն հինգ գլուխներուն մէջ հերոսներն ու միջավայրը կը փոխուին: (Իւրաքանչիւր վէպ իր ծաւալով կրնայ գլուխ մը նկատուիլ): Կը հետեւի ուրեմն որ Ֆ. Սական իր գրական անհատականութիւնը անխախտ կը պահէ այն օրէն ի վեր, երբ տակաւին ոչ ոք լսած էր իր անունը: Անխախտ պահելով կ'ուզէ անշուշտ ցոյց տալ որ հաստատուած է իր գործին գոյութեան իրաւունքին: Այդ համոզումը թերեւս ալ կը բխի իր գտած աներեւակայելի յաջողութենէն:

Ամէն պարագայի երեւոյթ մըն է Ֆրանսուազ Սականի յայտնութիւնը, երեւութապէս նուազ փայլուն քան յայտնութիւնը Ժան-Փօլ Սարթրի, բայց աւելի արագ տարածուած ամբողջ աշխարհի մէջ:

Մեզի համար Սականի վերջին վէպը՝ «Հրաշալի Ամպերը», շարունակութիւնն է նախորդներուն, ո՛չ աւելի ուժեղ, ո՛չ աւելի տկար:

Ազնուր խորագիր մը Պօտլէրի սիրուն մէկ արձակէն առնուած, 185 էջ լայնօրէն շարուած մէկ շունչով կը կարդացուին, ինչպէս ժամանակին կը կարդայինք երկար նորավէպեր:

Ինչպէս նախորդ վէպերուն մէջ «Բրոշ ժպիտ մը», «Պրահմս կը սիրէ՞ք» եւայլն, խորագիրը գրեթէ ոչ մէկ կապ ունի վէպին նիւթին հետ: Մեծածախս հագուստի մը վրայ դրուած զարդասեղի մը դերը կը կատարէ խորագիրը Սականի համար: Կը բաւէ որ զարդասեղը սիրուն ըլլայ, կարեւորութիւն չունի որ կը պատշաճի՞ հագուստին:

Պատմուած նիւթը սկիզբ եւ վերջ չունի, գոյլ մը ջուրի նման որ նետուած է հեղասահ առուի մը մէջ եւ կը յառաջանայ: Կեանքի ըմբռնում մըն է այս որ հեռու չէ իրականութենէն եւ հաճելի է մարդոց: Վերջացած գործերն ու դէպքերը քէչ մը մահուան կը մօտեցնեն մեզ: Նախընտրելի չէ՞ մոռնալ մեզի վերապահուած անփառունակ վախճանը:

Սեռային ցանկութեանց ու վայելքներու մտասեւեռումը այս վէպին մէջ ալ կ'իշխէ մարդոց ու պատահարներուն վրայ:

Հինգերորդ վէպէն ետք ընթերցողը թերեւս ուզէ հարցնել որ Ֆրանսուազ Սական սեռային յարաբերութեանց սահմանէն դուրս ոչի՞նչ կը տեսնէ կեանքի մէջ: Ապահովաբար կը տեսնէ, բայց առայժմ փնտռուած եւ դիւրաւ ծախուող ապրանք կը պատրաստէ: Իր այս ճիգը կը յայտնուի մասնաւոր կերպով քանի մը պատահարներու մէջ որոնք արուեստակեալ եւ բռնազբօսիկ արատներ կը բերեն գործին: Այդ պատահարներէն առաջինն է Ժոզէի (հերոսուհին) յանձնուիլը անծանօթ նաւավարի մը (Ռիքարտոյի) պարզապէս իր ամուսնին կարենալ ըսելու համար որ խաբած է զինք, իսկ երկրորդն է Ժոզէի եւ Մարքի (նախկին սիրահար մը) սիրաբանութիւնը արտաքնոցի մը գետնամածին վրայ: Այս վերջին պատահարը թերեւս ալ ընթերցողը գայթակղեցնելու կանխամտածութեամբ ստեղծուած է: Մենք չենք գայթակղիր, բայց բռնազբօսիկ կը գտնենք:

Սականի գրելու կերպը տաք ու հմայիչ է: Արդի գրականութեան մէջ առատօրէն տեսնուած հոգեբանական վերլուծումները եւ պատմելու կերպերը կը գործածէ ճարտարութեամբ:

Եւ սակայն, ամէն ամիս Ֆրանսայի մէջ իսկ կը հրատարակուին տասնեակ մը վէպեր, որոնք Սականի գործերէն աւելի գրական արժէք ունին, բայց չեն արժանանար «Հրաշալի Ամպեր»ին բախտին: Կրնա՞ք լուծել այս հանելուկը:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Françoise Sagan : Julliard, Paris 1961.

պատմութիւնը հայ ժողովուրդի գոյամարտի համառօտ մէկ պատկերն է:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Օգոստոս 1ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ: Դամբանական խօսեցան Կաթող. պատուիրակ Սերովբէ եպս., Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութեան ատենապետ Պ. Ս. Քարեան եւ Կեսարիոյ Հայր. Միութեան կողմէ Պ. Գալֆայեան:

Իր մահով կ'անհետանայ հայրենասէր, աշխատասէր եւ տիպար Հայ մը, վերջին շառաւիղներէն մէկը հին սերունդին:

Հ. ՊԱՐՈՅՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ գնդապետ Հերի Սաչագլեան որ կը ծառայէ Միացեալ Նահանգներու օդային ուժին մէջ, Լիճըն օֆ Մէրիթի շքանշան ստացաւ յօգուտ Ամերիկայի իր մատուցած ծառայութեանց համար:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Համազգայինի վարչութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած էր, ուր Կ. Մեհեան խօսած է «Սիրային եւ բանաստեղծական լարերը հայ ժողովրդական երգերու մէջ» նիւթին շուրջ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեռած է բազմավաստակ ուսուցչուհի Տիկ. Զ. Ծաղկունի

Յուղարկաւորութիւնը, որուն նախագահած է Մամբրէ արք. Սիրունեան, կատարուած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, ազգ. վարժարաններու տնօրէններուն եւ ուսուցչական կազմերու ներկայութեան: Բոլոր դամբանական խօսողները վեր հանած են ողբացեալին անձնուէր գործունէութիւնը եւ նուիրումը ազգային դաստիարակութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Փարիզ վերադարձած է Նշան Պէշիկթաշլեան, եօթը ամսուան շրջապտոյտէ մը ետք՝ Մերձ. Արեւելք:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ «Յառաջդիմասէր»ի տարեկան քերմէսը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի եւս: Գահիրէէն եւ Աղեքսանդրիայէն խուռներամ բազմութիւն մը փութացած էր «Յառաջդիմասէր»ի օդասուն պարտէզը: Բացման խօսքը ըրած է Պ. Վ. Գաւուզճեան, ապա գեղարուեստական բաժին մը գործադրուած է: Հանդէսը յատկացուած է կարօտ ուսանողներու:

ՀԱԼԷՊԻ Քարէն Եփփէ ազգ. ճեմարանը բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած է այս տարի: 33 հայ աշակերտներ յաջողած են պաքալորէայի քննութիւնը, որոնց 14ը ճեմարանցի:

ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

— Ըսէ տեսնեմ, ամբաստանեա՛լ, ինչո՞ւ կեղծ դրամ շինեցիր, կը հարցնէ դատաւորը կեղծարարին:

— Որովհետեւ, իրականը չէի կրնար շինել, անկեղծօրէն կը պատասխանէ ան:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ

ԱՇԽԱՏՈՂ ԿԻՆԸ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տիկին, թերեւս իրենց տուներէն դուրս աշխատող կիներէն էք եւ ամէն անգամ որ բախում կ'ունենաք տանը մէջ, կ'ըսէք իւրովի. «Ա՛խ, եթէ դուրսը չաշխատէի, անիկա պիտի չպատահէր, ու թերեւս ամուսինս աւելի պիտի սիրէր զիս»:

Եթէ կին մըն էք որ կազմած էք ընտանեկան խաղաղ բոյն մը, տունէն դուրս ձեր աշխատանքը երբեք չի կրնար վնասել ձեր երջանկութեան, ոչ ալ թուլցնել այն կապերը որոնք ձեզ կը կապեն ձեր ամուսնոյն: Այս կէտին վրայ, կրնամ բացարձակ ապահովութիւն տալ ձեզի: Օրինակով խօսիմ: Վերջերս մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունեցայ Կանանց Ընկերակցութեան Կեդրոնի տնօրէնուհիին հետ: Ծանրախոհ, գիտակից եւ իմաստուն կին մըն է, որ ամէն շաբաթ իր ներկայութեան կ'ընդունի հարիւրաւոր կիներ, որոնք ամուսնացած են եւ կ'աշխատին:

— Շատ պարզ է թէ, — ըսաւ ան, — Ֆրանսա Եւրոպայի այն երկիրն է, որ իր մէջ կը հաշուէ աշխատաւոր եւ ամուսնացած կիներու բազմահոծ զանգուած մը, Անգլիայէն՝ երկու անգամ եւ Հոլանտայէն՝ չորս անգամ աւելի: Միանգամայն այն երկիրն է, ուր ամուսնալուծումները նուազագոյն թիւ մը կը կազմեն, բաղդատմամբ ուրիշ երկիրներու:

Յարգելի տնօրէնուհին քանի մը կենդանի օրինակներ տալէ վերջ, աւելցուց.

— Դուրսը աշխատող կին մը յաճախ աւելի հաւասարակշիռ վիճակ մը կը պարզէ: Բժիշկներ յայտարարեցին ինծի թէ՝ աշխատող կիները նուազ կը տառապին ջղային տագնապներէ:

Աշխատութիւնը, տիկիններ, կը զօրացնէ ամուսնական կեանքը, կնոջ կ'առթէ տեսակ մը ապահովութեան զգացում, ոչ թէ նիւթական՝ այլ ներքին ապահովութիւն մը: Աշխատող կինը գիտէ թէ որեւէ պարագայի, կրնայ վստահիլ ինքզինքին: Եւ առ այդ, ամուսնոյն հանդէպ իր ունեցած ընթացքը կը փոխուի, կը սկսի աւելի սիրել զայն, նուազ անձնասէր կ'ըլլայ, խորհելով թէ անկէ միայն կախում չունի ինք:

Փոխադարձաբար, ամուսինն ալ կը սկսի խորապէս յարգել իր կինը ու կարելին կ'ընէ արժանի ըլլալու համար անոր, որովհետեւ գիտէ թէ իր տանը մէջ կնոջ աշխատութեամբ երեւան եկած է իրեն համար վտանգաւոր բան մը. «ազատութիւն»:

Ուրեմն, տիկին, երբ ձեր զաւակը կը բարկացնէ ձեզ, երբ ձեր ամուսինը յոռի տրամադրութիւն մը ունի, երբ յոգնած զգաք դուք ձեզ՝ մի ըսէք. «Եթէ միշտ տունը ըլլայի, այս բանը չէր պատահեր»: Ընդհակառակն ըսէք. «Աւելի գէշ պիտի ըլլար եթէ չաշխատէի»:

ՏԱՆԻԷԼ ՖՈՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Ի՞նչ հանգիստ պիտի ըլլամ, մինակ չեմ մօլլա էֆէնտի, ընտանիք ունիմ, զաւակներ ունիմ, ութեւայրի քոյր մը ունիմ, հիւանդ ու տարիներով անկողնէն վեր չելած մայր ունիմ, վերջապէս այնքան անտանելի է իմ դրութիւնս որ մտածելով պիտի խենթենամ: Եթէ ընտանիք չունենայի ու այս վիճակին չդատապարտուէի, հաւատացէք որ վայրկեան պիտի չուզէի հոս մնալ. ախուրին մշակները ինծի հանգիստ կ'ապրին:

Մեծափոր մօլլան, որ անթարթ աչքով իր դէմը կանգնող մարդը կուսումնասիրէր, հասկցաւ թէ շահամոլութեան մարմնացումն էր ան. հետեւաբար ան գզալի կերպով անոր հոգին ձեռքին մէջ առնելու ջանաց:

— Մտիկ ըրէք, Գպիր Զաքօ, ընդհատեց նենգամիտ մօլլան, երկուքս ալ կը ցաւինք ձեր վիճակին վրայ, որովհետեւ կը տեսնենք որ չափազանց գործունեայ ու աշխատասէր մէկն էք դուք: Միեւնոյն ատեն կը ցաւինք Ռէս Մելիքին պէս բարի անուն հանող մարդու մը վրայ, որ չէ թէ կարեկցաբար պիտի աշխատէր ձեր երջանկութեանը համար, այլ պարտականութիւն մը համարելով, ձեռքէն եկածը չի խնայեր: Ինչ որ է, գիտցէք որ անկեղծօրէն կ'ըսենք ձեզի թէ նեղութիւններէդ պիտի ազատուիք, երբ յանձն առնէք փոքրիկ ծառայութիւն մը մատուցանելու:

— Եթէ կարող եմ, ընդհատեց Գպիրը, կը խոստանամ ամենայն սիրով կատարելու, բաւական է որ դուք վստահ ըլլաք իմ վրաս:

— Մենք վստահ ենք ձեր վրայ, նկատել տուաւ մօլլան, այդ մասին երբեք կասկած մը չունինք. միայն թէ կը վախնանք որ չուզէք ճշմարտութիւնը խոստովանիլ այնպիսի կէտերու մէջ, որոնց պէտք ունինք:

— Ամենեւին... չեշտեց Գպիրը:

— Կ'երդնո՞ւք:

— Կ'երդնում:

— Աստուծո՞ւդ վրայ:

— Աստծոյս վրայ:

— Շատ լաւ, ըսէք մեզի թէ մօտաւորապէս երկու ամիսներ առաջ հոս երիտասարդ մը եւ մանկամարդ աղջիկ մը եկա՞ծ են:

Գպիր Զաքօ, իր հոգւոյն բովանդակ զարհուրութեամբը սարսռաց եւ իր խոր ու քստմնելի աչքերուն մէջ մոլորագին նայուածքը մթնցաւ՝ թանձր ու ահաւոր ստուերի մը պէս:

— Երիտասարդ մը եւ մանկամարդ աղջի՛կ մը... բացագանչեց խռովայոյզ ձայնով մը:

— Այո, երկուքն ալ Քիւրտի տարազ կը կրէին վրանին, նկատել տուաւ մօլլան:

— Ճիշդ է, առնք քանի մը օր առաջ հոս էին:

— Ո՞ւր գացին:

— Է՛հ, մօլլա էֆէնտի, ի՞նչ ըսեմ... մի հարցնէք ինծի... գիտցած եղէք որ ողջ չեն թողուր զիս, երբ իմանան որ ես եմ ձեզի յայտնողը, պաղատեց չարոգի Գպիրը կեղծ ձեւով մը:

— Մի վախնաք... եթէ պաշտօնէդ ալ զրկուիք, վստահ եղէք որ մենէ ստանալիք գումարնիդ կրնայ ձեր ընտանեաց երջանկութիւնն ապահովել, առարկեց մօլլան, հետեւաբար հոգ մի ընէք:

Այս անգամ Գպիր Զաքօ երկու հակադէմ ու անագորոյն գաղափարներու մէջ մնաց. մին դրամն էր, որ կ'երեւար իր ամբողջ հմայքովը, ամբողջ ձգողական ուժովը, իսկ միւսը՝ վախն էր որ կը պատկերուէր զարհուրելի երեւոյթով: Ի՞նչ ընէր, ի՞նչ ըսէր. գիտէր թէ բախտը մարդուս դուռն տասնկ պարագաներու մէջ զարնելու կուգար, գիտէր թէ մարդիկ ապագայ հարստութիւններ ասանկ միջոցներու մէջ դիզելու յաջողած էին. մէկ խօսքով՝ համոզուած էր թէ հանգիստ կեանքն այն մարդուն էր որ առիթէն գիտէ օգտուիլ: Բայց... ի՞նչպէս համարձակէր. չէ՞ որ պիտի իմացուէր ամէն բան, չէ՞ որ ամբողջ գիւղը թշնամի պիտի ըլլար իրեն:

Մտածումները գանկին ներքեւ կը թանձրանային ինչպէս ահաւոր ու մթին ստուերներ, ու հոգին իր բովանդակ գալարումովը կը պրկուէր, ինչպէս սեւ օձ մը՝ ժանիքաւոր երկաթէ ցանցի մը մէջ:

Ու յանկարծ սեւցած հոգին ցնցուեցաւ, երբ իր աչքին պատկերուեցաւ այն ապագայ երանութիւնը զոր խոստացաւ մօլլան անկեղծօրէն, ալ չկրցաւ հանդուրժել:

— Դուք կը խոստանաք ինծի ընտանեկան երջանկութիւնս ապահովել, այնպէս չէ՞, մրմռաց Գպիր Զաքօն՝ ոսկոր գտնող շան մը պէս:

— Այո, բացարձակապէս, պատասխանեց մօլլան:

— Ատով չեմ կրնար ապահով ըլլալ:

— Ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէք:

— Անձնական ապահովութեան պէտք ունիմ:

— Անձնական ապահովութի՞ւն:

— Այո՛:

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պօղոսեան ընտանիքը (Սէն Ժերմէն–ան–Լէյէն) 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մոնմորանսիի Հանգստեան տան, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ Յառաջէն):

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խ.Ի ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խ.ի Տէսինի մասնաճիւղին կողմէ, այս Հինգշաբթի օր: Օթոքարը կը մեկնի Տէսինէն առաւօտեան ժամը 7ին: Ներկայ պիտի ըլլայ եւ պիտի աղօթէ Տէսինի հովիւ Վարդապետ քհնյ Աւագեան:

Արձանագրութեանց եւ այլ մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Վահան Յակոբեանի եւ Կ. Խաչի վարչական անդամներուն:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման:

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ

Յունաստանի եւ Ճէզիրէի հայ Կաթողիկէներու նախկին առաջնորդը:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Նահանջը Առանց Երգի

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՑԱՐԱԼԵԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ եւ երկու այրեր կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն, խոհանոցի եւ ճաշասենեակի):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ *(Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ* Ծիրանի ծառ *(Կոմիտաս):*

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

ՄԵՂՐԱՀԱՄ

ԶՄԵՐՈՒԿՆԵՐ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՋԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով:

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք: Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, վերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 *քիլօ՝ Բ. կարգի եւ* 100 *քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:*

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

—o—

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Վանիկ Թիւլիրեան, Մկրտիչ Տօտողեան, Զատիկ Յովհաննէսեան, Նշան Մինասեան, Ասատուր Սարգիսեան, Անդրանիկ Խաչատուրեան, Վրէժ Թագւորեան, Եղիսաբէթ Գումրույեան, Գրիգոր Քէպէլեան, Տիկ. Պերճուհի Պաղտասարեան, Տրդատ Ադամեան, Արտաշէս Զալունեան, Յար. Փափազեան, Մուրատ Մուրատեան, Յովհաննէս Չէքրյեան, Յովհ. Կիւրեղեան, Արամայիս Յակոբսեան, Զարեհ Նալպանտեան, Նօէմզար Պէրպէրեան, Ոսկեան Սիմսարեան, Պաղտիկ Քիլիճեան, Տէր–Պարսամեան ընտանիք, Թովմաս Խաչերեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Վարդան Կակոյեան, Քրիստ Նէտիլեան, Յարութիւն Բարուճեան, Ժագ Գազանճեան, Մելքիսեթէք Տօնիկեան, Գաբրիէլ Նէտիլեան, Կարպիս Աբգարեան, Յակոբ Սիմոնեան, Գրիգոր Կոլիճեան, Մանուկ Մանուկեան, Մկրտիչ Ագաշեան, Կորիւն Բարխեան, Վազգէն Գայմաքեան, Ժորժ Սինանեան, Նուարդ Սիսոյեան, Աղասի Խաչատուրեան, Աւետիս Յովհաննէսեան, Քրիստափոր Շատեան, Իսահակ, Պատուական, Վարդուհի Յովհաննէսեան, Աւետիս Մուշմուլեան, Յար. Յովսէփեան, Գէորգ Նալպանտեան, Յակոբ Զօքարեան, Խաչիկ Սիմսարեան, Գասպար Թիւյսիւզեան, Սիւզան Ալչուկեան, Ոմն, Աղաւնի Ոսկանեան, Էլիզ Էմմանուէլեան, Զարուհի Սմբատեան, Թագւոր Թագւորեան, Թորգոմ Տէր–Յակոբեան, Խաչիկ Սեմէրճեան, Գրիգոր Պաղտասարեան, Յուսիկ Մաճալեան, Արսէն Պէրպէրեան, Համբարձում Միքայէլեան, Ստեփան Զաքարեան, Պ. և Ա. Կոչեան, Մովսէս Բարխեան, Տիկ. Հանրմիկ Պետրոսեան, Մկրտիչ Ադամեան, Արաքսի Տէր–Աբէլեան, Հռիփսիմէ Մանուկեան, Կարապետ Աբգարեան, Յակոբ Խաչիկեան, Մինաս Զօքարեան, Յակոբ Աշըրդեան, Տօքթ. Մեսաքեան, Մկրտիչ Պէլեան, Փիէր Փափազեան, Գալուստ Տէր–Աբէլեան, Հռիփսիմէ Մկրտիչ–օղլու 10ական Ն. Ֆրանք: Տիկ. Հայկանուշ Քնարեան 7,50 Ն. Ֆ.: Տիկ. Մարի–Ռոզ Սալծա 6, Ղազարոս Խաչատուրեան եւ Այրի Տիկ. Սեմէրճեան 5ական Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

—o—

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT

26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)

Tél. : OBS. 18-28

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք *եւ* վինիլ *պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ* լինոլէոմ *եւ* փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)

4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE

48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ
VENDREDI 18 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 3680 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 9681

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Աւարտեցաւ, վերջապէ՛ս, Եասը Ատա-յի դատավարութիւնը, որ շատոնց սկսած էր «զզուշի համ» տալ, ինչպէս կը սիրեն ըսել Թուրքերը: Կը սպասուի այժմ վճիռներուն, որոնց մասին դատաւորները հարկ տեսեր են նախապէս խորհուրդ հարցնել իրաւաբանական վարժարանի [illegible] ուսուցիչներուն:

Տարակոյս չկայ, որ վճիռները իրաւականէն աւելի քաղաքական նկատումներով պիտի տրուին: Յեղափոխակա՛ն կառավարութիւնը շատ վստահ չէ իր դիրքէն: Այդ պատճառով ալ, անախորժ դէպքերու առաջքն առնելու համար, որոշեց ամբողջ երկրին վրայ տարածել «պատերազմական դրութիւն»ը, որ ցարդ ի զօրու էր միայն Պոլսոյ եւ Անգարայի մէջ: Այս որոշումը ջախջախիչ հերքումն է ժողովրդավարութեան մասին 1960 Մայիս 27էն ի վեր քանիցս տրուած հաւաստիքներուն:

Զօր. Կիւրսէլ մինչ մէկ կողմէ միահեծան կը կառավարէ երկիրը շուրջ տասնհինգ ամիսէ ի վեր, միւս կողմէ իր ստորագրութեամբ, բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած յօդուած մը ղրկեր է թերթերուն՝ այպանելու համար դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ, ըստ իրեն, միահեծանութեան հակած էր:

Անոր օրով, կ'ըսէ, հաւաքոյթները արգիլուած էին, մամուլն ու Խորհրդարանի ամպիոնը ազատութենէ զրկուած էին: Կողմնակցական վարչաձեւ էր հաստատուած: Կաշառքն ու գողութիւնը ընդհանրացած էին: Պետութեան հասոյթները անհաշիւ կը ծախսուէին, «էնֆլասիոն» եւ ընկերային տագնապ առաջ բերելով: Բռնաբարուած էր Սահմանադրութիւնը: Քաջալերուած էին կրօնքը շահագործողներն ու յետադիմութիւնը գրգռողները, երկիրը հեռացնելով Աթաթիւրքի գծած ճամբէն եւ զայն քաշկռտելով դէպի միջնադարերուն խաւարները:

Իրականութիւնն այն է սակայն, որ զինուորական յեղափոխութենէն ի վեր կացութեան մէջ փոփոխութիւն չէ մտած: Արտաքին պարտքը գրեթէ մէկ միլիար տոլարի հասած է: Մինչ մէկ կողմէ ծնունդները տարեկան հարիւրին երեքի արտակարգ աճում կ'արձանագրեն, արտադրութիւնը հազիւ հարիւրին 1,4 կ'աճի: Հինգ մեծ քաղաքներու շուրջ գրեթէ երեք միլիոն բնակիչներ ծուարած են հիւղաւաններու մէջ: Ու համաձայն վերջերս ՄԱԿի հրատարակած վիճակագրութեան, ազգային եկամուտի մէկ երրորդը կեդրոնացած է մեծ կալուածատէրերու հարիւրին 2 ուկէսի ձեռքերուն մէջ:

Լը Մոնտ (5 Օգոստ.) այս տեղեկութիւնները հաղորդելով կ'ըսէ թէ յեղափոխական կառավարութիւնը անել մէջ է: Ու կ'ուզէ, նախ քան Հոկտեմբեր 25ի խորհրդարանական ընտրութիւնները, Սահմանադիր Ժողովին քուէարկել տալ կարգ մը օրէնքներ, որոնք անկարելի է որ ընդունուին օրինաւորապէս ընտրուելիք Խորհրդարանին կողմէ:

Այդ օրինագիծերը՝ թիւով քաներկու՝ պատրաստուած են Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ եւ յեղափոխական հանգամանք ունին:

Տնտեսական եւ ընկերային խնդիրներն են, որ մեծապէս կը մտահոգեն Կիւրսէլն ու ընկերները:

Սնանկութեան դուռը հասած՝ հասոյթի նոր աղբիւրներ կը փնտռեն՝ դատարկ գանձը լեցնելու համար:

Մինչ այդ, ներքին վէճերը կը շարունակուին: Բոլորն ալ մէկ մտահոգութիւն ունին — աթոռ շահիլ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԲՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԴԵՌ ՉԷ ՄՆԱՑ
Կ'ԸՍԷ ԱՏԸՆԱՈՒՐ

250.000 ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՆԵՐ, ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՏԱԿ, ԿԸ ԼՍԵՆ ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԻՐ ՄԸ ՂՐԿԱԾ Է ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ

Քոնրատ Ատընաուր 6000 հոգիի առջեւ ճառ մը խօսեցաւ (ընտրապայքարի առթիւ) եւ գլխաւորաբար ծանրացաւ Պերլինի վրայ: Ատընաուր սպասուածէն աւելի մեղմ էր եւ շեշտեց թէ Պերլինի բուն տագնապը դեռ ծնած չէ. պիտի ծնի երբ Խորհ. Միութիւնը հաշտութեան դաշնագիր ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, բայց նոյնիսկ այն ատեն, ըստ Ատընաուրի, պատերազմ տեղի պիտի չունենայ:

Կը կարծուի թէ Խրուշչեւի գիրը զոր Ատընաուր ստացաւ դեսպան Սմիրնովի ձեռքէն եւ այս վերջինին հետ ունեցած խօսակցութիւնը որոշ ազդեցութիւն գործած են Ատընաուրի վրայ, որ նախապէս շատ աւելի վրդովուած էր:

Խրուշչեւ կը գրէր Ատընաուրի թէ կացութեան նոր ծանրացում մը չի նախատեսեր եւ կը յուսայ որ երկու երկիրներու առեւտրական յարաբերութիւնները պիտի զարգանան: Այսքանը յայտնեց միայն Արտաքին Նախարար ֆոն Պրենթանօ, որ ներկայ էր խօսակցութեան: Խրուշչեւ անշուշտ ուրիշ բաներ ալ ըսած է Ատընաուրի, քանի որ նոյն իրիկունը վարչապետը կը յայտարարէր իր ճառին մէջ թէ տեսակցութիւնը «դրական» եղած էր:

Միւս կողմէ 250.000 Գերմանացիներ անձրեւին տակ, պատասխանած էին իրենց քաղաքապետին հրաւէրին եւ եկած էին լսելու Վիլլի Պրանտը: Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը 2 ժամ խօսեցաւ, շատ յաճախ ընդմիջուած բուռն ծափերով: Ժողովուրդին մէջ ցուցատախտակներ կը տեսնուէին «Քենէտի եալս Պերլին» (Քենըտի Պերլինի մէջ), «Միւնիխ 1938–Պերլին 1961», «Արեւմուտքը դաւաճանեց», «Կրաւորական դիրք, հաւասար է դաւաճանութեան», «Օգոստ. 13, ամօթի օր», «Բողոքները կը բաւեն, գործի անցնինք», եւայլն, եւայլն, եւ ժողովուրդը կը քալէր, ծայրը չէր տեսնուեր: Նախ խօսեցաւ փոխ–քաղաքապետը, բայց ժողովուրդը Վիլլի Պրանտին կը սպասէր, զոր ողջունեց արտակարգ խանդավառութեամբ:

Պրանտ յայտնեց թէ նամակ մը գրած է Քենըտիի, թէ երեքներու բողոքագիրը լաւ է, բայց բաւական չէ եւ շեշտեց թէ Փանքովի տուած որոշումները պէտք է ետ առնուին: «Պերլինի հարցը սուր հանգամանք ստացած է: Միայն գօտիի հարց չէ, արեւելեան Պերլինի հարց չէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ հարց չէ: Լքուած չենք դաշնակիցներուն կողմէ, որովհետեւ այդ պարագային համայնավար զօրքը չէր կենար Պրանտենպուրկի դրան առջեւ, ոչ ալ Պերլին, ոչ ալ Գերմանիա, ոչ իսկ Հռենոսի վրայ»: Քաղաքապետը շարունակեց նոյն բուռն շեշտով.— «Պիտի չլքենք Արեւելքի մեր եղբայրները: Արեւմուտքի Գերմանացիները պէտք է հասկնան թէ կ'իրակի նոր էջ մը բացուեցաւ Գերմանիոյ պատմութեան մէջ: Աշխարհի երեսին կ'ամբաստանենք պատասխանատուները եւ կը պահանջենք որ մարդկային իրաւունքները վերահաստատուին Պերլինի մէջ: Ինչ որ եղաւ կիրակի, անմիջական սպառնալիք մը չէ արեւմտեան Պերլինի համար: Խորհրդային իշխանութիւնը հարկ եղածին չափ վարպետ է որպէսզի գիտնայ թէ յարձակում մը արեւմտեան Պերլինի վրայ, բռնաբարումն է համաշխարհային խաղաղութեան: Այս քաղաքը խաղաղութիւն կ'ուզէ, բայց տեղի պիտի չտայ: Աշխարհի վրայ ոչ մէկ քաղաք կրնայ այնքան ուժգնօրէն խաղաղութիւն ուզել, բայց խաղաղութիւնը երբեք տկարութեամբ ձեռք չի ձգուիր: Յառաջիկայ շաբաթներուն պէտք չէ որ Պերլինը նոր Միւնիխ մը դառնայ»:

Ապա Պրանտ երդեց ազատութեան նուիրուած Գերմանացիներուն հին երգը եւ ազատութեան զանգակը ղօղանջեց (այդ զանգակը որ ազատութիւնը կը խորհրդանշէ, Ամերիկացիներուն կողմէ նուիրուած է), ժողովուրդը երկիւղածութեամբ երգեց ազգային փառերգը եւ կամաց-կամաց ցրուեցաւ:

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ
ԹՈՔԻՈՅԻ ՄԷՋ

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՓՈՐՁԵՑ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼ

Անաստաս Միկոյեան տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ճափոնի վարչապետին հետ, որուն նամակ մը յանձնեց Խրուշչեւէն: Վարչապետութեան բանբերը յայտարարեց այս առթիւ թէ Պերլինի հարցն ալ խօսակցութեան նիւթ դարձած էր:

Անաստաս Միկոյեան յայտնած էր վարչապետ Իքետայի թէ Ճափոն չի կրնար անտարբեր մնալ Պերլինի խնդրին հանդէպ, քանի որ ապահովութեան դաշնագիր մը ունի Ամերիկայի հետ: Աւելցուցած է թէ Քենըտի ըսած է որ մինչեւ պատերազմ կ'երթայ եթէ հարկ տեսնէ: «Մենք կ'ըսենք թէ պէտք է խուսափիլ պատերազմէ, բայց ուժին կը պատասխանենք մեր ուժով, կը դատապարտենք նախագահ Քենըտին, որ չպատասխանեց խորհրդային թելադրանքին՝ ապազինել գօտի մը Գերմանիոյ մէջ» շեշտած է խորհրդային առաջին փոխ–վարչապետը, հաստատելով թէ իր կառավարութիւնը հաշտութեան առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ:

Միկոյեան ցաւ յայտնած է նաեւ որ օտար ուժեր կան Ճափոնի մէջ եւ ըսած թէ չընդունիր Ճափոնի տեսակէտը, ըստ որուն Ճափոնեւամերիկեան դաշնագիրը միայն պաշտպանողական բնոյթ ունի: Ճափոն, իր քաղաքականութիւնը ծրագրած ատեն, պէտք չէ մոռնայ թէ քանի մը տարիէն Խորհ. Միութիւնը պիտի անցնի Ամերիկան: Ճափոնի վարչապետը մաղթած է որ առեւտրական փոխանակումները Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ շատնան, նոյն ժամանակ ալ Ճափոն կը կրկնապատկէ իր արտադրութիւնը եօթնամեայ ծրագրին գծով:

Միկոյեանի այս այցելութիւնը որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ կառավարութեան (որ առաջ ողջ–առողջ մեկնիլը կը մաղթէ) առաջին միջադէպին առիթ տուած է: 18 տարեկան աղջիկ մը, անգամ ծայրայեղ ազգայնական կուսակցութեան, փորձած է անձնասպան ըլլալ Լենինի հսկայ նկարին առջեւ, խորհրդային տօնավաճառին կեդրոնը: Աղջիկը, նախ դանակով մը նկարին վրայ նետուած է պատռելու համար, չյաջողելով թոյն կլլած է, ձերբակալուելէ առաջ: Կը յուսան ազատել:

Ծայրայեղ աջ կազմակերպութեանց սպառնալիքներուն առջեւ, Ճափոնի Արտաքին նախարարը, ապարդիւն, խնդրած էր խորհրդային դեսպանատունէն որ ետ առնէ Լենինի նկարը, որ 10 մեթր բարձրութիւն ունի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ընտրութիւնները մեծ փոփոխութիւն մը չբերին: Պէն Կուրիոնի Մափայ կուսակցութիւնը ձայներ կորսնցուց ի նպաստ ազատական կուսակցութեան: Նոր դահլիճը, որուն կազմութիւնը հաւանաբար նորէն Պէն Կուրիոնի յանձնուի, քանի մը շաբաթէն միայն յայտնի կ'ըլլայ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Ծերակոյտը 800 միլիոն տոլարի զեղչ մը քուէարկեց արտասահմանի օգնութեան ծրագրին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արդարութեան նախարարը՝ Էքրեմ Թիւզեմէն հրաժարեցաւ, «առողջական պատճառներով»:

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութիւնը ջնջեց Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի «գաւառական» դահլիճները եւ անոնց տեղը կազմեց կեդրոնական նոր կառավարութիւն մը: Անոր նպատակն է Ա) նպաստել հիւսիսային եւ հարաւային գաւառներու միացման, Բ) կեանքի մակարդակը բարձրացնել երկրէն ներս, Գ) Թոյլ տալ որ ազգայնացած հաստատութիւնները կարեւոր դեր խաղան:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական ցուցահանդէսին դուռներուն առջեւ գրքոյկ մը կը ծախուի «Աշխատաւոր Ֆրանսան պայքարի մէջ», ուր գրուած է թէ ֆրանսացի բանուորին ամսականը 26.000 Հ. Ֆրանքը չանցնիր եւ ամէն ինչ դէշ կ'երթայ Ֆրանսայի մէջ:

ԻՐԱՔԻ «քարիւղ»ի նախարարը՝ Սալման յայտարարեց թէ «Իրաքը Փեթրոլեըմ Քըմփընիին դրամագլուխին առնուազն 20 առ հարիւրը կ'ուզէ»: Ամէն բան կախում ունի հիմա ընկերութեան երեք բաժնետէրերէն (Շէլ, Պի–Փի եւ Սթանտարտ Օյլ): Իրաք շահերուն ալ 60 առ 100ը կ'ուզէ (50ի տեղ):

ԵԱՍԸ–ԱՏԱՅԻ վճիռները պիտի տրուին Սեպտեմբեր 15ին:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՉԻՔՈՆԵԱՆԻ Վատիկանի «Արտաքին նախարար» նշանակուեցաւ, Կարդինալ Թարտինիի տեղ: 78 տարեկան, Կարդինալ Չիքոնեանի բոլոր տուեալները ունի վարելու համար Վատիկանի ամէնէն պատասխանատու պաշտօններէն մէկը:

ԱՅԱՃԻՈՅԻ մէջ (Քորսիքա) մասնաւոր ջերմութեամբ ոգեկոչուեցաւ Նափոլէոնի ծննդեան տարեդարձը: Աստուածածնայ տաճարը Մայր–տաճարին մէջ, ուր մկրտուեցաւ Ֆրանսայի Կայսրը, պզտիկ Քորսիքացի մը՝ Թինօ Ռոսի Ավէ–Մարիան երգեց մեծ Քորսիքացիին յիշատակին:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՄՆԱՑ շաբաթավերջին Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ 102 հոգիներ մեռան, կառքի արկածէ: Փարիզի մէջ ջերմութիւնը 15 աստիճան էր ինչ որ չէր տեսնուած 1913էն ի վեր:

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւորը նոյն օրուան մէջ, ամուսնացուց իր երեք քոյրերը:

ԹՈՒՆՈՒԶԻԱՅԻ մէջ Թուղթի տագնապ մը պիտի սկսի ի մօտոյ: Արդարեւ ֆրանսական հաստատութիւն մը կը հայթայթէր Թունուզեան մամուլի թուղթը, կը կարծուի թէ կառավարութիւնը ճար մը պիտի գտնէ մինչեւ ամսագլուխ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կարգ մը հաստատութիւններ գրաւուեցան Թունուզի մէջ: Կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ Ֆրանսան որ ռմբակոծութիւններ կատարած է Թունուզեան շրջաններու վրայ: Փարիզէն ոչ մէկ բան ըսուած է այս մասին: Մոնճի Սլիմ կը շարունակէ բողոքագիրներ տեղացնել Ապահովութեան Խորհուրդի դիւանին գլխուն, որուն նախագահը, այս շրջանին, ֆրանսացի պատուիրակն է՝ Պեռար:

ՓԼԱՍԹԻՔԻ 19 պայթումներ տեղի ունեցան Ալժէրի մէջ, 13 հոգի վիրաւորուած են:

ՅՈՒՇԵՐ
ՍԱՀԱԿ ՏԷՐ-ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԷ

Սահակ Տէր-Թովմասեան բարեկեցիկ ընտանիքի մը, Մկրտիչ Տէր-Թովմասեանի զաւակն էր։ Ծնած է 1897 Ապրիլ 12ին, Վասպուրական, Զերմածոր, Դաշաւան։ Ունեցած է 2 քոյր եւ 2 եղբայր, Արմենակ եւ Հայրիկ։ Վերջինը ողջ է, կ'ապրի Երեւան, իսկ պապը քահանայ էր, օծուած Խրիմեան Հայրիկի կողմէ։

Սահակ, շնորհիւ իր հօրաքրոջ տղուն, Յովսէփ Կարինեանի, փոքր տարիքէն կապուած էր Դաշնակցութեան։ Դեռ 10 տարեկանին, Տիգրան Պաղտասարեանի առաջնորդութեամբ, Շատախի մէջ գաղտնի հրատարակուած Տիգրիս անկախ (խմորատիպ) պարբերաթերթին զրաւարը եղած է։

Այս այն Կարինեանն է, որ Վարդգէսի հետ Տիգրանակերտ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր։

Սահակի հայրը 1908ի Թուրք Սահմանադրութեան հռչակման առաջին վիճերը դաւադրութեամբ կը սպաննուի՝ իր «բարեկամ» Սահակ Զոլոյեանի խմբակին կողմէ (թելադրութեամբ մատնիչ Մեսրոպ Զոլիկեանի)։ Այդ դէպքէն ետք, Սահակ, իր մեծ եղբօր՝ Արմենակի հետ կ'երթայ Վան ուսանելու։ Միջնակարգ դպրոցը վերջացնելէ ետք, կուսակցութեան խորհուրդով Արմենակ կ'երթայ տաճկական ուսուցչանոց։ Վերջին վկայականը Էրզրումի բարձրագոյն դպրոցէն ստանալով, կը վերադառնայ Վան։ 1915ի ապստամբութեան օրերուն թէ վերջը մեծ դեր կը կատարէ Վանի եւ այլ շրջաններու մէջ։ 1918ի Կոստի Համբարձումեանի եւ Պօղոս Դանիէլեանի հետ կը սպաննուին նահանջի ճամբուն վրայ։ Իսկ Սահակ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը եւ 1915ի կռիւներուն, հետախուզական դեր կը կատարէ, յաճախ թշնամիի գնդակներու տարափին մէջէն, սողոսկելով կ'անցնի հայկական դիրքերը եւ կեդրոնէն՝ ընդ. Տ. Պաղտասարեանի կողմէ տրուած հրահանգները հաղորդելէ եւ օրուան կացութեան տեղեկանալէ ետք, կը վերադառնայ։ Երբեմն ալ կը յաջողի անցնիլ թըշնամիի թիկունքը ուսումնասիրելով անոնց դիրքերը եւ շարժումները։

1915 Ապրիլ 27ին, Սամուէլ Մեսրոպեան կը ձգէ իրեն յանձնուած դիրքերը եւ խումբը կ'առաջնորդէ եկեղեցի, երկրորդ մըն ալ Յովսէփ Կարինեանին կ'ուղարկէ, որ հետեւի իր օրինակին։

Այս տխուր լուրը զինուորական մարմինը ստանալուն, Ռոստոմ Կիլիկեան, որ կուսակցութեան թելադրանքով ոստիկանական դպրոց ալ աւարտած էր Էրզրում, Սահակ Տէր-Թովմասեանը եւ Յովսէփ Հաճոյեանը հետը առնելով կը փութայ եկեղեցի, Սամուէլին փախուստը արգիլելու համար։

Բայց մինչ այդ, Յովսէփ Կարինեանը նամակ ստացած կ'ըլլայ եւ Եփրեմ Մարկոսեանի խումբն ալ վերցնելով, կ'իջնեն ժամատրավայրը. բայց Սամուէլը հոն չեն գտներ եւ ձեռնունայն կը դառնան։ Մինչ այդ թշնամին իրենց ձգած դիրքերը կը գրաւէ, եւ տղերքը կ'իյնան շրջապատման մէջ։ Սահակ Զոլոյեան, եղբայրը՝ Հմայեակ, Ներսէս եւ ուրիշներ փախուստի կը դիմեն։ Խաչօ Մկոյեան, Զաքար Սահակեան, Արամ Դանիէլեան եւ ուրիշներ, կռուելով ետ կը քաշուին դէպի Աստուածածնայ վանք. կուտան 5 վիրաւորներ՝ Զաքար Սահակեան, Եփրեմ Խաչօ, Մխոյեան եւ ուրիշներ, իսկ Յովսէփ Կարինեան եւ Եփրեմ Մարկոսեան կը մընան, կը կռուին մինչեւ վերջին փամփուշտը ու կը նահատակուին։

28ի առաւօտը, Թուրքերը քաջալերուած առաջին օրուան յաջողութենէն, կը յառաջանան դէպի այգիները, վերջնականապէս հաշուեյարդարի ենթարկելու համար Հայերը։ Կը գրաւեն Ախտա Մանուկի Ջրաղացի դիրքերը, կը շրջապատեն եղբայրք Դանիէլեաններու եւ Կարինեանի դիրքերը եւ այդպէս յառաջանալով, երեկոյեան դէմ Կրկնոց դիրքերու մօտ կը հանդիպին Սահակ Տէր-Թովմասեանի եւ Ռոստոմ Կիլիկեանի խումբին։ Դիմադրութիւնը ուժեղ կ'ըլլայ, բայց, ի վերջոյ, Թուրքերը կը սեղմեն օղակը, կը պատրաստուին տունը վառելով հրոյ ճարակ դարձնել ամէնքը։ Այլեւս գոյութեան խնդիր էր. մահ կը ըսպառնար իրենց. մինակ միջոց մը կը մնայ գործադրելիք, որ 100ին 1 հազիւ թէ յոյս ներշնչէր, բայց կը գործադրեն։ Սահակ եւ Ռոստոմ մաուզեր ատրճանակները քաշած, յանկարծակի դուրս ցատկելով կը սկսին կրակել աջ ու ձախ եւ քանի մը Թուրքեր Մուհամմէտին քով ղրկելէ ետք, ճամբան կը բացուի։ Խումբը կ'առաջնորդեն մօտերը գտնուած Մխկենց տունը։ Այս անգամ Թուրքերը աւելի կատղած, կը հաւաքեն իրենց ուժերը, կը շրջապատեն տունը։ Սահակ ոգեւորուած նախկին յաջողութենէն, տան ներքնայարկէն դուրս կուգայ եւ կրկին մաուզէրը կը փորձէ՝ խմբուած Թուրքերուն վրայ։ Թշնամին այդ անցքը նկատի չառնելուն համար, անակնկալի գալով, խուճապահար կը փախչի, թողելով բաւական զոհեր։ Արդէն մութ էր, Սահակ եւ Ռոստոմ խումբը կ'առաջնորդեն տարբեր ուղղութեամբ։

Մայիսի առաջին օրերուն, Դրօն իր կամաւորական զօրամասով Վան կը մտնէ եւ քանի մը տասնեակ զինուորներ հետը վերցնելով, օգնութեան կը հասնի Շատախի Հայերուն։ Տիգրան Պաղտասարեան, Սահակ եւ ուրիշներ կուգան կը միանան անոնց։

Այդ օրէն սկսած, Սահակ միշտ եղած է իր եղբօր՝ Արմենակին հետ եւ իրեն յանձնուած պարտականութիւնները լրիւ կատարած։

1918ի վերջին նահանջին, Շաղոյեանի խումբին հետ կ'անցնի Պարսկաստան։ Հայաստանի Հանրապետութեան օրով կը վերադառնայ երկիր ու հոն կարճ ժամանակով Նպաստի բաշխման մէջ կ'աշխատի, Խորէն եպիսկոպոս (ապա Կաթողիկոս) Մուրատբէկեանի եւ Կիւլնազարեանի հսկողութեան տակ։ Յետոյ կը կազմակերպէ Երիտասարդաց Դաշնակցութիւնը։ Փետրուարեան Ապստամբութեան օրով եղած է Փրկութեան Կոմիտէի՝ Վրացեանի եւ Քալանթարեանի քարտուղարը։ Վերջին նահանջին, բոլորին հետ կ'անցնի Պարսկաստան, յետոյ Փարիզ, Ֆրանսա։ Հոնկէ Չեխոսլովաքիա, Փրակայի համալսարանը կ'աւարտէ ու վերջնականապէս կը հաստատուի Փարիզ։

Սահակ, Ֆրանսայի մէջ գրեթէ միշտ եղած է Կ. Կ.ի անդամ։ Կատարած է գործավարի եւ գործիչի պաշօն։

Վերջին քանի մը տարիներուն առողջութիւնը քայքայուած էր եւ կուսակցական աշխատանքները շարունակելու կարողութենէ զրկուած։ Նիւթական վատ պայմաններու մէջ կը մահանայ... ետեւը անպաշտպան թողելով կինը՝ Զարուհին եւ քենին՝ Վռամեանին նշանածը, Ֆլորան։

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ
(1861–1865)

Շատ քիչեր տեղեակ են որ այսօրուան Միացեալ Նահանգները, որոնք միաձոյլ եւ միահամուռ քաղաքացիներու կամքով կերտուած Ազգ մըն են, ժամանակին թատր հանդիսացած են արիւնալի քաղաքացիական պատերազմի մը, որ իր հսկայ համեմատութիւններով սարսուռ կ'ազդէ։ Այս պատերազմը որ իրարու դէմ կը ցցէր Հիւսիսային եւ Հարաւային Նահանգները, սկսաւ 1861ին եւ տեւեց 4 տարի. մեռեալներու թիւը հասաւ մէկ միլիոնի։ Այս պատերազմը կոչուած է «Բաժանման Պատերազմ», ինչ որ կը բացատրէ անոր էութիւնը։

ԻՆՉՈ՞Ւ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ

Ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմին պատճառներէն գլխաւորը եղաւ անտարակոյս, սեւամորթներուն հանդէպ՝ Հարաւային Նահանգներու բնակիչներուն ունեցած խոտոր վարմունքը։ Այս խեղճ խափշիկները իսկական գերիներու պէս կը գործածուէին, աննշան շահով եւ շատ ծանր աշխատանքով։

Հիւսիսային Նահանգներու բնակիչները անգլեւսաքսոն ծագում ունէին եւ դէմ էին գերութեան, մինչ Հարաւային Նահանգներու բնակիչները, որոնց մէջ բաղմաթիւ էին Ֆրանսական եւ սպանական ծագում ունեցողները, կը խորհէին թէ Սեւերու շահն էր այդ ստորադաս վիճակին մէջ ապրիլը։

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Սկիզբը գաղափարաբանական պայքա[ր] մը ծայր տուաւ Հիւսիսային եւ Հարաւային Նահանգներու բնակիչներուն միջեւ։

Այս պայքարը շատ սուր հանգամանք զգեցաւ երբ Նախագահական պաշտօնին բարձրացաւ Աբրահամ Լինքըլն (1860)։

Լինքըլն ուղիղ, արդար եւ կամքի տէր մէկն էր. ան վճռեց ի գին ամէն զոհողութեան ջնջել տալ գերութիւնը, որ արդէն իսկ 1787ին պաշտօնական օրէնքով ջնջուած էր նորածին Ամերիկեան Ծերակոյտին կողմէ։

Աբրահամ Լինքըլն անդրդուելի մնաց, իբրեւ պաշտպան սեւերու ազատութեան։ Հարաւայինները հասկցան որ լեզու պիտի չկարենային գտնել անոր հետ եւ հրաժարեցին իրենց անկախութիւնը Լինքըլնէն, կազմելով հանդերձ նոր Հանրապետութիւն մը։ Բաժնուող նահանգներն էին. Հարաւային Քարոլինա, Ֆլորիտա, Միսիսիփի, Ալապամա, Ճէորճիա, Լուիզիանա եւ Թեքսաս։

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Հարաւային Հանրապետութիւնը կը խնդրէ Լինքըլնէն որ քաշէ իր պահակազօրքերը։ Լինքըլն կը մերժէ։ 1861 Ապրիլ 12ին, Հարաւայինները կը ռմբակոծեն Սըմթեր բերդը, ուր կար Հիւսիսային պահակազօրք մը։ Այս կ'ըլլայ ազդանշանը քաղաքացիական պատերազմին։

Հիւսիսայինները 21 միլիոն են, մինչ Հարաւայինները՝ 10 միլիոն։ Ամբողջ հարստութիւնը Հիւսիսայիններուն ձեռքն էր, այս պատճառաւ աւանք ի վերջոյ աւելի զօրաւոր դուրս եկան։

Սկիզբները, հարաւային զօրավար Լի մեծ յաղթանակներ տարաւ, բայց Հիւսիսայիններուն թիւն ու հարստութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկեցին Հարաւային ուժերը։

1865 Ապրիլ 8ին, Հիւսիսային զօրավար Կրանտ վերջնական յաղթութիւնը տարաւ Պեթերսպուրկը գրաւելով, ուր կը յանձնուէր Լի իր 25.000 զինուորներով։

Հիւսիսը յաղթած էր։ Իրաւ է որ նախագահ Լինքըլն սպաննուեցաւ, սակայն ան յաջողեցաւ ի սպառ փրկել Միացեալ Նահանգներու միութիւնը եւ ապագան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Ամերիկեան քաղաքացիական պատերազմը, բառին իսկական առումով՝ արդիական պատերազմ մըն էր։

Ամերիկացիները կանոնաւոր բանակ մը չունենալով, ամէն բան սկիզբէն կերտեցին. յատկապէս աչքառու էր բանակին հպատակութիւնը՝ քաղաքական իշխանութեան։

Երկու կողմերը տկար բանակներ ունէին, բայց հետզհետէ անոնք կը զօրանային, եւ, պատերազմի վերջաւորութեան, Հիւսիսային Նահանգները ունէին մէկ միլիոն զինուոր, զինուած գերարդիական զէնքերով. հսկայ թնդանօթներ, զրահապատ շոգեկառքեր, գնդացիրներ, եւայլն։ Շոգեկառքը եւ օդապարիկները մեծ դեր կը խաղան բանակները արագօրէն տեղափոխելու եւ թշնամիին չար-

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

Ա.

Ես մի հիւանդ բարեկամ ունեմ՝ Պրոֆ. Նորայր Քոչարեանը։ Նրան ծովափ է հարկաւոր, բայց այնպիսի ծովափ, որ պատած լինի անտառներով։

— Ա՛խ, մեր Սեւանից լաւը չկայ, բայց ափսոս, որ մերկ է, — մի անգամ ասաց ինձ։

— Սեւանում լաւ անտառներ կան, — պատասխանեցի ես։ — Գնա՛նք, քեզ այնպիսի տեղ տանեմ, որ թւայ թէ Զուիցերիա ես ընկել։

Թերահաւատօրէն թօթւում է ուսերը, իսկ հայեացքն ասում է. «Հը՞, որտեղական փչոց չի՞...»։

— Այո՛, այո՛, ոնց որ Բաղէլի լճը՝ շրջապատուած անտառներով, — պնդում եմ ես։

Համոզեցի, ճանապարհ ընկանք։ Հրաբխային քարաբլուրների յետեւից մեր առաջ բացուեց Սեւանը, որի շուրջը կլոր պար բռնած քարացել են Գեղամայ ծաղկանկար լեռները։

Զքնաղ է Սեւանը ամառնամուտին, երբ օրը նոր է բացւում եւ երբ նոր է նա արթնանում իր անվրդով քնից։

Ափսո՛ս, որ այդ աննման գեղեցկուհին պառկած է լերկ ու անհրապոյր անկողնու մէջ։ Իրօք, տխուր տեսարան են ներկայացնում լճի յատակից լոյս աշխարհ ելած լերկ ու քարքարոտ ափերը։

Բայց դա ա՛յս ափից։ Արեւմտեան կողմից Սեւանին նայողին թւում է, թէ լճի ամբողջովին պատած է կրակալած քարերով։ Բայց այդպէս չէ։ Քարքարոտ ու մերկ են լճի միայն այն ափերը, որոնք տեսանելի են Սեւանին այցի գնացող զբօսաշրջիկների, հանգստացողների, ճամբորդների համար։ Աշխարհի բոլոր ծայրերից իրենց Հայրենիքին կարօտած Հայերը հասնում են Սեւան, զմայլւում են նրա գեղեցկութեամբ եւ տխրում՝ տեսնելով նրա լերկ ափերը։ Դժբախտաբար մենք Սեւանը միշտ տեսնում ենք իր ամէնէն անհրապոյր կողմից։

Եւ ահա լսում եմ ընկերոջս հիասթափուած ձայնը.

— Սա՞ է ասածդ Զուիցերիան... Ե՛տ դառնանք...

Իսկ ես մեքենավարներին հանգիստ պատուիրում եմ.

— Քշեցէք Այրիվանք...։

Շատ կեռմաններ ու հրաբխային «շընգլներ» անցանք, մինչեւ որ մի գիւղ հասանք լճափնեայ ժայռին թառած իր հինաւուրց վանքով, որին հակադիր վեր էին ելնում Սիլոսի աշտարակներն ու անասնապահական ագարակների նոր շէնքեր։ Այդ շէնքերից այն կողմ ձգւում է մի ընդարձակ հարթավայր՝ Նորադուզի տափարակը, որի կենտրոնով հոսում է Գաւառ-գետը։ Այդ ամբողջ հարթութեան վրայ կարծես կանաչաւուն ամպ էր չոքել։

— Ի՞նչ է դա... որտե՞ղ ենք, — հարցրեց հիւանդը։

— Մօտենում ենք Բաղէլին, — ծիծաղեցի ես, — իսկ կանաչ ամպի բնչ լինելը քիչ յետոյ կ'իմանաս...։

Եւ քիչ յետոյ մեր մեքենաները մտան անտառ ու սլացան խոնաւ ծառուղիներով։

Այո՛, իսկակա՛ն անտառ մտանք, փտող տերեւների ու աճող ծառաստնկերի բոյրով, անտառ՝ իր խիտ թփուտներով ու զով շնչով։

Յունիսի պայծառ օրը աղջամուղջի փոխուեց մտայլ ստուերների մէջ. մենք ընթանում էինք թեղի թուխ ծառերից կազմուած անտառով։ Երկնի կապոյտի մի նեղ շերտ ձգւում էր մեր գլխավերեւով, իսկ անտառի պատռուածքներից տեղ-տեղ առկայծում էին Սեւանի ջրերը։

Մեքենաները կանգ առան, մենք իջանք եւ ես հարցական նայեցի պրոֆեսորի դէմքին։ Մի պահ նա կարկամել էր։

— Եւ մենք Սեւանո՞ւմ ենք, — վերջապէս հարցրեց նա։

— Սեւանում չենք, այլ նրա ափին, — ուղղեցի ես, ծիծաղելով։

Երեխաները ցրւել են գալիս թաւուտներում, իսկ մենք հայեացքով տնտղում ենք ջահէլ թեղիները, որ այնպէս փարթամօրէն աճել են գետի ստորին հոսանքի հովտում, ուր այնքա՛ն առատ է տիղմն ու սննդանիւթը նրանց համար։

Առաջ գնացինք ոտքով եւ հիացմունքով նորից կանգ առանք, մի տեղ նոթոտ թեղիներին փոխարինում էին ուրախ, պարզ ծառ ու սլացիկ բարդիների գողտրիկ շարքերը։ Ուղղահայեաց վեր էին ելնում նրանք անտառի ընդհանուր մակարդակից բարձր եւ կատարները մեղմօրէն օրօրում էին Սեւանից փչող զեփիւռից։

Անտառ է, բայց ոչ վայրենի։ Ծառերը տնկուած են կանոնաւոր շարքերով, ուղղաձիգ ճանապարհներ են կառուցուած նրա մի ծայրից միւսը, իսկ շարքերի միջեւ խոտոտ շերտեր են թողնուած, որ կանաչ ժապաւէնների նման ձգւում են արեւմուտքից արեւելք։

Այդտեղ էլ խփեցինք մեր ճամբարը եւ գոնէ ես, ինձ զգում էի Զուիցերիայում, Բաղէլի լճի ափին... Զէ՛, ի՛նչ Զուիցերիա։ Սեւանը իր նմանը չունի, եթէ ափերը պատած են անտառներով։ Իսկ անտառներ նրա ափերին կան՝ շա՛տ կան։ Գաւառ-գետից մինչեւ Մարտունի, այդտեղից էլ համատարած Փիրուզի դէմքով զմրուխտ ժապաւէններ կապելով՝ ձգւում են նրանք մինչեւ Ծովինար, Կարճաղբիւր, Զաղալու, այնտեղից էլ պատմական Մասրիկի դաշտի գորշ ու աւազապռունկները գեղեցկացնելով՝ տարածւում են դէպի Արեգունու լեռները։

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. — 1)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

—o—

Վիէն (Յառաջ).— Թէեւ տարագիր Հայութեան ուսերուն վրայ ծանր կը ճնշեն երկար տարիներու տառապանքները եւ օրէ օր աճող մտահոգութիւնները ազգային գոյութեան մասին, միւս կողմէ, հաւատարիմ ան իր կոչումին, կը յիշէ եւ կը տօնէ անցեալի մեծ դէպքերը, անմոռանալի թուականները, հաւատարմօրէն, յամառօրէն եւ գրեթէ օրը օրին:

Հերոսներու օրը, Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Օգոստոս 6ին Լաթապուրքէթի հովասուն դաշտին վրայ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին:

Անձնուէր ընկերներ եւ հաւատաւոր ազգայիններ, նոյնիսկ շրջաններէն հայրենակիցներ, իրենց ընտանեկան կազմով փութացած էին պատուելու հերոսներուն յիշատակը եւ մեր պանծալի բայց վեհօրէն ծածանուող Եռագոյնը:

Սովորական դաշտը պահ մը հայացած էր, անընդհատ կ'արձագանգէին բարձրախօսի միջոցաւ, մերթ խրոխտ եւ մերթ անուշ, մելամաղձիկ մեր հարազատ երկրին երգերը, եւ ներկաներու հոգիէն ներս որոշ հրճուանք եւ խանդավառութիւն կը ներարկէին: Այնպէս որ շուրջպար կազմողներու թիւը շատ ու շատ էր, տարեց թէ երիտասարդ, ամէնքը պարեցին, ուրիշներ երգեցին եւ արտասանեցին:

Ժամը 3ուկէսին, դաշտահանդէսի պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց» եւ «Դարձեալ փայլեց» ժողովրդական երգերով: Ապա, օրուան նախագահը՝ ընկ. Յովհ. Ուզունեան, խօսելէ ետքը համառօտ կերպով, Խանասորի արշաւանքի մասին, աւելի ծանրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ կատարուած յեղափոխական ձեռնարկներուն վրայ, եւ ըստ սովորութեան, հրաւիրեց բարձրախօսին առջեւ երգելու (Տիկ. Անժէլ Սուքիասեան) եւ արտասանելու (ընկ. Հ. Զաքարեան):

Իսկ օրուան բանախօսը, Պ. Կ. Տէրմոյեան, խօսելով Խանասորի արշաւանքին առանցքը կազմող գիտակից եւ անսահմանօրէն անձնազոհ երիտասարդութեան մասին, ուժգնօրէն թելադրեց ծնողքներուն, որ իրենց զաւակներուն ներշնչեն այդ վեհ զոհաբերութեան եւ նուիրումի ոգին, որպէսզի անոնք ալ իրենց կարգին կազմ եւ պատրաստ գտնուին ծառայելու Ազգին, եւ մեռնելու Հայրենիքին համար:

Պահը վսեմ էր: Բանախօսի հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեանի լռութեամբ եւ յոտնկայս, իրենց յարգանքի տուրքը մատուցանեցին հերոսներու յիշատակին:

Հանդէսին նախագահը, միշտ ներկայ իր ղեկին վրայ եւ եռանդուն, այս անգամ երգելու հրաւիրեց տիկ. Վարդուհի Ռստիկեանը եւ երկու ընկերներ՝ Աւետիս Մաղաքեան եւ Գ. Ճիպրանեան (Շաւէն):

Դաշտահանդէսի կարեւոր հիւրերէն մէկը՝ Պ. Երուանդ Եղիայեան (Պելֆորէն) պարզունակ ոճով մի քանի գողտրիկ տպաւորութիւններ հաղորդեց ներկաներուն, 1960ին Հայաստան կատարած իր ուղեւորութենէն: Մեր յարգելի հայրենակիցը յուզուած շեշտով թելադրեց ուժ տալ հայերէնի դասընթացքներուն եւ յատկապէս հայ դպրոցին, եւ այս միտքով պատրաստակամութիւն յայտնեց իր անվերապահ, շօշափելի մասնակցութիւնը բերելու այդ նպատակի իրագործման:

Երբեմն տաղտկալի կը դառնան հանդէսները, ուր տեղի կ'ունենան վիճակահանութիւններ եւ կամ երկարատեւ աճուրդներ:

Մեր դաշտահանդէսի կազմակերպիչներն ալ զոհ դարձած էին աւանդութեան: Հաւ մը եւ շիշ մը գոց ըմպելի գինի աճուրդի դրուեցաւ: Սակայն ի պատիւ իրենց պէտք է ըսենք որ շատ կարճ տեւեց եւ բախտաւորը հանդիսացաւ Պ. Յարութիւն Մաղոյեան, որ տասը Նոր Ֆրանքի նուէրով մը աւելի ճոխացուց ընդհանուր գումարը, հասցնելով 180 Ն. Ֆրանքի:

Իբրեւ վերջաբան, Տիկ. Ովաննա Խօքսուզեան մեներգեց «Հայոց աղջիկները», եւ այս հայաշունչ մթնոլորտին մէջ, ուր երգն ու պարը իրար կը հրէին, ճոխ սեղանները անգամ մը եւս պարզուեցան, սպասարկող յանձնախումբը մեղուաջան գործի սկսաւ, ամէնուն հասցնելով շամփուրով միսը եւ սառնորակ խմիչքները:

Ուշ ատեն եւ առանց անձրեւի հանդէսը վերջացաւ, իսկ ժողովուրդը կամաց կամաց, գրեթէ ակամայ հեռացաւ դաշտէն, հետը տանելով լաւագոյն օրուան մը յիշատակը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Եղանակի առաջին դաշտահանդէսը, այս տարի, վիճակուեցաւ Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին: Պայծառ, տաքուկ օդով կիրակի մը, Յունիս 25ին, մեր հայրենակիցները մեծ թիւով, եւ երկսեռ երիտասարդներ, ներկայ գտնուեցան Լաթապուրքէթի ծանօթ դաշտին վրայ:

Նոր Սերունդի եռանդուն պատասխանատուն՝ ընկ. Համբիկ Զաքարեան, դաշտահանդէսին բացումը կատարեց եւ հրաւիրեց Նոր Սերունդի երգչախումբը երգելու բարձրախօսին առջեւ «Մշակ բանուոր»ը:

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր, արտասանութիւններ եւ մէկէ աւելի ճառախօսութիւններ:

Օրիորդներ Ի. Մուրատեան, Ազնիւ Գինոսեան եւ Պ. Գ. Ճիպրանեան (Շաւէն), իրենց մասնակցութիւնը բերին սիրայօժար՝ գեղարուեստական բաժնին:

Մեր տղաքը, դաշտահանդէսի բազմութեան դիմելով, կարճ ժամանակի մը մէջ 340 Ն. Ֆ. հանգանակեցին իրենց անմիջական եւ կարեւոր պիտոյքներուն համար:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ

Կազմակերպուած մեծ պտոյտի մը (առաջնորդ Լեւոն վրդ. Քէչէճեան) մասնակցելով 18 Յունիսին՝ կիրակի, Վիէնի գաղութէն մեծ թիւով հայրենակիցներ, պատեհ առիթն ունեցան շատ գեղեցիկ օր մը վայելելու Ալպեան լեռներու գալարադեղ եւ հովասուն հովիտներուն մէջ, եւ միեւնոյն ժամանակ այցելելու մեծ Շարթրէօզի հռչակաւոր եւ դարաւոր վանքը, որուն հոյակապ կամարներուն տակ պատարագեց Գեր. Գրիգոր Վ. Պապեան (Վալանսէն) եւ խօսեցաւ կարճ, բայց ազդու քարոզ մը Ս. Լուսաւորչին մեզի բերած հաւատքին վրայ:

Ձայնաւոր պատարագէն վերջ, այլեւս ազատ պտոյտ, կերուխում, երգ ու խաղ եւ ապա, իրիկունը, ակամայ վերադարձ դէպի տուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի երեք դպրոցներու արձակուրդի շրջանը սկսաւ Յունիսի վերջերը, 32 աշակերտներով, եւ յոյս կայ որ վերամուտին աւելի մեծ թիւով աշակերտներ յաճախեն երեկոյեան դասընթացքները, որոնք յամառօրէն կը տեւեն երկար տարիներէ ի վեր, եւ առանց մեծ աղմուկի:

Հ. Մ. Ը. Մ.

Ահա տարին կուգայ եւ իր վերջաւորութեան գրեթէ կը մօտենայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին ոչ մէկ կարեւոր թղթակցութիւն երեւցաւ «Յառաջ»ի թանկագին սիւնակներուն մէջ, թէեւ արդարացի կերպով եւ դժբախտաբար:

Մինչ անդին Կրընոպլի եւ Լիոն-Տէսինի քոյր միութիւնները, աւելի բախտաւոր կը ծլին, կը ծաղկին եւ զգալապէս հասակ կը նետեն, աստին, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ժամանակէ մը ի վեր որոշ փտախտային անշնորհք հիւանդութենէ կը տառապի...:

Եւ այս տարի, մեծ դժուարութեամբ, եւ ախոյենական եղանակը չըրացուցած, ինկաւ վհատութեան եւ նոյնիսկ քայքայման գիրկը:

Կ'ըսուի թէ ողջմտութիւնը եւ հիասթափումը վերականգնելու, վերակազմուելու շնորհքը կ'ընծայեն անպայման: Յուսանք եւ սպասենք:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի անկեղծ եւ հաւատարիմ անդամները, համակիրները կը բաղձան որ իրենց մարզական 40 ամեայ Միութիւնը հաստատ մնայ եւ իր նախկին աշխոյժն ու փայլը ստանայ հաւատարմօրէն կապուած մնալով իր հիմնական նպատակին եւ սկզբունքներուն:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մեր Ազգ. Միութիւնը, այլեւս պետական հրամանագրով ճանչցուած, ամառնային արձակուրդներուն եւ անկէ առաջ, մտադրեց մէկէ աւելի ձեռնարկներ կազմակերպել: Ամէն անգամ անյարմարութիւն մը եւ կամ աննպաստ օդը արգելք հանդիսացան: Ինչպէս նաեւ մահերը:

Անշուշտ հիմակուընէ պէտք է խորհիլ յառաջիկայ ձմեռնային եղանակին համար թատերական կամ մշակութային պէս-պէս ձեռնարկներ կազմակերպել, աւելի օգտակար քան թէ պարահանդէսները՝ մեծածախս եւ անիմաստ, եւ թեթեւսոլիկ «սուրբրիզ-փարթի»ները:

Կ. Տ.

Երջանկութիւնը իրաւունք չէ, այլ՝ պարտականութիւն: ԹՈՒԼԷ

×

Կեանքը վարդ մըն է, որուն ամէն մէկ թերթը պատրանք է իսկ ամէն մէկ փուշը՝ իրականութիւն: ԿԷ

...ժամները ուսումնասիրելու համար: Յաճախ հրամանները հեռագրի միջոցաւ կ'արձակուէին:

ՆԱԽԱՅԻՆ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Հիւսիսը եւ Հարաւը իրարու բախեցան նաեւ ծովերու վրայ: 1862ին տեղի ունեցաւ Համպթըն Ռոտսի նաւային կռիւը, որ, պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով իրարու դէմ ճակատեցան երկու զրահաւորներ:

Հիւսիսը, շնորհիւ իր հարստութեան, իր նաւերուն թիւը 41էն բարձրացուց 671ի, եւ ասոնց շնորհիւ բոլորովին կտրեց Հարաւայինները՝ Եւրոպայէն:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ԴԱՍԵՐԸ

Իրաւ է որ քաղաքացիական պատերազմին առաջին դասը եղաւ բարոյական կարգի. թէ որքան վտանգաւոր է ամբողջական պատերազմ մը, զիրար ատող երկու ժողովուրդներու միջեւ: Այլեւս անցած էին հին պատերազմները, որոնց ընթացքին սահմանափակ թիւով մարդիկ կ'իյնային: Ներկայ պատերազմը կեանքի եւ մահուան պատերազմ մըն էր, մինչեւ թշնամիներու ամբողջական սպառութիւնը:

Բայց այդ պատերազմը յեղաշրջեց արդիական պատերազմի գաղափարը: Արդիական զէնքեր, զրահաւորներ, սլաքարող եւ շարժուն փոքր խումբեր, ծպտուած եւ խրամներու եւ կանանչութեան մէջ պահուած զինուորներ, եւայլն, նոր հորիզոններ բացին զօրավարներուն առջեւ ու միանգամայն նորանոր հարցեր առեղծեցին:

Վերջապէս, յայտնի եղաւ նաեւ թէ ամերիկացի անփորձ զօրավարներ, շուտով իրենց հանճարով ու ձեռներէցութեամբ, լուծումները գտան դժուար հարցերու եւ պատերազմի ընթացքին դարձան փայլուն ռազմագէտներ:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Միթէ կը հաւատա՞ք որ այդ մասին չենք խորհած: Վստահաբար կ'ըսենք ձեզի թէ՝ ձեր եւ ձեր ընտանեաց մազին դպչող պիտի չգտնուի այս գիւղին մէջ, որովհետեւ պաշտպանութիւնդ զօրաւոր ձեռքերու մէջ պիտի ըլլայ... ըսել կ'ուզենք թէ կառավարութիւնը պիտի հասնի ամենափոքր նեղութեանդ ու վտանգիդ մէջ:

— Ըսել է թէ դուք կառավարութեան մարդի՞կ էք:

— Ի հարկէ, ահա՛ մեր նշանը:

Ու երկուքն ալ կուրծքերնին բանալով ցոյց տուին ոստիկանական գործակալներու նշանները, որոնք պահած էին իրենց լօդիկին տակ:

— Ի՞նչ, կը ճանչնա՞ք այս նշանները, հարցուց մօլլան ժպտելով:

— Ի՛նչպէս չէ... մրմնջեց աղետաւոր Գիլոր՝ խենթի մը պէս:

— Ուրեմն այլեւս վախնալու բան մը ունի՞ք:

— Ո՛չ:

— Քանի որ վախնալու բան մը չունիք, ձեր գիտցածները, առանց ծածկելու, առանց կասկածներու վերապահումներու տակ դնելու, յայտնեցէք կէտ առ կէտ եւ մանրամասնաբար:

Գիլոր չմտածեց, ձեռքը խղճին վրայ հըրաւ... մէկ խօսքով՝ չլսեց Աստուծոյ ձայնը, որ իր հոգւոյն բովանդակ ահաւորութեան մէջ կ'արձագանգուէր այդ պահուն:

Ըսի թէ քանի մը օր առաջ երիտասարդ մը ու մանկամարդ աղջիկ մը կը գտնուէին հոս, յայտնեց Գիլոր լպիրշ ու ծաղրելի բացատրութեամբ մը, իրաւ է եւ այդ երկու անծանօթները քիւրտ պէկերու տարազը կը կրէին. բայց իրենք Քիւրտ չէին, այլ Հայ էին:

— Հա՞յ էին... բացագանչեց մօլլան անզուսպ հետաքրքրութեամբ մը:

— Այո, Հայ էին, շարունակեց Գիլոր, երկու ամիսի չափ Ռէս Մելիքին տունը մնաց մանկամարդ աղջիկը, երիտասարդը գիշերները կ'երթար երբեմն, շաբաթէ մը կը վերադառնար, երբեմն մէկ օրէն: Վերջապէս ծերունի մարդ մը երեւան ելաւ. աղջկան հայրն էր ըսին. իրաւ է թէ սուտ, չեմ գիտեր. իրիկուն մը ծերունին առաւ աղջիկը ու մեկնեցաւ. երիտասարդը մէկ օր վերջը գնաց: Այս բոլորը գաղտնի պահելու ջանացին ինէ, սակայն յաջողեցայ ամէն բան իմանալ, մինչեւ իսկ ծերունիին ու աղջկան դէպի Արճէշ քաղաք երթալնին ալ հասկցայ:

— Ծերունին այդ քաղաքէ՞ն էր, ընդհատեց մօլլան:

— Ոչ, ծերունին Գաւաշցի էր, բայց աղջիկը առած այդ կողմը կը փախչէր որ դիւրութեամբ մը օտար երկիր կարենար անցնիլ:

— Քանի՞ օր է երթալնին:

— Այսօր երեք օր կ'ըլլայ:

— Կը յուսա՞ք թէ անկէց մեկնած չեն:

— Ապահովապէս, ինչու որ կարաւանին պիտի սպասէին. դեռ կարաւանը չելաւ:

— Ատիկա աղէկ. ըսել է թէ Ռէս Մելիք կատարեալ գիտակցութիւն ունէր անոնց ուրկի՞ց գալուն... ո՞վ ըլլալուն ... մանաւանդ փախչելու մասին, անանկ չէ՞:

— Հարկաւ:

— Դուք գիտէ՞ք ուրիշ տեղեկութիւններ:

— Գիտեմ:

— Յայտնեցէք:

— Իրիկուն մը Ռէս Մելիք ու երիտասարդը կը խօսէին. ես գաղտնի կերպով դուռին մօտեցայ ու ականջ դրի. երիտասարդը կը յայտնէր թէ Միրզա պէկ անուն պէկի մը տունը գացեր է եւ ինքզինքը Քիւրտ մը ձեւացնելով Ալի պէկ կոչուած էր. յետոյ յաջողած էր աղջկան հետ միաբանիլ ու Միրզա պէկը սպաննել քնացած տեղը:

— Լսեցի՞ք այդ խօսքերը, ընդհատեց մօլլային ընկերացող մարդը:

— Սուտ եւ շինծու պատմութիւն մը չեմ ըներ, առարկեց Գիլոր, հարկաւ լսածներս պիտի յայտնեմ:

— Այս մեղսակցութեանը մէջ միայն Ռէս Մելի՞քը կայ:

— Ոչ, մեր Տէր Օհանն ալ գիտէ:

— Ուրիշ մէկը չի՞ գիտեր:

— Ոչ, ուրիշ մէկը չի գիտեր:

Դժոխատիպ կեղծ մօլլան այլեւս հարցումներ ընելէ դադրեցաւ:

— Հիմա, Գիլոր Զաքօ, որպէսզի մէկէն ի մէկ ձեր կեանքը վտանգի մը չենթարկենք, նկատել տուաւ մօլլան, պէտք է ձիերը դուրս հանէք ախոռէն որ մենք մեկնինք՝ ձեզ վարձատրելէ ետքը:

— Ձեր կամքը գիտէ... մրմռաց Գիլոր:

Ու շուտով դուրս ելաւ թամմայէն, ձիերը թամբեց ու պատրաստեց ամէն բան:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Զարուհի Եագուպեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Եագուպեան եւ Բալագեան գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին :

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գայեանէ Գասապեան ինչպէս նաեւ Գասապեան, Գոթուլեան, Կոթուլնի, Կոթողեան, Օրմանճեան, Անդրէասեան, Խանճեան, Մատուրեան, Մանտալեան եւ Աչճեան ընտանիքները շնորհա – կալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբաց – եալ

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ս. Աստուածածնայ տօնին առթիւ խաղողի նուիրատուներ Փարիզի Ս. Յովհ – Մկրտիչ եկեղեցւոյ

Տէր եւ Տիկին Սթատեան 2 կողով, Տիկին Նազենիկ Սարաֆեան 1 կողով, Պարոններ Նոտարեան եղբայրներ 1 կողով, Տէր եւ Տիկ. Քիրէմիթճեան 1 կողով, Տէր եւ Տիկ. Գավէզեան 2 կողով, Պ. Եագուպեան 2 կողով, Տէր եւ Տիկ. Էլիզա Շահինեան 1 կողով, Պ. Փայլակ Միքա – յէլեան, Տիկին Նուրիցա Ժամկոչեան, Պ. Մարտիկ Սարեան, այրի Տիկին Սրբուհի Օհաննէսեան 1ական կողով, Պ. Մանուկ Հայրապետեան 2 կողով, Պ. Աճէմօֆ, Տիկ. Ազնիւ Քէչիշեան 1ական կողով, Տիկին Մուրատեան 3 կողով, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեան, Տիկ. Ֆէրմանճեան, Պ. Սերոբեան, Տիկ. Ջազարեան, Նուպար Տէր–Ղուկասեան, Օր. Մառանեան Արմենուհի 1ական կողով :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման :

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ԶՈՀՐԱՊԵԱՆ

Յունաստանի եւ Ճէզիրէի հայ Կաթողի – կէներու նախկին առաջնորդը :

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Աղքատախնամէն, ինչպէս նաեւ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բա – ժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածու – ներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն :

Արդ, Փարիզի Աղքատախնամի վար – չութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայիս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմո – րանսիի եւ Անտիյի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատա – րել Մարսէյլի Աղքատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատա – րելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծա – յեն :

Հասցէ՝ Աղքատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ
ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.
Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրու – թիւնները սկսած են . ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան :

Վարժարանին նպատակն է պատրաս – տել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ : Ուսման ծրագիրը կ'ընդ – գրկէ երկու ուրոյն բաժիններ .

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի :

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհի – ները հայագիտական ծանօթութիւննե – րով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ :

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան հա – մար դիմել հաստատութեան տնօրէնու – թեան .—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ »

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւն – ները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն դրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46

Գին 3 Ն. Ֆ. :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լեռադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան :

Նաեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն (Փիւժէ–սիւր–Արժանսէն) այրի Տիկին Վարդանուշ Կակոյեան եւ (Վիէ – նէն) Տէր եւ Տիկին Տիգրան Մուրատեան իրեն ամուսնոյն եւ կնքահօր Մարտիրոսի մահուան տարելիցին առթիւ: Նաեւ Կա – կոյեան, Մուրատեան եւ Մարգարեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց :

ՑԱՀԱՆ
ՍԱՀԱՆԻՐ
ՆԱՀԱՆՁԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ա. Տպագրութիւն, 1929
Գին 7 Ն. Ֆր.
Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.— ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում :

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով :

FOURRURES

ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad

CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus

183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՕԳՈՍՏՈՍ — SAMEDI 19 AOUT 1961

ԼԷԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9181 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4982

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան սերմերը կը շարունակեն ծիլեր արձակել երկու դարէ ի վեր:

«Ազատութեան» նշանախօսքը տասնեւիններորդ դարուն լայն արձագանգ գտաւ օտար լուծի տակ հեծող ժողովուրդներու սրտին մէջ:

«Ազատութիւն»ը հոմանիշ դարձաւ «ազգայնականութեան»:

Ստրուկ ազգերը աստիճանաբար արթնցան, անկախութեան եւ սեփական պետութեան տիրացան:

Քսաներորդ դարուն շարժումը աւելի մեծ ծաւալ ստացաւ:

Համաշխարհային կրկնակ պատերազմներէն վերջ բազմաթիւ ազգեր անկախութեան տիրացան: (Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ կարմիր ծիրին մէջ ինկան եւ կորսնցուցին իրենց ազատութիւնը):

Ազգայնական ոգին չէզոքացած կերպով պայքարեցաւ ազատութեան հետ, տեղ տեղ հասնելու համար մինչեւ ցեղասպանութիւն:

Հայ ժողովուրդը իր բնակած երկիրներուն մէջ յաճախ զոհ գնաց տիրող ազգի ազգայնամոլական—ցեղասպանական չարագործութիւններուն:

Օսմանեան Սահմանադրութիւնը 1908ին «Ազատութիւն, Հաւասարութիւն, Եղբայրութիւն» կեղծ նշանաբաններով կը ջանար կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերը «եղբայրաբար» միացնել «Օսմանցի» ընդհանուր պիտակին տակ:

Արդիւնքն եղաւ թուրք ազգայնականութեան զարթօնքը:

«Թուրք»ը նախատական անուն մըն էր մինչեւ այդ թուականը: Հուրրիյէթը (ազատութիւն) Օսմանի ժառանգորդներուն մէջ հիմնական հոգեփոխութիւն առաջ բերաւ: «Օսմանցի»ն ընդ միշտ քշուեցաւ ասպարէզէն:

Օսմանեան կայսրութեան հիմնական սիւնն էր Իսլամութիւնը: Սուլթանը «խալիֆ» էր միանգամայն: Աբտիւլ Համիտ «համիսլամական» քաղաքականութիւն վարելով յաջողած էր պահպանել երկրին ամբողջութիւնը:

«Իթթիհատ»ը կեղծ «օսմանցիութիւն» պատրուակով հանդերձ, սկսաւ «համաթրքական», «թուրանական» քաղաքականութիւն վարել: Արծարծեց թրքական ցեղայնութիւնը եւ հալածեց ոչ-թուրք տարրերը, իսլամ թէ քրիստոնեայ:

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին արաբ եւ ալպանացի իսլամները նոյն արհամարհանքին ենթարկուեցան, ինչպէս հայ կամ յոյն քրիստոնեաները: Նման տրամաբանութեամբ պիտի ենթարկուէին Քիւրտերը, աւելի ուշ:

Փլուզուեցաւ Օսմանեան Կայսրութիւնը: Անոր փլատակներուն տակէն կեանքի կոչուեցան նոր պետութիւններ:

Արաբները սերկուեթեան մէջ ապրող ժողովուրդներ կազմակերպուեցան հետզհետէ, ստեղծելով ազատ ու անկախ Հայ[...]:

Ազգայնական զգացումը հրահրուեցաւ անոնց մէջ: Եւ այսօր ականատես ենք ազգային վերածնունդի մը՝ բոլոր մարզերու մէջ:

[...] գոհունակութեամբ կը դիմաւորենք անոնց ձեռք բերած յաջողութիւնները ու կատարած նուաճումները՝ մասնաւորապէս մշակութային դետնի վրայ:

Զրկուած սեփական ազատ հայրենիքէ, [...] հիւրընկալ երկիրներու մէջ իրենց համատարմ քաղաքացի, իրենց նպաստը կը բերեն տեղացիներու հանրապետական ճիգերուն:

[...] մէջ չի նկատուիր ունին անոնք:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՐԼԻՆ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆՆԵՐԸ ԲՈՂՈՔԵՑԻՆ

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏ ԴՈՀ Է

—o—

ԳԵՐՄԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՀՈՎԱՆՈՑ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԻՆ ՔԵՆԸՏԻԻ

Մոսկուայի Արեւմտեան դեսպանները երեք բողոքագիրներ յանձնեցին Արտաքին Նախարարութեան, ուր ուժգնօրէն կը բողոքեն Պերլինի մէջ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ: Պէտք է ըսել սակայն թէ Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա, վճռականութիւն ցոյց տալով հանդերձ, սպառնալիքի կամ հակամիջոցներու խօսք չեն ըներ եւ բաց դուռ մը կը ձգեն բանակցութեան համար:

Նորքին եւ ձեւին մէջ երեք բողոքագիրը շատ չեն տարբերիր: Ֆրանսացիները կը շեշտեն թէ Օգոստ. 13ի կամայական որոշումը բռնաբարումն է 1949 Մայիս 4ի եւ Յունիս 20ի Նիւ Եորքի եւ Փարիզի համաձայնութեանց: Ֆրանսական կառավարութիւնը երբեք չէ համակերպած որ սահմանումներ ըլլան քաղաքին ներքին երթեւեկին համար, խորհրդային եւ արեւմտեան գօտիներու միջեւ: Ֆրանսական կառավարութիւնը ապօրէն կը նկատէ Արեւելեան Գերմանիոյ ձեռք առած միջոցները, եւ կը յիշեցնէ թէ չընդունիր այն յաւակնութիւնը, որուն համաձայն Պերլին Արեւելեան Գերմանիոյ մաս կը կազմէ եւ անոր հողամասին վրայ է: Նման յաւակնութիւն մը, կ՚ըսեն Ֆրանսացիները, ինքն իր մէջ արդէն բռնաբարումն է հանդիսաւորապէս ստորագրուած համաձայնութեան՝ Պերլինի գրաւման շրջաններու շուրջ: Ֆրանսական կառավարութիւնը չի կրնար նաեւ ընդունիլ որ Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութիւնները իրաւունք ունենան իրենց զինեալ ուժերը Պերլինի խորհրդային մասը մտցնելու: Արեւելեան Գերմանիոյ իշխանութեանց խոստովանութեամբ իսկ, այս միջոցները ձեռք առնուած են արգելք հանդիսանալու համար Գերմանացիներու գաղթին եւ եթէ նկատի առնուի Օգոստոս 13ի յայտարարութիւնը, այս որոշումը տալու թելադրանքը եղած է Վարշաւայի Ուխտին անդամներուն կողմէ, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին այս հարցին մէջ: Կ՚ըսուի նաեւ թէ այս որոշումը տրուած է գերման ժողովուրդին շահուն համար, Վարշաւայի Ուխտին անդամ պետութեանց չի մնար գիտնալ թէ ո՞ր է գերման ժողովուրդին շահը: Եւ եզրակացնելով, Ֆրանսացիները կ՚առաջարկեն որ այս որոշումները ետ առնուին, Խորհ. Միութեան ուշադրութեան յանձնելով որ միակողմանի նման փոփոխութիւններ Պերլինի մէջ, կրնան միայն աւելի լարել մթնոլորտը եւ աւելցնել գոյութիւն ունեցող վտանգները:

Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք նոյն բանը կ՚ըսեն սա տարբերութեամբ որ Ֆրանսացիները կը շեշտեն թէ «միջազգային համաձայնութիւնները միշտ ի զօրու են եւ կը պարտաւորեն Խորհ. Միութիւնը զանոնք յարգելու»:

Գերմանիոյ կառավարութիւնը գոհ է Արեւմտեան բողոքագիրներէն. արդէն չէր կրնար գոհ չըլլալ, նկատի առնելով որ մասնակցած էր անոնց պատրաստութեան: Պոնի շրջանակները գոհ են նաեւ որ Ֆրանսա որոշած է աւելցնել Գերմանիոյ իր ուժերուն քանակը: Պերլինի քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ ալ գոհ է եւ անդրադառնալով Արեւմտեան բողոքագիրներուն յայտնեց. «Ահա՛ ինչ լեզու պէտք է գործածել»:

Ընդունելով Օտտօի Թղթակիցը Վիլլի Պրանտ յայտարարած է թէ ո՛չ Պերլին, ո՛չ Արեւմտեան Գերմանիա տնտեսական հակամիջոցներու պէտք է դիմեն խորհրդային պլոքին դէմ: «Ո՛չ քաղաքը, ո՛չ երկիրը կրնան առանձին բան մը ընել: Գերմանական խնդիր մը չէ, միջազգային խնդիր մըն է: Այս է արդէն ինչ որ գրեցի Նախագահ Քենըտիի», աւելցուցած է Պրանտ:

× 30 գերմանացի ուսանողներ Պոնէն, Ջեմպըլէնին հովանոցը ղրկած են նախագահ Քենըտիի նամակով մը, ուր կ՚ըսեն. — «Ներկայիս, ամէնէն արժանաւորը անձն էք, այս յիշատակը ստանալու համար, խորհրդանշանը ճակատագրական քաղաքականութեան մը: Կը ցաւինք որ ստիպուած ենք ըսել: Տրուած ըլլալով, Պ. Նախագահ, որ ձեր խօսքերը, անշուշտ շատ վճռական, գործնական հետեւանքներ չունեցան, նոյնքան վճռական, եւ բայական երբեմնի քաղաքականութեան մը դառն յիշատակը կը պարտադրուի մեզի: Կը խնդրենք ձեզմէ, Պ. Նախագահ, ներփակ առարկան նկատել իբրեւ նուաստականացումը մեր ազգարարութեան: Սըր Նովիլ Ջեմպըլէնի այն հովանոցն է զոր տարած է Պատ-Կոտսպերկէն Օպըրսալցպերկ, Միւնիխէն անցնելով»:

× Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Ուլպրիխթ հանդարտելու ոչ մէկ նշան ցոյց կուտայ: Կառավարութիւնը կոչ մը ըրաւ երիտասարդական կազմակերպութեանց. — «Պատրաստ եղէք զինուորական դեր մը խաղալու» ըսելով: Ուրբաթ օր արդէն մարդահամար կատարուեցաւ այդ ուղղութեամբ:

× Կիրակի օրուընէ ի վեր, զանազան միջոցներով 300 հոգի արեւմտեան Պերլին անցած են, որոնց մէջ 5 հատ Ֆոփօ (կրճատումն է Ֆոլքսփոլիցայլին որ անունն է Արեւելեան Գերմանիոյ ոստիկանութեան՝ «Ժողովուրդի ոստիկանութիւն»):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ շրջան ընող կարգ մը լուրերու համաձայն, նոր կռիւներ ծագած են Քիւրտերու միջեւ, երկրին հիւսիսը: Զիպարի ցեղախումբը յարձակած է Պարտսի ցեղախումբին վրայ, որուն կը վերագրուին Քիւրտիստանի մէջ կատարուած կեղեքումները համայնավարներու օժանդակութեամբ:

ՍՊԱՆԻՈՅ Առեւտրական նախարարը, Պիլպաոյի տօնավաճառին բացումը կատարելով յայտարարեց թէ Սպանիա չաճապարեր Հասարակաց Շուկային անդամակցելու համար, աւելցնելով թէ ի հարկին կառավարութիւնը կը նախատեսէ կարգ մը ազգայնացումներ ճարտարարուեստի մէջ:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ մէջ «ապաստանի իրաւունք» ուզած է խորհրդային յայտնի գիտնական մը (քիմիագէտ) Միխայէլ Անտոնովիչ Կլոչքօ, Սթալինեան մրցանակ, Լենինի շքանշան որ Մոնթրէալի 18րդ համագումարին կը մասնակցէր, յանուն Խորհ. Միութեան: Մոսկուայի մէջ կ՚ըսեն թէ Կլոչքօ անունով մարդ չեն ճանչնար . . . :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան Խորհուրդը որոշեց ամրապնդել երկրին պաշտպանութիւնը Գերմանիոյ մէջ եւ ազգային հողամասին վրայ:

ՓՈՒՆԹԱ-ՏԷԼ-ԷՍԹԷԻ միջամերիկեան տնտեսական ժողովը վերջացաւ անցեալ օր եւ «Փունթա տէլ էսթէի Ուխտը» քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ. պակաս մէկ ձայն՝ Քուպա: Այս համաձայնութեան հիման վրայ Միաց. Նահանգները յանձն կ՚առնեն օժանդակութեան նախատեսուած հիմնադրամին (20 միլիար տոլար) մեծ մասը տալ Լատին Ամերիկայի զարգացման համար:

ԹՈՔԻՕ

ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԼԵՂԻ-ԿԾՈՒ ԽՕՍՔԵՐ ԿԸ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

Կը թուի թէ Անաստաս Միկոյեանի ճափոնական շրջապտոյտը «դեղին ժպիտ» մը պիտի ձգէ շատերուն երեսը: Առջի գիշեր, հացկերոյթի մը ընթացքին, աղիկծու խօսքեր փոխանակուեցան խորհրդային փոխ-վարչապետին եւ Ճափոնի ճարտարարուեստի նախարարին միջեւ:

Ճափոնցիք յարձակողականի անցան: Արտաքին նախարար Քոժաքան էր որ իր ճառը վերջացուց յայտնելով. «Ճափոնը դէշ յիշատակներ ունի Խորհ. Միութեան բռնած ընթացքին՝ Խաղաղականի պատերազմի վերջաւորութեան»: Միկոյեան չխնայեց այս խօսքերը.— «Ձեր սիրելի Արտաքին նախարարին ճառին վերջը եւ պէտք է ըսեմ որ մենք ալ, Խորհրդայիններս դէշ յիշատակներ ունինք Ճափոնէն»: Այդ պահուն մէջ կը մտնէ ճարտարարուեստի Նախարարը.— «Ինչո՞ւ համար, Խաղաղականի պատերազմի վերջաւորութեան երբ Ճափոն Խորհ. Միութեան դիմեց որպէսզի միջնորդէ, մեր վրայ յարձակեցաւ»: Միկոյեան, անշուշտ ետ չի մնար.— «Կը կարծէք որ մենք պատրա՞ստ ենք մոռնալու ճափոնական միջամտութիւնը Սիպերիոյ մէջ, 1922ին, հակայեղափոխականներու կողքին»:

Ճափոնցի նախարարը կը փորձէ կարճ կապել.— «Հինը անցեալին կը պատկանի: Նախ իմ հարցումիս պատասխանեցէք եւ պատասխանեցէք նաեւ սա հարցումին. — Ինչո՞ւ Խորհ. Միութիւնը թոյլ չի տար որ աւելի մեծ թիւով ճափոնցիներ Խորհ. Միութիւնը այցելեն»:

Վերջին խօսքը սակայն Միկոյեանին կը պատկանի, որ ծանօթ է իբրեւ պատրաստաբան եւ ճկուն քաղաքագէտ մը.— «Պիտի հրաւիրենք շատ մը Ճափոնցիներ, բայց ոչ ձեզի, Պ. Սաթօ, որովհետեւ ատիկա կրնայ դժուարութիւններ ստեղծել ձեզի համար ձեր ամերիկացի բարեկամներուն առջեւ»:

Յարդ յայտնի չէ թէ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը ի՛նչ արդիւնք պիտի ունենայ: Առեւտրական եւ քաղաքական նպատակներով ճամբայ ելած էր խորհրդային փոխ-վարչապետը, որ արժանացաւ քաղաքավար, բայց ոչ աւելի, ընդունելութեան մը: Միկոյեան կ՚ուզէր մէկ կողմէ քիչ մը պաղեցնել Ամերիկայի եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները, միւս կողմէ առեւտրական մարզին մէջ, զարկ տալ Խորհ. Միութեան եւ Ճափոնի փոխանակութեանց: Յարդ յայտնի չէ թէ որքա՞ն յաջողութիւն գտած է Միկոյեան: Ճափոնցիք խանդավառ չեն եւ շատ զգոյշ կը թուին: Տրամադիր չեն երկար ժամանակի համար առեւտրական պայմանագրեր ստորագրելու: Մնաց որ առնելիք ալ չունին Խորհ. Միութենէն, որ քարիւղի շուկայ կը փնտռէ, բայց Ճափոնն ալ իր փնտռած յաճախորդը պիտի չըլլայ, արեւմտեան մրցակցութեան պատճառով:

Ճառ մը խօսելով Թոքիոյի համալսարանին մէջ, Միկոյեան թելադրեց որ Ճափոնցիք «ապահիւլէական» գօտիի մը ստեղծման առաջարկը ընեն, Խաղաղականի մէջ, պահանջելով որ Ամերիկացիք յարգեն:

Ճափոնի արտաքին նախարարութիւնը առանձին զեկոյցով մը կը բողոքէ խորհրդային փոխ-վարչապետին արտայայտութեանց դէմ որոնք «միջամտութիւն են երկրի մը ներքին գործերուն»:

Յիշենք որ Միկոյեան պաշտօնական հիւրը չէ Ճափոնի եւ իր ճամբորդութիւնը անհատական բնոյթ ունի:

ՁՈՒՍՊ ԵՒ ՊԱՂԱՐԻՒՆ

Բնաւ չենք զարմանար, որ Սուրիայէն հաղորդուած կարգ մը հեռագրալուրեր՝ կատարուած «ձերբակալութիւններու» եւ յետ խուզարկութեան «գրաւուած զէնքերու եւ զինանիւթերու» մասին՝ ընդհանուր զարմանք եւ յուզում ստեղծեն:

Եթէ նոյնութեամբ տեղ տուինք ամերիկեան «Ասոսիէյթըտ Փրէս» հեռագրական գործակալութեան Թղթակցի տեղեկատուութեան (1961 Օգոստոս 5ի մեր թիւին մէջ) (*), մեր նպատակն էր ցոյց տալ պարզապէս թէ ո՛ւր կրնայ հասնիլ մարդկային ենթադրութիւնը եւ երեւակայութիւնը...:

Բաց-ճակատ կազմակերպութիւններ չեն խուսափիր իրենց անունին կամ հասցէին ուղղուած ամենածանր ամբաստանութիւններն իսկ հրապարակելէ, այն նոյն բնոյթով եւ բանաձեւումով, որով կը զեկուցուին անոնք, «պաշտօնական աղբիւրներէ»:

Երբ հիմնական վերագրումը անհեթեթ է ու ծիծաղելի, ի վերջոյ կը պարզուի ճշմարտութիւնը եւ փուլ կուգայ ամբաստանութիւններու ամբողջ շէնքը:

Կասկած չունինք, ոչ ոք կրնայ տարակուսիլ այն մասին թէ, այս անգամ եւս, քննութիւնները պիտի յանգին տրամաբանական վախճանին: — Պիտի հաստատուի թէ «Իսրայէլի եւ օտար պետութիւններու ի նպաստ լրտեսութեան» մը առասպելը գոյութեան իրաւունք չունի եւ թէ թիւրիմացութիւնը հետեւանք է չփոթի եւ անտեղի դիւրազգածութեան:

Ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ բովանդակ Արաբական Աշխարհը ծայրայեղ զգայնութեան մէջ կ'ապրի այսօր: Ազատագրական զարթօնքը, զոր ունեցան արաբ ժողովուրդները, զիրենք կը մղէ գուրգուրալու իրենց անկախութեան եւ ապահովութեան վրայ, երբ նկատի ունենանք նաեւ, յատկապէս աշխարհագրական այդ գօտիներուն մէջ գոյութիւն ունեցող հակամարտութիւններն ու կրնձիռները:

Վստահօրէն՝ զերզգայուն հոգեվիճակի արդիւնք է նաեւ այն անտեղի վերագրումը, որ կ'ըլլայ, ներկայիս, Հ. Յ. Դաշնակցութեան անունին:

Ամբողջ քառասուն տարի, եւ շատ աւելի հին օրերէ սկսեալ, արաբական կարգ մը երկիրներու մէջ, հայ ժողովուրդը սրտի, հոգիի ու նաեւ ճակատագրի կապ պահեց բնիկ տարրին հետ: Ապրեցաւ եղբայրօրէն, փոխադարձ յարգանքի մթնոլորտի մէջ:

Շեշտակի կերպով 1943–1945ին երբ Սուրիա անկախութեան իր պայքարի բախտորոշ օրերը կ'ապրէր, հայ ժողովուրդը գործնապէս ցոյց տուաւ, թէ նոյնքան կը գուրգուրայ Արաբութեան դատին, որքան իր սեփական իրաւունքներուն վրայ:

Յատկապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ընդհանրապէս Արաբ. Աշխարհի եւ մասնաւորաբար Սուրիոյ մէջ՝ չվարանեցաւ առաջին իսկ օրէն կանգնելու ազատագրական շարժումի կողքին, առաջնորդուելով ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքէն եւ ազգերու բացարձակ անկախութեան սկզբունքէն՝ զորս հանգանակ եւ պատգամ կը դաւանի իրեն:

Բարեբախտաբար, կ'ապրին անկախութեան պայքարի ղեկավարները, եւ պատմութիւնը շատ թարմ է տակաւին վկայելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան թէ հայ ժողովուրդի անդաւաճան կեցուածքին, հաւատարմութեան եւ եղբայրական անխառն զգացումներու մասին:

Նոյնքան կենդանի է այս իրողութիւնը Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան ղեկավարներուն համար, որոնք լաւ կը ճանչնան հայ ժողովուրդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, — իրենց ազգային, քաղաքական թէ մշակութային ձգտումներով:

Նախագահ Նասրի, Սուրիոյ նախկին նախագահ Քուաթլիի, ինչպէս նաեւ Արաբ. Միաց. Հանրապետութեան բոլոր ղեկավարներուն համար գաղտնիք մը չէ, թէ հայ ժողովուրդը ունի թշնամիներ: Ունի դարանակալ, դաւադիր տարրեր միջազգային համայնավարութեան ծառայողի դերին մէջ, — դժբախտաբար: Եւ եթէ գոյութիւն ունի կազմակերպութիւն մը, որ առարկայ է թշնամի ուժերու եւ միջազգային համայնավարութեան գործակալներու ատելութեան, ատիկա Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է:

Արաբ ժողովուրդներու եւ — այս պարագային — Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան ապահովութիւնն ու ամբողջական անկախութիւնը, հետեւաբար, ամբողջովին գաղափարակից եւ վճռաբար հաւատարիմ կուսակցութեան մը գծին վրայ միայն կը պահեն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Իր հիմնական եւ ընդհանուր քաղաքականութեամբ ալ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուսակցական դաւանանք հռչակած է միշտ, ու կը հռչակէ նաեւ այսօ՛ր, հաւատարմութիւն՝ հանդէպ հիւրընկալ երկիրներու եւ պետութեանց:

Համայնավար իշխանութեան մը համար միայն, « բնական » կրնային նկատուիլ այն վերագրումներն ու ամբաստանութիւնները որոնք, դժբախտաբար, հիմնովին ապառիթ ձեւով կ'ըլլան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հասցէին:

Ծանօթ ենք Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ այժմու ղեկավարներու ազատապաշտ ոգիին եւ անկախութեան պաշտամունքին: Եւ վստահ ենք, թէ ստեղծուած շփոթն ու արտաքին յաւակնոտ անդրադարձումները շուտով վերջ կը գտնեն:

«Իսրայէլի ի նպա՛ստ եւ Միացեալ Արաբ. Հանրապետութեան դէմ» ոչ միայն ... «լրտեսութիւն», այլեւ դոյզն տրամադրութիւն իսկ կարելի չէ վերագրել Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Այս կարգի ամբաստանութիւն մը՝ նախատինք եւ վիրաւորանք է միայն Դաշնակցութեան եւ Հայութեան անունին: —

Ա՛յս կէտին մէջ է, որ մենք պիտի չհանդուրժենք նուազագոյն իսկ կասկածանքի, — ո՛ւր կը մնայ «պաշտօնական» եւ հրապարակային արտայայտութեանց:

Այս բոլորէն ետք, չենք աճապարեր՝ կարգ մը ենթադրութիւններ եւ հաւանականութիւններ քննութեան նիւթ դարձնելու համար:

Կ'ակնկալենք միայն, որ մեր ժողովուրդը պահէ իր պաղարիւնը, եւ ընդվզելով հանդերձ կատարուած անհիմն ու ծիծաղելի վերագրումին դէմ, փորձէ ըմբռնել թէ այս կարգի դժբախտ ու ծանրակշիռ թիւրիմացութիւններ պատահական բաներ են, կիրքերով փոթորկուն եւ քաղաքական ատելութիւններով բնկուն Միջին Արեւելեան գօտիներու մէջ:

Կարեւորը՝ զգաստ եւ արթուն կեցուածքն է:

Պիտի սպասենք, տէր մնալով միշտ՝ մեր ջիղերուն:

Պիտի հաւատանք, թէ այս «փոթորիկ»ն ալ կ'անցընենք անվտանգ, որովհետեւ — եթէ նոյնիսկ մեզի հետ չեն գրգռութիւն, դաւ եւ ատելութիւն սերմանող հրձիգները, — մեզի հետ է, սակայն, ճշմարտութիւնը:

Մեր ընկերները, բարեկամներն ու հայ ժողովուրդը՝ քաղաքացիական վլուտակցութեան նոր «քննութիւն» մըն է որ կ'անցընեն:

Եւ այդ քննութիւնը՝ պատուաբեր արդիւնքով միայն կրնայ պսակուիլ...:

«ՀԱՅՐԱՆԻՔ»

(*) Տես «Յառաջ» Օգոստոս 4:

ՏԵՍԱՅ "ԱՆՁԻՆՔ ՆՈՒԻՐԵԱԼՔ"Ը

Ի՞նչ աւելի ցանկալի բան կայ Հայաստան այցելողի մը համար՝ քան երթալ Ուխտի ամենանուիրական շիրիմներուն անո՛նց, որոնց վարդագոյն արիւնովն է որ, առաջին անգամ, ներկուած է Հայաստանի հողը եւ այդ մարտիրոսական մահով պտղաբերուած է քրիստոնէական կեանքը նոյն այդ հողին վրայ:

Սրբուհի Հռիփսիմէ, Սրբուհի Գայիանէ: Մէկ բառով՝ «Հռիփսիմեանք», «Անձինք Նուիրեալք»...: Ներկայ Հայաստանի մէջ են անոնց Վկայարանները: Վաղարշապատ – Էջմիածնի շրջապատին մէջ: Երեւանէն երբ Էջմիածին կը մեկնիս՝ աջդ է Ս. Հռիփսիմէն եւ ձախդ՝ Ս. Գայիանէն:

Վաղգէն Ա. Վեհ. Կաթողիկոսին քովն էի գացած, ուր կը գտնուէր Պ. Եդուարդ Ութիւճեան, վկայուած ճարտարապետ Փարիզի Համալսարանէն եւ ներկայացուցիչ Կիւլպէնկեան Հաստատութեան Հայաստանի մէջ: Վեհափառը հաճեցաւ անձամբ մեզ առաջնորդել Շողակաթի եւ Գայիանէի եկեղեցիները: Առաջինը փակ էր, մտանք Ս. Գայիանէ: Ու աչքիս առջեւ պարզուեցան հայ պատմագիրին խօսքերը՝ Հռիփսիմեանց վկայարաններուն շինութեան առթիւ. «... Իւրաքանչիւր ընթացան պատրաստել զնիւթն... ոմն վէմ, ոմն քար, ոմն աղիւս, ոմն զմայր փայտն... եւ կանգնւոյն անգամ սատարել ըստ իւրեանց տկարութեան կանգնելոյ ուժոյն: Եւ այսպէս հասարակ գործեցին զգործն հաւատովք... Ինքն Գրիգորիոս զլար ճարտարութեան շինողացն ի ձեռն առեալ, զիրանեալեացն վկայարանն հանգստանացն հիմունս յօրինեալ... կանգնեալ եւս վկայարանս, մի ի հիւսիսոյ յարեւելից կողմանէ քաղաքին, ուր վկայեաց սանականն Հռիփսիմէ երեսուն եւ երեք ընկերօք: Եւ զմիւսն շինեցին ի հարաւակողմ կուսէ անտի, ուր վկայեաց Գայիանէ...» (Ագաթանգեղոս, Պատմութիւն Հայոց, էջ 565–6):

Սիբէոս (է. դար) կը պատմէ թէ Կոմիտաս Կաթողիկոս «շինեաց զհանգստարան Սրբոյն Հռիփսիմեայ գեղեցկագործ շինուածքով, քանզի խարխալեալ էր առաջին շինուածն Սրբոյն Սահակայ» եւ Եզր Կաթողիկոս «... Ընդարձակեաց զվկայարան Սրբոյ Գայիանեայ» (Պատմութիւն Սեբէոսի, Թիֆլիս 1913, էջ 272–273, 297):

Իսկ Կիրակոս Գանձակեցի (ԺԳ. դար) կ'աւանդէ որ «Կոմիտաս (Կաթողիկոս) շինեաց զսուրբ Տիկնոջն Հռիփսիմեայ զվկայարանն պայծառ եւ հրաշալի, զի խրթին էր առաջին շինուածն. գտանէ ի նմին զնշխարս ոսկերաց սրբոյն, կնքեալ մատանեաւ սրբոյն Գրիգորի եւ սրբոյն Սահակայ եւ ոչ իշխեաց բանալ, այլ իւրով մատանեաւն կնքեալ ամփոփէ անդէն, արարեալ երգս Շարականաց սրբոցն հայերէն այբուբենիւ, որոյ սկիզբն է «Անձինք Նուիրեալք» (Կիրակոսի Վ. Գանձակեցւոյ, Պատմութիւն Հայոց, Թիֆլիս 1909, էջ 52):

«Ս. Հռիփսիմեանց» նուիրուած Շարականը — «Անձինք Նուիրեալք» — գեղեցկագոյն զարդը կը կազմէ Հայ Շարականին թէ՛ իր բնագրով եւ թէ իր եղանակով: Հայերէն այբուբենի 36 գրերը տանող կը կազմեն կրօնական բանաստեղծութեան այս գոհարին: Աւելորդ չէ տալ միայն երկու տուն:

Անձինք Նուիրեալք սիրոյն Քրիստոսի,
Երկնաւոր նահատակք եւ կուսանք իմաստունք,
Ի պարծանս ձեր բարձրացեալ տօնէ
Մայր Սիոն դստերօքն իւրովք:

Հռիփսիմէ, մեծ խորհուրդ եւ անուն ցանկալի,
Ընտրեալ ի յերկրի եւ դասեալ ընդ հրեշտակս,
Եղեր օրինակ սրբութեան կուսանաց,
Վարդապետութիւն արանց արդարոց:

Միայն Գանձակեցին է որ կը յիշէ Շարականիս հեղինակը, Կոմիտաս Կաթողիկոս (է. դար):

Ս. Հռիփսիմէի ներկայ եկեղեցին 620ին շինուած է, իսկ Ս. Գայիանէինը 630ին է:

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

(5»

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

—o—

Ա.

Շուրջ ութսուն կիլոմետր երկարութեամբ նեղ եզրանախշով նրանք պատում են Սեւանը հարաւային եւ հարաւ-արեւելեան կողմից եւ առայժմ լճափնեայ մերկութիւնից ծածկում են հինգ հազար հեկտար տարածութիւն:

Տարեկան 400 հեկտար անտառ է գըցւում Սեւանի ափին, ուստի եօթնամեակի վերջում այդ վայրերում մենք կ'ունենանք եօթը հազար հեկտար անտառ, իսկ ապագայում՝ շա՛տ աւելի լայնարձակ տարածութիւններ:

Մեր մարդիկ 12 տարի առաջ սկսեցին շիւեր տնկել մերկ աւազների վրայ: Տընկեցին ու խնամեցին գուրգուրանքով: Այդ շիւերն արդէն բարձրահասակ ծառեր են եւ այժմ Անտառատնտեսութեան մասնաճիւղերում հինգ հարիւր հեկտարն արդէն որպէս հասունացած անտառ է համարւում:

Անցեալ աշնանը ես ականատես եղայ, թէ ինչպէս Ն. Գեւորգեանի ղեկավարութեամբ ծառեր էին հատում. նօսրացնում էին անտառը: Այդ օրերին Անտառատնտեսութիւնը սկսեց վառելու փայտ վաճառել կոլտնտեսականներին: Այո՛, երեք հազար տարուայ ընդմիջումից յետոյ Սեւանի բնակիչը առաջին անգամ վառելիք է տանում իր երկրի անտառից...

Սեւանի բնակչի կեանքում միւս զարմանալի նորութիւնն այն է, որ այժմ, ամռան այս շոգ օրերին, իր հանգիստը նա անց է կացնում անտառի հովում:

Օրերս Մարտունի գետաբերանի մօտ, մի կանաչ բացատում երկրի խորքից բխող յորդառատ ջրերի հանդիպեցի. նոր հայտնուած արտէզեան աղբիւրներ են: Ամէն հանգստի օր Բասարգեչարի աշխատաւորները խնջոյքներ են կազմակերպում այդ աղբիւրների մօտ, սաղարթախիտ գովասուն ծառերի ստուերում: Հանգստի եւ զուարճութեան նման գրաւիչ անկիւններ են ստեղծուած նաեւ Կամօ քաղաքի, Մարտունու եւ լճափնեայ շէների ուղղութեամբ, անտառների մէջ:

Այսպէս, մեր մարդկանց ստեղծագործ ջանքերով, Գեղամայ լեռների գրկում ստեղծւում է «Հայկական Զուիցերիան»:

Բ.

Այս տարուայ Մարտին, երբ Նորադուզի հրուանդանում ձուկ էի որսում, մօտակայ անտառից հնչեց մանկուց իմ ամէնից սիրած թռչնի կանչը՝ «Կո՛ւ, կո՛ւ... կո՛ւ կո՛ւ...»: Այ քեզ բա՛ն, կուոյի աշխարհում էլ կկո՞ւ, — կը բացականչէր մեր անտառոտ Դիլիջանի բնակիչը: «Կուոյի աշխարհ» հեգնանքով մենք անտառազուրկ Սեւանին էինք ասում. մենք գիտէինք, որ այդ երկրում կկուներ չկան՝ Սեւանի բնութիւնը զուրկ է այդ հրճուանքից:

Հիմի տեսէք, թէ ի՛նչ զարմանալի բան է կատարուել. իմ ծննդավայրից հարաւ չուած այդ թռչունները իրենց վերադարձի ճամբին վերեւից անտառներ են տեսել Նորադուզի մօտ եւ իջել՝ այնտեղ գարնանելու: Բայց այնպէս մեզմ են, այնպէս զուրեկան այդ ջահէլ անտառները, որ կկուները որոշել են չշարունակել իրենց ճանապարհը, այլ՝ վերաբնակութիւն հաստատել այդ հրապուրիչ վայրում: Այնքա՛ն թռչուններ կան հիմա Սեւանը շրջապատող անտառներո՛ւմ...: Ամէն գարնան այնպիսի ծլլոց ու դայլայլ է հնչում այդ վայրերում, որին շատ վաղուց ծանօթ չէ Սեւանի բնակիչը. անտառաբնակ թռչունները այդ կողմերում ապրել ու երգել են մէկ էլ երկու-երեք հազար տարի առաջ, երբ դեռ եւս անտառներ կային Սեւանի ափին:

Այդպէս, նոր անտառները արդէն ունեն իրենց նոր բնակիչները: Ոչ միայն թռչուններին, այլ եւ ուրիշ շատ կենդանիների ապաստան տուեցին ստեղծուող անտառները:

Այդպիսով, պայմաններ են ստեղծուել Սեւանի կենդանական աշխարհը հարստացնելու համար եւ հասել է այն ժամանակը, երբ աստիճանաբար պիտի վերականգնուի լճափնեայ անտառաբնակ փաունան՝ գոնէ մի մասը այն բազմատեսակ կենդանիների, որոնք ժամանակի ընթացքում անհետացան՝ անտառների անհետանալու հետեւանքով:

Այդպէս, ժամանակն է նկարագրուած նորաստեղծ անտառները հարստացնել կենդանիների ու թռչունների նորանոր տեսակներով, որոնք եւ առանձին շքեղութիւն կը տան մեր գեղեցիկ Սեւանին:

Ափսո՛ս, որ այդ կենդանիները կարող կը լինեն վայրի պտուղների: Այստեղ արդէն մենք նախատինքի խօսք ունենք ասելու մեր երկիրն անտառապատող մարդկանց հասցէին: Այդ մարդիկ յամառօրէն խուսափում են նոր անտառներում պտղատու ծառեր տնկելուց: Տեղին է այստեղ յիշել Նիկիտա Սերգեեւիչի հետեւեալ խօսքը. «Երբ ես անցնում էի Անգլիայի կովկասի ճանապարհներով, տեսնում էի, որ որոշ ճանապարհների եզրերին անտուղ ծառեր են տնկուած»:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՆՇԽԱՐՔ ՄԸ ԿՈՄԻՏԱՍԷՆ

ԽՄԲ.— Կոմիտաս վարդապետ, երբ վերջին անգամ Եւրոպայէն կը վերադառնար Պոլիս, կանգ առաւ Ֆիլիպէ, ուր մընաց չորս օր, — 1914 տարուան ամրան վերջերը: Յետոյ մեկնեցաւ Պոլիս, որ պիտի դառնար շուտով իր ողբերգութեան եւ մահուան դուռը: Ֆիլիպէի այդ այցելութեան կ'ակնարկէ նամակը, զոր կը քաղենք Պուլկարահայ տարեգիրքէն (1935).—

1914 13/26 Հոկտ. Պոլիս

Սիրելի բարեկամս Պ. Երուանդ Յակոբեան,

Երեւի կ'ասէք, գնաց՝ մոռացաւ: Իրօք բարեկամներուս շարքին մէջ նոր բարեկամներս ալ ընդարձակուեցան, ոչ ոքի մոռացած եմ, սակայն ոչ այնքան պարագաները, որքան զբաղումներս կը ծուլացնեն գրելու առնելու ու նամակներ գրելու ազնիւ բարեկամներուս: Շատ անգամ նամակ գրելու կը նստիմ եւ իւրաքանչիւր անգամին ի՞նչ գրեմ կը հարցնեմ ինքս ինձ եւ կը ծուլանամ՝ օգուտ քաղելով նամակագրութեան ժամերէն, զորս կը յատկացնեմ աշխատասիրութիւններուս: Ժամանակին վայրագութիւններէն ըստ կարելւոյն հեռու պահելով միտքս ու զգացումներս, անդադար կ'աշխատիմ կարեւոր ուսումնասիրութիւններով:

Խմբիս ու համերգներու չկրցայ տակաւին սկսիլ՝ աշակերտներուս զինուորագրութեան պատճառաւ, սակայն եւ այնպէս շարթուս նոր խումբ կազմակերպելու նախապատրաստութեանց սկսայ: Յոյս ունիմ Զատկական տօներին հասցնել մեր հնագոյն եղանակներով ներշնչումս Ս. Պատարագի արարողութիւնները, զորս պիտի ուսուցանեմ նոր խմբիս:

Քաղաքապետութիւնը հիմը դնելու վրայ է Երաժշտանոցի մը, որի պաշտօնեաներէն մէկն ալ զիս կարդացին, չմերժեցի, բայց միայն ներդաշնակութեան դասերն ստանձնեցի, որ ձայնս խնայեմ ու խնամեմ:

Կ'ուղարկեմ լուսանկարներէս երկու օրինակ, մէկը քեզի ու միւսը Տէր Վաղինակին համար: Ուշացաւ, չէ՞: Եղիպտոս պտտուեցի:

Բոլոր Ֆիլիպէցւոց յարգալիր ողջոյններս:

Ողջունելով սիրալիր քեզ ու շնորհալի տիկինդ:

Մնամ աղօթարար

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԱՄԱՌ Է

ՊՏՈՒՂ ԿԵՐԷՔ

*

Ամառը պտուղներու եղանակն է: Պէտք է առատ պտուղ ուտել: Ամէն պտուղ ունի իր մասնաւոր օգտակարութիւնը: Շատ մը պտուղներ օգտակար են կարգ մը մարդոց եւ վնասակա՛ր՝ որոշ տկարութիւն մը ունեցողներու:

ԾԻՐԱՆ

Ծիրանը հարուստ է շաքարով, Ա. կենսանիւթով (վիթամին) եւ քարոթինով: *Ջանազան հիւանդութեանց դէմ մարմնին դիմադրական ուժը կ'աւելցնէ եւ տեսողութիւնը կը զօրացնէ: Պէտք է ուտել հասուն վիճակի մէջ, որովհետեւ, խակը ստամոքսային խանգարումներ կրնայ պատճառել: Անարիւն եղողներուն, չարախոնջութենէ տառապողներուն եւ յղի կիներուն շատ օգտակար է ծիրանը եւ պէտք է յաճախ եւ շատ ուտել: Ծիրանը չորցուած վիճակի մէջ ալ կը պահէ իր սննդարար յատկութիւնը: Հարիւր կրամ չոր ծիրանը երկու հարիւր յիսուն ջերմուժ (քալորի) կուտայ:*

ՊԱՆԱՆ

Պանանը հնդիկ փիլիսոփաներու միակ սնունդն էր եւ Նափոլէոնի սիրած պտուղը: Շատ սննդարար պտուղ է եւ հարուստ՝ Ա. Բ.1, Բ.2, Բ.12, Գ. Դ. եւ Ե. կենսանիւթերով: Մեծապէս կը նպաստէ ջղային դրութեան եւ ընդհանրապէս յանձնարարելի է բոլորին, բացի շաքարախտաւորներէն եւ գէր մարդերէն:

ԿԵՌԱՍ

Կեռասը թէեւ Ա. Գ. եւ Բ. կենսանիւթերը կը պարունակէ, այսուհանդերձ, աւելի միզեցուցիչ է քան թէ սննդարար: Պէտք է ուտել ճաշերու ընդմէջ, որովհետեւ, քիչ մը դժուարամարս է, մանաւանդ, եթէ հետը ջուր կամ գինի գործածուի: Յանձնարարելի է երիկամունքէ, յօդացաւէ եւ սրտի հիւանդութենէ տառապողներուն: Դժուարամարսութենէ տառապողները պէտք է խուսափին կեռաս ուտելէ:

ԱՐՄԱՒ

Ս. Գրական այս պտուղը գրեթէ ամբողջութեամբ շաքար է: Իր ծանրութեան հարիւրէն եօթանասուներեքը շաքար է: Հարուստ է Ա. եւ Բ. կենսանիւթերով եւ կը նկատուի ամէնէն սննդարար պտուղը: Մասնաւորաբար յանձնարարելի է փոքրիկներուն, ապագայ մայրերուն եւ տկարակազմ մարդոց:

ԹՈՒԶ

Թուզը աւելի սննդարար է չորցուած վիճակի մէջ քան թէ թարմ: Հարիւր կրամ չոր թուզը 250 ջերմուժ կուտայ: Բնականաբար, շաքարախտաւորներն ու գէր մարմին ունեցողները պէտք է խուսափին թուզ ուտելէ, որովհետեւ, շատ շաքար կը պարունակէ: Ընդհակառակն, թուզը յանձնարարելի է պնդութենէ տառապողներուն, որովհետեւ կակղեցուցիչ է: Պզտիկ տղաք պէտք չէ շատ թուզ ուտեն:

ԵԼԱԿ

Հրաշալի է ելակը՝ երբ թարմ է եւ ոչ շատ կակուղ: Շատ սննդարար չէ, բայց համեղ եւ հոտաւէտ է: Ամէն ոք կրնայ ուտել ելակը, բացի ալերժիկ *անձերէն (անոնք որ քերուըտուք կ'ունենան):*

ԴԵՂՁ

Դեղձին բոլոր տեսակները սնուցիչ նոյն յատկութիւնները ունին: Միզեցուցիչ են, կակղացուցիչ եւ հարուստ՝ Բ.1, Բ.2, ՓՓ եւ Գ. կենսանիւթերով: Օգտակար են ամէնուն, երբ հասուն են:

ՏԱՆՁ

Տանձը թեթեւ պտուղ մըն է, օգտակար ամէնուն, մասնաւորաբար շաքարախտաւորներուն եւ աղիքներէ տառապողներուն: Այս վերջինները պէտք է կեղեւով ուտեն տանձը, որովհետեւ առատ թանին *կը պարունակէ:*

ԽՆՁՈՐ

Աւանդութիւնը խնձորը կը յիշատակէ իբրեւ ամէնէն հին պտուղը եւ բոլոր չարեաց աղբիւրը: Սակայն, բժիշկները այսօր կը գտնեն որ ամէնէն օգտակար պտուղներէն է: Ա. Բ. եւ Գ. կենսանիւթերէն զատ, կը պարունակէ նաեւ զարմանալի թիւով մեր մարմնին համար շատ օգտակար հանքային աղեր: Յանձնարարելի է ամէնուն, փոքրիկներուն, ծերերուն, հիւանդներուն, առողջներուն եւ ճարպոտ կազմերուն: Դժուարամարսութենէ եւ փորհարութենէ տառապողներուն: Աշխարհի ամէնէն ամբողջական պտուղներէն մէկն է: Միայն, ակրօփաժիէ *տառապողները պէտք է ուտեն կամաց-կամաց:*

ՍԱԼՈՐ

Սալորին թարմն ալ, չորն ալ, շատ շաքար կը պարունակէ եւ հարուստ է Բ.2 կենսանիւթով: Աղոր համար շատ օգտակար է յոգնասպառ մարմիններուն եւ տըկարակազմներուն: Իր կակղեցուցիչ յատկութեան պատճառով յանձնարարելի է դժուարամարսութենէ տառապողներուն: Բայց, աղիքային տկարութիւն ունեցողները պէտք է խուսափին անկէ:

ԽԱՂՈՂ

Պտուղներու թագաւորը: Իր թանկագին յատկութիւնները կը գերազանցեն խնձորին յատկութիւններն ալ: Դիւրամարս է եւ ուժ կուտայ մարմնին: Խաղողի մէկ լիթր հիւթը՝ համարժէք է մէկ լիթր կաթի: Շատ միզեցուցիչ է, բայց լեարդի տկարութիւն ունեցողները պէտք է քիչ քանակութեամբ ուտեն խաղողը: Մասնաւորաբար յանձնարարելի է շատ աշխատող եւ շատ յոգնողներուն, որովհետեւ մեծապէս սնուցիչ եւ զօրացուցիչ է:

ՍԵԽ

Սեխը ամէնէն առողջարար եւ թանկագին պտուղներէն մէկն է: Կը պարունակէ շաքար: Որքան հասուն ըլլայ սեխը, այնքան աւելի սննդարար եւ դիւրամարս կ'ըլլայ: Որովհետեւ հասունութեան հետ կ'աւելնայ շաքարի քանակութիւնը եւ հոտը աւելի զօրաւոր կը դառնայ: Ուրեմն, բնաւ պէտք չէ կարծր սեխ ուտել:

ՁՄԵՐՈՒԿ

Ձմերուկը ամառուան ամէնէն սքանչելի պտուղներէն մէկն է: Ափրիկէի մէջ ամառը, բնիկները ձմերուկէ զատ ոչինչ կ'ուտեն գրեթէ: Ջուր անգամ չեն խմեր: Իսկապէս ձմերուկը աւելի օգտակար է սեխէն, որովհետեւ աւելի մեծ քանակութեամբ շաքար կը պարունակէ: Միզեցուցիչ է եւ դիւրամարս: Կերէք առատօրէն:

Քաղեց Վէն

"ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ" ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հռոմի Լեւոնեան վարժարանին մէջ, վերջերս բացումը կատարուած է Մատենադարանի մը որ կը կրէ Կաթողիկոս-Պատրիարք Կարդինալ Աղաճանեանի անունը:

Մատենադարան – թանգարանի գաղափարն ու ձեռնարկը կը պատկանին դըպրոցին մեծաւոր՝ Ներսէս Ծ. Վ. Սէթեանի, որ իր մեծագոյն բարերարը գտած է յանձին Կարդինալին:

Մատենադարանը օժտուած է արդիական հնարաւորութիւններով եւ պահարաններով եւ կրնայ մրցիլ Հռոմի առաջնակարգ մատենադարաններուն հետ: Գրադարանը 50.000 հատորի տեղ ունի եւ կը գրաւէ վեցյարկանի շէնքին ամբողջ մէկ թեւը: Գրադարանը ունի նաեւ ընթերցասրահ մը ուր ապակեզարդ պահարաններու մէջ ցուցադրուած են այն թանկարժէք նուէրները զորս Ծիրանաւոր Պատրիարքը ստացած է իր ճամբորդութիւններու ընթացքին:

Մատենադարանը արդէն կապ հաստատած է Հայաստանի եւ Արտասահմանի հրատարակչական տուներուն հետ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Մօլլան ու իր ընկերը դուռին առջեւը կեցան, շնորհակալութիւն յայտնեցին Գզիրին ու ձիերուն վրայ նետուեցան. յետոյ Մօլլան իր մօտ կանչեց Գզիրը, ձեռքը անոր երկնցուց ու թաշկինակի մէջ ծրարուած գումար մը տուաւ:

— Շնորհակալ եմ... ղողղղաց Գզիրը:

Երկու լրտեսները հեռացան:

Գզիր Ջաքօն խոկոյն թառման վազեց, ձեռքին ծրարը ղողղղալով քակեց... սարսաց...:

Ծրարին մէջ միայն երկու մէճիտ կար:

— Ո՛ւֆ, երկու մէճիտ... բացագանչեց զաւաճան Գզիրը. միթէ ա՞յս է եղեր անոնց դրամական խոստումը:

Ու ձեռքը կատաղութեամբ գլխին զարնելով վայրկեան մը մտածեց. գալարուեցաւ սեւ օձի մը պէս, փրփուրը լպիրշ շրթներէն վար թափեց եւ ինկաւ մինտէրին վրայ:

Վարձատրուած էր դաւաճանը... բայց միայն երկու մէճիտով...

ՎԱՆԻ ԲԱՆՏԸ

Մխայարկ, տեղ-տեղ խարխուլ վիճակով քարաշէն ու խոնաւ նկուղի մը կը նմանէր Վանի բանտը: Մգլոտած ու երկար շէնքը ծածկուած էր տախտակով մը, որուն վրայ թափուած աղտեղութիւնը մարդուն աչքին կոյանոց մը կը պատկերացնէր. այդ ապականած շէնքին վրայ ուր բանտարկեալները կը պառկէին, մէկ-երկու լուսամուտներ կային քարէ շրջափակով, որոնցմէ հազիւ արեւու աղօտ ճառագայթներ կրնային ներս թափանցել:

Այդ քստմնելի բանտին մէջ, անկիւն մը քաշուած, կը գտնենք քահանայ մը եւ տարիքոտ մարդ մը: Մին Տէր Օհանն էր, իսկ միւսը՝ Ռէիս Մելիք:

Վերջալոյսի ատեն էր, խաւարը կը պատէր բանտին ամէն կողմը, այնպէս որ հազիւ թէ նշմարելու չափ այս երկու ազնիւ հոգիները կրնային իրարու երես նայիլ եւ երկիւղալի ձայնով մը իրենց արտակարգ ձերբակալութեան վրայ խօսիլ:

— Ա՛խ, Տէր Օհան, բանտարկութիւնս չէ որ հոգիս կը դառնացնէ, մրմնջեց Ռէիս Մելիք, արտասուաթոր աչքերուն տանելով իր դողդղջուն ձեռքերը. ողջոր ցաւս, բոլոր մտածումս Վանականին համար է. երբեք այսքան ուշացած չէր. մանաւանդ ուր երթալուն վրայ այս անգամ յայտնութիւն մը չըրաւ: Երկու ամիսը անցաւ...: Գիտէ՞ արդեօք մեր հոս գտնուիլը: Միայն ողջ ըլլալուն լուրը առնէի... ալ բաւական էր:

— Աստուած Վանականին հետն է, ընդհատեց Տէր Օհան: Կարելի է մեր դրութիւնը չծանրացնելու համար, ստիպուած է իր գոյութիւնը ծածկել: Բան մը զոր տանկ ազնիւ հոգի մը կրնայ մտածել շատ պարզ եւ շատ շրջահայեաց կերպով:

— Հաւատալի է այդ, վրայ բերաւ Ռէիս Մելիք:

Այս խօսակցութեան միջոցին բանտապահը մօտենալով ըսաւ.

— Ծերունի մը եկած է եւ տեսնել կ'ուզէ ձեզ:

— Կը խնդրենք, Հասան աղա՛, առէ՛ք հոս բերէք զինքը:

Բանտապահ Հասան աղան առանց առարկելու գնաց եւ քիչ յետոյ ծերունիի մը հետ վերադարձաւ:

Եկող ծերունին Լալէզարին հայրն էր:

Ռէիս Մելիք մէկէն ի մէկ չճանչցաւ: Անոր երեսը նայեցաւ ուշադրութեամբ ու յետոյ ճանչցաւ...:

— Դուք այստե՞ղ... բացագանչեց Ռէիս Մելիք խղդուելու մօտ ձայնով մը:

— Առէ՛ք այս նամակը... մրմնջեց Միրօ ախպար ծածուկ կերպով մը, ան ատեն ամէն բան կը հասկնաք. ես կերթամ, բանտապահը թող չկասկածի:

Ու ծերունին մեկնեցաւ բանտապահին հետ, որ կը սպասէր՝ քիչ մը հեռուն կեցած, Ռէիս Մելիք փութ տեղ բացաւ թուղթը, փութ տեղ աշխատեցաւ գոնէ տող մը կարդալու, ոչ, չկրցաւ. խաւարը շատ թանձր էր շէնքին մէջ:

— Ա՛խ, ո՞վ կրնայ սպասել մինչեւ որ սա անիծեալ հողէ ճրագը վառուի, ճառագայթ մը անգամ չենք կրնար գտնել, Աստուա՛ծ իմ ի՞նչ դժբախտութիւն է այս:

Ու սրտին ցաւէն թուղթը կը ճմրթկէր ձեռքին մէջ, կը ճզմէր ու անհանգիստ շարժումներ կ'ընէր:

Վերջապէս քառորդէ մը ետքը բանտապահը եկաւ ու հողէ ճրագը վառեց: Երբ բանտապահը հեռացաւ, Ռէիս Մելիք ճըմրթկուած թուղթը բացաւ, եւ ահա ինչ որ կարդաց.

«Իմ մասիս հոգ մի ընէք. ապահով տեղ կը գտնուիմ այս պահուս: Եթէ յաջողիմ, պիտի կրնամ անձամբ տեսակցութեան գալ: Կառավարութիւնը չի կրնար ձեռք ձգել Լալէզարը...»:

ՎԱՆԱԿԱՆ

— Տեսա՞ք, Ռէիս Մելիք, գոչեց Տէր Օհան ուրախութեամբ մը. չըսի՞ թէ Աստուած կ'առաջնորդէ Վանականին քայլերը...:

— Իրաւունք ունէիք, Տէր Հայր, թոթովեց Ռէիս Մելիք: Ալ հոգ չեմ ըներ: Աստուած կը պաշտպանէ մեզ:

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք նորոգ վախճանեալ:
Ամեն. Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առիթով:

Մեծահամբաւ տիպար եկեղեցականին եւ վաստակաւոր մատենագրին յիշատակը յարգելու կը հրաւիրուին Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

× Եկեղեցին Պ. Արամ Սամսոնեանէ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն.Ֆ., ողբացեալ Ստեփան Աճէմեանի յուղարկաւորութեան առիթով:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԸ

Զաւէն Միլեան, Տէր եւ Տիկ. Աղրապեան, Յար. Մուսիկեան, Խաչիկ Տիգեան, Տիկ. Արաքսի Յովնանեան, Կար. Յակոբեան, Տիկ. Սիրվարդ Տէր-Գէորգեան, Կարօ Յովհաննէսեան, Օննիկ Եանըքեան, Վահրամ Մանկասարեան, Աբրահամ Տէրճեան, Հեղինէ Շահինեան, Դաւիթ Փաչայեան, Յար. Էտինեան, Գրիգոր Գայլիկեան, Կատարինէ Սալադեան, Վաղինակ Ալթունեան, Սիրանուշ Խաչիկեան, Թորոս Պետիկեան, Սարգիս Նիկողոսեան, Կարապետ Փափազեան, Լեւոն Աւետիսեան, Փիլիպպոս Անդրանիկեան, Տիկին Անմահեան, Մովսէս Մովսէսեան, Գրիգոր Գասպարեան, Յովսէփ Ասլանեան, Մանուկ Մանուկեան, Շաքէ Սանդուրեան, Հաճի Կար. Պետրոսեան, Սարգիս Մութաֆեան, Պերճ Փափազեան, Յակոբ Գույումճեան, Տիկ. Աննիկ Աբրահամեան, Մարկոս Մարկոսեան, Նշան Սէյրանեան, Խաչիկ Աղրապեան, Կար. Փէհլիվանեան, Հայկանուշ Շահինեան, Համբի, Յովհ. Ալեքսանեան, Յակոբ Ոսկանեան, Մարգարիտ Գարակէօզեան, Մկրտիչ Առաքելեան, Պետրոս Նորտալեան, Տաճատ Յակոբեան, Ժիւլիէն Մանուկեան, Մանուկ Փաչայեան, Ժիրայր Քէլէշեան, Յար. Թովմասեան, Պերնար Վեցիկեան, Հայկուհի Տէր-Յակոբեան, Արտաշէս Գումրույեան, Աննա Ղազարոսեան, Մովսէս Կարապետեան, Ս. Մալճեան, Պետրոս Շահպազեան, Ժան Փափազեան, Յար. Թալըրեան, Սերոբէ Գզիրեան, Վեցիկեան, Յովսէփ Տէրտէրեան, Գալուստ Ասլանեան, Անտրէ Նըտուրկուտեան, Գրիգոր Եաղուպեան, Զաքար Տէր-Արէլեան, Արթին Սերաճանեան, Թորոս Ստեփանեան, Նուպար Գօճապաշեան, Գրիգոր Ալթունեան, Գրիգոր Ջերչեան, Անտրէ Քէչէրիկեան, Ռուպէն Գինոսեան, Լեւոն Մարգարեան, Մարի Մանուկեան, Նուպար Պասմաճեան 5ական Ն. Ֆրանք: Տիկ. Մարիամ Անանեան, Գրիգոր Տէր-Ղազարեան 4ական Ն. Ֆրանք: Սարգիս Նահապետեան, Տիրան Գարկայեան, Կարպիս Վարդանեան, Գզիրեան, Վահան Խաչատուրեան 3ական Ն. Ֆր.: Լեւոն Ասլանեան, Տիգրան Մխիթարեան, Յովհ. Խանչերեան, Սիրանուշ Յակոբոսեան, Յար. Ուփէլէկեան, Համբարձումեան, Խաթուն 2ական Ն. Ֆր.: Սեֆէրեան 1,50 Ն. Ֆ.: Արմենուհի Մուրատեան 1 Ն. Ֆրանք:

Ընդհ. գումար 4408 Ն.Ֆ.

(վերջ Ալֆորվիլի ցանկին)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Մուշեղ եւ ընկերուհի Քնարիկ Մուրատեանի զաւկին՝ Պ. Վազգէնի ամուսնութեան առթիւ կնքահայր՝ Տէր եւ Տիկին Սերոբ Բարսեղեանէն (Լիոն) 50 Ն. Ֆ.: Պ. Արմենակ Դաւիթեանէ (Փիւժէ) 20 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկին Մուրատեանէ 10 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Հ. Մուրատեանէն (Տէսին) 10 Ն. Ֆ.: Նոր նշանուած՝ Պ. Գավավեան (Լիոն) եւ Օր. Արմենուհի Մուրատեանէ 10 Ն. Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեանէ (Փոն տը Շերի) 5 Ն. Ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Աղնիւ Բ. Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, Եղսաբեդ եւ Արփս Տամլամեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին

ԲԱՐՍԵՂ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տէր եւ Տիկ. Հայէչեան (Փարիզ) 3 քիլօ կարկանդակ եւ 2 քիլօ պոնպոն: Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղ 25 քիլօ ձաւար: Տիկին Գասպարեան (Մարսէյլ) 20 Ն.Ֆ.: Տիկին Թիւթէլեան (Մարսէյլ) 10 Ն.Ֆ.: Տէր եւ Տիկ. Թովմասեան (Ալֆորվիլ) 10 քիլօ շաքար: Տէր եւ Տիկին Շարլ Խաչատուրեան (Լիոն) 85 հատ փենիսէլին, եւ 20 Նոր Ֆրանք: Օրիորդ Միսքճեան (Նիս) 2 ծրար դեղօրայք: Պ. Լ. Մոմճեան (Փարիզ) 30 տուփ դեղ եւ 100 տետրակ: Տիկ. Արփինէ Միքայէլեան (Լիոն) 4 մեթր կարասիի կերպաս: Տէր եւ Տիկին Ճէլալեան (Փարիզ) կարկանդակ եւ շաքար: Տէր եւ Տիկ. Շահինեան (Փարիզ) շոքոլա: Տէր եւ Տիկ. Մաճալեան (Փարիզ) մէկ քիլօ պոնպոն:

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուղարձի գիներն են, վերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՋ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը փութայ ծանուցանել Տէսինահայ յարգոյ հայ հասարակութեան թէ, այս կիրակի առաւօտ ժամը 8,30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի՝ ութերորդ օր Վերափոխման:

Ժամը 10,30ին ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ

ԳԵՐՊ. ԿԻՒՐԵՂ ՋՈՀՐԱՊԵԱՆ

Յունաստանի եւ Ճէզիրէի հայ կաթողիկէներու նախկին առաջնորդը:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Արեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնըթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

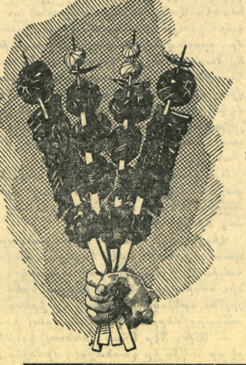

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՕԳՈՍՏՈՍ

DIMANCHE 20 AOUT 1961

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4983

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9182 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՋՈՒԳԱԿՇԻՌ

Օսմանեան կայսրութեան փլուզումէն առաւելագոյն օգուտը քաղեցին հպատակ բոլոր ազգերը, բացի Հայերէն։

Առանց երթալու մինչեւ ԺԹ. դար, երբ Յոյները, Սերպերը, Ռումանացիները, Պուլկարներն ու Գարատաղցիները անկախութեան տիրացան, մեր օրերուն, համաշխարհային առաջին պատերազմի վախճանին, ազատագրուեցան Արաբները, որոնք հետզհետէ կազմեցին Իրաքի, Սէուտ Արաբիոյ, Եմէնի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Յորդանանի անկախ պետութիւնները։

Յաղթական դաշնակիցները — Անգլիա եւ Ֆրանսա — պաշտպան կանգնեցան անոնց՝ իբրեւ հոգատար կամ հովանաւոր, առաջին օրէն իսկ

Թուրքերը առանց ընդդիմութեան, բոլորովին անտարբեր կերպով համակերպեցան իրենց հարաւային սահմաններու ճարահատ անդամահատման։

Հայերը ո՛չ միայն մեծ պաշտպան մը կորսնցուցին, այլ ընդհակառակն «Քեռի»ն, որուն վրայ ա՛յնքան յոյսեր էին դրած Հայերը, վճռական վայրկեանին լքեց զիրենք եւ օգնութեան ձեռք երկարեց ժամանակին Թուրքին, ողջնցնելով զայն։

Այսքան մեծ բարեկամութիւն եւ բարեացակամութիւն տեսնելով իրենց «յաւիտենական թշնամի»ին մօտ, Թուրքերը յաջողեցան դէպի հիւսիս-արեւելք, հարաւային կողմէն իրենց կորսնցուցած հողերուն փոխարէն գրաւելով հայապատկան հողամասեր, 1914ի ռուսեւթուրք սահմանագլուխէն ալ անդին։

Այս չէր սակայն մեր ըսելիքը

Օսմ. կայսրութեան անդամահատութեան վերջին հաշուով օգտուեցան նաեւ Հրեաները, որոնք չնչին փոքրամասնութիւն մը կը կազմէին Պաղեստինի մէջ Թուրքերուն օրով, հազիւ 60-70 հազար հոգի։

Անգլիական հոգատարութեան օրերուն, մասնակի կամ գաղտնի ներգաղթի շնորհիւ այդ թիւը տասնապատկուեցաւ, հասնելով 700.000ի 1948ին, երբ հիմը դրուեցաւ Իսրայէլի պետութեան։

Հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն, վերջին տասներեք տարիներու ընթացքին Եւրոպայէն ու Ափրիկէէն մէկ միլիոն Հրեաներ ներգաղթած են Աւետեաց Երկիրը, առանց փողի ու թմբուկի։

Միլիոներորդ գաղթականը հասեր է Օգոստոսի առաջին օրերուն։ Կառավարութիւնը երկու տողնոց զեկոյցով մը միայն հաստատեր է այս լուրը թերթերուն։

Երկու միլիոնի կը հասնի ներկայիս Իսրայէլի բնակչութիւնը, — մէկ տասնեակ հազար տեղացի Արաբներ, — որոնք չէին հեռացած իրենց տուներէն 1948ի կռիւներուն ատեն։ Աննշան թիւ մը կը կազմեն Հայերը։

Այդքան կարճ ժամանակի ընթացքին ընդունել եւ գործ հայթայթել մէկ միլիոն գաղթականներու, որոնք բառ մը եբրայերէն չէին գիտեր երբ կը հասնէին, ինչպէս դարձնել եւ վերջնապէս երկրին կապել զանոնք՝ կը խոստովանինք, որ դիւրին գործ մը չէ։

Ջուգակշիռ մը՝ մեր «փոքր ածու»ին հետ ու կը տեսնենք, թէ ի՛նչ անբախտ է եղեր հայ ժողովուրդը։

Հրեաները տասներեք տարուան մէջ մէկ միլիոն գաղթական են ընդուներ իրենց հողերուն վրայ, տարածութիւնը 21 հազար քառ. քիլոմեթր։ Տարեկան միջին հաշուով 77.000 հոգի։

Իսկ Հայաստան 41 տարուան մէջ ոչ իսկ երկու հարիւր հազար հոգի կրցած է ընդունիլ, տարեկան 5.000 հոգի։

Մեկնութիւնները աւելորդ են։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՖՐԻԿԷ

ՊԵՐԼԻՆԷՆ ԵՏՔ ՆՈՐԷՆ ՊԻԶԵՐԹ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՆՈՐԷՆ ԽՕՍԵՑԱՒ

ՄԱԿ-Ի ԺՈՂՈՎԸ՝ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

Փարիզ եւ Թունուզ հրապարակուած զեկոյցները ցոյց կուտան թէ երկու կառավարութիւնները խոր տարակարծութիւններ ունին տակաւին եւ կը հաստատուի թէ սկզբունքի անհամաձայնութիւն մը պատճառ է որ ուղղակի բանակցութիւններ չսկսին Թունուզի եւ Փարիզի միջեւ։

Մինչ Նիւ Եորքի մէջ, ՄԱԿի ընդհ. ժողովի նախօրեակին, Ափրօասիացիները կ'աշխատին բանաձեւել այն առաջարկները զորս Ազգաժողովին պիտի ներկայացնեն երկուշաբթի, Փարիզի մէջ, Արտաքին Նախարարութիւնը մասնաւոր զեկոյցով մը կ'անդրադառնայ Պիզերթի հարցին։ Ֆրանսացիները անհրաժեշտ կը գտնեն որ առաջին հանգրուանով մը, խօսուի այն կարգադրութեանց մասին, որոնք պէտք է կատարուին բնականոն վիճակի մը վերադառնալու համար, Պիզերթի մէջ։ Այս մասին չէ խօսուած, որովհետեւ Թունուզցիք մերժած են։ Օգոստոս 11ին, Ֆրանսացիները կրկին առաջարկած են այս մասին խօսիլ։ Եթէ Թունուզ տրամադրութիւն յայտնէր ընդունելու նման խօսակցութեան սկզբունքը, Ֆրանսական կառավարութիւնը պատրաստ էր նկատի առնելու այն առաջարկները որոնք պիտի ըլլային իրեն։ Շուէտի դեսպանատան միջոցաւ (որ Թունուզեան շահերը կը պաշտպանէ, երկու երկիրներու յարաբերութեանց խզումէն ի վեր), Թունուզ յայտնեց թէ նպատակ չունի խօսելու նիւթերու շուրջ որոնք կը ձգտին միայն Պիզերթի բնականոն նախկին վիճակը վերահաստատելու։ Այլ խօսքով, Թունուզցիք անգամ մը եւս կը յայտնեն թէ խօսակցութեանց նախապայման է՝ բանակցիլ Ֆրանսական զօրքի պարպումի Թուականին մասին։

Ֆրանսական զեկոյցին հրատարակութենէն քանի մը ժամ ետք, կը հրատարակուէր Թունուզեան զեկոյցը, որ «անհիմն կը գտնէ Ֆրանսացիներուն այն ակնարկութիւնը, ըստ որուն Թունուզցիք մերժած են նկատի առնել Ֆրանսական կառավարութեան մէկ առաջարկը բնականոն վիճակի վերադառնալու»։ Թունուզեան կառավարութիւնը ըսած է միայն թէ պատեհ չի գտներ խօսակցութիւններ, որոնց միակ արդիւնքը պիտի ըլլայ բնականոն վիճակի վերադարձը։ Այդ ուղղութեամբ ամբողջական նախաձեռնութիւնը Ֆրանսացիներուն կը ձգէ։ Թունուզ համաձայն չէ նաեւ Ֆրանսայի այն մտադրութեան, որ կը ձգտի երաշխաւորել նախկին զոյավիճակը (սքաքու fnio անքէ)։ Օգոստ. 11ի Ֆրանսական առաջարկները բանակցութեան դուռ չեն, ոչ ալ առաջին հանգրուան մը, կ'աւելցնեն Թունուզցիք։

Ուրբաթ օր, Սուսի մէջ, Հապիպ Պուրկիպա խօսեցաւ՝ տօնելու համար «Պիզերթի Օրը»։ Նախագահը յիշեց անցեալը, Թունուզի «խաղաղասէր տրամադրութիւնները, հարցերը կարգադրելու համար բանակցութեամբ եւ բարեկամական գետնի վրայ»։ Բայց Ֆրանսա ստիպած է Թունուզի կառավարութիւնը որ գործի անցնի երբ զինուորական գործունէութիւն ունեցած է Պիզերթի մէջ։

Պուրկիպա յոյս ունի որ Ազգաժողովին մէջ, դաշնակիցները Ֆրանսայի դէմ քուէարկեն, ինչպէս կը պայմանաւորէ իրենց «խիղճը»։

Ճառը տեւեց 70 վայրկեան։

Պիզերթի մէջ, ըստ Ֆրանսական աղբիւրներու, Թունուզցիք կը փորձեն ցոյցեր կազմակերպել որպէսզի միջադէպեր ծագին Ֆրանսական զօրքին հետ։ Իսկ մամուլի Թունուզ – Աֆրիք Փրէս գործակալութիւնը կը փորձէ Ֆրանսացիներուն ուսին բարդել իր իսկ գործունէութեան պատասխանատուութիւնը։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, ուրբաթ օր Ֆրանսական զօրքը պաշարման ենթարկած է Թունուզցիներու ապրած շրջանները, նախատեսելով այն ցոյցը որ սկսաւ ուրբաթ ժամը 18ին։

Ցոյցը կազմակերպած էր Նոր-Տէսթուրը եւ նպատակն էր մթնոլորտ մը ստեղծել Ազգաժողովէն առաջ։ 10.000ի հասնող բազմութիւն մը կը փորձէր ճեղքել Ֆրանսական պատուարները եւ հասնիլ մինչեւ կառավարիչին։ Երկար բանակցութիւններէ ետք, Ֆրանսացիները արտօնեցին որ պատուիրակութիւն մը անցնի, բայց չհամաձայնեցան եւ ցոյցին ղեկավարները պահանջեցին որ ամբողջ ժողովուրդը անցնի։ «Էս Սիլահ, էս ճիլահ» (զէնք, պարպում) նշանախօսքերով բոլորը գրգռուած, բախում կը փնտռէին Ֆրանսական զօրքին հետ։

Ֆրանսական աղբիւրները կը հաստատեն թէ զինուորները, հակառակ բոլոր գրգռութեանց, զէնք չեն գործածած, բայց Թունուզ – Աֆրիք – Փրէս գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ ի վերջոյ բախում մը տեղի ունեցած է երբ ցուցարարները որոշած են վճռականապէս յառաջանալ, հակառակ արգելքներուն։ Ըստ նոյն աղբիւրին, 32 վիրաւորներ կան որոնց մէկը՝ ծանր վիճակի մէջ։

Մանհաթթմի մէջ (Նիւ Եորք) Ափրօասիացիները կը փորձեն Լատին Ամերիկան համոզել, մինչ Ֆրանսայի բարեկամները կը ցաւին որ Ֆրանսան չէ որ մէջտեղ դրած է Պիզերթի հարցը, որովհետեւ կացութիւնը նպաստաւոր էր Ֆրանսայի։

Թունուզէն յատուկ ներկայացուցիչ մը, ուրբաթ օր 50 վայրկեան խօսած է Քենըտիի հետ։ Կարգ մը շրջանակներու կարծիքով, 50 վայրկեանը շատ է Պիզերթի համար, երբ անդին կայ ուրիշ ծանրակշիռ հարց մը՝ Պերլին։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան նախագահը ջնջելէ ետք «գաւառական» դահլիճները, կազմեց 36 նախարարներէ բաղկացած նոր կառավարութիւն մը։ Նախապէս կային 3 դահլիճներ, Սուրիոյ նահանգին, Եգիպտոսի նահանգին եւ կեդրոնին համար։ Ներկայիս մէկ կառավարութիւն կայ միայն, բայց նորութիւնն այն է որ Նասր եօթը փոխ-նախագահներ նշանակած է։

Ըստ դիտերու կարծիքին, նոր կարգադրութիւնները քաղաքական բնոյթ չունին այլ՝ նուիրագործումն է Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի ձուլումին։

Նշանակուած եօթը փոխ-նախագահները, Նասրի կողքին տեսակ մը «գեր-դահլիճ» կազմած են եւ կոչուած են կարեւոր որոշումներ տալու։ Ասոնց մէջ կան ծանօթ անձնաւորութիւններ ինչպէս՝ մարաջախտ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր, որուն յանձնուած են Պաշտպանութեան հարցերը, Ապտէլ Համիտ Սառաճ՝ Ներքին հարցերը, Նուրետտին Քահալէ՝ Արտադրութիւնը։ Նշանակուած 7 փոխ-նախագահներուն երկուքը Սուրիացի են (Սառաճ եւ Քահալէ)։ 36 նախարարներուն մէջ ալ կան 14 Սուրիացիներ։

Իբրեւ առաջին արդիւնք այս կարգադրութեանց, Սուրիոյ նահանգին մեծ մուֆթին՝ Շէյխ Ապուլ Եուսէր Ապտին պաշտօնանկ եղած է, բայց ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է այս մասին։

Այս փոփոխութեան իբրեւ հետեւանք, սուրիական նահանգի վարչական մեքենան կեդրոնացած պիտի ըլլայ Գահիրէ։

Կը մնայ անշուշտ դրամական միաւորումը։ Առջի օր արդէն, ի նախատեսութիւն նման կարգադրութեան մը, եգիպտական եւ սուրիական ոսկին շատ ինկաւ։ Պէյրութի սակարանը եգիպտականը 450 լիբանանեան դահեկանի իջած էր։

ՎՐԻՊԱԿ.— Յուլիս 28էն ի վեր Յառաջի թիւերը սխալ են թէ հին շրջանի թէ նոր շրջանի։ Ճշդուած են շաբաթ օրուան թիւով։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ խօսեցաւ Գերմանիոյ Խորհրդարանին առջեւ եւ շեշտեց թէ միշտ կարելի է ելք մը գտնել, բանակցութեանց շնորհիւ։ Դէմ է որեւէ զինեալ միջամտութեան։ Խօսք առաւ նաեւ Վիլլի Պրանտ։ Անդին, արեւելեան Պերլինի ձայն – պատկերասփիւռին առջեւ Ուլպրիխտ իր հասկցած ձեւով ներկայացուց դէպքերը եւ «ինքնապաշտպանութիւն» որակեց Պերլինի դուռները փակելու իր որոշումը, Պոնի «յարձակումներուն դէմ»։ Ուլպրիխթ դէմ չէ նաեւ Գերմանիոյ վերամիացման, բայց չի հաւատար որ ան կատարուի Ատլանտեան Ուխտի հովանաւորութեան տակ, աւելի հաւանական կը գտնէ որ խորհրդային դրօշին տակ կատարուի այդ վերամիացումը։ Համպուրկի մէջ 100.000 Գերմանացիներ ցոյց մը կատարեցին Արեւելեան Գերմանիոյ որոշումներուն դէմ։ Ֆրանսայի մէջ, 20 տարեկան գերման ուսանող մը անձնասպան եղած է, Պերլին ըսելով։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ-նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն Պոն հասաւ ուր պիտի տեսակցի Ատընաուըրի հետ։ Պիտի երթայ նաեւ արեւմտեան Պերլին։ Իրեն կ'ընկերանայ զօրավար Քլէ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարութեամբ մը կը բողոքէ Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի զինուորական կայաններու դէմ, զորս հաստատած է Սենթօ (Նախկին Պաղտատի Ուխտ)։ Ըստ Մոսկուայի, Սենթօ հիւլէական պատերազմ կը պատրաստէ, ինչպէս կ'ապացուցանեն գաղտնի փաստաթուղթեր, որոնք ներկայացուած են Մոսկուայի խորհրդային եւ օտար թղթակիցներուն։

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ճառ մը խօսեցաւ Օզաքայի մէջ որ 4 միլիոն բնակիչ ունեցող քաղաք մըն է եւ համայնավար կուսակցութիւնը ձայներու 40 առ հարիւրը ունի։ Խորհրդային փոխ-վարչապետը ըսած է.— «Ամերիկացիներու մերժումը առեւտրական յարաբերութիւններ ունենալու մեզի հետ, պատիժ մըն է զոր Ամերիկացիները կու տան Միացեալ Նահանգներուն։ Խորհ. Միութիւնը պէտք չունի Ամերիկայի հետ առեւտուր ընելու»։ Խօսքը նորէն ուղղելով Ճափոնցիներուն, Միկոյեան կոչ ըրաւ որ հրաժարին ամերիկեան կայաններէն։ Միկոյեան յիշած է նաեւ թէ երկու մեծ դէպքեր տեղի ունեցած են Օգոստոս 6ի, մէկը՝ հիւլէական ռումբը Հիրոշիմայի վրայ, միւսը՝ Թիթովի անջրպետային ճամբորդութիւնը։

ՊՈՐՏՈՅԻ եւ հարաւ – արեւմտեան Ֆրանսայի մէջ փլասթիք բազմաթիւ ռումբեր պայթեցան վերջերս։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ օդային բանակը Պատուոյ Լեգէոնի խաչ շնորհեց Ժողէֆին Պէյքըրի, պատերազմի ընթացքին ըրած ծառայութեանց համար։ Արուեստագիտուհին արդէն Ազատագրութեան եւ Դիմադրութեան մետալներ ունի։

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Գ. տը Մէրեան կ'առնէ հայերէն փոր բառը:

Այս բառը կարգ մը լեզուներու մէջ կը ներկայանայ.

1 — ԲԿ արմատով: Օրինակ՝ գերմաներէն բաուխ, խալանտերէն բուկուր, շուէտերէն բուկ, Թուրքերէն բուկուս (Կեդր. Ասիա), եւայլն:

2 — ԲՐ, ՊՐ արմատներով: Օրինակ՝ ֆռսերէն բրու, ռուսերէն բրիուխօ, լեհերէն բրաուխ, ալպաներէն բարկ, օստեակերէն բարոխ, եւայլն:

3 — ՍԲ արմատով: Օրինակ՝ պասքերէն սաբէլ, եթովպերէն սաբա:

4 — ՊՆ, ՎՆ արմատներով: Օրինակ՝ լատիներէն վենտէր, փրովանսերէն բանսէ, եւայլն:

5 — ՎՄԲ արմատով: Օրինակ՝ գոթերէն վամբ, անգլեւսաքսոն լեզուով՝ վոմբ, եւայլն:

6 — ՔՏ, ՀՏ արմատներով: Օրինակ՝ եսթոներէն քոհտ, ղպտերէն քիտ, եւայլն:

7 — ՊՏ, ԲՏ, ՎՏ արմատներով: Օրինակ՝ սանսկրիտերէն պետա, քաղդէերէն բիտնու, եբրայերէն վետն, արաբերէն պատն, եւայլն:

8 — ՔՐ արմատով: Օրինակ՝ Թուրքերէն քարն, չուվաշերէն քերիմ, եւայլն:

Եւ դեռ 14 ուրիշ արմատներով:

Այսպէս, սկզբնական մէկ լեզուէ սերած են բոլոր այդ բառերը, որոնց կարգին՝ հայերէն փոր բառը, թէեւ փոխած են իրենց արտասանութիւնը կամ կազմախօսութիւնը՝ պահելով հանդերձ նոյն նշանակութիւնը:

Միշտ այս ձեւով, Գ. տը Մէրեան կը ներկայացնէ հայերէն կարմիր, մահ, լեզու, այր, թուխ, երկիր, հող, սար, քար, գլուխ, մազ, ակն եւ այլ բառերու արմատական կապը բազմաթիւ այլ լեզուներու հետ, — մենք այդ լեզուները խօսող ժողովուրդներուն անունն անգամ լսած չենք:

Հ. Օհաննէս Ադամեան նոյն աշխատանքը կը կրկնէ, երբ կը գրէ.

«Ունինք հայերէն ժողով (ժողովուրդ, ժողվել), քաղել, քուղ բառերը, ֆրանսերէն քոլ (սոսինձ), քիւէյիր (քաղել), արաբերէն քոլ (ամէն, բոլոր) բառերը, որոնց արմատն է ԺՂ, ՔՂ, ուր մեր Ժ գիրը լծորդ է Ք տառին:

Ունինք հայերէն ձոր, պարսկերէն դարա (ձոր), Թուրքերէն տէրէ (ձոր) բառերը, որոնց արմատն է ՁՐ, ԴՐ, ՏՐ, ուր մեր Ձ գիրը լծորդ է Դ եւ Տ գիրերուն:

Ունինք հայերէն շատ (ճոխ), լատիներէն սատիս (բաւականաչափ), Թուրքերէն չոք, բառերը, որոնց արմատն է ՇՏ, ՍՏ, ՉՔ, ուր մեր Շ գիրը լծորդ է Ս, Չ գիրերուն:

Ունինք հայերէն ծեր բառը, յունարէն դերոս (ծեր), Թուրքերէն իխթիյար բառերը, որոնց արմատն է ԾՐ, ՂՐ, ԽՐ, ուր մեր Ծ գիրը լծորդ է Ղ, Խ տառերուն հետ:

Լծորդութեան այս պատճառաբանութեամբ հայերէն բառերը կ'երթան կը կապուին յունարէնի, Թուրքերէնի, եբրայերէնի, եւ այնպիսի լեզուներու, որոնք... խապար չունին իրարմէ և մեզմէ:

1945ին, Լոնտոնի մէջ հրատարակուեցաւ Պետրոս Քերեսթէճեանի Լեզուագիտական — Բանասիրական Բառարանը, ուր եւս քննութեան կ'առնուին 6000 հայերէն բառեր, համեմատելով աւելի քան 900 զանազան ժողովուրդներու բառերու հետ: Օրինակ մըն ալ այս գիրքէն — Կոկորդ: Լեզգերէն կապուր, վրացերէն խախա, չաղաթայերէն կրկերթակ (կոկորդակ), գերբերէն կոկոր, ալճերական արաբերէն ալճրաճիր, աւստրալերէն քերքուք, եբրայերէն կարկըրոթ, հին գերմաներէն քերքա, հին ֆրանսերէն քարքանթ, պասքերէն կարխոր, յունարէն կարկարէոն, լատիներէն կուրկուլիօ:

Աճառեան կը գրէ «կոկորդ» բառին դէմ. «Բնիկ հայ բառ: Կրկնուած է կոր արմատից, որ ձայնդարձն է կեր (ուտել) արմատի»:

Աւելորդ կը համարիմ ստուգաբանական այլ փորձեր ներկայացնել այս բառին մասին: Տը Մէրեան այս բառը խնամութեան կը տանի եօթը լեզուներու հետ, իսկ Քերեսթէճեան տեսաք՝ աւելի քան տասնեւհինգ: Լեզուաբանական այս տեսակ ցուցահանդէս մը կը ձգտի միայն էֆաքթ ընել ընթերցողը, առանց բան մը ապացուցանելու:

Եթէ հետեւինք Տը Մէրեան եւ Հ. Ադամեան արմատաբանութեան, ԿՐ արմատին շուրջ պէտք է հաւաքել կոկորդ, կարկանդակ, կորկոտ, կորնգան բառերուն լծակիցները չաղաթայերէն, ույկուրերէն, չուվաշերէն, օսերէն... խոզերէն եւ այլ լեզուներով:

Ասիկա գիտութիւն չէ այլեւս, այլ փանթէզի:

Ընդունիլ լեզուներու ծագմանական միութեան տեսութիւնը, որ կը հիմնուի բառախուզական այս փորձերուն վրայ, կը նշանակէ ուրանալ կենսաբանական եւ ցեղաբանական այլ վարդապետութիւններ, մանաւանդ չճանչնալ աշխարհագրական եւ հաղորդակցական պայմանները, որոնք տարբեր բան կ'ըսեն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ (ամսագիր), Հանդիսարան բանասիրական, գիտական եւ բարոյական, Թիւ 1–2, Յունուար–Փետրուար 1961, Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան, Ս. Ղազար-Վենետիկ (Իտալիա):

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական, Թիւ 6, Յունիս 1961, Անթիլիաս (Լիբանան):

ՍԻՈՆ, ամսագիր կրօնական, գրական, բանասիրական: Պաշտօնական Հրատարակութիւն Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան, Թիւ 6, Յունիս 1961:

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԻԼԱՀԻՆԱՄԷ

LE LIVRE DIVIN (1)

ԺԲ. դարու պարսիկ բանաստեղծներէն Ֆերիտուտին Աթթարի «Իլահինամէ»ն ֆրանսերէնի թարգմանած է Ֆուատ Ռուհանի: Արեւելագէտ Լուի Մասինիոնի յառաջաբանով կը բացուի ընդարձակ հատորը, որ Աթթարի «Մեսնեվի»ներէն գատ կը պարունակէ բացատրական հմտալից նոթեր: Մեսնեվին պարսիկ բանաստեղծներուն սիրելի մէկ ձեւն է, որուն նմոյշն է Իսահակեանի Աբու-Լալա-Մահարին:

Սուֆի կոչուած միսթիք բանաստեղծներէն մէկն էր Աթթար, որուն բազմաթիւ գործերը ծանօթ են արեւելագէտներուն: Պարսկաստանի Նիշապուր քաղաքին մէջ, Օմար Խայեամի գերեզմանէն քիչ հեռու, կայ նաեւ Ֆերիտուտին Աթթարի գերեզմանը, որ բացառիկ յարգանքի կ'արժանանայ մինչեւ այսօր:

Այս գիրքը հրատարակուած է Ունէսքոյի եւ Թեհրանի համալսարանին միացեալ ջանքերով:

Կրօնք, բարոյական եւ փիլիսոփայութիւն հիմնական տարրերն են Սուֆի բանաստեղծութեան, որուն մեծագոյն ներկայացուցիչն է Աթթարի ժամանակակից Ճելալէտտինի Մեվլէվի Ռումի:

Այս անունները անծանօթ չեն այն տարեց ընթերցողներուն, որոնք արաբ եւ պարսիկ գրականութիւնները ուսանած են Թուրքիոյ հայ կամ Թուրք վարժարաններուն մէջ:

Ֆիրտուսի, Ռումի, Խայեամ, Աթթար եւ ուրիշ պարսիկ բանաստեղծներ համաշխարհային ճանաչողութեան արժանացած անուններ են:

Իլահինամէի ընթերցումը՝ շնորհիւ թարգմանիչին յստակ լեզուին ու աւելցուցած բացատրութեանց, օգտակար ու հաճելի է այսօր: Հեղինակը բազմաթիւ անեքթոտներ, առակներ եւ դէպքեր կը պատմէ իր փիլիսոփայութիւնը պատկերացնելու եւ բոլորին կողմէ ըմբռնելի դառնալու համար: Այս միամիտ դրութիւնը հինէն ի վեր սիրելի է արեւելցիներուն:

Անտարակոյս արձակաձեւ թարգմանութիւնը լիակատար գաղափար մը չի տար հեղինակին բանաստեղծական խոյանքներուն մասին, բայց հրատարակիչները կրօնաբարոյական գաղափարականը ծանօթացնելու կը ձգտին Ժան Հէրպէրի ջանքերով լոյս ընծայուած «Սփիրիթիւէլիթէ Վիվանթ» շարքին մէջ:

Իլահինամէի ընթերցումը իսլամ կրօնքի մասին որոշ ծանօթութիւններ ալ կը բերէ ընթերցողին, մանաւանդ քրիստոնեայ ընթերցողին որ առհասարակ լաւ չ[ի] գիտնար միւս կրօնքները:

ԻՍԼԱՄԻՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

GRANDEUR DE L'ISLAM (2)

Մահմետական աշխարհը ընդհանուր ճանաչողութեան առարկայ է մինչեւ այսօր: Հնդկաց Ովկիանոսէն մինչեւ Ատլանտեանի ափերը դարերով տիրած է մահմետականութիւնը ո՛չ միայն իբրեւ կրօնք, այլ եւ իբրեւ քաղաքական եւ վարչական ուժ: Եթէ նոյնիսկ մահմետականութեան քաղաքակրթական դերը քննադատելի նկատուի, կարելի չէ եւ պէտք չէ անգիտանալ արաբ, պարսիկ եւ Թուրք աշխարհակալութեանց պատմութիւնը: Այդ աշխարհակալութեանց հսկայական դերը զգալի եւ տեսանելի է մինչեւ այսօր:

Կաստոն Վիէթ մահմետական եւ արաբ աշխարհին ուսումնասիրութեան նուիրուած բազմաթիւ ծանօթ գործերու հեղինակը իր այս նոր գիրքին մէջ բոլորովին նոր դրութիւն մը որդեգրած է: Դասական պատմաբանի մը առարկայական հմտութեամբ պատմելուն փոխարէն, ամէն դէպքի ու դրուագի նկարագրութիւնը կը թողու ժամանակակից մատենագրի մը: Այսպէս՝ քանի մը տողով կը սկսի շրջանի մը կամ դէպքի մը նկարագրութիւնը եւ անմիջապէս կ'ընդօրինակէ այդ նիւթին մասին հեղինակաւոր մատենագրի մը վկայութիւնը: Այս կերպով պատմութիւնը կը վերածուի իրապաշտ վէպի մը ուր գրուած է դէպքերը ապրող կամ տեսնող հերոսներու կողմէ: Բայց հեղինակը գրականութեան չէ զոհած պատմութիւնը եւ իր լուրջ գիտունի կեցուածքը միշտ պահած է:

ԺԶ. դարու կիսուն կ'ամբողջանայ այս պատմութիւնը, որ նուիրուած է մահմետական աշխարհի մեծութեան: Այս շրջանէն ետք, ըստ հեղինակին, տարբեր պատմութիւն մը կը սկսի իսլամ պետութեանց համար, որոնք այլեւս քաղաքական եւ գաղափարական միութիւն մը չեն կազմեր:

Հեղինակին որդեգրած դրութիւնը շատ փաղանց կը դիւրացնէ պատմութեան ընթերցումը, որ այլեւս սեփականութիւնը կը դառնայ թէ՛ մասնագէտին եւ թէ սովորական ընթերցողին:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Fariddudine Attar : Albin Michel, Paris 1961.

2) Gaston Wiet : La Table Ronde, Paris 1961.

ՍԵՒԱՆԻ ԱՆՏԱՌՆԵՐԸ

—o—

Իմ խօսքս էլ ընկ. Խրուշչեւի ասած այդ անօգուտ ծառերի մասին է, որոնք ճնշող մեծամասնութիւն են կազմում Սեւանի անտառներում: Անտառատնտեսութեան աշխատողներից ոմանք պտղատու ծառեր չտնկելը արդարացնում են այն պատճառաբանութեամբ՝ «Թէ պտուղները կը կողոպտեն, որի ընթացքում կը ջարդուեն նաեւ ծառերի ճիւղերը»: Դա անհիմն անվստահութիւն է: Որսով տարուած ես ոտքով շրջել եմ Սեւանի ափի բոլոր անտառները եւ զայրացել եմ չարունակ, տեսնելով լալկան եւ ծուռ ու մուռ ուռիներ, Թուփ ու մռայլ Թեղիներ: Տեղ-տեղ հանդիպել եմ փշատի Թփերի ու զարմացել. ի՞նչ գործ ունի այս լեռներում Արարատեան չոր դաշտի «բնակիչը»: Տընկել են այնպիսի «պտղատու» ծառ, որը կամ պտուղ չի տալու, կամ եթէ տայ էլ՝ պտուղները չեն հասնելու: Իսկ ո՞ւր են Հարեան կոլտնտեսութիւնների հողերում փարթամօրէն աճող եւ հիանալի պտուղներ տուող խնձորենիները՝ Ծովինարի հռչակաւոր «բելֆլորը», «ոսկեգոյն ռենէտը»: Ո՞ւր են Միչուրինի ստեղծած «անտառային գեղեցկուհի» եւ այլ հիւթեղ ու քաղցրահամ տանձերը: Որքա՜ն լաւ կը լինէր, եթէ Սեւանի անտառները ամէն աշնան շողշողային գոյնզգոյն պտուղներով:

Անտառատնտեսութեան գլխաւոր վարչութիւնում մեզ առարկում են.

— Ի՞նչպէս պտղատու ծառեր տնկենք մերկ աւազների վրայ...

Բայց Սեւանի ջրերից ազատուող բոլոր տարածութիւնները հօ միայն, աւազով չե՞ն պատած: Գաւառ-գետի, Արգինի, Մասրիկի գետաբերանները, ինչպէս եւ Ծովինարի եւ Կարճաղբիւրի ուղղութիւններով ընդարձակ տարածութիւնները տիղմով ու հումուսով հարուստ հողեր են, որոնց վրայ հիանալի կ'աճեն պտղատու ծառաստաններ: Ինչո՞ւ այդ վայրերում ամուլ ու անպտուղ են ձեր տնկած անտառները, Անտառատնտեսութեան ընկերնե՛ր:

Իսկ որ պտղատու աղնիւ ծառերը կ'աճեն Սեւանի ափին, երեւում է հէնց իր՝ Անտառատնտեսութեան դրած փորձերից. մի քանի տեղ՝ Մարտունու եւ Ծովինարի ուղղութեամբ, անտառների մէջ փոքր տարածութիւններ պտղատու տունկեր են տնկել, որոնք լաւ են աճում եւ եկող տարուանից կը սկսեն բերք տալ:

Մենք կ'առաջարկենք կտրուկ կերպով լայնացնել այդ ձեռնարկման մասշտաբները, մեծ տարածութիւններ գրաւող ուռենիները աստիճանաբար փոխարինել պտղատու ծառերով եւ ընդարձակ անտառ-այգիներ ստեղծել Սեւանի ափերի երկարութեամբ, այն վայրերում, ուր ուռենին հող ստեղծելով արդէն կատարել է իր «միսիան» եւ դարձել աւելորդ: Լիճը հեռացել է ուռենու շատ տարիներ առաջ ցցուած անտառաշերտերից եւ ջրի սովոր այդ ծառերը, միեւնոյն է, երաշտի հանդիպելով, պիտի ոչնչանան: Պտղատու անտառ-այգիները, որոնք, մեր կարծիքով պիտի գան փոխարինելու նրանց, կը ջրուեն ջրհաններով, եւ տարիներ յետոյ այդ վայրերում մենք կ'ունենանք զարգացած պտղաբուծութիւն: Այն ժամանակ պտուղների մեծ առատութիւն կը լինի Սեւանի աւազանում, երբեմնի ծառազուրկ այն երկրում, որտեղից օրերով ճամբայ էին կտրում-հասնում Երեւան՝ հիւանդին մի խնձոր հասցնելու համար:

Մենք գիտումնաւոր կերպով Անտառ-Այգու ծրագիրն առաջ քաշեցինք, որովհետեւ ճիշդ չենք համարում Երեւանի շրջակայքում եւ մի քանի այլ վայրերում կիրառուող այն պրակտիկան, երբ պտղատու աղնիւ ծառերը տնկում են վայրի ծառատեսակների հետ խառն:

Ճանապարհների եզրերին «աւելի լաւ է ընկուզենի տնկէք» — խորհուրդ տուեց ընկեր Խրուշչեւ Անդրկովկասի ընկերներին: Հետեւեցէք այդ խորհրդին, Արեգունու մեղմ եւ արեւոտ լճափը անտառապատող ընկերներ: «Երկրային դրախտ» կարելի է դարձնել այդ Արեգունի կոչուած ափը, որ թէեւ ծովի մակերեւոյթից բարձր է մօտ երկու հազար մետրով, բայց սառնամանիք չի տեսնում եւ շատ աւելի մեղմ են նրա ձմեռները, քան մեր խաղողի հայրենիքը՝ Արարատեան դաշտը:

Մենք նայեցինք մեր Սեւանը այն կողմից, որ չի երեւում լճի այս՝ բանուկ ու մարդաշատ ափից: Տեսանք Սեւանի այն մասերը, որոնց մերկութիւնը ծածկուած է մեր մարդու հողատար ձեռքերով:

Իսկ ա՛յս ափը, որ մի տեսակ ուխտատեղի է դարձել աշխարհի բոլոր կողմերից Սեւանին եւ նրա աւանդական կղզուն այցի եկող Հայերի (եւ ոչ միայն Հայերի) համար: Այս ափն իր մերկութեամբ թիւր կարծիք է ստեղծում մեր գեղեցիկ Սեւանի մասին:

Մինչեւ ե՞րբ պիտի մերկ մնան Սեւանի արեւմտեան ափերը:

Եւ ե՞րբ, վերջապէս, աշխարհին անսանելի այս ափերը եւս կը պճնազարդուեն լճի հարաւային, «Թաքուն» ափերի նման. այն ժամանակ ե՛ւ օտարի, ե՛ւ մեր առաջ կը բացուի մեր չքնաղ Սեւանը իր ողջ չքեղութեամբ, իր բոլոր հրապոյրներով, իր զմրուխտ անտառներով եւ նրանց մէջ սպիտակին տուող բարեկարգ առողջարաններով:

Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՂՋԻԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս վերջին տարիներուն, փարիզի մէջ, հրատարակուեցան բազմաթիւ գիրքեր, որոնք «տեսակցութեան» կամ «գրոյցի» ձեւով կը ներկայացնեն ֆրանսացի աղջիկներուն հոգեբանութիւնը, սիրելու արուեստին գաղտնիքները: Այս ամէնը՝ այրերու կողմէ, խօսեցնելով աղջիկները:

Կնոջական փարիզեան պարբերաթերթ մը եւս պրպտումներ կատարած է... օտար երիտասարդներու մօտ, արձանագրելով անոնց տպաւորութիւնը ֆրանսացի աղջիկներու մասին: Կը թարգմանենք գլխաւոր պատասխանները:

Իտալացի երիտասարդ մը, փաստաբան, 24 տարեկան.— «Դուք (Ֆրանսուհիներդ) շատ բարեշրջուած էք եւ աշխարհի ամէնէն մեծավայելուչ աղջիկներն էք: Բայց, Աստուծոյ սիրոյն, մի պտըտիք ձեր պորտը հովին բացած»:

Զուիցերացի երիտասարդ մը, իրաւաբանական ուսանող, 19 տարեկան.— «Փարիզուհիները պչրոտ են, հրդեհ կը ձգեն հոգիներու մէջ: Գաւառի աղջիկները աւելի բնական են, նուազ մատչելի»:

Լեհ երիտասարդ մը, ուսանող, 22 տարեկան.— «Այնքան ալ զգայավառ չէք, բայց իտէալ աղջիկներն էք՝ արձակուրդը անցընելու համար միասին»:

Անգլիացի երիտասարդներ, մէկը ուսանող այերագնացութեան, 20 տարեկան, միւսը ուսանող ճարտարապետութեան, 21 տարեկան.— «Դուք աւելի հսկողութեան ենթակայ էք քան Անգլուհիները, դուք աւելի քաղցրութիւն ունիք, աւելի կնոջականութիւն, նուազ աղմկայարոյց էք: Սիրտ ունիք դուք: Իսկական աղջիկներ էք»:

Չեխ երիտասարդ մը, ուսանող, 17 տարեկան.— «Դուք դիւթական ու պչրոտ աղջիկներ էք: Արձակուրդի մէջ գտնուող երիտասարդի մը համար քաղցր ժամանցներու շատ յարմար»:

Գերման երիտասարդ մը, մեքենագէտ, 20 տարեկան.— «Դուք այնքան պչրուն, այնքան զուարթ, այնքան ազատ էք, որ զուարթութիւն կը սփռէք ձեր շուրջ: Կարծես ստեղծուած ըլլայիք ծիծաղելու եւ հաճելի երեւնալու համար: Բայց վստահ եմ որ դուք կրնաք խոհանոցի գործեր ալ կատարել այնքան որքան մեր երկրի աղջիկները»:

Ամերիկացի երիտասարդ մը, ուսանող հոգեբուժութեան, 23 տարեկան.— «Դուք փլիրթ կ'ընէք ռոմանթիք զգայնութեամբ մը, կատարելապէս լատինական: Բաւական է մէկ լուսնակ-գիշեր»:

Սպանացի երիտասարդ մը, ուսանող, 20 տարեկան.— «Պաշտելի՛ էք դուք, անկարելի է երեւակայել որ Սպանուհի մը գտնուի վարուիլ ձեզի պէս»:

Աւստրիացի երեք երիտասարդներ, մին ուսանող, 20 տարեկան, միւսը ճարտարապետ, 21 տարեկան, երրորդը դեղավաճառ, 20 տարեկան.— «Աւելի պչրոտ էք, աւելի վայելուչ, աւելի շատ կը սիրէք ներկը, աւելի ազատութիւն ունիք, աւելի երկար մազեր, բայց նուազ խորութիւն քան Աւստրիոյ մեր աղջիկները: Սակայն շատ գեղեցիկ կը պարէք, մանաւանդ չա-չա-չան եւ պամպան»:

Պելճ երիտասարդ մը, ուսանող ճարտարապետութեան, 21 տարեկան.— «Արձակուրդի շրջանին՝ խենթի պէս էք: Կարելի չէ լուրջ խօսակցութիւն մը ունենալ ձեզի հետ, որովհետեւ թեթեւնիկութիւն կ'ընէք: Գաւառի աղջիկները աւելի բնական են, բայց քոմփլէքս մը ցոյց կու տան Փարիզուհիներուն առջեւ»:

Հոլանտացի երիտասարդ մը, ուսանող քաղաքական տնտեսութեան, 22 տարեկան, որ պաղպաղակ կը ծախէ արձակուրդի շրջանին.— «Շատ գեղեցիկ էք, բայց պարզ չէք»:

Հայ երիտասարդին կարծիքը գիտէ... ամէն հայ մայր, — գրելու պէտք չկայ:

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ԽՄԲ.— Կուտանք Յառաջի թերթօնը գրող այս վիպասանին կենսագրութիւնը.

Ծնած է 1870ին, Վասպուրականի Ալիւր գիւղը, ուր ստացած է իր նախնական կրթութիւնը: 1885ին մտած է Պոլսոյ Կեդր. վարժարանը, զոր աւարտելէ ետք նուիրուած է ուսուցչութեան:

Նախ պաշտօնավարած է Խտրնէի Արշակունեան ազգ. վարժարանը: 1896ին, Պանքային ցոյցէն ետք անցած է Պուլկարիա, եւ ուսուցչական պաշտօն վարած է Ֆիլիպէ, Պուրկազ, Հասքովօ, Սլիվէն, Շումէն, Վառնա, նաեւ Պուքրէշ: Պատերազմի շրջանին (1914–1918) կը գտնուէր Օտեսա: 1925ին կը հաստատուի Վառնա, արդէն առողջութեամբ քայքայուած: Իր ծերութեան հիւանդկախ օրերուն, բարեկամները յոբելեան մը սարքեցին՝ Վառնայի մէջ, նիւթական միջոցներ ընծայելու համար իրեն: Եգիպտոսէն բարեսէր հայրենակից մը եւ ազգային բարեսիրական հաստատութիւններ կ'օժանդակեն իրեն: Մեռաւ թշուառութեան մէջ 1932 Ապրիլ 9ին:

Կը թողու թատերական եւ վիպական գործեր.—

Թատերական.— Վանի հայդուկներ, Արաբօ, Անդրանիկ եւ Վարդան Մամիկոնեան:

Վիպական.— Գնդունի, Կարիպ աղբեր, Անդունդը, Թիապարտը, Աւազակապետը, Թափառական Հայը, Որդին, Ֆաթմա, Անիծեալը, Նետելքան, Թամարա, Խաչագողը, Կախաղանէն յետոյ: Ժողովրդական վիպագիր մըն էր, շատ կարդացուած, բայց հրատարակիչներու չարաշահութեան զոհ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Միջերկրականի ծովափէն ոչ շատ հեռու, Ակոի գեղեցիկ եւ օդասուն վայրին մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի բանակումը խանդավառութեամբ սկսաւ եւ ինչպէս կը սպասուէր, կը շարունակուի հաւաքական աշխատանքներով, խաղերով, շինիչ դասախօսութիւններով եւ վերջապէս գեղարուեստական հաճելի երեկոյթներով:

Այս տարուան բանակավայրը փոքրիկ Հայաստանի մը վերածուած է, ուր Նոր Սերնդականներ եւ ոչ-Նոր Սերնդականներ արդէն իսկ կազմած եւ ստեղծած են հայկական շունչով պարուրուած տաք եւ ընկերական մթնոլորտ մը:

Ծովի լողանքներու եւ խաղերու առընթեր տեղի կ'ունենան դասախօսութիւններ եւ վիճաբանական ատեաններ: Բանակավայրի դասախօսը, ընկեր Ժիրայր Միրիճեան մէկական ժամ տեւող դասախօսութիւններով ներկայացուց Տիգրանի ժամանակաշրջանը, նախապատմական Հայաստանի պատմութիւնը եւ հայ ժողովուրդի ծագումն ու կազմաւորումը Հայաստանի հողին վրայ:

Տեղի ունեցան վիճաբանական ատեաններ: Առաջինը՝ Հայ լեզուն անհրաժեշտութի՞ւն մըն է թէ ոչ, արտասահմանի նոր սերունդի հայկական դիմագիծը պահելու համար: Հետաքրքրական եւ մինչեւ իսկ բուռն թէր ու դէմ վիճաբանութենէ ետք անհրաժեշտ գտնուեցաւ հայերէնի ծանօթութիւնը Նոր Սերնդականներուն համար: Անշուշտ առանց մոռնալու ոգին, այսինքն ազգային գիտակից ոգին դերն ու անհրաժեշտութիւնը:

Երկրորդ վիճաբանութեան նիւթն էր «Տատրագոմի Հարսը» որ նոյնպէս խիստ հետաքրքրական անցաւ:

Հաճելի են երեկոյթները եւ այլազան մրցումները, որոնք տեղի կ'ունենան պարբերաբար: Երգ, արտասանութիւն, զուարճախօսութիւն կը ստեղծեն շատ հաճելի ժամեր:

Քանի մը խօսք ալ բանակումի պաշտօնական բացումի մասին: Կիրակի առաւօտ, 200 բանակողներու ներկայութեամբ եւ Ֆրանսական եւ Դաշնակցութեան փառերգներով վեր բարձրացուեցան երկու եռագոյնները, որմէ ետք խօսք առին ճամբարի ընդհանուր ղեկավարը ընկեր Նուպար Նիկողոսեան եւ Կեդր. Վարչութեան ներկայացուցիչը ընկեր Ժ. Միրիճեան:

Ընկեր Ն. Նիկողոսեան շեշտը դրաւ մեր բարոյական ըմբռնումներուն վրայ: Եռագոյնը մեր ժողովուրդի յաւիտենականութեան խորհրդանիշն է ու ամէն երիտասարդ հպարտութեամբ պիտի պարուրուի անոր ոգիով, որ ոգին է յաւերժական Հայաստանի եւ Հայութեան:

Ա. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՍԵՊԱԳԻՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գիտութեանց ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին կողմէ Կարմիր Բլուրին վրայ կը շարունակուին պեղումները Փրոֆ. Պիոտրովսկիի ղեկավարութեամբ: Անցեալները տուինք նորութիւնները, զորս երեւան հանած էին այս պեղումները: Այս անգամ այլ նորութիւն: —

Յուլիս 28ին միջնաբերդի կեդր. մասին մէջ, բլուրին արեւելեան լանջին մօտ երեւան հանուեցաւ սեպագիր արձանագրութիւն մը, — երկրորդը մինչեւ այժմ գտնուած արձանագրութեանց՝ այս վայրին մէջ:

Արձանագրութիւնը փորագրուած է 73×43 սանթիմեթր մեծութեամբ պազալթ քարի վրայ եւ կը պարունակէ 11 տողերէ, — բնագիրը անեղծ կը մնայ, աւրուած չէ:

Թէեւ քարն ամբողջական է եւ չունի վնասուած մասեր, սակայն բնագիրը ցոյց կուտայ թէ արձանագրութիւնը թերի է, կը պակսին սկիզբը, վերջը եւ ձախ մասը: Կը հետեւի թէ քարը կը ներկայացնէ արձանագրութեան աջ կողմի միջին քարը, այնպէս որ պէտք է գոյութիւն ունենան մէկ քար՝ վերը, մէկ քար՝ տակը, մէկ քար՝ ձախ կողմը: Այսինքն, արձանագրութիւնը կը կարծուի թէ փորագրուած էր համապատասխան վեց քարերու վրայ:

Կ'ենթադրուի թէ Կարմիր Բլուրի հարաւ-արեւելեան լանջին վրայ, 1936ին, երկրաբան Դեմիոխինի գտած արձանագրութեան բեկորը, որ ամբողջական ձեւով կը ներկայացնէ անէծքի մը տարազը, պէտք է կազմէ նորագիւտ արձանագրութեան մէկ մասը, ձախ կողմի տակի քարին բեկորը: Ատիկա կը հաստատուի երկու արձանագրութեանց Ասորեստանեան գրելակերպով եւ անով որ կը պատկանին Ռուսաս թագաւորին:

Արձանագրութեան 1936 թուականի բեկորը յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ բնագիրը կը վերաբերի Արգիշտի որդի Ռուսասին (Է. դար Ն. Ք.), իսկ նորագիւտ արձանագրութեան վրայ կրկնակի (5րդ եւ 9րդ տող) կը յիշատակուի Ռուսաս թագաւորին անունը, սակայն միշտ կը պակսի թագաւորին հայրանունը: Այս սեպագիր արձանագրութեան ընթերցումը եւ մեկնութիւնը մեծ դժուարութիւններու կը բախին, որովհետեւ նախ ուրոյն բառապաշար ունի եւ յետոյ պակասաւոր է բնագիրը: Առաջին ընթերցումով հասկցուած է որ բնագիրը կը խօսի նոր զէնքերու, ամրոցին Խալդեան դռներուն նուաճման, երկրամասին ամայութեան մասին:

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան ուսումնարանին վարիչներէն Ն. Յարութիւնեան կը պատրաստուի հրատարակելու այս բնագիրը:

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ» (20)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Երկուքն ալ ուրախութեամբ լեցուած բաւական խօսեցան, մինչեւ որ նստած տեղերնին քնացեր էին իրարու կռթնած դրութեան մը մէջ:

Գիշերուան ժամը չորսին մօտ, ոստիկան մը ու հարցաքննիչ դատաւոր մը շէնքը մտան ու այս երկու աղնիւ անձնաւորութեանց մօտենալով բաւական ուշադրութեամբ դիտեցին:

Ցետոյ ոստիկանը կամաց մը Ռէս Մելիքին ձայն տուաւ:

Տէր Օհան եւ Ռէս Մելիք արթնցան:

— Քանի մը հարցումներ պիտի ընեմ ձեզի, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը մեղմութեամբ մը:

— Պատրաստ ենք, պատասխանեցին Տէր Օհան եւ Ռէս Մելիք:

— Գիտէ՞ք թէ ամբաստանուած էք իբրեւ մեղսակիցներ Միրզա պէկ անուն Քիւրտի մը սպանութեան, որ գործուեցաւ ասկից քանի մը ամիսներ առաջ:

— Մե՞նք, բացագանչեցին Ռէս Մելիք ու Տէր Օհան:

— Այո, դուք:

— Ի՞նչ ապացոյցներով:

— Կատարեալ ու ճշմարիտ փաստեր կան, որ կը հաստատեն թէ դուք ոճրագործը տուներնիդ պահած էք, թէ ամէն կերպով օգնած էք ապահովցնելու անոր կեանքը եւ թէ վերջապէս, ամիս մը յետոյ փախցուցած էք. այս բոլորը յայտնի ու պարզ է կառավարութեան համար որ ամենեւին տարակուսիւն չի վերցներ. կը մնայ մութ ու բացայայտելու կէտ մը զոր կը յուսանք որ յանուն օրինաց եւ արդարութեան, դուք պիտի չծածկէք. այն է թէ ո՞ւր պահած էք ոճրագործին առեւանգած մանկամարդ աղջիկը, որ ձեր տունը եղած է, եւ դուք՝ ծերունիի մը հետ, մօտ ժամանակներս, ճամբու դրած էք զանի ուրիշ գիւղ մը փոխադրելու համար:

— Ամենեւին... շեշտեց Ռէս Մելիք, ատիկա զրպարտութիւն մըն է... ատիկա անիրաւ դատապարտութիւն մըն է իմ պատուոյս ու իմ անունիս դէմ, ես առանձ ոճրագործ մը ոչ տեսած եմ, ոչ ալ անոր մեղսակից եղած եմ: Ով որ անխղճօրէն առանց ամբաստանութիւն մը կառավարութեան ըրած է, պարզապէս իմ կեանքիս թշնամին եղած է, եւ ատով թէ՛ ընտանիքս եւ թէ գիս սպաննել ուզած է. այսչափ միայն կրնամ պատասխանել. կը մնայ օրինաց տրամադրութիւնը... այդ ալ կառավարութեան կը թողում... այդ դատաւորներու խղճին կը թողում:

Հարցաքննիչ դատաւորը գրեթէ արհամարհական ու միանգամայն անհամբեր շարժում մը ըրաւ, յայտնի բան էր որ Ռէս Մելիքին լսածները չէր հասկցած, չէր լսած, մէկ խօսքով՝ մտիկ ալ չէր ըրած:

— Կը տեսնեմ որ ինքզինքնիդ պաշտպանելու համար բաւական փաստեր սերտած էք, Ռէս Մելիք, ըսաւ հարցաքննիչ դատաւորը. բայց կը ցաւիմ որ այդ փաստերը չեն կրնար արդարացնել ձեզ. գիտցէք որ կառավարութիւնը դաւադիրներու ձեռքին մէջ գործիք մը չէ. այդպէս մի կարծէք. ամբաստանութիւնը կատարեալ ապացոյցներու վրայ հիմնուած է եւ ապացոյցները մարդուս նկարագիրներէն քաղուած են: Դուք մի զարմանաք, պարզ կասկածի մը համար չէք բերուած այստեղ. եթէ հասարակ մարդ ըլլայիք, այդ ուրիշ. բայց ձեր դիրքը բարձր էր կառավարութեան աչքին. ուստի կ'ըսեմ թէ դուք Միրզա պէկի ոճրագործը կը ճանչնաք. կ'ըսեմ թէ այդ ոճրագործը ամիսներով ձեր տունին մէջ մնացեր է, կ'ըսեմ թէ ոճրագործին առեւանգած աղջիկը ձեր գիտակցութեամբ պահուած է... եւ հետեւաբար կ'ըսեմ թէ դուք Միրզա պէկի ոճիրին մէջ մատ ունեցած էք ու անոր ոճրագործին մեղսակիցն էք:

— Ես ալ կ'ըսեմ թէ ատիկա զրպարտութիւն է... կ'ըսեմ թէ ատիկա զարշելի դաւադրութիւն մըն է, կրկնեց Ռէս Մելիք անվեհեր ու աներկիւղ ձայնով մը:

— Լաւ, դուք ի՞նչ կ'ըսէք, փափաղ էֆէնտի, հարցուց հարցաքննիչ դատաւորը, Տէր Օհանին ուղղելով իր խօսքը:

— Ի՞նչ ըսեմ... այն որ կառավարութիւնը համոզուած է թէ՝ մենք մեղսակցութիւն ունեցեր ենք Միրզա պէկի սպանութեան գործին մէջ, միթէ պիտի լսուի՞ մեր ձայնը, միթէ կրնա՞նք հակառակիլ...: Կը մնայ մեզի սպասել որ արդարութիւնը գործադրէ, ինչ որ մեր պատիժը պիտի ըլլայ:

Հարցաքննիչ դատաւորը չշարունակեց հարցաքննութիւնը:

Ոստիկանին գլխով նշան մը ըրաւ եւ անոր առաջնորդութեամբ դուրս ելաւ:

Ռէս Մելիք եւ Տէր Օհան լուռ մնացին, կասկածելով որ իրենց փախուստն անգամ վտանգաւոր էր:

Ամբողջ գիշերը չկրցան քնանալ:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Արիս Քարայեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի, Բարսեղ Տամլամեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Խաչատուրեան (Սուք Արաս) Ալժերիա, կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆեսանվիլիէի օգնութեան կայանին, իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Յարութիւն Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Պետանեան – Սուրեան ընտանիքը կը նուիրէ 20 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆեսանվիլիէի օգնութեան կայանին, իրենց այցելութեան առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս կիրակի մասնաւոր հանդիսաւոր Հոգեհանգիստ կը կատարուի Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք նորոգ վախճանեալ:

Ամեն. Տ. Գարեգին Արք. Խաչատուրեանի մահուան քառասունքին առիթով:

Մեծահամբաւ տիպար եկեղեցականին եւ վաստակաւոր մատենագրին յիշատակը յարգելու կը հրաւիրուին Կրօն. Ընկերակցութեան անդամները եւ հայ հասարակութիւնը:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելիքզա Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Պ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ: Ծնած 1923ին Ալինի շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայր, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Աղունիկ:

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Աբրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են:

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղուն Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9էն՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան:

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով
վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ
եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու երիտասարդ օրիորդներ 18էն 30 տարեկան իբրեւ վանտէօզ:

Դիմել

CHEMAVONIAN ET Cie
69, Rue de Cléry, PARIS (2e)

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46
Գին 3 Ն. Ֆ.:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՕԳՈՍՏՈՍ

MARDI 22 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9183 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4984

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՃՈՆՍԸՆ ՀՈԳԵՇԱՀ ԽՕՍՔԵՐ ԸՐԱՒ ՊԵՐԼԻՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

«ԵԿԱԾ ԵՄ ԸՍԵԼՈՒ ՈՐ ԵՐԲԵՔ ՊԻՏԻ ՉԼՔԵՆՔ ՁԵԶԻ»

ՇԵՇՏԵՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀԸ

…էն վերջ, Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահը Լինտըն Ճոնսըն արեւմտեան Պերլին հասաւ, ուր դառնացած եւ մտահոգ ժողովուրդ մը իր անխառն ուրախութիւնը ցոյց տուաւ լսելով Ճոնսընի հոգեշահ խօսքերը։ Վիլլի Պրանտ ալ մոռցաւ իր դառնութիւնը եւ Ամերիկայի փոխ-նախագահին ներկայութեան մէջ ուզեց տեսնել նաեւ գրական պատասխանը այն նամակին, զոր գրած էր նախագահ Քենըտիի։ Ճոնսընի հետ էր նաեւ զօրավար Քլէ որ 1948ի Պերլինի պաշարման ժամանակ հաստատած էր օդային կամուրջը։ Պերլին հասան նաեւ 1500 ամերիկացի զինուորներ, որոնք եկած էին Քենըտիի կարգադրութեամբ աւելցնել ամերիկեան ուժերը։ Աւելորդ է ըսել թէ 1500 զինուորներու ներկայութիւնը աւելի խորհրդանշական իմաստ մը ունի։

Ապահով չէր թէ Պերլինցիները խանդավառ ընդունելութիւն մը ընեն Ճոնսընի։ Արեւելեան Գերմանիոյ տուած որոշումէն ի վեր այն տպաւորութիւնն ունէին թէ Դաշնակիցները զիրենք լքած են եւ հարկ եղած ուժգնութեամբ չեն պատասխաներ տրուած կամայական որոշումին։ Քանի մը օր առաջ, երբ Վիլլի Պրանտ կը խօսէր, ժողովուրդին ցոյցը եւ ցուցատախտակները լաւագոյն թարգմանն էին բնակչութեան տրամադրութեան։ Այս էր մթնոլորտը երբ շաբաթ օր, ժամը 4ին Թեմփելհոֆի օդակայանը կը ժամանէր Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահը՝ Լինտըն Ճոնսըն։ Ժողովուրդը կը սկսէր փողոց իջնել կամաց կամաց եւ ժամ մը ետք 300.000 հոգի կը հաւաքուէր Թաղապետարանին հրապարակը եւ նոյնքան կողմնակի փողոցները, երբ նկատի առնենք թէ Արեւմտեան Պերլին 2 միլիոն բնակիչ կը հաշուէ, կարելի է ըսել թէ 600.000 հոգիի բազմութիւն մը արդիւնք մըն է, Ճոնսընին բարի գալուստ մաղթելու համար։

Ճոնսըն կարճ ճառ մը խօսեցաւ, բայց շեշտեց.— «Երբե՛ք, երբե՛ք պիտի չլքենք ձեզի»։ Այս խօսքերը մեծ ուրախութիւն պատճառեցին մանաւանդ քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի որ երկու օր առաջ ապա… կարդացած էր Արեւմուտքի։

…Եկած եմ, ըսաւ Ճոնսըն, Պ. Քենըտիի …ին վրայ, որովհետեւ կ'ուզէ որ գիտնաք, եւ ես ալ կ'ուզեմ, թէ Արեւմտեան Պերլինի եղած խոստումը եւ Դաշնակիցներու մուտքի իրաւունքը անխախտելի կը մնան։ Այս քաղաքին գոյութեան եւ իր ապագային համար, մենք Ամերիկացիներս խնդրոյ առարկայ դարձուցած ենք ինչ որ մեր նախնիք երաշխաւորած են երբ Միացեալ Նահանգները հիմնեցին.— Մեր կեանքը, մեր ունեցածը, մեր սրբազան պատիւը։ Համայնավարները, իրենք զիրենք շատ շուտ յայտնաբերեցին։ Փշաթելերը հոս են եւ հարուածով մը կարելի չէ հրել, բայց ժամանակ մը միայն պիտի տեւէ ատիկա։ Եկած է ատենը որ վստահութիւն ունենանք մեր դաշնակիցներուն վրայ։ Կղզիացած չէք։ Կտրուած չէք, ոչ միայն Արեւմտեան Գերմանիոյ քաղաքներէն՝ Պոն, Ֆրանքֆուրթ կամ Համպուրկ, այլեւ Քանատայէն, Միացեալ Նահանգներէն եւ ազատ աշխարհէն, որ պատրաստ է կռուելու ազատութեան համար»։

Լինտըն Ճոնսըն Ուաշինկթըն վերադարձաւ ուր կրնայ երկար զեկուցում մը տալ Նախագահ Քենըտիի։ Լաւատեղեակ Ամերիկացին է, այսօր, Պերլինի հարցին։ Տեսաւ քաղաքը, քաղաքապետը, այցելեց ամերիկեան զօրքին պահականոցը եւ Մարիենֆելտի գաղթականներու կայանը։ «Քե՛զ տեսնեմ, Քաու-Պօյ» պոռաց Պերլինցի թիթի մը Թեքսասէն եկող Ճոնսընի, երբ թափօրը կը մօտենար այն փշաթելերուն, որոնք ութ օր է կը բաժնեն քաղաքը եւ որուն այլեւս «չինական պարիսպ» կ'ըսեն։

ԱՏԸՆԱՈՒՐԻ ՃԱՌԸ

Ատընաուր ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ իրիկուն Զայն-Պատկերասփիւռէն։ Այս ճառով վարչապետը ուզեց ըսել ժողովուրդին որ պատճառ չունի կասկածելու դաշնակիցներէն, Պերլինի տագնապին առթիւ եւ հարկ տեսաւ շեշտելու թէ թեթեւօրէն պէտք չէ դատապարտել 12 տարուան բարեկամութեան քաղաքականութիւնը զոր կը վարէ Դաշնակիցներուն հետ.— «Վստահութեան տագնապ մը Արեւմուտքի ժողովուրդներուն միջեւ, որ եւէ յուսախաբութիւն Միացեալ Նահանգներու հանդէպ, իբրեւ հետեւանք կ'ունենայ Արեւմտեան պլոքի տկարացումը համեմատաբար Արեւելեան պլոքին։ Ինչ որ պէտք է ընենք մեր վիճակին մէջ, սերտօրէն միանալ է եւ աւելի սեղմել կապերը մեր Դաշնակիցներուն եւ Ազատ Աշխարհի հետ։ Պէտք չէ չարդարացուող կասկած մը ունենանք անոնց հանդէպ։ Պէտք է վստահութիւն ունենանք իրենց հանդէպ, ինչպէս իրենք վստահութիւն ունին մեզի հանդէպ»։

Քոնրատ Ատընաուր կրկնեց թէ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը պատերազմ չուզեր եւ կ'ուզէ բանակցութեամբ դուրս ելլել տագնապէն։ Վերջացնելով, վստահութիւն յայտնեց թէ ինքնորոշման իրաւունքը պիտի չմերժուի Գերմանիոյ։

Վարչապետը տեսնուած էր նաեւ Ճոնսընի հետ որ Քէօլնի օդակայանը իջած պահուն յայտարարած էր.— Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան Գերմանիոյ պարոններուն, որոնք ծնունդ տուին այս տագնապին, կ'ըսենք թէ թող գիտնան որ խաղաղութեան դէմ ոճիր մը, այսուհետեւ ոճիր մըն է ամէն բանի դէմ, որ մարդկային է։ Եւ ատիկա պիտի ապացուցանենք այն բոլոր հակամիջոցներով, զորս ձեռք պիտի առնենք»։

× Փրաւտա կը գրէ թէ Լինտըն Ճոնսընի ճամբորդութիւնը Արեւմտեան Պերլին գրգռութիւն է։

× Մոսկուա 24 ժամէն պատասխանեց Արեւմտեան երեք բողոքագիրներուն, պարզապէս մերժելով զանոնք ընդունիլ։ Ռուսերը կը յայտնեն թէ Փանքովի կառավարութեան որոշումը կը ձգտէր դէմ դնելու բնակիչներուն գաղթին դէպի Արեւմուտք։ Բայց սուտ է թէ բնակիչները կ'երթային լաւագոյն պայմաններ գտնելու համար, պարզապէս Արեւմուտքէն կը հաւաքէին անոնք, սուտերով, սպառնալիքներով որպէսզի Պունտըսվեռի (բանակ) կամ լրտեսական գործունէութեան մէջ դնեն։

× Արեւելեան Պերլինի մամուլի գործակալութիւնը հերքեց այն լուրը, որուն համաձայն դրամի փոփոխութիւն պիտի կատարուի։

×

Միկոյեան Քիոթոյի մէջ խօսելով Պերլինի մասին յայտարարեց թէ Արեւմտեան Պերլինը դրամատիրական վարչաձեւի տակ կ'ապրի, մինչդեռ ըստ իրենց (իմա՛ Խորհ. Միութեան) «Ամէն ժողովուրդ պէտք է իր ուզած վարչաձեւը ունենայ»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՏԱԾ "ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹԵՐԸ"

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ԸՍԵՆ ԹԷ ՇԻՆԾՈՒ ԵՆ

Ինչպէս գրած էինք առջի օր, Մոսկուայի բոլոր թղթակիցները, խորհրդային թէ օտար, հրաւիրուած էին Թասի գործակալութեան գրասենեակը, ուր իրենց պիտի ներկայացուէին խիստ շահեկան փաստաթուղթեր։ Ասոնք ուրիշ բան չէին, ըստ Ռուսերուն, եթէ ոչ ցայտուն փաստը թէ Սենթոյի (Նախկին Պաղտատի Ուխտ) անդամ պետութիւնները հիւլէական ռմբակոծութեան ծրագիր մը պատրաստած էին։ Ինչպէս ծանօթ է, մինչեւ 1958ի Իրաքի Յուլիսեան յեղափոխութիւնը, այս Ուխտը, որուն կեդրոնը կը գտնուէր իր անունը կրող քաղաքը՝ Պաղտատ, ի մի համախմբած էր Իրաքը, Փաքիստանը, Թուրքիան, Պարսկաստանը եւ Անգլիան։ Յետագային, անիկա փոխեց իր անունը (Սենթօ) եւ կեդրոնը (Անգարա)։ Ասոնց է որ Ռուսերը կը վերագրեն հիւլէական պատերազմի ծաւալուն ծրագիր մը, ըստ որուն նախատեսուած են նոյնիսկ անդամ պետութեանց կարգ մը հողամասերու բնաջնջումը։

Հիւլէական բնաջնջումի գօտիին մէջ են, ըստ գտնուած փաստաթուղթերուն, խորհրդային կեդրոնական Ասիոյ կայանները եւ հաղորդակցութեանց միջոցները, Թաշքենտէն Պաքու։ Ուրիշ ծրագիր մը կը նշանակէ կարգ մը կէտեր, Ուխտի անդամ պետութեանց հողամասերուն վրայ, որոնք պէտք է նախապատուութեամբ բնաջնջուին, խորհրդային յառաջացման պարագային։

Հիւլէական ռմբակոծութեան ենթակուելիք-կէտերը կը գտնուին Կասպից Ծովի արեւելեան կողմը երկարող շրջագօտիի մը մէջ, անցնելով Աֆղանիստանէն, մինչեւ չինական սահման։ Կարգ մը կէտեր կը գտնուին Փաքիստան, Իրաք եւ Պարսկաստան։

Այս բոլոր փաստաթուղթերը ցրուեցան թղթակիցներուն եւ նոյն ժամանակ տրուեցաւ «բացատրական» մը, պատրաստուած Մոսկուայի կողմէ։ Բացատրականը կը պարզէ թէ Սենթոյի ժողով մը, անցեալ Ապրիլին, լրացուցիչ կարգ մը աշխատանքներ տարած է այս ուղղութեամբ։

Խորհրդային բացատրականը կ'աւելցնէ — «Այս փաստաթուղթերէն երեւան կ'ելլէ որ Միացեալ Նահանգները եւ Սենթօն, 1958էն սկսեալ ծրագիրներ պատրաստած են, ապացուցանելով այս ձեւով թէ պատերազմ կը պատրաստէին Խորհ. Միութեան եւ ուրիշ խաղաղասէր երկիրներու դէմ։ Բայց խորհրդային զինեալ ուժերը երբեք պիտի չչարժին Սենթոյի երեւակայած ձեւով, այլ իրենց հասկցած ձեւով, ձեռք բերելու համար յարձակողին արագ եւ տրամատական բնաջնջումը։ Գիտակից այն իրողութեան թէ որեւէ զինեալ յարձակում Խորհրդային Միութեան վրայ իր հակիրթին մէջ իսկ կը խեղդուի եւ թէ յարձակողները անխուսափելի եւ խիստ պատիժի կ'ենթարկուին, Սենթոյի կազմակերպիչները ծրագիրներ մէջտեղ դրած են, հիւլէական արգիլեալ նպատակակէտեր հաստատելու համար՝ Սենթոյի անդամ կարգ մը երկիրներու հողամասին վրայ։ Ի՞նչ տեսակ արգիլեալ կէտեր են։ Կը թուի թէ զանոնք ստեղծելու համար անհրաժեշտ է հիւլէական ռմբակոծումի ենթարկել Իրանի եւ Փաքիստանի բնակուած քաղաքներ եւ շրջաններ։ Հիւլէական 40 ռմբակոծութիւններ նախատեսուած են վերոյիշեալ երկիրներու հողամասին վրայ։ Պարսկաստանի եւ Փաքիստանի կառավարութիւնները թոյլ տուած են որ Անգլիա եւ Ամերիկա ծրագրեն բնաջնջել տարածուած շրջաններ պարսկական հետեւեալ քաղաքներով.— Թաւրիզ, Համատան, Պահլեւի-Կազվին, Պիրճուրտ, Շահրուտ, Քուշան, Մեշէտ եւ նաեւ կարգ մը Փաքիստանեան քաղաքներ։ Հիւլէական այս ռմբակոծումները քանի մը միլիոն հոգիի եւ քաղաքներու աննախընթաց բնաջնջումը կը նախատեսեն եւ ռատիօաքթիւ վարակումը հարաւային Պարսկաստանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի շատ մը շրջաններու։ Այս ամբողջէն կը հետեւի, կը շարունակէ խորհրդային յայտարարութիւնը, թէ Սենթոյի անդամ պետութեանց ղեկավարները ընդունած են մասնակցիլ անգլեւամերիկեան ռազմական ծրագիրներուն, Խորհրդային Միութեան դէմ, ցոյց տալով թէ պատրաստ են իրենց երկիրը հիւլէական պատերազմի մը դժոխքին մէջ նետելու, առանց վարանում մը ունենալու, գիտնալով թէ արդէն իսկ իրենց հայրենիքին բնակիչները կը դատապարտեն անողոք մահուան մը»։

Ռուսերը յոյս կը յայտնեն թէ Իրանի, Թուրքիոյ եւ Փաքիստանի ժողովուրդները թոյլ պիտի չտան որ իրենց երկիրը նման արկածախնդրութեանց մէջ նետուին։

Այս թօփ սիքրիթ (խիստ գաղտնի) փաստաթուղթերը եղակի չեն իրենց տեսակին մէջ, կ'ըսեն Ռուսերը, մանաւանդ որ շեշտուած է անոնց վրայ թէ Սենթոյի ընտրած հիւլէական նշանակէտերը ենթակայ են Ատլանտեան Ուխտի եւ Միացեալ Նահանգներու Սթրաթեճիք էր Քոմընտի համաձայնութեան։

Ռուսերուն վերջին խօսքը անշուշտ խաղաղ համակեցութեան եւ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութեան մասին է։

Ուաշինկթընի մէջ կը յայտարարեն թէ այս փաստաթուղթերը շինծու են եւ անոնց նպատակը բացայայտ է, մանաւանդ երբ կը խօսին Փաքիստանի եւ Պարսկաստանի կարգ մը շրջաններու բնաջնջումին մասին։ Կը ձգտին ծառայել Խորհ. Միութեան ծանօթ քարոզչութեան Եւրոպայի, Միջին Արեւելքի եւ Ասիոյ մէջ։

Կ'ընդունին սակայն թէ կարգ մը փաստաթուղթեր կրնան գողցուած ըլլալ 1958 Յուլիսին, Իրաքեան յեղափոխութեան ժամանակ, Պաղտատի մէջ, որ ինչպէս ըսինք, կեդրոնն էր Ուխտին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ հարաւային շրջաններու մէջ ծագած հրդեհները մեծ վնասներ գործեցին։ Քասիս գիւղաքաղաքը հազիւ փրկուեցաւ հրոյ ճարակ դառնալէ, բայց քանի մը հազար հեկտար անտառ այրած է։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ալ Հայաթ թերթը կը գրէ թէ Հիւսէյին թագաւորը կ'ուզէ դաշնակցութիւն մը կազմել Սէուտական Արաբիոյ հետ։ Հիւսէյին առաջարկած է նախ որ Սէուտական Արաբիա նախաձեռնարկ ըլլայ դաշնակցութիւն մը կազմելով Քուվէյթի իշխանապետութեան հետ։ Յետագային ասոնց կրնան միանալ Յորդանան, Պահրէյն, Քաթար Ապու-Տապի Շարճահ եւ նոյնիսկ Օման։

ՀՐԵԱՅ համաշխարհային համագումարը, որ Ժընեւ հաւաքուած է այս միջոցին, կարգ մը այլ խնդիրներու կարգին պիտի ուսումնասիրէ «ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչին հետ չփում ստեղծելու հարցը։ Կ'ըսուի թէ Ֆերաթ Ապպաս փափաք յայտնած է անձամբ տեսակցելու կոլտմանի հետ, Ալժերիոյ Հրեաներու ապագային մասին խօսելու համար։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՍՏԵՓԱՆ ՀԱՆԱՆԵԱՆ

Ճշմարիտ ազգասիրին է օրինակաւ քաջի գործոց նախահարց՝ զոգիս որդւոց զարթուցանել յազատութիւն հայրենեաց։

Մ. Դ. ԹԱՂԻԱԴԵԱՆՑ

Աւելի քան մէկ դար առաջ արտասանուած այս խօսքերը հազուադէպօրէն են ականջիս այնքան հարազատ հնչել, որքան այսօր, երբ վշտահար սրտով կանգնած եմ սիրելի հօրեղբօրս անփոխարինելի կորուստի առջեւ։

Հնախոյզ, պատմագէտ, քննադատ, ուսուցիչ, այգեգործ և երիտասարդութեան նեղ օրերում նոյնիսկ պարզ բանուոր, եւ չափազանց բարդ եւ յաճախ անհաղորդ մի խառնուածք։ Սակայն իր ամբողջ կեանքի ընթացքում նա չշեղուեց իր մեծ երազից, այն է՝ կեանք ներշնչել դարերի խորքերից մեզ հասած պատմական յիշատակարաններին եւ մեր հայրենակիցներին թէ օտարներին՝ ոգեւորել մեր մեծագործ նախնիքների մշակութային սխրագործութիւններով։ Քարն ու աղիւսը, թուղթն ու մագաղաթը նրա համար անշունչ առարկաներ չէին, այլ սրբագոյն աւանդներ, որոնք ասես խօսում էին իր հայրենասէր հոգու հետ եւ միասին արթնացնում մի անհուն պաշտամունք՝ մեր ժողովրդի փառապանծ անցեալի հանդէպ։

Հանգուցեալ Ստեփան Հանանեանը ծնուել է Նոր Ջուղայում, մի համեստ ընտանիքի յարկի տակ՝ 1888 թուի Մայիս 22ին։ Իր նախնական կրթութիւնը նա ստանում է նախ տեղի Կենտրոնական դպրոցում, ապա՝ Բողոքականաց վարժարանում, որ այդ ժամանակ բաւական բարեկարգ մի դպրոց էր։ Դեռ մանուկ հասակից նա չափազանց ընթերցասէր էր, ձէթի ճրագի լոյսի տակ գիշերները կարդում է Րաֆֆու «Խենթն» ու «Ջալալէդդին»ը, «Դաւիթ Բէգ»ը «Կայծեր»ն ու Սամուէլ»ը, եւ յափշտակւում՝ նրանց հայրենասիրական գաղափարներով։ Ի դէպ նրա կարդացած առաջին գիրքն է իր մօրենական պապի՝ Յարութիւն Թ. Տէր-Յովհանեանցի «Պատմութիւն Նոր Ջուղայու որ յԱսպահան» երկհատոր աշխատութիւնը, որ մատաղ հասակում նրա մէջ վառում է մի անսահման սէր, պատմական եւ հնագիտական խնդիրների հանդէպ։

1904 թուին նա մեկնում է Հնդկաստան եւ մտնում է Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանը։ Սակայն երբեք չի համակերպւում այնտեղ տիրող իւրայատուկ մթնոլորտի հետ եւ 1907 թուին, երբ գործում էր իր մօրեղբօր՝ Նոր Ջուղայի Մատենադարան – Թանգարան շէնքի հիմնադիր Թադէոս Յարութիւնեանի հնդկականեփի (ջուտի) գործարանում, նա մի օր անյայտանում է Կալկաթայից եւ Եգիպտոսի վրայով անցնում է Երեւան, ապա եւ Վաղարշապատ։ Այստեղ նա որոշ դժուարութիւնների է հանդիպում, սակայն 1909 թուին քննութիւն տալով, ընդունւում է Գէորգեան ճեմարանի վեցերորդ դասարանը եւ մի տարի յետոյ 1910 թուի Սեպտեմբերին աւարտած լինելով միջնակարգի շրջանը, մտնում է լսարանական բաժինը, եւ ցանկութիւն է ունենում ի վերջոյ հետեւել գիւղատնտեսութեան կամ ճարտարապետութեան։ Դժբախտաբար այդ տարուայ ընթացքում տեղի են ունենում ուսանողական ցոյցեր եւ ապա դասադուլ ընդդէմ մի քանի ուսուցիչների, որի հետեւանքով լսարանի աշակերտներին դարձնում են երթեւեկ։ Զկարողանալով այլեւս հոգալ իր ուսման ծախսերը, 1912 թուին նա վերադառնում է Ջուղա եւ երկու տարի պաշտօնավարում է տեղի Ազգային երկսեռ դպրոցներում, դասաւանդելով հայերէն, աշխարհագրութիւն և ընդհանուր պատմութիւն։ 1914–15 ուսումնական տարեշրջանում նա հրաւիրւում է Թեհրանի Հայկազեան դպրոցը, ուր պաշտօնավարում է երկու տարի, երբ մալարիայով ծանր հիւանդանում է եւ ստիպուած է լինում վերադառնալ Ջուղա։

1918 թուին երաշտի եւ սովի հետեւանքով Փերիա եւ Չարմահալ գաւառներից հարիւրաւոր գիւղացիներ թափւում են Նոր Ջուղա՝ ծայրայեղօրէն արդահատելի վիճակում։ Ուստի նոյն թուին կազմուած Նոր Ջուղայի արեւմտահայ գաղթականութեան Նպաստամատոյց Յանձնախումբն որոշում է ընդարձակել իր գործունէութիւնը եւ օգնութեան ձեռք կարկառել նաեւ տեղական աղէտեալներին։ Այդ նպատակով, Յանձնախմբի յանձնարարութեամբ, 1919 թուի Փետրուարին, Ստեփան Հանանեանը, դպրոցների ուսուցիչ Արմենակ Յարութիւնեանի հետ միասին, մեկնում է գիւղերը եւ այնտեղ տանելով Ջուղա ապաստանած գիւղացիներին, վերաբնակեցնում է իրենց գիւղերում՝ հայթայթելով նրանց ցորեն եւ դրամական օգնութիւն։ Առիթից օգտուելով միաժամանակ կազմում է Փերիա, Չարմահալ եւ Բուրվարի գաւառների ընդարձակ վիճակագրութիւնը, որի համառօտագրութիւնը համապատասխան ծանօթութիւնների հետ միասին, Ստեփանը հրատարակում է Վանքի 1920 թուի Ընդարձակ Օրացոյցում։

Ստեփան Հանանեանի ազգային աւելի լայն գործունէութիւնն սկսւում է 1930-ական թուականներին, երբ նա մտնում է Համայնական Խորհրդի կազմի մէջ։ 1931 թուին նա սերտօրէն գործակցում է յայտնի նկարիչ Սարգիս Խաչատրեանի հետ եւ ի մի հաւաքելով զանազան տեղերում ցրուած Ջուղայի պատմական հնութիւնները՝ հիմք է դնում ներկայ թանգարանին, միաժամանակ փրկելով բազմաթիւ գանձեր, որոնք այլապէս դատապարտուած էին անդարձ կորստեան։ Նրա ջանքերով եւ ցուցմունքներով են կազմւում նաեւ թանգարանի հնագիտական իրերի ցուցակը եւ հին ֆերմանների եւ այլ փաստաթղթերի թարգմանութիւններն ու բացատրական տեղեկութիւնները։ Նոյն թուականներին նա գործակցում է Երուանդ Հայրապետեանի հետ, վանքի Մատենադարանը կարգաւորելու աշխատանքների մէջ եւ կազմում է այնտեղ եղած անգլերէն գրքերի ցուցակը։

Ստեփան Հանանեանը, սակայն, իր խառնուածքով եւ բնաւորութեամբ աթոռի մարդ չէր։ Ճիշդ է, նա ժամանակ առ ժամանակ իր ուղղակի մասնակցութիւնն է բերել ազգային մարմինների աշխատանքներին եւ նոյնիսկ վարել է Համայնական Խորհրդի քարտուղարութեան պաշտօնը, բայց նրա ներկայութիւնը եւ ազդեցութիւնը չի սահմանափակուել իր ստանձնած պաշտօնով։ Աւելի քան երեսուն տարի նա վանքում հանդիսացել է մի տեսակ անվեղար հոգեւորական եւ իր անշահախնդիր խորհուրդներով մասնակցութիւն է բերել ազգային աշխատանքներին, մանաւանդ վանքի կալուածային եւ մշակութային խնդիրներում։

Չափազանց համեստ եւ սակաւապէտ իր նիւթական կեանքում, նա մի առանձին պաշտամունք ունէր դէպի գիրն ու գրականութիւնը, եւ մինչեւ վերջ պահպանեց իր անյագ ընթերցասիրութիւնը։ Դեռ վերջերս էլ օրական չորս–հինգ ժամ կարդում էր, հակառակ այն հանգամանքի, որ իր առողջութիւնը քայքայուած էր եւ գրեթէ կորցրել էր իր մի աչքի տեսողութիւնը։

Նա մասնաւոր սէր էր տածում դէպի իր ծննդավայրը եւ խորապէս ուսումնասիրել էր Ջուղայի պատմութիւնը, որի մէջ տարիների տքնաջան աշխատանքով նա մասնագէտի յատուկ հմտութիւն էր ձեռք բերել։ Ժամերով կարող էր խօսել մեր պատմութեան եւ մշակոյթի մասին, առանց դոյզն իսկ ձանձրոյթ պատճառելու իր ունկնդիրներին։ Շատ յաճախ իր ցուցմունքներով ու տեղեկութիւններով նա օգտակար էր հանդիսանում թէ՛ հայ եւ թէ օտարազգի բանասէրներին, որոնք դիմում էին նրա օգնութեան պատմական խնդիրների լուսաբանութեան համար։

Դժբախտաբար իր գրչի նկատմամբ նա գտնուեց համեմատաբար ժլատ եւ չտուեց գրական այն արդիւնքն ինչ որ կարելի էր ակնկալել իրանից։ Այդուհանդերձ զանազան թերթերում եւ պարբերականներում իր լոյս ընծայած ուսումնասիրութիւնները, որոշ անտիպ աշխատանքների հետ միասին, կարեւոր բանասիրական նպաստ են մեր պատմութիւնն ուսումնասիրողների համար։ Իր տպագրուած աշխատանքներից այստեղ ուզում եմ յիշատակել հետեւեալները.

1) Շահ Իսմայիլի մանկութեան և հայ-պարսկական բարեկամութեան մասին մի յօդուածաշարք՝ Երուանդ Հայրապետեանի համագործակցութեամբ, տպագրուած «Ալիք»ում։

2) Հատուածներ Աբրահամ Կաթողիկոս Կրետացու պատմութիւնից՝ թարգմանուած պարսկերէնի Աղա Աբդոլ Հուսէյն Սեփանթայի համագործակցութեամբ եւ առանձին հատորով տպագրուած Սպահանում 1951 թուին։

3) «Հէնրի Մարտինը Էջմիածնում 1812 թուին», Էջմիածին 1948, Մարտ–Ապրիլ։

4) «Արիստակէս Բ. Կաթողիկոսի կոնդակը (1475 թ.)», Նոր Ազդարար, Բ. 6–8։

5) «Երրորդ կամ Միջին Ջուղա», Անդ, Գ. 9–11։

6) «Ուղեգրութիւն Թադէոս Յարութիւն Տէր–Յովհաննիսեանի», Անդ, Դ. 12–13, 14–16, Ե. 17–21։

7) «Երուսաղէմի Թէոդորոս կաթողիկոսի կոնդակը», Անդ, Դ. 14–16։

8) «Լիազօրագիր՝ Աղա Շամիր Սուլթան Շամիրեանի արու ժառանգների կողմից տրուած Ամենայն Հայոց Եփրեմ Կաթողիկոսին, 1825 թ.», Անդ, 17–21։

9) «Հայոց Աշխարհի գրչագրերի ամենահարուստ մատենադարանի –Հաղբատի Ս. Նշան վանքի ողբերգական վախճանը 1778 թթ. եւ Ս. Էջմիածնի վանքի վաւերագրերի անխիղճ ոչնչացումը Հաղբատում», Բազմավէպ, 1956, թիւ 4–5։

10) «Էմին, Յովսէփ Էմին եւ Մկրտիչ Էմին», Ամէնուն Տարեգիրքը, 1958։

Թէ որքան հետաքրքրութիւն էին շարժում նրա յօդուածները հայագիտական շրջանակներում, բաւական է յիշել միայն երկու օրինակ։ Արիստակէս Կաթողիկոսի կոնդակը, որ ողջոյնի եւ օրհնութեան մի թուղթ է ուղղուած Կեղի (Քղի) քաղաքի Խլրաղի Ս. Կարապետ վանքի եւ իր շրջակայ վիճակի ժողովրդեան եւ ուր անուն–անուն յիշուած են հինգ հարիւր տարի առաջ գոյութիւն ունեցող չորս քառասուն գիւղեր, մեծապէս շահագրգռում է ամերիկահայ Քղիի հայրենակցական Միութեան եւ մասնաւորապէս Արմէն Թ. Պարտիզեանին, որն այդ օրերին զբաղուած էր Քղիի պատմութիւնը գրելով։ Նրա վկայութեամբ հրատարակուած կոնդակը «մեր գրքին արժէքը հարիւրապատիկ բարձրացուց իմ աչքին։ Բերնէ բերան հասած աւանդութիւններու համաձայն Քղիի գիւղերու մասին մեր ունեցած պատմութիւնները հազիւ երկու-երեք հարիւր տարուան կեանք ունին, այլ ենթադրութեամբ, մինչ այդ կոնդակի համաձայն, մեր գիւղերն արդէն 500 տարի առաջ կանոնաւոր կազմակերպուած գիւղեր են եղած եւ պահած են իրենց անունները մինչեւ 1915ի աղէտը»։

Մի քանի տարի յետոյ, երբեւ արդիւնք նրա Հաղբատի մասին գրած յօդուածի, Հայաստանում հետաքրքրւում եւ գտնում են այն քարայրը, ուր մի ժամանակ պատսպարուած են եղել անհամար հայ գրչագրեր, եւ երբեւ հետեւանք կորստից փրկւում են հնագոյն երկաթագիր մատեաններ եւ պատառիկներ։

Նրա յիշատակը կարելի է յաւերժացնել, եթէ հնարաւոր լինի ի մի հաւաքել նրա տպագրուած եւ անտիպ բոլոր գրութիւնները եւ հրատարակել մի առանձին հատորով։

Իսկ մինչ այդ, այս կցկտուր տողերը թող կազմեն յարգանքի մի ձօն՝ սիրելի հօրեղբօրս անմոռաց յիշատակին։

Զ. Գ. ՀԱՆԱՆԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ. — Յոբելենական տարի հռչակուած է 1961 տարին, նուիրուած Գրիգոր Զօհրապի, որու ծննդեան հարիւրամեակը լրացաւ Յունիսին։ Զարթօնքի սերունդին այս փայլուն ներկայացուցիչը, իր լեցուն կեանքով եւ գործունէութեան այլազան ճակատներով, դեռ երկար իր հմայքին տակ պիտի պահէ սերունդները, որ պիտի հասնին։ Այսօր կը սկսինք հրատարակել մեր բեղուն աշխատակցին այս յօդուածաշարքը, Զօհրապի կեանքին ու գործին նուիրուած, որ պիտի ունենայ հետեւեալ գլուխները.

Ա.— Ազգային հարցը։
Բ.— Կրթական հարցը։
Գ.— Ուղեւորի նօթերուն մէջ։
Դ.— Օրմանեանի դատին առթիւ։
Ե.— Ս. Մուրատի կտակին առընչութեամբ։
Զ.— Վերջաբան, համադրելու համար իր գաղափարները։

Այս տարի, Յունիս ամսուն, հարիւրամեակն էր ծնունդին անոր, որ կարկառուն ներկայացուցիչն եղաւ սերունդի մը, գրականութեան մը։ Նորավիպագիր, հրապարակագիր, իրաւաբան, երեսփոխան, երեսուն տարիներու գործունէութիւն մը ունեցաւ երկու դարերու վերջին եւ սկզբնական շրջաններուն՝ կէսը անցեալ դարուն, կէսը ներկայ դարուն։ Իր բեղուն կեանքը վերջ գտաւ խուժդուժ մահով մը, երբ փորձառութեան տարիքին հասած էր։ Մարտիրոսացաւ հանրային կեանքի նուիրումով, երբ ուրիշներ դասալիք ըլլալով առանձնական կեանք մը վարեցին, ազգային մտահոգութիւններէ հեռու։ Ստեփան Ոսկան «գոլէ կամ լուէ» ըսաւ եւ հեռացաւ ազգային կեանքէն, Զօհրապ չդադրեցաւ քննադատելէ եւ գրիչ շարժեց, խօսք առաւ ազգային պարտականութիւն մը կատարելու գիտակցութեամբ։ «Թշուառներ»ու թարգմանիչը «Պոլսոյ մէջ պտոյտ մը» կատարելէ ետք առանձնացաւ իր փաստաբանի գրասենեակին մէջ։ Կամսարական հրաժեշտ տուաւ գրականութեան։ Լայն հմտութեան տէր սահմանադրական Սերվիչէն մնայուն գործ մը չարտադրեց։

Զօհրապ զաւակն էր Եփրատի ափերէն գաղթած սեղանաւոր հօր մը եւ ծիրաններու հովանիին տակ ծնած եւ մեծցած մօր մը, որոնց գաւառական ժուժկալ կեանքը, թարմ ուղեղը, իրենց զաւակին տուին եռանդուն ջղային դրութիւն մը հարուստ ժառանգականութեամբ։ Խորհրդաւոր, անբացատրելի իրողութիւն մըն է յատկութիւններու փոխանցումը։ Համեստ կարողութիւններէ տաղանդներ կ'արտադրուին, մինչ հանճարներու զաւակները միջակութեան կը դիմեն։ «Բնութիւնը կը սարսափի բարձրութիւններէ», կը գրէր Կալթըն։

Կրթական միջավայրը նպաստեց իր մտաւոր կարողութեանց փթթումին։ Մաքրուհեան վարժարանը մասնաւոր հոգածութեան առարկայ էր բանաստեղծ–քարոզիչ Նարպէյին, որ տեսչական պաշտօնն ալ պիտի ստանձնէր՝ եթէ հոգաբարձութեան ատենապետ Կարապետ Իւթիւճեան չընդդիմանար, առարկելով թէ Թաղական Խորհուրդի նախագահ քարոզիչ մը չի կրնար թաղականութեան ենթակայ հոգաբարձութեան մը ենթակայ ըլլալ։

Միջավայրի մէջ երեք ուսուցիչներու ազդեցութիւնը կրեց Զօհրապ, — պատուելի Աւետիս Պէրպէրեանի, բանաստեղծ Թէրզեանի, վիպագիր Ծերենցի։ Առաջինը ներշնչեց դաւանական նախանձախնդրութիւն, երկրորդը քաջալերեց ձիրքերը, սիրցուց գրականութիւնը եւ խանդավառեց իր քերթուածներով, երրորդը, դասընկեր երբեմն Ալիշանի, ծանօթացուց ազգային կեանքը։ Վերադարձաւ Մաքրուհեան վարժարան, որուն փայլուն ընթացաւարտներէն մէկը եղաւ։

Դպրոցին մէջ «հրահանգի մէջ զօրաւոր» աշակերտ մըն էր, որ հաւասար դիւրութեամբ կը հետեւէր գրական եւ ուսողական ճիւղերու։ «Դպրոցի մէջ յաջողակները կեանքի մէջ երկրորդական դեր մը կը դրաւեն» ասոյթը Զօհրապի համար չէ։ Կանխահաս պատանի մըն էր, փայլուն ապագայի մը դրաւական։ Բանաստեղծ, գիտուն, երգահան, բոլոր հանճարները կանխահաս են, կը գրէր Լայփցիկի հռչակաւոր ուսուցչապետ Օսվալտ։

Ազգային կրթութիւնը վերջ գտած էր Մաքրուհեան վարժարանի ընթացքին աւարտումով։ Կալաթա – Սէրայի դպրոցը կը սկսէր մասնագիտական ընթացք մը։ Ֆրանսայի Կրթական Նախարար Վիքթոր Տիւրիւի նախաձեռնութեամբ Պոլսոյ մէջ կը բացուէր անուանի Լիսէն ֆրանսական մշակոյթը պահպանելու համար Ռոպերթ Գոլէճի դէմ։ Ֆրանսայի անխոնջ պաշտպանը դասական դպրոցներէն անկախ մասնաւոր դպրոցներ հիմնեց առանց լատիներէնի, գիտական ճիւղերու յատուկ դասընթացքներու համար։

Կալաթա – Սէրայի Լիսէն պիտի ընդունէր, ֆրանսական դեսպան Պուրէյի համաձայն, ամէն դասակարգէ եւ ամէն կրօնէ ուսանողներ տղաք։ Կրթաթոշակ պիտի յատկացուէր մասնաւոր ընդունակութիւն ունեցող աղքատ տղոց։ Վկայուած ուսանողները պիտի ընդունէին հանրային պաշտօններու կամ քաղաքային, զինուորական դպրոցներու մէջ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

Ս. ՓՐԿԻՉԻ ՄՏԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ ազգային Ս. Փրկիչ հիւանդանոցը ունի «Ս. Փրկիչ» անունով պարբերաթերթ մը, որու վերջին թիւին մէջ (Յուլիս) լոյս տեսած է հետեւեալ հետաքրքրական յօդուածը.—

Մտային հիւանդութիւններու դարմա- նումը արագօրէն յառաջդիմեց վերջին տարիներուն: Նոր մեթոտներու կիրար- կումը ուշադրաւ բարելաւում ապահովեց մեծ թիւով հիւանդներու մօտ, եւ աչ- քառու ամէն կողմը սկսան բարեփոխել մտային ու հոգեկան հիւանդներու յա- տուկ դարմանատուներու դրութիւնը:

Կրնանք հպարտութեամբ ընդգծել թէ մեր հիւանդանոցի մտային հիւանդու- թիւններու յարկաբաժինը կրնայ պատ- ուաբեր տեղ մը գրաւել յառաջապահնե- րու շարքին մէջ, որոնք նորութիւններ կը կիրարկեն:

Շուրջ երկու տարի առաջ, մտային եւ ջղային հիւանդութիւններու մասնագէտ Տոքթ. Կարապետ Վառվառ, Թուրքիոյ մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կազմակեր- պեց թատերական ներկայացում մը Հի- ւանդանոցին մէջ: Բոլոր դերակատար- ները հիւանդներ էին եւ բոլորն ալ լաւ կատարեցին իրենց յանձնուած դերը կամ երգի, նուագի, արտասանութեան բա- ժինը: Այդ ներկայացումները մեծ խան- դավառութիւն ստեղծեցին:

Աւելի ետք, Տոքթ. Կ. Վառվառի թե- լադրութեամբ մեր մտային հիւանդները սկսան նկարել: Գունաւոր մատիտով, ջրաներկ եւ իւղաներկ շատ հետաքրքրա- կան նկարներ ցուցադրուած են յարկա- բաժնի մուտքի սրահին մէջ: Նկարելով, հիւանդը կ'արտայայտէ յուզումներ ու մտածումներ եւ այդ կերպով կը ձերբա- զատուի մասամբ անոնց ճնշումէն:

Դարձեալ, միտքը զբաղեցնելու, են- թագիտակցութիւնը տանջող գաղափար- ներ գրսեւորելու մեթոտին համաձայն, Տոքթ. Վառվառի նախաձեռնութեամբ, մեր Հիւանդանոցի մտային հիւանդները սկսած են հրատարակել ձեռագիր ամսա- թերթ մը, իւրաքանչիւր թիւը մէկ օրի- նակ (ԽՄԲ.— Ֆրանսայի մէջ շատ կան նման հրատարակութիւններ):

Հանդէսին անուն մը դտնելու համար անքէթ բացուեցաւ եւ հիւանդներէն ո- մանք հետեւեալ անունները առաջարկե- ցին.

Արեւ, Լուսին, Կոկորդիլոս, Միտք եւ Մարմին, Կտոր, Սուրբ Գէորգ, Մարգա- գետին, Վարդ, Պաղարիւն, Լոլիկ եւն.: Յետոյ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ «Մեր խելքը» անունը, որուն տակ կը կարդանք սա յատկանշական նախադա- սութիւնը.— «Լոյս կը տեսնէ՝ երբ խել- քերնուս փչէ...»:

Ամսաթերթը կը պարունակէ հայերէն թէ թուրքերէն լեզուով արձակ կամ ո- տանաւոր գրութիւններ, միեւնոյն ատեն գծագրութիւններ՝ նիւթին առընչու- թեամբ: Տա՛նք քանի մը խորագիրներ.— Ի՞նչ է խաչը, Մեր Ցարկաբաժինը, Ո՞վ է Քրիստոս, Իրականը եւ Ճշմարիտը, Կա- տուս (Թուրքերէն), Միտք եւ Մարմին, Օրօրոց (Թուրքերէն) եւայլն: «Իմաստուն խօսքեր»ով ալ համեմուած է հանդէսը եւ տեղ մը կարդացինք.

«Գլուխ-գործոցը գլուխի գործ է»:

Ուրիշ խմբագիր հիւանդ մը կը յայտնէ բաղձանքներ: Ահաւասիկ նմոյշներ.

— Հիւանդանոց փոխադրել անոնք որ 18 տարեկանը անցուցած են:

Ով որ փափաքի՝ կարենայ շաբաթը անգամ մը տուն երթալ:

Շոք եւ ասեղ չընել:

Քնացուցիչ դեղահատ եւ օշարակ չտալ:

Հիւանդը թող ընտրէ դեղերը:

Հիւանդին մազերը արմատէն չկտրել:

Մեր ուզած ատենը ո՛ւր որ ուզենք եր- թանք:

Այցելուները կանխաւ յայտնեն իրենց ինքնութիւնը:

Բոլոր դուռները բաց պահուին: եւն.:

Բացի ամսաթերթէն, պարտէզը կամ ներքին սրահին մէջ մտային հիւանդները կը հաւաքուին եւ իրենցմէ մէկը կը բա- նախօսէ կամ իր գրած ճառը կը կարդայ միւսներուն:

Վերջին անգամ, մէկը նիւթ ընտրած էր «Զգացումները»: Ուրիշ մըն ալ բարոյա- կանի մասին խօսեցաւ՝ Աստուածաշունչ- չէն առատ մէջբերումներով:

Կ'արժէ սա յատկանշական դէպքը պատմել.—

Բանախօսութիւնը հազիւ թէ սկսած, ներկայ սքիզօֆրէն մը պոռաց.

— Փալամո՛ւտ, փալամո՛ւտ, աչ տա կիտէյիմ...:

Դուրս ելլել ուզեց եւ սակայն մինչեւ դուռը գնաց, յետոյ միտքը փոխեց, նըս- տաւ սանդխամատին վրայ ըսելով.— «Հինդ փայլկեան եւս մօտիկ ըսեմ»: Յե- տոյ մինչեւ ծայրը մօտիկ ըրաւ, սաստիկ ծափահարեց եւ ինքն ալ իր կարգին ոտ- քի ելաւ եւ սկսաւ իր արհեստին մասին խօսիլ:

Հիւանդներէն անոնք որ կը փափաքին, գծել եւ կարդալու դաս կուտան, Թուր- քերէն եւ հայերէն լեզուով, իրենց այն ընկերներուն, որոնք կը փափաքին սոր- վիլ:

Այս ալ լաւ միջոց է միտքը զբաղեցնե- լու համար, միեւնոյն ատեն հոգեկան օգտակար վիճակներ կը ստեղծուին են- թականերուն մէջ:

Ներկայիս մտային ութսուն հիւանդներ կան մեր Հիւանդանոցին մէջ, միայն ե- րեսունը այր են, մնացեալը կին: Յանձ- նուած են մտային եւ ջղային հիւանդու- թիւններու մասնագէտներ՝ Տոքթ. Ն. Գունտաքճեանի եւ Տոքթ. Կ. Վառվառի խնամքին: Անոնց մէջ կան օլիկոփրէն- ներ, սքիզոֆրէններ, մելանքոլիքներ, փառանոյիտներ, եւայլն: Դարմանում կը կատարուի ամէնէն արդիական դեղերով ու մեթոտով:

Շէնքը վերանորոգուած է, յարկաբա- ժինը՝ լուսաւոր ու հանգստաւէտ: Ունին իրենց յատուկ պարտէզ մը, զոր կը մշա- կեն մեծ գուրգուրանքով եւ հինգ տարիէ ի վեր այգի մըն ալ ծնունդ առած է պարտէզին մէկ անկիւնը, Տոքթ. Վառ- վառի հրահանգով:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

*

Իզմիթէն կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթե- րուն (15 Օգոստոս).—

Հինգ հոգի երգրումէն հասնող Թղթա- տարի կառախումբը ահազանգի ազդա- նշան տալով կեցուցին եւ ճամբորդներէն տասնեւեօթնամեայ մանկամարդուհի մը առեւանգեցին:

Առտուան դէմ ժամը երեքին, Սէվիմ Սավաշ անուն տասնեւեօթնամեայ ման- կամարդուհի մը եւ հօրեղբօր զաւակը Հիւսէին Սավաշ, բարձրացան կառա- խումբը, Տէրպէնտ կայարանէն, որ կը մեկնէր Պոլիս: Տէրպէնտի ամէնէն մօտիկ կայքը Թէփէթարլայէն նոյն կառախում- բը նստան Հայրի էր եւ չորս ընկերները: Կառախումբը ճամբայ ելլելէ ետք, Սէվիմ Սավաշի կառախուցը մտան եւ ահազանգի ազդանշան հնչեցուցին:

Նախայարձակները Հիւսէինի գլխուն կարծր մարմին մը զարնելով գետին փը- ռեցին: Յետոյ աղջիկը իրենց հետ առնե- լով կառախումբէն իջան ու մթութեան մէջ աներեւութացան:

Ճամբորդները կառախումբին անակըն- կալօրէն կանգ առնելէն ընդոստ արթըն- ցան իրենց քունէն, բայց չհասկցան շար- ժառիթը:

Հիւսէին Սավաշ կը ճանչնայ Հայրի էրը, բայց ոչ ընկերները: Ոստիկանու- թիւնը կը փնտռէ Թրքական քաղաքա- կրթութեան այս ռահվիրաները:

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս Թուրք աւազակ մը օր ցերե- կով կողոպտեց Պոլսոյ դրամատուներէն մէկը: Քանի մը օր ետքը, գողութիւն մը եւս Էսկիշէհիրի մէջ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վերջին գողը, եւ իբրեւ Պոլ- սոյ մէջ կատարուած գողութեան հերոս՝ ղրկեց Պոլիս: Ահա թէ ի՛նչ կը գրեն Պոլ- սոյ թերթերը այս մասին.—

Էսկիշէհիրէն բերուած գողը Պահրի Ակճըլար երէկ Պուղտայ դրամատան պաշտօնեաներուն ցոյց տրուելէ ետք ան- գամ մը եւս հաստատիւթեան մատնուե- ցաւ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը:

Դրամատան պաշտօնեաները, ի տես Պահրի Ակճըլարի, ըսին. «Այս մարդը էդ Հնդկահաւի պէս բան մըն է: Մեր դրա- մատունը կողոպտողը լերան պէս մարդ մըն էր: Այս մարդուն կանկսթէր ըլլալու հաւանականութիւնը հարիւրին մէկ ան- գամ չի կրնար ըլլալ»:

Պահրի Ակճըլար դրամատան պաշտօ- նեաներուն նայելով ըսաւ.

— Երբ Էսկիշէհիրի մէջ զիս ձերբակա- լեցին, նախ հարցուցին թէ Պուղտայ դրամատունը կողոպտա՞ծ եմ թէ ոչ: Երբ պատասխանեցի թէ այն ատեն Իսթան- պուլ անգամ չէի գտնուեր, փալաքայի քաշեցին զիս եւ անընդհատ ծեծեցին: «Ըսէ, անպատիւ, Պուղտայ դրամատունն ալ դուն կողոպտեցիր» կ'ըսէին ու կը ծե- ծէին: Դէպքը թերթերուն մէջ կարդա- ցած ըլլալով՝ բաներ մը գիտէի: Պատմել սկսայ: Երբ հարցուցին թէ որքան դրամ առած եմ, «եօթը հազար» ըսի: Ասոր վը- րայ «սուտ կը խօսիս, դրամատունէն այդքան դրամ չգողցուեցաւ» ըսին:

Պահրի Ակճըլար ետ պիտի ղրկուի:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՏԱՂԱՆԴ

Անթալիայէն կը հեռագրեն.—

Մանավկաթի Կիւնտողմուշ գիւղէն ինը տարեկան Մուսթաֆա Աքըն կռուեցաւ իր ընկերոջ՝ Ապտուլլահ Թէքտալի հետ, որ 11 տարեկան է եւ սպաննեց զայն իր հօր հրացանով:

Իսկ Իսքենտէրունի մէջ, երկու հոգի դանակով մենամարտեցան եւ զիրար բը- պաննեցին: Դէպքը տեղի ունեցաւ օր ցե- րեկով եւ բանուկ պողոտայի մը վրայ:

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ ՏԵՂ ՉԿԱՅ ԱՆԱՏՈԼՈՒՑԻՆԵՐՈՒՆ

«Մարմարա»յի մէջ կը կարդանք.—

Կեդրոնի իշխանութիւնները նպաստա- ւոր ընդունելութիւն ըրած են կուսակա- լութեան ձեռնարկին, որպէսզի արտա- սահմանէն եւ Անատոլուէն եկող գաղթա- կաններուն արգիլուի Պոլիս հաստատ- ուիլ: Այս ուղղութեամբ անհրաժեշտ մի- ջոցները ձեռք առնուած են Ներքին եւ Արտաքին նախարարութիւններուն կողմէ:

Օտար երկիրներու Թրքական հիւպա- տոսարանները Թուրքիա ներգաղթողնե- րու անցագիրները պիտի վաւերացնեն այն պայմանով որ անոնք չհաստատուին Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ:

Անատոլուի այն բնակիչներն ալ, որոնք Պոլիս կը հասնին գործ փնտռելու, իրենց ծննդավայրերը ետ պիտի ղրկուին՝ երբ նրեւան հանուին իշխանութիւններուն կողմէ:

Շինութիւններու բանուորները գործի պիտի չառնուին՝ եթէ չկրնան իրենց թա- ղին մուխթարէն վաւերագիր մը ներկա- յացնել թէ Պոլսոյ մէջ հաստատուած են:

Կուսակալ Թուլկա յայտարարեց թէ ա- ւելի ազդու միջոցներ ձեռք պիտի առ- նուին առաջքը առնելու համար երկրին խորերէն կամ արտասահմանէն դէպի Պո- լիս գաղթին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

Թ Ի Ա Պ Ա Ր Տ Ը

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Առտուն երբ մթնշաղ լոյս մը դեռ նոր թափանցած էր բանտին մէջ, Հասան ա- ղա եկաւ եւ իմացուց թէ հրաման կար զիրենք իրարմէ տարբեր առանձնարան- ներու մէջ դնելու. թէեւ գիշեր ատեն պէտք էր գործադրել, սակայն զիրենք արթնցնելու համար չէր ուզած...:

— Ա՛խ, ատիկա ծանր է մեզի համար, Հասան աղա, մրմնջեց Ռէս Մելիք՝ սիր- տը ելած տղու մը պէս:

— Ես ի՞նչ ընեմ. ծառայ մըն եմ, ինչ որ հրամայուած է ինծի, պարտաւոր եմ գործադրելու, նկատել տուաւ բանտա- պահը ցաւակցական ձայնով մը:

Ու նոյն պահուն համբուրեց Տէր Օհա- նին ձեռքերը մնաս բարով մը ըսաւ անոր եւ բաժնուեցաւ:

Տէր Օհան, որ իր բովանդակ կեանքին մէջ միայն այդ մարդը սիրած էր եւ ա- նոր կեանքին կապած էր իր կեանքը, զգաց որ սիրտը կը խշխշար, զգաց որ այդ բաժանումը շատ դառն էր իրեն համար:

— Պէտք է հանդուրժել... պէտք է ա- պրիլ այս աղետաւոր տառապանքնե- րուն մէջ, մտածեց Տէր Օհան ինքնիրե- նը. մեզի համար բան մը չկայ... շատ շատ մահուան պիտի դատապարտուինք. ըլլալիքն այս է. բայց ազատ պիտի ըլ- լան այն թշուառ Լալէզարն ու Վանակա- նը. ասիկա բաւական է:

Տէր Օհանին այս վեհ ու հոգեբուխ խօսքերը բոլորովին անկեղծ էին. անիկա պարզ գիւղացի քահանայ մը չէր: Այն գերագանցօրէն բարձր կոչումին մէջ, ո- րուն փարած էր բոլոր անձնուիրու- թեամբ, անիկա մարմնացումն էր բարու- թեան ու առաքինութեան: Մէկ խօսքով իր քիչ շատ զարգացած գաղափարներով, Տէր Օհան հոգեւոր հրեշտակ մըն էր:

Այն օրէն, ուր Տէր Օհան բովանդակ անձնուրացութեամբը ազգային ազա- տութեան Ս. գործին մէջ նետուեցաւ, բո- լորովին տարբեր մարդ մը դարձաւ...: Իր Աւետարանին ու Խաչին սրբութեանց քով յեղափոխական վարդապետութիւնը դրաւ: Ի՞նչ զողզղացումով մը որ պա- տարագի սրբութեանց կը մօտենար, նոյն այն զողզղացումովը Սուրբ Գործին ա- նունը կ'արտայայտէր իր շրթանց վրայ:

Այդպէս, բանտին տխուր ու զարհուրե- լի դարչութեանց մէջ կարծես ձայն մը կը լսուէր որ Տէր Օհանին կ'ըսէր. «Մի՛ վհատիր, առաքինի մարդու մը համար Նախախնամութիւնը կայ»:

ՎԱՆԱԿԱՆԸ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ռէս Մելիքին առանձնարանը պարզա- պէս զարշելի նկուղ մըն էր, որուն մէկ անկիւնը խոշոր ու հաստ գերանի մը զամուած երկաթէ օղակ մը կար, ուրմէ ծանր շղթայ մը անցուած էր:

Այդ ժանգոտած շղթան այսօր անցուած էր Ռէս Մելիքի ոտքերուն՝ կղպուած ա- նուրով մը, կարծես թէ այդ մարդը ձեռ- քերէն արիւն կաթող եղեռնագործ մը ըլ- լար, որուն վրայ այնպէս մը կը նայէին ինչպէս պիտի նայէին սեւ օձի մը վրայ:

Ամէն յարաբերութենէ զրկած էին զին- քը. այնքան խիստ հսկողութեան մը տակ առնուած էր, որ ոստիկանի մը միջոցաւ պատառ մը սեւ հաց կը ստանար եւ օր- ուան մէջ երկու անգամ միայն անոր ե- րեսը կը տեսնէր:

Շաբաթ մը ամբողջ այս անպարոյն դրութեան մէջ մնաց. տեղեկութիւն չու- նէր թէ ինչ եղած էր Տէր Օհան: Իսկ գե- ղէն ու մանաւանդ իր մէկ հատիկ պաշ- տելի աղջիկէն լուր մը չէր առած:

Այդ պատճառաւ գիշեր մը չափազանց լացաւ... խորին կսկծանքով մը իր շըղ- թաներուն վրայ ինկաւ...:

Ո՞րչափ ատեն այդ վիճակին մէջ մնա- ցած էր... Աստուած գիտէ. միայն թէ կէս գիշերուան մօտ էր, երբ առանձնա- րանին դուռը բացուեցաւ երկիւղալի ըղ- գուշութեամբ մը եւ երիտասարդ մը ներս մտաւ:

Այս երիտասարդը, — որուն դէմքը ա- ռանձնարանին մէջ վառուած հողէ ճրա- գին աղօտ պլպլացումովը ստուերի մը պէս պատկերացաւ, — մեր ծանօթ Վա- նականն էր:

Վանական հողէ ճրագը ձեռքին մէջ բռնեց, Ռէս Մելիքին մօտեցաւ, անոր ոտքերուն զարնուած շղթաները քննեց խորին ուշադրութեամբ մը եւ դիտեց այդ բարի մարդուն ամբողջ թշուառութիւնը, յետոյ բանալի մը հանեց ծոցէն, անուրին ծակը դրաւ եւ զայն անոր մէջ մտցուց ամենայն զգուշութեամբ, մէկ դարձուած- քով անուրին օղակը բացուեցաւ...: Ռէս Մելիքին ոտքերը հիմա ազատ էին կաշ- կանդումներէ. Վանականը առանց սպա- սելու ձայն տուաւ Ռէս Մելիքին ու ար- թընցուց զայն:

Երբ Ռէս Մելիք, գրեթէ զարհուրած նայուածքով աչքերը Վանականին վրայ նետեց:

— Մի՛ կասկածիր... ես եմ, Վանա- կանն եմ, մրմնջեց ան՝ ցած ու դողդո- ջուն ձայնով մը:

— Վանակա՞ն... Աստծու սիրոյն ըլ- լայ, դուն հո՞ս, թոթովեց Ռէս Մելիք սարսռալով. գնա՛, շուտով գնա դուն. մի կենար այս արիւնալի յարկին տակ... փախիր եթէ կանաչ արեւդ կը սիրես...:

(Շար.)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ Շարժանկարի ԻԲ. փառատօնը բացուեցաւ առջի օր: Սկիզբէն իսկ երեք ժապաւէններ նախապատուութիւն ունին.— Ոսկի Աչքերով Աղջիկը (Ֆրանսա), «Պիտի չսպաննես» (Եուկոսլաւիա) որուն բեմադիրը սակայն Ֆրանսացի է՝ Քլօտ Օթան-Լարա եւ «Աւազակը» (Իտալիա):

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Թոքիօհամայի մէջ ձերբակալեց 21 տարեկան երիտասարդ մը՝ Քիրօյուքի Քավամաթօ որ «Մեծագոյն Ճափոն» կուսակցութեան կը պատկանէր եւ կասկած կար որ կ՚ուզէր Միկոյեանը սպաննել: Քավամաթօ ձերբակալուեցաւ երբ կը պատրաստուէր Օդաքա երթալ, իր վրայ գտան Միկոյեանին ուղղուած դիմումնագիր մը, դաշոյն մը եւ Միկոյեանի գործունէութեան մանրամասն յայտագիրը Օդաքայի մէջ:

ՊԻԶԵՐԹԻ Նոր-Տեսթուրեան ցոյցերը, տեղի ունեցան հանդարտութեան մէջ: Գլխաւոր նշանախօսքն էր՝ «Պիզերթ, Ֆրանսայի դագաղը»: Ցուցապաստառները անգլերէն, իտալերէն եւ ռուսերէն էին, երբեք՝ ֆրանսերէն եւ կ՚ըսէին «Պիտի մեռնինք Պիզերթի համար, բայց կը մեռնինք նաեւ Սահարայի համար», ապա ժողովուրդը լամփիոններու եղանակին վըրայ կը կրկնէր «Երթաս բարով, Ֆրանսա, երթաս բարով»: Ըստ Աֆրիք-Աքսիոն թերթին, Բուրկիպա հետեւեալը ըսած է Թունուզեան Արտաքին նախարարին.— Կարծեմ, Աստուած չէզոքավար է, տեսէք, երբեք չի միջամտեր, Պիզերթի մէջ, Աստուած ձեզի համար բան մը չըրաւ, Ամերիկան ալ բան մը չըրաւ: Գիտէ՞ք ինչու: Մեզ մօտ առակ մը կայ որ կ՚ըսէ.— «Սատանայ մը իր կոտոշները երբեք ուրիշ սատանայի մը աչքը չի խօթեր»: Կ՚ըսեմ ձեզի, Աստուած չէզոքավար է: Դուք ալ իրեն պէս եղէք...»:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՍԵՒՐ

1961-1962

—o—

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ:

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին: Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները:

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՁԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Եթովպիայէն Տիկին Վարդուհի Պիլէմճեան կը փնտռէ իր զարմիկները՝ Յարութիւն Պիլէմճեան եւ Յովհաննէս Պիլէմճեան: Այս վերջինին հօրը անունը՝ Մանուկ, մօրը անունը՝ Մաքրուհի (բնիկ Այնթապցի): Տեղեկացնել Տիկին Պիլէմճեանի:

P. O. B. 174
ADDIS-ABABA (Ethiopie)

ՃԱՀԱՆ ՇԱՀԻՆՈՒՐ — ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 - 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ՚ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ՚օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ՚ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 - 01,72

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով
Լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Իր այցելութեան առթիւ, Յունաստանէն ընկ. Կարօ Մինասեան 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելինէ Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Պ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ: Ծնած 1923ին Աղինի շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայրին, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Աղունիկ:

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Աբրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են:

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղունը Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Զորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 - 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՕԳՈՍՏՈՍ

MERCREDI 23 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9184 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4985

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ

Ազգայնական շարժումը՝ սկսած 1908ի Օսմանեան Սահմանադրութիւնով՝ իր գործնական արտայայտութիւնն ունեցաւ, քանի մը տարի վերջ, «Թրքապաշտա–կան», Թուրանական գաղափարաբանու–թեան մէջ։

Այս նոր շարժումին գլխաւոր զոհերը պիտի դառնային Հայերը։ Երկրորդ գծի վրայ կուգային Արաբները։

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի կարմիր բռնակալութեան սեւ օրերուն Օսմանեան կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերու յեղափոխական – ազատական կազմակեր–պութիւնները համերաշխ մթնոլորտի մէջ գաղտնի ժողովներ կը գումարէին ար–տասահմանի ազատ երկինքին տակ եւ բանաձեւեր կը քուէարկէին։

«Երիտասարդ – Թուրքեր»երու կողքին կը նստէին հայ, արաբ, ալպանացի հայ–րենասէրներ։ Պատմական պիտի մնայ 1907ի համագումարը Փարիզի մէջ։

Այնտեղ տրուած որոշումներուն համա–ձայն, հաւասարութեան եւ եղբայրու–թեան սկզբունքները պիտի կիրարկուէին անխտիր Թուրք–իսլամ եւ ոչ–Թուրք քրիստոնեայ, իսլամ կամ հրեայ տարրե–րուն հանդէպ, որոնք հաւասարազօր «հայրենակից»ներ (վաթանտաշ) պիտի նկատուէին յեղափոխութեան յաղթանա–կէն վերջ։

Մեղրալուսինը շատ կարճ տեւեց դըժ–բախտաբար։ «Եաշասըն հիւրրիյէթ»ի (կեցցէ՛ ազատութիւնը) շրջանը փակուե–ցաւ տխուր էջով մը, երբ 1909ի Ապրիլին ոճրագործ Երիտասարդ Թուրքերը (Իթ–թիհատ) կազմակերպեցին Կիլիկիոյ հա–ւատարած ջարդերը։

Ողբերգութիւնը պիտի շարունակուէր յաջորդ տարիներուն հայկական նահանգ–ներու հարստահարութիւններով եւ գագաթնակէտին պիտի հասնէր 1915ին, մեր մէկ միլիոնին նահատակութեամբ։

Ոչ–Թուրք տարրերը բնաջնջելու ծրա–գիրը շարունակուեցաւ 1915էն 1918։ Երկ–րորդ զոհերը դարձան Արաբները, Հա–յերէն վերջ։

Պատրուակ բռնելով Հիճազի մէջ Մէք–քէի Շէրիֆ Հիւսէյնի եւ զաւակներուն՝ Ֆէյսալի եւ Ալիի ղեկավարութեամբ պայթած ապստամբութիւնը, Թուրքերը անխնայ հալածանքի ենթարկեցին Սու–րիոյ եւ Լիբանանի Արաբները։

Օսմանեան չորրորդ բանակի հրամա–նատար եւ ծովային նախարար Ճէմալ փաշա դարձաւ Արաբներուն դահիճը։ Սովամահ դարձուց Լիբանանի բնա–կիչները։ Ամէն օր փողոցներէն կը հաւա–քէին անօթութենէ մեռնող մարդոց դիակ–ները։

Դամասկոսի Մէրճէի հրապարակին վը–րայ, իր բանակատեղիին դիմաց կախա–ղան բարձրացուց արաբ հայրենասէրնե–րը, — ծանօթ մտաւորականներ, որոնք կը պայքարէին իրենց հայրենիքի ազատու–թեան համար։

Արաբները տիրացան իրենց անկախու–թեան։

Իսկ իրենց դահիճը, Ճէմալ փաշա եւ երկու թիկնապահները պատժուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան ֆետայիներուն վրի–ժառու գնդակով, Թիֆլիզի մէջ, Թուր–քերու բարեկամ բոլշեւիկներու Չեկայի աչքին առջեւ։

Հայերէն եւ Արաբներէն վերջ, Թուրք ազգայնականութեան երրորդ հերթական զոհերը դարձան Քիւրտերը, որոնք տա–րիներով օգտագործուած էին Կարմիր Սուլթանին կողմէ՝ Հայերը մշտապէս սարսափի տակ պահելու համար արեւել–եան նահանգներուն մէջ։

Միատարր Թուրքիա մը կազմելու ի–րենց ազգայնամոլական – ցեղապաշտա–կան մոլուցքին մէջ, Իթթիհատի արժա–նաւոր ժառանգորդները բուռն հալածան–քի ենթարկեցին Քիւրտերը, որոնք իս–լամ էին, սակայն արիական ցեղին կը պատկանէին։

1925ի եւ 1930ի քրտական ապստամբու–թիւնները արեան մէջ խեղդեցին, մեղ–սակցութեամբ Մոսկուայի։

Այդ թուականէն ի վեր Քիւրտերը Թըր–քացնելու քաղաքականութեան կը հետե–ւէին Թուրքերը։

Ազգայնական շարժումը շատ սուղի նստաւ իրենց։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ՄՈՆՃԻ ՍԼԻՄ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏԷ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՑԱԿԱՅԻՆ

«Բացակայութիւնը տկարութիւն է» կը գրէ Ֆրանսական թերթ մը ի տես Ապ–գամողովի արտակարգ նիստին, որ գու–մարուած է քննելու համար Թունուզեան բողոքը Ֆրանսայի դէմ։ Իր պատմութեան մէջ երրորդ անգամն է որ ՄԱԿը արտա–կարգ նիստի կը հրաւիրուի (Նախապէս 1948, Պաղեստինեան հարց) լուծում մը գտնելու համար հոն ուր Ապահովութեան Խորհուրդը ձախողած է։

Ծանօթ է որ տը Կօլ կ'արհամարհէ ՄԱԿը եւ որոշած է որ Ֆրանսա չմաս–նակցի նիստերուն, անշուշտ նկատի ալ պիտի չառնէ տրուած որոշումները։ Ֆը–րանսայի բարեկամ երկիրները բոլորն ալ համաձայն չեն Ֆրանսայի բռնած դիր–քին եւ չեն գտներ թէ բացակայութիւնը պատասխան մըն է հոն ուր խօսքը եւ ներկայութիւնը անհրաժեշտ են, վերջ–նականապէս չկորսնցնելու համար իր դատը։

Երբ նիստը բացուեցաւ, առաջին խօ–սողը եղաւ անշուշտ Թունուզիայի ներ–կայացուցիչը՝ Մոնճի Սլիմ. — «Թունու–զիա կը մաղթէր որ Ֆրանսա հոս բերէ իր պատճառաբանութիւնները, իր բռնած դիրքին համար. որովհետեւ կողմնակից ենք պարկեշտ եւ անկեղծ հակաճառու–թեանց, ուրկէ կը ծնի ճշմարտութիւնը։ Ցաւալի է որ Ֆրանսա կը յամառի խույս տալ վիճաբանութենէն»։

Սլիմ յիշեց նաեւ թէ տը Կօլի եւ Պուր–կիպայի տեսակցութեան ատեն ոչ մէկ բան նախատեսել կուտար Ֆրանսայի նը–պատակները այն ձեւով ինչ ձեւով ար–տայայտուեցան անցեալ Յունիսին եւ Յուլիսին։ Թունուզեան ժողովրդական ցոյցերը Ֆրանսայի կամ ֆրանսացի հը–պատակներուն դէմ չէին։ Թունուզցի ժո–ղովուրդին ընդվզումը արդար էր, որով–հետեւ Յունիսի ընթացքին Ֆրանսացինե–րուն կատարած աշխատանքները խոտոր կը համեմատէին պարպումի ծրագրի մը հետ։

Թիւ 233 սահմանաքարին խնդրին ան–դրադառնալով, Թունուզցի պատուիրակը յայտնեց թէ միայն անկախ Ալժերիա մը կրնայ բանակցիլ սահմանային այդ հար–ցերուն մասին։ Շեշտելով թէ Յուլիս 19ի ֆրանսական «յարձակումը» կանխամը–տածուած էր, Մոնճի Սլիմ աւելցուց թէ կը վարանի ծանրանալու այն «վայրա–գութեանց վրայ, զորս Ֆրանսացիները կատարած են» յիշելով թէ 800 մեռեալ եւ 1150 վիրաւորներ կան, «մեծ մասը՝ քա–ղաքային»։ Կը կրկնէ թէ Ֆրանսացիները նափալմ գործածած են եւ կը խօսի նաեւ «150 գիւղերու մասին, ձեռքերը կապ–ուած իրենց կռնակին վրայ», զորս Ֆրան–սացիները Թունուզեան իշխանութեանց յանձնած են։

Ֆրանսացիները նոր ուժեր ստացած են Պիզերթի մէջ, զինադուլի հռչակումէն ետք, եւ օդային տարածութեան բռնա–բարումներ կատարած են, եւ որքան ա–տեն որ Ապահովութեան Խորհուրդի բա–նաձեւը չէ գործադրուած, այնքան ատեն ֆրանսական յարձակման սպառնալիքը կը մնայ։ Ֆրանսան ցոյց տուաւ թէ միայն իր շահերուն ի նպաստ որոշում մը կը գործադրէ։ «Ֆրանսան իրաւունք ունի իր պաշտպանութիւնը ապահովելու, բայց ոչ ի հեճուկս մեր ապահովութեան, մեր իսկ հողին վրայ» կը շարունակէ Մոնճի Սլիմ։ Ֆրանսան է եւ ոչ Թունուզիան որ յարձա–կում գործեց Յուլիս 19ին եւ ոչ մէկ պա–րագայի մէջ, կրնայ օրինաւոր ինքնա–պաշտպանութեան մասին խօսիլ, որով–հետեւ Թունուզիայի մէջ, ոչ իր քաղա–քայինները, ոչ իր հողամասը, ոչ իր զին–ուորները որոնք ամէնէն արդիական զէն–քերը ունին, վտանգուած էին Թունու–զիայի կողմէ։ «Ֆրանսական ուժերու ներկայութիւնը Թունուզիայի մէջ, Իշ–խանին գործն է։ Ոչ մէկ վարչական դը–րութիւն կայ Պիզերթի համար» եւ Մոնճի Սլիմ կ'եզրակացնէ. — «Այդ ներկայու–թիւնը չի կրնար շարունակուիլ առանց բանակցուած համաձայնութեան մը շա–հակից երկու պետութեանց միջեւ»։ Սլիմ յոյս ունի որ ՄԱԿը յուսախաբ պիտի չընէ Թունուզիան եւ անոր պիտի ընծայէ ան–հրաժեշտ օժանդակութիւնը, հասնելու համար ֆրանսական զօրքի պարպումին, որուն ներկայութիւնը մշտական բռնա–բարումն է Թունուզիայի հողային ամ–բողջականութեան եւ գերիշխանութեան։ Այդ ներկայութիւնը նոյնիսկ սպառնա–լիք մըն է, ըստ Սլիմի, աշխարհի խա–ղաղութեան։

Փոքր ժողովուրդներու ազատութեան և անկախութեան՝ «ծանօթ ախոյեան» Խ. Միութիւնը իր ներկայացուցիչին բեր–նով՝ Պլատոն Մորոզոֆ աւելի հեռուն կ'երթայ։ Խորհ. Միութիւնը եւ իր ժո–ղովուրդը դատապարտած են ֆրանսա–կան յարձակումը որ սպառնալիք մըն է խաղաղութեան համար։ Ֆրանսայի դաշ–նակիցները եւ Ատլանտեան Ուխտը, Խոր–հըրդային Միութենէն բոլորովին տարբեր դիրք բռնած են։ «Ֆրանսացի աշխարհա–կալները կ'ուզեն պահել Պիզերթը իբրեւ յարձակման կայան Թունուզիայի եւ ափ–րիկեան հողամասին վրայ» եւ Պլատոն Մորոզով կը շարունակէ. «Ցորչափ Պի–զերթի կայանը չպարպուի, Թունուզցի ժողովուրդը եւ ափրիկեան միւս ժողո–վուրդները անմիջական վտանգի ենթա–կայ են։ Ոչ միայն Պիզերթը, այլեւ Ափ–րիկէի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի բո–լոր կայանները կը շարունակեն ծառայել աշխարհակալութեան։ Օգտագործուեցան Եգիպտոս, Քոնկօ եւ Անկոլա։ Պէտք է զինուորական բոլոր կայանները պար–պուին, որովհետեւ կը սպառնան ազգա–յին անկախութեան եւ ապահովութեան»։

Խօսք առած է նաեւ Սենեկալի ներկա–յացուցիչը, Ուսման Տիոփ։ Ասոնց դիրքը փափուկ է։ Առանց արիւնի ձեռք ձգած են իրենց անկախութիւնը զոր Ֆրանսա շնոր–հեց Սենեկալի եւ իր նախկին միւս գաղ–թավայրերուն, երախտապարտ են Ֆրան–սայի հանդէպ, բայց համախոհ են ափ–րիկեան իրենց բոլոր եղբայրներուն։

Ափրօասիացիներուն բանաձեւը չի տարբերիր Ապահովութեան Խորհուրդի առջեւ իրենց ներկայացուցած բանաձե–ւէն։ Կը ճանչնայ Թունուզիայի իրաւուն–քը ֆրանսական զօրքի պարպումը պա–հանջելու եւ կը հրաւիրէ երկու կառավա–րութիւնները որ բանակցին։

Կ'ըսուի թէ Ամերիկա ձեռնպահ պիտի մնայ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՎԵՆԵՏԻԿԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Վենետիկի Շարժանկարի Փառատօնին, այս տարի կը մասնակցին 9 երկիրներ, 14 ժապաւէններով։

ԻՏԱԼԻԱ՝ «Օռկօսոլոյի Աւազակները» (Վիթթորիօ Տէ Սիքա), «Աւազակը» (Ռենաթօ Քասթելլանի), «Վերջին Դա–տաստանը» (Վիթթորիօ Տէ Սիքա) եւ Վանինա Վանինի (Ռոպերթօ Ռոսելլինի)։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ՝ «Արեւուն Կամուրջները» (Էթիէն Փերիէ) եւ «Ա–մառ եւ ծուխ» (Փեթըր Կլենվիլ)։

ՖՐԱՆՍԱ՝ «Անցեալ Տարի, Մարիէն–պատ» (Ալէն Ռընէ) եւ «Ոսկի Աչքերով Աղջիկը» (Կապրիէլ Ալպիքօքօ)։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ՝ «Տիմա Կորէնի Ասպարէզը»։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ՝ «Այն օրը երբ ծառը կը ծաղկի» (Վաքլաւ Քրսքա)։

ԼԵՀԱՍՏԱՆ՝ «Սամսոն»։

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻԱ՝ «Պիտի չսպաննես» (Քլօտ Օթան–Լարա)։

ՄԵԾՆ – ԲՐԻՏԱՆԻԱ՝ «Ջոհ (Պազիլ Տիրտըն)։

ՃԱՓՈՆ՝ «Եոյիմպօ»։

Ինչպէս բոլոր փառատօները, այս ալ բաւական աղմուկ հանած է։ Ֆրանսա դժգոհ էր որ իր ներկայացուցած ցու–ցակէն դուրս ժապաւէն մը նշանակուած է (Ոսկի Աչքերով Աղջիկը) եւ սպառնա–ցած էր չմասնակցիլ, բայց որոշ գոհա–ցում ստացաւ ի վերջոյ, երբ որոշուեցաւ Փառատօնէն դուրս երկու ֆրանսական ժապաւէններ ներկայացնել. — «Լէոն Մո–րէն, քահանայ եւ «Բռնութեան Համը»։

Վշտացած է Արեւմտեան Գերմանիան, որմէ ոչ մէկ ժապաւէն ընտրուած է. վի–ճաբանութեան նիւթ դարձած է «Պիտի չսպաննես» ժապաւէնը, որ եուկոսլաւ դրօշակի տակ կը ներկայանայ, բայց պատրաստուած է ֆրանսացի բեմադրիչի մը կողմէ եւ զուիցերական ընկերութիւն մըն է զայն արտադրողը։ Ճափոն դժգոհ է որ միայն մէկ ժապաւէնով ներկայ է, Արժանթին կը ցաւի որ ոչ մէկ ժապաւէն կը ներկայացնէ Լատին Ամերիկան։

Այս Փառատօնին դատական կազմին մէջ են իտալացի Ֆիլիփփօ Սաքքի նա–խագահութեան տակ՝ Ժան տը Պարոն–սելլի (Ֆրանսա), Լեւ Էրնսթամ (Խորհ. Միութիւն), Ճուլիօ Ջեզարէ Քասթելլօ (Իտալիա), Ճիան Կասփառէ Նափոլիթանօ (Իտալիա), Թորէս Նիլսըն (Արժան–թին) եւ Ճօն Հըսլի (Ամերիկա)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ – ՆԱՍԸՐ սիրաբանութիւնը կը շարունակուի։ Թունուզիայի Նախա–գահը յայտնեց թէ պիտի երթայ շնորհա–կալութիւն յայտնելու Նախագահ Նասըրի, որուն նպատակները (հիմա հասկցեր է) շատ բարի էին, այսպէս կը գրէ Գա–հիրէի Ալ Կումուրիիան։

ՃՈՆՍԸՆԷՆ օրինակ առնելով, Մոսկուա որոշեց բարձր անձնաւորութեանց պատ–ուիրակութիւն մը ղրկել արեւելեան Պեր–լին։ Ասոնց մէջ ըլլայ հաւանաբար Մալի–նովսքի։ Ոչ մէկ հաստատում կայ Խրուշ–չեւի այցելութեան լուրին մասին։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ–նա–խագահը Ուաշինկթըն հասնելով յայտնեց թէ Արեւմտեան Պերլինի եւ Դաշնակցա–յին Գերմանիոյ հետ իրենց կապերը սեր–տացած են՝ իր ճամբորդութեամբ։

ԱԲԲԱՅ ՊՐԷՕՅ, մասնագէտ նախա–պատմութեան, մեռաւ առջի օր, 84 տա–րեկանին։ Հմուտ պատմագէտ, դասախօս եղած էր Սորպոն, Կաթողիկէ Հաստա–տութիւնը, Քոլէժ տը Ֆրանս, Լիզպոնի, Ֆրիպուրկի եւ Եոհաննէսպուրկի համա–լսարանները։

ՄԵԾ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին կորսնցուց՝ յանձին Գարեգին Արքեպիսկոպոս Խաչատուրեանի, իր բազմահմուտ պաշտօնեաներէն մէկը:

Ան երկրորդ Դուրեան մըն էր մեր ամայացած եկեղեցականներու շարքին մէջ՝ իր դրական ճոխ հունձքով, աստուածաբանական խոր հմտութեամբ եւ ամբասիր կեանքով:

Անխոնջ ընթերցասէր մըն էր եւ լեզուագէտ մը. շնորհիւ այս երկու յատկութիւններուն, համայնագիտական ծանօթութիւններ ունէր, կրօնական փիլիսոփայական եւ ընկերային հարցերու շուրջ ինչ որ գինքը դարձուցած էր իրական դէմք մը վերջին յիսնամեակի հայ իրականութեան մէջ:

Իր համբաւը տարածուած էր՝ Պոլսէն Եւրոպա, Քալիֆորնիայէն Արժանթին ու համայն հայ գաղթաշխարհին մէջ, ուր ապրած, քարոզած ու կրթած էր սերունդներ՝ իր գրչովն ու քարոզներովը:

Ան առաւելապէս դպրոցասէր մէկն էր: Ուր որ գտնուած է, մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւած ու բարեկարգած է դպրոցներու վիճակը, անձամբ իսկ դասաւանդելով իր բազմազբաղ վիճակին մէջ իսկ:

Ինքն էր, որ 1907ին Մարաշի մէջ առաջին անգամ ըլլալով կազմակերպեց պզտիկներուն համար « Կիրակնօրեայ դպրոց »ը: Ցետագային քաջալերուած այս օգտաշատ ու արդիւնալից դպրոցներէն, Քալիֆորնիայէն՝ ընդհանրացուց նման դպրոցներու կազմութիւնը Սուրիոյ ու Լիբանանի մէջ:

Գարեգին պատրիարք՝ հայկական գաւառներու ու գաղթաշխարհի հոծ հայ կեդրոններու մէջ վարած է առաջնորդական պաշտօններ. այդ տեղերու ժողովուրդներու հետ հաւանական է որ ունեցած ըլլայ անհամաձայնութիւններ, բայց այդ անհասկացողութիւնները ոչ թէ ծագում առած են վարչական տեսակէտներէ, ինչպէս բնորոշուած է շատերու կողմէ, այլ որեւէ խնդիրի մասին իր նախապէս կազմած գաղափարականին հետեւողական ոգի ու ընթացք ցոյց տալէն առաջ եկած են:

Աշխատասիրութեան մարմնացումն էր: Կը կարդար ու կը գրէր շարունակ, բան մը աւելի ուսանելու համար վայրկեան մը իսկ պարապ չէր մնար, եւ իր ունեցած պաշտօնը պատշաճ կերպով կը բաժնէր ժողովուրդին իր քարոզներով ու մանաւանդ իր գրիչովը:

Ուր որ պաշտօնավարած է, հոն ունեցած է իր սեփական թերթը՝ ամսաթերթ կամ շաբաթաթերթ, որոնցմով «լոյս» կը սփռէր ժողովուրդին, մօտեցնելով զանոնք Հայց. Ս. Եկեղեցիի իսկական ու իրական ոգիին:

Ան մեծատաղանդ գիտնական մըն էր, բարի ու ամբասիր եկղեցական մը՝ որուն կարօտը ունի Եկեղեցին ներկայ շրջանին: Բայց աւա՜ղ որ չյջեցաւ տեսնելու համերաշխութիւնը ու միասնականութիւնը մեր եկեղեցիներէն ներս, որուն հասնելու համար կարծես ներքնապէս իր մէջ փոփոխութիւն մը յառաջացած էր, եւ իր նախկին համոզումներուն մէջ տեղատուութիւն մը՝ ինչ որ ցոյց կուտային իր վերջին գրութիւնները ուղղուած իր «վաղեմի» բարեկամին:

Ան իր պաշտած ու սիրած Եկեղեցիին մէջ իսկ իր վերջին հանգիստը գտաւ եւ դարձաւ Տիրոջը մեծ ծառան:

ՏՈՔԹ. Յ. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

1.— Բարեկամին հազարը քիչ է, թըշնամիին մէկը շատ:

Հազար բարեկամէն վնաս մը, գէշութիւն մը չի գար մեզի, բայց փոքրիկ մէկ թշնամիէն կրնայ գալ: Խոհեմ մարդը ան է որ, քաղաքավարութեամբ կը վարուի իր շուրջիններուն հետ, կը զգուշանայ սրտեր կոտրելէ՝ իր կոշտ ու անքաղաքավար վարմունքով՝ եւ գժտութեան, ատելութեան եւ թշնամութեան սերմեր ցանելէ՝ հոգիներու մէջ:

2.— Բարեկամը մեր ճակտին կը նայի, թշնամին մեր ոտքին:

Բարեկամը մեր գլուխը բարձր տեսնել կ'ուզէ մեր ճակատը վեհ ու յաղթական դափնիներով փառաւորուած, մինչ թըշնամին կը փափաքի մեզ տեսնել ոտաբոպիկ, թշուառութեան կապանքներու եւ գերութեան շղթաներու տակ:

3.— Բարեկամը հեռանալով կ'օտարանայ, օտարը մօտենալով կը բարեկամանայ::

Ինչ որ կը հեռանայ մեր աչքէն, մեր սրտէն ալ կը հեռանայ, իսկ ինչ որ մեր աչքին կը մօտենայ, մեր սրտին ալ կը մօտենայ: Բարեկամութիւնները սնուցանող ենթահողը սիրալիր յարաբերութիւններն են: Հեռացած բարեկամէն կը պաղի մեր սիրտը, կը թուլնան մեր բարեկամական կապերը եւ մեր բարեկամութիւնը կ'օթեկանայ, հինցած հացի եւ հաւկիթի նման:

4.— Բարեկամութիւնը գինիի կը նմանի, որքան հիննայ, այնքան յարգի կը դառնայ:

Հին բարեկամութիւնները ադամանդի նման, միշտ կը պահեն իրենց փայլն ու արժէքը: Նոր բարեկամները, ադամանդի կը նմանին, կեղծն ու իրականը խառնուած են իրարու, ժամանակի յաճախութիւններն են՝ որ մեզի ցոյց կուտան իւրաքանչիւրին իրական արժէքը: Ահա թէ ինչո՞ւ «Հին բարեկամը չի դաւեր» կ'ըսէ հայրենի առածը:

5.— Բարեկամին լաւը ան է, որ ազնուօրէն սխալդ ցոյց կուտայ:

Մեր սխալը ցոյց տուող բարեկամը, մեզ սիրած եւ իր անկեղծութիւնը ապացուցած կ'ըլլայ, իսկ մեր սխալը շտկող բարեկամը, մեր զարգացման նպաստած եւ մեզ յարգած կը համարուի: Այս կարգի բարեկամութիւններ են, որ անմահացած են պատմութիւններու մէջ: Որով հետեւ օգուտի եւ գոհունակութեան աղբիւր դարձած են բարեկամները իրարու:

6.— Բարեկամանալ՝ հաւասարանալ:

Իսկական բարեկամութիւնը, բարոյական եւ հոգեկան կապերով կապուած կ'ըլլայ իրարու: Հետեւապէս մեր ընտրած բարեկամները, հարկ է նկարագիրով եւ բնաւորութեամբ մեզի հետ միեւնոյն գծի եւ իմացական հաւասար մակարդակի վրայ գտնուին: Այլապէս չեն կրնար յաւերժանալ: Բարիները, ազնիւ անձնաւորութիւններ, չեն կրնար չարերու եւ անառակներու հետ բարեկամանալ: Ահա թէ ինչո՞ւ, մարդիկ մեր բարեկամներուն նայելով կը կռահեն մեր ի՞նչ սրտի եւ հոգիի տէր ըլլալը:

7— Բարեկամը նեղ օրերուն յայտնի կ'ըլլայ:

Նեղ օրերը գալով ցոյց կուտան մեզի մեր բարեկամներուն ի՞նչ խմորէ շինուած ըլլալը: Անկեղծ եւ անձնուէր բարեկամ մը, ի՛նչ ալ ըլլայ դիրքը, չի կրնար անտարբեր աչքով դիտել, նեղ օրերուն ինկած իր բարեկամին կեանքին եւ հոգիին խռովքը: Բարեացակամ բարեկամ մը, դրամ, խելք, ժամանակ, ի՛նչ որ ունի, ի՛նչ որ տրուած է իրեն, փոխանակ ամբողջութեամբ իրեն պահելու եւ անձնականին յատկացնելու, գայն օգտակար կերպով գործածած կ'ըլլայ անոնցմէ մաս մը յատկացնելով իր բարեկամի բարօրութեան:

8.— Բարեկամդ որ փորձած ես, կրկին մի՛ փորձեր:

Բարեկամի մը վրայ որ փորձով վըստահութիւն կապած ես, մինչեւ վերջ պէտք չէ կորսնցնես այդ հաւատքդ անոր վրայէն: Բանսարկուներուն, գործ, միտք եւ հոգի խառնողներուն ըսի-ըսաւներուն կարեւորութիւն տալու եւ փորձուած բարեկամիդ հանդէպ միտքդ փոխելու չես, անկարեւոր բաներու համար:

9.— Բարեկամիդ հետ կե՛ր, խմէ, առեւտուր մի՛ ըներ:

Մեր այսօրուան կեանքին շատ չի պատշաճիր այս առածը: Թէպէտ այսօր ալ կան շուկայիկ մարդիկ, որոնց բարեկամութիւնը նիւթի եւ շահու վրայ հիմնուած է, դրամը խայծ մըն է իրենց համար, որ կրնայ պատճառ դառնալ բարեկամական յարաբերութիւններու ցրտացման եւ բարեկամական կապերու թուլացման: Բայց այս կարգի մարդոց թիւը քիչ է այսօր եւ այսպիսիները արդէն բարեկամ չեն կրնար ունենալ: Իսկական բարեկամը խտիր չի դներ իր եւ բարեկամի շահուն միջեւ:

10.— Բարեկամդ յարգէ, բայց գաղտնիքդ պահէ անկէ:

Այժմու բարեկամութիւնները, հնամենի բարեկամութիւններու պէս մնայուն հանգամանք մը չունին դժբախտաբար: Այսօրուան սրտակից բարեկամ կարծածդ, կը տեսնես որ անկարեւոր պատճառով մը պաղած է քեզմէ: Բարեկամութեան լոյս եւ յոյս տուող կայծը տկար է այսօրուան բարեկամներու սրտին մէջ եւ փոքր քամի մը կը մարէ զայն: Խոհեմութիւնը կը թելադրէ մեզի զգուշանալ մեզի համար կենսական կարեւորութիւն ունեցող գաղտնիք մը տալէ մեր բարեկամին:

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 2.907.000.000

«1960ի Ազգագրական Տարեգիրք»ը, որ հրատարակուեցաւ Միացեալ Ազգերու կողմէ, կը յայտնէ թէ 1959ի կէսերուն, աշխարհի բնակչութիւնը կը հասնէր 2.907.000.000ի, այսինքն 412 միլիոնի յաւելում մը 1950ի կէսերուն կատարուած հաշիւներուն բաղդատմամբ:

Համաշխարհային բնակչութեան ընդհանուր թիւին վրայ, առնուազն կէսը կ'ապրի ամէնէն բազմամարդ չորս երկիրներուն մէջ.— Չինաստան, Հնդկաստան, Խորհ. Միութիւն եւ Միացեալ Նահանգներ: Այս երկիրներու բնակչութեան թիւը կը հասնի 1.459.800.000ի:

Համաշխարհային բնակչութիւնը, ըստ ցամաքամասերուն.—

Ափրիկէ	246.700.000
Հիւսիսային Ամերիկա	259.673.000
Հարաւային Ամերիկա	135.995.000
Ասիա	1.612.317.000
Եւրոպա	421.290.000
Ովկիանիա	15.359.000
Խորհ. Միութիւն	210.500.000

Համաշխարհային բնակչութեան աճման տեսակէ, 1950–1959, սակերը եղած են հետեւեալը ամէնէն բազմամարդ չորս երկիրներու մէջ.— Չինաստան 1,2–2,3 առ հարիւր, Միացեալ Նահանգներ 1,7–1,8 առ հարիւր, Հնդկաստան 1,5–1,7 առ հարիւր, Խորհ. Միութիւն 1,7–1,8 առ հարիւր:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Դեսպանը կ'աւելցնէր. «Արդէն երեք հարիւր երիտասարդներ, մահմետական, հայ, յոյն, կաթոլիկէ, հրեայ, պուլկար արձանագրութեան դիմած են: Սոյն փութկոտութիւնը լաւ նշան մըն է բարենորոգումներու յաջողութեան համար: Դպրոցը պիտի հաստատէ մտաւոր կապ մը կայսրութեան զանազան բնակիչներուն միջեւ»:

Պատանին Զօհրապ կ'արձանագրուէր երկրաչափական ճիւղին եւ երեք տարիները շրջանով կը ստանար վկայականը: Կը փոխէր ճիւղը, փաստաբան խորթ հօրը գրասենեակին մէջ կ'աշխատէր, յաճախելով իրաւաբանական համալսարան: Գործնական եւ տեսական ուսումներով վկայեալ իրաւաբան մըն էր երիտասարդ տարիքին: Կը մտնէր հրապարակագրական եւ իրաւաբանական ասպարէզ՝ երբ յայտնի գրող մըն էր, փաստաբան մը՝ երեսունէն վար տարիքի մէջ:

Ընտանեկան եւ կրթական միջավայրները կը մշակէին իր ձիրքերը, իւրացնելու արտակարգ կարողութիւնը, հոգեկան կարողութիւններու ներդաշնակ զարգացումը: Լիսէին մէջ կը տիրանար Ֆրանսերէնի եւ Թուրքերէնի: Ապագային պիտի կարենար գործածել երեք լեզուները հաւասար դիւրութեամբ, ինչ որ հազուագիւտ կարողութիւն մըն է: Իր պերճախօսութեամբ պիտի հմայէր Օսմ. Խորհրդարանի անդամները, շատերու ալ նախանձը շարժելու աստիճան: Ազգային շրջանակի մէջ խօսած ճառերը որոտընդոստ ծափեր պիտի խլէին: Օտար դատարաններու մէջ պաշտպանած դատերուն յաջողութիւնը պիտի պարտէր տրամաբանող մտքին եւ սահուն լեզուին:

Այս երիտասարդ գրողը կը յայտնուէր հակակղերական (անթիքլերիքալ), կը քննադատէր Տիւսաբի «Մայտա»ն, կը վիճաբանէր Պէրպէրեանի հետ, պահպանողականներու հետ: Կը զարմանար որ քաղաքցիական իրաւունքներ կը պահանջեն կիներն ալ, բժշկութեան եւ իրաւաբանութեան կը հետեւին Եւրոպայի մէջ: Ժամանակը կը սահի արագօրէն, իր չափահասութեան մէջ պիտի տեսնէր կնոջ դատին արդարացումը, պիտի հաստատուէր սեռերու հաւասարութիւնը, կիներն ալ քուէարկութեան, ընտրելիութեան իրաւունք պիտի ստանային ամենուրեք: Այսօր Անգլիոյ մէջ հաւասար վճարում կը ստանան այր եւ կին՝ ամէն ասպարէզի մէջ:

Կ'անդրադառնայ իր մանկութեան տարիներուն, յարգանքով կը յիշէ ուսուցիչները, կը յիշէ Պէրպէրեանի պատիժները, երբ կ'ընդվզէր մարմնական պատիժի դէմ: Հռոմայեցի մանկավարժ Կուինտիլիանոսէն մինչեւ վերջին դարու ուսուցիչները, քննադատած են գաւազանի գործածութիւնը, սակայն անհրաժեշտ գտած են մասնաւոր պարագաներու համար: Կարդացած ըլլալու էր «Մատենադարանը» գրութիւնը, Կամսարականին գործը, ուր կը ներկայացուի ծերունի ուսուցիչ մը, որ վաճառքի հանած էր իր այնքան փայփայած գրադարանը, հիւանդ աղջկան բժշկական ծախքերը հոգալու համար: Այդ ծերունին իր պատանութեան ուսուցիչ Պէրպէրեանն էր: Իրեն համամիտ ըլլալու էր միւս Պէրպէրեանը, Հրաչեան, որ նոյնպէս ենթակայ եղած էր փալախային՝ Ներսիսեան դպրոցի մէջ:

Իրական կեանքէ վերցուած դրուագներ կը ներկայացնէր խմբագրած հանդէսին մէջ, ուր կը յայտնուէր «Նորավէպի Իշխան»ը: Խիզախ գրիչով, որովհետեւ անկախ կեանք ունէր, կ'ուզէր սրբագրել ազգային թերութիւնները, իր գաղափարով ազգային ամէն հաստատութիւն կը տառապէր մարդու պակասէն: Կը քննադատէր նոր հարուստները, մեծ աղաներու դասը: Ազգային բարերարները «անձին եւ իրեններուն գրկանքով կուտակած իրենց հարստութիւնը ազգին կը կտակեն մահուան անկողնին մէջ ժառանգորդները զրկելու համար»: Կը փափաքէր որ անհատին ներքին ու արտաքին կեանքը ներդաշնակ ըլլայ, որովհետեւ «կեանքը բաժանումներ չունի, պատուաւոր մարդու մը համար ներքին եւ արտաքին կեանքը չի տարբերիր»:

Սահմանադրական շրջանին ամէնէն գործունեայ երեսփոխանն էր, հակառակ անհատական գրգռումներուն եւ Օսմ. համալսարանի դասախօսութեան: Կը հետապնդէր բարենորոգումներու հարցը, կը բողոքէր հարստահարութեանց դէմ, կը գործակցէր բարենորոգմանց ծրագրի խմբագրութեան, կը հրատարակէր ֆրանսերէն գործ մը Ֆրանսական անունով եւ կը հաւատար, թէ գործունէութիւնը պսակուած է յաջողութեամբ: Ազգային դատին իր նուիրումը, ատելութեամբ պիտի լեցնէր երբեմնի Թուրք բարեկամները, որոնք զինք կառափնատ պիտի ղրկէին գեհենական ժպիտով:

Իր յիշատակը պիտի մնայ անմոռաց իր նահատակութեամբ լուսապսակուած: Եթէ մարդիկ գլացան իրեն դամբան մը, յիշատակարան մը կանգնելու եւ ծաղկեպսակ մը զետեղելու համար, մայր բնութիւնը, մայր ամէնուս, իւրաքանչիւր գարնան՝ ծաղիկներով զարդարած ըլլալու է իր աճիւնները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԱՓԵՐԷՆ

1927էն ի վեր առաջին անգամն է որ հեռու կը գտնուէի Շաւիլի «Արղութեան» խումբի կազմակերպած Խանասորի դաշտահանդէսէն:

Խումբիս ընկերներուն հանդէպ տեսակ մը խղճահարութիւն՝ պարտականութենէ փախած ըլլալու, տեսակ մը ամօթի զգացում կուսակցականի սրտիս վրայ, Մարսէյլի մեր բարեկամներուն տեսակ մը յախորդանքը, որ միշտ ինծի չափազանցութիւն կը թուէր, թէ ձեռը ի՞նչ է, եկէք տեսէք Մարսէյլի «Խանասորը», այս անգամ պատճառ դարձան որ երթամ տեսնեմ Մարսէյլի «Խանասորը»: Այո, իրաւունք ունին Մարսէյլի մեր ընկերները: Այստեղ բոլորովին ուրիշ է: Հանդէսին պաշտօնական յայտագիրը, գեղարուեստական բաժինը եւ բանախօսութիւնները շատ տարբերութիւն չունին միւսներէն: Բայց բազմութի՞ւնը, — Նախ բնական է կարելի չէր մէկիկ մէկիկ համրել, նըկատի կ'առնեմ տասնեակէն աւելի օթօ – քարները եւ հարիւրաւոր անհատական կառքերը եւ կուտամ նուազագոյն թիւ մը 3500–4000: Յետոյ այս բազմութեան արտաքինը, նմոյշներ հայկական բոլոր գա – ւառներէն, արեւմուտքէն մինչեւ արե – ւելք, բոլորն ալ իրենց հագուստ կա – պուստով, սովորութիւններով, ապրելակերպով, իրենց առաքինութիւններով եւ, ինչու չէ, իրենց թերութիւններով: Որեւէ փարիզեան հանդէսի ու հաւաքոյթի մէջ այսչափ մայրիկներ եւ հայրիկներ չեմ տեսած, մանաւանդ մամիկները իրենց առաքելատիպ հայկական դէմքերով, բռնած իրենց թոռնիկներուն ձեռքերէն, հայերէն խօսելով, միւս կողմէ երիտա – սարդ, պատանի, պարմանուհի իրենց հայերէն խօսակցութիւններով: Երգ ու նուագ, ամէն տեսակ, եւ այդ ամէնուն վրայ տավուլ–զուռնան եւ խմբական պարերը, ինչ գիտնամ ինչ անուններով, ամէն գաւառի յատուկ, եւ այդ պարերուն մասնակցողները ամէն հասակէ, մամիկներէն եւ պապիկներէն սկսեալ երիտա – սարդ – երիտասարդուհիներ, մինչեւ մանուկները, որոնք ուշադիր նայելով մեծերու ոտքի չափերուն՝ կ'աշխատին նը – մանցնել անոնց շարժումները:

Կարծեմ անցեալ տարի էր, միեւնոյն տօնին առթիւ՝ Յառաջի թղթակից ընկեր մը մեր հայրենիքի ուխտագնացութիւն – ներու հետ համեմատած էր այս հանդի – սութիւնը, — իրաւունք կուտամ ընկե – րոջ: Մարսէյլի մեր ընկերներուն կազ – մակերպած «Խանասոր»ը շատ կը յիշեցնէ մեր հայրենի հանդիսութիւնները, Մուշ–Տարօնի Ս. Կարապետէն մինչեւ Զէնկի – լերի «Անարծաթ»ին հանդիսութիւնները:

Այսպէս է որ Մարսէյլի մեր գաղութը Փարիզէն աւելի լաւ պահած է իր Հայու դիմագիծը:

Մարդ առանց յուզումի չի կրնար լսել հայկական անունները, երբ իրարու կը կանչէին բոլոր փոքրիկները անխտիր:

Հանդէսին պաշտօնական մասին մէջ մեր երիտասարդ ընկերը Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անունով իր ոգեւորիչ խօսքը կ'ընէ: Յանկարծ քովէս, տիկին մը սարսափած երեւոյթով կը հարցնէ իր քովի կնոջ. «Աղջի, հոգիդ սիրես, մեր «Մուրատ»ը տեսար»: «Քա, աչքդ չելլայ, կը պատասխանէ միւսը, հիմակ էր տեսայ, Անդրանիկը կը փնտռէր: Ահա կուգան»: Արդարեւ կը տեսնեմ երկու փոքրիկներ ձեռք ձեռքի տուած, իրենց մօր մօտը կը վազեն: «Մամա, Անդրանիկը գտայ»: Ես մոռցած բանախօսը, կը մտածեմ, փոքրիկներն անգամ «Անդրանիկ», «Մուրատ» կը փնտռեն, նոյնիսկ Արեւմտեան Միջերկրականի այս ափերուն վրայ: Մեր ժողովուրդը չի մեռնիր:

× Քանի մը օր ալ Լա Սիոթա: Կապոյտ Միջերկրականը մեր առջեւը, սրճարան – ները լեցուն բազմութեամբ: Մեծ մասը մերկ: Մերկութեան չափազանցութեամբ: Մեր նախամայրը Եւան թող գայ մերկու – թիւն տեսնէ: Եւ ամէն կողմ Հայեր, Հա – յեր, տեղացի եւ եկուոր: Աստուած իմ, դեռ այսքան Հայ կա՛յ եղեր աշխարհի վրայ: Կը գտնեմ կուսակցական ընկեր – ներ, ո՞ւր չկան որ: Կը խոստովանին, թոյլ է իրենց կազմը, բնականաբար յան – ցանքը իրենցը չէ: Միշտ այդպէս կ'ըլլայ արդէն: Նոյնը լսեցի նաեւ Սէն Լուիի եւ Սէնթ Անթուանի ընկերներէն: Ի՜նչ լաւ կ'ըլլար, եթէ յանցանքի փոքրիկ բաժին մըն ալ իրենք իրենց վրայ առնէին:

Միջերկրականի եզերքը կը քերեմ, — Քան, Ժուան–լէ–Փէն, ու բնականաբար, Նիս: Նիսի «Խանասոր»ը եւս պէտք է տեսնել: «Յառաջ»ը ձեռքիս, օթոքարէ օթոքար ցատկելով՝ կը գտնեմ հանդիսա – վայրը, — Նիսի բարձունքը, սրճարանի մը գեղեցիկ պարտէզին մէջ, սեղաններու շուրջ հաւաքուած են մեր ընկերներն ու բարեկամները իրենց ընտանիքներով, ո – գեկոչելու համար Հերոսներու յիշատա – կը: Պիւֆէ չկայ, խմելիքը սրճարանին տէրը կուտայ: Բոլորն ալ բերած են ի – րենց ուտելիքները, աւանդական «տոլ – մա»յով ու «պէօրէկ»ով: Խումբին հա – սոյթը պիտի ըլլայ ափսէ մը թերթանոյշ, որ աճուրդի կը դրուի, անշուշտ երգ եւ արտասանութիւն: Ընկեր նախագահին բացման խօսքը եւ երիտասարդ ընկերոջ մը խանդավառ բանախօսութիւնը, քանի մը խօսք ալ «Լեւոննեան» միաբանութենէն Հայր Դաւիթին, — այդ տեսակէտէն հա – րուստ ենք Հայերս, այնտեղ ուր Լուսա – ւորչական քահանայ կը պակսի՝ Կաթո – ղիկէ վարդապետը կը փոխարինէ, օրհ – նելու համար Օրը, Տօնը եւ սեղանը:

Երեկոյեան ուշ ատեն, օրս լաւ անցու – ցած ըլլալու գոհունակութեամբ, կը վե – րադառնամ Ժուան–լէ–Փէն: Քաղաք մը միջազգային, որ լեցուած է ամէն ազգէ ու ամէն ցեղէ ամբոխով մը: Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, այս անունը տուեր են քաղաքին: Եթէ ինծի հարցնէին, պիտի մկրտէի «Միջազգային Մերկերու քաղաք»: Ամէն կողմ մերկութիւն, հեռագրատունէն մին – չեւ կայարանը եւ խանութները, — մէկ ժապաւէն կուրծքին վրայ, մէկ ժապաւէն վարի տունը: Ժապաւէններ որոնք աւելի նեղ են քան մեր գիւղի աղջիկներուն մա – զերուն կապուած ժապաւէնները: Արդա – րականութի՞ւն է, մեր գործը չէ քննադա – տել: Անցնինք:

Յաջորդ կիրակի, Նիսի Հայոց եկեղե – ցին, կերանք օրհնուած խաղողը ու կը վե – րադառնանք Փարիզ կազդուրուած, «զարգացած», բայց Հայութեամբ յու – սադրուած,

ԳՐ. ԿԻՐԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ (Եթովպիա) մէջ մեռած է Գրիգոր Տարաքճեան, եղբայրը Եթովպահայ ծանօթ գործարանատէր եւ ազգային դէմք Մարտիրոս Տարաքճեանի: Շատ սիրուած անձ մըն էր, որուն յու – ղարկաւորութեան ներկայ եղած է խուռն բազմութիւն մը, եթովպացի անձնաւո – րութիւններ եւ նախարարներ: Արարողու – թիւնը կատարած է Դերենիկ եպս. Փո – լատեան:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, վերջերս նուագուած է Ալան Յովհաննէսի « Արարատ » թիւ 14 համանուագը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ մեռած է ազգային ծա – նօթ բարերար՝ Յովհաննէս Նորատունկ – եան, որ երկար տարիներ եղած է Սկիւ – տարի Ս. Խաչ Դպրեվանքի Խնամակալու – թեան ատենապետ և Գատըգիւղի Ս. Թա – գաւոր եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի անդամ: Ողբացեալը քանի մը տարի ա – ռաջ մէկ միլիոն ոսկիի օժանդակութիւն մը ըրած էր Ս. Խաչ Դպրեվանքին եւ նոյն հաստատութեան կտակած իր կալ – ուածները, որոնք քանի մը միլիոնի կը հասնին:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Փարիզ մեկնած են Պէյ – րութի ազգային վարժարաններու հինգ տնօրէնները: Ասոնք են՝ Հ. Քլեման Մալ – ճեան (Նոր Մարաշի Հայ Կաթողիկէ Մեսրոպեան մանչերու վարժարան), Կա – րօ Գանթարճեան (Նոր–Ատանայի Աբ – գարեան վարժարան), Երուանդ Պապայ – եան (Հ. Բ. Ը. Մ. Նորաշէնի Թէքէեան վարժարան), Օննիկ Սարգիսեան (Հ.Մ. Ը.Մ. Պէյրութի Տէմիրճեան վարժարան), Գրիգոր Խաչերեան (Ռըմէյլի Ռուբինեան ազգ. վարժարան): Ճամբու ընթացքին պիտի այցելեն՝ Պոլիս, Աթէնք, Հռոմ Վենետիկ, Միլանօ եւ Ցիւրիխ: Փարիզի մէջ պիտի հետեւին Սեւրի Մանկավար – ժական Միջազգային Հաստատութեան դասընթացքին: Ինչպէս անցեալ ամառ, այս տարի եւս այս գործին նախաձեռնու – թիւնըստանձնած է Գալուստ Կիւլպէնկ – եան Հիմնարկութիւնը:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ Օգոստոս 2ին մեծ հան – դիսութեամբ կատարուած է Ալիքի գրա – դարանին վերաբացման հանդէսը: Գրա – դարանապետ նշանակուած է ընկեր Սի – սակ Առաքելեան: Գրադարանը վերջերս հարստացած է ընկ. Միոյի, Ա. Բաբալ – եանի, Վ. Արծրունիի եւ Վ. Բարայեանի թանկարժէք եւ հազուագիւտ գրքերով: Յանուն Պատանեկան Միութեան խօսած է ընկեր Վարդան Վարդանեան, ապա երգ – չախումբը Մեր Հայրենիք֊ը երգած է: Հացկերոյթին սեղանապետ ընտրուած է ընկեր Սամսոն Ստեփանեան: Խօսած են նաեւ Հրայր Մարուխեան, Երուանդ Հայ – րապետեան եւ Արտաւազդ Հաճեան:

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ Հայկ. Մշակութային Ընկերութիւնը Հայկական Ակումբին մէջ ցուցահանդէս մը կազմակերպած էր, ո – րուն բացումը կատարած է Կալկաթայի Ասիական Ընկերութեան ընդհ. քարտու – ղար՝ Սարայովատին: Ցուցադրուած էին Հայաստանի գիւղատնտեսական եւ գի – տութեան մարզերու յառաջդիմութիւն – ները: Բաժին մըն ալ նուիրուած էր հայ արուեստին, պատմութեան եւ մշակոյ – թին:

ԱՀՈՒԱԶԻ (Պարսկաստան) «Գարուն» նախակրթարանը այս տարի 200 աշա – կերտ ունեցած է եւ մեծ յաջողութիւն արձանագրած պետական քննութեանց մէջ:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ (Պարսկաստան) Հա – յուհեաց Բարեգործական Ընկերութիւնը կը նկատուի Իրանահայութեան ամէնէն հին կազմակերպութիւնը: Հիմնուած 1892ին, իր գոյութեան 70 տարիներու ընթացքին, Ընկերութիւնը մեծ դեր կա – տարած է Ջուղայահայ կեանքին մէջ եւ այսօր ալ իր հոգատարութեան տակ կը գտնուին երկու որբանոցներ: Ընկերու – թիւնը վերջերս հոգեհանգիստ կատարել տուած է որբանոցներու բարերարներուն յիշատակին, քարոզած է Ներսէս վրդ. Բախտիկեան:

ԹԵՍԱՆՈԼԻԿԻ (Յունաստան) Հայ Կարմիր Խաչը (ՀՕՄ), իր հասոյթներուն երեք չորրորդը կը տրամադրէ հայ մա – նուկին ազգային դաստիարակութեան: Կը պահէ ծաղկոց – նախակրթարան մը, որուն 58 աշակերտներէն 50ը կանոնաւո – րապէս հետեւած են դասաւանդութեանց եւ գլալի յառաջդիմութիւն արձանա – գրած:

Եթէ երջանկութիւնը չգտանք տակա – ւին, պատճառը այն է որ, զայն կը փըն – տռենք հոն, ուր գոյութիւն չունի:

ՊՈՒՐԺԷ

×

Կինը աղջնակ մըն է, որ կը զբօսնու զարդեղէններով, կը ճնանայ երգերով եւ կը գրաւուի խոստումներով:

ՍՈՖԻ ԱՐՆՈՒ

×

Սէրը կը ցրուէ մեր կեանքին մթին ամպերը: ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Մտիկ ըրէ, Ռէս Մելիք, ժամանակ չկորսնցնենք... ելի՛ր, եկուր ետեւէս... ամէն բան պատրաստ է եւ դուն քիչ մը վերջը ազատ պիտի ըլլաս...:

— Ո՞ւր պիտի երթանք:

— Եկուր կ'ըսեմ:

Ռէս Մելիք ալ չխօսեցաւ, առանձնարանէն դուրս ելաւ Վանականին հետ, ապուշ տղու մը պէս ոչ ընելիքը գիտէր ոչ երթալիք տեղը: Վանականը պատանի ճամբաներով շվաքին մէջ մտաւ ու Ռէս Մելիքին ձեռքէն բռնած՝ մինչեւ այն խարխուլ պատին քով առաջնորդեց, ուսկից անցած էր ներսը. Հոն, այդ պարսպի պատին մէջ ճեղքուածք մը բաց էր, ուսկից մարդու մը մարմինը հազիւ դուրս կրնար ելլել:

— Բարձրացիր վրաս, մրմնջեց Վա – նական:

Ու կռնակը ծռելով Ռէս Մելիքին դար – ձուց:

— Աստուած իմ... հապա դո՞ւն... նկատել տուաւ Ռէս Մելիք, խեղդուած ձայնով մը:

— Մի՛ առարկեր... շուտ ըրէ... ժա – մանակ չկորսնցնենք, ընդհատեց Վանա – կան քիչ մը նեղացած:

Ռէս Մելիք դողդղալով իր ոտքը դրաւ այդ պաշտելի մարդուն կռնակին վրայ եւ մինչեւ ծակը բարձրացաւ. ձեռքերը ճեղքուածքին քարերուն կառչելով սո – ղոսկեցաւ անոր մէջ եւ դուրս ելաւ: Շատ չանցաւ Վանականն ալ ճեղքուածքին մէջ երեւցաւ, ուսկից գլուշութեամբ մը պա – տին տակը նետուեցաւ որ բաղդատմամբ ներքին խորութեան, հազիւ մէկ մարդու հասակէն քիչ մը աւելի բարձր դիրք ու – նէր:

— Քալէ՛... քալէ՛ մրմնջեց Վանական:

Եւ բանտին յետնակողմէն, որ ծովուն վրայ կը նայէր, ուղղակի շուրջը պատող պարիսպներուն քայքայուած տեղը հա – սան ու բերդին ամէնէն ապահով ճամ – բէն Աւանց գացին, որ Վանայ գեղեցիկ ու օդասուն արուարձանն է, բայց այդ արուարձանը չմտան, բաւական հեռուէն Հայկավանք վերադարձան ու Լուսխային տունը ապաստանեցան:

ԳԶԻՐ ՋԱՔՕ ԻՐ ԴԵՐԻՆ ՄԷՋ

Ռէս Մելիքին ձերբակալութենէն ետքը, Գզիր Ջաքօ գիւղին պաշտօնական մարդը դարձաւ ու անոր գործերը վարելու հա – մարձակեցաւ, առարկելով թէ կառավա – րութեան հրամանն էր այդ:

Իրմէն բոլորովին զզուած ու ձանձրա – ցած գիւղացիները թէեւ այս տեսակ բռնաբարում մը չուզեցին տանիլ, սա – կայն լաւ համոզուած ըլլալով Գզիրին ինչ կարգի գազան մը ըլլալուն, վախցան բողոքելու, վախցան անոր դէմ ձայն բարձրացնելու... հետեւաբար թողուցին որ այդ հրէշը, այդ անիծեալ մարդն իր ուզածը ընէ եւ իր անարգ դերին մէջ մտնէ...:

Գիշեր մը երկու հիւրեր եկան իր տու – նը. մին վարդապետ մըն էր, իսկ միւսը՝ քաղաքացի երիտասարդ մը:

Գզիր Ջաքօ տարօրինակ սէր մը ունէր դէպի կղերականութիւնը, այդ պատճա – ռաւ կը յարգէր այդ պաշտօնին կոչուող – ները:

Վարդապետին գալուստը մեծ ուրա – խութիւն մը եղաւ իրեն համար, որով – հետեւ իր ինքնակոչ Ռէսութեան օրով ոչ մէկ կղերական իր տունը ոտք դրած էր, բայցի գիւղին նորընծայ Տէր Կարա – պետ քահանայէն, որ իր չարագործու – թեան, իր դաւերուն ու իր բոլոր նենգա – միտ խարդախութեանց համախոհ էր, մեղսակիցն էր, ընկերն էր:

— Բերէ՛ք սուրբ աջերնիդ առնեմ, ը – սաւ Գզիրը իր չինականներու յատուկ բացատրութեամբը:

Ու համբուրեց վարդապետին աջ ձեռքը:

— Աստուած կեանքդ աւելցնէ... մըր – մնջեց վարդապետը խռովայոյզ ձայնով մը:

Գզիր Ջաքօն՝ իր փութկոտ սովորու – թեան համաձայն, ամէն տեսակ պատիւ – ներ ու յարգանքներ շռայլեց այս երկու մեծարելի հիւրերուն՝ որոնք կակուղ մինդէրներու վրայ նստելէ ետքը զանա – զան խօսակցութեան բռնուեցան անոր հետ ու հարցումներ ըրին...:

— Ի՞նչպէս են գեղին գործերը, հար – ցուց վարդապետը Գզիր Ջաքոյին:

— Գոհութիւն Աստուծոյ, շատ աղէկ են, պատասխանեց Գզիրը:

— Ուրախ ենք... Աստուած աւելի ա – ղէկ ընէ, վրայ բերաւ վարդապետը:

— Ձեր սուրբ աղօթքովը, մրմնջեց Գզիրը:

Այս կցկտուր խօսակցութիւններէն ետ – քը, վարդապետն ու երիտասարդը քնա – նալու գացին:

Երկու օրի չափ Գզիրին տունը հիւր մնալով, վարդապետը գրեթէ ուսումնա – սիրելու յաջողած էր այդ մարդուն հոգե – կան վիճակը. հետեւաբար գաղտնի եկե – ղեցիի մը խուցը տարաւ զանի եւ խոստո – վանցնել ուզեց:

(Շար.)

ՕՐ. ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՔԷՇԱՊԵԱՆ
եւ
ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՕՀԱՆԵԱՆ
Նշանուած
23 Յուլիս 1961
Շաւիլ — Սէն-Շամոն

×

Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկ. Կղեմէս Օհանեան, Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին կը նուիրեն 20 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

ՏԻԿԻՆ ՄԱՋԼԸՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Պետրոսեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Որբերու Օգն. Մարմնին ՏԻԿԻՆ ԱՏԼԻՆ ՄԱՋԼԸՄԵԱՆԻ մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Միսաք Սարգիսեանէ 20 Ն. Ֆ. իր կնոջ, ընկերուհի Լիւսիի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ:

ՃՇԴՈՒՄ. — *Գալաքեան Սրբազանի շիրիմին նուիրատուներու ցանկին մէջ (Օգոստոս 5) Պ. Լորէնեանի անունին քով գրուած էր Պրազիլիա: Պէտի ըլլայ* Տրակինեան:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Տիկին Մելսիդա Յովհաննէսեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Պ. Միսաք Գրիգոր Համբարձեան, որ պատերազմին գերի է ինկած եւ ըստ իր ստացած տեղեկութիւններուն, այժմ կը գտնուի Մարսէյլ: Ծնած 1923ին Ալլիւր շրջանի Խարկով գիւղը, հօր անունը Գրիգոր, մայրը Հայկանուշ. ունի չորս եղբայրներ Սեդրակ, Նորայրն, Գեղամ, Արտաշ եւ երեք քոյրեր Արուսեակ, Մարմար եւ Ալունիկ:

×

Հայաստանէն Տէր եւ Տիկ. Արամայիս եւ Հռիփսիկ Աբրահամեան կը փնտռեն իրենց զաւակները Գուրգէն՝ ծնած 1923ին եւ Լիպարիտ՝ ծնած 1924ին, Արթիկ, որոնք պատերազմին կորսուած են:

×

Հայաստանէն կը փնտռեն իրենց մօրաքոյրը Տիկին Եղիսաբէթ Ստեփանեան. ամուսնին անունը Կարապետ, իսկ տղուն Արտաւազդ, որոնք Կարսեցի են եւ առաջին պատերազմին բաժնուած իրենց սիրելիներէն:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20,30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ:

Շատ կարեւոր օրակար: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը ղրկէ նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿՈՉ

ՃԻՊԷՅԼԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ(ՆԵՐ) ՆԱԽԿԻՆ ՍԱՆԵՐՈՒՆ

—o—

1920–1926 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Ճիպէյլի Որբանոցի նախկին սաները գեղեցիկ յղացումը ունեցան գրուած տեսնելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ մը, որ բովանդակէ 1920–1926 տարեշրջանին Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ ապրող սաներու կեանքը:

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը գրուած տեսնելու գաղափարը հինէն կուգայ. այն օրերէն երբ որբանոցը կը փակուէր եւ անոր սերունդը կեանքի ասպարէզ կը նետուէր, ցրուած քիչ մը ամէն երկրի մէջ: Պարագաները եթէ թոյլատու չեղան անցեալին, սակայն այսօր իրականութիւն դարձնելու աշխատանքին լծուած են Լիբանանի, Սուրիոյ, Միաց. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ այլ երկիրներու մէջ գտնուող նախկին սաները, նպատակ ունենալով հրատարակել պատմութիւնը իրենց նախկին Որբանոցին եւ անոր խնամքին տակ հասակ նետած սերունդին:

Կազմուած են արդէն ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի հրատարակութեան Կեդրոնական Մարմին մը Պէյրութի եւ Շրջանային Յանձնախումբեր Միացեալ Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ մէջ:

Կեդրոնական Մարմինս նախապատրաստական աշխատանքները արդէն աւարտած ըլլալով, ներկայ կոչով հրաւէր կ'ուղղէ Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի նախկին սաներուն, ուսուցիչներուն եւ պաշտօնեաներուն անխտիր՝ բերելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող միջոցներով, իրենց աջակցութիւնն ու աշխատակցութիւնը հրատարակելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին:

Ծրագրուած է, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին մէջ տալ վաւերական պատմութիւնը Առաջին Աշխարհամարտի արհաւիրքներէն ճողոպրած սերունդին, սկսած՝ Փոքր Ասիոյ խորերէն մինչեւ Սուրիական անապատները, մինչեւ այդ սերունդին համախմբումը Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստաբաշխ Մարմնի կողմէ բացուած Որբանոցներուն մէջ եւ մանաւանդ պատմութիւնը ամբողջական, արժանավայել՝ այդ սերունդի այն հատուածին, որուն վիճակուեցաւ ապրի՛լ, հասակ նետել, ուսում եւ դաստիարակութիւն ստանալ *Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցին մէջ:*

Մեծ է ծրագրուած աշխատանքը եւ կը կարօտի շատերու աշխատակցութեան: Հրատարակելիք ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆին համար անհրաժեշտ են նախկին սաներու որբանոցային կեանքի յուշերը, տպաւորութիւնները, նկարներ, թերթեր, փաստաթուղթեր, անհրաժեշտ են՝ իւրաքանչիւր սանի ո՛ր դասարանի աշակերտ, ո՛ր տարին, քանի՛ տարի մնացած, որո՛նք եղած են իր ուսուցիչները, աշակերտութեան թիւը. այլեւ նախկին սաներուն ներկայ վիճակը, ընտանեկան եւ տնտեսական կացութիւնը, զբաղումը եւ հասցէն պատկերացնող մանրամասնութիւնները:

Ձեռնարկին մեծածախս հանգամանքը նկատի ունենալով, կոչ կ'ընենք, որ իւրաքանչիւր նախկին սան լայնօրէն բերէ իր բարոյական աջակցութեան հետ նաեւ նիւթական աջակցութիւնը, նուիրատուութեամբ:

Սիրելի նախկին սաներ, բախտակից եղբայրներ, ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆը, որուն պատրաստութեան ձեռնարկուած է, պիտի բովանդակէ ձեր կեանքը, պիտի տայ պատմութիւնը այն Որբանոցին, որու յարկին տակ ձեւ առաւ ամէն մէկ սանի դիմագծութիւնը. հայօրէն զգալու եւ մտածելու, հայօրէն ապրելու եւ գործելու պայծառ գիտակցութիւնը:

Պատմութիւնը նաեւ այն սերունդին, որ հաղիւ Որբանոցէն դուրս եկած՝ պիտի համաձուլուէր հայ կեանքին՝ իր պատուաւոր բաժինը բերելու հայ հանրային-հասարակական շարժումներուն մէջ:

Ներկայ կոչը հրաւէր մըն է բոլորին, անխտիր, ուր ալ գտնուին, անմիջապէս հաղորդակցութեան մտնելու Շրջանային Յանձնախումբերու կամ ուղղակի Կեդրոնական Մարմնիս հետ եւ ձեր կարելի միջոցներով աջակցելու ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆի պատրաստութեան եւ հրատարակութեան կենսական գործին:

Ամէն կարգի նամակ եւ գրութիւն կը խնդրուի ուղարկել Կեդր. Մարմնի նախագահ՝ Յովհաննէս Շահինեանի, եւ դրամական առաքումները՝ գանձապահ՝ Գէորգ Խաչերեսեանի անունին, ստորեւ նշանակուած հասցէներով:

H. Chahinian
Pharmacie de la Santé
Rue Foch, Beyrouth — Liban

K. Katcheressian
Galery Allenby
Rue Allenby, Beyrouth — Liban.

Ճիպէյլի Ամերիկեան Որբանոցի
Յուշամատեանի Հրատարակութեան
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ

Յուշագրութիւնները հասած պէտք է ըլլան ամէնէն ուշը մինչեւ 1961, *Դեկտեմբեր* 31:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիանիւ *ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.* —
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
24
ՕԳՈՍՏՈՍ

JEUDI
24 AOUT
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9185 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4986

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ օրինակը վարակիչ դարձաւ, շատ չանցած։

Ազգայնական ձգտումներ երեւան եկան Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը երկիրնե-րուն մէջ, աստիճանաբար։

Առաջին արձագանգը հասաւ Պարսկաս-տանէն, ուր 1925ին վերջ կը գտնէր Ղա-ճարներու հարստութիւնը, Ահմէտ Շահի գահընկէցութեամբ եւ հիմը կը դրուէր Փահլաւիներու իշխանութեան։ Գահ կը բարձրանար վարչապետ Րիզա Փահլավի, այժմու վեհապետին հայրը։

Րիզա Շահ առաջին առթիւ տեսակցու-թիւն մը ունեցաւ Մուսթաֆա Քէմալ Ա-թաթիւրքի հետ, որուն յեղափոխական բարենորոգումները մեծապէս տպաւորած էին հարեւան իսլամ ազգերը։

Ազգայնական շարժումի արտայայտու-թիւններէն մէկը պէտք է նկատել փոփո-խութիւնը «Պարսկաստան» անուան, որ այնուհետեւ կոչուեցաւ Իրան։

Ազգայնական շարժումը որոշ ծաւալ առաւ, ի վերջոյ 1951ին յանգելու հա-մար քարիւղի անգլիական ընկերութեան ազգայնացման, վարչապետ Մոսատեղի օրով։

Իրանի հայկական գաղութն ալ ժամա-նակ մը ազդուեցաւ երկրի վարիչներու նոր քաղաքականութենէն։ Ամէնէն շատ տուժեցին հայկական դպրոցները, ուր հայերէն լեզուի ուսուցումը որոշ սեղ-մումներու ենթարկուեցաւ։

Բարեբախտաբար այդ դրութիւնը եր-կար չտեւեց եւ արդէն երկար տարիներէ ի վեր մեր մայրենի լեզուն ազատօրէն կ'աւանդուի հիւրընկալ եւ վաղեմի բա-րեկամ երկրի ազգային բոլոր վարժա-րաններուն մէջ։

Իրաք, որուն թագաւոր կարգուած էր էմիր Ֆէյսալ 1921ին, անգլիական հո-վանաւորութեան տակ, 1930ին անկա-խութեան տիրացաւ։ Այնտեղ աւելի կա-նուխ պիտի սկսէր ազգայնական շար-ժումը։

Համաշխարհային երկրորդ պատերազ-մէն վերջ, երբ արաբական երկիրները հետզհետէ ազատագրուելով կազմակեր-պուեցան իբրեւ անկախ պետութիւններ, շատ բնական կերպով ազգայնական ձգտ-տումներն ալ սկսան չեչտուիլ։

Շատ փոքր է Իրաքի հայկական գա-ղութը, շուրջ 15·000 հոգի։ Տարիներէ ի վեր այդ երկրի հայկական դպրոցները կը կիրարկեն պետական ծրագիրը։ Բո-լոր նիւթերը կ'աւանդուին արաբերէնով։ Հայերէնին յատկացուած են սահմանա-փակ պահեր, իբրեւ երկրորդական լե-զու։ Պաղտատի, Պասրայի, Քէրքիւքի եւ Մուսուլի մէջ ունինք հայկական վար-ժարաններ, մանկապարտէզէն սկսեալ, ինչ որ թոյլ կուտայ նոր սերունդին պըզ-տիկ տարիքէն վարժուիլ մայրենի լեզ-ուին։

Պետական ծրագիր կը գործադրուի նաեւ, քանի մը տարիէ ի վեր, Սուրիոյ մէջ, ուր կ'ապրին աւելի քան հարիւր հազար Հայեր։ Իբրեւ հաւասարազօր սուրիական քաղաքացիներ, մեր հայրե-նակիցները իրաւական տեսակէտով «փոք-րամասնութիւն» պէտք չէ նկատուին։ Հայերէնն ալ Սուրիոյ տեղական բար-բառներէն մէկն ըլլալով, պէտք չէ դաս-ուի օտար լեզուներու շարքին մէջ։

Այս տեսակէտը ընդունուած էր Սու-րիոյ պետական իշխանութեանց կողմէ, որոնք թոյլ տուած էին մեր մայրենի լեզուին ուսուցումը հայկական բոլոր վարժարաններուն մէջ, առաջնութիւնը տալով անշուշտ արաբերէնին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ՆՈՐ ՍԵՂՄՈՒՄՆԵՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹԻ ԿՈՂՄԷ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ ՎԵՐԱՊԱՀՈՒԹԵԱՄԲ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ

Հակառակ աջէն թէ ձախէն տրուած հաւաստիքներուն, կը թուի թէ Պերլինի կացութիւնը կը վատթարանայ օրէ օր, եթէ ոչ ժամէ ժամ։ Փանքովի կառավա-րութիւնը նոր արգելքներ դրաւ եւ չորեք-շաբթի առաւօտեան ժամը 1էն, Արեւմըտ-եան Պերլինէն Արեւելեան Պերլին անցնի-լը արգիլուած է, եթէ ենթական մաս-նաւոր առւավյս (արտօնագիր, անուն մը որ օտար չէ Ֆրանսացիներուն) չու-նենայ։ Այդ «անցագիր»ը ստանալը 48 ժամի եւ բաւական այլ ձեւակերպու-թեանց կը կարօտի։ Ծանօթ է որ սեղ-մումներու սկիզբը Փանքովի իշխանու-թիւնները ելքը միայն արգիլած էին եւ իրենց դուռները լայնօրէն բաց ձգած էին մուտքի համար, որպէսզի ուզողը օգ-տուի Արեւելեան Գերմանիոյ «դրախ-տէն»։ Կը թուի թէ Ուլպրիխթ յետին միտք մը ունի նման որոշում մը տալու համար։ Այս առթիւ կարելի է նաեւ յի-շել թէ Անաստաս Միկոյեան, Թոքիոյէն մեկնած ատեն, շեշտած է թէ Պերլինի տագնապը վերջացած չէ եւ հարցն ալ կարգադրուած չէ։

Ատընաուր Պերլին հասաւ երեքշաբթի օր, բայց ժողովուրդը շատ դաղջ ընդու-նելութիւն մը ըրաւ։ Բնակչութիւնը դըժ-գոհ է որ Ատընաուր տագնապին առաջին օրն իսկ չէ փութացած Պերլին երթալ։ Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, վար-չապետը շեշտեց թէ Արեւելք-Արեւմուտք ժողովի մը համար, նախապայման պէտք չէ ըլլայ։ Դաշնակիցները, ըստ Ատը-նաուր, պէտք է միջոցներ ունենան, ո-րոնք թոյլ տան աւելի հեռու երթալ, խորհրդային կամայական որոշումներուն պատասխանելու համար։ Վերջերս Արեւ-մըտեան Պերլին ղրկուած զօրքը քաղա-քական մեծ նշանակութիւն ունի։ Փանքո-վի եւ Մոսկուայի միջեւ ստորագրուելիք հաշտութեան դաշնագիրը ճնշումի մը միջոցը չէ որուն համեմատ Արեւելք-Արեւմուտք խօսակցութիւնները պէտք է նախապէս տեղի ունենան։ Եթէ դաշնա-գիրը առաջ ստորագրուի, Ռուսերը պէտք է երաշխաւորեն դաշնակիցներու ազատ մուտքը՝ Պերլին։ Գերմանիան պէտք է նպաստէ Ատլանտեան Ուխտի զօրացման, Պերլինի կացութեան պատճառաւ։ Եւ վերջապէս, Քոնրատ Ատընաուրի համար, Արեւելք - Արեւմուտք ժողովի մը պա-րագային, խորհրդային ծրագրին (երկու դաշնագիր, երկու Գերմանիաներուն հետ) պէտք է մէկ պատասխան ունենայ՝ խօ-սինք գերմանական հարցերու մասին։

Ատընաուր պտըտեցաւ քաղաքը, գնաց տեսնելու «չինական պարիսպները», այ-ցելեց Մարիընֆելտի գաղթականներու կայանը եւ այն փողոցը, ուր կին մը մե-ռած էր, փորձելով պատուհանէն նետ-ուելով ազատութեան ծոցը իյնալ։ «Ին-չո՞ւ ուշացար» կը մտածէին Պերլինցինե-րը, բայց ի վերջոյ գոհ էին որ «ծերու-կը» եկած է։

Պերլինի տագնապը պատճառ դարձած է նաեւ որ քրիստոնեայ - ժողովրդա-վարները եւ ընկերվարականները փոխեն իրենց ընտրապայքարի եղանակը։ Ամէն մէկը կ'ուզէ իր քարոզչութեան ծառայե-ցնել Ճոնսընի այցելութիւնը, իւրացնե-լով ամերիկացի փոխ-նախագահը Պերլին բերած ըլլալու գաղափարը։ Կասկած չկայ թէ Պրանտ շատ կ'օգտուի կացու-թենէն եւ իր ժողովրդականութիւնը մեծ-ցած է։

ՊԻԶԵՐԹ

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ ԽՈՀԵՄ ՃԱՌ ՄԸ ԽՕՍԵՑԱՒ

Ազգաժողովի երկրորդ նիստին, նախ խօսք առաւ Լիբիոյ պատուիրակը, որուն յաջորդեց Արժանթինի ներկայա-ցուցիչը։ Առարկայօրէն մօտենալով հար-ցին, Արժանթինցին ըսաւ որ ժողովին չիյնար երկու կառավարութեանց ըսել թէ ի'նչ միջոցներ ձեռք պէտք է առնեն Պիզերթի մասին, կարելի է միայն թե-լադրել կողմերուն որ նստին խօսին եւ իրենք գտնեն լուծումը։ Ցաւ յայտնեց որ Ֆրանսան կը բացակայի ժողովէն, բայց մերժեց արհամարհանքի վերագրել այդ կեցուածքը։ Այս նպաստաւոր ելոյթին կը յաջորդեն երկու թշնամական ճառեր։ Ա-ռաջինը Եուկոսլաւիոյ պատուիրակն է, յաջորդը՝ Եթովպիոյ, որուն կարծիքով Թունուզ իրաւունք ունի պահանջելու Ֆը-րանսական զօրքին անմիջական պար-պումը։

Ատլայ Սթիվընսըն ճառ մը խօսեցաւ, որուն ոճէն յայտնի էր թէ ոչ ոքի հետ կ'ուզէ գէշ մարդ ըլլալ։ Պատասխանեց սակայն խորհրդային պատուիրակին ամ-բաստանութեանց, շեշտելով թէ Ֆրանսա այնքան հողամաս ազատագրած է որքան Խորհ. Միութիւնը գրաւած է իր նուա-ճումներով։ Կը թելադրէ որ կողմերը մի-ջին ճամբայ մը գտնեն, որովհետեւ պէտք է Ափրիկէն խաղաղ ըլլայ եւ ՄԱԿը պէտք է այնպիսի որոշում մը տայ որ չխրտչե-ցնէ կողմերէն մէկը։

Կը խօսին նաեւ Պիրմանիոյ, Իրաքի եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան ներկայա-ցուցիչները։ Իրաքի պատուիրակը կ'ամ-բաստանէ Ֆրանսան որ «լրբութեամբ կա-տարած է կանխամտածուած արարք մը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ մէջ նոյն ժամուն եւ 10 վայր-կեանի ընթացքին, 14 փլաստիք ռումբեր պայթեցան աջէ գիչեր, ծանօթ անձ-նաւորութեան բնակարաններուն առջեւ։ Ասոնց կարգին Փիէր Պրիսոն եւ Լուի Կապրիէլ Ռոպինէ (Ֆիկառօ), Ֆրանսուազ Սական, Ժանըրէ, եւայլն։ Վնասները միայն նիւթական են։

ԽԱՐԹՈՒՄԻ (Սուտան) մէջ միջադէ-պեր պատահած են։ 15 մեռեալ եւ 19 վիրաւորներ կան։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ խօսք ուղղելով հաւատաց-եալներուն, որոնք Մուլուտի (Մարգա-րէին ծննդեան տարեդարձը) առթիւ մզկ-կիթը հաւաքուած էին, ըսաւ. «Թող Ալ-լահ յաղթանակ պարգեւէ Ալժերիոյ եւ Պաղեստինի Արաբներուն»։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ֆրանսական ցուցահան-դէսը օրը 75·000 այցելու կ'ընդունի։

ՍԷՆԻ նահանգը ամբողջ Ֆրանսայի տուրքերուն կէսը կը վճարէ։ 1960ին Սէ-նի բնակիչները վճարած են 19 միլիար 43 միլիոն 340·197 Նոր Ֆրանք, մինչ բո-վանդակ երկրին վճարման գումարն է՝ 42 միլիար 945 միլիոն 384·543 Ն. Ֆ.։

ՀԱՊԻՊ ՊՈՒՐԿԻՊԱ որդի, տեսակցու-թեան մըն ընթացքին ըսած է Տավիտ Շէօնպրունի թէ եթէ ՄԱԿը յստակ որո-շում մը չտայ ֆրանսական զօրքին ներ-կայութեան դէմ, Պիզերթի մէջ, այն վի-ճակին մէջ պիտի գտնուի ուր էր Ազգերու Դաշնակցութիւնը 1935ին Եթովպիոյ ժա-մանակ։ «Եթէ ՄԱԿը մեզի մտիկ չընէ, հայրս 1961ի Հայլէ Սելասիէն պիտի ըլ-լայ»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ նկատի առ-նելով միջազգային կացութիւնը, մերժե-ցին ստորագրել օդանաւային նախատես-ուած համաձայնութիւնը, Խորհ. Միու-թեան հետ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Բիւրականի դիտարանին տնօրէնը՝ խորհրդային պատուիրակ Վիք-թոր Համբարձումեան, Քալիֆորնիոյ Սանթա Պարպարա քաղաքին մէջ գու-մարուած աստղագիտական միջազգային համաժողովին խօսք առնելով յայտ-նեց թէ Խ. Միութիւնը կը պատրաստուի շատ մօտ օրէն անջրպետ արձակել ար-ուեստական արբանեակ մը, որ խոշոր աստղադիտակ մը պիտի կրէ։ Համբար-ձումեան աւելցուց թէ այդ աստղադիտա-կը պիտի կրնայ աշխատիլ առանց այն կաղացումներուն, զորս կ'ունենայ երկ-րագունդի վրայ։

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ Մոքթար Ուլտ Տատան, 37 տարեկան։ Մահմետական, բայց սնած արեւմտեան մշակոյթով, Ուլտ Տատան ափրիկեան կրտսեր նա-խագահն է։ Փաստաբան էր Տաքարի մէջ, ամուսնացած է կաթոլիկէ Ֆրանսուհիի մը հետ։

«ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ կառավարութիւն» մը կազմուած է Ճափոնի մէջ։ «Վարչա-պետը» ազդարարութիւն մը ուղղած է, ուր կ'ըսէ. «Անջրպետի մարդիկը պատ-րաստ են համաշխարհային դահլիճ մը կազմելու եթէ մարդիկ չընեն»։ Այշին Սաքայ («վարչապետը») յայտնած է թէ իր բարձր պաշտօնին կոչուած է անջըր-պետեան մարդու մը կողմէ, որ ճափոնե-րէն կը խօսէր (բարեբախտաբար) եւ որուն հանդիպած է լերան մը ստորոտը։ Երկ-րային դահլիճին նպատակն է վերջ տալ մարդկային թշուառութեանց եւ բարելա-ւում բերել ամէն մարզի մէջ։ Իր երկու կզորդները պիտի ըլլան՝ Քենըտի եւ Խը-րուշչեւ որոնց գործակցութիւնը խըն-դրած է...

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՈՂՋ-ԱՌՈՂՋ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Անաստաս Միկոյեան Մոսկուա վերա-դարձաւ ողջ-առողջ, 9 օր անցընելէ ետք Ճափոնի մէջ, խորհրդային ցուցահանդէ-սին առթիւ։ Առեւտուրի նախարարը եւ Արտաքին նախարարը օդակայան առաջ-նորդած էին խորհրդային փոխ-վարչա-պետը. հոն էին նաեւ մօտ 1000 ցուցա-րարներ որոնք «Միջազգային»ը երգելով ճամբու դրին Միկոյեանը։

Մեկնումէն առաջ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, փոխ-վարչապետը անգամ մը եւս անդրադարձած է Ճափոնի եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց, շեշտելով թէ շատ տպաւորուած էր Ճա-փոնցիներու հակապատերազմեան զգա-ցումներէն, «Ընդունելութիւնը սպասա-ծէս աւելի սիրալիր էր» աւելցուցած է Միկոյեան։

Ցայտնած է թէ բացի անոնցմէ, որոնք «դերասանութիւն կ'ընէին անշուշտ», ամէն ոք զինքը ժպիտով ընդունած է։ Գոհ է ճամբորդութենէն, խօսակցութիւն-ներէն եւ համաձայնութիւններէն (18 միլիոն տոլարի ճափոնական ապրանքի համաձայնութիւն կնքուած է)։ Քաշքշած է վոտկայի ճափոնական ներածումները չինուած՝ Հոլանտա կամ Ամերիկա։ «Կը կարծէք որ ինչ որ Ամերիկայէն կուգայ բարձր որակ ունի եւ նոյնիսկ կը կարծէք թէ լուսինը աւելի փայլուն է Ամերիկա։ Եթէ իսկապէս լուսնակ գիշերը տեսնել կ'ուզէք, ինչո՞ւ մեր տիեզերագնացներուն չէք միանար»։

Պատասխանելով քննադատութիւննե-րուն, որոնք կը վերաբերէին Խորհ. Մի-ութեան ստորագրած զինակցութեան դաշնագրին՝ Հիւսիսային Քորէայի հետ, ըսաւ թէ պարզապէս կանխելու համար է փաշական վարչաձեւի մը հաստատումը, աւելցնելով. «Եթէ Ամերիկացիք համա-ձայն էին պետական հարուածին, նախա-պէս, ծանրակշիռ է»։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԺԳ. դարու կիսուն, երբ Լէոպոլիս քաղաքը հիմնուեցաւ, Հայերը գերմանացի գաղթականներու հետ՝ մասնակցեցան ոչ միայն անոր բարգաւաճման, այլեւ արհեստներու, վաճառականութեան եւ արուեստին ծաւալումին։ Արդարեւ, Ե.–ԺԱ. դարերու միջեւ, Հայաստան թէեւ երկար ատեն պարսկական եւ արաբական լուծին տակ ապրած էր, իր մշակոյթով, արբաջան ճարտարապետութեամբ, կերպասագործութեամբ եւ այլ արուեստներով փայլուն դիրքի մը հասած էր։ Ցիշատակարանները, որ տակաւին կը մնան եւ կամ տակաւ առ տակաւ ի լոյս կ'ընծայուին պեղումներու միջոցաւ, հիացում եւ յարգանք կը պարտադրեն եւրոպացի գիտնականներու, այդ մեծ եւ միանգամայն դժբախտ ազգին զաւակներուն հանդէպ։ Բաւական է հոս յիշել երկու մեծածաւալ հատորները լեհ հռչակաւոր գիտնականին, Սթըշըկովսքիի, հայ ճարտարապետութեան մասին։ Ինչ որ կը վերաբերի վաճառականութեան, կը նշեմ միայն թէ Թ.–Ժ. դարերու վաճառականական մեծ ճամբան, որ Կասպից ծովէն կ'երկարէր մինչեւ Սպիտակ ծով, կը կոչուէր « Հայկական Ճանապարհ »։

Մեծն Գազիմիրի պանծալի Թագաւորութեան ժամանակ (1340–70), երբ Կալեցիա կը ստանար նորագոյն վարչական եւ եկեղեցական կազմակերպութիւն, մեր հայ գաղութն ալ նոր լոյսի տակ երեւան կ'ելլէր։ Ան կը ներկայանայ մեզի տեղացի, լեհ, գերմանացի եւ ռութէն համայնքներու նման, ազգ մը (nacion)։ Վերոյիշեալ Թագաւորին շնորհիւ Հայերը կ'ունենան իրենց ինքնուրոյն քաղաքական կազմակերպութիւնը սեփական ազգապետով, ինչպէս նաեւ եկեղեցական նուիրապետութիւն մը՝ Գրիգոր Արքեպիսկոպոսի առաջնորդութեամբ։

Եակէլլոն Թագաւորներու շրջանին (1386–1572), անոնք տէր դարձեր էին այնպիսի հարստութեան եւ բարեկեցութեան, որ կարող կ'ըլլային փոխ տալ հսկայ գումարներ՝ լեհ իշխաններու եւ նոյնիսկ Թագաւորներու, որպէսզի անոնք բանակներ կազմէին։ Իրենց հարստութեան մեծագոյն աղբիւրն էր վաճառականութիւնը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հետ։ Տեղեակ արեւելեան աւանդութիւններու եւ լեզուներու, անոնք կ'երթային մինչեւ հեռաւոր երկիրներ եւ իրենց վերադարձին կը լեցնէին Լէոպոլիս քաղաքի հրապարակը արեւելեան ապրանքներով, այսինքն՝ մետաքս, քթան, բամպակ, գորգ, մուշտակ, արեւելեան դեղանիւթ՝ կինամոմոն, կասիա, խաւարծիլ, խունկ, ճերմակ պղպեղ, ձկնկիթ, քրքում եւայլն...։

Այսպէս, Լէոպոլիս հետզհետէ դարձաւ համբաւաւոր քաղաք եւ վաճառականական կեդրոն՝ ուր արեւելքցի եւ արեւմուտքցի վաճառականներ իրենց ապրանքները կը փոխանակէին։

Ոչ միայն այսօր, այլեւ Եակէլլոն Թագաւորներու ժամանակ, վաճառականական յարաբերութիւնները դուռ կը բանային դիւանագիտական յարաբերութիւններու։

Մեր ներկայ նիւթն է Լեհաստանի եւ վերոյիշեալ արեւելեան երկիրներու միջեւ փոխ–յարաբերութիւններու զարգացումին ի նպաստ՝ Հայերու բերած մասնակցութիւնը։ Առ այս՝ նախ պիտի խօսինք Լէոպոլսոյ քաղաքապետարանին մէջ պաշտօնավարած հայ Թարգմաններու մասին, ապա անոնց՝ որ նոյն պաշտօնը վարեցին արքայական պալատին մէջ, հուսկ՝ տաճիկ Սուլթաններու, Թաթար Խաներու եւ պարսիկ Շահերու մօտ լեհական դեսպանատուներու մէջ գործող հայ դեսպաններու, դեսպանական կըցորդներու, դիւանագիտական սուրհանդակներու եւ գործակատարներու մասին։

Ա.

Քաղաքապետարանի Թարգմաններու նկատմամբ, հարկ է նշել՝ թէ ԺԳ. դարու վերջերը գոյութիւն ունէին Լէոպոլսոյ մէջ ելեւմտական եւ քաղաքական ոստիկանական սպասարկութիւններ։ Այս երկու ոստիկանական սպասարկութիւններուն գլուխն էր «Թարգման» կոչուած անձը, որ տեղեակ էր տաճիկ, յոյն, ռումէն, արաբ եւ պարսիկ լեզուներուն։ Անոր վստահուած էր ոչ միայն վաճառականութեան եւ տարեկան տօնավաճառներու վերաբերեալ օրէնքներու ճշդիւ գործադրութեան հսկողութիւնը, այլեւ քաղաքական հակալրտեսական կարեւոր եւ փափուկ պաշտօնը՝ հսկելու վաճառականի դիմակին տակ ներկայացող օտարազգի լրտեսներու եւ գործակատարներու վրայ։

Արդ, մեր տրամադրութեան տակ գտնուող փաստաթուղթերը կը վկայեն թէ Լէոպոլիս քաղաքի «Թարգմանի» պաշտօնը վարող անձերը, դարերու ընթացքին, եղած են գրեթէ միշտ Հայեր։ Այս իրողութիւնը պերճախօսօրէն ցոյց կու տայ թէ ի՛նչ մեծ համակրանք եւ վստահութիւն կը վայելէին անոնք Լէոպոլսոյ քաղաքապետարանին մօտ։ Շատ երկար պիտի ըլլար թուել վերոյիշեալ հայ Թարգմաններու անունները, այս պատճառաւ կը բաւականանանք յիշելով մէկ քանին միայն։

Այսպէս 1383ին, Թարգման եղած է Նորատունկ Գուլթլուպէյ։ 1389ին՝ Խաչերես։ ԺԴ. դարու սկիզբները՝ Գրիգոր ոմն։ 1541ին՝ անունի Նիկողոս Ագապովիչ։ 1565ին՝ Զախնօ։ 1580–1598 տարիներու միջեւ՝ Հաճըյովիչ եւ 1657–1667 տարիներու միջեւ՝ Պայտուշովիչ։ Լէոպոլսոյ վերջին Թարգմանը եղած է Տօնապետովիչ անունով մէկը, որ այդ պաշտօնին կոչուած է 1705ին։

Բ.

Գալով արքունիքի Թարգմաններուն եւ ատենադպիրներուն, հարկ է ըսել թէ արդէն ԺԴ. դարու վերջաւորութեան, Լեհերու եւ Թաթարներու միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխ–յարաբերութիւնները հասած էին կենսունակ փուլի մը։ Լեհ վեհապետները հարկ կը տեսնէին իրենց տրամադրութեան տակ ունենալ հոյլ մը Թարգմաններու եւ այլ պաշտօնակալներու, որոնք հմուտ ըլլային Թաթար լեզուին՝ զանոնք այլազան դիւանագիտական պաշտօններու մէջ գործածելու համար։

Այս Թարգմանները առաւելապէս կ'ընտրուէին Լիթուանիայի Թաթարներէն եւ Հայերէն։ Գրուսինսքի, Ցիսուսեան նշանաւոր հայրը եւ Առաքեալը, կը հաստատէ թէ «Վլատիսլաւ Եակէլլօ Թագաւորը եւ Վիդոլտ իշխանը կը գործածէին Հայերը՝ Թուրք Սուլթանին մօտ իրենց ղրկած պատուիրակութիւններուն մէջ»։

Գրուսինսքիի հաւաստումը կը վաւերացուի հետեւեալ հրամանագրով, զոր շնորհեց Լատիսլաւ Եակէլլօ Թագաւորը իր խորհրդարանին, Գրիգոր տէ Լաչքէին՝ որ 1415ին մասնակցած էր լեհ առաջին պատուիրակութեան, Թուրք Սուլթանին մօտ։

«Կը յայտարարենք, կ'ըսէր յիշեալ Թագաւորը, թէ որքան հաճելի են Վեհափառութեան, մեր հաւատարիմ եւ սիրելի գինուորին, Գրիգոր տէ Լաչքի Հայուն հաւատարմութիւնը, անվերապահ հպատակութիւնը եւ անոր բազմաթիւ արժանիքները։ Կ'ուզենք մեր երախտագիտութիւնը յայտնել առանձնաշնորհումներ ընելով իրեն։ Ուստի իրեն եւ իր յաջորդներուն կը պարգեւենք ցմիշտ մեր «Սրօքի» կոչուած արքունական կալուածը, որ կը գտնուի Լէոպոլսոյ շրջակայքը, իրեն յարակից բոլոր արտերով, արօտավայրերով, անտառներով, գետերով, ջաղացքներով եւ անոնց եկամուտներով հանդերձ»։

Զերկարելու համար, հոս պիտի յիշենք միայն մէկ քանի Հայերու անունները, որոնք ծառայութիւն մատուցած են լեհ Արքունիքին մէջ ԺԶ. դարէն ետք։

Այսպէս, օրինակի համար, Սիկիզմոնտ Օգոստոս լեհ Թագաւորը 1555ին իր հրովարտակներէն մէկուն մէջ կը յիշէ Նիկողոս անուն մէկը իբր «ազնուական հայազգի մեր պաշտօնեան եւ Թարգմանը Թուրք լեզուի»։ Նոյն պաշտօնը վարեցին 1565ին Վասիլովիչ Քրիստափոր, 1582ին՝ Քրիստափոր, ոմն «Թարգման Նորին Վեհափառ Տէրութեան»։ 1620–1650 տարիներու միջեւ կը յիշուին Սերեպքովիչ երեք եղբայրները, մին՝ Պետրոս, որ Թարգմանեց Սուլթաններու եւ Թուրք պետական մարդոց նամակները։ Այս Թարգմանութիւններու ձեռագիրները կը պահուին մինչեւ այսօր Վարշաւայի պետական դիւանին մէջ։

Յովհաննէս Գազիմիրի Թագաւորութեան շրջանին, նշանաւոր են Ռոմաշքովիչ եւ Բիոդրովիչ եղբայրները, Սոպիէսքիի ժամանակ՝ Աբրահամովիչ, Արլաքովիչ եւ Մինասովիչ։ Ցիշատակութեան արժանի են նաեւ ուրիշ շատ մը Հայեր, որ նման պաշտօններ վարած են լեհ իշխանական գերդաստաններու մօտ, ինչպէս էին. Ժուլքիէվսքիները, Լուպոմիրսքիները, Գոնիէցփոլսքիները եւ Փոթոցքիները։

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԱԿՐՈՊՈԼԻ ՇՈՒՔԻՆ ՏԱԿ

Տեսնել Հելլադան եւ... ապրիլ, գայն զա՛րձեալ տեսնելու բախտը ունենալու համար։ Դարերու խաւը հազիւ թէ կարողացած է սքօղել անցեալի շքեղ փառքերը, որոնց վեհաշուք մնացորդները, բնութեան մէջ կոթողուած, խոր հիացում եւ ակնածանք կ'առթեն ամէն անոնց, որոնք մարդկային ստեղծագործութիւնը քաղաքակրթութեան ամէնէն վաւերական ազդակը կը նկատեն։ Նիւթեղէնը եւ ոգեղէնը զուգահեռ կ'ընթանան այս երկրին մէջ, ու մարդիկ կը գիտակցին թէ՝ անմահ ըլլալու գաղտնիքը այդ իմաստութեան մէջ կը կայանայ։

Ցաւիտենականութեան այս ճամբուն վրայ, ահա ե՛ս, պատահական անցորդ մը։ Անցեալի յուշերուն մէջ միրճուած (արդէ՞ն), հին օրերու սարսուռներուս օրրանը կ'որոնեմ։ Հեղնանքի նման բան մըն է սակայն, անհատական անցեալով զբաղիլ հոս, երբ շուրջդ հաւաքական անցեալի մը փառահեղ կոթողները իրենց վեհ շուքը սփռած են ամէն դի։ Բայց, հեգնանքէն խրտչող չէ Հայը, մանաւանդ գաղութահայը, որուն գոյութի՛ւնն իսկ հեգնանքի ճամբով կ'ընթանայ։ Հո՛ս, Ակրոպոլի շուքին տակ, Թիթեղեայ գորշ խրճիթներուն մէջ ծուարած կամ Ամերիկայի երկնասլաց շէնքերուն մէջ ապաստանած Հայերը, ողջ վկաներն են մեր տարապայման գոյութեան։ Նոյն ցեղին զաւակները, բայց տարբեր ճակատագրի մը սահմանուած։ Ամերիկահայ, Ֆրանսահայ, Յունահայ եւ դեռ արուեստական քանի՜ կոտորակներ, որոնք այսուհանդերձ, բերուած են մէկ յայտարարի տակ, որ կը կոչուի Հայութիւն։ Հո՛ս, գորշ խրճիթներու, եւ հո՛ն՝ շքեղ բնակարաններու մէջ, հաւատոյ նո՛յն հանգանակը — Հայութիւն։ Ու թող ներեն ինծի Հոմերոսն ու Քսենոփոնը, Փիդիասն ու Պերիկլէսը, եթէ իրենց երգած ու դարերուն դէմ առյաւէտ կոթողած փառքերը թողած, մխրճուիմ մեր թիթեղեայ Հայնոցներուն մէջ եւ սրտիս զարկերով ապրիմ այն միւս մեծութիւնը, որ կայ հո՛ս, այս գորշ խրճիթներուն տակ տրոփող վեհ սրտերուն մէջ։

Մանկութիւն չեն տեսած այս մարդիկը, պատանեկութեան վառ սարսուռներուն տեղ մահուան ցուրտ դողը զգացած են։ Իրենց երազ օրերը արեան ուղիներով ընթացած է, մինչեւ որ կեանքի ալիքը հոս նետած է զանոնք Թիթեղեայ այս բնակարանները խարխուլ հանդիսացած են իրենց հողմատատան գոյութեան։ Հոս ամէն մէկ Թիթեղ համակ պատմութիւն է։ Ամէն մէկ երդիք՝ աղօթքի խորան մըն է, ուրկէ լսուած են ու դեռ կը լսուին մեր մամիկներուն քաղցր մրմունջները։ Նեղ փողոցներ. խորտ ու բորտ։ Փողոցը հոս պէտք է հասկնալ յարաբերական իմաստով մը. ան՝ աւելի մէկ մասնիկն է տուներուն, քանի որ դուռով մը միայն բաժնուած է տան ննջասենեակէն։ Առաջին ակնարկով կը կարծէք թէ դժբախտութիւն կը տիրէ հոն, իսկ երկրորդով՝ կը համոզուիք որ, եթէ փրցնէք այդ խրճիթները, անոնց տէրերուն սրտէն մաս մը փրցուցած պիտի ըլլաք։

Հեգնանքներու մեծագոյնը՝ Թիթեղ խրճիթներուն մօտ կառուցուող հայկական դպրոցի շէնքն է։ Որեւէ պետութիւն կրնար հպարտ ըլլալ այսպիսի շինութեամբ մը, ուր դպրոցականներու համար ամէն յարմարութիւն նկատի առնուած է։ Եռայարկ, քարաշէն, մարզադաշտով եւ հանդիսասրահով օժտուած շէնք մը, որ եթէ պատիւ կը բերէ այդ գործին հիմնադրամը տուող հայ բարերար տիկնոջ, այսուհանդերձ, նուազ պատիւ ու փառք չի բերեր այդ գործին լծուած բուռ մը Հայերուն, որոնք ոգի ի բռին աշխատելով, եւ ժողովուրդի լումաներու օժանդակութեամբ իր վերջակէտին կը հասցնեն, բոլոր Հայերուս պարծանք հանդիսացող այս դպրոցը։

Եթէ այս շէնքին նմանը Հայաստանի

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

—o—

Ա.

Օսմ. Կայսրութեան քրիստոնեաները խանդավառուեցան Միտհատեան Սահմանադրութեան հռչակումով, որ հպատակութենէ քաղաքացիութեան կը բարձրացնէր բայաները, ազատութիւն կը շնորհէր, սպասելով որ կեանքի, ինչքի ապահովութիւն հաստատուի եւ երկրին տնտեսական զարգացումով քաղաքակըրթութեան բարիքները վայելէին ամէնն ալ անխտիր։ Պոլսոյ յոյն պատրիարքը միայն յոռետես կը թուէր ընդհանուր խանդավառութեան մէջ եւ Ֆեների Պատրիարքարանի շուրջ համախմբուած ամբոխին ողջունակութեան ճառը կը վերջացնէր ապագայի տխուր հեռանկարը ցոյց տալով. «Կ'աղօթեմ որ ձեր ցնծութեան արցունքները վշտի եւ ցաւի արցունքներու չփոխուին»։

Տարիներ դադարման դատապարտուած Ազգ. Սահմանադրութիւնը գործադրութեան կը դրուի։ Երեսփոխանական ժողովը կը սկսի նիստեր գումարել եւ երրորդ նիստին, 1909ին, սեղանի վրայ կը դրուի հարստահարութեանց հարցը։ Խօսք կ'առնէ երեսփոխան Զօհրապ, ներկայացուցիչ Սամաթիոյ ժողովուրդին, եւ կ'առաջարկէ «կառավարութենէն խնդրել որ գաւառները քննութեան ղրկուի յանձնաժողով մը, որուն մէջ հայ ազգն ալ իր վստահելի ներկայացուցիչը ունենայ»։

Հարստահարողները պահ մը սահմռկած էին, կը վախնային որ սահմանադրական կառավարութիւնը կրնայ միջոցներ ձեռք կ'առնէ Հայերուն պահանջներուն գոհացում տալու համար։ Իրենց վախը կը փարատի, պահնջկոտները յուսախաբ կ'ըլլան։ Պատրիարքարանը կը կատարէ առաջին դիմումը, ծրագիրը կը ներկայացնէ Մեծ Եպարքոսին, Քեամիլ փաշայի, որ կը յուսադրէ դիմողները, կը խոստանայ նախարարներու խորհուրդին ներկայացնել զայն, որոշում մը տալու եւ գործադրութեան անցնիլ։

Այդ օրէն մինչեւ մահը Զօհրապ եռանդուն գործիչը պիտի ըլլայ բարենորոգումներու իրականացման, որպէս ազգային երեսփոխան, երբեմն լաւատես, երբեմն յուսախաբ։ 1909ին հարցը կ'արծարծուի, ոչ յանձնախումբ կազմուած է, ոչ ալ հարցը լրջօրէն նկատի առնուած։ Սահմանադրական կառավարութիւնը ազատութեան անունին տակ կը շարունակէ խոստումներու քաղաքականութիւնը, մինչդեռ գաւառի Հայութիւնը կը խուժէ Պոլիս, կը գաղթէ արտասահման, մինչ դեռ քիւրտ տէրէպէյիները կը ժպտին։ Ժողովը կ'առաջարկէ կրկին դիմել վարչապետութեան, յիշեցնել Եպարքոսին խոստումը, յայտնել ժողովին վրդովումը գաւառներէն եկած անբացատրելի կացութեան առիթով։ Զօհրապ աւելորդ կը գտնէ նոր դիմումը, որովհետեւ կառավարութիւնը կը ղրաղի այդ հարցով. «Օսմ. երեսփոխանները մեզի չափ ցաւակից են Հայաստանի վիճակին, որուն դարման հասցնելու համար յօժարութիւն ցոյց կու տան»։ Զօհրապ կը հաւատար թէ բարեկեր. Թուրք կուսակցութիւնը բարեացակամ էր Հայերու հանդէպ։ Անբացատրելի է Զօհրապի յայտարարութիւնը, Ատանայի կոտորածը տեղի ունեցած էր անակնկալօրէն, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ, տեղեակ ըլլալու էր խորհրդի Օսմ. երեսփոխան Պապիկեանի տեղեկագրէն, որուն պատճէնը յանձնուած էր Պատրիարքարան եւ ուր ցոյց կը տրուէր Ժէօն–Թիւրք կուսակցութեան պատասխանատուութիւնը։ Սուլթանական բռնակալութեան տեղ կուսակցութեան մը կալութիւնը կը հաստատուէր, հաբռնակալութիւնը կը հաստատուէր, հակառակորդ՝ Սահմանադրութեան եւ օրէնքի առջեւ բոլոր քաղաքացիներու հաւասարութեան։ Պաշտօնական թերթը գրած էր. «Թուրքը պէտք է մնայ գերիշխող տարրը» (Թանին, 1908 Հոկտ.)։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԿԻՆԸ

Թէեւ ես չեմ պատրաստւում որեւէ մէկին առաջարկութիւն անելու, բայց այնպէս է բաբախում սիրտս, որ կարծէք առաջարկութիւն պիտի անեմ: Եւ ինչպէս սարսափ, երբ անցնում եմ այնպիսի ...իքի, որի մասին գրելու համար հարկաւոր է գրիչը ծխածանի մէջ թաթախել, ինչպէս ասել է Տիտրոն, որ շատ լաւ էր ճանաչում կանանց, ըստ ոմանց, եւ բոլորովին չէր ճանաչում, ըստ ուրիշների:

Ես սիրով կը կատարէի Տիտրոյի խորհուրդը, եթէ եղանակը չխանգարէր, ուստի գրում եմ պարզապէս գրիչը թանաքամանի մէջ թաթախելով եւ երբեմն աչքի տակով նայելով այն կանանց ու աղջիկների, որ այս տողերը գրելու պահին նստել են ինձ մօտ. բայց, ճիշդ ասած, կանայք այնքան էլ չէին շահի, եթէ ես գրանով բաւարարուէի:

Արդ, ի՞նչ է կինը: Ո՛վ փիլիսոփաներ, հոգեբաններ, բնագէտներ, դասախօսներ եւ գիտութեան թեկնածուներ, հաւէք օգնութեան, լուծելու այս առեղծուածը, որի համար ժամանակին Տրոյաքայի հրդեհը ծագեց:

Փիլիսոփաներն իրենց արժանապատուութեանը վայել չեն համարել տիեզերական հարցերը թողած կանանց հարցի մէջ խորամուխ լինելու: Այս հարցով աւելի շատ պարզուել են բանաստեղծները ու բժիշկները. բանաստեղծները, ճիշդն ասած, մի քիչ վերացական կերպով, իսկ բժիշկները՝ խիստ շօշափելի կերպով:

Եթէ կանանց մասին արձակուած վճիռների մի ժողովածու կազմենք՝ ժողովածուի ամենայարմար վերնագիրը կը լինի «Հակասութիւններ կանանց մասին»: Այստեղ նրանց հասցէին կը լինեն բազմաթիւ հանքաբանական, կենդանաբանական, բուսաբանական, աստղագիտական եզրեր, ոսկի, մարգարիտ, կարապ, սոխակ, վարդ, մանուշակ, արեւ, լուսին, օձ, հրէշ, օձ, կարիճ եւն., եւն.:

Այս վճիռներից կարելի է որոշ գաղափար կազմել նրանց հեղինակների մասին, նրանք, որոնք երջանիկ են եղել սիրոյ հարցում՝ կանանց կոչում են ոսկի, արեւ, լուսին, իսկ նրանք, որոնք մերժուել են՝ կոչում են օձ, հրէշ: Բայց այս հարցում բացարձակ չափանիշ գոյութիւն չունի:

Իսկ ի՞նչ է ասում Աստուածաշունչը:

Ըստ Աստուածաշնչի, Ադամը մենակ ձանձրանում էր դրախտում եւ Աստուած Եւային ստեղծեց նրա ձանձրոյթը փարատելու համար: Միայն 19րդ դարում Եւրոպայի եւ Ամերիկայի կանայք սկսեցին պայքարել իրենց անարդար սարկաւերների՝ տղամարդկանց դէմ: Եղան կանայք, որոնք ցոյց տալու համար, որ իրենք էլ կարող են տղամարդկանց բոլոր արածները անել՝ սկսեցին գրքեր գրել, ձի հեծնել, կոփամարտ խաղալ, ծխել եւ խմել: Թւում էր, որ գիտութեամբ լուսաւորուած 19րդ դարը հաշուի պիտի առնէր այս շօշափելի փաստերը, բայց յանկարծ մէջ ինկաւ գանգաբանութիւնը, որ ասաց, թէ կինը իր ուղեղի յատուկ կազմութեան հետեւանքով ի վիճակի չէ տղամարդուն հաւասար լինելու:

Սակայն փաստերը ցոյց են տալիս, որ կանանց լրջօրէն գիտութեամբ զբաղուելուն խանգարում է ոչ թէ ուղեղի կազմութիւնը, այլ բնաւորութիւնը: Նրանք ոչ համբերութիւն, ոչ էլ ցանկութիւն ունեն հիւլէների մէջ մտնելու: Դուք ոչ բաղնիքի մէջ «էվրեկա» բացագանչող, ոչ էլ հաւկիթի փոխարէն ժամացոյցը ջրի մէջ գցող կնոջ չէք հանդիպի: Մանաւանդ ժամացոյցը, ժամադրութեան գործիքը:

— «Կի՛ն, քո անունը թուլութիւն է», — ասել է Շեքսփիրը իր թատերախաղերից մէկում, Այո՛, կանայք Փիզիքապէս թոյլ են, թւում է, որ կամքի ուժ էլ չունեն, բայց երբ կինը հաստատակամ կերպով որոշում է մի բան, երբ յանուն սիրոյ, ընտանիքի կամ հայրենիքի նա լարում է իր մէջ ամփոփուած ուժը, այդ ժամանակ Օրլէանցի հովուուհին դառնում է Ժան տ'Արք, սպանացի հանքափորի աղջիկը՝ Տոլորէս Իբարրուրի, ռուս ուսանողուհին՝ Սոֆիա Պետրովսկայա, եւն.:

Կիւրի — Սկլադովսկայան եւ Իռէն Ժոլիօ-Քիւրին ցոյց տուեցին, որ կանացի ուղեղը, եթէ ցանկանայ, հիւլէի գաղտնիքներին էլ կարող է թափանցել:

Երկնակամարի վրայ շողացող աստղերից մէկը իր յայտնաբերողի, Բիւրականի աստղադիտարանի աշխատակից Հռիփսիմէի անունով կոչւում է Հռիփսիմէ:

Երբ Ուիլեամ Սարոյեանին հարցնում են, թէ որո՞նք են իր ամէնէն շատ սիրած բաները, նա ժպտալով պատասխանում է. «Կեանքը եւ ձմերուկը»: «Աշխարհի վրայ միայն երկու գեղեցիկ բան կայ. կանայք եւ վարդերը, եւ միայն երկու լաւ բան՝ կինը եւ սեխը», — ասել է ֆրանսացի երգիծաբան Մալերպը: «Կինը Աստուծոյ բանաստեղծութիւնն է, իսկ տղամարդը՝ արձակը», — ասում է կանացի գործերի մի մեծ մասնագէտ՝ Նափոլէոն Պոնափարթը: Մոտաւորապէս այս իմաստն ունի նաեւ Լամարթինի այն խօսքը, թէ կնոջ տաղանդը գտնւում է նրա սրտի մէջ: Մի բանաստեղծ էլ կանանց կոչում է կեանքի ծաղիկներ: Բայց դուք չկարծէք թէ այդ է պատճառը, որ ես շատ եմ սիրում ծաղիկները: Ամառային տաք օրերին հաճելի է գիրքը ձեռքին այգի մտնել: Ահա մի երիտասարդ, գիրքը ձեռքին նստել է կանաչ նստարանի վրայ, բայց դիմացի նստարանին նստած աղջիկն այնքան գեղեցիկ է, որ նա մոռանում է իր վէպի մէջ նկարագրուած հերոսուհիներին եւ մօտենալով աղջկան՝ քաղաքավարի հարցնում է.

— Ներողութիւն, ի՞նչ վէպ էք կարդում:

— Վէպ չէ, ասում է աղջիկը ժպտալով:

— Հապա ի՞նչ գիրք է:

— «Մատերիալիզմ եւ էմպիրիոկրիտիցիզմ»:

Տղան իրեն մեղաւոր է զգում, որ խանգարեց քննութեան պատրաստուող ուսանողուհուն եւ դարձեալ ներողութիւն խնդրելով հեռանում է: Այս անգամ նա նստում է մի ուրիշ նստարանի վրայ եւ նորից փորձում է կարդալ, բայց դիմացի աղջիկը նոյնքան գեղեցիկ է, որքան նախորդը: Այժմ կայ նաեւ մի քաջալերող հանգամանք՝ աղջիկը շուտ-շուտ բարձրացնում է գլուխը եւ նայում տղայի կողմը: «Երեւի բանաստեղծութիւնների ժողովածու է», մտածում է տղան եւ մօտենում նրան.

— Ներողութիւն, ընկերուհի, ի՞նչ գիրք էք կարդում:

— «Նիւթերի դիմադրութիւն, — ասում է աղջիկը եւ տղան գլուխը քորելով վերադառնում է իր նստարանը:

Երեկոյեան դուք գնում էք օփերա եւ ուրախանում տեսնելով Լենինին ընթերցողի ժպիտը. բայց ձեր ուրախութիւնը ի զուր է. նա ժպտում է ձեր ետեւից եկող այն տղային, որ տոմս է վերցրել իր համար: Դուք այստեղ հանդիպում էք նաեւ նիւթերի դիմադրութեան ընթերցողին: Ահա մի աղջիկ հրճւում է. յայտնի չէ որտեղից գնած մի արտակարգ հագուստով, երկրորդի հրճուանքի պատճառը մազերը տղամարդու ձեւով կտրելն է: Ճիշդն ասած դա խիստ այլանդակել է նրան, բայց կան կանայք, որոնց համար լաւ է այն ամէնը, ինչ նպաստում է ուշադրութիւն գրաւելուն: Հնչում է զանգը: Ինչ-որ ներկայացւում է: Առանց նըկատի ունենալու, որ հասարակական վայրում է գտնւում եւ խանգարում է եբաժշտութիւն լսելու համար օփերա եկած մարդկանց՝ ադուէսի մուշտակով մի կին անընդհատ խօսում է իր մօտ նստած ադուէսի աչքերով մի մարդու հետ եւ երբ իջնում է վերջին գործողութեան վարագոյրը՝ կինն ասում է. «Լաւ ներկայացւում էր, չէ՞»:

Բոլորին յայտնի է, որ կանայք քաղցրեղէն շատ են սիրում, բայց ոչ մի տեսակի քաղցրեղէն այնքան չեն սիրում, որքան քաղցր խօսքը՝ հաճոյախօսութիւնը: «Որքան սպիտակ է ձեր մորթը», ասէք մի թխամորթ աղջկայ եւ նա նոյն օրը հայելին ջարդելով կը լինի ձեր մտերիմը: Կանայք մեծ գեղագէտներ են: Եթէ դուք մի կնոջ ասէք, որ նա տգեղ է, նա այնքան չի վիրաւորուի դրանից, որքան եթէ ասէք, որ տգեղ է:

Կինն իրաւունք ունի տղիտութեան մեղադրանքը արհամարհելու, որովհետեւ վաղուց է անցել այն ժամանակը, երբ օրէնքը կանանց թոյլ չէր տալիս բարձրագոյն կրթութիւն ստանալ: 19րդ դարում բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող կանանց վրայ նայում էին այնպէս, ինչպէս մենք այժմ նայում ենք վունդերկինդի վրայ: Հասարակութեան մէջ ամէնից առաջ ուշադրութիւն գրաւեցին կին բըժիշկները: Սակայն բժշկութիւնը կնոջ համար նոր մասնագիտութիւն չէր: Կնոջ գգայուն սիրտը միշտ էլ տղամարդուն բուժել է իր քնքուշ խօսքերով եւ գեղեցիկ ժպիտով. սակայն դա մեծ մասամբ ընտանեկան բժշկութիւն էր եւ աւելի շատ վերաբերում էր քնարերգութեան բնագաւառին: Իսկ յետոյ, որքան շատանում էին բարձրագոյն կրթութիւն ունեցող կին բժիշկները հասարակութեան մէջ՝ նոյնքան շատանում էին տղամարդ հիւանդները հիւանդանոցում: Տղամարդիկ հաճոյքով էին հիւանդանում կանացի փաղաքշանք վայելելու համար եւ նրանք չէին հիասթափւում: Այո՛, գիտութիւնը կնոջը չի զրկում կանացիութիւնից: Ահա մի խումբ երկրաբան կանայք, որ պեղում են հողը, ժայռեր են պայթեցնում, ահա մի խումբ միչուրինեաններ, որ հիւսիսում հարաւային մրգեր են աճեցնում, բայց նրանք տուն վերադառնալով չեն մոռանում պայքարը բնութեան դէմ եւ բարձրակրունկ կօշիկներով ու աշտարակաձեւ գլխարկներով երկարացնում են իրենց հասակը:

Մեր երկրում արդէն կանայք մտել են կեանքի բոլոր բնագաւառները: Մենք ունենք կին նախարարներ, բնագէտներ, քիմիագէտներ, ուսողագէտներ, գրողներ, ունենք կանայք, որ չբաւարարուելով մեր պողոտաների վրայ եղած աստղերով՝ աշխատում են նոր աստղեր յայտնաբերել երկնքում: Թւում է, որ մենք միայն կին դիւանագէտներ չունենք, բայց դա միայն թւում է. չէ՞ որ ամէն մի կին դիւանագէտ է:

Մենք պէտք չէ շատ խստապահանջ լինենք կանանց նկատմամբ: Ճիշդ է, որ կանայք Նիւտոն, Շեքսփիր, Տանդէ, Լէոնարդօ, Ռաֆայէլ եւ Պեթհովէն չեն ունեցել. բայց նրանք կեանք են տուել նըրանց եւ մղել գեղեցիկ գործերի: Որքա՞ն կ'աղքատանար Շեքսփիրը, եթէ նա չհանդիպէր այն հիանալի կանանց, որ նախատիպերն են եղել Ջուլիէտի, Տեզտեմոնայի, Օֆելիայի եւ Ջեսիկայի: Ի՞նչպէս կը կարողանար Տանդէն դրախտ մտնել առանց Բէատրիչէի, ինչպիսի՛ փայլից կը զրկուէին Լէոնարդօն, Ռաֆայէլը, Տիցիանօն, Վերոնեզէն, եթէ նրանց կեանքն ու նկարները չշողային Ջոկոնդայի, Ֆորնարինի եւ հարիւրաւոր մատոնաների աստուածային ժպիտով: Ո՞վ Պեթհովէնի դառն կեանքը պիտի սփոփէր, եթէ չլինէին Լուսնային սոնատի հերոսուհիները:

Ընթերցո՛ղ, գուցէ դուք կարծում էիք, որ ես ուզում էի այս գրոյցում որեւէ հանելո՞ւկ լուծել: Բայց ինձ թւում է, որ մեր առաջ բոլորովին էլ հանելուկ չի դրուել: Կինը մեր մայրն է, քոյրը, ընկերուհին եւ բարեկամը: Որքան էլ մենք խռովենք կանանցից, այնուամենայնիւ, առանց կնոջ անհնար է ապրել այնպէս, ինչպէս անհնար է ապրել առանց արեւի, առանց օդի եւ առանց աստղերի... Բայց սա հարցի միայն բանաստեղծական կողմն է... Գալով հանելուկի հարցին, ամէն մի մարդկային սիրտ հանելուկ է, եւ յաճախ մարդ ոչ միայն ուրիշի, այլ նոյնիսկ ինքն իրեն լաւ չի ճանաչում եւ, վերջ ի վերջոյ, կան հանելուկներ, որ աւելի լաւ է չլուծել:

Ց. ԽԱՆԴԱՄԻՐԵԱՆ

...մէկ փոքրիկ գիւղին մէջ չինուած ըլլար, վստահաբար, ամէն միջոց ի գործ պիտի դրուէր, որպէսզի իմացուի աշխարհի բոլոր կողմերը: Փերեզակներ ալ պիտի չպակսէին, որ գայն վերագրէին խորհրդային հանճարին: Ցիքսի այս հոյակապ գործը, որ կը չինուի առանց փողի եւ թմբուկի, կ'ապացուցանէ որ, համայնավար լուծի տակ թէ ազատ պայմաններու մէջ, Հայը կը գործէ, ցորչափ չէ մեռած հայու ոգին մեր բազմութիւններուն մէջ:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Գիտե՞ս, Ռէս Զաքօ, ըսաւ վարդապետը կրօնականներու յատուկ շեշտով. մեծ մարդեր, մեծ պաշտօններու վըրայ եղողներ, մէկ խօսքով, կառավարութեան բոլոր գործերուն մէջ մտնողները ամէնէն աւելի պէտք ունին ոչ միայն մարմնական վայելքներով ժամանակ անցընելու, այլեւ հոգեւոր պարտականութիւններն ալ յիշելու, գանոնք աչքին առջեւ բերելու եւ անոնց վրայ խորհելու: Այսօր կենդանի էք, ողջ էք... արեւը, աշխարհը, կեանքը ձերն է... բայց վըստա՞հ էք, ապահո՞վ էք թէ վաղը կենդանի կը մնաք, թէ այսօրուան արեւը վաղը պիտի չմթնի, թէ այսօրուան ողջ աշխարհը՝ վաղը ցուրտ փոս մը պիտի չդառնայ, թէ վերջապէս այսօրուան ձեր երջանիկ ու բախտաւոր կեանքը՝ վաղը դիակ մը պիտի չըլլայ...: Անշուշտ վըստահ չէք, այնպէս չէ՞. ուրեմն աւետարանին ըսածին պէս, ամէն ժամանակ արթուն մնանք, որպէսզի այս անցաւոր կեանքին խաղէն աչքերնիս բանալնուս պէս չգըջանք եւ յաւիտենական դժոխքին մէջ չնետուինք, ինչու որ մեր ձեռքն է արքայութիւնն ալ, դժոխքն ալ...:

Գպիրը մութ կ'ընէր, բայց իր կերպարանքը, հոգւոյն այս արտաքին պատկերացումը, ծովէն դուրս հանուած մարդկային դիակի մը գոյն առած էր: Կ'ուզէր խօսիլ... բայց կը խեղդուէր իր բովանդակ ցնցումներուն մէջ: Ուստի ապուշի մը պէս կը նայէր...

— Ասով չեմ ըսեր թէ հոգեւոր պարտականութիւններդ կատարած չես, չարունակեց վարդապետը գրեթէ հաստատ ու յարգական ձայնով մը. միայն թէ մեր պաշտօնն է ամէն առեն խօսիլ: Տեսէք երկու օր է որ տունիդ մէջ կը գտնուիմ եւ դուք այս երկու օրուան մէջ ամէն տեսակ պատիւներ ընծայելու չվլացաք ինծի: Բայց չցաւիք երբ ըսեմ թէ այս երկու օրուան մէջ մոռցաք խորհելու թէ վարդապետ մը եկած է, որուն պէտք էր բանայիք ձեր սիրտը: Միթէ անանկ չէ՞:

— Իրա՛ւ է... Ներողութիւն Հայր սուրբ, դողդղաց Գպիրը, որ գրեթէ բոլորովին ջախջախուած էր, բոլորովին ինկած էր, բառին բովանդակ նշանակութեամբը:

— Ներողութիւն խնդրելու պէտք չունիք, Ռէս Զաքօ, ընդհատեց վարդապետը. հոգ չէ, բաւական է որ դուք ձեր հոգեւոր հօրը խօսքերուն հետեւիլ խոստանաք, բաւական է որ ձեր այս մեծ պաշտօնին մէջ, մեծ մարդ ըլլալու կոչումնիդ չմոռնաք: Հիմա, դուք ձեր պարտականութեան համաձայն, խոստովանեցէք ձեր մեղքերը, որ ես ալ պահապանիչ մը ըսեմ ու վաղը մեկնիմ տունէդ: Ի հարկէ մարդ ենք, մարդկային բնութիւն ունինք... ըսել կուզեմ թէ այս անցաւոր աշխարհիս մէջ մենք աչքերնիս մեղքերու վրայ բացած ենք...: Այստեղ Աստուծոյ տաճարն է: Բացէք ձեր սիրտը... բացէ՛ք ձեր հոգին:

Գպիրը բոլոր մարմնովը սարսռաց... ու իր լպիրշ աչքերուն մէջ արցունքները լեցուեցան արիւնի թանձր խաւի երեւոյթովը: Ցետոյ վարդապետին երեսը նայեցաւ... անոր հրեշտակային կերպարանքը դիտեց այնպիսի զերազանց ապրշուութեամբ, որ քիչ անգամ տեղի ունեցած էր այդ գազանաբարոյ մարդուն հոգիին մէջ եւ արտայայտուած էր անոր դիմագծերուն վրայ: Նայեցաւ, այո՛... բայց մէկէն ի մէկ չկրցաւ իր պատասխանը տալ, չկրցաւ վճռապէս ըսել թէ պատրաստ էր ամէն բան խոստովանելու... որովհետեւ իր զարշելի երեւակայութեան մէջ ահաւոր գաղտնիք մը պատկերուեցաւ այդ պահուն:

— Ինչո՞ւ չէք պատասխաներ, յարեց վարդապետը:

(Շար.)

Կնոջ մը բաց սիրոյ խօսքերը շրթներէն կ'ելլեն, բայց լռածները՝ անմիջապէս սրտին կը հասնին:

ՊԵՐԹԷԼ

×

Սիրոյ մէջ, ոչինչ կ'ապացուցանեն խօսքերը:

ՓՕԼ ՊՈՒՐԺԷ

ՔԼԱՄԱՐԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը 200 Ն. Ֆ. նուիրած է Քլամարի աղէտեալներու ֆոնտին, Շրջ. Վարչու-թեան միջոցաւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Շաւէն եւ Ցասմիկ Ին-ճէեան կը նուիրեն 300 մածունի բաժակ եւ փուռ մը մածունի պատրաստութեան, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղա-փոխութեան կայանին, իրենց մայրերուն, Արուսեակ Ինճէեանի եւ Քենովարէ Սար-եանի մահուան 5րդ եւ 4րդ տարեդարձին առթիւ:

Պ. Պօղոս Գուլումճեան (Ժանթիյի) մածունի բաժակներուն եւ փուռին փո-խադրութիւնը Քոլոմպէն Ֆէսանվիլէ կատարած է ձրի, միեւնոյն ժամանակ նուիրելով 15 քիլօ թարմ ձուկ:

×

Տէր եւ Տիկին Քէօշկէրեան կը նուիրեն 20 Ն. Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվի-լիէի օղափոխութեան կայանին՝ իրենց այցելութեան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատու-թեան մը մէջ ծառայելու համար (հան-դերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանք-ներ):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն 1947ին Հայաստան ներ-գաղթած Տիկին Էֆրոնիա Մանուկեան կը փնտռէ իր եղբայրը, արհեստով դերձակ Պ. Աստուր Ստեփան Հայրապետեանը որ երկար ժամանակէ ի վեր Փարիզ կը բնա-կի եւ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ:

×

Թիֆլիսէն Կազարեան ընտանիքը կը փնտռէ իրենց ամուսինը եւ հայրը, Պ. Սենիկ Կազարեանը, այլ անունով Էլա-միրեան, հօր անունը Արշակ որ երկրորդ մեծ պատերազմին կորսուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկու-թիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե-ղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière

եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC

Société d'Arméniens

25, Rue de Trévise — PARIS (9e)

PRO 44-39

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

—o—

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նա-եւ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ-նորդարանէն, ստացած է առանձին նա-մակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բա-ժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածու-ներու պաշտօնական գործողութեանց վե-րաբերեալ աշխատանքներուն:

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վար-չութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վե-րոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայիս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պի-տի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմո-րանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատա-րել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հա-րաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդա-րանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատա-րելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծա-յեն:

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝
339, Avenue du Prado, Marseille
Հայոց Առաջնորդարան՝
26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհա-նուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շր-ջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20.30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ:

Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայա-նալ անդամատետրով:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ըն-կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ա-վինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հա-ւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ:

ՅԱՐՈՒԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋին

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes

Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնար-ուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինի-լիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ

VENDREDI 25 AOUT 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9186 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4987

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

...խորժ լուրեր կը հասնին Սուր-իայէն:

Միջին Արեւելքի թերթերուն հրատարակութիւններն ու պատահական ճամբորդներու պատմութիւնները կը հաստատեն թէ քանի մը ամիսէ ի վեր տեղական իշխանութիւնները խիստ միջոցներ կ'առնեն կարգ մը քաղաքացիներու դէմ։ Յառաջ արձաղանգ դարձաւ այդ ...ձեկութեանց, առանց մեկնաբանու-թեան։

...րբեւ պատճառ ցոյց կը տրուի «լրտեսական ցանց»ի մը երեւան հանուիլը Սուրիոյ մէջ, ի հաշիւ օտար պետութեանց ... Իսրայէլի։ Քաւութեան նոխազն ...՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Երեւան ...ուեր են զէնքեր եւ անթելի գոր-...ծիքներ, որոնց նկարներն ալ հրատարա-...ծ են Սուրիոյ արաբական թերթերը։ ...կաշնակցական հայատառ մամուլն ...փութացած է արտատպել զանոնք, ա-...ռաւելագոյն չափով օգտագործելով ներ-...կայացած անսպասելի առիթը։

...որ չէ, որ Սուրիոյ Հայութիւնը փո-...թորկալի օրեր կ'անցընէ։

...նորդագոյն օրերուն, 1946–47, միջազ-...գային համայնավարութիւնը իր ծանր ...րետանին ուղղեց Հ. Յ. Դաշնակցու-...թեան դէմ, յանձին անոր հարուածելու ...համար Հայութիւնը եւ քայքայելու՝ ...Միջին Արեւելքի գաղութները, որոնք ...տասնեակ տարիներէ ի վեր իբրեւ պար-...կեշտ ու հաւատարիմ քաղաքացիներ՝ ...ծառայած էին Սուրիա – Լիբանանի վերել-...քին ու շինարարական աշխատանքներուն։ ...Այդ անյաջող փորձին յաջորդեց 1956ի ...դէպքը, որուն պատրուակն էր Մեծի ...Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին ընտրու-...թիւնը։

...Միջազգային համայնավարութեան ...գործակալները հինգուկէս տարիէ ի վեր ...ամէն ինչ կը փորձեն՝ յաւերժացնելու ...համար «երկփեղկումը», որ կը շարու-...նակուի տակաւին, ի մեծ ուրախութիւն ...Հայութեան թշնամիներուն։

...1958ի պատմական դէպքին — Արաբ. ...Միացեալ Հանրապետութեան կազմու-...թեան նախորդող օրերուն — մթնոլորտը ...լարուած էր, ստեղծելով մտա-...հոգիչ վիճակ մը՝ մեր հայրենակիցնե-...րուն համար։ Անխուսափելի կը նկատ-...ուէր համայնավարութեան յաղթանակը։ ...Ցուցակներ կը կազմուէին զանդուածա-...յին տարագրութեան համար։

...Սուրիոյ հայրենասէր վարիչները յաջո-...ղեցան բարեբախտաբար ճիշդ ժամանա-...կին առաջքն առնել այդ վտանգին, մի-...ջամտելով Եգիպտոսի՝ նախագահ Կամալ ...Աբտէլ Նասրի մականին տակ, 1958 ...Փետրուար 1ին։

...Քանի մը ամիս վերջ, 1958 Մայիս 8ին ...Լիբանանի մէջ պիտի պայթէր ապստամ-...բական շարժում մը, օրուան օրինաւոր ...կառավարութեան դէմ, տեւելով հինգ ամիս։ ...Միջազգային համայնավարութիւնը այս ...անգամ ալ օգտագործեց՝ Լիբանանի խա-...ռն Հայութեան մէջ արծարծելով եղ-...բայրասպան կռիւներ, որոնց զոհ գացին ...տասնեակ երիտասարդներ, երկու կող-...մէն։

...Յաջողած էր խաղաղ շրջան մը բո-...լոր Միջին Արեւելքի Հայութիւնը, ...իսկ հիմա՝ նոր տագնապ մը կուգայ ցնցել ...զայն։

...Ստեղծուած է անհաճելի մթնոլորտ մը։ ...Սուրիոյ պետական վարիչները շատ լաւ ...գիտեն Հայերը ընդհանրապէս եւ ...Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ մասնաւորա-...պէս։

...տասնեակ տարիներէ ի վեր ա-...րաբական հայրենիքին անբաժան ...մաս կը կազմեն եւ անկեղծօրէն նուիր-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ ՁԵՌՆՊԱՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՆ

ԲՈԼՈՐԸ ՖՐԱՆՍԱՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԵՆ

Այս երրորդ նիստին առաջին խօսողն է՝ Ուկրանիոյ պատուիրակը, որ կը կրկնէ խորհրդային տեսակէտը, պարզուած երկու օր առաջ Մորոզովի կողմէ։ Կը յաջորդէ Անգլիոյ ներկայացուցիչը։ Չէ հաւնած Ափրօասիացիներու ներկայացուցած բանաձեւին, որ «կոչուած չէ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծելու բանակցութեանց համար»։ Ինք ալ, ինչպէս ամերիկացի իր պաշտօնակիցը, կը թելադրէ որ Թունուզ եւ Փարիզ նստին դէմ դիմաց եւ լուծեն այս տագնապը։ Անհրաժեշտ է որ ՄԱԿը դրական դեր մը խաղայ եւ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծէ, այդ պարագային է միայն որ ՄԱԿը ինքզինքը արդարացուցած կ'ըլլայ։

Ապա կը խօսին Ջեխոսլովաքիոյ, Պրազիլի, Սոմալիի, Լիբանանի ներկայացուցիչները։

Պրազիլ չափաւորութիւն կը քարոզէ եւ կը շեշտէ թէ երկու կողմերու դիրքն ալ զոհացուցիչ չէ եւ յոյս կը յայտնէ որ երկու երկիրները, իրենց բանակցութեանց մէջ, քաղաքական իմաստութիւն եւ ՄԱԿի Ուխտին հաւատարմութիւն ցոյց տան։

Լիբանանի պատուիրակը շատ խիստ է Ֆրանսայի, նոյնիսկ ՄԱԿի հանդէպ եւ կը սպառնայ.— Ժորժ Հաքիմի համար Ֆրանսայի բացակայութիւնը «յարգանքի պակաս է Ֆրանսայի կողմէ ՄԱԿի հանդէպ»։ «Պիզերթի մէջ, ինչպէս Ալժերիոյ, կը շարունակէ Լիբանանցին, ֆրանսական աշխարհակալութիւնը սուղ կը ծախէ իր մորթը։ Ֆրանսա կորսնցնելու վրայ է Հիւսիսային Ափրիկէի երկիրներուն բարեկամութիւնը։ Եթէ Միացեալ Ազգերը ի վիճակի չեն փոքր ազգերու օգնութեան փութալու, անոնք պէտք է ուրիշ հասցէի դիմեն»։

Դեռ կը խօսին Ինտոնեզիոյ, Սէուտական Արաբիոյ, Աֆղանիստանի, Սուտանի պատուիրակները։ Բոլորը կը պաշտպանեն իրենց պատրաստած բանաձեւը, որ ի վերջոյ տժգոյն «յաղթանակ» մը պիտի տանի, նկատի առնելով նաեւ որ Անգլիա եւ Ամերիկա ձեռնպահ պիտի մնան։

× Մուլետի առթիւ ծովակալ Ամման, Պիզերթի հրամանատարը, այցելած է Նատորի կայանը գտնուող Թունուզցի գերիները (քաղաքային եւ զինուորական)։ Երիցագոյնը 60 տարեկան է, կրտսերը՝ 14 տարու, նպարավաճառի մը զաւակն է։ Մամուլի թղթակիցները կրցան ազատօրէն խօսիլ գերիներուն հետ։ Յայտնեցին թէ շատ լաւ վերաբերումի կ'արժանանան։ Քաղաքայինները սակայն, Նոր-Տեսթուրեան, կը բողոքեն և կը դժգոհին։

ուած են հիւրընկալ երկրի բարօրութեան ու բարգաւաճման։ Առանց որեւէ յետին մտքի, առանց քաղաքական նպատակներու։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ո՛չ մէկ դաւադրական ծրագիր ունի Սուրիոյ եւ առհասարակ արաբական բոլոր երկիրներու հանդէպ, որոնք հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն սեւ օրերուն լայն բացին իրենց դուռները անոր առջեւ։

Տարակոյս չունինք, որ ճշմարտութիւնը պիտի պարզուի շուտով եւ արդարութիւնը տեղը պիտի գտնէ, ի վերջոյ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԵՐԼԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

—o—

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԶՕՐՔԸ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

—o—

Հակառակ տրուած հերքումներուն, միշտ կը կրկնուի թէ Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի միջեւ տարակարծութիւն կայ Պերլինի հարցին առթիւ։ Ֆրանսա կ'ուզէ որ նախ հանդարտ եւ բնական մթնոլորտը վերահաստատուի, ապա բանակցելու մասին կարելի է մտածել, Ամերիկա եւ Անգլիա կ'ուզեն անմիջապէս խօսիլ, բրիտանական մամուլը կ'ուզէ նոյնիսկ որ Մաքմիլըն բանակցութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնէ եւ եթէ պէտք է, մինչեւ Մոսկուա երթայ Խրուշչեւը տեսնելու համար։

Չորեքշաբթի օր, Նախարարաց Խորհուրդը խօսած է անշուշտ թէ՛ Պերլինի թէ՛ Պիզերթի մասին, հակառակ անոր որ շատ լակոնական զեկոյց մը կարդաց Տեղեկատուութեան նախարար՝ Թեռնուար։ «Արտաքին նախարարը զեկուցում տուաւ միջազգային կացութեան վրայ, գլխաւորաբար Պերլինի եւ Պիզերթի մասին։ Հանրային Շինութեանց նախարարը Խորհուրդին ներկայացուց եւ վաւերացուեցաւ Քառավել օդանաւեր շինելու յաւելեալ ծրագիր մը։ Իր առաջարկին վրայ, որոշուեցաւ որ խօսակցութիւններ տեղի ունենան բրիտանական կառավարութեան հետ, Մանշի վրայ կամուրջ մը շինելու մասին»։

Ֆրանսական մամուլը անշուշտ շատ գոհ չէ այս զեկոյցէն, որ Քարավելի եւ կամուրջի մասին կը խօսի երբ ամէնուն աչքը յառած է Պերլինի եւ Պիզերթի վրայ։ Դ. Հանրապետութեան ատեն շատ կը խօսուէր, հիմա բնաւ չի խօսուիր կ'ըսէ Ֆիկառոյի խմբագիրը «Լռութեան Օրէնքը» տոմսի մը մէջ։

Պերլինի մէջ, ինչպէս կը նախատեսուէր, կացութիւնը ժամէ ժամ կը ծանրանայ, մինչ Արեւելեան Գերմանիոյ «կառավարութիւնը» միշտ կը սպառնայ աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել։ Անշուշտ յաջորդ եւ ծանր սեղմումը կրնայ ըլլալ երկաթուղային հաղորդակցութեանց ընդհատումը Արեւմտեան Գերմանիայէն Արեւմտեան Պերլին։ Նման որոշում մը պատրաստ է տալու Վալթեր Ուլպրիխթը, եթէ Արեւմտեան «խափանարարութիւնները» չդադրին։ Գործատան մը բանուորներուն առջեւ խօսք առնելով, Ուլպրիխթ ըսած է, ի մէջ այլոց. «Պիտի յաջողինք խաղաղութիւնը պահպանել հակառակ Արեւմտեան դրդռութեանց։ Մեր անմիջական գործն է հաշտութեան դաշնագրի պատրաստութիւնը։ Եթէ Արեւմտեանները չարունակեն մեզի գրգռել, լաւ դաս մը պիտի տանք»։

Ատենաւուրի մեկնումէն անմիջապէս ետքն էր որ Փանքովի կառավարութիւնը որոշեց արգիլել Արեւմտեան Պերլինէն Արեւելեան եՊրլին մուտքը, եօթնի իջեցնելով անցքի 12 կէտերը։ Այս եօթնէն մէկը վերապահուած է օտարականներուն եւ դրամատուներուն։ Մնացեալ 6էն 2ը վերապահուած են Արեւմտեան Գերմանացիներուն եւ 4ը Արեւմտեան Պերլինի բնակիչներուն։ Մասնաւոր արտօնագիրը պէտք է ստանալ Արեւելեան Գերմանիոյ «Ժամբորդական Գրասենեակներ»էն, որ ցարդ գոյութիւն չունին եւ Փանքով կ'ուզէ զանոնք հաստատել մեթրոյի կայաններուն մէջ, որոնք հողային առանձնավարութիւն կը վայելեն. բայց Ծերակոյտը, Արեւմտեաններու համաձայնութեամբ, մերժեց նման հաւանականութիւն մը։

Ոչ մէկ արտօնագիր կը տրուի ուրեմն եւ Արեւելեան ու Արեւմտեան Գերմանա-

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ նշանաւոր Ըմփայր Սթէյթ Պիլտինկը (102 յարկ) գնեց ամերիկացի փաստաբան մը՝ 325 միլիոն Նոր Ֆրանքի։ Աշխարհի ամէնէն բարձր շէնքն է եւ շինութենէն ի վեր (1931) երրորդ անգամն է որ կը ծախուի։ 20·000 հոգի կ'աշխատին շէնքին 900 հաստատութիւններուն մէջ։

ԺԱՔ ՍՈՒՍԹԷԼ յայտարարած է Քառըփուր շաբաթաթերթին թէ արտասահման մեկնած էր, որովհետեւ գիտէր թէ պիտի ձերբակալուէր եթէ Ֆրանսա մնար։ Տը Կոլի նախկին նախարարը աւելցուցած է թէ զօր. տը Կոլի քաղաքականութիւնը փոխանակ խաղաղութիւն բերելու պատերազմը ծանրացուց։

ՈՒԱՐՏ ՓՐԱՅՍ պատերազմի ատեն անգլիացի ծանօթ թղթակիցը, մեռաւ առջի օր, Լոնտոնի մէջ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ իշխանութիւնները համաձայնած են որ արաբեւ-գերման դրամատուն մը հիմնուի շինարարութեան եւ զարգացման, որուն կեդրոնը Գահիրէ պիտի ըլլայ։ Արեւմտեան Գերմանիան մտադիր է Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւն փոխադրել իր ճարտարարուեստներէն մասեր, որովհետեւ բանուորական ձեռքերը աւելի շատ են եւ աւելի աժան։

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» կը գրէ թէ Կոնիուխով անուն Ռուս մը, 7ուկէս միլիոն Ն. Ֆ.ի արժէքով կերպաս գողցած է կերպասեղէնի հաստատութենէ մը։ 12 մեղսակից ունէր եւ գողութեան շատ պարզ ձեւ մը։

ԼՈՆՏՈՆԻ Նէշընըլ Կալըրիէն գողցուեցաւ Կոյայի «Ուելինկթըն» պաստառը որ 200 միլիոն կ'արժէ։ Անգլիացիներու համար ազգային աղէտ մըն է եւ Սկոթլանտ Եարտը գործի անցած է։ «Ուելինթըն»ը, ինչպէս ամէն բան որ պետութեան կը պատկանի, ապահովագրուած չէր։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բախումներ պատահած են Նաճարներու (մահմետական երիտասարդութիւն) եւ կարգապահութեան ուժերու միջեւ։ 1 մեռեալ եւ 5 վիրաւորներ կան։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ մէջ հակախորհրդային շարժում մը կայ, յայտնած է ուկրանացի երիտասարդ գիտուն մը որ Վիէննա ապաստանած է եւ մերժած է վերադառնալ, հակառակ անոր որ հայրը եկած է անձամբ զինքը համոզելու։

ՏԸ ԿՈԼ նախագահեց Ալժերական Հարցերու կոմիտէին ժողովին, առջի օր, Էլիզէի մէջ։ Ալժերիոյ մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները կը բազմանան։ Գալով «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» (Օ. Ա. ԷՍ.), որուն արարքներն ալ կը բազմանան, պատճառ դարձան որ հարցաքննութիւններ եւ խուզարկութիւններ կատարուին Փարիզի աֆ-թիվիսթ շրջանակներու մօտ։

ԱՏԸՆԱՈՒՐ ընտրապայքարի ատեն խօսած ճառի մը ընթացքին ըսաւ.— «Պատերազմ չկայ եթէ զօրաւոր ըլլանք»։

ՎԻՐՃԻՆԻՈՅ մէջ Ռայթ անուն հողագործ մը ամուսնացած է առջի օր այն կնոջ հետ, որմէ ամուսնալուծուած էր 20 տարի առաջ։ Այդ ժամանակամիջոցին իւրաքանչիւրը 5 անգամ ամուսնացած էր։ Երկուքը միասին 14 անգամ այրի մնացած են կամ ամուսնալուծուած են։ Նոր փեսան 103 տարեկան է, հարսն ալ 65...։

ցիներուն արգիլուած է նոյնիսկ 100 մեթրէն աւելի մօտենալ «շինական պարիսպներուն»։ Դաշնակիցները իբրեւ պատասխան, իրենց զօրքը այդ 100 մեթրին մէջ տեղաւորեցին։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Հայերու դիւանագիտական գործունէութիւնը, որպէս նուիրակ, սուրհանդակ եւ գործիչ, յայտնուեցաւ գլխաւորաբար այն յարաբերութիւններուն մէջ, զորս Լեհաստան մշակեց Թուրքիոյ, Թաթարիստանի եւ Պարսկաստանի հետ ԺԷ.–ԺԸ. դարերուն:

Գաղափար մը կազմելու համար թէ անոնք որքան կը ճանչնային մարդիկը, բարքերը, Սուլթաններու եւ եւրոպական արքունիքներու շրջանակին եւեւ լարուած մեքենայութիւնները, յիշենք Պետրոս Գրիգորովիչին պարագան: Լոզինսքի, լեհ պատմագէտը, զայն կը կոչէ «արտակարգ անձնաւորութիւն, տեսակ մը դիւանագիտական եւ վաճառականական գործիչ, որ բազմակողմանի յարաբերութիւններ կը մշակէր Արեւելքի եւ Արեւմուտքի հետ, ու ճանչցուած էր Վիէննայի, Կ. Պոլսոյ եւ Վարշաւա՛յի արքունիքներուն մէջ»: (Տես նաեւ «Յառաջ», 17 Մարտ 1961 եւ 18 Մարտ):

1616էն մինչ Գրիգորովիչ Արեւելք կ'ուղղուէր, դաւադրութեան մը զոհ եղաւ Վալաքներու երկրին մէջ: Եւ որովհետեւ Սիկիմոնտ Գ.ի «գործակատար»ն էր, Թագաւորը շնորհազրկումի սպառնալիքի տակ անմիջապէս հրամայեց Լէոպոլսոյ քաղաքապետութեան, որ ընդհուպ գրաւեն վաւերաթուղթերը, որոնք կրնային գտնուիլ սպաննուած Գրիգորովիչին տան մէջ, եւ անոր եղբօրորդիին առջեւ ցուցակագրելէ ետք ամէն ինչ՝ ղրկեն Վարշաւա:

Երկու մեծ սնտուկներու մէջ գտնուեցան բազմաթիւ եւ այլազան արժէքաւոր թուղթերու կապոցներ, որոնց մէջ՝ ազնուական տիտղոսներ պարունակող մագաղաթ մը, տրուած Գրիգորովիչին՝ Ռոտոլֆ Բ. կայսեր կողմէ (1576–1612): Ուրիշ մագաղաթներ Մոլտաւիոյ գահին ժառանգութեան վերաբերեալ: Նամակներ Ռոտոլֆ Բ.ի կողմէ ստորագրուած եւ ուղղուած Մոլտաւիոյ Կոստանդին Մոկիլա իշխանին: Այլ թուղթեր եւս անորոշ բովանդակութեամբ, ստորագրուած Կարդինալ Պաթորիի կողմէ: Ստուար կապոցներ ելեւմտական հարցերու վերաբերեալ, եւայլն, եւայլն...:

Մոլտաւիոյ իշխանապետութիւնը, ինչպէս ծանօթ է, կռուախնձոր մը եղած է միշտ՝ Թուրքիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ: Իւրաքանչիւրը կ'ուզէր նստեցնել այդ գահին վրայ իր սեփական ճորտը: Ասկէ ծագեցաւ նախ Ցեցորայի 1620ի պատերազմը, ուր ինկաւ քաջ Ժուլքիէվսքին, լեհ սպարապետը, եւ ապա Խոցեմի՝ 1621ին: Այս պատերազմէն ետք, նախապատրաստական խաղաղութեան դաշինք մը կնքուեցաւ երկու կողմերու միջեւ: Սակայն, իսկական «խաղաղութեան գիրը» պիտի յանձնուէր յետագային Սուլթանին կողմէ, Լեհաստանի ներկայացուցիչին: Այս նպատակին համար, «Մեծ Դեսպան»ի պաշտօնով Պոլիս ղրկուեցաւ իշխան Քրիստափոր Զպարասկի: Սակայն իրեն հետ Վարշաւա բերած «խաղաղութեան գիր»ին պարունակութիւնը չգոհացուց արքայական դիւանը, որովհետեւ յիշեալ Թուղթին Թարգմանութենէն ետք զանազան անորոշ եւ Լեհաստանի համար մնասակար կէտեր նշմարուեցան:

Ուստի որոշուեցաւ նոր պատգամաւորութիւն մը առաքել Կ. Պոլիս, եւ այս անգամ Նախորդ զոռոզ-իշխանին տեղ ղրկուեցաւ Լէոպոլսեցի համեստ հայ վաճառական մը, Քրիստափոր Սերեպքովիչ:

Արքունական դիւանի այս ընտրութիւնը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, որովհետեւ Սերեպքովիչ «զարգացած եւ ճիրքերով օժտուած մարդ մըն էր», որ արդէն 1621ին Պոլիս գտնուած ժամանակ, որպէս պետական գործիչ, կարեւոր տեղեկութիւններ հաւաքած էր Թուրքերու, Թաթարներու եւ Հունգարացիներու քաղաքական եւ զինուորական հարցերուն շուրջ:

Սերեպքովիչ, քաջատեղեակ Օսմանեան արքունիքի լեզուին եւ միջավայրին, կըրցաւ իր նրբութեամբ, արթնութեամբ եւ կամքի կորովով, յաջող ելքի հասցնել իրեն յանձնուած դժուարին ու փափուկ պաշտօնը: Արդարեւ, Բարձրագոյն Դուռը «խաղաղութեան գիր»ի նոր խմբագրութիւն մը պատրաստեց, ինչ որ մեծապէս գոհ ձգեց լեհական արքունիքի դիւանը:

Ուստի բոլորովին ճշգրիտ չէ ինչ որ կը գրէ լեհ պատմագէտ Քոնոբչինսքի այս հարցին նկատմամբ, թէ «Քրիստափոր Զպարասկի մեծ ծառայութիւն մատոյց ընդհանուր դատին, եւ թէ մեծ իմաստութեամբ ի գլուխ հանեց իր պատգամաւորութիւնը Կ. Պոլսոյ մէջ...»: Որովհետեւ Պարանովսքի, յեցած արքայական դիւանի տուեալներուն վրայ՝ զորս առատութեամբ կը մէջբերէ, կը հաստատէ թէ «այս պատգամաւորութեան քաղաքական նպատակը ամբողջովին ձախողեցաւ եւ Զպարասկի չյաջողեցաւ դրական առաւելութիւն մը ձեռք ձգել, այնպէս որ յաջորդ պատգամաւորները, Սերեպքովիչ եւ Քիեւլչեվսկի ստիպուեցան սրբագրել այս ազնուականին սխալները»:

Ուրիշ երեք հայ դիւանագէտներ եւս, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցին լեհ դիւանագիտութեան, Թուրքեւլեհ մշտատեւ անհամաձայնութիւններու շրջանին, որոնք կը ծագէին Խազախներու եւ Թաթարներու յարատեւ եւ իրերայաջորդ արշաւանքներէն, կը կոչուէին Ռոմաշքովիչ, Թորոսովիչ-Վիէնեւսկի եւ Պայտուլովիչ:

Առաջինը, մասնագէտ Օսմանեան մայրաքաղաքի լեզուին եւ անձերուն, հոն ղրկուեցաւ 1637ին, իբրեւ գործակատար Քոնիեցփոլսքի զօրավարին, որուն կը հասցնէր Թուրք եւ Թաթար քաղաքական յարաբերութիւններու տեղեկութիւնները, զորս կը քաղէր իր մտերիմ Թուրք պաշտօնեայ «բարեկամներէն»:

1639–1640 տարիներու ընթացքին եւ յետոյ, Յովհաննէս Գազիմիրի ժամանակ (1648–1668), զինք Կ. Պոլիս կը գտնենք իբրեւ անպաշտօն գործակատար լեհ արքունիքին՝ Բարձրագոյն Դրան մօտ, ուրկէ կը հասցնէր տեղեկագիրներ՝ լի Թանկագին լուրերով, զորս անխոնջ Հայը — կ'ըսէ Պարանովսքի — կը յաջողէր միշտ քաղել ժամանակին»:

1665ի սկիզբները, այսինքն Թուրքիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ պատերազմի հռչակումէն քիչ առաջ, խազախ-Թաթար հարցերու հետեւանքով, երբ պատուիրակ Պոլիս ղրկուեցաւ ազնուազարմ Թորոսովիչ-Վիէնեւսկի, քարտուղար արքունիքի եւ «իշխան» Լէոպոլսոյ հայ հասարակութեան:

Պատերազմէն ետքն ալ, դարձեալ հայազգի Պայտուլովիչն է որ 1667ին, որպէս հմուտ Թուրք լեզուի, ընկերացաւ Ռոծիէյովսքի պատուիրակին դէպի Պոլիս, երկու պետութիւններուն միջեւ առկախ մնացած խնդիրները լուծելու նպատակաւ:

Դժբախտաբար, 1671–1672ին, վերոյիշեալ պատճառներուն համար Թուրք-լեհ պատերազմը ծագեցաւ: Սուլթան Մեհմէտ Դ. անձամբ հսկայ բանակի մը գլուխն անցած, քալեց Լեհաստանի վրայ՝ գրաւելով Կամենեցի ամրոցը, մինչ անդին լեհական Թագաւորութիւնը երկու դաշնակցութիւններու բաժնուած, ներքին պատերազմի մը սպառնալիքի տակն էր:

«Այս տագնապալից պարագաներու մէջ, կը նշէ Պարանովսքի, Թորոսովիչ-Վիէնեւսկի Սուլթանին ղրկուեցաւ, որ դեռ Կամենեցի մօտ կը գտնուէր: Բայց Հայը չընդունուեցաւ արքային կողմէ: Ի վերջոյ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ տեսակցութիւն մը ունենալ մեծ Եպարքոսին հետ, ենթարկուելով Թուրքերու կոպիտ վարմունքին:

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՊԵՐԼԻՆ
ԿԱՄ ԱՄԵՐԻԿ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՐՄԱՆԵԼԻ ՍԽԱԼՆԵՐԸ

Այս խորագրին տակ շահեկան յօդուած մը գրած է Լիլի իրաւաբանական համալսարանի դասախօս՝ Էմիլ Ժիրօ, *Քոմպայի* մէջ:

Չարաբախտութիւնը կամ ճակատագիրը չէ որ ստեղծած են քաղաքական այն փորձանքները, որոնց մէջ մխրճուած է աշխարհը, այլ ժողովրդավար մեծ պետութեանց աններելի սխալները: Սարօ, Շոթան, Լաւալ, Տալատիէ, Պոլտուին, Չեմպըրլէն կոչուած կառավարութիւններն էն, որ անխուսափելի դարձուցին համաշխարհային Բ. պատերազմը, ամէնէն անօգուտը, որմէ կարելի էր խուսափիլ մեծ դիւրութեամբ:

Հիթլերական Գերմանիոյ վրայ տարուած յաղթանակէն ետք, այլեւս որոշումը եւ պատասխանատուութիւնը (Արեւմըտեան կողմը) չէին պատկաներ բացակայ Ֆրանսայի կամ յաղթական բայց տկարացած Անգլիոյ, այլ՝ Միացեալ Նահանգներուն, որոնք չկրցան աւելի հեռատես կամ ճարպիկ ըլլալ քան Ֆրանսան եւ Անգլիան նախապէս: Այդ պատճառով է որ Բ. աշխարհամարտը չվերջացաւ լուծումով մը, որ գոհացնէր արդարութիւնը եւ ապահովէր խաղաղութեան ապագան: Այդ պատճառով է որ այսօր Պերլինի տագնապը ունինք: Ինչ որ անցաւ-դարձաւ, անհաւատալի է: Տեսնենք.— Կարգադրելիք խիստ կենսական հարց մը կար: Գերմանիոյ կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի զինուորական գրաւումն էր: Դաշնակիցներուն, այսինքն ամերիկեան եւ բրիտանական ուժերուն՝ մէկ կողմէ, խորհրդային ուժերուն՝ միւս կողմէ, կ'իյնար հիթլերական բանակը քշել այն երկիրներէն, ուր կը գտնուէր: Բայց ո՞ր ուժերը:

Պատերազմի վերջաւորութենէն առաջ, այս հարցը ծեծուեցաւ, դժբախտաբար մեծ թեթեւութեամբ Անգլօսաքսոններու կողմէ, որոնք զայն երկրորդական կը նկատէին, մինչ կենսական նշանակութիւն ունէր, ինչպէս ցոյց տուաւ փորձառութիւնը: Արեւմտեանները կարծեցին թէ զինուորական գրաւումը ոստիկանական կամ վարչական բնոյթ ունի, կոչուած՝ ժամանակ մը միայն տեւելու, եւ այդ պատճառով՝ աննշան: Կը թուէր թէ հարցը, երբ այս կամ այն երկիրը Ամերիկացիներուն, Անգլիացիներուն կամ Խորհրդային Միութեան կողմէ գրաւուած ըլլայ, ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնայ ունենալ իր ապագային համար, որ պիտի կարգադրուէր դաշնակիցներու հասարակաց համաձայնութեամբ, հաշտութեան դաշնագրով: Այս պայմաններուն մէջ, կը կարծուէր թէ այս կամ այն դաշնակից պետութեան գրաւման գօտի մը տալը միայն վարկի հարց էր:

Խորհ. Միութեան, որ կարեւոր բաժին մը ունեցած էր պատերազմին մէջ, անգլօ-ամերիկեան իշխանութիւնները, առանց դժուարութեան, շատ ծաւալուն գրաւման շրջան մը տրամադրեցին: Այդ ձեւով Արեւմտեանները մեծ միամտութիւն մը կը յայտնաբերէին: Երկիր մը զինուորապէս գրաւել, արդարեւ, միջոց մըն է կամ զայն կցելու, կամ անոր պարտադրելու քաղաքական եւ ընկերային վարչաձեւ մը, խամաճիկ կառավարութիւն մը հաստատելով եւ անոր պարանները քաշելով: Պէտք էր իսկապէս բնաւ տեղեակ չըլլալ խորհրդային աշխարհէն, անոր վարդապետութենէն, մեթոտներէն, «առաքելական» մտայնութենէն, համաշ-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Տիրող տարրը չէր կրնար ընդունիլ որ երէկուան հպատակ ժողովուրդները տիրողին հաւասար իրաւունքներ վայելեն: Կար եւ կը մնար կրօնքի տարբերութիւնը եւ կրօնքէն անբաժան կը մնար տիրող տարրը: Ազատական Միտհատ ըսած էր. «Թուրքիան Թուրքերուն կը պատկանի»: Կը մտածէին սահմանափակել կրօնական իրաւասութիւնները, որովհետեւ զարտուղութիւն կը տեսնէին քրիստոնեայ եւ իսլամ տարրերու միջեւ: Հաւատացեալներ չէին կուսակցութեան անդամները, բայց քաղաքականութեան համար, զանգուածը սիրաշահելու նպատակով, կրօնի պաշտպան կը ներկայանային եւ կը փափաքէին սիրաշահիլ մահմետական աշխարհը:

Հաւասարութեան հաստատումը անհաւասարութիւն պիտի պատճառէր տիրող տարրին եւ քրիստոնեայ տարրերուն միջեւ: Թուրք տարրը պիտի մնար ստորադաս թիւով եւ որակով, որովհետեւ պարբերական պատերազմներու հետեւանքով, եօթնամեայ զինուորական ծառայութեամբ բարքերու ապականութեամբ սկսած էր նուազիլ, անկարող եղած էր տնտեսապէս զարգանալ: Քրիստոնեայ տարրերը պիտի գրաւէին վարչութիւնը, երբ արդէն տիրացած էին երկրին տնտեսութեան:

Զօհրապ կը տեսնէ թէ ընդունայն է իր յոյսը, կը պատրաստէ յիշատակագիր մը, որ ուժեղ բողոքագիր մըն է, եւ պատրիարքին հետ կը ներկայացնէ վարչապետ Սայիտ փաշային, 1911 Նոյեմբեր 18ին, յուսալով թէ յիշատակագիրը նկատի կ'առնուի. «Անատոլուի հայաբնակ նահանգներու կացութեան մէջ բարելաւման ոչ մէկ նշան երեւցած է: Վերջին երկու տարուան ընթացքին այս կացութիւնը անհանդուրժելի աստիճանի հասած է: Յիշեալ նահանգներու մէջ ինչքի, պատիւի ապահովութիւն չէ մնացած: Զարդի սպառնալիքները պատճառ եղած են որ ժողովուրդը ահ ու սարսափի մէջ ապրի: ... Կառավարութիւնը, որ իր հպատակներուն (քաղաքացիներուն) կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութեան հիմնական իրաւունքները չերաշխաւորեր, անկարող է իր երկիրները պահպանելու: Բ. Դրան գործերուն եւ որոշումներուն մէջ բազմաթիւ փաստեր կան, որոնք կը մատնեն Հայերը տնտեսապէս փճացնելու քաղաքականութիւնը: ... Եթէ երբեք կառավարութեան նպատակը Անատոլուի նահանգները Հայերէ պարպելն է, ստոյգ է որ այդ նպատակը պիտի իրականանայ: Օսմ. պետութեան եւ սահմանադրութեան փարած հայ տարրին նկատմամբ այս աստիճան անիրաւ վերաբերում մը ցոյց տրուիլը Եւրոպայի աչքին՝ երեւան չի՞ բերեր սահմանադրական ռեժիմին բացարձակ սնանկութիւնը: Ասանկ վիճակ մը արդեօք չի՞ ցնցեր Օսմ. պետութեան միջպետական քաղաքական դիրքը» (Ազատամարտ, 1911 Դեկտ. 21):

Զօհրապի համոզումն է թէ «կառավարութիւնը քրտական ապստամբութիւն մը ունենալ չի փափաքիր»:

Օսմ. խորհրդարանի հայ անդամները 1911 Դեկտ. 2ին Սայիտ փաշայի կը յանձնեն յիշատակագիր մը հողային հարցի լուծումին համար: Կը յուսան թէ ներկայացուած տասը առաջարկներու զօրութեամբ պիտի լուծուի հարցը: Վարչապետը դարձեալ կը խոստանայ նկատի առնել յիշատակագիրը: Ֆրանսայի դիւանագէտը՝ Թալէյրան կ'ըսէր. «Դիւանագէտը մտածումին հակառակ կը խօսի»:

Ռուս դեսպանը կը տեղեկագրէ կացութիւնը արտաքին նախարար Սազոնովին: Հարցը պետական շրջանակէն դուրս գալով՝ միջազգային հարց մը կը դառնայ: Անցեալ դարուն վեց տարիներ բողոքեցին, կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն պահանջեցին, կառավարութիւնը միշտ խոստումներ տուաւ: Ստեփան Փափազեան գոչեց. «Պետութեան հրահանգները Սկիւտարէն անդին չէին անցնիր»: Հարցը յանձնեցին ռուս պատուիրակութեան: Այս անգամ ալ ռուս քաղաքականութիւնը ձեռք առաւ խնդիրը:

Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետը 1912 Նոյեմբեր 10 թուակիր կոնդակով պաշտօն տուաւ Պօղոս փաշայի պետութեանց մօտ դիմումներ կատարելով պահանջել Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին գործադրութիւնը, ներկայացնելով «դառնագին վիճակը Իր հօտին, խընդրել հայաբնակ գաւառներու բարեկարգութիւնը»:

Պօղոս փաշա 1913 Փետր. 27 թուակիր շրջաբերականով կը դիմէ վեց պետութեանց՝ մոռցուած յօդուածը յիշեցնելու համար: Ռուս դիւանագիտութեան պընդումներուն վրայ միւս հինգ պետութիւնները կը հրահանգեն Պոլսոյ դեսպաններուն քննել խնդիրը եւ համաձայնիլ բարենորոգումներու ծրագրի մը շուրջ:

Ազգ. վարչութեան ատենապետ Ստեփան Գարայեան 1913 Ապրիլ 13ի ընդհ. ժողովի նիստին կը յայտնէ թէ Հայաստան եւ Կիլիկիա նոր կոտորածներու սպառնալիքին տակ կը գտնուէին եւ կը խնդրէ ժողովէն հինգ հոգիէ բաղկացած յանձնաժողով մը ընտրել վարչութեան աջակցելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 4)

...խարհային տիրապետութեան տենչերէն, ...ռանելու համար վտանգը թէ խորհրդային զօրքը երբեք պիտի չպարպէ այն հողամասերը, զորս գրաւած է: Մարդ կ'ապշի նման կուրութեան մը առջեւ, որ հիմնովին խախտեց խաղաղութեան կարգադրութիւնը եւ վնասեց աշխարհի ապահովութեան:

ՌՈՒԶՎԵԼԹԻ
ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սխալին պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Միացեալ Նահանգներուն, իրականին մէջ՝ Ֆրանքլին Տ. Ռուզվելթի վրայ: Արդարեւ, նկատի առնելով իր երկրին առաջնակարգ դերը եւ բերած ուժերը, Ռուզվելթ կրցաւ պարտադրել իր կամքը Չըրչիլի, որուն հետ յաճախ տարակարծիք էր: Ամերիկեան հանրային կարծիքը, որ վստահութիւն ըրած էր իր նախագահին՝ պատերազմի եւ խաղաղութեան համար, ոչ մէկ դեր խաղաց: Արտաքին նախարարութեան սպասարկութիւնները, որոնցմէ Ռուզվելթ կը կասկածէր, չէին ներշնչած անոր որոշումները: Բուն պատասխանատուներն են.— Ռուզվելթ եւ իր անձնական խորհրդատուները: Ասոնց մէջ պէտք է յիշել դեսպան Ուայնանթ եւ Հարի Հոփքինս, որուն գործունէութիւնը, մասնաւորաբար, վնասակար եղաւ:

Ուայնանթն էր որ Միացեալ Նահանգները կը ներկայացնէր Եուրոփիըն էտվիզըրի Քըմիթիին մօտ, որու վիճակուած էր պատրաստել գրաւման գօտիներու բաժանման ծրագիր մը: Ուայնանթ ազնիւ եւ զգայնոտ մարդ մըն էր: Երբ համաշխարհային առաջին պատերազմը ծագեցաւ, ֆրանսական բանակին մէջ արձանագրուեցաւ եւ քաջաբար կռուեցաւ: Բայց զուրկ էր քաղաքական որեւէ հասկացողութենէ: Համոզումով կը կրկնէր թէ «անբարոյական բան է վստահութիւն չունենալ Խորհրդային Ռուսիոյ»: Բայց միամտութիւն էր կուրօրէն վըստահութիւն ունենալ: Պարզապէս պէտք էր նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել:

Գալով Հարի Հոփքինսի, Ռուզվելթի մտերիմ խորհրդատուն, որուն կը յանձնուէին կարեւորագոյն պաշտօնները, տըգէտ, մակերեսային, ինքնահաւան եւ անապարծ մարդ մըն էր: Շատ կը զգացուէր Ռուսերու իրեն ըրած հոգածութիւններէն եւ խաբուեցաւ, երախայի պէս գործածուեցաւ անոնց ձեռքը: Ռուզվելթի «չար ոգին», մահէն առաջ գրած յուշերու նախագիծի մը մէջ, կ'ըսէ թէ խաղաղութիւնը վտանգուած է ցորչափ բռնատիրութիւններ գոյութիւն ունին եւ կ'եզրակացնէ թէ պէտք է ջնջել Ֆրանքոյի վարչաձեւը: Քանի մը տող անդին, կ'ըսէ թէ կը ճանչնայ Ռուսերը եւ դիւրին է անոնց հետ հասկացողութեան գալ: Նշմարած չէր թէ Սթալինեան վարչաձեւը բռնատիրութիւն է: Այս խօսքերուն տըխմարութիւնն իսկ կը ներկայացնէ մարդը:

Պէտք է նաեւ յիշել Մորկընթաուն, որ կ'առաջարկէր Գերմանիան զուտ հողամշակութեան երկրի մը վերածել եւ Սթեթինիուսը՝ որ տափակութեան մարմնացման գիրք մը գրեց:

Իրողութիւն է թէ ժողովրդավար երկիրներու պետական դէմքերը լաւ չեն ընտրեր իրենց գործակիցները: Կը շրջապատուին միջակ մարդոցմով, որոնք չողոքորթ պալատականներու նման, իրենց համակարծիք կ'ըլլան փոխանակ զանոնք տեղեակ պահելու եւ նախազգուշացնելու յետագայ վտանգներուն դէմ: Բայց այս չի նուազեցներ Ռուզվելթի պատասխանատուութիւնը: Այս վերջինը, որ փառաւոր պայծառատեսութեամբ մը նախատեսած էր ֆաշական վտանգը, իր կեանքի վերջին տարիներուն ճակատագրական կուրութիւն մը ցոյց տուաւ խորհրդային բանակալութեան հանդէպ: Որովհետեւ Ռուսաստան կարեւոր բաժին մը ունեցած էր յաղթանակին մէջ, կարծեց թէ ժողովրդավար եւ խաղաղասէր դարձած էր եւ հարկ չտեսաւ տարրական նախազգուշութիւններ ձեռք առնելու: Իր պարտանքներուն կը պարտինք այսօրուան կնճռոտ կացութիւնը:

Յետպատերազմեան զինուորական գրաւումներու հարցը, որ կենսական հարց մըն է, կրնար գոհացուցիչ լուծում մը յանգիլ, եթէ իբրեւ այդ նկատի առնուէր: Իսկապէս, ի՞նչ բանի կը ծառայէ զինուորական գրաւումը: Միջանկեալ կը ծառայէ վարկի գոհացում մը տալու յաղթականներուն եւ համոզելու պարտեալը իր պարտութեան շօշափելի իրականութեան մասին: Գլխաւոր նպատակն է արդելք հանդիսանալ որ պարտեալը կռիւը վերսկսի եւ պարտադրել իրեն որ յարգէ հաշտութեան դաշնագրի պայմանները:

Այս տեսանկիւնէն, կը նկատուի որ Գերմանիայէն զատ այլ երկիրներու գրաւումը չարդարացուիր: Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլավիա, որոնք Գերմանիոյ կողքին չէին, պէտք չունէին հակակշռի տակ ըլլալու: Պէտք է անոնց տրուէր իրենց ամբողջական ինքնավարութիւնը եւ միակ տէրը պէտք է մնային իրենց ճակատագրին: Գալով միւս երկիրներուն, այնպիսի տկար եւ մերկացած վիճակի մէջ էին, որ կրնային միայն համակերպիլ դաշնակիցներու կամքին եւ զինուորական գրաւումի հարկ չկար: Կը բաւէր միջդաշնակցային յանձնախումբ մը հաստատել իւրաքանչիւր երկրի մէջ, մինչեւ այն ատեն՝ երբ ազգային կառավարութիւն մը վերակազմուէր ազատ ընտրութիւններով:

Զինուորական գրաւումը անհրաժեշտ էր միայն Գերմանիոյ համար: Բայց փոխանակ Գերմանիան գրաւման շրջաններու բաժնելու, պէտք էր բովանդակ երկրին համար համահաւասար գրաւում մը նախատեսել որ արգելք պիտի հանդիսանար տէր-տիրականի պէս վարուելու մէկուն կամ միւսին՝ այս կամ այն շրջանին մէջ, առանց նկատի առնելու իր դաշնակիցներուն կամ բնակչութեան կարծիքը:

Ամերիկացի ղեկավարները իրենք զիրենք արդարացնելու համար կ'ըսեն թէ խորհրդային զօրքին գրաւած երկիրներուն արբանեակի վերածուիլը իրենք չէին ուզած, այլ՝ հետեւանքն է Խորհ. Միութեան վարմունքին, որ չէ յարգած իր պայմանաւորութիւնները: Մասամբ ճիշդ է: Բայց չի մեղմացներ ամերիկեան յանցանքը: Ինչո՞ւ կուրօրէն վստահութիւն տուաւ Սթալինի եւ կարելիութիւն տուաւ իրեն որ չյարգէ իր պայմանաւորութիւնները:

Գալով Պերլինի, մխրճուած խորհրդային գրաւման շրջանին մէջ, չէ դադրած դժուարութեանց աղբիւր մը ըլլալէ: Այսօր ծանր տագնապ մը կը ստեղծէ, որմէ, ինչ ալ պատահի, Արեւմուտքը նսեմացած դուրս պիտի ելլէ: Իր հակասական կացութիւնը, ամերիկեան կառավարութեան սկզբնական եւ հիմնական սխալին արդիւնքն է: Միայն Պերլինի համար, նախատեսուեցաւ չորսերու գրաւում մը, մինչ պէտք է այդպէս ըլլար ամբողջ երկրին համար: Տարրական նախազգուշութիւն մը պիտի ըլլար խորհրդային գօտիին մէջ չդնել Պերլինը, եւ այնպէս մը ընել որ ան սահմանակից ըլլար գրաւման արեւմտեան գօտիի մը: Այդ ձեւով Արեւմըտեան Գերմանիայէն Պերլին երթեւեկը հարց ալ չէր ծագեր, բայց այս նախազգուշութիւնը ձեռք ձգելու համար, պէտք էր գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի պատահէր 1946էն ի վեր: Արդ, Ռուզվելթ շատ հեռու էր նախատեսելէ: Արդարեւ, իր կեանքի վերջաւորութեան՝ զինքը մտահոգողը խորհրդային աշխարհակալութիւնը չէր, այլ՝ բրիտանական աշխարհակալութիւնը: Ռուսերուն բարի կամեցողութիւնը ապահով էր իր աչքերուն:

Ոչ մէկ կառավարութիւն անսխալական է, լաւագոյններն անգամ սխալներ կը գործեն, բայց սխալներ կան՝ որ աններելի են եւ չեն ներուիր: Ատոնցմէ էր Ռուզվելթի սխալը, չփացած իր յաջողութիւններէն, անդամալուծուած տարիքով, մաշած հիւանդութեամբ եւ մոլորած իր պէշ խորհրդատուներով:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

Պոլսոյ «Մարմարա» թերթը կը գրէ.—

Խնամակալութիւններու եւ Թաղ. Խորհուրդներու Ներկայացուցիչներուն Ընդհ. Ժողովը, որ պարտականութիւն ունէր Պատրիարքական ընտրութեան գործերը ընդհանուր գիծերուն մէջ առաջ տանելու, երկրորդ անգամ գումարուեցաւ Պատրիարքարանի մէջ Օգոստոս 16ին: Ներկայ էին 26 ներկայացուցիչներ եւ չորս կրօնական ժողովի անդամներ, ինչպէս նաեւ Շնորհք եպս. Գալուստեան:

Անցեալ ժողովին անհասկացողութեան մը պատճառաւ ժողովէն հեռու մնացող մամլոյ ներկայացուցիչները այս անգամ յատկապէս հրաւիրուած էին հետեւելու նիստին:

Տոքթ. Գէորգեան յայտնեց թէ անցեալ ժողովին օրակարգը անծանօթ ըլլալով նոյնիսկ ժողովականներէ շատերուն, հապճեպ որոշումով մը մամլոյ ներկայացուցիչները չէին ընդունուած ժողովասրահ: Այժմ ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է իր մէջ ունենալ մամուլը

Յետոյ կարդացուեցաւ անցեալ ժողովի ատենագրութիւնը եւ վաւերացուեցաւ:

Ինչպէս յայտնի է, անցեալ ժողովին պատրիարքական ընտրութեան գործը ձեւաւորելու եւ առաջ տանելու պաշտօնով ընտրուած էր 7 հոգինոց «Նախաձեռնարկ Մարմին» մը, որ շաբթու մէջ կրօնական ժողովի անդամներուն հետ ունեցած մէկ քանի ժողովներէ եւ կատարած կարգ մը խորհրդակցութիւններէ ետք հարկ տեսած էր կրկին ժողովի հրաւիրել Ներկայացուցիչներու Ընդհ. Ժողովը:

Այս առթիւ «Նախաձեռնարկ Մարմին»ը ժողովին յղած էր յուշագիր մը, որուն մէջ մասնաւորաբար կը ճշդէր հետեւեալ երկու կէտերը.

Ա.) Նախաձեռնարկ Մարմինը նկատելով որ, ըստ մեր աւանդութեան, Պատր. Տեղապահը օրինաւորապէս կազմուած Խառն Ժողովի կողմէ կ'ընտրուի, մինչդեռ ինք բոլորովին տարբեր ժողովէ մը ծնունդ առած է, ճիշդ չի գտներ Տեղապահի ընտրութիւն կատարել եւ տրամաբանական եւ օրինական կը նկատէ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները յառաջ տանիլ, իր հսկողութեան տակ, Պատր. Փոխանորդի միջոցաւ եւ անցնիլ ուղղակի Պատրիարքի ընտրութեան:

Բ) Նախաձեռնարկ Մարմինը այս ուղղութեամբ Ներկայացուցիչներու Ժողովէն կ'ուզէ կատարեալ լիազօրութիւն եւ անգամ մըն ալ կը ճշդէ թէ ինք պարտականութիւն ունի միայն Պատրիարքական ընտրութեան աշխատանքները գլուխ հանելու, անկէ դուրս որեւէ իրաւասութիւն չի տեսներ իր վրայ եւ Պատր. ընտրութեան վայրկեանին լրացած կ'ըլլայ իր պաշտօնը եւ հանգամանքը:

Այս մասին կատարուած գաղափարի փոխանակումներէն ետք բանաձեւը քուէի դրուեցաւ եւ ստացաւ մեծամասնութեան ձայնը:

Յետոյ ճշդուեցաւ որ Նախաձեռնարկ Մարմինը փութով յառաջ տանի իր աշխատանքները եւ ջանայ ընտրութիւնը հասցնել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջաւորութեան, եթէ չպատահին որեւէ անակընկալ դժուարութիւններ:

Ժողովը նկատի առնելով նաեւ համայնական ներկայացուցիչներու ընտրութեան պարագան եւ անոնց թաղերու եւ գաւառներու համեմատական քանակը, որոշեց յաջորդ ժողովին այս մասին տալ վերջնական որոշումը:

Նոյնպէս որոշուեցաւ յաջորդ նիստին քննել ընտրելիներու անունները:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

— Պարտքս է, Հայր սուրբ մրմնջեց Գփրը:

— Լաւ ուրեմն, ինչո՞ւ կը վարանիք… եթէ չէք ուզեր խոստովանիլ, բացարձակ կերպով յայտնեցէք: Ես իմ պաշտօնս կատարեցի. դուք գիտէք ձեր ընելիքը:

Գփրը ճիգ մը ըրաւ, բայց այդ ճիգը իր էութեան վերագոյն զգրգումն էր որ թելադրեց զինք…:

— Պատրաստ եմ… մրմնջեց խեղդուած ձայնով մը:

Վարդապետը շուտով մը ծունկի չոքեցաւ, ձեռքերը վեր տարածեց ու այս հրէշ մարդուն վրայ գլուխ մը Աւետարան կարդաց: Յետոյ մեղայի խորհուրդը կատարեց: Այդ խորհուրդէն զգացուած՝ Գփրը գլուխը ծռեց, վարդապետին ձեռքը համբուրեց ու ըսաւ.

— Մեղա՛յ, Հայր սուրբ, գործերուս մէջ մոռցած էի իմ հոգեւոր պարտականութիւններս կատարելու: Երբեք եկեղեցի չեմ գացած, աղօթքներս չեմ ըրած… բերնէս դէշ աղէկ խօսքեր հանած եմ…:

— Ատոնք ուղղելի բաներ են, ընդհատեց վարդապետը: Դուք խոստովանեցէք անանկ մեղքեր, որոնք հոգին կը սպաննեն: Եկեղեցին, աղօթքը, ատոնք միշտ ձեր աչքին առջեւ են: Յայտնեցէք այն գաղտնիքները որոնք Աստուած ու իր պաշտօնեան պիտի գիտնան:

— Ուրիշ մեղքեր չունիմ, Հայր սուրբ:

— Նայեցէք, Ռէս Ջաքօ, հոս Աստուած կայ: Իմացածիս նայելով, այս գիւղին մէջ Մելիք անունով մարդ մը կը բնակէր եղեր, բանտարկուած է… ճի՞շդ է այս:

— Այո, ճիշդ է:

— Իբրեւ ոճրագործ մը, անանկ չէ՞:

— Ոչ:

— Հապա՞:

— Իբրեւ մեղսակից մը:

— Շատ լաւ, այդ մեղսակցութիւնը հիմնակա՞ն էր:

— Ի հարկէ, եթէ ոչ կառավարութիւնը ինչո՞ւ համար պիտի ձերբակալէր զինքը:

— Դուք որ Մելիքին ամէնէն սիրելի մարդը եղած էք, ինչպէս կը պատմեն, երբեք տեղեկութիւն չունի՞ք այդ մասին:

— Ունիմ, Հայր սուրբ:

— Ի՞նչպէս ունիք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ իմացած եմ որ Մելիքը մաս ունեցած է այդ գործին մէջ եւ թէ ոճրագործը պահած է ամիսներով:

— Սոսկալի բան… ի՞նչ շահ ունէր Մելիք՝ այդ տեսակ ոճրագործութեան մը մէջ:

— Ոճրագործը հասարակ մարդ մը չէր: Մելիքին հետ ուրիշ խելքի կը ծառայէին, Հայր սուրբ, ես ի՞նչ գիտնամ:

— Ի՞նչ խելքի կը ծառայէին:

— Սա՛նկ, զէնքեր պիտի բերէին… խումբեր պիտի կազմէին… որ կառավարութեան դէմ կարենային գլուխ վերցնել:

— Էյ… դուք ալ չէի՞ք ուզեր:

— Ամենեւին. թող որ անոնք չէին յայտներ ինծի այդ տեսակ ապուշ բաներ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ գիտէք:

— Գաղտնի կերպով ականջ կը դնէի անոնց խօսքերուն:

— Ըսել է թէ ոճրագործը տեսած էք:

— Հապա՛… երկու ամիսի չափ հոս մնաց:

— Ոճրագործին հետ աղջիկ մըն ալ կայ եղեր:

— Աննման ու գեղեցիկ աղջիկ մը կար:

— Ո՞ւսկից բերած էր հետը:

— Ո՞վ գիտէ… իբրեւ թէ սպաննուած Քիւրտ պէկի տունէն փախցուցեր էր, բայց խելքիս բանը չէր:

— Ձեր խելքն ի՞նչ կ'ըսէ այդ մասին:

— Աղէկ գիտեմ որ աղջիկն ալ մէկտեղ գացեր է Քիւրտը սպաննելու:

— Ինչ որ է, աղջիկն ո՞ւր է հիմա:

— Ուրիշ տեղ մը փախցուցին:

— Այս բոլորը աղէկ, Ռէս Ջաքօ, շեշտեց վարդապետը կատարեալ պաղարիւնութեամբ, շատ ուրախ եմ որ յայտնեցիք, որովհետեւ այդ մարդը մեր քահանաներէն հաղորդութիւն ուզած էր, առարկելով որ ինքը պարզապէս զոհ մըն է եւ թէ ինքը ամենեւին լուր մը չունի Քիւրտի մը սպանման գործին մէջ: Մեր քահանաները մերժած ըլլալով հանդերձ հաղորդութիւն տալու, ինէ հրաման մը ուզած էին: Հիմա որ դուք ճշմարիտ կերպով կը խոստովանիք անոր մեղսակցութիւնը, ա՛լ խիղճս հանգարտ պիտի ըլլայ երբ մերժեմ: Գիտէ՞ք կրօնքի մը հանդէպ ոճրագործը, անձնասպանն ու մեղսակիցը կը դատապարտուին աններելի յանցանքով մը. հետեւաբար անոնց չեն տրուիր ոչ հաղորդութիւն եւ ոչ ալ կրօնական սրբութիւն:

— Այնպէս է, մրմնջեց Գփրը:

— Սակայն չըսիք ինծի թէ կառավարութիւնը ի՞նչպէս եւ ի՞նչ պարագաներու մէջ կասկածեցաւ որ Մելիքը այդ ոճիրին մեղսակիցն է, քանի որ ձեզմէ զատ մարդ մը չէր իմացեր:

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Եագուպեան 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն՝ Օր. Ալիս Սամուէլեանի ընդ Պ. Էմիլ Ասլանեան ամուսնութեան առթիւ:

×

• ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ
(Ալֆորվիլի ցանկ)

Ուստիլիկեան Փ. 2000 Հ. Ֆ.: Նախորդ գումար 440.800 Հ. Ֆ., ընդհ. գումար՝ 442.800 Հ. Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիէնի «Անի» կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է ընկ. Յ. Գալայճեանի մահուան 20 ամեակին առթիւ իր թոռնիկներէն Պէթի, Յովհաննէս եւ Էլիզապէթ 10ական Ն. Ֆ.:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտոք» ենթակոմիտէն իր ամբողջ կազմով ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկ. Ռամելայիին, Տէր եւ Տիկ. Պօղոսին եւ Ակնունիին, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ ազգական

Ընկ. Արշակ Պօղիկեանի

զառնաղէտ մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ):

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆրանսայէն 1947ին Հայաստան ներգաղթած Տիկին Էֆրոնիա Մանուկեան կը փնտռէ իր եղբայրը, արհեստով դերձակ Պ. Ասատուր Ստեփան Հայտոսեանը որ երկար ժամանակէ ի վեր Փարիզ կը բնակի եւ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ:

×

Թիֆլիսէն Կազարեան ընտանիքը կը փնտռէ իրենց ամուսինը եւ հայրը, Պ. Սենիկ Կազարեանը, այլ անունով Էլամիրեան, հօր անունը Արշակ որ երկրորդ մեծ պատերազմին կորսուած է:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Դիւանը՝ 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, Փարիզ 8րդ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալէազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգային Միութեան կեդր. Վարչութիւնը կը յայտարարէ ի գիտութիւն Լիոնահայ Ժողովուրդին թէ 1961 Յունիս 4ին Գաղութահայ առաջին ընդհ. ժողովի որոշումով, երկրորդ Գաղութահայ ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Սեպտ. 24ի կիրակին, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահին մէջ ինչ որ այժմէն կը յանձնենք Լիոնահայ ժողովուրդին ուշադրութեան:

Ի դիմաց Լիոնի և Շրջ. Ազգ. Միութեան
Ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ
Ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է փութան այժմէն իսկ դիմում ընել հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տասացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵՏՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20,30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ:

Շատ կարեւոր օրակար: Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով:

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ:

ՅԱՐՈՒԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL
DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.-ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՕԳՈՍՏՈՍ — SAMEDI 26 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9187 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4988

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԹՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Կարմիր Սուլթանի մայրաքաղաքը անակնկալի ցնցումի մը ենթարկուեցաւ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան սուրբ դրօշին տակ զինուորագրուած երեք տասնեակ անձնազոհ ֆետայիներ, 1896 Օգոստոս 12-26ին, ռումբերով եւ ատրճանակներով զինուած, գրաւեցին Պանք Օթոմանը։

Միջազգային դրամատիրութեան միջնաբերդին տիրանալով, յեղափոխականներու նպատակն էր Պերլինի դաշնագրի Տ1րդ յօդուածի գործադրութեան երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայկական նահանգներու բարենորոգումներուն վրայ, որոնք 1878էն ի վեր երբեք չէին իրագործուած, հակառակ Բարձրագոյն Դրան հանդիսաւոր խոստումներուն։

Օրեր առաջ կարգադրութիւններ էին եղած, ճնշելու համար իւրաքանչիւրին առանձնելիք դերը։

Պատրաստուած էր ֆրանսերէն լեզուով յուշագիր մը, որ կը պարունակէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան պահանջները, հիմնուած Պերլինի դաշնագրին վրայ եւ որ Պոլսոյ վեց դեսպաններուն յանձնուեցաւ, գրաւումէն անմիջապէս վերջ։

Ձեռնարկին ղեկավար Բաբգէն Սիւնի նահատակուեցաւ դրամատան մուտքին առջեւ, Թուրք պահակին գնդակով, ռումբ ի ձեռին։ Զոհուեցան նոյնպէս քանի մը ընկերներ։

Արմէն Գարօ եւ Հրաչ, Եւրոպա ուսած երկու երիտասարդներ ստանձնեցին անմիջապէս ղեկավարութիւնը։

Ապտիւլ Համիտ, Եըլտըզի իր պալատին մէջ յանկարծակիի եկած, ռուս դեսպանի միջնորդութեան դիմեց։

Դեսպանատան աւագ Թարգման Մաքսիմով, Հայերու «բարեկամ» ձեւացած, մեքիավելլական խորամանկութեամբ խաբեց յեղափոխականները։ Մինչեւ առաւօտեան ժամը 2ը տեւած էին բանակցութիւնները, որոնց կը մասնակցէին Օսմ. դրամատան տնօրէնները եւ Սուլթանին կողմէ ղրկուած պատուիրակներ՝ Մաքսիմովի կողքին։

Հայ ֆետայիները, թիւով 27, զինուորական պատիւներով հեռացան Ղալաթիոյ Հոյլոտա փողոցի շէնքէն եւ ֆրանսական Ժիրոնտ շոգենաւով ղրկուեցան Մարսէյլ։ Համիտի գործակալները Հայ յեղափոխականները ֆրանսացի նաւապետին ներկայացուցեր էին իբրեւ «աւազակներ», որոնք փորձեր էին կողոպտել Պանք Օթոմանը...։

Մարսիլիոյ մէջ հսկողութեան տակ պահուելէ ետք, անոնք ղրկուեցան Հարաւային Ամերիկա։ Արմէն Գարօ եւ Հրաչ յաջողեցան Զուիցերիա անցնիլ, իբրեւ ուսանող։

Նոյն օրը, Սամաթիոյ մէջ, Արտաշէս Միրաքեան, Գնունի եւ ընկերները հերոսական մահով կը նահատակուէին։

Հայ յեղափոխութեան պատմութեան մէջ կարեւոր դրուագներ են Պանք Օթոմանն ու Սամաթիան։

Պոլսոյ դեսպանները՝ անտարբեր չարունակեցին իրենց արքայական կեանքը Բոսֆորի գեղածիծաղ ափերուն վրայ եւ առանց խղճահարելու ականատես եղան սպառնացող Հայերու խողխողումին՝ իրենց քթին տակ։

Մաքսիմով իշխանական վարձատրութիւն ստացաւ՝ հնչուն, կարմիր ոսկիներով։

Իսկ Ապտիւլ Համիտ շարունակեց մասին վրայ խաղցնել եւրոպացի դիւանագէտները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՑՆԷ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ

Մինչ բոլորը Պերլինի ստեղծած կացութեան բարելաւման կը սպասեն, խորհրդային նոր յուշագիրը, նոյն ատեն յանձնուած Արեւմտեան երեք պետութեանց, զգալապէս կը ծանրացնէ կացութիւնը։

Այս անգամ, Խրուշչեւ խնդրոյ առարկայ կ'ընէ օդանաւային «նրբանցքները», որոնք Արեւմտեան Պերլինը կը կապեն Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ ազատ աշխարհի։ Խրուշչեւ կ'ըսէ թէ հաղորդակցութեան այդ միջոցները որոնք, ըստ համաձայնագրերու, վերապահուած են գրաւման ուժերուն, կ'օգտագործուին գերման «վրէժխնդիրներու» կողմէ Արեւմտեաններու օրհնութեամբ։ «Խորհրդային կառավարութիւնը, կ'ըսէ Խրուշչեւ, բազմիցս Միացեալ Նահանգներու ուշադրութիւնը հրաւիրած է Դաշնակցային Գերմանիոյ անհանդուրժելի միջամտութեան վրայ, Արեւմտեան Պերլինի ներքին հարցերուն։ Ծանօթ է որ Արեւմտեան Պերլին Գերմանական Դաշնակցային Հանրապետութեան մաս չի կազմեր եւ այդ իշխանութիւնը չի կրնար իր տիրապետութիւնը մինչեւ Արեւմտեան Պերլին երկարել։ Այս կէտը ընդունուած է Արեւմտեան իշխանութեանց կողմէ»։

Եւ Խրուշչեւ կ'ամբաստանէ Միացեալ Նահանգները որ թոյլ կուտան Արեւմըտեան Գերմանացիներուն գրգռիչ գործունէութիւնը, որ «աւելի սաստկացած է վերջերս»։ «Երկար ժամանակ է, կ'ըսէ խորհրդային յուշագիրը, Պ. Լեմէր, նախարար այսպէս կոչուած համագերմանական հարցերուն, Արեւմտեան Գերմանիա կը մնայ եւ հոն հաստատած է սպասարկութիւն մը, ուր կը պատրաստուի խափանարարական աշխատանք մը Արեւելեան Գերմանիոյ դէմ։ Արեւմտեան Պերլինէն Արեւելեան Գերմանիա կը ղըրկուին զանազան վրէժխնդիրներ, ծայրայեղներ, խափանարարներ, լրտեսներ։ Անոնց փոխադրութեան համար ալ, Արեւմտեան իշխանութիւնները օդանաւային նրբանցքները կը գործածեն։ Այդ ձեւով, Ամերիկա, Անգլիա եւ Ֆրանսա բացայայտ կերպով կը չարաշահեն Արեւմըտեան Պերլինի իրենց դիրքը, օգտագործելով այն իրողութիւնը որ հակակշիռ չկայ օդանաւային հաղորդակցութեանց վրայ»։

Եւ տօր եզրակացութիւնը այն է, Մոսկուայի համար, որ 1945ի համաձայնագրերը բռնաբարուած են «կոպտօրէն»։ Այդ նոյն ճամբաներէն է, կ'ըսեն Ռուսները, որ Արեւմտեան Պերլին կը հասնին Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութեան անձնաւորութիւնները կամ ներկայացուցիչները եւ թշնամական յայտարարութիւններ կ'ընեն Ժողովրդավար Հանրապետութեան եւ Խորհ. Միութեան դէմ։ Եւ խորհրդային յուշագիրը վերջաւորութեան մէջ, կ'ըսէ թէ Խորհ. Միութիւնը կը պնդէ որպէսզի ամերիկեան կառավարութիւնը, որ գրաւման պաշտօն կը կատարէ ներկայիս Արեւմտեան Պերլին, անյապաղ միջոցներ ձեռք առնէ վերջ տալու համար Դաշնակցային Գերմանիոյ այս ապօրէն գործունէութեան։

24 ժամ չանցած, Ամերիկացիները պատասխանեցին, խիստ ազդարարութիւն մը ընելով Խորհ. Միութեան։ «Օգոստոս 23ի խորհրդային յուշագիրը, կ'ըսեն Ամերիկացիները, նոր քայլ մըն է սուտի եւ վախցնելու փորձերու այն արշաւին մէջ, որուն նպատակն է ուշադրութիւնը ցրուել խորհրդային ձախողութիւններէն եւ աւելի լարել միջազգային մթնոլորտը։ Այս յուշագրին ամբաստանութիւնները եւ ակնարկութիւնները սխալ են եւ Խորհ. Միութիւնը շատ լաւ գիտէ։ Այն իրողութիւնը որ նման յայտարարութիւններ կ'ըլլան ճիշդ այն պահուն երբ խորհրդային կառավարութիւնը կը փակէ քաղաքին արեւելեան շրջանը, լրբ եւ անպատասխանատու արարք մըն է։ Բռնաբարումն է նաեւ խորհրդային կառավարութեան պայմանաւորման հանդէպ՝ «Գերմանիոյ քաղաքական եւ տնտեսական միութեան»։ Խորհրդային յուշագրին նախատական վերագրումները Արեւմտեան Պերլինի ազատ մարդոց նկատմամբ, կարծել կուտան թէ Խորհ. կառավարութեան համոզումն այն է թէ Միացեալ Նահանգները իր կարծիքը կը բաժնեն որուն համաձայն, բռնակալութեան համակերպիլը Գերմանիոյ ժողովուրդին ապրելակերպն է»։ Եւ Ամերիկացիները կը շարունակեն.— «Արեւմըտեան Պերլինի ժողովուրդին ազատութեան կոչումը եւ իր ղեկավարներուն հանդարտութիւնը, հակառակ գրգռութեանց, երբեք աւելի բացայայտ կերպով չէին արտայայտուած, ցորչափ այս վերջին օրերուն»։

Ամերիկա նկատի իսկ չուզեր առնել խորհրդային ամբաստանութիւնները եւ սպառնալիքները եւ կը զգուշացնէ Խորհ. Միութիւնը որ նոր բռնաբարումներով չվտանգէ համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Մոսկուայի յուշագիրը պատճառ դարձաւ որ Արեւմտեանները մոռնան իրենց տարակարծութիւնները եւ մէկ ճակատ կազմեն։ Անգլիացիք կ'ընդունին որ որեւէ բանակցութիւն կարելի չէ այլեւս, այս պայմաններուն մէջ։ Կացութիւնը ծանրակշիռ կը նկատեն։

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութիւնը շատ լաւ գիտէ՝ այն սահմանները, զորս չի կրնար անցնիլ եւ որեւէ յուշագիր բան չի կրնար փոխել։

ՖՐԱՆՍԱ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ԳԱՑԻՆ, ՀԻՆԳ ՀՈԳԻ ԵԿԱՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախարարական կարգ մը փոփոխութիւններ կատարուեցան ֆրանսական Դահլիճին մէջ։ Երեք նախարարներ գացին, մէկը՝ Լըքուր հրաժարելով։ Միշըլէ նոյնպէս տարակարծիք էր վարչապետին հետ, նոյն պատճառներն են մասամբ որ կառավարութենէն հեռացուցին Բուշըրօն։

Նոր կարգադրութիւններու հետեւանքով կառավարութեան մէջ կը զօրանայ Կոլեան հոսանքը (Իւ. Էն. Էռ.), նկատի առնելով որ գացողները տարբեր կուսակցութեան կը պատկանէին, մինչ եկողները Տըպրէի ընկերներն են։ Թեռնուար որ Տեղեկատուութեան Նախարար է, կը դառնայ «Նախարար–Պատուիրակ» վարչապետին մօտ, իր պաշտօնը կը յանձնուի Քրիսթիան տը լա Մալէնի։ Արդարութեան Նախարարութիւնը կը ստանձնէ Շընօ (նախապէս՝ Միշըլէ), Երկրագործութիւնը՝ Փիզանի (նախապէս՝ Բուշըրօ)։ Ժոզէֆ Ֆոնթանէ Առողջապահութեան եւ Բնակչութեան նախարար կը դառնայ, փոխարինելով Շընօն։ Լըքուրի տեղ պաշտօնի կոչուած է Ժան տը Պրօյ (Սահարա, Անդրծովեան հողամասեր եւ նահանգներ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ քանի մը հազար հոգի բողոքի ցոյց մը կատարեցին Խրուշչեւի վերջին յայտարարութեան դէմ, ուր խորհրդային վարչապետը սպառնացած էր Ակրոպոլը քանդել։ Հանրաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, ուր կը հռչակէ յոյն ժողովուրդին սէրը հանդէպ այն գաղափարներուն, զորս Ակրոպոլը կը խորհրդանշէ որոնց դէմ ոչմէկ բան կրնան ընել Խրուշչեւի սպառնալիքները։ Բանաձեւին մէջ ողջոյնի խօսք կայ նաեւ Պերլինի ժողովուրդին, որ այնքան արժանաւայել ձեւով կեցած է իբրեւ պահակը ազատ աշխարհի։

ՄԱԿԱՐԻՈՍ արք. յայտարարեց թէ մտադիր է աղքատ գիւղացիներուն բաժնել կիպրական Եկեղեցւոյ հողերուն մեծ մասը, երկար պայմանաժամի վարկով մը։

ՀԱՅՖԱՅԻ Ակուտաթ Իսրայէլ ուղղափառ Հրեաներու խումբ մը գաղթականներու կայանը խուժեց, նկատի առնելով որ «Հրեայ երիտասարդութեան ներգաղթի շարժումներ»ը հարկ եղած կրօնական դաստիարակութիւնը չեն ստանար եւ կը դառնան «առանց Աստուծոյ Հրեաներ»։

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1էն սկսեալ կարելի է Սպանիա երթալ առանց անցագրի։ Ազգային անձնագիրը բաւական է եթէ ճամբորդութիւնը երեք ամիսը չանցնիր։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ տեսակցութիւն մը տուած է եգիպտական Ալ Մեսուար շաբաթաթերթին, որուն մէջ կ'ըսէ թէ իր վստահութիւնը չէ կորսնցուցած Արեւմուտքի հանդէպ, սա պարզ պատճառով որ երբեք վստահութիւն չէ ունեցած։ «Միայն ժըլատեցայ Արեւմուտքին, ըսած է Թունուզիայի նախագահը, որպէսզի զօրավիգ կանգնին մեր դիմումին՝ անկախութեան։ Ոչ բանակ ունէի, ոչ ալ զէնք անկախութիւնը ձեռք ձգելու համար։ Ճիշդ չէ որ հեռացած եմ իմ արաբ եղբայրներէս։ Թունուզիան կայանի վերածեցի ալժերական ազատագրման պայքարին համար»։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիան 80 միլիոն մարք պիտի վճարէ Պելժիոյ, իբրեւ վընասուց հատուցում։

ՌԸՆԷ ԺՈՒԿԼԷ, ֆրանսացի գրագէտը մեռաւ առջի օր։ Հեղինակն է վէպերու, նորավէպերու եւ ճամբորդական նոթերու։

ՊԻԶԵՐԹԻ հարցը միշտ կը ծեծուի ՄԱԿի մէջ։ Խօսած են Կինէի, Մարոքի, Քուպայի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները։ Քուպա նոյն «տոպրակին» մէջը դրած է Ֆրանսան եւ Ամերիկան, իսկ Թուրքիա մաղթած է որ խնդիրը ժամ առաջ կարգադրուի։ Խօսք առած են նաեւ Պելոռուսիոյ, Լեհաստանի, Եմէնի, Հայիթիի, Նոր-Զելանտայի, Քամպոճի եւ Թոկոյի պատուիրակները։

ՏԸ ԿՈԼ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Սեպտեմբեր 5ին։ Յուլիս 12էն ի վեր չէ խօսած։

ՈՒԹՍՈՒՆԱՄԵԱՅ 850.000 հոգի կայ Ֆրանսայի մէջ։ Կը նախատեսուի որ 1980ին միլիոնը պիտի անցնի։

ՊՐԱԶԻԼ կ'առաջարկէ միջնորդի դեր խաղալ Ամերիկան եւ Քուպան հաշտեցնելու համար։

ՍԱՀԱԼ ՊԷՆ ԵՈՒՍէՖի յուղարկաւորութիւնը մեծ շուքով կատարուեցաւ Գահիրէի մէջ։ Թունիզիայի ծանօթ ընդդիմադիրը, որ Օգոստ. 15ին սպաննուած էր Ֆրանքֆուրթի մէջ, արժանացաւ բացառիկ յարգանքի։ Նասր ծաղկեպսակ մը ղրկած էր եւ 6000 հոգի կը հետեւէին դագաղին։

ԹՈՒՆՈՒԶԻ թերթերը 8էն եւ 6էն 4 էջի իջան, թուղթի տագնապի հետեւանքով։

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Տեղին է յիշել տասնեակ մը ուրիշ լեհահայ դիւանագէտներ, որոնք մինչեւ Լեհաստանի առաջին բաժանումը (1773), աշխատեցան անձնուիրութեամբ իրենց երկրորդ հայրենիքին բարիքին համար:

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի լեհ–թաթար դիւանագիտական յարաբերութիւններուն մէջ Հայերու յայտնաբերած աջակցութեան՝ պիտի բաւականանանք յիշեցնելով որ ԺԷ. դարուն, մանաւանդ Լատիսլաւ Դ.ի եւ Յովհաննէս Գազիմիրի ժամանակ, այս երկու երկիրներու յարաբերութիւնները տեւականօրէն վտանգաւոր փուլերու մէջ կը մտնէին, որոնց լուծումը յաճախ պատերազմի դաշտի վրայ կը կատարուէր:

Բնականաբար յաճախ վէճերուն ետեւ կային նաեւ Թուրքերը, Ռուսերը եւ Խազախները, իւրաքանչիւրը իրեն յատուկ շահերով:

Հետեւաբար այս ժամանակամիջոցին լեհ արքունիքը կը կարօտէր քաջ դիւանագէտներու, որոնց լաւագոյն գործակիցները Հայերն էին: Այս քաղաքական տենդագին գործունէութեան շրջանին, մեր ուշադրութեան առարկայ կ՚ըլլայ հայ Ռոմաշքովիչ, իր կէս ողբերգական, կէս կատակերգական արկածախնդրութիւններով:

1649ին, մինչ Լեհերը, ընդդէմ Խազախներու եւ Թաթարներու արիւնալի պատերազմներ կը մղէին Զպարաժ եւ Զպորով քաղաքներու մերձակայքը՝ առաջնորդութեամբ Խմիէլնիցքի եւ Իսլամ–Կիրէյի, Ռոմաշքովիչը լեհ արքային մօտ կը գտնենք:

Հազիւ մասնակի հաշտութիւն մը կընքուեցաւ Իսլամ–Կիրէյի հետ, շնորհիւ Օսոլինսքի նախարարին դիւանագիտութեան, Ռոմաշքովիչ, այս վերջինին մէկ նամակով, կրցաւ անցնիլ խազախ–թաթար բանակատեղիներուն մէջէն եւ հասնիլ մինչեւ Զպարաժ, ուր լեհ քաջ պահակազօրքը դեռ կը դիմադրէր:

1650ին, երբ կրկին պատերազմի մը վտանգը կը սաւառնէր նոյն հակառակորդներու միջեւ, Ռոմաշքովիչ «դիւանագիտական սուրհանդակի» պաշտօնով ընդհուպ մեկնեցաւ Թաթարիստանի մայրաքաղաքը՝ Պահչեսարա: Բայց, «...որպէս ներկայացուցիչ լեհ կառավարութեան, կ՚ըսէ Պառանովսքի, անվայել ընդունելութիւն գտաւ եւ բազմաթիւ անգամներ ալ անարգանքի ենթարկուեցաւ»: Հայ դիւանագէտը սակայն չյուսահատեցաւ, քանի որ զայն դարձեալ կը գտնենք Իսլամ–Կիրէյի արքունիքը: Անոր ինչ աստիճանի յանդուգն եւ դժուարութիւններու տոկացող ըլլալը կ՚ապացուցանէ հետեւեալ դրուագը: 1648ին, Խազախներու ըմբոստութեան ընթացքին — որ լեհ բանակներու կոտորածով վերջացաւ — գերիներուն մէջ կը գտնուէր նաեւ զօրավար Փոթոցքի, որուն ազատագրումին համար պահանջուած մեծ գումարին մէկ մասը ստանալէ ետք, Թաթարները ազատ արձակեցին Փոթոցքին, իբրեւ պատանդ պահելով անոր զաւակը: Ռոմաշքովիչ, վստահելով բնականաբար իր թաթար «բարեկամներուն» վրայ, 1652ին, յանդգնութիւնն ունեցաւ առեւանգելու բանտէն երիտասարդ Փոթոցքին: Դժբախտաբար, մինչ Ռոմաշքովիչ ուրախութեամբ կը մօտենար լեհական սահմանին, ձերբակալուեցաւ եւ իր կարգին Պահչեսարայի բերդին մէջ բանտարկուեցաւ, ուր մնաց մինչեւ 1654–1655, լեհ–թաթար յարաբերութիւններու բարւոքումը: Ոչ մէկ կերպով յուսահատած իր անյաջողութեան եւ անարգանքներուն համար, որոնց ենթարկուեցաւ թաթարական բանտին մէջ, Ռոմաշքովիչ, 1657ին, նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց դէպի Պահչեսարա, եւ այս անգամ իբրեւ «փոքր պատուիրակ» Մեհմէտ Կիրէ Խանին մօտ: Ժամանակակից լեհ դիւանագէտներէն ոմանք անոր արժանիքները կը դրուատեն եւ կը գովեն հաւատարմութիւնը եւ խղճմտութիւնը. մինչ ուրիշներ կը տարակուսին անոր անշահախնդրութեան վրայ: Ստոյգ է սակայն թէ անսովոր դէմք մըն էր ան, արթուն եւ յամառ, թաթար եւ թուրք արքունիքներու մարդոց եւ գործերուն քաջահմուտ, ամէնէն տագնապալից պարագաներու մէջ իսկ ելքի դուռ մը կը գտնէր:

Հոս պիտի յիշենք նաեւ, արդէն մեզի ծանօթ Քրիստափոր Փիոթրովիչը, որ իր Զաքարիա եղբօր հետ, դիւանագիտական սուրհանդակի պաշտօն ունէր Պահչեսարայի արքունիքին մօտ մինչեւ 1660, եւ յետոյ «փոքր դեսպանի» պաշտօնին կոչուեցաւ նոյն արքունիքին մօտ, ապա Ախվերտէյովիչը, որ 1666ին նոյն պաշտօնով մեկնեցաւ Խրիմ: Գալով լեհ–պարսիկ յարաբերութիւններու բարգաւաճումին մէջ հայ դիւանագէտներու բերած մասնակցութեան, անցողակի յիշենք որ այս յարաբերութիւնները Լեհաստանի մէջ որոշ հետաքրքրութիւն մը արթնցուցին այն շրջանին՝ երբ Եւրոպայի մէջ Թուրքերու դէմ քրիստոնեայ պետութիւններու դաշնակցութեան մը ծրագիրը կը պատրաստուէր, այսինքն Գրիգոր ԺԳ. Պապին եւ Ստեփանոս Պաթորիի թագաւորին օրերուն:

Պարսիկ Շահ–Աբաս Ա. (1586–1628) գահ բարձրանալով սկսաւ անդադար կռուիլ Թուրքերու դէմ եւ միաժամանակ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատեց եւրոպական զանազան ազգերու հետ: Այս ուղղութեամբ յաճախակի նամակներ փոխանակուեցան Պարսկաստանի եւ Լեհաստանի միջեւ:

Ճիշդ այդ շրջանին, այսինքն 1601ին, հայազգի Սեֆէր Մուրատովիչ՝ որպէս «արքայական սպասարկու» Սիկիսմոնտ Գ.ի, Պարսկաստան մեկնեցաւ՝ վրաններ, գորգեր, թանկագին քարեր, զէնքեր եւ « արեւելեան ապրանք » յորջորջուած այլ նիւթեր գնելու համար:

Կը կարծուի թէ Սիկիսմոնտ Գ. դիւանագիտական առաքելութիւն մը յանձնած է Մուրատովիչի՝ Շահ–Աբասի մօտ: Թէեւ յիշեալ դիւանագէտին պաշտօնական ծանօթ տեղեկատուութիւնները չեն հաստատեր նոյն ենթադրութիւնը, սակայն կան նաեւ դեռ կարգ մը փաստաթուղթեր այս առաքելութեան առընչութեամբ, որոնք տակաւին չեն հրատարակուած:

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

(3 – Մնացեալը յաջորդով)

''ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՉԿԱՅ''

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՆՈՅՆ «ԼԷՊԼԷՊԻ»Ն ԿԸ ԾԱՄԵՆ

ՆՄԲ.— Ժամանակ առ ժամանակ Թուրքերը... ջայլամի դիրք կ՚առնեն այն անապատին մէջ, զոր կը պատկերացնէ արդի միջազգային կեանքը՝ հակառակ աննախընթաց աղմուկին եւ բարձրաղաղակ խելացիներու: Ահա թէ ինչո՛ւ Թուրքերը, պատմագէտի հովեր առնելով երբեմն, կը յայտարարեն Արեւմուտքի թէ *« Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը »*: Ասանկ յայտարարութիւն անոր համար որ Արեւմուտքի պատմագէտները, գիտնականները եւ մտաւորականները քաղաքական... Ջաֆարիաներ դարձած՝ պապանձած են, « լէպլէպի »ներուն թողլով դաս տալ պատմութեան, լեզուաբանութեան, (կը յիշէ՞ք յայտարարութիւնը՝ «արեւ–լեզու» հնչակելու համար թուրքերէնը):

Այժմ կարդացէք հետեւեալը: Պուէնոս-Այրէսի դեսպանատան կողմէ, Արժանթինի կաթոլիկ հոգեւորականներէն մէկուն հարցումին իբրեւ պատասխան, կը յայտարարուի թէ ոչ Հայաստան կայ, ոչ ալ Քիւրտիստան: Կաթոլիկ հոգեւորականը, այս պատասխանը ստանալէ ետք, նամակով մը կը դիմէ Արժանթինի Հայոց առաջնորդին՝ խնդրելով լուսաբանել զինք: Ահաւասիկ այդ նամակը (28 Յունիս 1961).—

Համօրէն ունիմ դիմելու Ձեր Սրբազնութեան, խնդրելու որ պատասխանէք իմ կարգ մը հարցումներուս՝ ձեր հեռաւոր հայրենիքի վերաբերեալ: Սակայն նախ պիտի յայտնեմ Ձեզ թէ 1959 Սեպտեմբերին կատարած դիմումիս ընդառաջ երթալով, Պուէնոս Այրէսի Թուրքիոյ դեսպանատունը հետեւեալ լուսաբանութիւնները հաղորդած էր.

« Թուրքիա ինքնիշխան պետութիւն մըն է, այսինքն՝ իր սահմաններուն մէջ գոյութիւն չունի մէկ ուրիշ պետութիւն՝ ըլլայ դաշնակցային կամ համադաշնակցային: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունի Հայաստան մը կամ Քիւրտիստան մը: Թուրքիոյ արեւելեան կարգ մը քաղաքներու մէջ կ՚ապրին քանի մը Հայեր եւ քրտական ցեղեր: Գրեթէ տասը դարերէ ի վեր Պիթլիսը եւ Էրզրումը թրքական քաղաքներ են, այն օրէն, երբ 1071ին տեղի ունեցաւ Մանազկերտի ճակատամարտը Թուրքերու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ: Այդ թուականէն ալ կը սկսի Անատոլուի թերակղզիին նուաճումը: Կարսը եւ Արդուինը կը գտնուին Ռուսաստանի սահմանին մօտերը»:

Այս լուսաբանութիւնը ստորագրած է դեսպանատան պաշտօնատարներէն Ատնան Փէյքիտարոլ:

Թրքական դեսպանատան հարցուցած էի թէ արդեօք Հայաստանի մէկ մասը կը գտնուի՞ Թուրքիոյ մէջ եւ ո՞ւր է եղած Հայաստանի մայրաքաղաքը, կա՞րսը թէ Էրզրումը:

Այժմ շատ երախտապարտ պիտի մնամ Ձեզի, եթէ պատասխանէք հետեւեալ հարցումներուս՝ Հայաստանի վերաբերեալ.

Ա.— Ներկայ Հայաստանի տարածութիւնը եւ բնակչութեան թիւը: Երբէ՞ն ի վեր գոյութիւն ունի հայ ազգը: Ո՞ր տարին եւ ո՞ր թուականին Հայաստանը անկախ է եղած: Այդ պարագային, Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցուած է օտար պետութեանց կողմէ: Ի՞նչ պայմաններու տակ վերջ դրուեցաւ Հայաստանի անկախութեան: Արդեօ՞ք ներկայ Հայաստանի մէկ մասը կը գտնուի Թուրքիոյ եւ միւս մասն ալ Անդրկովկասի հողին վրայ: Ո՞ւր է Հայաստանի մայրաքաղաքը: Քանի՞ բնակիչ ունի: Որո՞նք են Հայաստանի միւս կարեւոր քաղաքները: Հայաստանի լեռները, գետերը եւ լիճերը որո՞նք են: Ի՞նչ դրօշակ ունի Հայաստանը: Ո՞րն է ազգային քայլերգը: Ո՞րն է ձեր ազգային տօնը եւ ե՞րբ կը տօնուի: Ի՞նչ դրամ կը գործածուի երկրին մէջ:

Բ.— Հայ լեզուն ծագում կ՚առնէ վրացերէնէ՞ն, ռուսերէնէ՞ն թէ թուրքերէնէն: Ի՞նչ գիրեր կը գործածուի, լատինակա՞ն թէ արաբական: Արժանթինի մէջ շատ Հայեր կա՞ն: Ամսագրի մը մէջ կարդացած եմ, որ երբ Իրանի դեսպանատունը կը տօնէ իրենց ազգային տօնը, հրաւիրեալներու մեծ մասը Հայեր են, որոնք նախապէս Իրան ապրած են: Կարծեմ թէ նման բան մըն ալ կարդացած եմ Թրքական դեսպանատան մասին:

Շատ շնորհակալ պիտի ըլլայի, եթէ կարենայիք տրամադրել Հայաստանի վերաբերեալ պատկերազարդ նիւթեր (պարբերական, քարտէզ, նամականիշ, եւայլն):

Ինչպէս Ձեզի յայտնի պիտի ըլլայ, Յովհաննէս ԻԳ. Պապը Տիեզերական ժողով կը հրաւիրէ՝ համաշխարհային եկեղեցիի վերաբերեալ կարեւոր խնդիրներ քննելու համար: Կ՚երեւի նկատի ունի նաեւ բոլոր քրիստոնեաներու միացումը, որպէսզի կատարուի Յիսուս Քրիստոսի կամքը՝ մէ՛կ հօտ եւ մէ՛կ հովիւ: Ուրեմն պիտի խնդրէի յայտնել թէ հայ ժողովուրդը կը պատկանի կաթողիկէ՞, ուղ-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապ կը ստանձնէ կարեւոր դեր մը Պատրիարքարանի եւ Դեսպանատանց միջեւ՝ բանակցութիւններ վարելու համար, եւ Զօպանեանի միջոցով՝ Մարսէլ Լէար ծածկանունով Փարիզի մէջ կը հրատարակէ «Հայկական Հարցը վաւերագրերու լոյսին տակ» *գրքոյկը: Պօղոս փաշա բազմաթիւ օրինակներ կը ղրկէ թերթերու, պաշտօնական անձերու՝ գնահատելով բովանդակութիւնը:*

Գրքոյկը հրատարակելով Զօհրապ կրկին նպատակ կը հետապնդէ՝ դաս մը հանել ապագայի համար եւ լաւագոյն վարչութիւն մը հաստատելու հանիլ արեւելեան նահանգներու մէջ: Գրութիւնը « նպաստաւոր է Հայերուն, հակառակ չէ սակայն մահմետականներուն եւ Քիւրտերուն »: (Յառաջաբան):

Կը հաստատէ աստուածպետական պետութիւններու եւ մահմետական կայսրութեանց փլուզումը: Թուրքիա կը մնայ տակաւին: Պէտք է որ Թուրք վարիչները խորհրդածեն աղէտներու պատճառներուն շուրջ:

Այնուհետեւ կը ներկայացնէ « Հայկական Հարցի Պատմականը »: Քրիստոնէութեամբ եւ մշակոյթով Հայերը ներկայացուցիչն են արեւմտեան քաղաքակրթութեան: Հայ պատմութիւնը մարտիրոսութեան մը պատմութիւնն է, շատեր փրկուելու համար իսլամացած են, շատեր գաղթած են Ռուսիա, Ֆրանսա, Ամերիկա:

×

Եւրոպա հետաքրքրուած չէ Հայերով 1867–1877 թուականներուն: Անգլիա միայն շահագրգռութիւն ցոյց տուած է ռուս ազդեցութիւնը հակակշռելու համար: Ռուսեւթուրք վերջին պատերազմին Թուրքիա պարտուեցաւ, ռուս բանակները յառաջացան Հայաստանի մէջ: « Թուրքերը Հայերը մղեցին քաղաքական ինքնավարութիւն ուզելու օսմանեան տիրապետութեան տակ, վախնալով որ յաղթականը կը կցէ Տիգրանակերտ եւ Սվազ, Թուրքիա կ՚ուզէր ամբարտակ պետութիւն մը ստեղծել (Նոյեմբեր 1877): Բայց երբ անգլիական նաւատորմը Պոլիս հասաւ, վախը փարատեցաւ, որոշումէն ետ դարձաւ, Ս. Ստեփանոյի մէջ մերժեց ռուս լիազօրներու առաջարկած բնագիրը, զոր խմբագրած էին Հայկական դիմումներու հետեւանքով: Ս. Ստեփանոյի դաշնագրին մէջ « վարչական ինքնավարութիւն » բանաձեւին տեղ դրուեցաւ « բարենորոգումներ եւ բարելաւումներ » ռուս գրաւումին տակ » (էջ 5–6):

×

Ինքնավարութեան խոստումէն Թուրք վարիչները յանձնառու եղան բարենորոգումներ կատարել արեւելեան նահանգներու մէջ պատասխանատու մնալով Ռուսիոյ: Պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Պերլին, Թուրք թելադրութեամբ: «Պերլինի մէջ Թուրքերը Անգլիոյ օժանդակութեամբ մերժեցին ռուս գրաւման պայմանը, իսկ հայ պատուիրակութիւնը հակառակ Թուրք կառավարութեան, ուզեց վարչական ինքնօրինութիւն »:

Վեց պետութեանց դեսպանները հաւաքական գրով պահանջեցին բարենորոգումներու գործադրութիւնը (1880 Սեպտեմբեր): Բայց հալածանքները շարունակուեցան, Հայերը յուսահատ ըմբոստութեան դիմեցին (Սասունի դէպքերը 1894): Թուրքիա պատասխանեց ընդհանուր կոտորածով: Երեք պետութեանց դեսպանները յուշագիր մը խմբագրեցին, բարենորոգման ծրագիր մը ներկայացուցին, Բ. Դուռը մերժեց (1895 Ապրիլ), խոստացաւ բարենորոգումները գործադրել եւ զրկեց Շաքիր փաշան:

Թուրք ոստիկանութիւնը տեղեկացած ըլլալով որ Հայերը ցոյց մը պիտի կատարեն Բ. Դրան առջեւ (1895 Սեպտ.), զինուած էր Թուրք խուժանը, հրամայեց կոտորել, որուն հետեւեցան նահանգներու կոտորածները (1895–96):

Եւրոպական դիւանագիտութիւնը ոչինչ ըրաւ:

«Հայերը քաղաքական նպատակներ չէին հետապնդած, կեանքի, ինչքի, պատիւի ապահովութիւն, աշխատելու կարելիութիւն, ազգային մշակոյթը պահպանելու իրաւունք ուզած են»:

×

Սահմանադրութիւնը յուսախաբ ըրաւ Հայերը, որովհետեւ հարստահարութիւնները շարունակուեցան, Ատանայի մէջ կոտորուեցան, սկսան գաղթել 1910–12: Երիտասարդ Թուրք կառավարութիւնը գոհ մնաց, որովհետեւ իր փափաքն ալ այդ էր: Սակայն Հայերը այսօր ալ քաղաքակրթութեան միակ տարրն են այդ հողամասին վրայ, իրենց թիւով, տնտեսական կարողութիւններով, մտաւոր մշակոյթով եւ աշխատանքի ընդունակութեամբ (էջ 8):

Աւանդական պատմութեան համաձայն՝ Ներսէս Պատրիարք գաղտնաբար դիմեց Ս. Ստեֆանօ եւ խնդրեց որ դաշնագրութեան պայմաններուն մէջ նկատի առնուի նաեւ հայկական խնդիրը: Զերազ կը յայտարարէր այս տեսակէտը եւ կը յայտնէր թէ ինք եւ Խրիմեան գաղտնաբար Օտեսա մեկնած են եւ անկէ անցած Եւրոպա:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(Շար. – 5)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանը հեռագիր մը ստացած է Էջմիածնէն, ուր կ'ըսուի թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'առաջարկէ որ այս տարի աշնան, մեծ հանդիսութեամբ տօնուի Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600 ամեակը: Մայր Աթոռի դիւանը կ'աւելցնէ թէ կոնդակ մը կը յղորդէ:

ՈՒՍՏՐԻ (Միացեալ Նահանգներ) Արամ Նոմիտէի ընկերներէն Ալեքսան Սողիկեան, յանկարծամահ եղած է Խանասորի արշաւանքի 64րդ տարեդարձի տօնակատարութեան ընթացքին: Գործունեայ եւ սիրուած ընկեր մըն էր:

ՊԷՅՐՈՒԹ հասած է դերասան Զափրաստ իր երկու մանչ զաւակներով, որոնք պիտի ուսանին Նշան Փալանճեան ճեմարանը: Պոսթընէն մեկնելէ առաջ ճաշ մը տրուած է իրեն ի պատիւ:

ՅԱՅՍԵՐԻԷՆ կը գրեն Մարմարայի թէ Աստուածածնայ տօնը մեծ հանդիսութեամբ կատարուած է Ս. Լուսաւորիչ գարաւոր եկեղեցիին մէջ: Հոգեւոր հովիւ Հայկազուն աւագ քհնյ. պատարագած է եւ կատարած խաղողօրհնէքը: Երգեցողութիւնները կատարած է Սկիւտարի Ս. Խաչ դպրեվանքի աշակերտութեան մէկ մասը: Պատարագիչ Տէր Հայրը թուրքերէն նրբողը հիւսած է Ս. Կոյսին:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ որ ապուշը եռքէն կ'ընէ, խելացին առաջուց կ'ընէ: *ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ*

Վազուած ճամբան՝ երբեք քաղաքը կ'առաջնորդէ: *ԱՐԱԲԱԿԱՆ*

Ինքզինքը արդարացնել փորձող կինը, արդէն կ'ամբաստանէ ինքզինք: *ՍՊԱՆԱԿԱՆ*

Դրացիիդ հետ կռիւ մի' ըներ, նոյնիսկ երբ անիրաւութիւն գործէ: *ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ*

...ակա՞ն, թէ ուղղափառ յունական կրօնքին: Լամբիս համաձայն, Գրիգոր Լուսաւորիչը եղած է Հայաստանի առաքեալը: Որպէս առաքեալ ուրիշ ի՞նչ սուրբեր կը պաշտեն Հայերը:

Ես Արժանթինցի հոգեւորական մըն եմ եւ մինչեւ տարուան վերջ կը սպասեմ փիկուէ համայնքին:

Աղօթելով Ձեր Սրբազնութեան համար՝

Հ. ԽՈՍԷ ՕՐԼԱՆՏՕ ՍԱԽՄԻԷՆԹՕ, Մ. Ի. Ս.

ԽՄԲ.— Պիտի հրատարակենք «Արմենիա» յի խմբագրականը իբրեւ պատասխան: Յառաջի խմբագրութիւնն ալ պիտի ըսէ իր խօսքը:

ԽՈՆԱՐՀ ՀԵՐՈՍՆԵՐ

ՀԱՏ ՄԸ ԵՒՍ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Նախախնամութիւնը չատ անողորմ գտնուեցաւ մեր փոքրաթիւ գաղութին հանդէպ, տասնեւութ ամիսներու ընթացքին, հինգ ընտանիքներ սեւ սուգի մատնելով: — Գրիգոր Սեդրակեան (Քղեցի), Համբարձում Թոսունեան (Քղեցի), Խաչիկ Երեմեան (Բալուցի), Տիկին Հայկանուշ Արամեան (Բալուցի) եւ վերջերս ընկ. Արշակ Պօղիկեան:

Ծնած էր Խարբերդի Քեսրիկ գիւղը, համեստ եւ ինքնաբաւ ընտանիքի զաւակ: Ութ տարեկանին կը փոխադրուի Ամերիկա իր եղբօր քով, ուր յայտնի եւ անյայտնի յեղափոխականներու չունչին տակ թրծուելով կը մտնէ Հ. Յ. Դ. չարքերը: Առաջին աշխարհամարտին երկրէն ստացուած աղետալի լուրերը կը հրդեհեն պատանի Արշակի հոգին: Հակառակ եղբօրը թախանձանքին՝ կամաւոր կ'արձանագրուի Արեւելեան Լեգէոնի մէջ, որ Ֆրանսական դրօշին տակ պիտի կռուէր մեր դարաւոր թշնամի՝ Թուրքին դէմ: Կուղպայ Պորտօ, 1917 Յուլիս 20ին, կը հագուի զինուորական համազգեստ: Միշտ եռանդուն, խանդավառ ու վրէժխնդիր՝ ինչպէս իր ընկերները, կը մասնակցի Արարայի յաղթական ճակատամարտին: Անկէ կ'անցնի Կիլիկիա: Զինադադարին իր բանակը կը հասնի Ատանա: Ֆրանսական կառավարութիւնը 1919ին Ատանայի մէջ կը լուծէ Արեւելեան Լեգէոնը եւ կամաւորներուն կ'առաջարկէ կամ մնալ տեղւոյն վրայ, կամ վերադառնալ Ամերիկա: Սակայն Արշակ ու չատ Արշակներ կը մերժեն: Կը մերժեն այն մտածումով որ նորածին Հայաստանի Հանրապետութիւնը պէտք ունի իրենց եւ կը սպասեն յարմար առիթի մը, մեկնելու համար հայրենիք:

Սակայն աւա՛ղ, ծնունդ կ'առնէ քեմալական շարժումը եւ ապա զանգուածային գաղթ: Արշակին կը վիճակուի անցնիլ Յունաստան, անկէց ալ Սէնթ Էթիէն (Ֆրանսա), որ պիտի ըլլար տարաբախտ ընկերոջ վերջին հանգրուանը: Հոս քանի մը տարիներ գործարան աշխատելէ ետք կը կազմէ ընտանեկան համեստ բոյնը: Յետոյ Արշակ կը նետուի առեւտրական ասպարէզ, սակայն առեւտրականի ու յեղափոխականի ջիղերը չկրցան հաշտուիլ իրարու հետ եւ ան մնաց սեւ աշխատանքի գործաւոր: Արշակ յաճախ եղած է տեղւոյս Հայ Ազգ. Միութեան նախագահ: Թէեւ անգրագէտ, բայց թրծուած ըլլալով Հ. Յ. Դ. հնոցին մէջ, միշտ ալ բեմերու վրայ էր իր թաւ ձայնով, փորձառու մարդու արտայայտութիւններով տիրապետելով ունկնդիրներուն վրայ:

Աւա՛ղ, անսպասելի կաթուածը միանգամ ընդմիշտ լռեցուց զինքը եւ մեր սիրելի ընկ. Արշակը, 64 տարեկանին, Օգոստոս 11ին, փակեց արդէն իսկ տկարացած աչքերը՝ անմխիթար ձգելով այրին եւ իր երկու զաւակները:

Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 20րդ Պատգմ. Ժողովը գումարուեցաւ Օգոստոս 12-13ին, Տէսինի մէջ:

Յայտարարուած ժամուն, շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, ժողովը բացուեցաւ հայրենակից Թորոսեանի «Սեւան» սրճարանին մէջ: Կեդր. Վարչութեան նախագահ Ս. Տէր-Մարտիրոսեան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ անմիջապէս ներկայացուց իր կազմին հրաժարականը:

Մարսէյլի ներկայացուցիչ հայրենակից Կ. Կիւմիւշեան եւ Վալանսէն պատգամաւոր Յ. Կարապետեան կազմեցին Պատգմ. Ժողովի դիւանը, նախագահ եւ քարտուղար:

Նախագահ Կիւմիւշեան հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս յարգել մեզմէ յաւէտ բաժնուողներուն յիշատակը, վայրկեան մը լռութեամբ: Ֆրանսայի շրջանի 7 մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները տուին իրենց շրջանի վերջին երկու տարուան գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական տեղեկագրերը, որոնք արժանացան ժողովի ընդհանուր գնահատութեան:

Հաշուեքննիչ յանձնախումբի անդամներ ընտրուեցան՝ Յ. Տէր-Ղուկասեան (Վալանսէն), Ն. Պէրպէրեան (Լիոնէն), եւ Մ. Միրզոյեան (Տէսինէն):

Կեդր. Վարչութեան տեղեկագիրը կարդաց Ա. Աճէմեան, որ համառօտ պատմականն ըրաւ վերջին երկու տարիներու գործունէութեան:

Հաշուեքննիչ յանձնախումբի տեղեկատուութենէն ետք, ժողովը մեծամասնութեամբ քուէարկեց գնահատական բանաձեւ մը, թէ' մասնաճիւղերու եւ թէ ալ Կեդր. Վարչութեան գործունէութեան վերաբերեալ:

Մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ Կեդրոնական Վարչութիւնը պահել Մարսէյլ: Նախկին կազմը եւս պահուեցաւ անփոփոխ:

Կիրակի առաւօտ՝ ժողովէն ետք, բոլոր պատգամաւորները ուղղուեցան Տէսինի Հայոց եկեղեցին, ուր լեցուած էր հաւատացեալ բազմութիւն մը: Կը պատարագէր տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Վարդ. քահանայ Աւագեան: Հոգեհանգիստ քարոզ մը տուաւ արեղայ Ա. Շիրվանեան, մեծապէս տպաւորելով ներկաները: Մեր Պատգմ. Ժողովին անունով 5000 ֆրանք տրուեցաւ տեղւոյն եկեղեցիին:

Կէսօրուան մեր ճաշը իրենց ներկայութեամբ պատուեցին յիշեալ երկու հոգեւորականները: Մեծ յուզումով լսեցինք Տէր Հօր խիստ առինքնող հայրենական երգը:

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ դաշտահանդէսը՝ ժողովավայրի պարտէզին մէջ: Բոլոր սեղանները գրաւուած էին եւ Լիոնի ու Տէսինի Հայութիւնը հաճելի օր մը անցուց: Այս յաջողութիւնը կը պարտինք Տէսինի մասնաճիւղի անդամներուն եւ մասնաւորաբար երիտասարդներուն, որոնց եռանդը վեր է ամէն գովասանքէ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ՍԻՐԵՆ

*

— Անգլիացիին սէրը պաղ է, բայց հաստատ: Անգլուհիինը՝ ռոմանթիկ, եթերային եւ դիւրափոփոխ:

— Ֆրանսացիին սէրը հաճելի է եւ սրամիտ: Ֆրանսուհիինը՝ անզուսպ, մոգական եւ անկայուն:

— Իտալացին կը սիրէ տենդով, կասկածամտութեամբ եւ յիչաչարութեամբ: Իտալուհին՝ ջերմօրէն, նուիրումով եւ անփութօրէն:

— Սպանացիին սէրը անկեղծ է, նուիրուած եւ նախանձոտ: Սպանուհիինը՝ բուռն ու քմայքոտ:

— Աւստրացիին սէրը հաւատարիմ է եւ դրական: Աւստրուհիինը՝ հանդարտ եւ հակապզատոնական:

— Ամերիկացիին սէրը կ'արտայայտուի յանդգնօրէն եւ բուռն կերպով: Ամերիկուհին գրգռիչ, քմահաճ եւ բռնակալ է:

— Ռուսը կը սիրահարի խորհրդաւոր կերպով եւ երեւակայութեամբ: Ռուսուհին՝ կրակով, բոցով եւ մոխիրով:

— Գերմանացին կը սիրէ անբծօրէն եւ դիւրահաւանօրէն: Գերմանուհին՝ դիւրազգածութեամբ եւ քնքշութեամբ:

— Զուիցերացիին սէրը բարի է, երկչոտ եւ պարզունակ: Զուիցերուհիինը՝ անուշ եւ առանց կասկածի:

— Շուէտացին սիրոյ մէջ հաստատ է եւ վերապահ: Շուէտուհին՝ համեստ, հնազանդ եւ հաւատարիմ:

— Հելլէնը՝ բուռն, անհաստատ եւ նախանձոտ: Հելլենուհին՝ չափազանց պէշբասէրօրէն եւ խորամանկութեամբ:

— Հայը՝ հրայրքով, հաւատարմօրէն եւ նուիրումով: Հայուհին՝ անկեղծ ու խոր սիրով եւ հաւատարմութեամբ:

Փաստաբանը խելացի մարդ մըն է, որ կալուածդ թշնամիներէդ կ'ազատէ, որպէսզի ի'նք իւրացնէ: *ԻՌԼԱՆՏԱԿԱՆ*

×

Անմիտ մարդը արեւը մազով ծածկել կը փորձէ: *ԻՏԱԼԱԿԱՆ*

×

Իմաստուն մարդը գիտէ թէ ի'նչ գիտէ: *ԱՐԱԲԱԿԱՆ*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Գըիրը ցնցուեցաւ, զայլարուեցաւ իր էութեանը մէջ ու իր գլուխը խոնարհեցուց կայծակէ զարնուած զագանի մը պէս:

— Ես, ես յայտնեցի ամէն բան, թոթովեց Գըիրը [illegible] ու [illegible] ձայնով մը:

— [illegible], [illegible] վարդապետը:

— Այո, ես:

— Կառավարութեա՞ն յայտնեցիք:

— Այո:

— Ի՞նչ պատճառաւ:

— Պատճառն այն էր որ Մելիք իր ընթացքով աէրութեան մը դէմ կը դնէր եւ կ'ուզէր որ բոլոր գիւղերու մէջ զէնքեր մտնէին:

— Ա՛... սոսկալի բան է այդ: Ի՞նչպէս կրնար:

— Ի՞նչ գիտնամ... այնպէս ըրաւ որ թուրքեր հաւաքելու եկող զապթիաները կը վախնային բերաննին բանալու: Մի՞թէ մեզ կը վայելէ, Հայր սուրբ, կառավարութեան մը հետ սասնիկ վարուիլ: Նայեցէք իմ օրովս ինչո՞ւ այդպէս չէ:

— Իրաւունք ունիք. բայց Մելիք ինչքան յիմար է եղեր որ ատանկ բաներու մէջ մտած է, զոնէ յաջողեցա՞ւ:

— Չեմ գիտեր. միայն թէ կասկած ունիմ մէկ երկու գիւղերու վրայ. նայինք պիտի կրնա՞մ հաստատել:

— Ի՞նչպէս պիտի հաստատէք:

— Բաւական է որ փոքրիկ ապացոյց մը ունենամ ձեռքս: Իսկոյն կառավարութեան կ'երթամ կ'իմացնեմ:

— Կը յուսա՞ք որ ատանկով կրնաք առաջքն առնել:

— Հայհա՛յ... ինչպէս խաղաղեցաւ գիւղերնիս Մելիք մը կորսնցնելով, այնպէս ալ գիւղերը կը խաղաղին:

— Մելիքէն յոյս չկայ կ'ըսէք:

— Ամենեւին: Անցեալ օր պէտք եղածները կառավարութեան առջեւն ալ յայտնեցի. ամիս մը չանցած մահուան պիտի դատապարտեն:

— Հապա իր տունը ո՞վ պիտի նայի:

— Տունին մէջ աղջիկ մը եւ ցաւագար կին մը կը գտնուին. աղջիկը չափահաս է, մանչ մը ունիմ, անոր հետ կը կարգեմ, ան ատեն ունեցածները ինծի կը մնան Հայր սուրբ, աղէկ չէ՞:

— Աղէկ է... բաւական է որ նպատակիդ հասնիս:

Ու վարդապետը լռեց. հոգին լեցուած էր. իրեն անանկ կուգար որ իր դէմը գտնուող մարդը վատի մը նկարագրով ու մարդկային կերպարանքով հրէշ մըն էր:

— Երթանք, մռմնջեց վարդապետը, խոստովանութիւնդ վերջացաւ:

Գըիրը չնչմարեց կղերականին հոգեկան այլայլութիւնը, ոտքի ելաւ ու եկեղեցիին տաճարին դէմ կենալով աղօթեց վայրկեան մը...: Յետոյ վարդապետէն բաժնուեցաւ:

Վարդապետը մինչեւ եկեղեցիին դուռը գնաց անոր ետեւէն, երբ համոզուեցաւ որ մինակ էր Աստուծոյ տաճարին մէջ, ծունկի չոքեցաւ ու մռմնջեց ինքնիրեն.

— Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ իմ, դուն առաջնորդէ քայլերս...:

Ու հոգեբուխ աղօթքէ մը ետքը, մեկնեցաւ եկեղեցիէն:

Իրիկունը, երբ դարձեալ Գըիր Զաքոյի տունն էր եւ անոր հետ սեղան նստած էր, չափազանց պաղարիւնութեամբ ու կեղծ մտերմութեամբ խօսեցաւ: Փուճ տեղը Գըիրը յարգանքները աւելի կ'ընէր, մեծարանքներ աւելի կը շռայլէր: Վարդապետը խորունկ մտատանջութեան մը մէջ կը թուէր ըլլալ, որուն պատճառը միայն Աստուած գիտէր: Ճաշէն վերջը վարդապետին խորհուրդով երիտասարդ քաղաքացին մեկնեցաւ, որպէսզի երկու օրէն վերադառնալով միասին բաժնուէին գիւղէն: Իսկ վարդապետը քնանալու առանձնացաւ:

Կէս գիշերուան մօտ էր:

Վարդապետը կամաց մը վեր առաւ գլուխը. դուռին մօտեցաւ... ականջ դնելէ ետքը հասկցաւ թէ տունին մէջ խոր լռութիւն մը կը տիրէր: Ուստի դուռը բացաւ անշշուկ կերպով մը Գըիրին պառկած տեղը գնաց: Գարշելի մարդը կնոջը քով կը գտնուէր. վայրկեան մը կանգ առաւ... մտածեց... ի՞նչ ընէր... մտադրութիւնը կը կասեցնէր զինքը քայլ մը յառաջանալու...: Եւ սակայն ճիգ մը ըրաւ, մօտեցաւ անկողնին, գրպանէն բարակ չուան մը հանելով բարձին վրայ ինկած կնոջ վիզէն անցուց թոյլ կերպով մը, եւ դաշոյն մը կուրծքին տակէն հանելով Գըիրին սրտին տարաւ...:

— Աստուած... մռմնջեց վարդապետը:

Ու այնքան արագօրէն ու զօրաւոր կերպով դաշոյնը զարկաւ Գըիրին սրտին մէջ եւ նոյն ժամուն դիւրութեամբ յաջողեցաւ կնոջ վզին անցուած չուանն ալ սեղմել ու կնոջը ճիչը խեղդել:

(Շար.)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու երիտասարդ օրիորդներ 18էն 30 տարեկան իբրեւ վանտէօզ։

Դիմել

CHEMAVONIAN ET Cie
69, Rue de Cléry, PARIS (2e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար, լաւ կտրող մը եւ սիւրժըրթէօզ։

Դիմել՝

F. T. N.
195, Rue St.-Denis, PARIS

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 *ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին։ Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները։*

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու կիներ կրթական հաստատութեան մը մէջ ծառայելու համար (հանդերձատուն եւ խոհանոցի աշխատանքներ)։

Դիմել անձամբ Յառաջի վարչութեան։

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բացառիկ ընկերական ընդհ. ժողով։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն բացառիկ ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի շըրջանի բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 20,30ին (ժամը 8,30ին), «Ահարոնեան» սրահը՝ 26, Ռիւ Քոնվալէսան, Մարսէյլ։

Շատ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներէն կը խնդրուի ներկայանալ անդամատետրով։

×

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ավինեոնի «Մուրատ» խումբը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներէն կը խնդրուի անպատճառ ներկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իտալիայէն Կուեռինօ Սեմփէր կը փնտռէ իր զաւակներուն մայրը որ 10 տարի առաջ մեկնած է տունէն։ Անունը՝ Մարիա Աստիկեան. կը կարծուի թէ Մոզէլի նահանգն է, Մէսի կողմերը։ Կը խնդրուի իրմէ կամ լուր ունեցողներէն, տեղեկացնել իր նախկին ամուսնոյն։

ՀԱՍՑԷ.— Փորթիոլօ, Մանթովա (Իտալիա)։

ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՀԱՍԱԾ ԵՆ

ՄԵՂՐԱՀԱՄ

ՁՄԵՐՈՒԿՆԵՐ

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԹԷ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ

Համով ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ՝ ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ համով ընդեղէններով։

Եթէ մեկնելէ առաջ հանդիպելու ժամանակ չունենաք, ձեր գտնուած տեղէն գրաւոր ապսպրեցէք։ Մեծ խնամքով պատրաստուած ծրարով մը, ձեր ուզածը անմիջապէս պիտի ստանաք։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքներ՝ յարմար գիներով։

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
246, Rue Vendôme, LYON

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՁԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (*Գ. Մ. Ալէմշահ*) եւ Ծիրանի ծառ (*Կոմիտաս*)։

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—
ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière
եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe
ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ։

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,

43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46
Գին 3 Ն. Ֆ.։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ		
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ		
ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

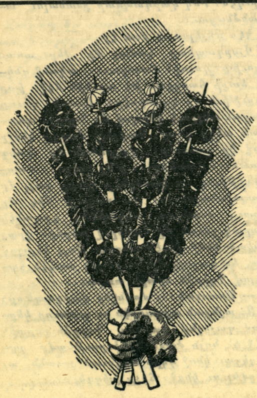

ՃԱՇԱՐԱՆ
ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր։

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, շաշլիք, քարսքի։

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Bar Américain

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
Téléphone : BAL. 31-21
Métro : F. D. Roosevelt

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS
(Jardin du Palais Royal)
RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս *ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—*
ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ։ ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում։

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438
Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով։

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.
ԿԻՐԱԿԻ 27 ՕԳՈՍՏՈՍ
DIMANCHE 27 AOUT 1961
37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9188 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4989

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԵՐԲԵՔ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ

Պանք Օթմանէն 65 տարի վերջ, երբ այսօր ակնարկ մը կը նետենք մեր շուրջը, չենք կրնար զսպել մեր զայրոյթը եւ անիծել մեր բախտը:

Հայ ժողովուրդը մէկ դար աւելի առաջ էր արթնցած, — ազատութիւն եւ սեփական հայրենիք պահանջելով, — քան Ափրիկէի գոյնզգոյն ցեղերը, որոնք դեռ նոր զարթնման եւ գիտակցութեամբ, առանց արիւն թափելու, անկախութեան կը տիրանան:

Մենք հերոսաբար կռուեցանք, հեղեղանման արիւն թափեցինք, մէկ միլիոն նահատակներ տուինք յանուն ազատութեան: Սակայն ո՛չ ոք օգնեց մեզի:

Հաւատացինք — միամտօրէ՛ն, իբրեւ բարի հայ-քրիստոնեաներ — մօտաւոր եւ հեռաւոր «խաչապաշտ»ներուն եւ անոնցմէ յուսացինք մեր փրկութիւնը:

Կարծեցինք, որ Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերէն, Յոյնէն, Սերպէն, Գարատաղցիէն, Ռումանացիէն եւ Պուլկարէն վերջ՝ անոնք Հայերն ալ պիտի ազատագրէին օսմանեան բռնակալ լուծէն:

Սխալեր էինք: Երբ կարգը Հայերուն եկաւ, ննենգամիտ Ալպիոնը իր կայսրութեան շահերու ապահովութեան համար Կիպրոսը կլլեց եւ Եգիպտոսի վրայ իր …թեարկութիւնը հաստատելէ վերջ, հայկական համատարած կոտորածներու ճակատագրական օրերուն Պոնտացի Պիղատոսին պէս ձեռքերը լուաց, փոխանակ …պելու կարմիր գազանը:

…քաշուեցաւ իր պատասխանատու նախարարին բերնով յայտարարելու՝ թէ …երին Վեհափառութիւն Վիկտորիա կայսրուհիին մարտանաւերը չէին կրնար Արարատի վրայ բարձրանալ…: Օդանաւը անծանօթ էր տակաւին, այդ օրերուն:

Հիւսիսի «Քեռի»ն, որուն առանց սակարկութեան աջակցեր էին Հայերը բազմահազար կամաւորներով, 1826ի ռուսեւ-պարսիկ եւ 1828ի ռուսեւթուրք պատերազմներուն, այն հաստատ յոյսով որ …մեծական պետութեանց տիրապետութենէն ազատագրուելիք հողամասերուն վրայ անկախ Հայաստան պիտի ստեղծուէր, չարաչար խաբեց մեզ: Ընդհակառակը հրամանատար մառեշալ Պասկեւիչ, «Դուքս Երեւանի», ռուսական կայսրութեան կցեց գրաւուած հողամասերը: Իսկ Հայերը «վարձատրելու» համար, …իշխանութիւնը աքսորեց Ներսէս արքեպս. Աշտարակեցին, որ հայ կամաւորական գունդերն էր կազմակերպած:

Ցարական կայսրութեան ծրագիրն էր …րանալ Հայաստանի, առանց Հայութեան, ինչպէս շնականօրէն կը յայտարարէր Լոպանով եւ ինչպէս, աւելի վերջ, առաջարկէր զօրավար Եուտէնիչ 1917–ին, յանձնարարելով կոզակներ տեղաւորել հայկական նահանգներէն տարագրուած Հայոց տուներուն մէջ:

Քրիստոնեայ պետութիւնները շահագործեցին հայ ժողովուրդն ու անոր արդար դատը՝ մենաշնորհներ խլելու համար Ապտիւլ Համիտէն:

Հայկական Դատը «փոխանակելի հընդրամ» էր:

…թ. դարէն վերջ նոյն քաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ Հայերուն հանդէպ նաեւ քսաներորդ դարուն:

Հրա՛շք էր, որ կրցանք ափ մը հող խլել …երկրագունդի անսահման տարածութեան վրայէն եւ վրան գրել «Հայաստանի Հանրապետութիւն»:

Այդ հրաշքը կը պարտինք հայ ժողովուրդին, որ իր ծոցէն ծնունդ տուաւ յեղափոխական կուսակցութեանց:

«Ո՛չ եղբարք, ո՛չ, օտարներէն չկայ յոյս» երգեց Խորէն արքեպս. Նարպէյ, որ Խրիմեան հայրիկին հետ Պերլին գացած եւ ձեռնունայն էր վերադարձած: «Հարիսա»յէն բաժին չէին հանած Հայերուն, որովհետեւ թուղթէ շերեփով էին գացած հոն եւ ոչ երկաթէ:

Երկաթէ շերեփը եւ սեփական ուժերուն վրայ ապաւինելու քաղաքականութիւնը դարձաւ հայ յեղափոխութեան հանգանակը:

Մեր հերոսներն ու հերոսամարտերը կ'ոգեկոչենք այսօր անգամ մը եւս, Պանք Օթմանի եւ Սամաթիոյ 65 ամեակին առթիւ:

Ու հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ մոռացումներուն, աւելի քան երբեք հաստատ կը մնանք լուսաւոր ապագայի մեր հաւատքին վրայ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԻԶԵՐԹԷՆ ՊԵՐԼԻՆ

ԱՓՐԵՒԱՍԻԱԿԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

ՄԱԿի բացառիկ նստաշրջանը վերջացաւ ուրբաթ գիշեր, սպասուած քուէարկութեամբ: Ափրեւասիական բանաձեւը 66 ձայն ստացաւ, 30 պետութիւն ձեռնպահ մնացին, 3 երկիրներ չմասնակցեցան քուէարկութեան. ոչ մէկը դէմ քուէարկեց:

Ձեռնպահ մնացին, ինչպէս նախատեսուած էր, Ամերիկա, Անգլիա. ասոնց միացաւ Ճափոն: Ափրիկեան ֆրանսախօս երկիրները որոնք ծանօթ են «Պրազավիլի խումբը» անունով, ի վերջոյ տեղի տուին եւ թեր քուէարկեցին, մինչ Նիժերի եւ Քոթ տ'Իվուարի ներկայացուցիչները նախընտրեցին դուրս ելլել սրահէն քուէարկութեան պահուն, որոշում տալու ստիպման տակ չըլլալու համար: Բացակայ էր նաեւ Ֆրանսա: Թեր քուէարկողներուն մէջ կան, բացի խորհրդային, արաբական եւ ափրեւասիական երկիրներէն, հիւսիսային երկիրները (միշտ դէմ գաղթատիրութեան) եւ Ֆրանսայի ծանօթ «բարեկամ»՝ Թուրքիա:

Նախքան այս քուէարկութիւնը, որուն իմաստը եւ հետեւանքները յայտնի չեն, խօսած էին կարգ մը պատուիրակներ: Նիստի բացման, առաջին խօսողը եղած էր՝ Քամըրունի պատուիրակը, յանուն Պրազավիլի խումբին: Բաւական զարմանք կը պատճառէ, երբ կը յայտարարէ թէ իր խումբը որոշած է քուէարկել բանաձեւը: Յիշենք որ անցեալ տարի, Ալժերիոյ հարցին ժամանակ, այս նոյն երկիրները ձեռնպահ մնացած էին եւ նոյնը կը սպասուէր: Կը խօսի կրկին Մոնճի Սլիմ, առանց նորութիւն մը ըսելու, յետոյ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները, մոռնալով իրենց կացութիւնը, կը փորձեն լաւ դաս մը տալ Ֆրանսայի... գաղթատիրութեան մասին: Դեռ կը խօսին Կուաթեմալայի, Քոսթա-Ռիքայի, Նիժերիոյ եւ Նիժերի ներկայացուցիչները: Քուէարկութենէն առաջ կը խօսին նաեւ Նեփալի, Հոնդուրասի, Սալվաթորի, Կիպրոսի, Ուրուկուէյի, Խորհրդային Միութեան եւ Թունուզիայի պատուիրակները: Յիշենք նաեւ որ Կինէի բանբերը ծանր խօսքերով նախատած է Ֆրանսան:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս բանաձեւին քուէարկութիւնը: Դժուար է ըսել: ՄԱԿը որոշած է, այս ձեւով, որ Ֆրանսացիները քաշուին Պիզերթի իրենց նախկին տեղերը, ապա նստին եւ համաձայնին Թունուզիայի հետ: Ֆրանսա որոշած է նկատի չառնել ՄԱԿի որեւէ որոշում: Իսկ Թունուզիա կը սպասէ. «Եթէ շարունակէ անգիտանալ Միջազգային Ատեանները, այն ատեն կը վերսկսինք կռիւը, յաղթանակը կասկած չի վերցներ»: Թունուզիա պատրաստ է անցեալը մոռնալու եթէ Թունուզեան հողամասը պարպուի: «Անցեալը անցեալ է, միայն ապագան հաշուի կ'առնենք: Պէտք է նախատեսենք մեր յառաջդիմութեան շարունակութիւնը: Ատոր համար, ամէնուն պէտք ունինք, մէջն ըլլալով Ֆրանսա, որուն հետ կը գործակցինք, ինչպէս ուրիշ պետութեանց հետ: Պէտք չէ որ Պիզերթի մեռելները խոչընդոտ ըլլան»: Պուրկիպա քար մըն ալ «բարեկամ» տը Կոլին նետեց. «Եթէ Ֆրանսա յամառի չպարպելու: Եթէ միշտ կը հաւատայ տը Կոլ հայրիկին, որ կը կարծէ թէ իր զօրքը պիտի կարենայ պահել Պիզերթը, թող գիտնայ որ երբեք պիտի չընդունինք»:

ՊԵՐԼԻՆ

Տաքէն պաղ անցնելով, Խրուշչեւ յայտարարեց թէ պէտք է բանակցիլ Պերլինի համար: Խորհրդային վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրաւ Սոչիի մէջ, ամերիկացի լրագրողի մը որ «շատ հաճելի ժամեր» անցուցած է Սեւ Ծովու ափին: Խրուշչեւ ըսած է. «Վստահ եմ թէ պատերազմ պիտի չըլլայ Պերլինի համար: Փափաքելի է որ խօսակցութիւնները շուտով սկսին»:

Նոյն օրը չգործածեց Ուլպրիխթ, ապահովութիւն տալով սակայն որ «Դաշնակիցներու մուտքի իրաւունքները Արեւմտեան Պերլին, պիտի յարգուին մինչեւ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը»: Ուլպրիխթ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց յայտնելով թէ Թիթով Պերլին պիտի գայ Սեպտ. 1ին:

Պոնի խորհրդային դեսպանը՝ Սմիրնով, ուրիշ թելադրանքներ ըրած է, օդանաւային հակակշռի համար: Եթէ, ըսած է Սմիրնով, օդանաւերը փոխանակ Արեւմտեան Պերլին իջնելու, Արեւելեան Պերլին իջնեն, շատ դիւրին կ'ըլլայ գտնալ եկող-գացողին ինքնութիւնը...:

Անգլիացիները շատ գոհ են Ատընաուըրէն եւ Մաքմիլըն մասնաւոր նամակով մը

(Շար.ը կարդալ 'Ի. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ նախագահը Քուատրոս հրաժարեցաւ: Այս որոշումը պատասխանն է Լասերտայի քննադատութեանց, որ կ'ամբաստանէ Քուատրոսը իր բռնած դիրքին համար, իր հակումներուն համար ի նպաստ արեւելեան պլոքին եւ Քուպայի եւ երկիրը ղեկավարելու ձեւին: Եթէ փոխնախագահն ալ հրաժարի, նոր ընտրութիւններ անհրաժեշտ են եւ Քուատրոս կրնայ վերընտրուիլ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ տնտեսական ծանօթ թերթը՝ Ֆինանշիըլ Թայմզ կը գրէ թէ Ֆրանքը աշխարհի ամէնէն զօրաւոր տարադրամներէն մէկը դարձած է:

1959 1/Գ ԶՕՐԱԴԱՍԻ պատկանողները պիտի արձակուին հետզհետէ: Սեպտեմբեր 13էն 17ի ընթացքին, անոնք որոնք ուղղակի Ալժերիա փոխադրուած էին: Մնացեալը Հոկտեմբեր 17էն Նոյեմբեր 3:

ՆԵՀՐՈՒ Պելկրատ պիտի հասնի Օգոստոս 30ին, մասնակցելու համար ոչ-դաշնակից պետութեանց վերին ժողովին: Ըստ կարգ մը լուրերու, Նեհրու կ'ուզէ որ ժողովը նախ ապազինման հարցերով զբաղի: Ժողովէն ետք, Նեհրու Մոսկուա պիտի երթայ: Ուաշինկթըն ալ հրաւիրուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարը Սելիմ Սարփեր խորհրդային դեսպանը ընդունեցաւ, որմէ ստացաւ Մոսկուայի յուշագիրը Սենթոյի յարձակողական նըպատակներուն վերաբերեալ, ըստ խորհրդային իշխանութեանց ձեռք անցուցած «փաստաթուղթերուն»:

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ Իրաք-Փեթրոլիըմ-Քըմփընիի միջեւ բանակցութիւնները վերսկսան: Քասըմ կ'ուզէ կարեւոր շահաբաժիններ ապահովել իր երկրին:

ՊՐԱԶԻԼ պիտի այցելեն, յառաջիկայ տարի, Նեհրու, Նասր եւ Համըրշոլտ:

ԳՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿԻՍ ԱՌԻԹՈՎ

Իմ կեանքը անցաւ ծափ ու ծաղկի մէջ,
Ես անչափ դիւրին հասայ երազիս.
Ես՝ տասնչորսամեայ պատանի՛ հազիւ,
Ինձ անուանեցին արդէն բանաստեղծ:
Անարգել եղաւ ուղին իմ երգի,
Ամաչելու չափ հեշտ ու հաշտ եղաւ.
Թէ մի շիթ հասաւ ինձ դառը խօսքի,
Գովքը ինձ վրայ, անձրեւո՛վ տեղաց:

Եւ հիմա, երբ որ անցել է կեանքիս
Փառքով արբելու տարիքը անհոգ,
Մեծարման խօսք ու ծափեր լսելիս՝
Խորհում եմ իմ մէջ՝ արժա՞ն եմ արդեօք:
Արժա՞ն եմ արդեօք անապակ սիրուն,
Որ կայ այս մանկան աչքերի մէջ ծով,
Որ թրթռում է այս նամակներում՝
Գրուած պանդուխտի երկիւղած ձեռքով:
Եւ ինձ շռայլուած այսքանի դիմաց
Ես ի՞նչ եմ տուել, ես ի՞նչ եմ թողել.
Հերի՞ք են արդեօք՝ թէկուզ լաւ գրած,
Թէկուզ սրտագին, մի քանի տողեր:
Հերի՞ք է արդեօք առանց զրկանքի,
Առանց զոհութեան, ուղղագիծ մի կեանք,
Երբ միշտ նման է եղել սխրանքի
Հայ բանաստեղծի ուղին երկնի տակ:
Երբ, ինչպէս մոմը մատուռում խարխուլ,
Այրուե՛լ են նրանք, հալուե՛լ, սպառուել —
Խարխուլ հայրենիք, ժողովուրդը՝ խուլ —
Ու յոյսն ու լո՛յսը նրա՛նք են տուել:
Երբ՝ դեռ չհասած ոչ մի երազի՝
Մեռել են անհաց եւ անօթեւան.
Մերթ բանտ ու աքսոր, մերթ լեռը
Մասիս
Մերթ անապա՛տը՝ նրանց գերեզման...

Ու երբ հիմա էլ ծովում աշխարհի,
Ուր հին մեր նաւը փշրուեց մի օր,
Նրանք՝ թիավար՝ փոթորկին սովոր,
Ոգու հատնումով, ջանքով վիթխարի
Ջրի երե՛ս են պահում հեւ ի հեւ
Մեր խլեակներն ու լաստերը բեկուած, —
Ես՝ ոտքերիս տա՛կ հո՛ղը հայրենեաց,
Ու մեր դրօշի շուքը՝ իմ վերե՛ւ, —
Թիկունքիս՝ մի նոր, հզօր հայրենիք,
Վաղս՝ ապահով ու նամբաս՝ որոշ, —
Ես՝ հայ բանաստեղծ, սակայն այլախօս
Բիւրե՛րը այսօր երգիս ունկնդիր, —
Ես քի՛չ եմ տուել՝ առածիս դիմաց,
Քե՛զ, իմ ժողովուրդ, նուիրել՝ եմ քի՛չ,
Քիչ եմ տոկացել քո կեանքի համար,
Զոհասեղանիդ չե՛մ բերել ոչինչ...
Ես շուտ այրեցի իմ սիրտը ջահէլ
Սիրոյ նամբէքում, սիրոյ երգերում,
Չկա՛յ քեզնից զատ բախտ ու վայելում,
Չկա՛յ ուրիշ վիշտ՝ քո վշտից աւել:
Ինչքան դեռ ունեմ կեանք ու ճանապարհ,
Ինչքան յոյզ ու լոյս, ձիրք ու նուիրում,
Ապահովութիւն, անդորր ու համբաւ,
Իմ մայր ժողովուրդ, ես քե՛զ եմ բերում —
Քո ճակատագրին կպած ու կապած,
Պատէ-պատ խփող քո ոգորումին,
Քո առաւօտին՝ վերջապէս ծագած,
Վերածնունդի քո մեծ պատումին:
Ուզում եմ ապրել ու երգել միայն
Քո երջանկութեան, բախտին ի խնդիր,
Ապրել մեծագործ քո որդոց նման,
Դու, արդա՛ր մեր մայր, քո վճի՛ռը դիր
Ես՝ յետին մշա՛կ քո մեծ դպրութեան,
Բայց ինձ մեծերից համեմա՛տ դատիր...

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՃՈՅՔ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՆՑ

—o—

Ամուլ տեսութիւն մըն է զոր Հ. Աղամեան կը բերէ, — տեսութիւն մը որ բան մը չ'ըսեր: Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Հ. Աղամեան, արդարեւ, երբ կը գրէ. «Կաղանդ բառը առաջ եկած չէ սանսկրիտեան քալօ բառէն, այլ կապ ունի սանսկրիտ քալա (եղանակ, ժամանակ, ժամ, տարիք, դար), պարսկական սալ (տարի), թրքական սալի (երեքշաբթի), լատինական սեքուլում (դար), արաբական աճալ (պայմանաժամ, մահ, հասունութիւն) բառերուն հետ, (արմատ ունենալով ՔԼ, ՍԼ, ԿՂ կամ ԿԼ տառերը), եւ հաւանաբար սոլ կամ սիէլ (արեւ կամ երկինք) բնութեան չաստուածութեան հետ»:

Տէր Աստուած, Տէր ողորմեա, այս ի՞նչ «կապ» է որ իրարու կը միացնէ սանսկրիտ բառը, պարսկական բառը, թրքական բառը, լատինական բառը: Հ. Աղամեան կը պատասխանէ թէ «ամէնքն ալ ժամանակի գաղափար կուտան»: Եղաւ լեզուաբանութիւն, եղաւ գիտութիւն: «Երկար տարիներու լեզուաբանական բաղդատութիւններն ու պրպտումները» այն եզրակացութեան բերեր են Հ. Աղամեանը թէ կարելի է կաղանդ բառը «կապել սանսկրիտեան, պարսկական, լատինական, արաբական, թրքակա՛ն բառերուն հետ»:

Ճիշտ այս «կապել» բառն է որ կը գայթակղեցնէ զիս: Շա՜տ վտանգաւոր բառ է, — «զոր միանգամ կապեսցես յերկրի՝ եղիցի կապեալ յերկինս» կ'ըսէ Աւետարանը (Մատթ. ԺԶ. 19): Կապել մը կայ չուանով, կապել մը կայ շղթայով, կապել մը կայ նարօտով: Բառերը ինչո՞վ կը կապէ Հ. Աղամեան, ինքը «կապեալ ի Տէր» (Եփ. Դ. 1), չէ բացատրած: Տուած միակ բացատրութիւնն այն է թէ բառերուն մէջ լծորդ տառեր կան, որոնք կը հաստատեն «կապելու» օրէնքը:

Իրականին մէջ՝ նախ կը քալէ բառերու իմաստին վրայ, յետոյ բառերու հանդիտութենէն կը հանէ լծորդ տառեր: Արդ պէտք է գիտնալ թէ բառերը յաճախ իմաստ կը փոխեն, ինչպէս մարդիկ՝ շապիկ, անճանաչելի դառնալու աստիճան: Օրինակ մը, վիանտ կը նշանակէ միս, — այս բառը կը ծագի լատիներէն վիվիէնտա բառէն, զոր Հռովմայեցիք կը գործածէին «ինչ որ անհրաժեշտ է ապրելու համար» նշանակութեամբ: Ահա թէ ինչո՛ւ «վիանտ տը պէօֆ» առենօք կը նշանակէր եզան յատուկ սնունդ, այլ բառով... խոտ: Նոյն բառը, «վիվիէնտա», սպաներէնի մէջ կը նշանակէ... բնակարան, որ «անհրաժեշտ է ապրելու համար»՝ որքան միսը:

Եթէ բառը կորսնցնէ իր պատմութիւնը, — այդպիսի բառեր շա՜տ՝ ամէն լեզուի մէջ, — երեւակայեցէք թէ ի՛նչ յիմար եզրակացութեանց կրնայ յանգիլ բառ «կապողը» իր լծորդներով:

Շատ հետաքրքրական է սապօթ բառին պատմութիւնը (գրչական պատկերը լրիւ տալու համար՝ հոս գրուած է թ վերջատառով որ չի հնչուիր):

Լատիներէն քալքս բառը (գարշապար կամ կրունկ) կուտայ քալչէա, որ կը նշանակէ փաթթաթ՝ գարշապարը ծածկելու եւ պաշտպանելու յատուկ, — Թուրքերը առած են այս բառը, քալչա, գլատ նշանակութեամբ (Աճառեան), իսկ Ֆրանսացիք՝ նախ քալս, յետոյ շալս, ի վերջոյ շօս, ամբողջ սրունքը ծածկող փաթթաթ նշանակութեամբ: Ասկէ նաեւ շօսիւռ:

Ֆրանսացիները ունին նաեւ պօթ բառը, որ իգական ածական է, — արական ձեւը՝ փիէ պօ ձեւին մէջ (թիւրոտն), իգական ձեւը՝ շօս պօթ ձեւին մէջ:

Արաբերէնէ փոխառեալ բառ մըն է սավաթ, — կը նշանակէ կօշիկ: Վարթպուրկ եւ արդի հեղինակաւոր լեզուաբանները կ'ընդունին թէ սապօ բառը նմոյշ մըն է լեզուական խառնածին ամուսնութեան (արաբերէն եւ ֆրանսերէն, — շօսը նետուած է՝ սլումով տեղը գնելու համար սավաթին առաջին վանկը):

Եթէ հետեւինք Հ. Աղամեանի լծորդներու օրէնքին, բաւական նիւթ կ'ունենանք խնդալու համար:

Յանուն արդարութեան, հարկ է այստեղ արձանագրել թէ սապօ բառին ստուգաբանութիւնը առարկայ դարձած է անսպառ վիճաբանութեանց:

Ոմանց համար անյայտ է ծագումը: Տիւ Քանժի ստուգաբանութեամբ՝ կազմուած է սաք տը պօս բառերէն: Շէլէր կը կարծէ թէ սափ բառն է որ կը շինէ սապօ, որովհետեւ փայտէ կօշիկ մըն է որու շինութեան համար կը գործածուի սափէն (եղեւին): Բայց յետոյ անդրադառնալով որ սավաթ եւ սապօ բառերը հասարակաց ծագում մը ունին, սափ վանկը կ'առնէ հնդեւրոպական արմատէ մը՝ սղեալ ձեւով եւ քալել նշանակութեամբ, որու աճած ձեւը, սթափ, ինչպէս գերմաներէնի մէջ, սթափֆէն: Ունի բազմաթիւ նշանակութիւններ՝ ժողովրդական բարբառի մէջ, — հող, դօդօշ, պոռնիկ: Ճամբորդած է դէպի Ռուսիա, մինչեւ Պարսիկներուն եւ Թաթարներուն երկիրը:

Կը նշանակէ նաեւ ձախաւեր աշխատող, ասկէ՝ սապօթէ, աշխատանք խանգարել, նաեւ յառաջանալը դանդաղեցնել՝ կառքերու անիւին տակ դրուած երկաթէ կամ փայտէ կտորով:

Լեզուաբանները չեն կրցած ճշտել տակաւին փլոմպ (կապար) բառին ծագումը եւ արմատական նշանակութիւնը: Հ. Աղամեանի լծորդ տառերը ի՞նչ կ'ըսեն, ո՞ր լեզուին կը կապեն արդեօք:

Ապահովաբար իբերական լեզուն է մայրը, կ'ըսեն ոմանք: Հռովմայեցիները առած են զայն եւ կազմած փլոմպիքարէ բառը (ուռկանը իջեցնել ծովին խորութեան մէջ՝ թելերուն կապուած կապարեայ գնդիկներու ծանրութեամբ), ասկէ Ֆրանսացիները կերտած են փլոնժէ բառը (ջուրին խորութեան մէջ մխրճիլ), ու փլոնժոն կոչած են ջրային թռչուն մը, որ կրնայ երկար մնալ ջուրի խորութեանց մէջ:

Իմաստաբանութիւնը (սէմանթիք) երբեմն չփոթութեան կը մատնէ լծորդներու ոստորդը:

Հին Հռոմի մէջ փոնթիֆ կը կոչուէին այն բարձրաստիճան պաշտօնեաները, որոնք կը հսկէին ոչ միայն բոլոր կրօնական (հեթանոսական) արարողութեանց, այլ եւ հին կամուրջի մը բարւոք վիճակին վրայ, — այդ կամուրջը կը կոչուէր Սուպլիկիուսի կամուրջը, փայտաշէն, որ իրարու կը միացնէր Յանիկուլոսի եւ Ավենտինոսի բլուրները: Դեռ աւելին, — Իտալիոյ մէջ առենօք գոյութիւն ունէր վանական միաբանութիւն մը, «տէ Ֆրէռ Փոնթիֆ», որու անդամներուն պաշտօնն էր կամուրջ շինել եւ օգնութեան հասնիլ ճամբորդներուն: Հիմա փոնթիֆ կը կոչուի պապը: Տառերու ի՞նչ լծորդութեամբ՝ կապ մը պիտի գտնենք կամրջապահին եւ Հռոմի քահանայապետին միջեւ: Դիւրին է ըսել թէ պապը միակ մարդն է որ կամուրջ կրնայ նետել Յաւիտենական քաղաքէն մինչեւ Յաւիտենական երկինքը, բայց լեզուն գիտութիւն մըն է որ ապացոյց կ'ուզէ:

Նմանահնչութիւնը եւս չփոթութեան կը մատնէ լծորդ տառերը:

Քամմինուս բառ մըն է, անցք նշանակութեամբ, որ ժառանգ կը մնայ Կեղտացիներէն: Նոյն բառին հետ «կապ» ունի նաեւ Պրոթոններու քամմ բառը, որ կը նշանակէ քայլ: Իտալացիները որդեգրեցին կեղտական բառը՝ վերածելով քամմինօ ձեւին, Ֆրանսացիները՝ շըմէն ձեւին: Յետոյ նոյն լեզուին հիւր եկաւ յունարէն քամինուս, որ կը նշանակէ փուռ: Այն ատեն թոյլ տրուեցաւ որ աճի յունարէն բառը, դառնայ քամինաթա՝ ծխնելոյզ նշանակութեամբ (շըմինէ), որպէսզի չշփոթուի քամինուս բառին հետ, որ դարձած էր շըմէն (ճամբայ):

Այսպէս նոյն լծորդ տառերով, նոյն կազմախօսութեամբ եւ հնչաբանութեամբ, բայց արմատով ու նշանակութեամբ տարբեր են շըմէն ու շըմինէ բառերը, թէեւ ճամբայ մըն է նաեւ ծխնելոյզը... Կաղանդ պապային համար:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Շահ-Աբբաս, իր վերջին տարիներուն, բազմաթիւ անգամներ փորձեց Սիկիսմոնտ Գ.ը իր ծրագիրներուն սիրաշահիլ:

Սոպիեսքիի ժամանակ, հակաթուրք դաշնակցութեան ծրագիրը դարձեալ սեղանի վրայ դրուեցաւ: Բազմաթիւ լեհ պատուիրակութիւններ ղրկուեցան պարսկական արքունիքին: Սոյն պատուիրակութիւններուն մաս կազմած են հետեւեալ Հայերը. Կոստանդ Սուլէյման, կոչուած նաեւ կոմս Սիրի Զկորսքի, որ Լեհաստան չէ ծնած, բայց երկար տարիներ ապրած է հոն:

Ան, նախապէս, Վիէննայի արքունիքի մօտ, Յովհաննէս Գազիմիրի ներկայացուցիչ եղած էր եւ ապա, Կ. Պոլիս եւ այլուր, դիւանագիտական բազմաթիւ ծառայութիւններ մատուցած: Իսկ Սոպիեսքի թագաւորին ժամանակ, դեսպան կարգուած էր պարսիկ Շահին մօտ:

Թեր ու դէմ այլազան արտայայտութիւններ եղած են իր անձին նկատմամբ: Բայց Հաւատոյ տարածման Ս. Ժողովի դիւանին մէջ բազմաթիւ վաւերաթուղթեր կան որոնք կը գնահատեն Կոստանդ Սուլէյմանի դիւանագիտական գործունէութիւնը:

Լեհաստան ծնած ուրիշ հայ վարդապետ մը, Սիմոն Պետրոսովիչ, աշակերտ Հաւատոյ տարածման կղերանոցին, 1696ին Պարսկաստան կը ղրկուի իբր դեսպան Սոպիեսքի թագաւորին եւ միաժամանակ անձնական ներկայացուցիչ նոյնին՝ Էջմիածնի Կաթողիկոսին մօտ: Թէեւ Պետրոսովիչ չկրցաւ իրեն վստահուած առաքելութիւնը ի գլուխ հանել, որովհետեւ ճամբորդութեան ընթացքին հիւանդութեան մը զոհ գնաց, սակայն անոր մօտ գտնուած վաւերաթուղթերը ցոյց կուտան թէ որքան համակրանքով ու շահագրգռութեամբ կը հետեւէր Սոպիեսքի թագաւորը հայ Մելիքներու նախաձեռնութեամբ սկսած ազատագրումի շարժման:

1678ին, երբ հայ ժողովուրդին ազատագրումի հարցին համար հայ Մելիքները հաւաքուած էին Յակոբ Կաթողիկոսին շուրջ, նոյն շրջանին, Սոպիեսքի գաղափարի փոխանակութիւն մը ունեցեր էր յիշեալ Կաթողիկոսին հետ՝ Սեբէի միջոցաւ, որ Կ. Պոլիս կը գտնուէր:

Այդ տեսակցութիւններուն մանրամասնութիւնները անծանօթ են մեզի, սակայն գիտենք թէ Սոպիեսքի գոհ մնացած էր անոնց արդիւնքէն, քանի որ Նահապետ Կաթողիկոսին ուղղած իր նամակին մէջ կ'ըսէ թէ Յակոբ Կաթողիկոսէն ստացած նամակը իր ամէնէն թանկագին գանձերէն մին կը նկատէ:

Հայազգի Պետրոսովիչի միջոցաւ, Սոպիեսքի թագաւորը՝ Նահապետ Կաթողիկոսին հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց.

Ա) Նահապետ Կաթողիկոս պարտ էր իր բոլոր ջանքերը թափել Հայերու ազատագրումին համար:

Բ) Այս նպատակին համար պիտի խնդրէր Եւրոպայի քրիստոնեայ իշխաններու օգնութիւնը եւ մասնաւորաբար Ֆրանսայինը, եւ պիտի դիւրացնէր Հայ Եկեղեցւոյ միութիւնը Ս. Աթոռին հետ:

Գ) Ցոյց պիտի տար յարմար վայրը, ուր քրիստոնեայ բանակները ապահով դիրք մը պիտի կարենային գրաւել:

Դ) Պիտի յայտնէր հայ զինուորական ուժերու կարողութիւնը:

Ե) Եւ ի վերջոյ, Սոպիեսքի կը խոստանար ձեռնտու ըլլալ հայ թագին այն թեկնածուին, զոր պիտի ընտրէին Հայերը:

Դժբախտաբար, նախ Պետրոսովիչի եւ ապա քաջ եւ մեծասիրտ լեհ արքային մահը խորտակեց Հայերու կողմէ այնքան փայփայուած այս երազը: Սակայն, այս մեծ թագաւորին համակրանքն ու վեհանձնութիւնը հանդէպ հայ ժողովուրդին, մինչեւ այսօր օրհնութեամբ կը յիշուի:

Պետրոսովիչի մահէն յետոյ, Օգոստոս Բ. թագաւորը իր քարտուղարը, Յակոբ Նուրքիեվիչը, 1699ին, Հիւսէյին Շահին մօտ ղրկեց որպէս դեսպան, որուն դիւանագիտական նամականին պահուած է մինչեւ այսօր:

1739ին, յաջորդ թագաւորը, Օգոստոս Գ., Գրիգոր Նիգորովիչը ղրկեց Պարսկաստան արքունիք՝ որպէս դեսպան: Ասոր դիւանագիտական առաքելութեան մասին կրնայ ապագային մեզ լուսաբանել իր նամականին որ կը պահուի Վարշաւիոյ պետական դիւանին մէջ:

Հուսկ, յիշենք նաեւ Հայազգի Մարքիեվիչը, Արլազովիչը եւ շատ մը ուրիշներ որոնք լեհ թագաւորներու կողմէ զանազան պաշտօններով Պարսկաստան ղրկուած են:

Այս համառօտ եւ հետեւաբար անկատար ուսումնասիրութիւնը պիտի փակենք բազմիցս յիշուած պատմաբան Գաբանովսքիի խօսքերով, որուն գործերէն մեծապէս օգտուեցանք. «Անտարակոյս, կ'ըսէ ան, վերոյիշեալ Հայերէն զատ կարելի է դեռ ուրիշ հայ ներկայացուցիչներ գտնել, որոնք անպաշտօն կերպով մեծ ծառայութիւններ մատուցին մեր դիւանագիտութեան՝ Արեւելքի մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապի համաձայն, խոստումը եւ դիմումի թելադրանքը կուգայ Թուրք կառավարութենէն: Արփիարեան, որ մօտէն կը հետեւէր ազգային կեանքին, «Նոր Կեանք»ի մէջ յայտնած էր ազգային պատուիրակութեան սերտ գործակցութիւնը Թուրք պատուիրակութեան հետ, Թուրք կառավարութեան թելադրանքով պատուիրակութեան մը առաքումը Պերլին: Ստեփան փաշա Ասլանեան կը յիշէ Փափազեանի գրած նամակին մէջ «պետութեան աշխատակցութիւնը ազգայիններու ջանքերուն»: Շահրիկեան կը գրէ. «Համիտ նուրբ դիւանագիտութեամբ հայ պատուիրակութիւն մը ղրկելու թելադրանքն ըրաւ Հայերու ձեռքով Կարսն ու Արտահանը ետ առնելու»:

×

Վիքթոր Պերար՝ «Սուլթանին Քաղաքականութիւնը» ուսումնասիրութեան մէջ՝ Զօհրապի գաղափարը յայտնած էր տարիներ առաջ:

Կը մնար բացատրել Թուրք վարչութեան քաղաքականութիւնը: Ինքնավարութիւն կը խոստանայ, բարենորոգումներ գործադրելու յանձնառութիւն կը կատարէ եւ ապազգային ոչ միայն ինքնավարութիւն չի տար, ոչ միայն վարչական բարենորոգումներ չի գործադրեր, այլեւ կ'ուզէ «ջնջել հայկական հարցը՝ ջնջելով Հայերը»: Մէկը «Հայաստանը պիտի ուզէ առանց Հայու», միւսը Հայաստանը պիտի դատարկէ հայկական խնդիր մը չունենալու եւ եւրոպական միջամտութիւն մը արգիլելու համար:

Զօհրապ կը քննէ այնուհետեւ Թուրք կառավարութեան բարենորոգումներ իրականացնելու անկարողութեան պատճառները:

«Թուրքերն ալ համոզուած են որ բարենորոգումներն իրականացնելու են, բայց չեն ուզեր որ Եւրոպա միջամտէ Թուրքիոյ ներքին գործերուն, կ'ուզէ որ յարգուի վեհապետութիւնը» (էջ 14):

×

Թուրքիա այդ միջոցին կը դիմէ՝ երբ դժուարին կացութեան մը մէջ կը մնայ, ինչպէս ցոյց կուտայ Ապետինի դեսպաններուն տուած 1880 Յուլիս 5 թուակիր պատասխանը: Թուրք կառավարութիւնը միշտ խոստացած է բարենորոգումներ գործադրել եւ երբեք չէ գործադրած: Անկարող եղած է ապահովելու հպատակներուն լաւ վարչութեան մը նուազագոյնը, ապահովութիւն եւ արդարութիւն:

Թուրք կառավարութիւնը միշտ կասկածանքով հետեւած է քրիստոնեայ հպատակներու հանդէպ եւ հսկողութիւն կատարած է անոնց թիւը նուազեցնել, տնտեսութիւնը տկարացնել, ազգային մշակոյթը արգիլել, յաճախակի ընդվզումները պատրուակ բռնելով կոտորել:

Թուրքը կը նախընտրէր զինուորական արհեստը, յետոյ դարձաւ պաշտօնեայ, ապրեցաւ քրիստոնեաներու աշխատանքով, անոնց հողերն ու ինչքերը գրաւելով: Պէտք է սորվիլ ինքն իր վրայ յենուլ, աշխատութիւնը սիրել:

Կան նաեւ կրօնական եւ ընկերային պատճառներ: Վարչական մեքենան շարժելու կարող պաշտօնեաներ չկան, օրէնքները կան, մարդիկ կը պակսին: Կան նաեւ ցեղային, կրօնական նախապաշարումներ:

Այս պատճառները կը բաւեն ցոյց տալու որ Թուրքիա անկարող է ինքնին բարենորոգումներ իրագործելու (էջ 18):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 6)

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԹԹԵՆԻ ԾԱՌԵՐ ԷԻ... "ՎԻԼԼԱ"ՆԵՐ

—o—

Է՛ր երբեմն, այս ճամբուն երկայնքին, փոն մը Շերիւէն մինչեւ Պելմոն, ըն– գարձակ դաշտ էր, խոպան արտեր կա– յին, ճամբուն եզերքը մացառներ, մոր– ձենիի թուփեր ու թթենիի ծառեր միայն:

Այսօր, այդ ճամբուն ամբողջ երկայն– քին, գեղեցիկ, մաքուր, ճաշակաւոր, ծառերով ու ծաղիկներով զարդարուած «վիլլա»ներ բարձրացած են քով քովի:

Որո՞նց կը պատկանին «վիլլա»ները: Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս շինուեցան անոնք: Բայց եթէ հետաքրքիր էք, լսեմ: Մեծ մասամբ մեր հայրենակիցներուն վիլլաներն են: Հետաքրքրական է դարձեալ թէ ինչո՞վ, ի՞նչպէս շինած են այդ մաքուր, լուսա– ւոր եւ արդիական բնակարանները:

Պատասխանը պարզ է, — աշխատան– քով, յամառ ու յարատեւ աշխատանքով: Առեւտրականներ չեն, խանութպաններ չեն, հողատէրեր չեն այդ վիլլաներուն տէրերը, այլ Հայեր, երբեմնի գաղթա– կաններ, պարզ գործաւորներ:

Շատերը կը՛ ճանչնամ կանուխէն, շատ կանուխէն: Կը ճանչնամ երբ Թուրքին տունը գերի էինք, հօտաղ կամ լծուար: Ուրիշներ, որ կը ճանչնամ որբանոցէն, բոկոտն, մերկ ու թշուառ: Դեռ ուրիշներ ալ որոնց հետ այս հիւրընկալ ափերը ին– կանք ու նախանձելի վիճակով:

Տեղին անծանօթ, շրջապատին անծա– նօթ, լեզուին անտեղեակ, համր կենդա– նիներու պէս կը մտնէինք գործարան, — ծուխին ու մուրին մէջ, — ու մեր շէֆե– րուն մատներուն եւ աչքերուն շար– ժումներովը կը հասկնայինք մեր կատա– րելիք աշխատանքը:

Ամբողջ 4–5–6, երբեմն աւելի թիւով ընտանիքներ սենեակի մը մէջ սեղմուած — շամպր կառնի — առանց ջուրի, ա– ռանց տարրական յարմարութիւններու, մահիճն ալ հոն, մահճակալն ալ հոն, վա– ռարանն ալ: Մամիկին մահիճը, երախա– յին օրրանը, անչափահասներուն անկո– ղինները քով քովի սեղմուած:

Ու չեմ վարանիր ըսելու թէ գոհ էինք: Գոհ էինք, վասնզի, ազատ մարդու եր– կիր մը ինկած էինք: Դրացիները բարի Գաղղիացիներ էին: Մեր հանապազօրեայ հացը ճարելու հնարաւորութիւն տրուած էր մեզի: Մեր տկլոր երախաներու կըր– թութիւնը ապահովուած էր: Ամէնէն էա– կանը՝ Թուրքին սարսափը, անոր չար, նախանձոտ հայեացքը չկար այլեւս: Եւ անձրեւին ու ցուրտին դէմ ապահով պա– տըսպարան մը ունէինք:

Տարինե՛ր անցան: Սորվեցանք «պոն– ժուռ»ը ու «պոն սուար»ը, «քոման սա– վա» ու «քոմսի քոմսա»: Մեր քիմքերը կամաց–կամաց վարժուեցան անոնց ժամ– պոնին ու սոսիսոնին, անոնց քիմքերն ալ այժմ յաճախ կը համտեսեն մեր ա– պուխտն ու երշիկը, այլ մանաւանդ ան– մրցելի «Զիյ խըյմա»ն:

Գաղթականներ էինք, «հայմաթլոս», — դարձանք տեղացիներ:

Ի բնէ խնայող եւ շինարար ժողո– վուրդ, գերազանցապէս ազատութեան, սեփական տուն–հող ունենալու սիրահար, շուտով սկսանք այդ ուղղութեամբ մտա– ծել ու աշխատիլ, աշխատիլ ու խնայել: Աշխատիլ գործարանը, գործարանէն դուրս՝ հոս ու հոն, ցերեկ–գիշեր:

Ժամ չունէին անոնք, կիրակի չունէին, նպատակ մը ունէին, — ամէն զոհողու– թիւն պէտք էր ընէին, ամէն զրկանքի պէտք էր տոկային հասնելու համար հոն, իրենց հետապնդած երազը իրականացնե– լու համար...:

Այսօր, տասնեակ տարիներ ետք, այդ երազը իրականացած է լիուլի, հրաշք համարուելու աստիճան:

Տնակներ չեն, գետնափոր խրճիթներ չեն, տախտակէ կամ թիթեղէ «պարա– քա»ներ չեն շինուածները, այլ կոկիկ, արդիական բոլոր յարմարութիւններով «վիլլա»ներ: Ներսը՝ մաքուր, փայլուն, ճաշակաւոր բաժանումներով: Կեդրոնա– կան ջերմացուցիչ: Տաք ջուր, պաղ ջուր, բաղնիք: Ընտիր կահ–կարասիներ: Շա– տերուն տունը՝ հեռատեսիլ:

Դուրսը, ետեւի մասը՝ հող, պտղատու ծառեր ու մշակուած բանջարանոց: Առ– ջեւները կոկիկ ցանկապատեր ու այդ ցանկապատէն մինչեւ մուտքի դուռը, գոյնզգոյն վարդերու ու ծաղիկներու բու– րաստան:

Այստեղ ծնած ու մեծցած երիտասար– դութիւնը, որ թշուառ մանկութիւն մը անցուցած էր, հիմա, թէեւ, — ըսենք ու կրկնենք — հայկական կեանքէ հեռու, (մեր միակ ցաւը), բայց տէրն է իր գոր– ծին: Իւրաքանչիւրը արդէն մասնագի– տութեան մը տիրացած՝ որոշ դիրքերու հասած:

Երիտասարդներ որ արդէն կառատուն (կարաժ) ունին: Ուրիշ մը վարիչի ղըլ– բոց (օրօ էֆոլ) բացած է: Տեղական գոր– ծարաններուն, գալըրոցներուն, հիւանդա– նոցին եւ պետական գործերուն ու զանա– զան ճիւղերուն մէջ աշխատող, պատաս– խանատու գործեր վարող բազմաթիւ հայրենակիցներ ունինք:

Երէկ, գաղթական, որբ, «հայմաթ– լոս», այսօր քաղաքացի, գործի, տունի տէր: Այս բոլորը աշխատանքով, յամառ ու քրտնաթոր աշխատանքով: Այս բոլորը ունենալու համար ոչ «պետական վարկ», ոչ «Ստախանովեան» վարձատրութիւն: Ոչ կարմիր կամ դեղին նշանախօսքեր եւ ոչ ալ «պլանային դրութիւն»...:

Ի զո՛ւր չէր տեղացի բարեկամիս այն կարծիքը թէ «Ո՛չ, դուք Հայերդ ճար– պիկ վաճառորդներ չէք, այլ յամառ աշ– խատողներ, խնայողներ»: Այո՛, յամառ, յարատեւ աշխատանք եւ խնայողութիւն:

Կրնայինք աւելցնել նաեւ մեր շինարա– րական ոգին:

Կասկածէ դուրս է, արդարեւ, Հայ ժո– ղովուրդին շինարարական ոգին, անոր hողապաշտութիւնը, սեփական տուն ու– նենալու իր մեծ ցանկութիւնը, չենթար– կուելու եւ մէկու մը պարտական չմնալու իր ցցուն յատկանիշը:

Տունիս մէջ անօթի, լա՛ւ, ուրիշին տունը կուշտ, գէշ: Այս իմաստութեան հետեւած են մեր նախնիք դարերու ըն– թացքին, այսօր ալ նոյն իմաստութեան կը հետեւին մեր հայրենակիցները ամէն տեղ:

Այս բոլորին համար, անշուշտ, երախ– տագիտական տուրք մը ունինք գաղղիա– ցի ազնուական ժողովուրդին, անոր լայ– նամիտ ու լուսաւորեալ վարիչներուն:

Պատիւ մը, փառք մը սակայն մեր ան– նման ժողովուրդին, որ բոլոր ժամանակ– ներու մէջ իրեն վիճակուած արիւնոտ, տաժանելի ճամբաները անցնելէ ետք, աննկարագրելի ողբերգութիւններ ապ– րելէ ետք, այդքան կարճ ժամանակի մը մէջ կրցաւ ոտքի կանգնիլ, ողնայարը շտկել, հպարտ եւ ուղիղ նայիլ ապա– գային:

Իր աշխատասիրութեանը, յամառ կամ– քին շնորհիւ կրցաւ շատ շուտով, տախ– տակէ կամ թիթեղէ տուներէն, « շամպր կառնի »ներէն ազատիլ ու չքեղ «վիլլա»– ներու տէր դառնալ...:

Երէկ, այս տարածութիւններուն վրայ մացառներ, մորմենիի թուփեր, թթենիի ծառեր կային միայն:

Այսօր, չքեղ «վիլլա»ներ, պտղատու պարտէզներ, երփներանգ գոյներով ծաղ– կաստաններ իրենց ստուերը կը տարա– ծեն:

Փա՛ռք հայ շինարար բազուկներուն:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ՆՇԽԱՐՔ ՄԸ ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԷՆ

—o—

ԽՄԲ.—Երուսաղէմի Պատրիարքութեան շրջանին՝ Եղիշէ արք. Դուրեան այս նա– մակը գրկած է Պոլսոյ պատրիարքին.—

Մասնաւոր հաճոյքով մը կարդացի Յուլիս 24ի նամակդ: Բաւական տեղեկու– թիւններով լի էր ան, թէպէտ եւ տրտմե– ցուցիչ պարագաներ ալ չէին պակսեր ա– նոնց մէջ, զոր օրինակ Մըմբեանի մահ– ուան լուրը, Դպրեվանքի խնամակալու– թեան օրհասական վիճակը, եւայլն:

Իրաւ է որ շատ անգամներով առած ենք յուսահատական ցաւերու փորձը ու ալ վարժուած ենք անոնց հարուածներուն: Բայց նորէն թել մը կայ սրտիս խորը՝ որ չի դադրիր թրթռալէ երբ վշտին մատ– ները կը բախին անոր: Աշխարհն այսպէս պիտի անցնի, կամ մենք աշխարհէն, ա– ռանց դարման մը գտնելու խոստացուած բոլոր բարիքներէն: Եւ ուր ալ ըլլանք, մտաւոր վայելքն է որ պիտի կրնայ բան մը արժել, ամէն դառն իրականութիւն– ներէ վեր. եւ անով է որ կը կազդուր– ուիմ միշտ, եւ Եւրիպիդեան սա տողը կը յեղյեղեմ ստէպ.

«Միտք տեսնեն եւ միտք լսեն, այլ ամենայն խուլ է եւ կոյր»:

Մարմնի առողջութիւնս ալ առավ կը պահեմ իմ մէջս, որչափ կարելի է, եւ վերահաս ծերութեան խէթը ծաղրի մը փոխելով՝ կեանքի ախորժակը չեմ ուզեր կորսնցնել, իր իմաստական եւ հոգեւոր կողմերովը միայն ըմբոշխնելով զայն:

Մըմբեանի վախճանը ցաւեցուց զիս, ինչպէս Սէմէրճեանի մահն ալ: Երկուքն ալ դպրոցական ընկերներս եղած էին, վերջինը շատ կանուխէն, որուն հետ ու– նեցած մանկական խաղերս տղայութեանս յիշատակներուն լաւագոյն փունջը կը կազմեն. իսկ Մըմբեանի հետ սկսած եմ միտքի գրօսանքներուս՝ որոնք դեռ կը շարունակուին: Սիրած էի զինքը հին ըն– կերակցութեան մը հետեւանքով, որ կըր– նայ շատ անգամ հակառակ արդիւնք տալ, այլ որովհետեւ Մըմբեան ստուգիւ հանճար մը ըլլալով՝ թէեւ ոչ առանց ախտակրութեան՝ անկշռելի ազնուու– թեան մը կնիքը կը պահէր իր խախտած էութեան խորը, ու բարի հոգի մըն էր ան. իսկ Սէմէրճեան, աղքատութեան ու– նայն ծոցէն յաջողեցաւ դուրս բերել կըր– թական ստեղծագործութիւն մը, ըսենք՝ վիմատառուած դիւցազներգութիւն մը. այրած ճեմարանը վերականգնելով իր մոխիրներէն, ու առով կրկնակի շառա– չուն ապտակներ իջեցուց ոչ միայն ի– րենց դրամը յումպէտս վատնող հա– րուստներու երեսին, այլ եւ մարդ ըլլա– լու ճամբէն մոլորած աղքատներուն երե– սին՝ որոնք իրենց լալկանութիւնը միայն գիտեն ցուցադրել՝ ծոյլ թիկունքին ճա– կատագրականութեան մը յեցուցած միշտ: Սէմէրճեան սակէ աւելի չէր կըր– նար սիրած ըլլալ աղքատիկ հայ մանուկ– ները... Երանի՜ թէ իրմով շինուէին շա– տեր:

Հայրական ողջոյններով՝

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

4 Օգոստ. 1926, Երուսաղէմ

Պէտք է նշենք որ մեր պետական տեղե– կատուութեան սպասարկութիւնը տեւա– կանօրէն կ'օգտուէր վաճառականական նպատակներով դէպի Պարսկաստան, Թուրքիա եւ Խրիմ ճամբորդող Հայերու բերած լուրերէն: Դժբախտաբար, ժա– մանակակից աղբիւրներուն մէջ հազիւ մի քանի ակնարկ կը գտնենք այս մասին... Այսուհանդերձ, հարկ է երախտագիտա– կան գնահատումներով ընդունիլ որ այս փոքրիկ հայ հասարակութեան կատարած դերը մեծ եղած է՝ Արեւելքի հետ Լեհաս– տանի մշակած քաղաքական եւ վաճառա– կանական յարաբերութիւններուն մէջ: Ասոնց օժանդակութիւնը թերեւս ոչ այն– քան գնահատուած ժամանակակիցներէն — կ'եզրակացնէ Պարանովսքի — խորա– պէս քննուելու արժանի է՝ որպէս լրա– ցուցիչ մաս Լեհ–Արեւելեան պատմու– թեան»:

(4 եւ վերջ)

Գ. Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ՀՌՈՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

—o—

Դաշոյնին հարուածը մահացու ըլլա– լով, վարդապետը չկրնեց դայն, այլ շուտով մը դուրս ելաւ անկից ու գիշեր– ուան մութին մէջ անյայտ եղաւ:

Գիւղը սոսկալի շարժումներ ըրաւ, բայց չկրցաւ ճշել, իսկ կինը յաջողեցաւ վզէն անցուած շուանը քակել ու օգնու– թեան պոռալ:

Անօգուտ բան, դաւաճանը փչած էր իր հոգին... իսկ վարդապետը, որ մեր ծա– նօթ Վանականն էր, կրցած էր ազատօրէն փախչիլ:

ՎԱԼԻ ՓԱՇԱ

Ա... գիւղին ոճիրը մինչեւ վալի փա– շային ականջը հասաւ: Գոռոզ, հպարտ ու նենգամիտ փաշան պահ մը սարսռաց կեցած տեղը... մտածեց իր ընելիքին ու գործադրելիքներուն վրայ:

Երկու ամսուան մէջ իրարու ետեւէ ահռելի ոճիրներ կը գործուէին իր աչքին առջեւ, իր սիրելի մարդոց արիւնը կը թափուէր... անոնք աներեւոյթ ձեռքի մը տակ կ'իյնային... ու ինքը չէր կրնար միջոց մը գտնել... բառին բովանդակ նշանակութեամբը անզօր էր: Եւ մանա– ւանդ ամէնէն սոսկալին այն էր որ՝ այդ աներեւոյթ ձեռքը յայտնի ու անվախ կերպով բանտերը կը մտնէր եւ իրեն մեղսակից եղողները կը փախցնէր...:

Կուսակալը իր չքեղ ապարանքին մէջ կատաղութենէն կրակ կտրած սկսաւ ման գալ, սկսաւ իր բոլորտիքը նայիլ եւ հան– դարտ մտածումներով տոգորուիլ:

— Է՛հ, գնաց Միրզա պէկ, գնաց Ռէս Զաքօն... ելա՛ւ ձեռքէս սա չարագործ Մելիքն ալ, բացագանչեց Վալի փաշան ինքնիրեն: Բայց ազատ է աներեւոյթ մարդը եւ դեռ շուրջս կը դառնայ:

Այս վերջին գաղափարը սոսկացուց զինքը, ու գրեթէ ընկճուած, ջախջախ– ուած ու խռովայոյզ վիճակով մը ինկաւ բազմոցին վրայ ցաւագարի մը պէս:

Քառորդ մը անցած էր, երբ ներս մը– տաւ փաշային թիկնապահ Ահմէտ պէյ, մօտեցաւ անոր ու ձայն տուաւ:

Փաշան աչքերը բացաւ ու խեղդուած ձայնով մը հարցուց.

— Տեղեկութիւն մը հասա՞ծ է, Ահմէտ պէյ:

— Ոչ, փաշա էֆէնտի, պատասխանեց թիկնապահ Ահմէտ պէյ:

— Անօգուտ բան, ըսել է թէ կեանքեր– նիս վտանգի մէջ է, մըմնջեց վալին ան– հանդարտ ձայնով մը:

— Ինչո՞ւ կեանքերնիս վտանգի տակ ըլլայ:

— Վտանգի տակ չէ՞:

— Ամենեւին:

— Ի՞նչպէս ամենեւին. չէք նայիր, մի– թէ մեր աչքին առջեւ չկատարուեցա՞ն ո– ճիրներ, միթէ մեր բանտէն չփախցու– ցի՞ն եղեռնագործներ, միթէ՝ մեր շուրջը պահուած չե՞ն այդ մարդիկը...: Ինչէ՞ն գիտէք որ վաղն ալ ուրիշ մը պիտի չիյ– նայ արեան ճապաղիքներու մէջ... ին– չէ՞ն գիտէք որ դաւադրութեան մը զոհը պիտի չըլլանք մենք ալ...: Ըստ իս, այնպէս համոզուած եմ որ այս ամբողջ նահանգը զաղտնի ականներու վրայ հիմնուած է. մէկ խօսքով գաղտնի շըղ– թայի մը տակ առնուած է...:

— Երբե՛ք: Եթէ քանի մը Հայերու ա– բարքը տեղ–տեղ կասկածներ կուտայ մե– զի, անիկա բան մը չէ: Փառք Աստուծոյ կրնանք առաջքը առնել:

— Ձեմ հաւատար, Ահմէտ պէյ: Ես փորձառու եղած եմ: Գիտեմ թէ ժողո– վուրդ մը երբոր գլուխ վերցնէ կառավա– րութեան դէմ, բռնութիւնը, ուժը, մէկ խօսքով ամէն տեսակ ճնշումներ անօգուտ կը դառնան: Քիչ ժամանակուան մէջ չէ որ ուշադիր եղած եմ Հայերու ներկայ ընթացքին, դիտած եմ անոնց վարժա– րաններու մէջ տիրող ոգեւորութիւնն ու մանաւանդ տեսած եմ անոնց երիտա– սարդներուն շարժումները: Ի՞նչ կը կար– ծէք. ահա այս բոլոր փոփոխութիւնները, այս բոլոր յեղաշրջումներն են որ ական– ներ կը բանան մեր ոտքերուն տակ ու մեր հաւատարիմ պէկերը կ'իյնան իրարու ետեւէ մութին մէջ:

— Սա մեռած ժողովուրդէն կը յուսա՞ք այդքան մեծ գործեր:

— Մեռա՞ծ... հը՛մ, այդ ժողովուրդը մեռած չէ: Այդպէս մի՛ կարծէք: Եթէ այդ համոզումն ունեցած ենք ցարդ, կ'ը– սեմ որ չափազանց սխալած ենք: Այդ ժողովուրդը քիչ ատենուան մէջ մեր կա– ռավարութեանը դէմ պիտի տեսնենք ոչ թէ անպատրաստ, այլ ահագին ուժով:

Թիկնապահը չխօսեցաւ: Ապուշ նա– ուածքով մը իր սիրելի տիրոջ երեսը նա– յեցաւ ու զարմացաւ: Երբեք օր մը չէր եղած որ տանկ խնդիրներու վրայ խօ– սէր, տանկ գաղափարներ ունենար խեղճուկ ու մեռած հայ ժողովուրդին վրայ...:

(Շար.)

կը շնորհաւորէ գերման վարչապետը իր պաղարիւնին համար եւ ժողովուրդին ըրած կոչին, որուն մէջ Ատընաուըր հրաւիրած էր Գերմանացիները որ իրենց գլուխը՝ պաղ եւ սիրտը՝ տաք պահեն:

Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ ցոյց տալու համար թէ առանց հակազդեցութեան պիտի չընդունի խորհրդային որոշումները:

Ատընաուըր նամակ մը գրկած է ոչ-դաշնակից պետութեանց, որոնք Սեպտեմբեր 1ին Պելկրատ կը հաւաքուին, ուր կը պարզէ Պերլինի հարցը: Կառավարութիւնը որոշած է ընդհատել բոլոր խօսակցութիւնները, Խորհ. Միութեան հետ, Մոսկուա կատարուելիք գերմանական ցուցահանդէսին մասին (1962ին): Վարչապետը եւ իր նախարարները համամիտ են բանակցութեանց պայմանաւ որ սպառնալիքի տակ տեղի չունենան:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961-1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ Հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պըրվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՅԱՐԱՆԷՋՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՍԵԱՆԻ

Սալերու Ա. շարքը, հետեւեալ 4 երգերով.— Իմ Երգը, Նազեր, Իղձ (Գ. Մ. Ալէմշահ) եւ Ծիրանի ծառ (Կոմիտաս):

Դիմել հետեւեալ հասցէներուն.—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Խայիկեան
75, La Canebière

Եւ Ալֆազ
23, Rue Ste-Barbe

ՎԱԼԱՆՍ.— Գասեան
6, Rue Bouffier

եւ ամէն շրջանի մէջ հայերէն սալեր սպառողներուն մօտ:

Գին՝ 12 Ն. Ֆ.

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻՇԻ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար, լաւ կտրող մը եւ սիւրժըլթէօզ:

Դիմել՝

F. T. N.
195, Rue St.-Denis, PARIS

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Երկու երիտասարդ օրիորդներ 18էն 30 տարեկան իբրեւ վանտէօզ:

Դիմել

CHEMAVONIAN ET Cie
69, Rue de Cléry, PARIS (2e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Իտալիայէն Կուեռինօ Սեմփէր կը փնտռէ իր զաւակներուն մայրը որ 10 տարի առաջ մեկնած է տունէն: Անունը՝ Մարիա Աստիկեան. կը կարծուի թէ Մոզէլի նահանգն է, Մէսի կողմերը: Կը խնդրուի իրմէ կամ լուր ունեցողներէն, տեղեկացնել իր նախկին ամուսնոյն:

ՀԱՍՑԷ.— Փորթիոլօ, Մանթովա (Իտալիա):

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը ղրկէ նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլ պատրաստութիւններու: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՕԳՈՍՏՈՍ
MARDI 29 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9189 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4990

ՊԻԶԵՐԹ

ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

Շնորհիւ Պրազավիլի խումբին, Ալժիր – ժողովը դատապարտեց Ֆրանսան: Արդարեւ, բանաձեւ մը ի զօրու կը դառնայ երբ ստանայ ՄԱԿի անդամներու թիւին երկու երրորդի մեծամասնութիւնը եւ երկու ձայնի առաւելութեամբ է միայն, որ Աֆրոասիացիները յաջողեցան քուէարկել տալ իրենց բանաձեւը:

Պրազավիլի խումբին մաս կը կազմեն ֆրանսական 11 նախկին գաղթավայրեր, որոնք «բարեկամաբար» ստացան իրենց անկախութիւնը եւ սերտ բարեկամ մնացած էին Ֆրանսայի: Ասոնցմէ կը սպասուէր ձեռնպահութիւն, իբրեւ երախտագիտական նուազագոյն արտայայտութիւն, բայց նախընտրեցին չբաժնուիլ աֆրիկեցի իրենց եղբայրներէն, չկղզիանալու համար Աֆրիկէի ծոցը: Քոթ տ'Իվուարի եւ Նիժերի պատուիրակները ներկայ չեղան քուէարկութեան, այդ ձեւով արտայայտեցին ծանօթ քաղաքականութիւն մը՝ մէկուն կամ միւսին հետ գէշ մարդ չըլլալ:

Անցնինք ձեռնպահներուն: Ասոնք պէտք է նկատել Ֆրանսայի բարեկամներ որոնք չեն ուզեր գէշ մարդ ըլլալ Պուրկիպայի հետ (ի՞նչ կ'ըլլայ, ի՞նչ չըլլար): Ասոնց մէջ եթէ ծանօթ են Անգլիան եւ Ամերիկան, պէտք է յիշել նաեւ՝ Պելժիան, Քանատան, Ցունաստանը, Իսրայէլը, Իտալիան, Ճափոնը, Փանաման, Սպանիան, Փորթուկալը եւ ուրիշներ: Զմոռնանք թէ Ատլանտեան Ուխտի չորս անդամներ թեր քուէարկած են.— Թուրքիա, Իսլանտա, Նորվեկիա, Դանիա:

Ֆրանսա ապօրէն հռչակած էր այս նստաշրջանը, առաջին օրէն իսկ: Իր դիրքը պարզ էր, ցորչափ Ապահովութեան Խորհուրդը կը զբաղէր այս հարցով, ոչ մէկ բան կ'արդարացնէր Ազգաժողովի արտակարգ նիստ մը: Ի յառաջագոյնէ յայտարարած ըլլալով իր կարծիքը այս մասին, Ֆրանսա չի կրնար նկատի առնել Ազգաժողովին որոշումները:

Լուծումը կը մնայ այն, ինչ որ Ֆրանսա ուզած էր առաջին օրէն իսկ՝ գլուխ գլխի խօսակցութիւններ Փարիզի եւ Թունուզի միջեւ:

Ֆրանսայի բացակայութիւնը ի նպաստ իրեն ոչ մէկ դեր խաղաց: Եթէ դէպքերուն սկիզբը, Պուրկիպա կորսնցուց Պիզերթի «պայքարը» զէնքի գետնի վրայ, կրկնակ յաղթանակ մը տարաւ դիւանագիտական գետնի վրայ եւ մանաւանդ համաշխարհային կարծիքին առջեւ:

Քուէարկուած բանաձեւը թելադրանք մըն է անշուշտ, բայց ամէն պարագայի տակ, Ֆրանսա չի կրնար նկատի չառնել որ 66 պետութիւններ համաձայն գտնուեցան որ քաշուի Պիզերթէն, ինչ որ կը դրացնէ Պուրկիպայի դիրքը: 66 պետութիւններ, որոնց մէջ յիշենք անգամ մը եւս ֆրանսախօս աֆրիկեան 9 պետութիւններ (11ի վրայ) ընդունեցան որ Ֆրանսայի ներկայութիւնը Պիզերթ, «ենթրոյ առարկայ կը դարձնէ միջազգային խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը»: Կը մնայ անշուշտ ելք մը գտնել:

Թունուզի համար մեծ յաղթանակ մըն է, բայց լուծում մը չէ, հակառակ անոր որ Մոնճի Սլիմ մեծ վարպետութեամբ պաշտպանեց իր դատը: Այսօր, աւելի քան երէկ, վարկը բարձրացած է եւ դիւանագիտական գետնի վրայ Ֆրանսան ակարացած է, ցաւ պատճառելով նոյնիսկ իր բարեկամ երկիրներուն, որոնք պիտի նախընտրէին, որ ներկայ ըլլար Ազգաժողովին եւ ինք ալ իր դատը պաշտպանէր: Բացակաները միշտ յանցաւոր են:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐԱԹ ԱՊՊԱՍ "ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ"

ՁԱԽ ՏԱՐՐԵՐԸ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԵՆ ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԸ

Պերլինի, Պիզերթի, Պրազիլի, Պելկրատի կողքին աւելցաւ ալժերական հարցը, որ քիչ մը անտեսուած էր այս օրերս:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կ'ըսուէր արդէն թէ Ալժերական Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդին (Սէ. էն. էռ. Ա.) վերջին ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի բերէ «կառավարական» կազմին մէջ: Արդարեւ, Թունուզ հրատարակուած կարճ զեկոյց մը կը հաղորդէր թէ «Ա.Հ.Ա.Կ.»ի ղեկը կը յանձնուէր Պէն Եուսէֆ Պէն Խետտայի, ծանօթ «Զինային» անունին տակ: Այս կեղծ անունը կը պարտի իր ձախ հակումներուն եւ մանաւանդ Փեքինի հանդէպ ունեցած իր անվերապահ համակրանքին: Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդի ժողովը տեղի ունեցած էր Թրիփոլի, նիստերը գոնփակ են, ոչ մէկ թղթակից կրնայ ներկայ ըլլալ, ինչ որ կը բացատրէ թէ մինչեւ վերջին վայրկեանը կարելի եղած է գաղտնի պահել նման հիմնական փոփոխութեան մը լուրը:

Յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ընէ Ֆերաթ Ապպաս: Չէ նշանակուած որեւէ ուրիշ պաշտօնի, այլ պարզապէս հեռացուած է, ինչ որ կը նշանակէ նաեւ իր քաղաքականութեան դատապարտութիւնը:

Ֆ. Ապպաս չափաւորական կը նկատուէր այս նոր «Անծանօթին» կողմէ որ մաս չէր կազմեր «ԱՀԱԿ»ին, բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունենալով անոր վարած քաղաքականութեան մասին: Երբ նկատի առնենք նաեւ թէ Ապպասի հետ, պաշտօնանկ կ'ըլլայ նաեւ իր անմիջական գաղափարակիցը՝ Ահմէտ Ֆրանսիս, աւելի բացորոշ կը դառնայ «նախարարական» այս բարեփոխման իմաստը, հակառակ անոր որ «ԱՀԱԿ»ի «Արտաքին նախարարը» յայտարարեց թէ.— «ԱՀԱԿ»ը չէ փոխած իր քաղաքականութիւնը, միշտ պատրաստ է բանակցելու եթէ ընդունուին իր գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջականութիւնը»: Իրականին մէջ, Պէն Խետտա բանակցելու համամիտ մարդ մը չէ, 41 տարեկան այս մտաւորականը, շատ հեռու է մարդկային սկզբունքներէ եւ կռիւի ու պայքարի մարդ է: Ալժերական մաքիէն հազիւ անցած է եւ իր ասպարէզը չինած արտասահմանի մէջ: Իր նշանակումը մեծ ոգեւորութեամբ չէ ընդունուած ալժերական ըմբոստութեան շարքերուն մէջ, ուր բոլորը կ'ուզեն հասկնալ թէ ի՞նչ կ'ուզէ եւ ի՞նչ պիտի ընէ այս «նորընծան»: Եթէ նկատի առնենք միայն իր ծանօթ յառաջդիմական տեսակէտները, պէտք է այդ պարագային, ընդունիլ որ «ԱՀԱԿ»ը կարեւոր քայլ մը առած է դէպի ձախ եւ Ֆ. Ապպասի չափաւորական, քաղքենի եւ արեւմտեան նկատուած հոսանքը պարտուած է:

Պէն Խետտա, ինք ալ դեղագործ է (երբեւէ պայման է «ԱՀԱԿ»ի «վարչապետ» ըլլալու համար) յարգուած չէ իբրեւ ռազմիկ շատ քիչ ժամանակ մնացած ըլլալով կռուողներու կողքին, բայց քանիցս Մոսկուա եւ Փեքին գացած է եւ ինք է որ Պելկրատ պիտի երթայ Սեպտ. 1ին, ոչ-դաշնակից 24 պետութեանց ժողովին:

Պելքասէմ Քրիմ որ «Արտաքին Նախարար» էր, կը դառնայ «Ներքին Նախարար», «Արտաքին Նախարարի» պաշտօնը յանձնուած է Սաատ Տահլեպի:

Ամէն պարագայի մէջ, յստակ է թէ նոր դահլիճը ալժերական քաղաքականութեան կարծրացումը կը նշանակէ ընդդէմ Ֆերաթ Ապպասի սպասողական քաղաքականութեան: Ալժերական հարցը նոր ձեւ պիտի ստանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ պետութիւնները շատ խիստ յուշագրով մը պատասխանեցին Խ. Միութեան: Ֆրանսացիները կը շեշտեն թէ Խորհ. Միութեան կ'իյնայ եւ ո՛չ Ֆրանսայի, միջոցներ ձեռք առնել հանդարտեցնելու համար մտքերը: Արեւմտեանները կը կրկնեն որ ոչ մէկ ձեւով պիտի հանդուրժեն իրենց իրաւունքներուն մէկ դոյզն բռնաբարման: Նախագահ Քենըտի անձնական նամակ մը գրած է տը Կոլի: Կը կարծուի թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'ուզէ համոզել տը Կոլը որ լաւագոյն ճամբան բանակցութեանց ճամբան է: Միւս կողմէ միջադէպեր պատահեցան Պերլինի «սահմանին» վրայ: Արեւելեան կողմի ոստիկանները արտասուաբեր ռումբեր նետեցին ցրուելու համար Արեւմտեան Պերլինցիները, որոնք եկած էին ցոյցեր ընելու: Պրանտենպուրկի առջեւ Ֆոլքսփոլիցայը (ժողովուրդին ոստիկանութիւնը) սկսաւ երկրորդ պատ մը բարձրացնել: Անգլիացիները շատ վրդոված են որ իրենց վարչապետը արձակուրդի է եւ կոլֆ խաղացած ատեն իր ըրած յայտարարութիւնները շատ գէշ տպաւորութիւն թողուցին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անձնական նամակ մը ղրկած է Իտալիոյ վարչապետին, ուր կ'ըսէ թէ համաձայն է Ամինթոռէ Ֆանֆանիի կոչին, ի նպաստ բանակցութիւններու Արեւմուտքի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ահաբեկչական արարքները բազմացած են: Կիրակի օր 13 հոգիներ մեռան:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ժողովը կը բացուի այս ուրբաթ: Տոքթ. Քիւչիւք բողոքեց Մակարիոս Արք.ի մօտ, Կիպրոսի մասնակցութեան առթիւ: Ժողովին ներկայ ըլլալիք վըտէթներն են.— Նասր, Նեհրու, Ն'Քրումա, Պուրկիպա, Հայլէ Սելասիէ, Հասան Բ., Մակարիոս արք.: Լատին Ամերիկան կը ներկայացնէ միայն Քուպան, միւս երկիրները միայն դէտեր ղրկած են:

ԿԻՆԻԷՆ արտաքսուած էր Քոնաքրի Արքեպիսկոպոսը, որովհետեւ դատապարտած էր կառավարութեան ձեռք առած միջոցները ազատ դպրոցներու դէմ: Տաքար հասնելով ընդունուած է Առաքելական Պատուիրակին եւ Տաքարի Արք.ին ներկայացուցիչին կողմէ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ բացուեցաւ «Քազապլանքայի խումբին» ժողովը: «ԱՀԱԿ»ի կողմէ ներկայ է Պէն Խետտա:

ՔՈՒՎԷՅԹԻ էմիրը հրովարտակ մը ստորագրեց ուր Հոկտեմբեր 1ի Թուականը նշանակուած է ընդհանուր ընտրութեանց համար: Առաջին անգամ ըլլալով Քուվէյթ սահմանադրական ժողով մը պիտի ընտրէ որուն գլխաւոր պարտականութիւնը պիտի ըլլայ նոր Սահմանադրութիւնը մշակել:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Աւագերէցը Կարդինալ Ստեֆան Վիշինսկի, 120.000 ուխտաւորներու առջեւ, խստօրէն բողոքեց այն նոր կարգադրութեան դէմ, ըստ որուն պետական քննիչներ պիտի հսկեն եկեղեցիներու մէջ աւանդուած կրօնագիտական դասերուն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, Սեպտեմբեր 4ին պիտի բացուի խորհրդային ցուցահանդէսը: 25 հազար քառակուսի մեթրի վրայ, Ռուսերը 10.000 առարկաներ պիտի ցուցադրեն: Խորհրդային 280 գիտուններ, թեքնիսիեններ, առաջնորդներ Ալեքսանդր Շելնովի ղեկավարութեան տակ, Փարիզ պիտի ժամանեն այս առթիւ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Կակարին ու Թիթով ալ կրնան գալ: Բոլոր Հանրապետութիւնները ներկայացուած պիտի ըլլան եւ ճաշարանը կարելի է նաեւ հայկական ճաշեր ունել:

ՉԻԼԻԻ իշխանութիւնները ճզմեցին «քասթրական» բնոյթ ունեցող դաւադրութիւն մը: 50 հոգի ձերբակալուեցան, զէնքեր գրաւուեցան:

ՔՈՒԱՏՐՈՍԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

«ՄՈՒԹ ՈՒԺԵՐ ԴԷՄՍ ԵԼԱՆ» Կ'ԸՍԷ ՊՐԱԶԻԼԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Եանիօ Քուատրոս Պրազիլիա կը գտնուի պալատը, ուր կը կանչէ իր շրջապատին զինուորական եւ քաղաքային անդամները եւ կը յայտարարէ.— «Ձեզի հոս կանչեցի լսելու համար թէ կը հրաժարիմ Հանրապետութեան Նախագահի իմ պաշտօնէս: Չեմ գիտեր ի՞նչպէս կատարել իմ պաշտօնս իբրեւ այս կացութեան մէջ: Նկատի առնելով որ պարտեալները քաշուելու քաջութիւնը չունին, պէտք է որ յաղթականները այդ քաջութիւն ունենան: Ես Հանրապետութեան նախագահ ծնած չեմ, բայց ծնած եմ իմ խիղճովս եւ ան ինծի կ'ըսէ որ ժողովուրդիս եւ երկրիս ծառայելու լաւագոյն միջոցը՝ քաշուիլն է»: Աւելի ուշ ձայնասփիւռը 5 վայրկեանը անգամ մը կը հաղորդէ Քուատրոսի յայտարարութիւնը, ուր ան կը յայտնէ թէ պարտուած է յետադիմականներու կողմէ: Ապարդիւն եղած են իր բոլոր ջանքերը, Պրազիլը տնտեսական եւ քաղաքական ազատութեան իր իսկական ճամբուն վրայ առաջնորդելու: Քուատրոս ինքզինքը ճզմուած կը զգայ ու մեկնի արտասահման:

Բանակը, խորհրդարանը, ժողովուրդը զգած են. « Ենիօ սի, Լասերտա նաօ » (Եանիոյի այո՛, Լասերտայի ո՛չ) կը պոռայ ամբոխը:

Այս ամբողջը ծնունդ առած էր Կուանապարայի կառավարիչ Լասերտայի յայտարարութիւններէն: Անցեալ շաբաթ, Լասերտա քննադատած էր Քուատրոսը, որ «Հարաւի խաչը» (երկրին բարձրագոյն շքանշանը) տուած էր Քուպայի շրջուն դեսպան էռնեսթօ «Չէ» Կուեվարային: Խօսք առնելով առջի գիշեր, նախկին նախագահին՝ Վարկասի անձնասպանութեան տարեդարձին օրը (անձնասպան եղած էր իր դէմ եղած քննադատութեանց հետեւանքով, որոնց մէջ մեծ բաժին ունեցած է այս նոյն Լասերտան), Լասերտա Քուատրոսը նմանցուցած էր Հիթլերի եւ Քասթրոյի, շեշտած թէ մամուլին բերանը կղպած է եւ հանրային կարծիքն ալ սարսափի տակ կը պահէ:

Պրազիլի փոխ-նախագահին կ'իյնայ հիմա իր պաշտօնին գլուխը անցնիլ, ինչպէս կը տնօրինէ երկրին Սահմանադրութիւնը: Բայց փոխ-Նախագահ Եոան Կուլարի ձախ հակումները ծանօթ ըլլալով, իր պաշտօնավարութիւնը շատ փափաքելի չի նկատուիր:

Եոան Կուլար Փարիզ կը գտնուի ներկայիս եւ իրեն յայտնուած է թէ առայժմ տեղը նստի: Երկրին տէրն է՝ բանակը, որ շատ հաւատարիմ է իր հրամանատարին՝ մարեշալ Տենիս: Այս վերջինը յայտարարեց թէ ժամանակը եկած է ուր Պրազիլ պէտք է ընտրէ համայնավարութեան եւ ժողովրդավարութեան միջեւ: Մարեշալը կը վախնայ նաեւ քաղաքացիական պատերազմէ մը որ կրնայ ծագիլ եթէ Կուլար ուզէ ամէն գնով գործի գլուխ անցնիլ: Այս վերջինին կողմնակիցները Մարեշալ Տէնիսին դիմեցին հասկընալու համար թէ ապահովութիւն կու տա՞յ Կուլարի նախագահութեան վաւերացման համար: Մարեշալը ո՛չ պատասխանած է: Միւս կողմէ հրաժարեալ նախագահը իր կողմնակիցներուն յարգանքը կորսնցուցած է խուսափելով իր պատասխանատուութիւններէն:

Ռիոյի Կարդինալ – Արքեպիսկոպոսը կոչ մը ըրած է ժողովուրդին, հրաւիրելով որ հանդարտ մնայ եւ Հայրենիքը դասէ ամէն բանէ վեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԸ ԵՐԲԵՔ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ՈՒՆԵՑԱԾ...

Խմբագրութեանս տրամադրութեան տակ կը գտնուի շատ հետաքրքրական նամակ մը, զոր ստացած է կաթողիկոսական Պատուիրակ Բարգէն եպս· Ապատեան: Նամակը ստորագրած է կաթոլիկ հոգեւորական մը՝ Հ· Խոսէ Օրլանտօ Սարմիէնթօ, որ իր հոգեւոր պաշտօնը կը կատարէ Պուէնոս Այրէս նահանգի մէկ քաղաքին մէջ (*):

Նամակագիրը կը խնդրէ կարգ մը տեղեկութիւններ Հայերու մասին: Կաթոլիկ հոգեւորականը, իր նամակին մէջ կը յայտնէ թէ՝ Հայերու մասին տեղեկութիւններ ստանալու համար, 1959ին դիմած էր Պուէնոս Այրէսի Թրքական դեսպանատուն՝ առնելով հետեւեալ պատասխանը.—

«Թուրքիա ինքնիշխան պետութիւն մըն է, այսինքն՝ իր սահմաններուն մէջ գոյութիւն չունի մէկ ուրիշ պետութիւն, ըլլայ դաշնակցային — *ֆետերասիոն* — կամ համադաշնակցային — *քոնֆետերասիոն*: Թուրքիոյ սահմաններէն ներս երբեք գոյութիւն չէ ունեցած եւ ոչ ալ այսօր գոյութիւն ունին Հայաստան մը կամ Քիւրտիստան մը: Թուրքիոյ արեւելեան կարգ մը քաղաքներու մէջ կը բնակին քանի մը Հայեր եւ քրտական ցեղեր: Գրեթէ տասը դարերէ ի վեր Պիթլիսը եւ Էրզրումը թրքական քաղաքներ են, այն օրէն երբ 1071ին տեղի ունեցաւ Մանազկերտի ճակատամարտը Թուրքերու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ: Այդ թուականէն ալ կը սկսի Անատոլուի թերակղզիին նուաճումը: Կարսը եւ Արտուինը կը գտնուին Ռուսաստանի սահմանին մօտերը»:

Դեսպանատան նամակը ստորագրած է ոմն Ատնան Փէյքտարօղ:

Մեր թերթի ընթերցողներուն արդէն յայտնի է Միացեալ Նահանգներու Թրքական դեսպանին այն նամակը, որ ուղղուած էր ընկ· Ռ· Դարբինեանի: Թուրք դեսպանը կ'առաջարկէր Հայերուն մոռնալ անցեալը եւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել երկու ժողովուրդներու միջեւ:

Պուէնոս Այրէսի Թուրք դեսպանը տարբեր վերաբերում ունի հայ ժողովուրդին հանդէպ: Ան բացարձակօրէն կը ժխտէ Հայաստանի մը գոյութիւնը թէ՛ անցեալին մէջ եւ թէ ներկայիս: Միայն «քանի մը Հայեր կ'ապրին Արեւելեան Թուրքիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ»· — ա՛յս է Հայերու մասին տրուած տեղեկութիւնը կաթոլիկ հոգեւորականին:

Ի հարկէ, դեսպանատան պատասխանատու պաշտօնեայ մը քաջ ծանօթ պիտի ըլլայ թէ՛ Թուրքիոյ եւ թէ Հայաստանի պատմութեան: Սակայն, յերիւրելով պատմութիւնը եւ ծածկելով իրականութիւնը, Թուրքերը կը ջանան համոզել աշխարհը, թէ ո՛չ հայ ժողովուրդ մը գոյութիւն ունի եւ ոչ ալ Հայկական Դատ: Վարպետօրէն կը լռեն Ապրիլեան Եղեռնի մասին եւ կ'ուզեն որ մոռացութեան տրուին Թուրք ցեղին գործած վայրագութիւններն ու գազանութիւնները:

Ատնան Փէյքտարօղ շատ լաւ գիտէ թէ Թուրքիոյ Արեւելեան նահանգները հազարամեակներ շարունակ կը պատկանէին Հայերուն, որոնք ունեցած են իրենց թագաւորութիւններն ու ինքնիշխան պետութիւնը, բարգաւաճ եւ լուսաւոր երկիր մը եւ զուտ հայկական բնակչութիւն: Եւ եթէ այսօր այդ չէն քաղաքները եւ աւանները աւերակ ու ամայի են դարձած, որովհետեւ հոն Թրքական եաթաղանն է գործած:

Թրքական դեսպանատունը նոյնիսկ չընդունիր ներկայ Հայաստանի գոյութիւնը, որ ստեղծուած է ի գին հայ ժողովուրդի անհուն զոհողութեանց եւ հերոսական մաքառումներուն: Հայաստան մը, որուն հիմերը շաղախուած են Թուրքերու ձեռքով մորթուած մէկուկէս միլիոն Հայերու արիւնով: Թուրքը կը լռէ այդ մասին, որովհետեւ հայ ժողովուրդին վերապրումը, վերածնունդը, յառաջդիմութիւնը եւ ստեղծագործ ոգին փախցուցած են իր քունը: Թուրքը կը սոսկայ, որովհետեւ Հայը չէ մոռցած անցեալը եւ պահանջատէր է: Օր մը հաշիւ պէտք է պահանջէ իրմէ:

Ցաւալի է խոստովանիլ սակայն, այս առթիւ, որ քառասուն տարիներ ապրելով Լատին Ամերիկայի երկիրներուն մէջ, ոչինչ ըրած ենք ծանօթացնելու տեղացի ժողովուրդներուն մեր պատմութիւնը, մշակոյթը, արուեստը, դաւանանքը, յեղափոխական մարտնչումները, Թուրք-հայկական յարաբերութիւնները, Թրքական բարբարոսութիւնները, հայկական պետութեան ծագումը եւ Հայկ· Դատի պատմական փուլերը: Մանաւանդ ներկայիս ներելի չէ այդ թերացումը, երբ մենք ունինք հարիւրաւոր համալսարանականներ, շատ մը երիտասարդական կազմակերպութիւններ եւ նիւթական ամէն հնարաւորութիւն:

Յիշեալ նամակի հեղինակ Հ· Խոսէ Սարմիէնթոյի նման հարիւրաւորներ կան, որ կը հետաքրքրուին Հայերով եւ իրենց տեղեկութիւններն ալ երբեմն կը ստանան սխալ աղբիւրներէ:

Ժամանակն է լրջօրէն խորհիլ այդ մասին:

«ԱՐՄԵՆԻԱ»

(*) Տես՝ «Յառաջ» Օգոստ· 26:

ՀԱՅ ՊՐՈՏԷՈՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ·— Երեւան կը գտնուի, այս պահուս, հայ անուանի Պրոտէոսը, Կոստան Զարեան: Այս առթիւ, «Սով· Հայաստան» կը հրատարակէ տեսակցութիւն մը, ուր Զարեան կը բացատրէ պրոտէականութեան իր վարդապետութիւնը, առանց մոռնալու հեգնել, — իր հեգնանքը, այժմ, ժռատ մարդու հեգնանք է, ժամանակին աւելի լաւ գիտէր հեգնել, — եւ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը անուանել «հին վաճառականներից եւ կէս-մտաւորականներից կազմուած կուսակցութիւն», որ «միացեր է մեր թշնամիներուն»: Այդ թշնամիները, դեռ մինչեւ երէկ, բացառիկ թիւեր կը նուիրէին իրեն եւ կը խնկարկէին զինք անկեղծօրէն: Խունկը քի՞չ եկաւ արդեօք··· *ֆիմիսթին*:

Պրոտէոսին այս գրոյցը կարդալ իբրեւ զուարճալիք·—

Վերջերս արտասահմանից Հայաստան հիւր էր եկել սփիւռքահայ ծանօթ գրող Կոստան Զարեանը, իր դստեր՝ շնորհալի քանդակագործուհի Նուարդ Զարեանի ուղեկցութեամբ: Կոստան Զարեանը հարցազրոյց ունեցաւ մեր աշխատակցի հետ:

Ստորեւ բերում ենք տրուած հարցերը եւ նրանց պատասխանները·

ՀԱՐՑ·— Դուք վերջին անգամ եղել էք Սովետական Հայաստանում 1924 թուականին, երբ երկիրը դեռ քայքայուած էր, յետամնաց, դեռ լրիւ չէր բուժել պատերազմներից ու դաշնակցական տխուր տիրապետութիւնից ստացած իր վէրքերը: Ձե՞ք ցանկանայ արդեօք մի քանի խօսք ասել այսօրուայ Հայաստանից ստացած ձեր տպաւորութիւնների մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ·— 1924 թուականից մինչեւ այսօր անցել են շատ տարիներ, եւ Հայաստանը աներեւակայելի, հոյակապ յառաջդիմութիւններ է ապրել: Կարծես քարերն իսկ ոտքի են կանգնել, այլափոխուել, վերածուել հոյակապ, շքեղ, գեղամարմին կոթողների: Իմ տպաւորութիւնները խորն են ու յուզիչ: Այստեղ հաստատուն եւ յաւիտենական հիմքերն են դրուել այն հայ մշակոյթի, որ մեր տրորուած պատմական շրջաններում, Հայը երեք, չորս անգամ փորձեց զարգացնել եւ չկարողացաւ դաժան պայմանների պատճառով: Այսօրուայ սկսած նոր շրջանը, վստահ եմ, պիտի հայ հանճարի ստեղծագործական թափը հասցնի իր գագաթնակէտին եւ տայ մարդկութեան չտեսնուած և նոր մի վերածնունդ:

Հ·— Դուք եղաք մեր բազմաթիւ մշակութային հաստատութիւններում՝ թատրոններում, թանգարաններում, բարձրագոյն եւ միջնակարգ դպրոցներում, Մատենադարանում եւ գիտահետազօտական այլ հաստատութիւններում, առիթներ ունեցաք զրուցելու մեր գրողների, գիտնականների ու արուեստի գործիչների հետ, ի՞նչ կարծիք ունէք հայ մշակոյթի զարգացման այսօրուայ վիճակի եւ նրա հեռանկարների մասին:

Պ·— Ես ծարաւ սրտով եւ հետաքրքրուած աչքերով եղայ մեր մշակութային հաստատութիւններում, առիթներ ունեցայ ծանօթանալու մեր գիտնականների ու արուեստագէտների հետ, հիացած նրանց լրջութեամբ, պատրաստութեամբ եւ այն դրական, վստահ հաւատքով, որով նրանք տոգորուած են:

Այստեղ տարւում է լուրջ շինիչ եւ համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող աշխատանք: Մեր համալսարանը, մեր գիտական հաստատութիւնները կարող են մրցել ուզածդ երկրի մշակութային կենտրոնների հետ:

Դարերով ընկճուած, շղթայուած հայ ուժերը նոր եւ անդիմադրելի թափով, ազատ թռիչք են առել, եւ այլեւս ոչ մի զօրութիւն չի կարող նրանց վերելքը խափանել:

Հ — Դուք մօտիկից ծանօթ էք հայկական սփիւռքի հետ, ի՞նչ կարող էիք ասել այսօրուայ սփիւռքահայ կեանքի, նրա հեռանկարների եւ Մայր Հայրենիքի ու սփիւռքի փոխ-յարաբերութեան մասին:

Պ·— Սփիւռք բառը չեմ սիրում: Կարծում եմ, որ պէտք է գործ ածել հայկականութիւն բառը, ինչպէս դարեր առաջ գործ էին ածում հելլէնականութիւն բառը: Պէտք է այդ հայկականութեան երիտասարդ եւ կարող մասը համախմբուի նոր մեր Աթէնքի՝ Երեւանի շուրջը, ներշնչուի նորանով, իր նպաստը բերի եւ վերագտնի իր Հայ ապրելու կամքը եւ թափը: Արտասահմանի հայ երիտասարդութիւնը ցրուած է, բարոյալքուած եւ փոշիացման վտանգին ենթարկուած: Պէտք է, անհրաժեշտ է, կարեւոր է նրան կապել Մայր Հայրենիքին, նրան ծանօթացնելով մեր մշակութային արժէքների հետ եւ նաեւ այն հսկայական կարելիութիւնների հետ, որ բացուած են նրանց առաջ:

Ես պիտի խնդրէի, որ մեր ղեկավար շրջանները լուրջ ուշադրութեան առարկայ դարձնեն այս կարեւոր հարցը եւ նոր մեթոտներ կիրառեն այդ առոյգ, խելացի երիտասարդութիւնը փրկելու համար:

Հ·— Մի վերջին հարց, որն ուղղակի չի առնչւում Հայաստան կատարած ձեր այցելութեան հետ, սակայն շատ պիտի հետաքրքրի մեր ընթերցողներին:

Դուք, չլինելով կազմակերպօրէն կապուած Դաշնակցութեան հետ, բաւական ակտիվ *կերպով գործակցել էք նրանց (մեզ մօտ յաճախ ձեզ նոյնիսկ դաշնակցական են համարել), մօտիկից ծանօթ էք Դաշնակցութեան ամբողջ պատմութեանը, ի՞նչ կարող էիք ասել առհասարակ Դաշնակցութեան եւ մասնաւորապէս նրանց այսօրուայ գործունէութեան մասին:*

Պ·— Այդ հարցը թիւրիմացութեան արդիւնք է: Ես Դաշնակցական երբեք չեմ եղել: Որոշ շրջանում, մի 15 տարի սրանից առաջ, ես աշխատակցել եմ «Հայրենիք» ամսագրին, ուր համախմբուած էին արտասահմանեան գրական ուժերը: Ուրիշ գրական հանդէս չկար, որ կարողանար տպագրել իմ գործերը:

Ճիշդ է, որոշ դէպքերում, սխալ պատկերացման պատճառով ես քննադատել եմ որոշ երեւոյթներ ու մարդկանց մեր Հայրենիքում, այդ է երեւի, որ առիթ է

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա·

Արեւելեան նահանգներու մէջ բարենորոգումներն իրականացնելու համար, Օսմ· կայսրութեան ամբողջականութիւնը պահպանելու համար, որովհետեւ «Հայութեան փրկութիւնը օսմանցիութեան փրկութեան մէջ է» կ'առաջարկէ,

Եւրոպացի վալի մը վեց նահանգներու համար:

Հայերու մասնակցութիւնը հանրային պաշտօններու:

Ապակեդրոնացում:

Այս երեք պայմանները պիտի պաշտպանուին ռուս դեսպանատան թարգման Մանտելշթամի կողմէ Թերապիայի դեսպանախորհուրդին մէջ եւ պիտի հանդիպին գլխաւորներու ընդդիմութեան եւ համաձայնականներու վերապահութեան:

Վալիի ընտրութիւնը կատարուելու է Եւրոպայի խորհրդակցութեամբ, ասիկա համաձայն է Պերլինի դաշնագրին 61րդ յօդուածին վերջին պարբերութեան եւ դեսպաններու 12 Հոկտ· 1895 թուակիր ծանուցագրին:

Վալիները վայելելու են անկախութիւն համաձայն 7 Սեպտ· 1880 թուակիր ծանուցագրին:

Թուրք վալիին քով եւրոպացի խորհրդականներ դնելը կեղծ միջոց մը պիտի ըլլայ: Այլ պատճառ մըն ալ կայ՝ Թրքական աշխարհը այժմ բաժնուած է երկու անհաշտ բանակներու, պիտի անցընէ ներքին տագնապ մը, որուն հետեւանքները աննախատեսելի են: Արդ, ներքին անհամաձայնութիւնները վալիին գործը կրնան խանգարել, մինչդեռ Եւրոպացի մը զերծ պիտի մնայ ներքին տագնապներու ազդեցութենէն:

Կ'անդրադառնայ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին: Տնտեսական եւ քաղաքական շահեր կը բախին հոն: «Ռուսիա, Անգլիա, Գերմանիա հոս իրարու վրայ կը հոսին, իրար կը լրտեսեն: Այս հողամասը կը տիրէ մէկ կողմէն Պաղտատ-Պասրա ճամբուն, միւս կողմէն՝ Մերսին-Իսկենտէրուն գիծին: Հոն Հայերը կարեւոր դեր մը ունին կատարելիք, որովհետեւ այդ շրջանի քաղաքակրթութեան միակ տարրն են, ուղղամիտ հպատակներ եղած են, անձնուիրութեամբ կատարած են իրենց պարտականութիւնը: 1878ին Թուրքիա աւելի լաւ ներշնչուած էր, երբ վայրկեան մը մտածեց այս փոքր ժողովուրդը պահակ դնել արեւելեան սահմանին վրայ» (էջ 23):

×

Ռուսիա պիտի փափաքի՞ Կովկասի կողքին ինքնավար Հայաստան մը տեսնել: Ռուսիա Ս· Սթեֆանոյի մէջ Հայերուն դատը ստանձնեց, բայց 1895ին անտարբեր գտնուեցաւ կոտորածներու հանդէպ: Հայ յեղափոխական կուսակցութեանց շարժումները զինք վրդոված էին, ռուս կառավարութիւնը կը վախնար որ նոյն հրդեհը կրնար իր մօտ վառիլ, որովհետեւ անծանօթ կը մնար իրենց ձգտումներուն նկարագրին: Իրենց բաղձանքները ռուս երիտասարդութեան բաղձանքներէն անդին չէին անցած եւ որպէս Հայ երբեք չհեռացան ուղղամտութենէ, երբեք չունեցան բաժանումի գաղափարներ, շրջապատուած ըլլալով մահմետականներէ՝ Հայերը հաւասարակշռութեան թանկագին տարր մըն են: Հետեւաբար Ռուսիա կը սխալի՝ եթէ կը կարծէ որ Հայերուն ճակատագիրը բարելաւելու նպաստելով՝ կրնայ քաղաքական յոյսեր արթնցնել իրենց մէջ: Բարենորոգումներու մասին բանակցութեանց առեն Ռուսիա կ'ազդարարէ Թուրք կառավարութեան թէ «հայ կոտորածները այլեւս թոյլատրելի պիտի չըլլան»: Այսպէս «Օսմ· Հայերը շնորհակալ միայն կրնան ըլլալ Ռուսիոյ, իրենց մոռցնել տալով իշխան Լոպանովի անզուլթ բանաձեւը՝ Հայաստան առանց Հայերու (էջ 24):

Զօհրապ վստահ էր թէ Ռուսիոյ ազդարարութիւնը անկեղծ էր, ինչպէս բարենորոգումներու իրագործման պահանջը: Կ'ըմբռնէր թէ միւս պետութիւնները, հակառակ չեն բարենորոգումներուն, բայց դէմ են ռուսական հովանաւորութեան, մրցակցութիւն երկու խումբերու միջեւ: «Տարակոյս չկայ թէ Ֆրանսա, Գերմանիա, Անգլիա անկեղծօրէն կը փափաքին բարենորոգումները, բայց Գերմանիա եւ Անգլիա կը վախնան որ ասոնց գործադրութիւնը կը ծառայէ աւելի գերակշիռ դարձնելու ռուս ազդեցութիւնը այս հողամասին վրայ: Երկու պետութիւնները չեն ուզեր իրենց ազդեցութիւնը գործածել Բ· Դրան պարտադրելու եւրոպական վալի մը: Նոր խառնակութեանց առջեւ պիտի գտնուինք, որոնց զօրաւոր պատճառ պիտի ըլլայ Ռուսիոյ զինուած միջամտութեան եւ վերջնական կցումի: Գերմանիա եւ Անգլիա ռուս ազդեցութեան գերակշռութիւնը արգիլել ուզելով՝ ծառայած պիտի ըլլան միայն հայկական նահանգներուն ռուս տիրապետութեան տակ անցնելուն» (էջ 24-25):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար· — 7)

ԱԶԳՆ ՈՒ ԱԶԳԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ազգեր չեն մեռնիր, այլ անձնասպան կ'ըլլան:

Ազգեր կ'ապրին, կը բարգաւաճին, կը բարձրանան խաղաղութեան մէջ: Խաղաղութիւնը լայն պատեհութիւն կուտայ, յառաջդիմութեան՝ լայն ճամբաներ գըտնելու եւ զարգանալու: Խաղաղութեան սիրոյն, կ'արժէ ամէն ջանք եւ զոհողութիւն: Ազգեր, որոնք զրկուած են խաղաղութեան բարիքներէն, ձախողած են: Ազգեր, որոնք կռիւի, պատերազմներու եւ բռնութիւններու մէջ փնտռած են իրենց մեծութիւնը, ինքնասպան եղած են: Ազգեր, որոնց անունները կորսուած են պատմութեան թատերաբեմէն, եղած են՝ աշխարհակալական երազներ հետապնդող՝ շինարար, քաղաքակիրթ եւ խաղաղասէր երկիրներու վրայ բարբարոսական արշաւանքներ շղթայազերծող՝ հորդաներ:

Ազգի մը կեանքին մէջ մեծ դեր կը խաղան կրթարանները:

Ազգի մը ուժը, իր անհատներու մեծամասնութեան խելքին եւ կարողութեան մէջն է: Կրթարաններէ է որ դուրս կու գան խելքի եւ կարողութեան տէր անհատներ: Ազգին դեկավարներուն վրայ, քայլը պարտականութիւն կը ծանրանայ, տարուէ տարի, ա՛լ աւելի բարեկարգելու ազգային կրթարանները եւ զայն տրամադրելի դարձնելու ազգին բոլոր զաւակներուն համար, հարուստ թէ աղքատ: Աւելին պէտք է իրենց սիրոյն եւ գուրգուրանքին առարկայ դարձնել, հայ ուսանողներու մէջէն, բարձրանալու եւ ազգը բարձրացնելու կարողութիւն ունեցող տաղանդաւոր պատանիները:

Ազգին պետ ըլլալ, առաջնորդութիւն ստանձնել կը նշանակէ:

Ազգին կողմէ ընտրուած պետերու առջեւ, առաջնորդութեան դաշտ մը կը բացուի: Ժողովուրդը պէտք ունի տեսլականութեան, ծառայութեան եւ զոհողութեան ոգի ունեցող առաջնորդներու, իր վէրքերը դարմանելու, իր մէջ համերաշխութեան եւ յառաջդիմութեան ոգին վերականգնելու համար:

Ազգասիրութիւնը պայմանաւորուած է, խոհեմութեամբ եւ զոհողութեամբ:

Ամէնքս ալ, կարելի է ըսել թէ, ազգասէրներ ենք: Բայց մեր մէջէն շատ քիչերն են որ ջանք կը թափեն իրենց մէջ մշակելու խոհեմ, հեռատես ազգասիրութեան ոգին: Ունինք չնչալից ազգասիրութիւն ծախողներ, որոնք զուրկ են անձնական զոհողութեան ոգիէ, եւ ամէն զոհողութիւն ուրիշներէ կը սպասեն:

Ազգն է տէրը, ժողովուրդի մը ճակատագրին:

Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի տարիներուն, երբ Թուրքիոյ մէջ վտանգուեցաւ մեր ազգային կեանքը, իրեն հետ վտանգուեցաւ նաեւ ամբողջ հայ ժողովուրդին կեանքը: Բոլոր Հայերը, առանց կրօնական եւ հաւատածական խտրութեան, առանց սեռի եւ տարիքի, զոհ գացին Մեծ Եղեռնի հայաջնջական արհաւիրքներուն:

Ազգն ալ, անհատի մը նման, ինքնապաշտպանութեան ուժի կը կարօտի:

Պատերազմական ուժի մասին չէ մեր խօսքը: Հայութիւնը արտասահմանի մէջ պաշտպանուած կ'ըլլայ, երբ բոլորս ալ, բինք հաւատքով, յոյսով եւ սիրով, եւ տնտեսական լայն պատեհութիւններ ըստեղծենք, իրականացնելու համար վսեմ իտէալներ, երբ գիտնանք մեզի շնորհուած ազատութեան յարգը եւ խոհեմութիւնն ու հեռատեսութիւնը առաջնորդ ընենք մեզի:

Ազգեր իրենց պատմութեամբ կ'ապրին եւ կը զգաստանան:

Յաւակնութիւններ, մեծամտութիւններ, յոխորտանքներ, ղապատայութիւններ չէ որ պիտի ապրեցնեն մեզ: Մենք ապրելու համար պէտք է սերտենք մեր եւ ուրիշ ազգերու պատմութիւնները, օգտակար դասեր քաղելու համար անոնցմէ եւ անոնց համեմատ կազմելու համար՝ ազգային նոր եւ գործնական ուղեգծեր:

Ազգը իր բարերարները չի մոռնար:

Հայութիւնը իր ազնիւ, վեհանձն, անձնուիրութեան եւ զոհաբերութեան ոգի ունեցող զաւակներուն կը պարտի կարգ մը նուիրատուութիւններ, որոնք ժողովուրդի բարձրացման եւ զարգացման սատարած են: Ազգ մը երբեք չի մոռնար իր բարերարները, որ ճիւղի մէջ ալ ըլլան անոնց բարերարութիւնները: Բարերարները ժողովուրդի անվերապահ սիրոյն եւ յարգանքին արժանացած են իրենց կենդանութեան: Իսկ յետ մահու, անոնց սերունդէ սերունդ յիշատակուած են անոնց գործերը, եւ ժողովուրդը իր սրտին մէջ անմահ պահած է անոնց անունները, վկայ՝ Վարդանանց պատերազմին յիշատակը:

Ազգի մը ճակատագիրը իր մեծերուն ձեռքն է:

Հայ ժողովուրդը իր այսօրուան գոյութիւնը կը պարտի զինք առաջնորդող մեծ մարդոց, որոնք գիտցած են բռնակալութեան դարերու մէջէն ազգը առաջնորդել այսօրուան խաղաղութեան նաւահանգիստը:

Ազգին դրամը շուտ կ'իւրացուի:

Կան մարդիկ մեր մէջ, որոնք դրամը կուռք շինած, կը խնկարկեն, եւ պատրաստ են ամէն ինչ զոհելու անոր սիրոյն: Կան այդպիսի մակաբոյծներ ալ, որոնք պատրաստ են, պատեհութիւն գըտած, իւրացնելու եւ կլլելու նաեւ ազգին եւ միութեան մը դրամները: Այսպիսի կորուստներ շատ ունեցած է հայ ժողովուրդը: Ժողովուրդէն դրամ հաւաքելով հաշիւը չի փոխուիր, հաւաքուած դրամը պէտք է նպատակի մը ծառայէ, բարիքի աղբիւրի մը վերածուի ժողովուրդին համար, եւ բարի յիշատակ մը պէտք է թողու իր ետին:

ԱՒԵՏԻՍ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՅ ՏՕՆԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ (Յառաջ) — Ամէն տարի Աստուածածնայ վերափոխումը Տէսինի մէջ կը տօնուի վսեմ ու հոգեզմայլ արարողութիւններով, տեղւոյն եկեղեցին նուիրուած ըլլալով Ս. Աստուածածնայ: Սակայն այս տարի Տէսինը ուխտատեղիի մը տպաւորութիւնը կուտար: Բարեբախտ զուգադիպութեամբ մը Խարբերդի Հայրենակցական Միութեան Պատգ. Ժողովը գումարուած ըլլալով Տէսինի մէջ, Ֆրանսայի բոլոր գաղութներէն եկած պատգամաւորներ ներկայ եղան եկեղեցական արարողութեան: Եկեղեցին կը յորդէր բազմութեամբ: Ուրախալի երեւոյթ մըն էր մանաւանդ երիտասարդ – երիտասարդուհիներու ներկայութիւնը: Գնահատելի ու մխիթարական պարագայ մըն է նաեւ եկեղեցւոյ երգչախումբին մասնակցութիւնը պատարագներուն: Այդ խումբին կազմութիւնը կը պարտինք Արժ. Տէր Հօր ջանքերուն եւ մասնակցող երկսեռ երիտասարդութեան զոհողութեան: Երգչախումբը իր ներդաշնակ երգեցողութեամբ կը նպաստէ արարողութեանց բարւոք կատարման: Այդ ճանապարհով երիտասարդներն ալ կը կապուին եկեղեցւոյ:

Օրուան պատարագիչն էր Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարագ քհնյ. Աւագեան:

Տօնին առթիւ Լոնտոնէն հրաւիրուած էր Երուսաղէմի Միաբանութեան հոգեւոր ուսանողներէն Հոգշ. Արիս Աբեղայ Շիրվանեան, որ իր շահեկան ու բարոյալից քարոզով, նախ պարզեց Ս. Աստուածածնայ վերափոխման տօնին նշանակութիւնը, հեթանոսական շրջանի սովորութիւններն ալ յիշելով, ապա շեշտեց մայրենի լեզուի անհրաժեշտութիւնը, ազգային գոյութեան պայքարի իբրեւ գլխաւոր ազդակ: Թելադրեց ծնողքներուն հսկել իրենց զաւակներուն հայեցի եւ կրօնական դաստիարակութեան վրայ, յետոյ իբրեւ վաղեմի ծանօթներ Երուսաղէմէն, ներկայացուց Տէր Վարագը, իբրեւ առաքինի ու իր կրօնականի կոչումին արժանի քահանայ մը:

Խօսեցաւ նաեւ Տէր Վարագ, որ շատ յուզուած իրեն ընծայուած այդ խօսքերէն, շնորհակալութիւն յայտնեց Հոգեշնորհ Աբեղային: Յիշեց թէ տարեդարձն է իր Տէսին հաստատուելուն եւ այդ առթիւ իր երախտագիտութիւնը յայտնեց Կրօն. Ընկերակցութեան եւ ամբողջ գաղութին իրենց աջակցութեան համար:

Ճշմարիտ է որ գաղութը միահամուռ նեցուկ կը կանգնի Տէր Հօր, իր բարեհամբոյր եւ հոգեւորականի վայել անխտրական կեցուածքին համար: Տարակոյս չկայ թէ ոչ ոք պիտի ուզէր շարժիլ իր խղճի թելադրութեան դէմ: Անշուշտ բաղձանքներ կան, որոնց իրականացումը կը կարօտի գաղափարներու հասունութեան եւ համոզուած եմ որ պիտի գայ այդ օրը առանց ամենադոյզն երկպառակութեան:

Իր խօսքի վերջաւորութեան, Արժ. Տէր Վարագ կարդաց ցանկը բարեպաշտ նուիրատուներու, որոնք իրենց դրամական նուէրներով, ոչխարի, աքլորի, խաղողի եւ այլ կարգի նուէրներով նպաստեցին եկեղեցւոյ բարեզարդութեան եւ օրուան տօնին յաջողութեան:

Խաղողօրհնէնքով եւ մատաղի ու խաղողի բաշխումով վերջ գտան այս հոգեխառն արարութիւնները:

Գ. Պ.

...տալ իմ անունը կապել Դաշնակցութեան հետ:

Իմ կարծիքով, Դաշնակցութեան հակահայաստանեան պայքարը միանգամայն անմիտ է եւ վնասակար: Եթէ այդ կուսակցութիւնը, որ մեծ մասամբ կազմուած է հին վաճառականներից եւ կէսմտաւորականներից, իրազեկ լինէր ներկայ մեր երկրի հսկայական վերաշինութեան գործի հետ, եւ, մեր թշնամիներին միանալու տեղ, նպաստէր այն մեծ գործին, որ տարւում է այստեղ, փրկած կը լինէր նաեւ այն բազմահազար երիտասարդներին, որոնք կորստի մատնուելու վրայ են: Լաւագոյնը, որ կարող է անել — ինչպէս բազում անգամ ասած եմ իրենց — դա վերածուելն էր զուտ մշակութային կազմակերպութեան, փոխանակ գործիք դառնալու հակասովետական ...ապետների ձեռքում:

Հ.— Ձէ՞ք կարող մի քանի խօսք ասել ձեր յետագայ անելիքների ու ծրագրերի մասին: Մասնաւորապէս մեզ հետաքրքրում են, ի հարկէ, ձեր ստեղծագործական աշխատանքի հետ կապուած հարցերը: Ի՞նչ էք պատրաստում հրատարակութեան, ի՞նչ թեմաների կամ գործերի վրայ էք աշխատում, կամ պիտի աշխատէք:

Պ.— Իմ յետագայ անելիքները, անշուշտ, պիտի ունենան զուտ գրական բնոյթ: Ասեմ, որ իմ անցեալի բոլոր աշխատութիւններն իրենց հիմնական նիւթը առել են Հայրենիքից եւ այսօր, երբ նորից վերադարձ նորաշինուած եւ վերածնուած Հայաստանը եւ հաղորդակցութեան մէջ մտայ նրա եռուն, ոգեւորուած եւ լրջատեղծ կեանքի հետ, ես պիտի աշխատեմ իմ համեստ ուժերը ի սպաս դնելու այն գործին, որին հայ ժողովուրդը նուիրած է իր հանճարը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ պահուն փաշային դրանիկներէն մին կամացուկ մը դուռը բացաւ, գետնաքարշ բարեւ մը տուաւ կատարեալ լըռութեամբ մը, մօտեցաւ ու սպասեց որ հարցնէին թէ ի՞նչ կ'ուզէր:

— Ի՞նչ կայ, ըսաւ վալին նեղացած ձայնով մը:

— Հայ քահանայ մը կայ վարը, փաշա էֆէնտի, դողդղաց դրանիկը՝ խեղճ ...մը պէս, որ երկու ոտքերուն վրայ կեցած աչքերուն մէջ կը նայէր:

— Ի՞նչ կ'ուզէ... նկատել տուաւ վալին:

— Կ'ուզէ ձեր վսեմութիւնը տեսնել:

— Բեր այստեղ:

Դրանիկը նոյն ձեւով բարեւեց ու դուրս ելաւ: Քիչ յետոյ ներս մտաւ քահանայ մը, որ Ա... գիւղին նորընծայ Տէր Կարապետն էր:

— Հա՛, դո՞ւք էք Փափազ էֆէնտի, ըսաւ փաշան արհամարհական ձայնով մը: Նստեցէք:

Տէր Կարապետ, որ հազիւ երեսուն տարու, բարձրահասակ, նիհար ու տժգոյն դիմագծերով անձ մըն էր, յարգական բարեւէ մը ետքը նստեցաւ բազմոցին վըրայ:

— Այսօր եկայ, հարցուց վալին:

— Այո, փաշա էֆէնտի:

— Ի՞նչպէս է գիւղին վիճակը:

— Ձեր վսեմութեան շնորհիւ շատ խաղաղ է:

— Ի՛նչ օգուտ... յանցանքը ձերն է: Դուք ժողովուրդին չէք խրատեր որ ասանկ անարդ չարագործութիւններ չընէ:

— Ի՞նչ ըսեմ... միակ իմ ձեռքս չէ:

— Հապա որո՞ւ ձեռքն է:

— Ես որչափ ըլլայ այնպէս չեմ կրնար ազդել ժողովուրդին վրայ, քանի որ ինէ մեծը կայ գիւղին մէջ:

— Ո՞վ է:

— Տէր Օհան:

— Տէր Օհա՞ն:

— Այո:

— Ջէ՞ որ անիկա բանտարկուած է:

— Բայց հարցաքննելով հասկցեր են որ անպարտ է եղեր, հետեւաբար շարաթ մըն է գիւղն է:

— Այդ ուրիշ...: Է՛յ, ինչո՞ւ ան չուզեր խրատել:

— Փոխանակ խրատելու, ժողովուրդը կը գրգռէ:

— Որո՞ւ դէմ:

— Կառավարութեան դէմ:

— Յայտնի՞ կերպով:

— Ի հարկէ՛:

— Սոսկալի բա՛ն: Ինչե՞ր կ'ըսէ:

— Ինչե՞ր պիտի ըսէ... անոր ըսածին նայելով, երկրին մէջ զէնքեր պիտի մըտնեն, հայ զինուորներ պիտի ըլլան, Պոլսոյ Պատրիարքէն հրամաններ պիտի կարդացուին... վերջապէս անանկ խաբէական խօսքերով կ'ուզէ բոլոր գիւղացիները կառավարութեան դէմ հանել որ աշխարհիս յիմարն անգամ չըներ: Այդ պատճառաւ ստիպուեցայ ձեր վսեմութեան դիմելու, գիտնալով որ այդ մարդը քաղաքը հարուստ վաճառականներ ունի իր կռնակը:

— Անհոգ եղէք... հարկ եղածը պիտի գործադրուի: Գացէք ձեր գործին ու աչալուրջ գտնուեցէք:

Տէր Կարապետ իր նպատակին հասած էր: Անիկա կ'ուզէր Տէր Օհանին կորուստը, որպէսզի գիւղին տէրը ըլլայ: Ուստի ուրախութեամբ մեկնեցաւ քաղաքէն:

— Տեսա՞ք, Ահմէտ պէյ, բաց ազանչեց վալին խռովայոյզ ձայնով մը, չէ՞ի ըսեր թէ գաղտնի դաւադրութիւն մը կը դառնայ կառավարութեան դէմ: Հաւատացէք որ այս տասներկու տարուան մէջ մեր բոլոր դիտաւորութիւնները Հայերուն ծանօթ են: Ըսել կ'ուզեմ թէ հայ ժողովուրդը համոզուած է եւ գիտէ թէ մեր նպատակը բնաջինջ ընել է զինքը...: Սուտ չէ՞, երբ հայ քահանայ մը իր գիւղացիներուն կ'ըսէ թէ Պոլսոյ պատրիարքէն հրամաններ պիտի գան ու եկեղեցիներուն մէջ պիտի կարդացուին... անանկ գաղափարներ ունին:

Վալի փաշան այս բաները խօսելով, դիտաւորութիւն ունէր իր թիկնապահին սիրտը լեցնել, որպէսզի զինուորական հրամանատարին հետ շրջագայելու ելլէին նահանգին ամէն կողմերը, ուսումնասիրէին ժողովուրդը ու վերադարձած ժամանակնին, իրեն յատուկ եղած տեղեկութիւնները տային:

Մօտաւորապէս երեք տարի էր, Բարձ. Դուռնէն վալի նշանակուած էր ինքը: Խորին ատելութիւն մը ունէր հայ ժողովուրդին դէմ: Իրեն համար ամէնէն սոսկալին գնչուն անգամ Հայէն բարձր էր: Կ. Պոլիս եղած ժամանակ իր ատելութիւնը կրնար արտայայտել, իսկ Վանի մէջ կը ծածկէր, որովհետեւ հոն տիրող տարրը Հայն էր:

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Ընկ. Լուսեր Զաքմաքճեանի եւ Օրիորդ Գոհարիկ Չերչրաահակեանի ամուսնութիւնը կատարուած է Օգոստ. 19ին, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ։

Այս առթիւ Հայ Մշակոյթի սրահին կը նուիրեն.— Չերչրաահակեան 1 անգլիական, Պ. Սեպուհ 10 շիլին, Հ. Գէորգեան 10 շիլինկ, (Ստանալ «Յառաջ»էն)։ Այս առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ընկ. Յովհ. Զալըգեան 1 անգլիական, ընկ. Ս. Գրիգորեանի յաջողութեան առթիւ 10 շիլին կը նուիրէ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Իրենց այցելութեան առթիւ կայանին եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Պօղուքլեան ընտանիք (Լիոն) օթոմա–թիf արդուկ մը, 3 լուսամփոփ, 10 շոքոլա եւ 4 ծրար պոնպոն։ Տէր եւ Տիկ. Տիմոն (Փարիզ) ժիւրայի լիfէօր։ Տէր եւ Տիկին Ոսկրեան (Վալանս) եւ Տէր եւ Տիկին Վ. Յակոբեան (Տէսին) 50ական Ն. Ֆ.։ Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղ 100 Ն. Ֆ.։ Տէսինի Վասպուրականի Հայրենակց. Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Կէնճեան (Տէսին), Տէր և Տիկին Մաճալեան (Փարիզ) 20ական Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Գարաօղլանեան (Փարիզ) 25 Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկ. Մ. Առաքելեան (Տէսին), Տիկին Ա. Պօյաճեան (Տէսին), Պ. Նուպար Գարագաշ (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Ա. Օհաննեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Մովսէս Կարապետեան (Տէսին), Պ. Տօնիկ Փօլատեան (Տէսին), Տիկին Թագուհի Աբրահամեան (Տէսին), Պ. Կարօ Օհաննեան (Տէսին) 10ական Ն. Ֆ.։ Փոքրիկն Ահարոնեան 5 Ն. Ֆ.։ Կայանի չորս տղոցմէն Մալխասեան, Քիւպէլեան, Ֆիլիփ Փօլատ եւ Ղազարեան Արա 17,80 Ն. Ֆ.։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Ղուկասեան եւ իր Թոռնիկը Մարթին Տէր–Ղուկասեան, իրենց ննջեցեալներու սիրելի յիշատակին, 20 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ֆ. Հ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆ ՍՐԱՀԻՆ

Իտալիոյ նուիրատուներու ցանկին մէջ (Յուլիս 18), Յարութիւն Ճամճեանի նուիրատուութիւնը պիտի ըլլայ՝ 10.000 լիր (ոչ՝ 5000 ինչպէս հրատարակուած էր) եւ ընդհ. գումարն ալ՝ 348.000 լիր։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ 150 Ն. Ֆ., այրի Տիկին Փերուզ Ծընկըլտրեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, հանգուցեալ Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տխուր առթիւ։

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.– Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԻՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՆ 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ
Երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ
ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել
13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ
Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն։
ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն։
Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով։
Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով։
ԴԻՄԵԼ՝
ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE
●
ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

«ԿԱՊՈՅՏ ՕԹԵԱԿ»

(Բ. տպագրութիւն), Սկովտիոյ մասոնական կազմակերպութեան առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճաններուն մանրամասն ծէսերը եւ արարողութիւնները, Հ. Մ. Համբարձումեանի կողմէ, կը ծախուի միայն գրավաճառ Պ. Բալուեանի մօտ,
43, Rue Richer, Paris (9e), Tél.: PRO.25-46
Գին 3 Ն. Ֆ.։

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՃԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՍԵՒՐ

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ հիւսուածեղէնի համար, լաւ կտրող մը եւ սիւրժըթէօզ։
Դիմել՝
F. T. N.
195, Rue St.-Denis, PARIS

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet
136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիf եւ վինիլիf պատրաստութիւններու։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիf։

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.–COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY – SOUS - BOIS

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍ — MERCREDI 30 AOUT 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9190 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 4991

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱԽՏԱԿԻՑ ԵՐԿՈՒ ԱԶԳԵՐ

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը, սահմռկած 1915ի հայկական ջարդերու եւ տարագրութեանց արտասահմանի մէջ առաջ բերած արձագանգէն, քաղաքակիրթ աշխարհին ինքզինքն արդարացնելու համար, 1916ին Թրքերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով հրատարակեց գիրք մը, որուն խորագիրն էր «Հայ կոմիտէներու յեղափոխական բաղձանքները ու շարժումները Սահմանադրութենէն առաջ եւ վերջ»:

Թրքերէն բնագիրը կը պարունակէ 23 էջ գրութիւն եւ 122 զանազան վաւերաթուղթերու եւ նկարներու արտատպումներ: Ֆրանսերէնը՝ 416 էջ եւ նոյն նկարները:

Յառաջաբանին մէջ գիրքը նոյն կողմին մէջ կը դնէ հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները: Այսպէս, կ'ըսէ թէ Հնչակ, Դաշնակցութիւն, Ռամկավար եւ Վերակազմեալ Հնչակ անունը կրող եւ քաղաքական հանգամանք ունեցող կուսակցութիւններն ու արտաքնապէս իբրեւ թէ բարեսիրական, ազգին ցաւերը եւ կարօտութիւնը ապահովելու ձգտող կազմակերպութիւններ, ինչպէս Բարեգործական, Միացեալ... եւայլն, իրականին մէջ ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին իրարմէ:

Ու կ'աւելցնէ թէ ասոնց մեծ մասը Ռուսերուն, Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն ծախուած Թափառաշրջիկներէ (սէրսէրի) կը բաղկանան ու կը դառնային այն կառավարութեան դէմ, որ երջանիկ եւ բարօր կեանք մը ապահոված է իրենց...:

Նկարներուն մէջ կարեւոր տեղ մը գրաւած է Ատափազարի, Իզմիթի, Պարտիզակի, Սեբաստիոյ, Տէօրթ-Եօլի, Սամսոնի, Տրապիզոնի, Ուրֆայի, Մարզուանի, Ամասիոյ, Իզմիրի, Ատանայի, Գարահիսարի, Հաճընի, Խարբերդի, Մալաթիոյ, Տիգրանակերտի, Մարաշի, Կեսարիոյ եւ Հալէպի մէջ իբրեւ թէ Հայոց տուներէն ու... եկեղեցիներէն գրաւուած զանազան զէնքերու, — ատրճանակ, հրացան, ռումբ, տինամիթ, եւայլն: Յաճախ Թուրք զինեալ պահակներ կ'երեւին զէնքերու հաւաքածոյին երկու կողմերը:

Տարակոյս չկայ, որ Թրքական մթերանոցներէն հանուած զէնքեր էին անոնք մեծ մասամբ:

Իթթիհատի այս հրատարակութիւնը յիշեցինք, երբ վերջերս Մերձաւոր Արեւելքի կարգ մը թերթերուն մէջ տեսանք նորութիւն մը, որ կը ներկայացնէր սուրիական Հայերու տունէն գտնուած զէնքեր եւ անթելի ժանգոտած գործիքներ:

Յիշեցինք նաեւ, որ Արաբներու տխրահռչակ դահիճը Ահմէտ Ճեմալ փաշա, Օսմանեան չորրորդ բանակի ընդհանուր հրամանատարը, նման գիրք մը հրատարակած էր նոյն թուականին — 1916ին, արդարացնելու համար իր գործած ոճիրները արաբ հայրենասէր մտաւորականներու եւ անոնց ընտանիքներուն դէմ:

Թուրքերը երբ մէկ կողմէ ո՛չ մէկ խտրութիւն կը դնէին Դաշնակցականին, Ռամկավարին, Հնչակեանին եւ Բարեգործականին միջեւ զանոնք ջարդելու եւ տարագրելու համար հաւասար չափով, միւս կողմէ նոյն ջուրով կը լուային Հայն ու Արաբը, երկու ազգերն ալ ամբաստանելով իբրեւ դաւաճան (խայինն) «օսմանեան հայրենիք»ին:

Իրականին մէջ Թուրքերուն նպատակն էր երկուքն ալ բնաջնջել, ամրապնդելու համար Թուրք ցեղին գերակայութիւնը եւ զայն իսկապէս դարձնելու՝ միլլէթը հակիմէ (տիրապետող ազգ), ինչպէս կը յայտնէր Իթթիհատի տեսաբանը Հիւսէյին Ճահիտ՝ պաշտօնաթերթ Թանինի մէջ, որուն խմբագրապետն էր:

Հայն ու Արաբը բախտակից էին Թուրքերու տիրապետութեան տակ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԷ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՕՐԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ «ԱՀԱԿ»ԻՆ ԴԻՐՔԸ

Օրանի մէջ ծանր միջադէպեր պատահեցան աճջի օր, հասնելով նոյնիսկ բախումներու՝ մահմետական եւ եւրոպացի տարրերուն միջեւ:

Միջադէպերը ծագեցան երկու երիտասարդ Եւրոպացիներու սպանութեան իբրեւ հետեւանք: Եւ ասոր հետեւանքով 6 հոգի սպաննուեցան եւ 35 հոգիներ վիրաւորուեցան, որոնց 10ը՝ ծանրօրէն:

Երիտասարդ Եւրոպացիին յուղարկաւորութեան ներկայ էին 3000 հոգի: Թաղումէն ետք, խումբ-խումբ Եւրոպացիներ, հակառակ կարգապահութեան ուժերու արգելքի փորձերուն, դէպի մահմետական թաղերը դիմեցին: Չկրենալով սակայն հասնիլ իրենց նպատակին, վերադարձան եւրոպական թաղը եւ հոն լսեցին թէ ուրիշ եւրոպացի երիտասարդ մը եւս սպաննուած է՝ երբ աշխատանքին կ'երթար: Ընդվզումը իր գագաթնակէտին հասաւ եւ ցուցարարները թալանի տուին բոլոր մահմետական խանութները իրենց ճամբուն վրայ: Քիչ ետք, հանրակառք մը կեցուցին եւ մէջի մահմետականներուն մէկ մասը լինչի ենթարկեցին: Ի վերջոյ կարգը վերահաստատուեցաւ, բայց լուսարգել որոշուեցաւ ժամը 21ին եւ 18էն վար երիտասարդներուն արգիլուեցաւ փողոց ելլել եթէ արտօնագիր մը չունենան աշխատանքի վայրէն կամ իրենց ծնողքէն:

Կը սպասուի, միւս կողմէ, որ աճարեկչական արարքները բազմանան եւ իշխանութիւնները շատ մտահոգ են: Մէկ կողմէ Ալժ. Ազատ. Ճակատը, միւս կողմէ՝ «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակ»ը կրնան այնպիսի կացութիւն մը ստեղծել, որ համայնքներու բախումները շատնան եւ ծանր կացութիւն մը ստեղծուի:

«ԱՀԱԿ»ի նոր կազմը որոշած է սաստկացնել կռիւը, զօրակոչի ենթարկել մահմետական զանգուածը եւ յանգիլ հարցին միջազգայնացման:

Առաջին զեկոյցով մը, նոր «Դահլիճ»ը կը յայտարարէ. «Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդը հաստատեց յեղափոխութեան դիրքը բանակցուած լուծումի մը համար, որ հիմնուած ըլլայ ալժերացի ժողովուրդին անկախութեան եւ ինքնորոշման իրաւունքին վրայ: Կը վերահաստատէ որ նման լուծում մը կարելի է այն հիմնական սկզբունքներուն վրայ, որոնք կը պահպանեն ալժերական բովանդակ հողամասին ամբողջականութիւնը, մէջն ըլլալով Սահարան, ալժերացի ժողովուրդին միասնականութիւնը, հաւասար գետնի վրայ եւ հիմնուած ալժերացի ժողովուրդին գերիշխանութեան յարգանքին վրայ»:

Նորութիւն չկայ այս խօսքերուն մէջ. խօսքերը չեն որ կը փոխուին այլ՝ մարդիկը, բայց առնուազն զարմանալի է նկատել թէ Ֆըրհաթի եւ Լիւկրէնի կրկնակ ձախողութիւններէն ետք, տակաւին բանակցութեան մասին կը խօսուի:

Զեկոյցին մնացեալ մասը գովքը կը հիւսէ Ալժերացիներուն «հերոսական» պայքարին եւ կը յայտնէ թէ զանգուածներուն զօրակոչը պիտի ամրապնդուի:

«ԱՀԱԿ»ի բանբեր մը յայտարարեց արդէն թէ նոր կառավարութիւնը աւելի պահանջկոտ պիտի ըլլայ իր դիմումներուն մէջ, աւելցնելով.— «Ֆերատ Ապպասի քաղաքականութիւնը ներշնչուած էր ըսպասողական դիրքէ մը, նոր դահլիճին հետ, ալժերական հարցը գործունէութեան բոլորովին նոր փուլի մը մէջ կը մտնէ»: Իսկ նոր «Արտաքին» նախարարը, Գահիրէի մէկ թերթին յայտարարած էր. «Նոր կառավարութիւնը ոչ մէկ արգելք կը տեսնէ բանակցութեանց վերսկսումին»:

Կ'ըսուի նաեւ թէ «ԱՀԱԿ»ի կեդրոնը Թունուզէն Գահիրէ կրնայ փոխադրուիլ: Արդէն երբ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակութիւնը Գահիրէ հասաւ, առիթ տուաւ հակաֆրանսական ցոյցերու: «Անկցի՛ տը Կոլ, անկցի՛ Ֆրանսա» խօսքերով դիմաւորուեցաւ «ԱՀԱԿ»ի նոր ղեկավարը՝ Պէն Եուսէֆ Պեն Խետտա: Կը սպասուէր նոյնիսկ որ Նասըր անձամբ դիմաւորէ «ԱՀԱԿ»ի «վարչապետ»ը բայց վերջին պահուն յայտագիրը փոխուած էր, մանաւանդ փրոթոքոլի պատճառաւ:

Պելկրատ մեկնելէ առաջ, Պեն Խետտա մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ, մինչ այդ զանփակ նիստեր կը գումարուին:

Արաբական կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կառավարական այս փոփոխութիւնը հետեւանքն է Պիզերթի հարցին: Արդարեւ, Պիզերթ ցոյց տուաւ թէ կարելի չէ տեղ մը հասնիլ Ֆրանսայի հետ, սերտ կապեր պահելով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը աւելի քան երբեք շփոթ է: Ժողովուրդին մէկ մասը կ'ուզէ որ Քուատրոս վերադառնայ, ուրիշներ կ'ուզեն որ Սահմանադրութիւնը գործադրուի եւ փոխ-նախագահ Կուլար պաշտօնի գլուխ անցնի: Այս վերջինը միշտ Փարիզ է եւ ըսուած է իրեն թէ Պրազիլ իր վերադարձը բաղձալի չէ: Կան նաեւ մարդիկ որ նախկին նախագահ Քուպիչէքը կ'ուզեն: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ եղածը զինուորական փուչ մըն էր եւ բանակն էր որ ստիպած էր Քուատրոսը, որ հրաժարի: Քուատրոսը թաց աչքերով, ձգեց իր հայրենիքը «նորէն պիտի գամ» ըսելով:

ԿՈՆԿՕԻ նախագահը Սէքու Թուրէ յայտարարեց թէ ոչ մէկ կրօնաւոր պիտի ընդունուի Կոնաքրի եթէ Ափրիկեցի չէ: Այս որոշումը տրուած է Կոնաքրիի Արքեպիսկոպոսին արտաքսումէն ետք: Օսսերվաթորէ Ռոմանօն դիտել կուտայ այս առթիւ թէ ով որ միջամուխ կ'ըլլայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ գործերուն, կը բանադրուի:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ֆոն Պրենթանօ ըսաւ թէ Արեւմտեաններու բանակցութեան առաջարկ պիտի ընեն Մոսկուայի, ի մօտոյ: Տին Ռըսք (Մ. Նահանգներու Արտաքին նախարարը) շեշտեց սակայն թէ առանց Ֆրանսայի գործ տեսնելու հարց չի կրնար ըլլալ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Թաս գործակալութիւնը յայտարարութիւն մը հրապարակեց ուր կ'ըսէ թէ «օտար սուզանաւեր բռնաբարած են խորհրդային ջուրերը», աւելցնելով թէ յետագային պիտի քանդուին, եթէ իրենց գործունէութիւնը շարունակեն:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ Իլ Մեսսաճերօ թերթը կը գրէ թէ Խրուշչեւ Ֆանֆանիի ուղղած իր նամակին մէջ ըսած է թէ Պերլինի ցաւալի դէպքերը կրնային տեղի չունենալ եթէ Արեւմտեանները նկատի առնէին Ֆանֆանիի ըրած թելադրանքները, Մոսկուայէն վերադարձին:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Իսմէթ Ինէօնիւ միաձայնութեամբ նախագահ վերընտրուեցաւ Հալք կուսակցութեան: Ընդհանուր քարտուղար ընտրուեցաւ Իսմայիլ Ռիւշթիւ Աքշալ 957 ձայն ստանալով նախկին քարտուղար Կիւլաքի 325 ձայներուն դէմ: Պատգամաւորներուն գլխաւոր աշխատանքը այս ընտրութիւնն էր, նկատի առնելով որ Կիւլաք ընկերվարական հոսանքը կը ներկայացնէ, մինչ Աքշալ աւանդապաշտ տնտեսագէտ մըն է որ խոհեմութեան ներկայացուցիչն է:

ՊՈՆԻ Թաղապետական Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց պատուոյ քաղաքացիութիւն շնորհել Ֆրանսայի նախկին վարչապետ՝ Ռոպեր Շումանի: Առաջին անգամն է որ այս շնորհումը կ'ըլլայ օտարականի մը:

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՓՈՐՁԱԳԷՏՆԵՐ սկսան ուսումնասիրել ամբարտակի մը շինութեան ծրագիրը Եփրատի վրայ: Յոյս կայ որ աշխատանքները սկսին 1962ի վերջերը:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ գաղթած են 260.000 հոգի մէկ տարուան ընթացքին: Ասոնք եկած են գլխաւորաբար Մեքսիքայէն, Քանատայէն, Գերմանիայէն, Անգլիայէն, Իտալիայէն, Քուպայէն եւ Ֆրանսայէն (4.212 հոգի այս վերջին երկրէն): 2756 գաղթելու վիզա տրուած է խորհրդային քաղաքացիներու:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ Պոլիթիկա թերթը կը հրատարակէ ոչ-դաշնակից երկիրներու ժողովին առժամեայ օրակարգը.— Ա) Մտքերու փոխանակութիւն միջազգային կացութեան վրայ: Բ) Խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան ամրապնդում: Գ) Տնտեսական զարգացման անհաւասարութեան հարցը, միջազգային տնտեսական գործակցութեան ամրապնդում: Դ) Զանազան:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբ մը պայթեցաւ Լը Մոնտի տնօրէն՝ Պէօվ-Մէրիի բնակարանին առջեւ, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով նաեւ յարակից յարկաբաժիններուն:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութիւնները կը սկսին այս կիրակի: Այս առթիւ Վիէննայի մեր թղթակիցը կը հաղորդէ.—

Կիրակի ժամը 9,30ին Վիէննայի Շոթթէնքիրխէ եկեղեցիին մէջ ձայնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի: Հանդիսադիրն է Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, որուն քահանայական 50 ամեայ յոբելեանը կ'ողեկոչուի չորս յոբելեաններու կարգին:

Երգեցողութիւնը պիտի կատարէ վանքին եկեղեցւոյ երգչախումբը, իսկ նուագի բաժինը՝ Ֆոլքսօփէրի երաժշտախումբը, ղեկավարութեամբ Հ. Մովսէս Վ. Սրապեանի:

Պատարագը պիտի տրուի պատկերասփիւռէն, իսկ ձայնասփիւռէն, միջին ալիք՝ 203,4 մեթրի վրայ կարելի է լսել:

ՓՐՈՖ. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Խորհրդային բժշկական աշխարհի մեծագոյն դէմքերէն Փրոֆ. Անդրէ Պաղտասարեան մեռած է 65 տարեկանին: Անդամ էր Խորհրդային Միութեան Բժշկական Գիտութեանց ակադեմիային եւ 40 տարուան գիտական բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած էր: Շուրջ 80 ինքնատիպ աշխատութիւններ ունի արիւնագիտութեան մասին, որոնք մեծ համբաւ կը վայելեն միջազգային շրջանակներու մէջ:

Վերջերս Հայաստան գացած էր եւ դասախօսութիւններ տուած արիւնագիտութեան նուաճումներու մասին:

ՏԵՍԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(ԽԱՊՐԻԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ)

(Զ. եւ վերջ)

Այո՛, տեսայ Հայաստանը, հող չէ թէ բուն մեծ եւ ամբողջական Հայաստանին մէկ փոքրիկ մասն ըլլայ ասիկա։ Առով Հայաստան ըլլալէ չի դադրիր։ Մանա-ւանդ թէ առով խել աւելի՛ սիրելի եւ աւելի՛ փարելի կը դառնայ մեզի համար։ Քանի որ ներկայիս մեր միակ ունեցածն է։ Փոքրիկ է Հայաստանը, հազիւ 29.000 քառակուսի քիլոմեթր եւ — դժբախտա-աբար — շատ քարոտ է։ Շատ լերկ եւ խոպան տեղեր ունի։ Ասիկա ճշմարտու-թիւն է եւ ոչ առաջին անգամ արտա-յայտուած։

Բայց՝ չըշտենք անմիջապէս թէ հայ ժողովուրդի աշխատասէր բազուկը այդ քարերու ընդմէջէն ցորենի արտեր է ստեղծած. բազմատեսակ խաղողի ար-գաւանդ այգիներ է երեւան բերած, բամ-պակի եւ ուրիշ բազմազդի երկրագործա-կան արդիւնաբերութեան նիւթեր է մշա-կած։ Որոնցմով կը ծլի ու կը ծաղկի մեր Հայրենիքը։ Ան մերն է իր պակասու-թիւններովն ու առաւելութիւններովը։ Էականը ճիգն ու ջանքն է հայ ժողո-վուրդի հայրենասէր ու աշխատունակ այդ հատուածին, որ հակառակ դշխեմ բախտին՝ քարէն հաց կը հանէ ու ջուրէն լոյս կը սփռէ (Սեւան)։ Հայաստանի արեւելեան ու արեւմտեան սահմաններուն մէջ ինչպիսի՛ բարեբեր հողեր կան ըն-դարձակածաւալ, որոնց վրայ ապրեր է նախկին Հայը հազարամեակներ ու դըր-բախտի վերածեր։ Ի՞նչ ընէ որ իրը չեն այսօր։

Տեսայ Հայաստանը եւ հայ ժողովուր-դը իբրեւ պետական կազմ եւ մարմին։ Ինքնուրոյն կառոյցքով, ներքին կարգու-սարքով, սեփական մշակոյթով։ Հայ ժո-ղովուրդը հող պետական կեանք կ'ապրի։ Իր ցեղին հասկցած ու իր աւանդութիւն-ներուն յատուկ ձեւով։ Ի՛ր լեզուով, ի՛ր ձգտումներով ու տենչանքներով։ Ունի մասնաւորապէս բարձրորակ մշակոյթ իր գիտական հետազօտութիւններով, իր համալսարանով, իր օփերայով եւ իր թատրոնով։

Շատ աչքի զարնող պարագայ մըն է լըջութիւնը ակադեմական կրթութեան հետեւող երիտասարդութեան, որ լծուած է ինքնազարգացումի և արտադրութեան։ Գիտական եւ գեղարուեստական ամէն ասպարէզի մէջ կը գտնես բազմաթիւ երկսեռ երիտասարդներ, որոնք լըջօրէն նուիրուած են որեւէ ճիւղի մը ուսումնա-սիրութեան եւ կը ջանան մասնագիտական խորացում ու գիտութիւն ձեռք բերել։ Անշուշտ այսքան լուրջ աշխատանքի նուիրուածութիւնը ունի եւ իր պատճա-ռը — զի կը քաջալերուի պետական մի-ջոցներով։ Աշխատասէր ու լուրջ գիտնա-կանին ամէն դիւրութիւն կ'ընձեռուի թէ՛ աւելի զարգանալու եւ թէ իր ձեռք բերած արդիւնքը հրապարակելու եւ եթէ գիրք է՝ տպագրելու։

Թերեւս հետաքրքրութենէ զուրկ չըլլայ յիշել կէտ մըն ալ.— Հայաստանի մէջ հայ կինը եւս կը բերէ իր կարեւոր մաս-նակցութիւնը երկրին ընդհանուր զար-գացման ու վերելքին։ Հայուհին բոլոր աշխատանքներու մէջ գործօն դեր ունի պետական բարձր պաշտօնէութենէ սկսած մինչեւ հասարակ արհեստաւորը։ Ծանօ-թացայ հայ տիկինի մը, որ Հայաստանի հանքերու մասնագէտ է եւ իբրեւ պետ հանքաբանական հաստատութեան՝ պաշ-տօն ունէր գիտական կաճառի մը մէջ զեկուցում տալու Հայաստանի հանքերու ներկայ վիճակի մասին։ Ուրիշ հայ տի-կին մը, գլուխ վիճակագրական բարդ խնդիրներով զբաղող գիտական խումբի մը, պետական ծախքով կը ճամբորդէր՝ ճառախօսելու համար մեծ քաղաքի մը մէջ։

Տեսայ Հայաստանը եւ քաղցր յիշա-տակներով բաժնուեցայ անկէ՝ փափաքե-լով որ դարձեալ առիթ մը ըլլայ հոն դի-մելու։ Հայը՝ առանց հայկական հողի ու սեփական Հայրենիքի՝ չի կրնար տեւա-կան Հայ մնալ։

Հ. ԵՓՐԵՄ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Տես՝ «Յառաջ», Յուլիս 22, Օգոստոս 2, 5, 17 եւ 19։

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԱՔՍՈՐԸ

L'EXIL INTERIEUR (1)

Միքէլ տէ Սալապէրթ երիտասարդ սպանացի գրող մըն է որուն առաջին վէ-պը ֆրանսերէնի թարգմանուած է Քլոտ Քուֆոնի կողմէ։ Ձեմ գիտեր որ բնագիրը հրատարակուա՞ծ է արդեօք, որովհետեւ հեղինակը երեք տարիէ ի վեր Ֆրանսա ապաստանած է եւ իր գիրքը չի կրնար հրատարակուած ըլլալ Սպանիոյ մէջ։

«Ներքին Աքսորը» Սպանիոյ ներկայ վարչաձեւը ճաղկելու համարդրուած «փիքառէսք» վէպ մըն է։ Զափազանց սրամիտ գրչով մը հեղինակը կը պատմէ տղու մը կեանքը, որ կը վերջանայ Սպա-նիայէն փախուստով։ Այս տղան Սպանիոյ ներքին պատերազմին բերումով կը վե-րածուի ստահակի մը եւ կը կռուի նախ յանուն հացի եւ ապա յանուն գաղա-փարի։

Վերջին ընդհ. պատերազմէն ասդին Սպանիոյ ներքին կռիւները այլեւս չեն զբաղեցներ Եւրոպացիները։ Այս վէպը մեզ կը վերադարձնէ այդ տամին եւ ա-հաւոր մանրամասնութիւններ կուտայ։ Թշուառութիւն, ապականութիւն, խա-ւարամտութիւն, բռնակալութիւն եւ դեռ ուրիշ ազդակներ անտանելի դժոխքի մը վերածեր են Սպանիան, ըստ հեղինակին։ Հակառակը պնդող լայն գրականութիւն մը կայ այսօր, բայց այդ պարագան մե-զի չի շահագրգռեր հիմա։ Իբրեւ վէպ հրապարակ հանուած «Ներքին Աքսորը» գրական որոշ արժանիքներու կողքին ու-նի կարեւոր թերութիւններ։ Սպանիան ի դին ամէն բանի իբրեւ ահաւոր դժոխք ներկայացնելու ճիգը այնքան որոշ է որ գործը վէպէ աւելի ուսումնասիրական փորձի կը վերածուի։ « Զգտումնաւոր » գրականութիւն է այս որ ապագայ չունի, հակառակ անոր որ հեղինակը գրագէտի հիանալի տաղանդ ցոյց կուտայ։ Թշուա-ռութիւնը եւ կեղեքումը յաւիտենական նիւթեր են գրականութեան համար, բայց պատերազմներու յաջորդող շրջաններուն ծնունդ կուտան անհամար վէպերու, ո-րոնց հազիւ ընչին մէկ կոտորակը կը դի-մանայ ապագային։ Թշուառութիւնը, ցաւն ու տառապանքը լուսանկարել կամ մելօտրամաթիք ձեւով մը տալ կրնայ ժամանակաւոր շահագրգռութեան արժա-նանալ, բայց արուեստագէտ գրողին նը-պատակը ամէն բանէ առաջ գրական վէ-պի ստեղծումը պէտք է ըլլայ։ Դժբախտ գրականութիւն մըն է դժբախտութեան պատմութիւնը։ Երբ գրողին նպատակը դժբախտութիւնը ներկայացնել է, իր գործը վկայութիւն մըն է միայն և ոչ թէ արուեստի գործ։ (Մեր դժբախտութեանց երդիչ վիպասանները վկայութիւն գրե-ցին առհասարակ եւ մոռցուեցան այսօր։ Վաղը պիտի մոռցուին անտարակոյս այն վէպերը, որոնք վերջին պատերազմի ըն-թացքին գործուած վայրագութիւնները կը պատմեն առանց մեծ արուեստի)։

ԱՐՈՒԵՍՏԸ
ՓԱՐԻԶԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

A LA DECOUVERTE DE L'ART
DANS LES MUSEES DE PARIS (2)

Հակառակ այս վերնագրին, Ժ. Փ. Քրէսփէլ կերպընկալ արուեստներու ընդ-հանուր պատմութիւն մը գրած է, յստակ ամփոփ եւ իմաստուն կերպով։ Աւելցու-ցէք ասոր վրայ տպագրութեան մաքրու-թիւնն ու բազմաթիւ լուսանկարները եւ պիտի ունենաք արուեստասէրին առաջ-նորդը Փարիզի մէջ։

Իւրաքանչիւր շրջանի արուեստներուն մասին ամփոփ տեղեկութիւններ տալէ ետք, հեղինակը այդ շրջանէն մնացած ու Փարիզի մէջ պահուած գործերուն ցանկը կուտայ եւ կը նշանակէ նաեւ այն ուսումնասիրութիւնները, որոնց մէջ ըն-թերցողը կրնայ գտնել աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ։

Հին շրջաններուն մասին խօսելով, հե-ղինակը կը գոհանայ անձնական դա-տաստաններ ընելէ, բայց նորագոյն շըր-ջաններու պարագային, կը զգենու քննա-դատի պատմուճան։

Զափազանց օգտակար ու հաճելի գիրք մըն է այս, զոր ամէն արուեստասէր պէտք է ունենայ ձեռքին տակ, երբ կը փափաքի առաւելագոյն չափով օգտուիլ Փարիզի թանգարաններէն եւ յիշատակա-րաններէն։

Յստակ սահմանումներ նոր ու վիճելի տեսակէտներու մասին, առողջ դատա-տաններ եւ դաստուրումի պայծառ դրու-թիւն մը գլխաւոր յատկութիւններն են այս գրքին։

LA TELEVISION (3)

Ով որ գործիք մը գնած է, պէտք է կարդայ Անտրէ Պռենքուրի այս ուսում-նասիրութիւնը, նախ փրկուելու համար կանխակալ կարծիքներէ եւ ապա՝ յստակ կերպով տեսնելու համար այս գիտութեան զարգացման, որ լեցուն է անհաւատալի խոս-տումներով։

Զափազանց հաճելի ոճով մը գրուած այս գիրքը ամբողջական գաղափար մը կուտայ հիանալի գիւտի մը մասին։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) M. de Salabert : Julliard, Paris 1961
2) J. P. Crespelle : Hachette, Paris 1961
3) André Brincourt : La Table Ronde, Paris 1961.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Տարիներէ ի վեր կը կարդայի, կը լսէի Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի օդափոխու-թեան կայանի մասին եւ բուռն փափաք մը կը զգայի անգամ մը այցելելու։ Սա-կայն նկատի ունենալով երկար ճամ-բորդութեան մը առթած ֆիզիքական տա-ռապանքը, կը յետաձգէի։ Այս անգամ, երբ կարգ մը ազգայիններու բաղձանքին ընդառաջելով, տեղւոյս Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը որոշեց խմբական այցելու-թիւն մը կազմակերպել դէպի կայան, այլեւս չէի կրնար անտարբեր մնալ։

Օգոստոս 17ի հինգշաբթի առաւօտեան մաղուող անձրեւ մը թէեւ կը ջլատէր տրամադրութիւնները, բայց ի՞նչ փոյթ։ Ամէն ոք պատրաստ էր ու պէտք է մեկ-նիլ։ Հսկայ դրօսակառքը լեցուն էր ար-դէն։ Ժամը 7ին կառքը իր անիւները կը շարժէ։ Ամպամած երկինք մը մեզի հետ կը քալէ։ Տէր Հօր առաջարկով մեր ան-նման Տէր ողորմեան կը ժայթքէ հոգի-ներէն դուրս, Այնուհետեւ երգերը իրա-րու կը յաջորդեն։ Կը թնդան ազգային, յեղափոխական ու նաեւ Հայաստանեան երգերը։ Կառքը, այժմ լքած հարթ ճամ-բաները, կը սկսի վերելք մը։ Գեղեցիկ է բնութիւնը այս երկրին մէջ։ Անտառա-պատ լեռներ, խոր վիհեր, ուր սլացիկ ե-ղեւինը, կաղնին, շոճին ու կնձնին (թե-ղի) կը մրցին իրարու հետ։ Գայլուկն ու բաղեղը կը մագլցին ծառերն ի վեր, պա-րուրելով զանոնք իրենց խիտ սաղարթ-ներով։ Իսկ ցախն ու պտերը թաւիշ կա-պած են գետինը։

Կառքին շարժիչը կը հեւայ։ Դժուարու-թեամբ կը յառաջանայ։ Այստեղ երկինքն

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա.

Զօհրապ կը կարծէ որ Ռուսիա պիտի համաձայնէր զիջելու արեւելեան նա-հանգները, այն ատեն միայն պիտի մնար Երրեակ Զինակցութեան դէմ, Անգլիոյ դէմ, Ֆրանսա չէզոք կրնար մնալ, որովհետեւ զինակցութեան պայմաններէն դուրս էր նախայարձակումը եւ արդէն արտաքին նախարար Փիչօն ազդարարած էր Փեթերպուրկի։ Թորինոյի «Սթամ-բա» թերթին տնօրէնն ալ ծերակուտական Պեվիոնէ գրած էր. «Հայկական բարենո-րոգումներու ճակատագիրը պիտի որոշ-ուի Լեհաստանի դաշտավայրերուն մէջ»։

Կը հետեւին վաւերագրերը, որոնց ադ-բիւրները յիշուած չեն, վեց նահանգնե-րու քարտէսը, Ս. Սթեֆանոյի դաշնա-գիրը, Պատրիարքարանի կողմէ Պերլինի վեհաժողովին ներկայացուած կազմա-կերպութեան ծրագիրը, Պերլինի դաշնա-գրին 61րդ յօդուածը, դեսպաններու հա-ւաքական ծանուցագիրը 1880 Սեպտ. 7 թուակիր, երեք դեսպաններու յուշագի-րը, մայիսեան ծրագիր, եպարքոսական նամակը, Ապետին փաշայի նամակը 1880 Յուլիս 5 թուակիր, որ դրուած ըլլալու էր 7 Սեպտեմբերի ծանուցագրէն առաջ։

Կը ներկայացնէ Սվազի կուսակալու-թեան 4 Սանճաքներու տնտեսական կեան-քի պատկերը.

Ներածում 2.053.000 ոսկի, արտա-ծում՝ 1.635.000։

Ներածող առեւտրականներու թիւն է 141 հայ, 13 թուրք։

Արտածող առեւտրականներու թիւն է 127 հայ, 23 թուրք։

Խանութպաններու թիւն է 6800 հայ, 2550 թուրք։

Կուսակալութեան տնտեսութիւնը Հայե-րու ձեռքն է։

Վեց նահանգներու հայ բնակչութեան թիւն էր 1882ին 1.630.000, 1912ին 1 մի-լիոն 18.000 նուազած էր 612.000։ Կիլի-կիոյ մէջ աճումը եղած էր երեսուն տար-ուան մէջ 27.000, այլ տեղերու մէջ 25 հազար։ Երեսուն տարիներուն նուազած է 560.000։ Նուազումը ամէն տեղ է, ոչ մէկ տեղ աճում կայ բնակչութեան թի-ւին համաձայն։

×

Պատրիարքարանի պատրաստած վիճա-կագրութեան համաձայն, հայ դպրոցնե-րու թիւն է 803, ուր կը յաճախեն 59.513 մանչ, 21.713 աղջիկ, երկսեռ ուսուցչու-թեան թիւն է 2088։ Այս վիճակագրու-թիւնը հին է, պատրաստուած 1901–1902 դպրոցական շրջանին եւ միայն գաւառա-կան դպրոցներու վիճակագրութիւնն է, կը պակսի Պոլսոյ վիճակագրութիւնը։

Վիճակագրութեան տախտակները նոյ-նութեամբ հրատարակուած են «Նարնջա-գոյն Գիրք»ին մէջ։ Դպրոցներու ընդհա-նուր թիւը 1200 պիտի ըլլար, աշակեր-տութեան թիւը՝ 130.000։ Խարբերդի թե-մին մէջ (Խարբերդ, Մալաթիա, Արաբ-կիր, Չմշկածագ, Զարսանճագ, Ակն) դպրոցներու թիւը բարձրացած է 73էն 220ի, աշակերտներու թիւը՝ 5.858էն 28 հազար 500ի։

3 Յուլիս 1913ին Թերապիայի մէջ տեղի կ'ունենայ բարենորոգումներու գործա-դրութեան համար դեսպանախորհուրդի առաջին նիստը։ Զինակիցներ եւ Համա-ձայնականներ անմիջապէս կը ճշդեն ի-րենց դիրքերը։ Զինակիցներու համաձայն նախ քննելու էր Բ. Դրան կողմէ ներկա-յացուած ծրագիրը, Համաձայնականնե-րու տեսակէտով, վիճաբանութեան մեկ-նակէտ առնելու էր ռուս նախագիծը։ Կը համաձայնին երկու ծրագիրները միաս-նաբար ուսումնասիրելու՝ երկրորդ նիս-տին 7 Յուլիս, չորս օր ետք, ապահովա-բար կեդրոններէն ստացուած հրահանգ-ներու համաձայն։

Դեսպանախորհուրդին մէջ Մանտելըս-թամ կը պաշտպանէ վեց վիլայէթներու մէջ նահանգ կազմութիւնը, մէկ ընդհա-նուր կառավարչի մը վարչութեան տակ։ Դեսպանատուներու ներկայացուցիչները հաւաքաբար կը մերժեն ռուս առաջարկը, որ Զօհրապին ալ պաշտպանած տեսա-կէտն էր։ Մանտելըսթամ կը հիմնուէր Ս. Սթեֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագրերուն, դեսպաններու Մարտ-Ապրիլ 1895ի ծրա-գրին վրայ 5.858էն 28.500ի։

«Մէկ նահանգի կազմութիւնը կը դը-հանջէ զինուորական մեծ ուժ, այն ատեն զօրաւոր հրամանատարը կրնայ բարեփ ըլլալ Ընդհ. Քննիչէն, Ապակեդրոնացու-մով Սանճաքներն ալ վարչական անկա-խութիւն կ'ունենան, այսպէս աւելցած կ'ըլլայ անկախ վարչական գօտիներու թիւը»։

Գերման ներկայացուցիչը. «Միայն քը-րիստոնեաներու շահերը նկատի առնելու չէ, այլ նաեւ միւս ցեղերուն, այլապէս անկարգութիւններ կրնան պատահիլ։ Ա-ւստրիոյ ներկայացուցիչը. «Պաշտպա-նելու է բոլոր փոքրամասնութեան շա-հերը»։ Իտալիոյ ներկայացուցիչն ու Անգլիոյ ներկայացուցիչը համաձայն են Աւստրիոյ ներկայացուցչին։ Գերման ներկայացուցիչը կը պաշտպանէ համե-մատութեան սկզբունքը։ Կը վախնան որ «Հայերը կրնան խուժել բարենորոգուած նահանգները»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 8)

ամպերը ձեռք տուած մշուշին, անժամանակ աղջամղջային երեւոյթ մը ստեղծած են:

Վերջապէս, կէսօրը անց կը հասնինք Ցելֆոնթէնի կայանը: Մեզ կը դիմաւորէ տնօրէնուհի Օր. Լուիզ Փափազեան, իր աշակերտներով ու մաս մը փոքրերով:

Անհատական ինքնաշարժներով մեզմէ առաջ հոն հասած էին Լիոնէն մեր Խնկիկ Կէնճեանը, Տէսինէն Կ. Պօտուրեանը իրենց ընտանիքներով եւ ընկ. Մ. Կարապետեան:

Իսկոյն ամէն ոք կը բոլորուի սեղաններու շուրջ, որկորային պարտականութիւնը կատարելու:

Ժամը 2ին Ս. պատարագ մատուցուեցաւ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Վարազ քհյ. Ալազեանի կողմէ: Երգեցողութեանց ընկերակցեցին Գ. Ահարոնեան, Լ. Համբարձումեան, Լ. Մոմճեան եւ Օր. Անժէլ Կարապետեան: Ներկաները եւ կայանի փոքրիկները երկիւղածութեամբ հետեւեցան արարողութեանց: Կատարուեցաւ նաեւ աւանդական խաղողօրհնէքը:

Քիչ ետքը սկսաւ հիւրերուն ի պատիւ պատրաստուած հանդէսը, գեղարուեստական ճոխ յայտագրով մը: Թէեւ ձեռքի տակ ունիմ յայտագիրը եւ պիտի ուզէի զայն արտագրել ամբողջ մանրամասնութեամբ, բայց չխճողելու համար լրագիրս, զանց կ'առնեմ:

Հանդէսը բացուեցաւ «Ծաղկիր ազատ Հայրենիք» խմբերգով, որ արժանացաւ խանդավառ ծափերու: Ապա, Օր. Փափազեան, յանուն կայանի, բարի գալուստի մաղթանքներ ըրաւ հիւրերուն եւ գրաւոր շատ գեղեցիկ զեկուցումով մը ներկայացուց կայանի դերն ու ներքին կեանքը: Դպրոց մը չէ անշուշտ կայանը եւ կարելիութիւն ալ չկայ դաստիարակչական լուրջ դեր մը ակնկալել իրմէ: Մանաւանդ, փոքրերուն հոն անցուցած կեանքին տեւողութեան անբաւարարութիւնը կարեւոր պատճառ մըն է: Այսուհանդերձ, կայանի զուտ հայկական շունչը, տիրող կարգապահութիւնը, հաւաքական սերտ կեանքը, նաեւ դաստիարակչական անուղղակի միջոցները, ոչ միայն փոքրիկները իրարու կը մօտեցնեն եւ սիրելի կը դարձնեն կայանը, այլ եւ անոնց մէջ կ'արթնցնեն ազգային ինքնագիտակցութիւնը:

Մէջ ընդ մէջ եղան սահուն արտասանութիւններ, մեներգներ, բազմաթիւ խմբերգներ, ընկերակցութեամբ Լ. Մոմճեանի պաճծոյին: Նոյնպէս կատարուեցան խմբական պարեր ու մենապարեր տոհմիկ տարազներով, նաեւ ֆրանսերէն զուարթ պատկեր մը «Լա Փիւս»: Ներկաները խանդավառութեամբ համակուած, ծափերու պոռթկումով իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին փոքրիկ դերակատարներուն:

Յետոյ խօսք տրուեցաւ Լ. Համբարձումեանի: Խօսք տրուեցաւ նաեւ Տէր Հօր, որ նոյնքան յուզումով արտայայտուեցաւ եւ յիշեց եսք թէ տարի մըն է որ Ֆրանսա հաստատուած է, գոհունակութեամբ ու անկեղծօրէն հաստատեց թէ իր սկզբնական մտավախութիւններն ու սխալ ըմբռնումները այլեւս փարատած են եւ իր շուրջը կը տեսնէ համերաշխ մթնոլորտ մը: Շնորհաւորեց նաեւ կայանի ձեռնարկը: Եւ պահպանիչով ու Տէրունական աղօթքով փակեց իր խօսքը: Ի վերջոյ ներկաներու փափաքին գոհացում տալով, երգեց նաեւ Երեւանեան նոր երգ մը:

Կայանը երբեւիցէ պատարագ եւ օրհնութիւն չէր տեսած եւ յիշատակելի օր մը պիտի ըլլայ այս, պատմութեան մէջ:

Միջնարարին, Սարգիս Առաքելեանի եւ Խնկիկ Կէնճեանի նախաձեռնութեամբ ծախուեցան վիճակահանութեան տոմսեր, փոքր գումար մը ապահովելով կայանին:

Կայանի մասին շատ գրուած է: Նոր այցելողի մը համար կարեւոր չէ տեսնել շէնքին նախնական վիճակը, կատարուած նորոգութիւնները, շինութիւնները եւ ստեղծուած հաւաքական կենցաղի մը յատուկ պայմանները հաստատելու համար: Ատոնց հետքերը ակներեւ են: Ագարակի հասարակ անպաճոյճ շէնք մը կերպարանափոխուած է ամբողջովին: Այրէն սկըսուած են աշխատանքները եւ սակայն Ցէ չեն հասած: Շէնքը կը կարօտի տակաւին արտաքին ծեփի, աւելի ներկայանալի դառնալու համար: Նոյնպէս ներքին յարդարանքի, ներկերու եւ խոհանոցային կազմածներու բարեփոխութեան՝ աւելի տանելի դարձնելու համար սպասարկողներու աշխատանքը: Ֆրանսայի մէջ մեծահարուստներ թէեւ շատ ունինք, սակայն դարձեալ համեստ դասն է որ իր լումաներով հրաշքներ կը գործէ:

Կայ նաեւ կայանին հանդիպակաց փոքր շէնքին գնման անհրաժեշտութիւնը, որուն իրականացումը դարձեալ կը բախի նիւթական խոչընդոտներու: Այդ շէնքով, գետնայարկը կարելի էր վերածել պատսպարուած զբօսավայրի, իսկ վերնայարկը՝ ննջարանի աշխատողներուն համար:

Կայանը շրջապատուած է եղեւիններու անտառներով ու զմրուխտ մարգագետիններով, ուր կովեր բառաչելով հանդարտօրէն կ'արածին: Անուշ է օդը այստեղ: Զերծ՝ քաղաքներու ծուխ ու փոշիէն, գործարաններու արձակած թոյներէն: Բախտաւոր են մեր փոքրիկները այս մանրանկար Հայաստանի մէջ: Գուրգուրոտ խնամք, առատ սնունդ, զբօսանք ու պտոյտ:

Արդէն երեկոյեան ժամը եօթն է ու մեկնումի պահն է: Ժամերը սահած էին անզգալաբար: Եօթը ժամ խանդավառուեցանք: Ուրախացան ու գոհ մնացին նաեւ կայանի թէ՛ փոքրիկները եւ թէ ղեկավար դասը:

Հաւատացէք որ կայանը պէտք ունի նման այցելութիւններու: Մօտակայ գաղութներուն կ'իյնայ այդ պարտականութիւնը: Տարին մէկ անգամ մեծ զոհողութիւն մը չէ արշաւանք կազմակերպելը:

Մեր կառքը ահա կը շարժի: Փոքրիկ ձեռքեր, գոհունակ դէմքեր բարի ճանապարհ կը մաղթեն մեզի: Մութը հետզհետէ կը վարագուրէ տեսողութիւնը, ու մեր կառքին լուսեղէն աչքերը կը ճեղքեն վերադարձի ճամբան: Արդէն մեր ետին ձգած ենք օդասուն Ժիւռայի բարձր սարերը, սակայն սիրուն յիշատակ մը դրոշմուած է մեր հոգիներուն մէջ: Մենք ալ ձայնակցինք կայանի քայլերգին, որ կ'ըսէ —

Կապոյտ խաչի հայ կայանը սիրուն,
Մի ընտանիք, մի փեթակ է բզզուն,
Հայ մանուկներ մանչ ու աղջիկ կայտառ,
Կ'ապրին զուարթ, ուրախ օրեր պայծառ:

Երգեցէ՛ք դուք կայանի երախաներ,
ձեր պայծառ Հայու դէմքերուն մատաղ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Կ. Խաչի տեղւոյս վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Պ. Պ. Վահան Ցակոբեանի, Արսէն Սիւզմէճեանի եւ Արժ. Տէր Վարազ քհնյ. Ալազեանի, որոնք իրենց ջանքերով արշաւանքի յաջողութիւնը ապահովեցին:

ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԳԻՒՏԱՐԱՐԸ՝ ԷՏԻՍԸՆ

—o—

Նիւ Ճըրզիի Մընլօ Փարքի մէջ, կանգնած է մետաղեայ աշտարակ մը, որուն վրայ զետեղուած է հսկայ լամբար մը «Էտիսընի աշտարակ» վերտառութեամբ: Այդ աշտարակին տեղը, ասկէ 75 տարի առաջ, ամերիկացի հանճարեղ ելեկտրագէտը յաջողեցաւ 40 ժամ շարունակ ելեկտրական լամբար մը վառած պահել:

Էտիսըն հանճարեղ մէկն էր, բայց ինքը անձամբ կ'ըսէր. «Հանճարս 2 առ հարիւր համեմատութեամբ կազմուած է երեւակայութենէ, իսկ 98 առ հարիւր համեմատութեամբ յոգնութենէ եւ աշխատանքէ»:

1878ին է, որ Էտիսըն իմացուց մամուլին որ «գործնական» ելեկտրական լամբար մը պիտի սկսէր տարածուիլ. մինչեւ այն ատեն, Ֆարատէյի, Քլարքի, Փաչինոթթիի եւ Կրամմի փորձարկութիւնները գիտական աշխատանոցներու պատերէն անդին չէին անցած:

«Մոդ»ը, Էտիսըն, 1876ին հաստատուած էր Մընլօ Փարք, հոն փոխադրելով իր Նիւ Եորքեան աշխատանոցը: Ան ձեռքին տակ ունէր բազմաթիւ մասնագէտներ. նպատակն էր հնարել ելեկտրական լամբար մը, որ կարենար մրցիլ, իր ցած գինով, կազի լամբարներուն հետ:

Դժուարութիւնը գտնելու մէջն էր նիւթ մը, որուն թելերը կարենային այրիլ, առանց շուտ սպառելու, ելեկտրական լամբարին մէջ:

Էտիսըն նախ քարբոնի ածխացած երիզ մը վառեց ապակիէ սրուակի մը մէջ. անմիջապէս սպառեցաւ:

Սրուակին մէջի օդը պարպեց եւ մըտցուց քարբոնի ուրիշ երիզ մը. անգամ մըն ալ սպառեցաւ, բայց մի քանի վայրկեան դիմանալէ յետոյ:

Էտիսըն գործածեց լուսնոսկիի — փլաթին — թել մը. սա աւելի դիմացաւ, բայց գոհացուցիչ արդիւնք չըրաւ:

Այն ատեն գիտնականը գործածեց բամպակի թելեր. երկար ժամերու փորձերէ յետոյ յաջողեցաւ վերջապէս 40 ժամ ամբողջ վառուած պահելու ելեկտրական լամբար մը: Յաջողած էր:

Այն ատեն, Էտիսըն սկսաւ աշխատիլ տինամօներու շինութեան, 1879ին յաջողեցաւ ելեկտրականութիւն հայթայթել Մընլօ Փարքի ամբողջ մէկ թաղին: Այս յաջողութիւնը այնքան մեծ աղմուկ հանեց, որ հետաքրքիրներով լեցուն շոգեկառքեր կուգային Նիւ Եորքէն:

Բայց Էտիսըն տակաւին գոհ չէր. ան կ'ուզէր Միացեալ Նահանգներու մայրաքաղաքին կարեւոր թաղերէն մէկը լուսաւորել: 1882 Սեպտեմբեր 3ին, Փըրլ Սթրիթի մէջ սկսաւ աշխատիլ նոր կեդրոն մը, որ 400 ելեկտրական լամբարի լոյս կը հայթայթէր: Նոյն տարւոյն Դեկտեմբերին, լամբարներու թիւը կը հասնէր 5000ի:

Սակայն, Էտիսընի լամբարները երկար կեանք չունէին. ան կ'երազէր թելեր, որոնք ամիսներով եւ նոյնիսկ տարիներով կարենային դիմանալ: Նման գիւտ մը ըրած էր անգլիացի Ժոզէֆ Սուան, բայց իր արտօնագիրը չէր կրցած ստանալ: Նոյն գիւտը յաջողեցաւ կատարել Էտիսըն: Էտիսըն աշխարհի պարգեւած էր ելեկտրական լուսաւորութեան մեծ բարիքը:

Ան ծնած էր 1847ին Օհայոյի Միլան քաղաքին մէջ: Սկիզբը թերթ կը ծախէր, որպէսզի այս գործէն գոյացած դրամը գործածէր իր քիմիական աշխատանքներուն:

Դպրոցին մէջ չյաջողեցաւ. վարժապետները զինքը «պարապ գլուխ» որակեցին: Էտիսըն աւելի գոհ մնաց, որովհետեւ տունը մնալով կրնար ամբողջովին նուիրուիլ իր հետազօտութիւններուն:

1890ին գտաւ մետաղները փնտռելու մագնիսական կերպը: Հնարեց կրաղիւս արտադրելու նոր մեքենաներ: Իրեն կը պարտինք տիքթաֆոն մը, ելեկտրական պաթրի մը, արուեստական ձգախէժ շինելու կերպեր եւ ուրիշ անթիւ գործնական գիւտեր:

Էտիսըն մեռաւ 18 Հոկտեմբեր 1931ին, 84 տարեկանին:

Հայացուց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷՅԵԱՆ

Արհամարհանքի արժանի են այն անձերը որոնք կրնան բայց չեն կամենար երջանկացնել ուրիշները:

ՍԷՆԹ-ԱՄՊՐՈՒԱԶ

×

Տարօրինակ է կնոջ բնաւորութիւնը:
Սրտին մէջ եղածը շրթները չեն ըսեր:
Շրթներուն ըսածը սիրտը երբեք չի զգար:
Եւ ինչ որ կ'ընէ, իր ուզածը չէ:

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

×

Հոն ուր շատեր կը մեռնին, մահէն մի վախնար:

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Բայց հիմա ատենն էր, ուր իր հոգւոյն բովանդակ գարշութիւնը պատկերացնէր: Ատենն էր, ուր Հայը ջախջախելով իր ոտքին տակն առնէր, անոր գլուխը ճըզմէր, անոր արիւնը ծծէր ու այդ իրեն ատելի եղած տարրը բնաջինջ ընէր գոնէ Վանի նահանգին մէջ, որուն տէրն էր. իշխանն էր, լիազօր կառավարիչն էր ինքը:

Ուստի երբ Թըլքատալաղ Ահմէտ պէյ մեկնեցաւ, ինքը կատաղի ոճրագործի մը պէս ձեռքերը վեր վերցուց ու ինքնիրեն գոչեց.

— Հայե՛ր, Հայե՛ր... պարապ տեղ կ'աշխատիք, հոս ձեր գլուխը ես պիտի ճզմեմ... իսկ մնացած գաւառներու մէջ ուրիշ մը...:

Ու փրփրած բերանը սրբելով, դահլիճէն դուրս ելաւ:

ԼՈՒՍԻԱ

Արեւը նոր ծագած էր:

Վան՝ իր գեղածիծաղ տեսարաններու ու յանկուցիչ դրութեան մէջ, կը ժպտէր առջեւը տարածուած կապոյտ ու միապաղաղ ծովին նայելով:

Այդ պահուն Հայկավանք կոչուած արուարձանին մէջ բնակող Լուսիան իր գեղեցիկ ու լայն արեւնակին վրայ դրուած ծաղիկի թաղարները կը ջրէր:

Օ՜հ, որչափ փոխուած էր այդ մանկամարդ աղջիկը...: Զքնաղ ու նուրբեանդ այտերը մելամաղձութեան ստուերովը պատած էին այն հմայիկ ու աղուոր աչքերը խոր ինկած էին, վարդորակ շըրթունքը կորսնցուցեր էր իր թարմութիւնը. նայուածքը մթնցած էր. լայն ու գգալի ճակատը դառնութիւն մը ունէր..:

Ի՞նչ անցած էր այդ ազնիւ ու կոյս հոգիէն... ինչո՞ւ համար քանի մը ամսուան մէջ այդքան կերպարանափոխ եղած էր ան... ահա ամէնէն ծանր հարցը:

Լուսիա իմացած էր որ իր հայրը պանդխտութեան մէջ կը գտնուէր շուրջ տասնեւվեց տարիներէ ի վեր: Իր մեծ հայրը ծերունի Վարդան աղան, ամէն ատեն սիրտ կուտար իրեն եւ կը հաւատացնէր թէ՝ քիչ օրէն հայրը պիտի վերադառնայ:

Արդարեւ, մանկամարդ աղջիկը, որ հազիւ երկու տարեկան հասակին մէջ բաժնուած էր, չափազանց կարօտցեր էր եւ շարունակ կը սպասէր անոր վերադարձին:

Բայց այս հոգեկան կարօտալից դառնութեան վրայ թշուառ աղջիկը ցաւ մըն ալ աւելցուց: Այդ ցաւը խորո՜ւնկ, այրող ու միանգամայն անզուսպ ցաւ մըն էր:

Լուսիա՝ կը սիրէր... ահա բոլորը:

Լուսիա կապուած էր Վանեկանին:

Այդ վեհ ու բարի մարդը աչքէն չէր հեռանար, իր երեւակայութենէն չէր բաժնուեր... իր բովանդակ էութեանը մէջ թափանցած էր անոր հրեշտակային կերպարանքը: Ժամերո՜վ, ժամերով անոր վրայ կը խորհէր, անոր անունը կ'ուզէր լսել, անոր բառերը կը ջանար յիշել...:

Երբ Վանեկանը վերադառնար, երբ անոր քովն ըլլար ու անոր մեծ ու արտամելի աչքերուն մէջ նայէր անզուսպ դող մը կը զգար, կը տժգունէր ու չէր գիտեր ի՞նչ ըսէր...:

Անիկա առանց պատճառի մը չէր: Մանկամարդ աղջիկը կը վախնար իր հոգին լեցնող սիրոյն նկատմամբ բառ մը խօսելու, որովհետեւ համոզուած էր թէ անձնուրաց մըն էր ան: Ազգային զինուոր մըն էր ան... հետեւաբա՞ր... ախ, այո, գուցէ մերժուէր:

Մերժուի՞լ... սոսկալի էր այդ: Ուստի ստիպուած էր հանդուրժել, ստիպուած էր ինք իր մէջ խեղդուիլ, մաշուիլ, ու խանձարուրով մը կաշկանդուած անլեզու մանուկի մը պէս փուճ տեղ կը ճմլուէր.. մէկը չէր հասկնար, մէկը չէր զգար, մէկը չէր կրնար թափանցել անոր հոգւոյն մէջ:

Շատ անգամ, երբ Լուսիա մինակ ըլլար իր խորունկ մտածումներուն մէջ, կը տրամաբանէր ինքնիրեն.

— Ինչո՞ւ համար պիտի չկրնամ սիրել ազգիս զինուորը. ի՞նչ պիտի արգիլէ զիս անոր յայտնելու դիտաւորութիւնս. միթէ չըսա՞ւ ինծի թէ աշխարհիս մէջ մէկը չունիմ, պատանեկան տարիքէս սկսեալ թափառական եղած եմ եւ թէ ընտանեկան յարկի մը անուշութիւնը չեմ զգացեր բովանդակ կեանքիս մէջ: Ուրեմն... բաւական չէ՞ այս խոստովանութիւնը:

Ինչո՞ւ կասկածիմ, ինչո՞ւ մաշուիմ: Բայց թէ իր կոչումը պիտի չներէ ամուսնանալու, իր ծանր պարտականութիւնը պիտի բաժնէ զիս: Է՜հ, կ'ընդունիմ: Ան ատեն երկու զինուորներ կ'ըլլանք՝ կոյս հոգիով մը իրարու փարած: Այն ատեն մեր սէրը կը կեդրոնացնենք Հայրենիքին վրայ...:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պրիւսէլէն այրի Տիկին Աննա Մաթոսեան եւ դուստրը Այտա կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆՇԱՆ Կ. ՄԱԹՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ (մեռած Պէյրութի մէջ) հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Վարդանուշ Կակոյեան (Փիւժէ-սիւր-Արժանս) իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ Մարտիրոս Կակոյեանի մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐՆԵՐ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Զիլինկիրեանէ 100 Ն. Ֆ. ի նպաստ մանուկներու օդափոխութեան կայանին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի Վարչութիւնը ողբացեալ Իսահակ Տէլիպոյաճեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Մենծիկեան 20 Ն. Ֆ., Այվատեան ընտանիք 5, Կարպիս Աճէմեան 5, Միհրան Սահակեան 5, Տիկ. Կիւլիզար Տէլալքեան 20, Լութֆիկ Վարդեվառեան 10: Նուիրած են նաեւ Մարսէյլի Ազգատախնամին՝ Տէր եւ Տիկին Ա. Մենծիկեան 15, Քէօլէեան ընտանիք 10, Սէն Թ՚Անթուանի Թաղ. Խորհուրդ 30: Հայ Կապոյտ Խաչին՝ Զիչէքեան ընտանիք 10: Սէն Ժերոմի եկեղեցիին՝ Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան 10, Տէր եւ Տիկ. Նիկողոսեան 10, Պ. Կարապետեան 10: Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին՝ Տէր եւ Տիկ. Ա. Մենծիկեան 15: (Ստանալ եկեղեցիի Քարտուղարութենէն):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը: Գոհացուցիչ վարձատրութիւն: Դիմել եկեղեցի:

ԿՈՉ՝ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵՑ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

—o—

Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը, Մարսէյլի Ազգատախնամէն, ինչպէս նաեւ հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանէն, ստացած է առանձին նամակներ, որոնցմով տրամադրութիւն կը յայտնեն, իրենց օժանդակութեան բաժինը բերել, մեր հանգստեան տուները ընդունուելու կոչուած ծեր թեկնածուներու պաշտօնական գործողութեանց վերաբերեալ աշխատանքներուն:

Արդ, Փարիզի Ազգատախնամի վարչութիւնը սիրով ընդառաջ երթալով վերոյիշեալ մարմիններուն խնդրանքին, կը ծանուցանէ ներկայովս, Մարսէյլի եւ շրջանի բոլոր այն ծերերուն, որոնք պիտի փափաքէին Սէն Ռաֆայէլի, Մոնմորանսիի եւ Անտիյի հանգստեան տուները մտնել, փութան իրենց դիմումը կատարել Մարսէյլի Ազգատախնամին կամ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը, որոնք հարկ եղած պաշտօնական թուղթերու գործողութիւնները կատարելով, ամէն դիւրութիւն պիտի ընծայեն:

Հասցէ՝ Ազգատախնամի՝

339, Avenue du Prado, Marseille

Հայոց Առաջնորդարան՝

26, Rue des Convalescents, Marseille

ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք - Փոսթալի թիւն է.—

C. C. P. PARIS 5460-11

ՅԱՐԱԼԷԶՆԵՐՈՒ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳՐԵՑ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Ա. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գին 7 Ն. Ֆ.

Դիմել՝ ՅԱՌԱՋԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Եղիազարեան Ռուբէն Աղաջանի ծնած Ալեքքէկով շրջանի Աղադեկ գիւղը կը փնտռէ իր եղբայրները Նիկողէմոս եւ Արշալոյս Եղիազարեան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

M. Y. Jamgotchian
150, Rue de Chatou,
COLOMBES (Seine).

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով

Վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻՇԻ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընդհանուր ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը պատրաստէ պրըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

→ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ ←

OFFICE INTERNATIONAL DES VOYAGES

36, Galerie Monpensier, PARIS

(Jardin du Palais Royal)

RIC. 54-30 et 72-80

Միակ լիսանս ունեցող գործակալութիւնը որ հայ տնօրէն մը ունի.—

ՔՐԻՍԹԻԱՆ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆ

ՕԴԱՆԱՒ, ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ, ՆԱՒ: ՎԻԶԱ ԵՒ ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՁԵՒԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁՐԻ, ԿԸ ԲԱՒԷ ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ

Բոլոր տոմսերու գիները պաշտօնական գիներն են, ոչ մէկ յաւելում:

Licence d'Etat agrée par la Direction Générale du Tourisme Français sous le No 438

Agrée IATA - ATAF - Atlantique Nord et Sud - USAV.

ՀԱՅ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՄԲ ՄԻԱԿ ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Այս տարի կը կազմակերպէ ճամբորդութիւններ

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ամէնէն նպաստաւոր եւ հանգստաւէտ պայմաններով համաձայնութեամբ Խորհրդային եւ Ֆրանսական սպասարկութեանց

16 Սեպտեմբեր եւ 18 Դեկտեմբեր

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

Օդային գիծով, տեւողութիւն 16 օր

ԳԻՆ՝ 2420 Ն. Ֆ., որուն 242 Ն. Ֆ.ը կանխիկ եւ մնացեալը ամսականով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
31
ՕԳՈՍՏՈՍ
JEUDI
31 AOUT
1961

37-Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9191 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4992

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԶԱՐԹՕՆՔԸ

Արաբական ազգային հարց մը գոյութիւն չունէր օսմանեան տիրապետութեան տակ։ Սուլթան Ապտիւլ Համիտ իբրեւ խալիֆա «համիսլամական» քաղաքականութիւն կը հետապնդէր։ Եըլտըզի պալատին մէջ գլխաւոր դերակատարները Արաբներ էին։ Օսմանեան բանակին մէջ Արաբները կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին։

Արաբական զարթօնքը ծնունդ առաւ Եգիպտոսի մէջ, ուր աւելի տանելի էր վարչաձեւը։ Առաջին քաղաքական կուսակցութիւնը կազմուեցաւ Գահիրէի մէջ, Ճեմալէտտին էլ–Աֆղանիի աշակերտներէն պատմագէտ ու աստուածաբան Մուհամմէտ Ապտուի կողմէ, «Ազգային Արաբական Կուսակցութիւն» անունով։ Քամիլ փաշա, Սամի էլ–Պարուտի, Ապտուլլահ էլ–Նէտիմ եւ երիտասարդ Սա՛ատ Զաղլուլ կարեւոր դեր պիտի խաղային Եգիպտոսի ազատագրական պայքարներուն մէջ։

Թուրքիոյ մէջ, քսաներորդ դարու սկիզբները գաղտնօրէն կազմակերպուեցան Արաբները։ Պաղեստինցի Արաբ մը՝ Նէճիպ Ազուրի 1905ին Փարիզի մէջ հրատարակեց ֆրանսերէն լեզուով գիրք մը՝ իբրեւ բանբեր «Արաբական Հայրենիքի Լիկայի», ջատագովելով կազմութիւնը արաբական անկախ մեծ պետութեան մը, Միջագետքէն մինչեւ Սուէզ, մականին տակ Թագաւորի մը, որ միաժամանակ խալիֆա պիտի ըլլար։ Հեղինակը նկատի ունէր Հիճազի էմիրը, մարգարէի սերունդէն։

Օսմանեան Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ «Արաբեւօսմանեան Եղբայրութեան Ընկերութիւն» մը կազմուած էր, սակայն երկար կեանք չունեցաւ։ Թուրքերը ծրագրեր էին մաքրագործել կայսրութեան ոչ–Թուրք տարրերը։

Այդ օրերուն Ապտիւլ Ազիզ էլ–Մըսրի Պոլսոյ մէջ կազմեց «Էլ Ահտ» (Ուխտ) գաղտնի կուսակցութիւնը։

Հետզհետէ կազմուեցան նաեւ ուրիշ կուսակցութիւններ, ինչպէս Քահթանի– ... – որմնադիրեան գոյնով, «Էլ ...աամ Էլ Արապի» (Արաբ Եղբայրներ), «...Թաուրիյէթ–իւլ–Արապիյա» (Արաբական Յեղափոխութիւն), Նահտաթ–իւլ–Լիպնանիյէ (Լիբանանեան Զարթօնք), ...ամիյէ (Բարենորոգչական), Էլ Լամէրքէզիյէ (Ապակեդրոնական), Էլ Ֆաթաթ (Երիտասարդական, կազմուած Փարիզի մէջ), եւայլն։

Ինչպէս Օսմ. Սահմանադրութենէն առաջ, նոյնպէս ետքը, մանաւանդ Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին, Սուրիոյ եւ Լիբանանի արաբ ազգայնական մտաւորականները սերտ յարաբերութեան մէջ էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ։ Նոյն ճակատագրին ենթակայ բախտակից երկու ազգեր կը ձգտէին նոյն նպատակին, — ազատագրում Թրքական լուծէն եւ ստեղծում ազգային անկախ հայրենիքի։

1913ին Փարիզի մէջ Ապտիւլ Համիտ էլ–Զահրաուիի նախագահութեամբ կայացաւ Արաբական Համագումար մը՝ պաշտօնապէս հրաւիրուած «Ապակեդրոնական կուսակցութեան» անունով, բայց իրականին մէջ կազմակերպուած «Երիտասարդ Արաբներու» (Ֆաթաթ) գաղտնի կազմակերպութեան կողմէ։

Իշխան Սապահէտտին կը քաջալերէր Օսմ. կայսրութեան ոչ–Թուրք տարրերուն տեղական ինքնավարութիւնը՝ «ապակեդրոնացման» դրութեամբ։ Իթթիհատը վերջին ծայր կը հակառակէր այս ծրագրին։

Փարիզի Արաբական Համագումարին մէջ քուէարկուեցան բանաձեւեր՝ բարենորոգումներ պահանջելու ո՛չ միայն Արաբներուն, այլ եւ Հայերուն համար։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միակ կազմակերպութիւնն էր, որ կ՚աջակցէր արաբ հայրենասէրներուն, իրենց ազատագրական ձեռնարկներուն մէջ։ Եւ Համագումարը միաձայնութեամբ համակրանքի եւ ջերմ գնահատանքի բանաձեւ քուէարկեց Հայոց ի նպաստ։

Համագումարը կը պահանջէր տեղական լայն ազատութիւններ շնորհել Արաբներուն եւ Հայերուն, պաշտօնական լեզու ճանչնալ արաբերէնը արաբախօս հողամասերուն եւ հայերէնը՝ հայկական նահանգներուն մէջ։

Այս պահանջները գոհացում գտան թուղթի վրայ, օսմ. կառավարութեան ընդունած Բարենորոգումներու ծրագրով, Հայերուն համար 1914ի փետրուարին։

Սակայն համաշխարհային առաջին պատերազմը տակնուվրայ պիտի ընէր ամէն բան։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՏԸՊՐԷԻ ՃԱՌԸ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԱՊԱԳԱՆ ԱՅՆ Է, ԻՆՉ ՈՐ ԱԼԺԵՐԱՑԻՆԵՐԸ Կ՚ՈՒԶԵՆ

Տըպրէ Զայն – Պատկերասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ առջի օր եւ փայլուն պատկեր մը գծեց Ֆրանսայի կացութենէն։ Տնտեսական վիճակը առողջ է։ Երեք տարի է պետական պիւտճէն այն է, ինչ որ Խորհրդարանը քուէարկած է։ Արտաքին առեւտուրը մշտական յառաջդիմութիւններ արձանագրած է։ 1958էն ի վեր, Ֆրանսա, ճարտարարուեստի գետնին վրայ, երկիր մըն է որ կը ծախէ արտասահմանին։ Պարտքերուն մեծ մասը վճարուած է։ Հակառակ այս փայլուն կացութեան, Վարչապետը շեշտեց.— «Բոլոր աշխատաւորներու գնելու կարողութեան բարձրացումը անհրաժեշտ է։ Երկրագործութեան միջին եկամուտի յաւելումն ալ որոշ եւ իրական է։ Ճարտարարուեստը գրեթէ անգործութիւն չի ճանչնար։ Բայց պէտք է ըսեմ ինչ որ ոեւէ վարչապետ, մտահոգ ապագային մասին, պիտի ըսէր իմ տեղս.— Ժամանակը եկած չէ քաղաքականութիւնը շըրջելու եւ ճիգը նուազեցնելու։ Կառավարութիւնը իրաւունք չունի տեղի տալու անհատական շահերու ճնշումին տակ։ Վերանորոգում մը յաջողեցաւ, յաջողեցաւ տնտեսապէս, յաջողեցաւ ընկերային գետնի վրայ, բայց այս վերանորոգումը 3 տարեկան չէ տակաւին։ Ուրեմն, ամէն տեսակէտով խախուտ է։ Աւելին, եւ կ՚ուզեմ շեշտել այս կէտը, ազգին բեռը, մեր պարտաւորութիւնները երիտասարդ սերունդներուն հանդէպ, Ֆրանսայի կացութիւնը աշխարհի մէջ, ամէն բան կը թելադրէ մեզի որ յարատեւենք այն ճամբուն վրայ, որ գծուեցաւ 1958ին։ Ծանր պարտաւորութիւններ ունինք։ Նախ զինուորական։ Այսպ Ալժերիան, որուն խաղաղեցման եւ զարգացման զօրավիգ կանգնած ենք։ Վաղը, Ալժերիոյ ապագան պիտի ըլլայ այն, ինչ որ Ալժերացիները ուզեն որ ըլլայ։ Բայց ներկայիս ծանր պարտաւորութիւններ ունինք հոն»։

Վարչապետը ապա շեշտեց թէ պէտք է թօթափել հին եւ պահպանողական ձեւերը, բոլոր մարզերու մէջ։ Յիշեց Հասարակաց Շուկան եւ անոր ստեղծած առաւելութեանց կողքին՝ պարտաւորութիւնները։ Այս ամբողջը կը յանգին Վարչապետին ճառին վերջին մասին եւ եզրակացութեան.— «Ի՞նչ ընել այս պարտաւորութեանց դիմաց։ Պիտանին պահել լաւ վիճակի մէջ եւ հաւասարակշռել մուտքն ու ելքը։ Աշխատավարձքերը պէտք է բարելաւուին, բայց անոնց կանոնաւոր յաւելումը պէտք է հետեւի արտադրութեան յաւելումին եւ չանցնի, անկում չպատճառելու համար։ Պետութիւնը պէտք է աւելցնէ իր պաշտօնեաներուն քիչ նպաստաւորուածները եւ այդ ուղղութեամբ կարեւոր վարկեր բացած ենք 1962ի համար։ Պետութիւնը պէտք է օգնէ երկրագործութեան, որուն յեղաշրջումը դէպի նոր ձեւեր, անհրաժեշտութիւն է։ Բայց այս գետնի վրայ, երկու տարի է կառավարութեան գործը հսկայական է։ Հարկ է հիմա յարատեւել։ Պետութիւնը պէտք է ապահովէ ընկերային պիւտճէները եւ օժանդակէ գլխաւորաբար երկրագործութեան ընկերային պիւտճէին։ Բայց սահմաններ կան որոնցմէ անդին, ապագան խնդրոյ առարկայ կրնայ դառնալ։

«Սկիզբը կարգ մը տուրքեր թեթեւցուցինք եւ առանց աղմուկի, բարենորոգումներ կատարեցինք, որոնք վերջ դրին շատ մը անարդարութեանց։ Գործը անհրաժեշտ էր եւ կենսականին մէջ պէտք է պահպանուի։ Բայց պէտք չէ ճշմարտութիւնը չպարել։ 1962ին պէտք է պահանջենք լուրջ դանդաղեցում մը տուրքերու թեթեւացման մէջ եւ պէտք է, իբրեւ լրացուցիչ, նոր հարկատուրքեր գըտնենք գլխաւորաբար հարստութեան վրայ եւ, օրինակի համար. եւ այս կարեւոր է, պէտք է նախատեսել նոր տուրք մը այն շահերուն վրայ, զորս կ՚ապահովեն անշարժ կալուածներու դրամագլուխը, հողերու յաւելումը եւայլն։ Զենք կրնար ընթացք տալ աշխատանքի ժամերը պակսեցնելու դիմումներուն, ներկայիս խելօք բան չէր ըլլար։ Կը լսեմ նաեւ թէ շարժումներ կը պատրաստուին, սպառնալիքներ կը տեղան։ Սա կրնամ պատասխանել միայն.— Կառավարութիւնը շատ վճռական պիտի ըլլայ, որովհետեւ պէտք է ըլլայ։ Եթէ տրամադիր է խօսակցութիւններ եւ գործակցութիւններ ընդունելու, իր նախատեսումներու սահմանին մէջ միայն կրնայ ընդունիլ, ըլլայ ելմտական, ըլլայ տնտեսական, ըլլայ ընկերային։ Պէտք հսկէ հանրային կարգապահութեան պահպանման, պիտի պահէ իր քաղաքականութիւնը»։

Նոյն օրը Ելմտական Նախարար՝ Վալերի Ժիսքար տ՚Էսթէն յայտարարեց թէ պետական գանձին 7 միլիար Ն. Ֆրանքի բացը պիտի պահուի 1962ին ալ, թէ եկամուտի տուրքին (surtaxe progressive) թեթեւացումը պիտի իրագործուի յառաջիկայ տարի։ Երկաթուղին գինի յաւելումներ պիտի որոշէ, որովհետեւ պետական վարկերը պիտի չբարձրանան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԱՓՈՆԻ վարչապետը նամակ մը ղըրկեց Խրուշչեւի ուր կը պատասխանէ խորհրդային վարչապետին դիտողութեանց՝ իր երկրին Միացեալ Նահանգներու հետ կնքած ապահովութեան դաշնագրին առթիւ։ Արդարեւ, Խրուշչեւ իբրեւ նախապայման, այդ դաշնագրին ջնջումը կը պահանջէ, իր կարգին դաշնագիր մը ըստորագրելու համար Ճափոնի հետ։ Վարչապետ Իքետայի նամակին ոճը այն տըպաւորութիւնը կը թողու թէ Միկոյեան չէ յաջողած բարւոքել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները։ Ճափոնի վարչապետը քիչ մը զարմանալի կը գտնէ խորհրդային բողոքը Ամերիկայի հետ իր ունեցած դաշնագրին համար, երբ Խորհ. Միութիւնը, առաջինը, Ճափոնի դէմ դաշնագիր մը ստորագրած է Չինաստանի հետ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի սպասարկութեանց պետը յայտնեց թէ 1959ին Քապուլի մէջ (Աֆղանիստան) Այզընհաուըր սրտի ծանր տագնապ մը անցուցած է որ մահացու ընոյթ ունեցած է։ Ազատած է շնորհիւ թթուածին տուող գործիքին, որ հետը տարած էր։

ԽՐԱՒՉԵՆՔՕ անուն խորհրդային լրագրող – գրագէտ մը անձնասպան եղած է Քանի (Քալվատոս) պանդոկի մը մէջ։ Մաս կը կազմէր կազմակերպուած ճամբորդութեան մը։ Նամակ մը ձգած է, ուր կ՚ըսէ թէ նախընտրած է մեռնիլ, որովհետեւ համաձայն չէ իր երկրին վարչակարգին հետ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Նախարարութիւնը ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ իր քաղաքացիներուն, որոնք Արեւելեան Պերլին կ՚երթան կամ խորհրդային գըրաւման շրջանը ընդհանրապէս եւ գլխաւորաբար Լայփցիկի տօնավաճառին, այն վտանգներուն վրայ որոնց ենթակայ են։ Ֆրանսա դիւանագիտական ներկայացուցչութիւն չունենալով Արեւելեան Գերմանիա, չի կրնար տէր կանգնիլ իր հպատակներուն։

ԱԼԺ. ԱԶԱՏ. ՃԱԿԱՏԻ պաշտօնաթերթը՝ Էլ Մուճահիտ կը գրէ թէ Ալժերիա անկախութեան սեմին կը գտնուի։

ՏՐԻՈՒ ՓԻՐՍԸՆՍ, ամերիկացի լրագրողը որ Խրուշչեւին հետ էր Սոչի, կարգ մը նոր յայտարարութիւններ ըրաւ։ Խրուշչեւ լողալ չի գիտեր եւ նախասիրած խօսքն է՝ միշտ կրկնել.— Եթէ Խորհ. Միութիւնը եւ Միացեալ Նահանգները իրար հասկնան, ոչ ոք պատերազմ կրնայ ընել։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ որոշեց բանակցութեանց նախաքայլը առնել, Պերլինի համար։ Գերմանական աղբիւրներու համաձայն, որոնց արձագանգ կը հանդիսանայ Նիւ Եորք Թայմզը, գրաւոր ոչ մէկ առաջարկ պիտի ըլլայ, այլ Մոսկուայի ամերիկացի դեսպանը կրնայ այդ մասին խօսիլ Կրեմլինի հետ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Հանրապետութեան նախագահը Լիւպքէ Արեւմտեան Պերլին հասած է, շատ գաղտնի ճամբորդութենէ մը ետք։ Հաւանաբար միջամտէր չըլլալու համար «օդանաւային նրբանցքներուն մէջ»։

ՇԱՄՈՆԻՍՔԻ մօտ շատ ծանր արկած մը պատահեցաւ առջի օր։ Օդանաւ մը, որ 800 քիլոմեթր արագութեամբ կը սուրար, զարկած է եկիւյ տիւ Միտիճ Հէլպրոնէրի գաղաթնակէտին միացնող ելեկտրաթելերուն, որուն հետեւանքով, մէկ թելէ–քապին ինկած եւ փշուր–փշուր եղած է։ Վեց դիակներ գտնուած են բայց վախ կայ որ վերջնական թիւ մը չէ։ Ուրիշ թելէ–քապիններ 36 ժամ մնացած են թելէ մը կախուած եւ բարեբախտաբար ի վերջոյ կարելի եղած է բոլոր ճամբորդները փրկել, թէեւ բոլորին ջիղերը քայքայուած վիճակի մէջ են։

ՊՐԱԶԻԼԻ կացութիւնը միշտ անորոշ կը մնայ։ Վերջին լուրերու համաձայն, փոխ–նախագահ Կուլար Պրազիլ վերադարձած է, ինչ որ կը նշանակէ թէ Սահմանադրութիւնը պիտի գործադրուի եւ Կուլար չի վախնար բանտարկուելէ, Պրազիլիա իջած պահուն։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ Արտաքին նախարարը հրաժարած է։

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱՅԻ ժողովին նիստերը կարճ եւ արագ եղան։ Բացակայ էին Սեքու Թուրէ (Կինէ) եւ Ն՚Քրումա (Ղանա)։ «Օրուան մարդն էր «ԱՀԱԿ»ի նոր ղեկավարը՝ Պէն Խետտա։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ընդունած է Թունուզի խորհրդային դեսպանը։

ՍՈՒՐԻՈՅ
ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

ԽՄԲ.— Սուրիոյ վերջին դէպքերու առթիւ Պէյրութի *Ազդակին* մէջ (Օգոստ. 23) կը կարդանք.—

«Մէկ ամիսէն աւելի է, որ լուռ ու համբերատար սպասումով ականջալուր եղանք եւ կարդացինք՝ այն ծանրակշիռ ամբաստանութիւնը, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գործակալն է «բազմաթիւ իմպերիալիստական պետութիւններու ու Իսրայէլի»:

«Ամչեցուցիչն ու անըմբռնելին այն է, որ Դաշնակցութիւնը մեղադրողը այն երկրի իշխանութիւնն է, որ անցեալին ու ցարդ գնահատած է մեր կուսակցութեան ընծայած ծառայութիւնները եւ գործնական փաստերով հաստատած է անոր բոլորանուէր հաւատարմութիւնն ու մշտատեւ օրինապահութիւնը:

«Դեռ 1913ին, Օսմանեան իշխանութեան տակ, երբ Սուրիան ու Լիբանանը բարենորոգումներու *նշանաբանով, միասնաբար կը պայքարէին իրենց ազգային անկախութեան ու ազատութեան համար, ամբողջ Օսմանեան կայսրութեան մէջ միակ կազմակերպութիւնը, որ զօրավիգ եղաւ ազատաբաղձ արաբ ժողովուրդին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր: Եւ պատմական անժխտելի փաստ է, որ Փարիզի մէջ գումարուած արաբական Քոնկրէն համակրանքի ու ջերմ գնահատանքի բանաձեւ քուէարկեց միաձայնութեամբ հայ ժողովուրդի հանդէպ, ի գնահատութիւն Հ. Յ. Դաշնակցութեան բերած անշահախնդիր աջակցութեան:*

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր, որ հեռաւոր Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիսի կեդրոնական հրապարակին վրայ, Ջեկայի քթին տակ, արժանի ձեւով պատուհասեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի ժողովուրդներուն դահիճը՝ արիւնարբու Ճէմալ փաշան: Ճէմալ այն ճիւաղն է, որ չգոհանալով արաբ մտաւորականներու աքսորով, ոչ միայն Դամասկոսի եւ Պէյրութի հրապարակներուն վրայ կախաղան բարձրացուց անկախութեան լուսաղէմ հերոսները, այլ եւ փորձեց արմատէն բնաջնջել Լիբանանի քառորդ միլիոն ժողովուրդը՝ սովով ու համաճարակով: Արդարութեան գերագոյն այդ ակտով, Հայութիւնը իր երախտագիտական զգացումը յայտնեց արաբ ասպնջական ժողովուրդներուն եւ անքակտելի ու յաւերժական բարեկամութեան հիմերը նետեց:

«1937էն մինչեւ 1939 Սանճաքի ամբողջ հայ ժողովուրդը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ, սուրիացի ժողովուրդի ու կառավարութեան կողքին կանգնեցաւ եւ նուիրումով ու աներեր հաւատարմութեամբ գործակցեցաւ անխտիր բոլոր արաբ հայրենասէրներուն:

«1948ի արաբ – իսրայէլեան պատերազմին, դաշնակցական կամաւորներն էին, որ թանկագին զոհերու գնով, յաջողապէս պաշտպանեցին Հայոց Սուրբ Յակոբ վանքը Հրեաներու գրոհներուն դէմ եւ յաջողեցան արգիլել անոնց յառաջխաղացումը: Երուսաղէմի զինուորական հրամանատարին համար դաշնակցական կամաւորներու ինքնաբուխ նախաձեռնութիւնը սրտապնդիչ անակնկալ մըն էր: Յորդանանի կառավարութիւնը բարձրօրէն գնահատելով անոնց մատուցած գովարժան ծառայութիւնը, զանոնք վարձատրեց զինուորական շքանշանով: Այս դաշնակցական կամաւորները գիշեր ցերեկ անընդհատ կռուեցան ոչ թէ պետութեան զէնքերով, այլ իրենց միջոցներով, որ հայթայթած էին քրտինքով ու զոհողութիւններով: Արդ, կարելի՞ է մտածել թէ արաբական դատին ինքնաբերաբար ծառայած այս կամաւորները օր մը պիտի ամբաստանուէին ոչ միայն հայրենիքի դաւաճան, այլ մանաւանդ Իսրայէլի գործակալ:

«Ամենուրեք, Եւրոպայի, ու յատկապէս Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկաներու մէջ, արաբական բոլոր երկիրներու պետական դէմքերը, որոնք պաշտօնական հանդամանքով կամ առաքելութեամբ հոն այցելած են, այդ երկիրներու Դաշնակցականներուն կողմէ եղբայրաբար հիւրասիրուած են, եւ անոնց ընծայուած է անվերապահ աջակցութիւն: Այս ջերմ ու մտերմական վերաբերումը յաճախ լաւ աչքով չէ դիտուած Հրեաներու կողմէ, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, եւ մեր վրայ հրաւիրած է անոնց թշնամանքն ու ատելութիւնը:

« Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը քառասուն տարի է յարատեւ պայքար կը մղէ համայնավարութեան դէմ, իբրեւ վնասաբեր ու վտանգաւոր գաղափարաբանութիւն, իբրեւ ազգերու անկախութեան ոսոխը եւ իբրեւ քաղաքական ազատութեան գերեզմանափորը: Այս իսկ պատճառով համայնավարութիւնը բուռն ու ատելավառ մոլուցքով, առանց կանգ առնելու միջոցներու առջեւ, կը հարուածէ Դաշնակցութիւնը, զայն ֆիզիքապէս բնաջնջելու վճիռով: Իր եղեռնածին այս միտքը ան չէ վարանած յայտնել միայն գրաւոր կերպով, այլեւ գործադրած է զայն, ուր որ պատեհութիւն ներկայացած է:

«Կտրուկ կերպով կը յայտարարենք, որ Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ պետութեան գործակալ եղած է, ոչ ալ կրնայ ըլլալ: Միակ կազմակերպութիւնը, որ 40 տարիէ ի վեր անվերջ յեղյեղած է, թէ Դաշնակցութիւնը իմպերիալիստներու ու վերջին տարիներուն Իսրայէլի գործակալն է, ատիկա միջազգային կոմունիզմն է: Կոմունիզմը լաւապէս տեղեակ է, որ Դաշնակցութիւնը անպարտելի է, որովհետեւ անոր խտէալը աւելի ազդու է ու յաւիտենական քան հիւլէական ուժը: Ատիկա անկախութեան ու ազատութեան խտէալն է, ու տիեզերական է ու կը պատկանի երկրագունդի բոլոր ազգերուն, Հայուն ու Արաբին, ճերմակին ու խափշիկին եւ որ միակ անպարտելի ուժն է, որմէ կոմունիզմը կը սոսկայ:

«Արաբական երկիրներու մէջ Սուրիան քաղաքական բացառիկ իրադարձութիւններու երկիրը եղած է, որ նշաւակ եղաւ իրերայաջորդ վերիվայրումներու ու պետական հարուածներու: Իր անկախութեան տէր դառնալէն ի վեր, 1949էն 1954, հինգ անգամ պետական յեղաշրջում կատարուեցաւ, որոնց մէջ հայ ժողովուրդը ու Դաշնակցութիւնը ոչ միայն դոյզն մասնակցութիւն չունեցան, այլ եւ կառչելով իրենց անփոփոխ սկզբունքին, նախանձախնդրօրէն պահեցին իրենց հաւատարմութիւնը հանդէպ կառավարութեան ու սուրիական ժողովուրդին: Սակայն կոմունիզմը, որ ճարպիկ ու փորձառու է պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալու, կ'օգտագործէր իրադարձութիւնները, իշխանութեան տիրանալու համար: Նոր աշխարհամարտի մը հետեւանքով խորհրդային գրաւումի մը կամ իշխանութիւնը համայնավարներու ձեռքը անցնելու պարագային, Դաշնակցականներու ճակատագիրը ստոյգ մահն էր, ֆիզիքական բնաջնջումը:

«Այդ ահարկու վտանգը բացորոշ սպառնալիքի վերածուեցաւ 1957ին, երբ օրը օրին կը սպասուէր, որ Խալէտ Պեքտաշ զօրավար Աֆիֆ Պըզրի միջոցով Սուրիոյ իշխանութեան տիրանայ:

*«Այդ տարին զօրավար Ա. Պըզրին Համսի Սպայից վարժարանի ամավերջի հանդէսին, ուր ներկայ էին Ժտանով ու Սվաստոնի խորհրդային ռազմանաւերու հրամանատարը՝ ծովակալ Քոթով, ճառ մը խօսելով, ըսաւ. «*Պէտք է վարժեցնենք ժողովուրդը զինեալ պայքարի, առիթ ընծայենք իւրաքանչիւր քաղաքացիի որ մասնակցի իր հողին վրայ բունացող իմբերիալիզմի բնաջնջումին: Զէնք պիտի բաժնենք բոլոր անոնց, որ զէնք կը պահանջեն*»: Զօրավար Պըզրին օր ցերեկով զէնք բաժնեց բոլոր համայնավարներուն, սակայն խստիւ մերժեց Դաշնակցականներու դիմումը: Սեղմուած այս ահաւոր իրադարձութեան մէջ, Դաշնակցական երիտասարդութեան առջեւ կը ցցուէր երկընտրանք մը. կամ անդէն կոտորուիլ, ֆիզիքապէս բնաջնջուիլ եւ կամ միջոցներու դիմել դիմադրելու սպառնալիքը:*

«Դաշնակցականները ունէին անցեալի դառն փորձառութիւնը՝ համայնավարներու վայրագութիւններէն եւ չահատակութիւններէն:

«Հայաստանի մէջ, չարչարանքով սպաննեցին, շատերը անգթօրէն կացինահար ըրին եւ անխտիր սրածեցին բոլոր Դաշնակցականները, որոնք ինկան իրենց ձեռքը:

*«*Իրանի *մէջ, խորհրդային գրաւող բանակը առեւանգեց Դաշնակցական մտաւորականները, որոնցմէ մէկ քանին միայն ողջ մնացին, տոկալով աքսորի տառապանքին ու ճամբաներու տարապարհակ աշխատանքին:*

*«*Ռումանիոյ *եւ* Պուլկարիոյ *մէջ, բազմաթիւ Դաշնակցականներ ձերբակալուեցան մի միայն Դաշնակցական ըլլալու յանցանքով, ուղարկուեցան Սիպերիոյ խորերը, ուր ենթարկուեցան այնպիսի գեհենական ռէժիմի մը, ուրկէ քանի մը հոգի միայն կենդանի դուրս եկան:*

« Յունաստանի *մէջ, համայնավար փարթիզաններու կարճատեւ տիրապետութեան շրջանին, Դաշնակցական բանաստեղծ, գործիչ ու նաեւ ամբողջ ընտանիք մը մեծով ու պզտիկով, դաւադրաբար խողխողուեցան:*

«Այս սահմռկեցուցիչ փաստերու յիշողութեամբ ու ճնշումով պրկուած երիտասարդութիւնը բնական ու տրամաբանական է, որ մտածէ ու մտահոգուի ինքնապաշտպանութեամբ:

«Իսկ Իսրայէլի գործակալ ըլլալու ահաւոր ամբաստանութիւնը՝ ուղղուած Դաշնակցութեան չարանիւթ յերիւրանք մըն է, անհիմն ու բացարձակ զրպարտութիւն մը, որուն անհեթեթութիւնը շուտով մերկապարանոց երեւան կուգայ:

«Ցարական, Օսմանեան ու Խորհրդային բռնատիրութիւններու դէմ իր աննահանջ պայքարի ընթացքին, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տուած է բազմահազար զոհեր, անմոռաց ու խնկելի նահատակներ ազատութեան ու անկախութեան տաճարին եւ յօժար է նորէն տալու հայ ու արաբ ժողովուրդներու անկախութեան համար:

«Սակայն ամբողջ սրտով ու հոգիով կը մերժենք այն անհիմն ու սխալ վերագրումը, թէ սուրիական հայրենիքի դէմ դաւող Դաշնակցական գոյութիւն ունի մեր երկրագունդին վրայ:

«Մեր ամբողջ էութեամբ կը մերժենք ունենալ Սուրիոյ մէջ նահատակներ, որոնց անմեղ ճակատը խարանուած ըլլայ դաւաճանութեան կնիքով:

«Եթէ պատահի անհաւանականը եւ արաբական խիղճը լուռ մնայ այս ահաւոր անարդարութեան դէմ, վստահ եղէք *որ Սուրիոյ ու Լիբանանի անկախութեան համար նահատակուած անզուգական հերոսներու՝ Սայիտ Աքլի, Օմար Համատէի, Ահմէտ Թապարայի, Նուրէտտին Քատիի, Ապտիւլղանի Արէյսիի ու անոնց մարտիրոս ընկերներու ոսկորները պիտի խլրտին իրենց գերեզմանին մէջ եւ պիտի բողոքեն անձախընթացօրէն ահեղ անարդարութեան դէմ»:*

«ԱԶԴԱԿ»

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՍԻՈՆ», ամսագիր կրօնական – գրական – բանասիրական: Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, թիւ 7-8 Յուլիս – Օգոստոս 1961:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ
(ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ
Ա.

Զօհրապ 31 *Յունուար* 1914 *թուակիր նամակով Զօպանեանի կը հաղորդէ ստացուած արդիւնքը* (Անահիտ, 1930 *թիւ* 3):

Շահեցանք.—

10 *տարուան համար պետութեանց հաւանութեամբ երկու ընդհ. քննիչ:*

Դատարաններու մէջ հայերէնի գործածութիւնը:

Համեմատական մասնակցութիւն ժողովրդական աթոռներու:

Հանրային պաշտօններու մասնակցութիւն կէս առ կէս:

Հողային հարցի կարգադրութիւն:

Կրթական տուրքէն մեր բաժինը՝ մեր վճարած տուրքին քանակին համեմատութեամբ:

Համիտիէ գունդերուն բանակէն ենթարկումը:

Կորսնցուցինք.—

Մէկ նահանգի մը կազմութիւնը:

Ընդհ. քննիչներուն մնայուն հանդամանքը:

Օր ըստ օրէ պիտի աւելնան նոր ազդակներ, ռուս պաշտպանութիւն, եւրոպական պաշտպանութիւն, տաճկական քայքայում, Հայերու ներքին ուժերուն համերաշխ գործակցութիւնը, մտաւորական եւ տնտեսական զարգացումը, աճումը:

Լաւատես տողերէն ետք կ'աւելցնէ. «Վախ ունիմ շատ մեծ եւ ցաւ մը շատ խորունկ, Պոլսոյ Հայոց անիշխանութիւնն է: Այդ հոսանքը զսպել կարելի չէ, խոհեմութեամբ եւ հեռատեսութեամբ կառավարուելու կարօտ են ազգին գործերը»:

Զօհրապ կ'ըմբռնէ թէ համեւրոպեան պատերազմը աղետաբեր պիտի ըլլայ օսմ. Հայութեան: Այն ատեն ի զերեւ պիտի ելլեն իր բոլոր յոյսերը, պիտի չքանան բոլոր ազդակները: Մտերիմներուն ըսեր է եւրոպական տագնապի ատեն. «Վայ հայ ժողովուրդին, եթէ համեւրոպեան պատերազմ ծագի, Թուրքերն անպատճառ կը միանան Գերմանիոյ եւ Թրքահայութեան համար մահացու վտանգ կայ այն ատեն»: (Նոյն թիւ, էջ 8–9):

Նախապէս ալ յոռետես ըլլալու էր, Գերմանիա ամէն ջանք կը թափէր սիրաշահելու համար Թուրք վարիչները, գերման դեսպան Վանկենհայմ ճարտար դիւանագէտ մըն էր, լաւ ըլլալու էր Ֆրանսական դեսպանատան ներկայացուցիչ Սէն Քանթէնի խօսքը. «Բարենորոգումներու արդիւնքները պիտի տեսնուին տասնէն քան տարի ետք»: Դիւանագէտները գիտէին թէ պատերազմը անխուսափելի էր:

Զօպանեան կը վկայէ թէ «Զօհրապ հայ ցեղին շահերը ամէնէն աւելի ուժգնօրէն պաշտպանող իր տաղանդով անոր աւելի պատիւ բերող Հայը եղաւ: Այս նամակը անոր ազգասէր գործիչի տաք սիրտը եւ յստակ ու դրական միտքը ցոյց կուտայ պայծառօրէն»:

Երկրորդ նամակով մը, 17 *Փետրուար* 1914 *թուակիր, կը յայտնէ թէ* «Ամէն ինչ Ռուսիոյ կը պարտինք այս գործին մէջ, երբեք չմոռնանք ասիկա»:

Ազգային քաղաքականութեան հիմնական գիծերը պիտի ըլլան. 1) Ռուսական պաշտպանութիւն, *ահա՛ անկիւնաքարը հայկական քաղաքականութեան:* 2) Գերմանիոյ հետ մերձեցում. *ահա՛ մեր երկրորդ հիմնական ուղղութիւնը:* 3) Թուրքերու հետ մերձեցում, *ահա՛ երրորդ ուղղութիւնը մեր ապագայ քաղաքականութեան:* 4) Վանել մեր մէջէն երկպառակութիւնը: 5) Նուիրուիլ տնտեսական եւ կրթական զարգացումի, *ահա՛ հինգերորդ ուղղութիւնը:* 6) *Այս ամէնը միաժամանակ վարելու կարող* Ազգային Գործադիր Իշխանութիւն մը: (*«Ամէնուն Տարեգիրքը»*, 1959, *էջ* 144–145):

×

Նախորդ գրութեան մէջ «խորունկ ցաւ»ով յիշած էր ներքին պառակտումները, կրկին կը յիշէր հինգ տարի առաջ եւ Ազգ. Ժողովին մէջ կ'ըսէր. «Մեր մէջ յեղափոխականը, ոչ – յեղափոխականը, վաճառականը, փաստաբանը, սեղանաւորը, ամէնքս ալ ազգասէրներ ենք, սակայն իրար բզքտելու մարմաջ մը կը բաժնէ մեզ իրարմէ» (1909*ի նիստին): Ճիշդ* 30 *տարի առաջ Ներսէս Պատրիարք ալ համերաշխութեան, աշխատակցութեան կոչ ուղղած էր պատուարժան անդամներուն, բայց անօգուտ: Ժողովը բաժնուած էր դասակարգերու, բայց կարելի էր համաձայնութեան մը յանգիլ, եթէ հետեւէին Զօհրապի: Ժողովին մէջ կը յայտարարէր. «Ես յեղափոխական կուսակցութեանց անդամ չեմ, բայց համակիրներէն եմ եւ կը պատկանիմ Պոլսոյ Հայոց պուրժուա դասակարգին»: Ապահովաբար կուսակցութիւններն ալ համակիր էին այս պուրժուային:*

Զօհրապ եւ Պատրիարքարանի շրջանակները համոզուած էին թէ Ռուսիա փոխած էր իր հակահայ քաղաքականութիւնը, հեռացած էր Լոպանովեան «Հայաստանն առանց Հայի» քաղաքականութենէն: Կոտորածներու ատեն ռուս պետական անձեր կրկնած էին «Մեր հարաւային սահմաններուն վրայ Նոր Պուլկարիա մը չենք ուզեր»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 9)

ԻՐԱՆ

ԵՐԿԻՐ ՄԸ, ՈՐ 2500 ՏԱՐՈՒԱՆ ՓՈԹՈՐԿՈՏ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՒՆԻ

—o—

Իրան կամ այլ անուամբ Պարսկաստան, ունի իր ետին 2500 տարիներու փոթորկոտ պատմութիւն մը:

Քրիստոսէ առաջ վեցերորդ դարուն, ան հսկայ կայսրութիւն մըն էր, որ կը տարածուէր Եգիպտոսէն մինչեւ Հնդկաստան: Գաղտնի ոստիկանութիւն մը, որ կը կոչուէր «Թագաւորին Աչքերն ու Ականջները», մօտէն կը հսկէր նոյնիսկ ամէնէն հեռաւոր նահանգներու կառավարիչներուն վրայ: Միապետը պաշտպանուած էր «Անմահներ»ով, որոնք անձնական պահակազօրքն էին թագաւորին, եւ որոնց թիւը երբեք չէր պակսեր 10.000էն:

Սակայն, Քրիստոսէ առաջ 333 թուականին, Մեծն Աղեքսանդրի արշաւանքէն սկսեալ, Պարսկաստան ենթարկուեցաւ զանազան ներխուժումներու: Յաջորդաբար՝ արշաւեցին Արաբները, Թուրքերը, Մոնկոլները, Թաթարները եւ Աֆղանները, որոնք խուժեցին Արեւմտեան ադգերուն վրայ: Պարսկաստանի սահմանները սեղմուեցան, սակայն երկիրը վերապրեցաւ:

ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀՈՒԻՆ

Իրանի այժմու վեհապետը, Մոհամմէտ Րիզա Շահ Փեհլեւի, վերջերս ըսած է այցելուի մը.

«Իրանցիները հին ժողովուրդ են, հաստուն: Հարկ էր որ մեծ յատկութիւններ ունենային այդքան արշաւանքներու եւ տառապանքի տոկալու համար, դարերու ընթացքին, պահելով հանդերձ իրենց աւանդութիւններն ու նկարագիրը»:

Իրանցիները ճկուն են, լաւատես եւ համբերատար: Թէեւ հիմուրի սուր զգացում մը ունին, սակայն տրամութեամբ խառն: «Անբախտ վառեակ» կ'ըսէ իրանական առած մը «թաղում ըլլայ թէ հարսնիք, գլուխը պիտի կտրեն»:

Իրանցիները կը հաշուուին 21.781.000, որոնց մօտ մէկ վեցերորդը կէս թափառաշրջիկ, լեռնաբնակ վիճակ մը ունի, ցեղախումբերով — ինչպէս Ղաշղայի, Լոր, Քիւրտ եւ Պախթիարի: Ղաշղայիները մինչեւ 200 մղոն կը տարածուին, երբ կը քշեն իրենց այծի հօտերը եւ իւղոտ դմակով ոչխարները, դաշտագետիններէն դէպի սարերը, որոշ եղանակներու: Անոնք աղարակի կեանքը հաստատած են: Ունին ցեղեր իրենց յատուկ օրէնքներն ունին, հրահանգ ստանալով ընտրուած կամ ժառանգական պետերէ:

Իրանցիներու մեծամասնութիւնը կը բնակի 45.000է աւելի գիւղերու մէջ, իւրաքանչիւրին բնակարանը շինուած ցեխէ աղիւսով եւ պատահական բաժանման գիծերով: Իւրաքանչիւր գիւղ սովորաբար ունի համայնական բաղնիք մը եւ ջրաղաց մը:

Ոռոգման հին դրութիւն մը, ընդյատակեայ ճամբաներով, որոնք ջուր կը ստանան հօրերէն, կ'ոռոգէ ցորենի, գարիի, բրինձի, բամպակի, ճակնդեղի, թէյի, պտուղներու եւ ծխախոտի դաշտերը: Միայն Կասպից Ծովուն եզերքը նեղ հողամաս մը, առանց ոռոգման, բաւական անձրեւ կը ստանայ, մշակութեան համար:

Իրանի մեծ քաղաքներէն շատեր, դարեր առաջ հաստատուած են առեւտուրի ճամբաներուն խաչաձեւման վրայ, եւ կամ ծառայած են իբրեւ մայրաքաղաք: Այս երկար շարունակութեամբ, քաղաքներու բնակիչները զարգացուցած են ընկերային շնորհներ, բարձր աստիճանի մը հասնելով: Տասնըեօթներորդ դարու ճամբորդ մը կը գրէր.

«Պարսիկները Արեւելքի ամէնէն քաղաքակիրթ ժողովուրդը կը կազմեն, եւ աշխարհի ամենամեծ մեծարողներն են»:

Շատ մը քաղաքաբնակներ մինչեւ այսօր խօսակցութիւնը կը սկսին հետեւեալ բառերով. «Այս դերին կը հաւատայ...» եւ կամ «Խոնարհաբար կը նկատեմ...»:

Վերջին տարիները, կառավարութիւնը արդիացուցած է իրանական քաղաքները, շինած է ջրաբաշխման նոր ցանցեր, ելեկտրական գործարաններ, փողոցներ, հիւանդանոցներ եւ գործարաններ: Այսուհանդերձ, հին միջոցները կը մնան, ստուերոտ պազարներու մէջ, ուր ակնոցաւոր արծաթագործներ կը կատարեն նուրբ աշխատանքներ, պղնձագործներ կը շինեն ափսէներ եւ անօթներ, եւ արուեստագէտներ Քալեմքեար կը տպեն՝ չձերմըկցած բամպակի վրայ:

Տիպար ընդունակութեամբ մը, Իրանցիները կը շարունակեն պահել իրենց վաղեմի արհեստները, եւ միաժամանակ կը տիրապետեն քսաներորդ դարու թեքնիքին: Շինութեան մէջ են ջրաելեկտրական մեծ ձեռնարկներ, Նոր ճամբաներ՝ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, երկրագործական զպրոցներ՝ արդիական միջոցներ կ'ուսուցանեն եւ արդիական զտարաններ կը հոսեցնեն Իրանի քարիւղի հարուստ հանքերը:

Ինչ որ ալ ըլլան իրենց կրած պարտութիւնները, արդի աշխարհին մէջ իրենց հարցերը լուծելու պահուն, Իրանցիները չեն ընկճուիր:

Շիրազի Հաֆէզը, Իրանի մեծագոյն քնարական բանաստեղծը, մատնանշած էր անոնց լաւատեսութեան ոգին, երբ կը գրէր՝ տակաւին վեց հարիւր տարի առաջ. «Վշտի խոնարհ տունը պիտի վերածուի պարտէզի մը: Մի՛ տխրիր»:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԷՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՓ.— Մեր փոքրիկ քաղաքը Օգոստոս 20ի կիրակին ազատագրութեան տօնակատարութիւնը կատարեց զինուորական ճոխ արարողութիւնով մը, որուն ըստ սովորութեան, նահանգապետն ու քաղաքապետը եւ զինուորական ու այլ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ ներկայ կը գտնուէին, մինչ զինուորական նուագախումբը անընդհատ ոգեւորիչ եղանակներ կը նուագէր, խուռներամ բազմութիւն մը խճողուած էր հրապարակը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը այդ օրը Բարձր–Ալպեաններու նահանգներէն հինգ հոգի արժանի գտած էր զանազան շքանշաններով պատուելու, որոնց կարգին Պ. Օննիկ Փանոսեան՝ ի մեծ ուրախութիւն Կափի Հայերուս, կ'արժանանար Պատերազմական Խաչի շքանշանին: Ինչպէս յայտնի է, Պ. Օննիկ Փանոսեան ծանօթ դէմք մըն է քաղաքիս մէջ, վարչական կազմի անդամ Կափի Հայոց Միութեան, եւ սիրուած է ըլլայ Հայերուն, ըլլայ Ֆրանսացիներու կողմէ:

Յ. Զ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ վերջերս մեռած է Օննիկ Տէր–Ներսէսեան, Յունաստանի Թեմի Առաջնորդարանի երկարամեայ աւագ քարտուղար եւ Աթէնքի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ դպրապետ:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ մեկնելէ առաջ ընկ. Կարօ Մեհեան Բ. դասախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով.— Հայոց պատմութիւնը դիտուած աշխարհագրական եւ հոգեկան տեսանկիւնէն: Դիտել տուած է թէ աշխարհագրական դետնի վրայ Հայաստան ռազմագիտական յարմարութիւն չէ ունեցած, ապա անցնելով հոգեկան մարզին, շեշտած է թէ հայ ժողովուրդը իր արիութեան շնորհիւ յաջողած է երբեք անդամ պետական հայրենիք ստեղծել: Ամբողջ Հայոց պատմութիւնը կարելի է ամփոփել մէկ բառի մէջ՝ ազատամարտ, ըսած է դասախօսը:

ՖԻՔՍԻ մէջ (Յունաստան) Օգոստոս 16ին ընկեր Ալէքն Փափազեան բանախօսութիւն մը տուած է նիւթ ունենալով «Գաղութահայ պայքարներու ներքին ծալքերը»:

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Մխիթարեան վարժարանը իր վեցերորդ տարեշրջանը բոլորած է, իբրեւ պետական երկրորդական վարժարան: Ունի 38 ուսուցիչ եւ 200 աշակերտ: Հայր Ստեփան Ֆերահեան հայկական մատենագրութիւն կը դասաւանդէ, Հ. Վրթանէս Խաչատուրեան՝ Հայոց պատմութիւն: Պ. Յովհ. Տէվէճեան՝ հայերէն, բարձրագոյն դասարաններուն: Տիկին Ատրինէ Գազանճեան հայերէն՝ միւս դասարաններուն: Օր. Սեմիզեան՝ Հայաստանի աշխարհագրութիւն:

«ԱՀԱԿ»Ի ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԴԷՄՔԵՐԸ

—o—

Երկու նոր դէմքեր մտան «ԱՀԱԿ»ի մէջ, որոնց անունը շատ լսուած չէր եւ գործունէութիւնն ալ ցարդ անծանօթ մընացած:

«Վարչապետը», Պեն Եուսէֆ Պեն Խետտա, 41 տարեկան, իր ուսումը կատարած է Պլիտայի լիսէին մէջ, ուր իբրեւ դասընկեր ունեցած... Փիէր Լակայարտը:

Իբրեւ դեղագործ շրջանաւարտ եղած է Ալժէի համալսարանէն (ինչպէս Ֆերաթ Ապպաս) բայց երբեք դեղագործութիւն չէ ըրած: 1954ին ընդհանուր քարտուղարն է Էմ. Թէ. Էլ. Տէ.ի (Ժողովրդավար Ազատութեանց Յաղթանակի Շարժում), սակայն դէմ եղած է Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին, երբ այս վերջինը ըմբոստական շարժումին ծնունդ տուած է:

Ոստիկանութիւնը զինքը կը փնտռէր եւ ինքնաբերաբար յանձնուեցաւ 1954 Նոյեմբերին, բայց տարի մը ետք ազատ արձակուեցաւ թիւրիմացութեան մը հետեւանքով: Նոր շփումներ կը ստեղծէ եւ Ալժէի ինքնավար շրջանին քաղաքական պետ կը դառնայ: 1956 Օգոստոս 20ին ներկայ է Սումմամի համագումարին, մաս կը կազմէ Ալժ. Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին, ինչպէս նաեւ Կապի եւ Գործադրութեան Կոմիտէին:

Յետագային Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջին առաքելութեան գլուխն է, դէպի Փեքին: Վերջերս միայն քաղաքական խորհրդատուի տիտղոս ունէր: Ծանօթ է իբրեւ «Չինացին»: Շատ բարեկամներ ունի Մոսկուա եւ Փեքին:

«Արտաքին նախարար» Սաատ Տալհեպն ալ նոր մըն է: Ծնած է 1919ին եւ պաշըլիէ է: Իր յեղափոխական ասպարէզը շատ մօտ է Պեն Խետտայի ասպարէզին: Անձնական քարտուղարը եղած է Մեսալի Հաճի երբ այս վերջինը որոշ հեղինակութիւն ունէր:

Ձերբակալուած 1954ին, ազատ արձակուած է 1955 Մայիսին: 1957ին փախած է Ալժէէն եւ անցած Թունուզ 1958ին օգնական էր Եազիտի («Տեղեկատուութեան նախարարը»): 1960ին Չինաստան գացած է ուրկէ ետ կանչուած էր Պելքասէմ Քրիմի կողմէ, արտաքին գործերու քարտուղարութիւնը վարելու համար: Մասնակցած է Էվիանի եւ Լիւկրէնի խօսակցութեանց:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Սիրոյ մէջ խաբուած մարդը ոչ մէկ բանի մէջ կրնայ սփոփանք գտնել:

ՄՈՆԹԵՍՔԻԷՕ

Զօրաւոր սէր կարելի չէ ըմբռնել առանց երկու անձերու ամբողջական ներդաշնակութեան:

ՇՈՓԸՆՀԱՈՒՐ

Եթէ կործանիլ կ'ուզէք, հարուստ կին առէք:

ՄԻՒՍԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

Այս անկեղծ տրամադրութիւնն անոր հոգիէն կը պոռթկար: Ու կը վճռէր ամէն բան անոր ըսելու, ամէն բան յայտնելու... բայց չէր կրնար, ներքին չէր համարձակեր:

Արդ Լուսիա իր թարթիչները խորին գաղտնութեամբ մը դիտեց ետքը, երբ աչքերը լեցուեցան ու հառաչանքները խեղդեցին զինք՝ Վանական, ո՛վ Վանական, վրան՝ կայ: Մեծ Հայրը կեցած էր քանի մը քայլ հեռուն ու մտիկ կ'ընէր:

— Ինչո՞ւ համար Վանականին վրայ կը մտածես, աղջիկս. նկատել տուաւ ծերունին՝ իր գիրկին մէջ առնելով զայն:

Լուսիա շուարեցաւ, իր տրտմալի աղուոր աչքերուն արցունքը չկրցաւ ծածկել, հետեւաբար ինչ ըսելը, ինչ պատասխանելը մոռցաւ այն մարդուն՝ որ աշխարհի մէջ միակ անձը եղած էր զինքը խնամող, զինքը սիրող ու զինքը պաշտող:

— Վանականը բան մը չունի, աղջիկս, անիկա ազատ է, յարեց ծերունին անուշ խանդաղատանքով մը:

— Ո՛հ, մեծ հայր, այս գիշեր շատ դէշ երազ մը տեսայ... մրմնջեց մանկամարդ աղջիկը սիրուն հնարամտութեամբ մը:

— Բարին ըլլայ, չեշտեց ծերունին: Բայց կիրակի օրուան երազը սուտ է, կ'ըսեն: Պատմէ նայիմ:

— Տեսայ որ հայրս պանդխտութենէն վերադարձած էր: Այնքան խեղճ ու ողորմելի էր անոր վիճակը, որ չեմ կրնար նկարագրել, բոլորովին ցնցոտիներու մէջ թաղուած էր, երկար, անմաքուր ու ճերմկցած մազեր ու մօրուք մը ունէր. աչքերը խոր ինկած ու մարած էին. կերպարանքը մեռելի մը գոյնը ստացած էր ու ամբողջ մարմինը չորցած ոսկոր մը դարձած էր: Երբ դունէն ներս մտաւ, մեր սրահին անկիւնը նստեցաւ ու բան մը չխօսեցաւ: Հարցուցինք թէ Վանականէն լուր մը, տեղեկութիւն մը ունի՞ր. պատասխանեց թէ Վանականը Պոլսոյ մէջ գլխատուած էր...: Այս յայտնութեանը վրայ խեղդուեցայ ու ճիչ մը հազիւ արձակելով արթնցայ...:

Ծերունին որ դողդղալով մտիկ կ'ընէր, չկրցաւ իր արցունքները զսպել: Ա՛խ, արցունքի տաք կաթիլներն անոր թօշնած ու տժգոյն այտերէն սկսան վար թափուիլ առատ յորդումով մը:

— Լուսիա... մրմնջեց ծերունին գրեթէ սրտայոյզ ու վշտակիր ձայնով մը: Սիրելի աղջիկս, մի ծածկեր ինէ: Ես աղէկ գիտեմ որ քու հոգիդ լեցուած է... աղէկ գիտեմ որ դուն կը սիրես Վանականը: Բայց չես ըսեր, չես ուզեր յայտնել... չես համարձակիր: Հիմա ալ աւելորդ եկաւ, հիմա որ աշխարհի մէջ ինէ ուրիշ մը չունիս գրկիդ մէջ, հիմա որ մայրդ ալ կորսնցուցիր, այլեւս մի պահեր... ըսէ ինծի արդեօք սխալա՞ծ եմ... չե՞ս սիրեր Վանականը:

Լուսիա գունատ, այլայլուած ու յետին ծայր խռովայոյզ, դէմքը կուրծքին վրայ ծռեց, դողդղաց, ձեռքը ճակտին տարաւ ու մրմնջեց.

— Այո, կը սիրեմ... կը սիրեմ զինքը, մեծ հայր:

— Ինչո՞ւ ուրեմն կը ծածկէիր ինէ:

— Ո՛հ, ի՞նչ ըսէի... անիկա չէր հասկնար... անկից բան մը չանցաւ հոգւոյս մէջ:

— Անհոգ եղիր, Վանականը պիտի սիրէ քեզ. երբ իր պարտականութիւնները կատարէ, մեր քովը պիտի ըլլայ: Դուն անոր երջանկութիւնը պիտի ըլլաս, ան ալ քուկդ: Հաւատա՛ ինծի:

Մանկամարդ աղջիկը չպատասխանեց: Փափուկ ձեռքը վարդի թաղարին երկընցուց ու դեռ նոր կոկոնէն բացուած վարդ մը փրցնելով սկսաւ անոր թերթերը փետտել:

Ծերունին անզուսպ գորովանքով մը գրկին մէջ առաւ մանկամարդ աղջիկը ու համբուրեց:

— Կը յուսամ թէ այսօր կամ վաղը կը վերադառնայ անպատճառ, ըսաւ ծերունին: Հիմա Մելիք ազատօրէն Պարսկաստանի սահմանը ըլլալու է:

— Կ'ըսէր թէ տասներկու տարեկան աղջիկ մը ունի եղեր, մեծ հայր, ընդհատեց Լուսիա աչքերուն արցունքը սրբելով, ո՞ւր թողուց... որո՞ւ յանձնեց:

— Ան այժմ ապահով ձեռքերու մէջ կը գտնուի: Տեսնենք թող ժամանակ մըն ալ անցնի, անկից վերջը քովդ կը բերենք:

— Ա՛խ, որչափ երջանիկ պիտի ըլլամ, անանկ չէ՞, մեծ հայր, երբ անիկա քովս գայ ու քրոջ մը պէս սիրենք զիրար:

— Հապա՛, աղջիկս, վրայ բերաւ ծերունին:

Ու անգամ մըն ալ այդ պաշտելի աղջիկը համբուրելով իր գործին գնաց. սիրտը ելած տղու մը պէս:

Լուսիա մինակ մնաց:

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Ընկ. Ալէն Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ ընկեր Տրդատ Աբանեանի:

ՆՈՒԷՐ

Օրիորդ Ա. Մ. իր ծնողքին սիրելի յիշատակին համար 10 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին օգնութեան գործին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի վարչութիւնը, մրցանակաբաշխութեան հանդէսին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է 10 Ն. Ֆ. Պ. Խ. Աւագեանէ:

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան յոբելենական հանդիսութեանց առթիւ հայածէս պատարագը կը ձայնասփռուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 9,30ին, միջին ալիք 203,4 մեթր:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիին համար կ'ուզուի պաշտօնեայ մը: Գոհացուցիչ վարձատրութիւն: Դիմել եկեղեցի:

339, Avenue du Prado, Marseille

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Եղիազարեան Ռուբէն Աղաջանի ծնած Աղիզբէկով շրջանի Աղադեկ գիւղը կը փնտռէ իր եղբայրները Նիկողէմոս եւ Արշալոյս Եղիազարեան: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

M. Y. Jamgotchian
150, Rue de Chatou,
COLOMBES (Seine).

Communiqué

Pour vos travaux de PEINTURE n'hésitez pas à consulter.

LES PEINTURES TIL'LAC, sont de première qualité et à des prix imbattables.

Spécialement le VINYTIL, peinture plastique moderne d'utilisation universelle, ainsi que le TIL'EMAIL glycérophtalique au brillant incomparable.

S. A. PEINTURES TIL'LAC
Société d'Arméniens
25, Rue de Trévise — PARIS (9e)
PRO 44-39

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՈՒՍՏՔԻ ԹՈՒԱԿԱՆ

1961–1962 ուսումնական տարին կը բացուի Երկուշաբթի Սեպտեմբեր 18ին: Վարժարանի Տեսչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նոյն թուականին անյապաղ վարժարան առաջնորդեն իրենց զաւակները:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք – Փոսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով վերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբի մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի 1961 – 1962 տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց են. ամէն անոնք որ կը փափաքին ղրկել իրենց զաւակները պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան:

Վարժարանին նպատակն է պատրաստել միջնակարգ ուսման պաշարով եւ հայեցի դաստիարակութիւնով օժտուած Հայուհիներ: Ուսման ծրագիրը կ'ընդգրկէ երկու ուրոյն բաժիններ.

Ա) Ֆրանսականը, որ տառացի կերպով կը հետեւի պետական լիսէներու արդիական բաժնի պաշտօնական ծրագրին, անգլերէն եւ սպաներէն լեզուներով կը սպատրաստէ պռըվէի եւ պագալորէայի:

Բ) Հայկականը, որ կ'օժտէ սանուհիները հայագիտական ծանօթութիւններով, հայ լեզուի, գրականութեան, հայ կրօնքի եւ պատմութեան, Հայաստանի աշխարհագրութեան մարզերուն մէջ:

Աշակերտուհիներ կ'ընդունի 8 տարեկանէն սկսեալ, մանրամասնութեան համար դիմել հաստատութեան տնօրէնութեան.—

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)
Հեռաձայն 927 – 01,72

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԱՐԵՒԸ բնութեան կուտայ կապոյտ երկինք, կանաչ սար ու ձոր, գոյնզգոյն ծաղիկներ եւ զուարթ լոյս...

ԱՐԵՒԸ կրնայ ձեր տունն ալ ողողել իր զուարթ լոյսով ու գոյներով եթէ ձեր բնակարանը ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ, ԶԱՐԴԱՐԷՔ եւ ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, Rue des Bourguignons, Asnières-Bois Colombes
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. de la République, La Garenne
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Մեր սեփական արտադրութիւնը եղող և ամէնէն արդիական ճաշակով հնարուած առաջնակարգ ներկեր, գոյներու մեծ ընտրութիւն սէնթէթիք եւ վինիլիք պատրաստութիւններու: Նորոյթ խաւաներկեր, պատի սիրուն թուղթեր, ամէն տեսակ լինոլէոմ եւ փլասթիք:

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLON - SOUS - BOIS (SEINE)
4 bis, RUE P. V.-COUTURIER, ARGENTEUIL — S. et O.
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS

ԱԺԱՆ ԱՐԱԳ
ԵՒ
ՆՈՒՐԲ ՃԱՇԱԿՈՎ — ՄԵԾ ԽՆԱՄՔՈՎ
ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԷ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏՊԱՐԱՆ "ՅԱՌԱՋ"

Ամուսնական հրաւիրատոմս
Առեւտրական նամակի եւ այլ թուղթեր
Ամէն գոյնով եւ չափով ազդ
Հանդէսի տոմսակ եւ թռուցիկ

ՏՊԱՐԱՆ
HARATCH
32, RUE DE TRÉVISE, 32
PARIS, 9e
TÉL. : PRO. 86-60 — MÉTRO : CADET